

2
945
.B241
A3

BUTLLETÍ
DE LA
BIBLIOTECA DE CATALUNYA

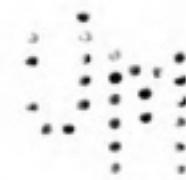
VOL. V
1918 - 1919

Butlletí

de la

Biblioteca de Catalunya

VOLUM CINQUÈ

BARCELONA
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
PALAU DE LA DIPUTACIÓ
1920

Impremta de la Casa de Caritat : Montalegre, 5 : Barcelona

APR 19 1924

NÚM. 8 : ANYS V-VI

ANYS 1918-1919

2
945
.B241
A3

Butlletí
de la
Biblioteca de Catalunya

BARCELONA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

PALAU DE LA DIPUTACIÓ

1920

Butlletí de la Biblioteca de Catalunya

SUMARI DEL NÚMERO 8

	Pàgs.
L'estampa barcelonina d'En Pere i d'En Pau Malo davant de la rectoria del Pi, per LLUÍS C. VIADA I LLUCH . . .	5
El P. Jaume Custurer i els seus catàlegs lul·lians, per JOSEP M. MARCH, S. J.	32
Tres impressions litúrgiques de Saragossa desconegudes, per JORDI RUBIÓ.	45
Contribució a la bibliografia del P. Jaume Caresmar, II, per RAMON D'ALÓS	52
Publicacions periòdiques barceloneses escrites en llengua catalana des de 1879 a 1918, per JOAN GIVANEL MAS I LLUCIANA P. DE GIVANEL	83
Viatges d'investigació a l'Arxiu i Biblioteca Capitular de Tortosa: I. L'Arxiu Capitular de Tortosa, per RAMON D'ALÓS. — II. La Biblioteca Capitular de Tortosa, per JORDI RUBIÓ	103
Documents aljamiats de jueus catalans (segle xv), per A. DURAN I SANPERE	132
Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca de Catalunya (núms. 80-99), fet de JAUME MASSÓ TORRENTS i de JORDI RUBIÓ BALAGUER. (Continuació.)	149
Notícies de Manuscrits	186
Les Homilies de Sant Gregori de la Catedral de Barcelona, per Mn. PERE PUJOL. — Un manuscrit del «Pugio» de Ramon Martí, per J. M. ^a MARCH, S. J. — Els manuscrits del P. J. Pasqual. — La carta de Gabriel de Vallseca.	
Documents	209
Una botiga de rellegadura i venda de llibres del segle xvi a Palma de Mallorca, per J. LLABRÉS BERNAL. — Contractes de còpia, venda i préstec de llibres del segle xiv, per Mn. PERE PUJOL. — Bibliografia trenta d'alguns inventaris de l'Arxiu de la Catedral d'Urgell, per Mn. PERE PUJOL.	
Bibliografia	221
Sobre: Sabbadini, Menéndez Pidal, A. López, Analec- ta Montserratensis, García Villada, Kruitwagen, Haebler, Bibliographical Society of America, <i>Bibliofilia</i> , Cudiol, <i>Revista Gráfica</i> , Massó Torrents, Escar, González Sugra- ñes, Batlle, Moliné Brasés, E. Aguiló, Miquel i Planas, <i>Bibliografia medical de Catalunya</i> , <i>Almanaque de las Pro- vincias</i> , Torroella, Sampol i Ripoll, Verein Germania, Cá- mara Oficial de la Propiedad Urbana.	
Crònica	238
Índex de noms propis.	281
Errades	305
Índex general	307
Gravats, des de la fig. 1 a la 29.	

L'estampa barcelonina d'En Pere i d'En Pau Malo davant de la rectoria del Pi, per LLUÍS C. VIADA I LLUCH.

EN un *Catalogo de llibraters* estampat sense data a Barcelona, i del que n'existeix un exemplar en el nostre Arxiu Municipal (*Registre de Deliberacions del Consell de Cent*, 7 de juliol de 1685), es fan aquestes tres afirmacions:

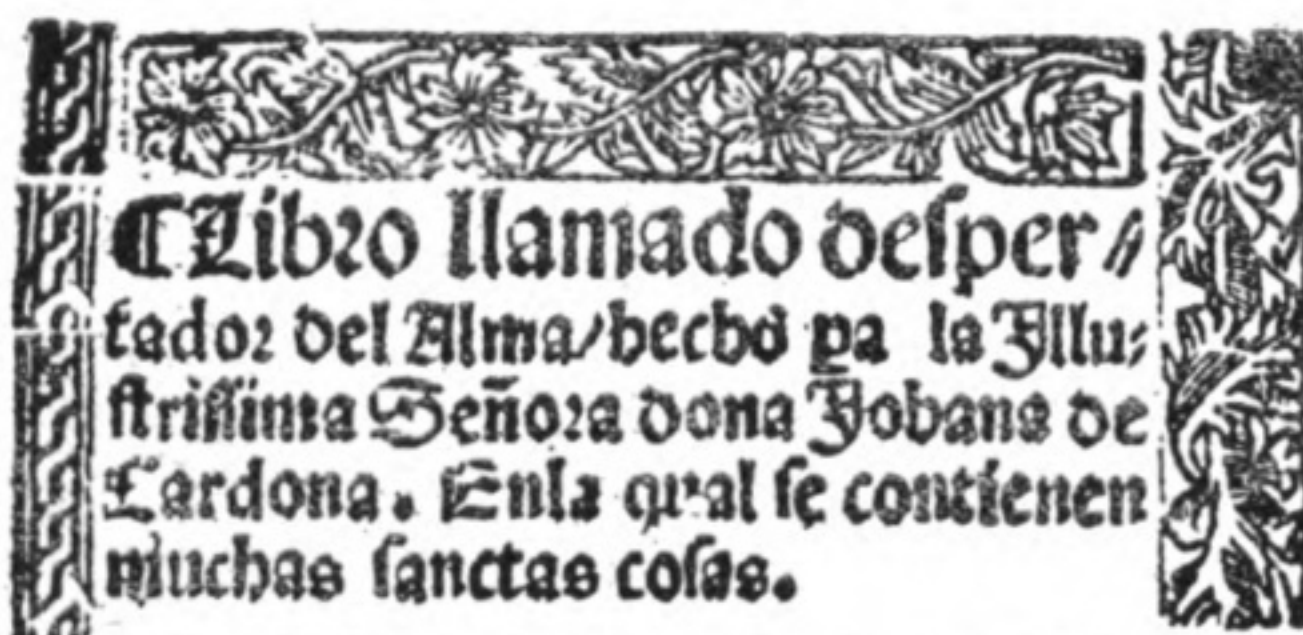
1.ª Que «los primers que posaren estampas en la ciutat de Barcelona foren llibraters».

2.ª Que «lo segon que la posà fou Jaume Cortey, llibrater, a 30 de agost de 1554, qui estampà lo *Despertador del ánima*, a sa costa». (Fig. 1.)

3.ª Que «lo tercer que la posà fou Pera Malo, llibreter, any 1593».

La primera afirmació queda desfeta sols en recordar que «a despeses de Jaume Cortey, librater del General del principat de Cathalunya» estampà En Pere Mompezat «en la insigne ciutat de Barcelona a xiiij de abril de MDXXXVIIJ» les «Constitutions y Capítols y actes de Corts» que abans (primer dia del mes d'abril de l'any MDXX i x del mes de setembre de l'any MDXXXIIJ) estampava En Carles Amorós, provençal, a despeses de mestre Lazer Millà, antecessor d'En Cortey en el càrrec honorífic de «libreter del General, o també «dels Diputats», del principat de Cathalunya».

La data amunt fixada, com a la de l'establiment d'En Jaume Cortey com a estamper, cal també esmenar-la, i ho farem documentalment. En unes *Constitucions* (de la setena Cort) estampades en 1553, llegim el següent colofó : «Acabense les dites Constitutions : capitols y actes de cort, En la insigne ciutat de Barcelona A xxviiij de Març de M. D. liij. En la emprenta de Jaume Cortey, librater del general del Principat Cathalunya, per ordinatio y delliberatio y manament dels reverents y magnífichs senyors Deputats del dit Principat y Comptats de Roselló y Cerdanya, y ab licencia y special comissió de aquells, com a proptectors que son de les leys de la terra y segons que altres vegades fer es acostumat. Los quals per lo semblant han tatxades aquelles a cinch sous per cada una, moneda Barcelonesa.» I en altres del mateix any : «Acabense les dits constitutions : actes e capitols de cort Estampats per Jaume Cortey, Librater del general del Principat de Cathalunya. A xxiiij de Juny de M.D.liij anys.

Portada del *Despertador del alma*, estampat per Jaume Cortey (Barcelona, 1554)

Havent d'assó special licencia dels dits senyors Deputats que lo damunt dit Jaume Cortey puga stampar dits actes y privilegis.

Fou, doncs, en l'any 1553, sinó en 1552, mai en 1554, que En Jaume Cortey posà estampa a Barcelona.

Ara bé : En Jaume Cortey era llibreter, no estamper, i forçosament havia de tenir en sa casa oficials aptes per a totes les operacions o treballs que l'art d'imprimir requereix. Qui foren aquests? Potser en Pere Botin? Potser En Lluís Leget? Potser, anònimament durant quinze anys, En Pere Malo, qui no apareix com a consoci o company d'En Cortey fins a 1568, i enviat a cercar, o vingut d'Aragó (de Saragossa?), com a pràctic i versat, com era menester, en la llengua castellana, en la qual s'imprimien la major part de les obres? És molt possible.

En aquest mateix BUTLLETÍ publicà no fa gaire Mn. Josep Mas la següent nota (Arxiu Catedral, *Sposalles*, 1565 - 1567, f. 48) : «1566, gener, 11. Re-

buda de 4 & de les esposalles de Pedro Malo, estamper, del regne d'Aragó, habitant a Barcelona, amb Eularia Masdeu, feta per l'obra de la Seu.»

En Pere Malo, *estamper*, no *librater*, era, doncs, vingut a la nostra ciutat a més trigar en 1565. Un any després moria En Jaume Cortey, i el succeïa en la possessió de l'oficina d'estampar son fill Pau, el qual, ensinistrat probablement en l'art de Gutemberg per En Malo, acabà per associar-se amb aquest en 1568.

Els consocis Cortey-Malo estamparen junts fins a 1571, en què, mort En Pau Cortey, restà sol En Malo, al qui trobem en 1572 estampant a despesa de Joana Corteya, vídua.

Dels *Llibres de Baptismes* de la parroquial església de sant Jaume treiem les següents notícies de la família d'En Pere Malo:

«Dimecres que contam a 16 de octubre del any 1566 fonch batejat per Pere Pau Jaume, fill de mosen Pere Malo stamper y de la señora Aularia muler sua. Foren padrins lo señor mosen Jaume Pelicer, notari, padrina la señora Haularia Peralba, de mosen Joan Peralba, botiguer de teles. Mosen Catacana.»

«A 4 de gener de 1570 fonch batejat Hjeroni Pere Magí fill de mestre Pedro Malo stamper y de aularia muller sua. Foren padrins Hieroni Maria y Eulalia Campa-nera pobres.»

«A xxi de desembre de 1570 fonch batejada María Anna Raphela Thomasa Magina filla del senyor Pedro Malo estamper y de Eulalia, de aquell muller. Fonch padrí lo senyor mestre Raphel Carles, doctor en Arts y en Medicina, y comare la señora Maria Anna Desclergue. Deu la fassa bona. La llevadora Margarida Pla.»

«A xxviii.^o de desembre de 1572 font batejat Pau Magí Pere fill de m.^o Pedro Malo, estamper, y de eularia sa muller. Font Padrins m.^o Pau Joseph Comes, mercer, y padrina la señora Dorotea Rossa, donzella. Deu lo fassa bo.»

«A xv de juliol de 1573 font batejat Joan Magí, fill de mestre Pedro Mallo y de na aularia muller sua. Font padrins lo prin. señor y magnífich señor m. Joseph Joan Balleto, doctor en Theologia, canonge de la Seu y la senora Isabel Joana, filla de Hieronim. Nicolau Alzina, vicari.»

«A 13 de abril (1575) fonch batejada Raphela Paula Marianna, filla de mestre Pedro Mallo stamper y dona Aularia Mallo. Foren Padrins mosen Pau Menescal, llibreter, y la Raphela Paulla Maupot. Del qual fas fe. Jo Nycolau Alzina y la llevadora (?).»

«A 2 del mes de jener del any 1578 font batejat Joan fill de mestre Pedro Mallo stamper y de na Aularia Mallo. Foren padrins lo lltre. Sr. Fr. Montaner, capella del Rey...»

«A 4 del mes de agost del any 1579 font batejada Helisabet Joanna filla de mestra Pedro Mallo y de la señora Aularia Mallo. Foren padrins lo Ilmo. Sr. Gaspar de Jossa y la señora Helisabet Joanna de Jela, filla de m. Lluís Joan. Del qual fas fe jo Nicolau Alzina vicari. La llevadora Margarida Pla.»

L'estampa d'En Malo (ho deduïm de l'examen detingut que havem fet de les obres per ell estampades) havia de posseir almenys tres tròcols o premses amb les corresponents frasquetes i rames, un d'ells desguarnit per a esser fàcilment traslladat on convingués, com, per exemple, en 1592, al monestir de sant Agustí per a estampar la *Microcosmia*, del P. F. Marc Antoni Camós; en els corresponents petges o bancs (ara en diem *rancs* o *rencs*), parades unes, altres encaixonades, una caixa del cos quatre (perla), altra del set (minyona), dues del vuit (gallarda), dues del nou (breviari), dues de l'onze (lectura-xica), tres del dotze (sant-agustí), una del catorze (atanàsia), altra del setze (texte-gros), altra del vint (missal), altra del vint-i-quatre (canon), totes de tipus elzevirians i cascun caràcter amb la respectiva caixa de cursiva; una caixa

del vint-i-sis (peticanon) i altra del quaranta-dos (gran-canon), una caixa de grec del cos dotze (comú) i altra d'un cos major (grec missa); una caixa de lletra hebrea; dues caixes de lletra de Tortis o gòtica, la una del cos dotze i l'altra del cos vuit; en tres o més caleixeres, gran nombre de caixetes amb lletres titulars; en caixons llarguers, una munió variadíssima de caplletres, vinyetes, cantoneres, filets, corondells, claus, florons, interlinies, etc.; i damunt de tauletes gran varietat de bonics boixos, els més de procedència francesa, i molts ja usats pels stampers que el precediren a Barcelona. En ella, doncs, la més important de la nostra ciutat en l'últim terç del segle setzè, fou indubtablement (ja tindrem ocasió de demostrar-ho un altre dia) on vegí En Miquel de Cervantes «tirar en una part, corregir en l'altra, compondre en aquesta, esmenar en aquella, i, finalment, tota aquella màquina que en les *estampes grans* es mostra». (*Quixot*, 2.ª part, cap. 62.)

I que l'estampa dels Malo (pare i fill) fou verament gran, com diu Cervantes, més que l'inventari, més o menys hipotètic que havem fet, ho demostra que a ella acudiren per a l'estampació dels llibres llurs, no solament les diferents ordres religioses de Barcelona (agustins, dominics, franciscans, mínims, etc.), sinó les de fora d'ella (benedictins de Montserrat i de Sant Feliu de Guíxols, menors recolectes de Lleyda, cartoixans de Porta Coeli, etc.); no tan sols els llibraters més anomenats de Barcelona, com En Joan Mall († en 1596), En Joan Pau Menescal († en 1584), En Francesc Trinxer († en 1586), En Damià Bages († en 1586), En Jeroni Genovès († en 1594), En Rafel Nogués († en 1584), En Simó García († en 1584), En Bernat Cussana († en 1600), En Jeroni Pi († en 1591), En Jaume Soler († en 1595), En Gabriel Llobera († en 1595), N'Alexandre Banús († en 1627), i, per dir-ho en menys paraules, la Societat o Companyia de Llibreters, sinó els tan coneguts de València En Francesc Miquel i En Baltasar Simon i el venecià Lelio Marini, els llibres del qual es distingeixen per la pulcra estampació en negre i vermell de les portades.

Però, no fou tota de parròquia la feina d'En Pere Malo : en 1582 arribà a ses mans una traducció del *Contemptus mundi*, feta pel pare fra Lluís de Granada, estampada a Saragossa, i volgué reestampar-la pel seu compte. Transcriurem la lletra dirigida al bisbe de Barcelona En Joan Dimas Loris, que l'encapçala, i que respectà En Jaume Galvan quan la reedità en 1598 en sa estampa del carrer de Sant Domingo (*in via Dominicana*), encara que suprimint el nom de l'estamper-editor, perquè ens mostra ella l'enamorament d'aquest per Barcelona i per les seves coses. Diu així:

«Aviendo venido a mis manos este preciosissimo thesoro para el alma, que de ueras dessea ser aprouechada en la virtud. Y viendolo tan correcto y emendado de los descuydos y errores, que las Impressiones passadas hauian sacado: y que en esta vltima impression sale agora tan reformado y como de nuevo, y con el propio nombre de su autor, que hasta aquí (no sin falta de inconsideracion no lo auia sacado). Y por otra parte viendo lo censurado por tan graues personas de tanta erudicion y grauedad. Como son la vna del muy Reurendo padre fray Luys de Granada : el qual para mas enriquecer y hermosear este diuino tratado, hizo las oraciones y exercicios que van a la fin. Y la

otra es de vn padre doctissimo, y muy gran sieruo de Dios de la Compañia de Iesus, que por humildad no pone su nombre. Todo lo qual me ha instimulado para que saliesse a luz desta typographia, con diligencia y curiosidad que fuesse possible. Vltra de auer entendido y visto lo' que a esta illustre e insigne ciudad y republica agrada la lectura y conuersacion de libros semejantes que este, (y con mucha razon) pues ningun reyno en España mereció poderse alabar de mayor palma, que la que tiene este. Teniendo en el qual aquel relicario inextimable de nuestra Señora de Montserrate. Por otra parte esta dichosa ciudad, ilustrada y adornada, con los benditos cuerpos sanctos de aquellos bienauenturados Martyres Sancto Suer y sancto Eulaguer juntamente con los cuerpos de aquellas benditas sanctas Eulalia y Matrona, que todos ilustran con su sanctidad, tanto esta dichosa ciudad. Y ansi para que esta impression salga con la autoridad que meresce, me ha parecido sacar la debaxo del nombre de V. S. con lo qual no se podra mas dessear : auiendo atreuimiento para esto, ver que V. S. Reuerendissima es tan aficionado a las cosas del seruicio de Dios, y a libros semejantes que este es, pues con justa razon se puede dezir, que este libro es el todo en los libros deución, el qual aura librado muy bien saliendo como sale dirigido a V. S. Reuerendissima, y yo ni mas ni menos, si entendiere que este mi offrecimiento a sido recibido con la voluntad que lo offrezco, y con la humanidad que acostumbra V. S. Reuerendis. recibir semejantes cosas, aure tenido por muy bien empleado el cuydado y solicitud que en esto se ha puesto, y podré dezir con el sabio Platon, que dize que la humanidad y magnanimidad del principe consiste en tres cosas, que todas tres caben muy bien en V. S. Reuerendissima. La primera es hablar benignamente a todos, la segunda compadescer se de los trabajos y necessidades de los suyos, la tercera en premiar los seruicios echos. Todas las quales resplandecen con tanta excelencia en V. S. Reuerendissima, que no me atreuo a passar mas adelante en el encarecimiento de su verdad, pues bien mirado seria meterme en vn pielago tan hondo que quedasse en el atollado sin del poder salir, aunque yo tuuiera las partes para ello necessarias. Cuya Reuerendissima persona nro. Señor largos años, guarde y prospere como todos sus seruidores desseamos.»

Els llibres d'En Malo es distingiren especialment per la seva correcció. Molts n'hi ha que ni tenen fe d'errades. Una excepció fou l'obra del P. F. Angel del Pas (*Primera parte de los discursos spirituales*), en la que, o per absència (jo crec que inexperiència) de l'autor, o per sobrada confiança de l'estamper, en passaren tantes, que aquest es vegé obligat a posar a la fi dels preliminars les següents línies : «Correction: Las erratas desta obra, por la ausencia del auctor son algunas, por charidad que perdonen al Corrector e Impressor, pues es descuydo solo de letras o sillabas mas, no en la fe, ni en cosa importante.» I cal fer notar aquí de passada la següent coincidència : En Malo diu en el pròleg del *Contemptus mundi* que havem transcrit : «Y viendolo tan *correcto y emendado...*» i En Cervantes parla, també, en les ratlles transcrites del *Quixot*, de *corregir* i d'*enmendar*. És que l'autor castellà volgué implícitament fer l'elogi d'aquells llibres en les portades dels quals llegim : «Corregido conforme al original de Alcalá de Henares,» o bé : «Es esta impression la mas correcta?»

Morí probablement En Pere Malo en 1590, ja que en 1591 veiem l'estampa a nom de son fill Pau, nascut en 1572, i que, per tant, havia de comptar uns divuit

anys d'edat. Aleshores començà l'eclipsi de la casa, que accelerà l'adquisició per En Sebastià de Cormellas de l'estampa d'Hubert Gotart, al Call, mitjançant ses esposalles amb la vídua d'aquest, Maria, en 24 de gener de 1590. Morí En Pau Malo en 1595?

Fig. 2. — Marca d'estamper primerament usada per En Pere Malo, suplantació de la de l'estamper de Lió Ludovicus Martinus, amb una cenefa ornamental postissa.

Així es desprèn del colofó : «Herederos de...» que porten les obres fins a 1597. A qui passà l'estampa dels Malo en aquest darrer any? Ens ho diu ben clarament el colofó del *Marial*, del P. Felip Diez: «Fué impresso el presente libro en la muy insigne, y leal ciudad de Barcelona, por los Herederos de Pablo Malo, y Sebastián de Cormellas. Año, de 1597.»

En els anys de la impremta no reapareix el nom dels Malo fins al segon terç del segle divuitè a Saragossa.

La marca primerament usada per En Pere Malo (*Los Diez Libros de Fortuna d'Amor*) fou una adaptació de la usada per l'estamper de Lió Ludovicus Martinus en 1515, o sia una palmera de la qual penja una tarja amb les inicials de l'estamper, i en ambdós costats sengles unicorns sostenint-la amb les potes davanteres. (Fig. 2.) «En Pere Malo, — com diu En Manuel González i Sugrañes,* ne tingué prou per a fer-se-la seva, ab sotstituir la lletra L — inicial del nom de fonts d'aquell — per una P.» Després, ja no usà marca pròpiament dita. Els gravadets que més prodigà en les portades dels llibres per ell estampats, o sia l'òval amb la Creació, per als grans (fig. 3), o la rodona amb la Creu (fig. 4) i altres

(fig. 5), per als petits, foren usats anteriorment, en 1568, per En Pere Regnyer, Reignier o Reignier, estamper barceloní de nacionalitat francesa.

Vegin-se a continuació les obres que havem pogut catalogar de les per ells estampades:

LLIBRES ESTAMPATS PER EN PAU CORTEY I EN PERE MALO

1. Libro de la Historia y Milagros hechos a inuocacion de nuestra Señora de Montserrat. Con priuilegio... En Barcelona, en casa de Pablo Cortey y Pedro Malo, 1568.

No he vist aquesta edició; però que ha existit es dedueix del següent certificat que trobem darrera de la portada de l'edició feta per En Pere Malo en l'any 1582 : «Nos fray Andres de Intriago

* Contribució a la *Historia dels antichs Gremis dels Arts y Oficis de la Ciutat de Barcelona*; volum segon: *Llibreters, Estampers*. — Barcelona, Salvador Babra, 1918, p. 252.

Abbad deste monasterio de nuestra Señora de Montserrat hazemos fee y verdadero testimonio como el libro de los Milagros impressos el año de 1568 en Barcelona en casa de Pablo Cortey y Pedro Malo se saca de los libros y registros muy antiguos que esta casa tiene y se recibieron por los presentes mayordomos y otros religiosos della con testigos jurados, y los que van en este quadero se han tomado por notarios, excepto el de Pedro Valeriano. Y el de Montserrat Barrull de Palafrugell, y el Iuan de Pineda, y de Lazaro Boxi ferrero, y de Iuana Prats, y el del señor Viz-

Fig. 3. — Marca d'estamper usada per En Pere Reignier a Barcelona en 1568. Llegendà: «Ne havlt, ne bas : medio crement.»

Fig. 3 bis.—La mateixa, treta la llegenda, usada successivament per En Jaume Cortey i per En Malo (pare i fill).

Fig. 4. — Marca usada per En Malo en la majoria dels llibres de pietat, i reproduïda després per altres estampers.

Fig. 5. — Marca usada per En Pere Reignier i posteriorment per En Malo.

conde de Peralada. Porque el del Aroediano de Valencia el lo embio impresso a su Sanctidad. Que los tomaron todos los presentes mayordomos y otros religiosos delante testigos jurados. En fee de lo qual doy esta firmada de mi nombre y sellada con el sello de la dicha casa fecha en Montserrat a 18 de Henero 1582. Fray Andrés de Intriago.»

2. In Aristotelis philosophiam acroamaticam Lu. Ioan. Villetani Canonici Barcinon. Vtr. Philos. Professoris Dictata. Secta in tres tomos, in quorum hoc primo continentur Logica & Ethica. In secundo Physica, Magna quae dicuntur & Parua. In tertio Metaphysica, & Mystica siue Theologica. (*Gravadet.*) Barcinone, in aedibus societatis bibliopolarum cum licentia & privilegio. M.D.LXIX.

En foli, 195 ff. (390 pp.). En l'última : «Impressum Barcinone in aedibus Pauli Cortel & Petri Mali. Anno salutis humane. M.D.LXIX.» — Catàleg de la llibreria L'Arxiu.

3. Compendium dialecticae F. Titelmanni ad libros logicorum Aristotelis admodum utile, ac necessarium, à Francisco Scobario olim latini sermonis castimonia donatum. Nunc opera Antonii Iordanae scholiis & clarissimis exemplis illustratum. (*Gravat.*) Barcinone. Anno Domini. M.D.LXX.

En 4.ª, 78 ff. (156 pp.). A la fi : «Impressum Barcinone in aedibus Pauli Cortey & Petri Mali, anno a Nativitate Domini, M.D.LXX.»

Dedicatòria a D. Gastó de Moncada, comte d'Aytona. — Biblioteca Universitària de Barcelona.

4. Sylva allegoriarum Sacrae Scripturae mysticos eius sensus, et magna etiam ex parte literales complectens syncerae Theologiae candidatis perutilis, ac necessaria Autore F. Hieronymo Laureto Ceruariensi, Monacho Benedictino in coenobio Montiserrati, & abbate monasterij S. Foelicis Guixolensis. In monte saluum te fac. (*Gravat de la muntanya de Montserrat amb la Verge.*) Barcinone, In aedibus Pauli Cortey & Petri Mali. Anno Domini. 1570. Cum gratia et privilegio.

En foli, 116 pp. sense foliar (16 de portada i preliminars i 100 d'índex a dues columnes) + 701 ff. (1402 pp.) + 1 p. pel colofó : un gravat que representa a Prometeu encadenat, amb bella orla, enquadrat per la llegenda : «Qui arat, debet in spe arare — Altiora te ne quaesieris — Non coronabitur, nisi legitime certauerit — Qui addit scientiam, addit dolorem»; i al peu : «Barcinone In aedibus Pauli Cortey & Petri Mali. Anno Domini. M.D.LXX.»

Biblioteques del Reial Monestir de Montserrat i de Catalunya.

5. Exercitatorium vitae spiritvalis, per F. Garciam Cisnerium abbatem Montiserrati aeditum. Addita est ipsius autoris uita per F. Hieronymum Lauretum. Barcinone. In aedibus Pauli Cortey & Petri Mali. Anno Domini M.D.LXX. Venundantur apud Ioannem Mall.

En 8.º, 16 pp. sense foliació de preliminars + 116 ff. (232 pp.) + 8 pp. sense foliar per a la taula. A la fi : «Impressum in inclyta Barcinonensi ciuitate praelo Pauli Cortey & Petri Mali. 1570.» — Biblioteca Universitària de Barcelona.

6. Svma de dos sermones hechos por el myy Re.do Padre Fray Francisco Ribas, de la Horden de los minimos de S. Fran.^{co} de Paula, El uno en la diputaciòn de Barcelona bispera de todos Santos, deste año de 1571. Dando gracias a Dios, por la victoria que

nuestro Señor dio al Invitissimo Señor Don Ioan Daustria, Contra el gran Turco. Y el otro hecho en Asseu, de la dicha Ciudad, En las honras que los Señores Consejeros hizieron, por los Caualleros, hidalgos, y soldados, que en la dicha jornada, murieron. (*Dos gravats.*) Con licencia del Santo Oficio, y preuilegio de Su Excelencia. Vendense en Barcelona, En la Libreria, en casa de Ioan Pablo Menescal.

En 4.ª, 36 pp. A la fi : «Fve impressa la presente obra en la muy noble ciudad de Barcelona, en la emprenta de Pablo Cortey, y Pedro Malo, Año del nacimiento del Señor. 1571.» — Biblioteca de Catalunya.

7. Hymnorum, qui solent in ludis literariis enarrari castigatam lectionem ex integra Antonii Nebrissensis recognitione. Barcinone, ex Typographia Pauli Cortey et Petri Mali. Sub anno 1571.

En 8.º. — Biblioteca particular meva.

8. Relacion verdadera de la victoria que Dios nuestro Señor ha sido servido dar a la armada de la sancta liga contra la del Turco comun enemigo de la Christiandad a la boca de Lepanto a siete de octubre. Ano. M.D.LXXI.

A la fi : «Impresso en la muy noble ciudad de Barcelona, en la emprenta de Pablo Cortey, y Pedro Malo. Año de 1571.» — Heredia, n. 3172.

9. El Verdadero Discvrso de la Gloriosa Vitoria que N. S. Dios a dado al Sereniss. S. D. Joan de Avstria contra la Armada del Tvrco en las Mares de Lepanto.

Faltat de portada, el precedent títol comença al f. Alij. A la fi d'aquest discurs, que és en vers, es troba el següent text colofonal : «De la muy Noble, y leal Ciudad de Barcelona, y del mes de Nouiembre de 1571. — Vuestro Padre Antonio de lo Frasso.» — Biblioteca Nacional, exemplar procedent de la Biblioteca d'En Gregori Mayans.

10. Comienza la carta qvel avtor enbia a svv hiios y los mil y dozientos conseios y avisos discretos. Ad lectorem. Virtus post funera Viuit.

En 8.º, 106 pp., signatures A a O quaternes. En la p. 3 comença la lletra «A mis carissimos hilos Alfonso y Cipion delo Frasso», que fineix en la p. 6, amb la següent data : «Dela muy Noble, y leal Ciudad de Barcelona, y del Mes de Nouiembre a los XXX. del. 1571. Vuestro Padre. Antonio de lo Frasso.»

Diu l'autor, en la lletra a sos fills, que els hi dirigeix aquests advertiments o consells «por hallarme al presente tan lejos de vuestra vista como vels, que sin peligro de muerte no puedo ir a veros por estar en medio el fiero golfo de Leon, y por haber de residir algunos años en esta ciudad por más servicio de Dios y descanso de nuestra casa y de vosotros; y como el pasar la mar sea cosa tan incierta librar de su ira la corta vida, me ha parecido antes enviaros la presente».

No hi ha dubte que aquesta obreta fou estampada per En Jaume Cortey i En Pere Malo. — Biblioteca Nacional; Salvà, n. 2069.

LLIBRES ESTAMPATS PER EN PERE MALO

11. Ordinations sobre les Generalitats y casa dela Diputacio del Prncipat [sic] de Catalunya. Fetes en les Corts generals: celebrades per la Sacra Cesarea Catholica y Real Magestad del Emperador Don Carlos, Rey de Castella i de arago. &c. Compte de Bar.

celona, de Rossello, y Cerdanya. En la Vila de Monço, en Lany .M.D.XLII. (*Floró amb la creu de sant Jordi.*) Venen se en Barcelona, en Casa de Iuana Corteya Viuda, Libratera del General de Catalunya.

En 4.^t, 28 pp. sense foliar, signatures A quaterna i B terna. A la fi : «¶ Foren estampades les presents ordinacions dels Senyors Diputats, y Capitols de Cort, en Casa de Pedro Malo, ha despesa de Iuana Corteya, Viuda, Libratera del General de Catalunya, A iiij. de Agost. M.D.LXXII.» — Biblioteca de Catalunya.

LOS DIEZ LIBROS DE FORTVNA D'AMOR

compuestos por Antonio delo Frasso militar, Sardo, dela Ciudad de Lalguer, donde hallaran los honestos y apazibles amores del Pastor Frexano, y de la hermosa Pastora Fortuna, cō mucha variedad de inuēciones poeticas historiadas. Y la fabrofa hystoria de don Floricio, y de la pastora Argentina. Y vna inuencion de justas Reales, y tres triumphos de damas.

Dirigido al illme. S. don Luis Carroz y de Centellas Conde de Qúitrra, y Señor delas baronias de Centellas.

IMPRESSO EN BARCELONA,
En casa de Pedro Malo Impressor con licencia
de su Señoria Reuerendissima.

Fig. 6. — Portada de *Los diez libros de Fortvna d'amor** (Barcelona, 1573)

12. Ordinacions dela Cort General, celebrada per la Serenissima Senyora Reyna dona Germana, com a loctinent General del molt Alt Catholic Princep, lo Senyor Rey don Ferrando, en les segones Corts generals de tots los Regnes en la Vila de Monço. Sobre lo redres del General, he Deputacio, del principat de Cathalunya, e officials de aquell, ensemps, ab altres ordinacions, nouament fetes en la Primera Cort de Barcelona, Celebrada per la Sacra Cesarea Catholica, y Real Magestat de Don Carles, Elet en Rey dels Romans y sdeuenidor Emperador, &c. En la primera cort de Barcelona, celebrada en lo Monestir de Sanct Francesch, dels Frares menors de dita Ciutat de Barcelona en Lany .M.D.xij. (*Floró amb la creu de sant Jordi.*)

En 4.^t, 14 ff. (28 pp.) amb numeració romana, signatures A quaterna i B terna. A la fi : «Venen se en Barcelona en Casa de Iuana Cortey Viuda, Libretera del General de Catalunya.» Encara que no duu any ni lloc d'impressió, pot assignar-se-li els mateixos de l'anterior. — Biblioteca de Catalunya.

13. Los Diez Libros de Fortvna d'Amor compuestos por Antonio delo Frasso militar, Sardo de la Ciudad de Lalguer, donde hallaran los honestos y apazibles amores del Pastor Frexano, y de la hermosa Pastora Fortuna, con mucha variedad de inuen-

* D'aquest llibre digué Cervantes (*Quijote*, 1.ª part, cap. 6) : «Desde que Apolo fué Apolo, y las musas musas, y los poetas poetas, tan gracioso ni tan disparatado libro como ése no se ha compuesto, y que, por su camino, es el mejor y el más único de cuantos deste género han salido a la luz del mundo; y el que no le ha leído puede hacer cuenta que no ha leído jamás cosa de gusto.»

ciones poeticas historiadas. Y la sabrosa historia de don Floricio, y de la pastora Argentina. Y vna inuencion de justas Reales, y tres triumphos de damas. Dirigido al illmo. S. don Luis Carroz y de Centellas Conde de Quirra, y señor de las baronias de Centellas. (*Escut.*) Impreso en Barcelona En casa de Pedro Malo, Impressor, con licencia de su Señoria Reuerendissima. (Fig. 6.)

Dos volums en 8.º. Vol. I, 175 pp.; vol. II, 344 pp. A la fi : «Fué impresso el presente libro en Barcelona en casa de Pedro Malo impressor de libros, acabose al primero de Março año del Señor 1573.» El llibre té primorosos boixos petits, de bona mà, i amb cenefes ornamentals postisses.

Al f. 340 v.º hi ha una composició intitulada «Testamento de amor», en cinquanta sis tercets que contenen un acròstic que diu : «Antony de lo Fraso sart de l'Alguer fecyt estant en Barcelona en l'any myl y sinch sents setanta y dos per dar fi al present lybre de *Fortuna de amor* compost per servysy de l'ylvstre y my señor conte de Qvyrra.» — Biblioteca Nacional; Salvà, n. 1814; Heredia, n. 2570.

14. Bartholomaei Villanovani Ingenuarum Artium Doctoris, in Porphyrii voces praedicabiles, & Aristotelis Dialecticam communem : & Analyticam perspicua, & dilucida expositio. (*Gravat.*) Barcinone ex Typographia Petri Mali. Anno Domini, M.D.LXXIII. Cvm licentia.

En 4.º, 118 pp. Dedicat a l'il·lustre i noble Sr. Onofre Landorn domino Sero & Ladonzell. — Biblioteca Universitària de Barcelona.

15. La singular y admirable victoria que per la gracia de N. S. D. obtingué el Serrenissim Senyor don Juan Daustria de la potentissima armada Turquesca : Composta per Joan Pujol, Preuere de Mataro. Dirigida al molt Illustre Senyor don Hyeronim de Pinos. (*Escut d'armes.*) En Barcelona. Ab privilegi.

En 8.º, 104 ff. (208 pp.). A la fi : «Estampat en Barcelona en casa de Pedro Malo. Any 1573.» — Gallardo, n. 3530.

16. Espejo de Astrologias, por Fray Juan Salon, Frayle menor del convento de Jesús desta ciudad de Barcelona.

En 8.º, 16 pp. de preliminars i 40 de text, signatures A a K quaternes. (Exemplar mancat de portada.)

Dedicatòria a l'Il·lm. i Rdm. Monsenyor Martí Martínez del Villar, bisbe de Barcelona (als 4 de febrer de 1574). Aprovació del Dr. En Lluís Juan Villeta, canonge de la Seu de Barcelona (20 de gener de 1574), que fineix amb el següent díctic : «*Astra quid intentent supero radiantia caelo:— Salonus doctè differit atque piè.*»

Sonet acròstic de «fray Joan Salonn». Sis versos llatins «De Pauli Laurentii Philosophi.» Sonet de Francesc Calza. Dècimes del pare fra Antoni Sánchez, «morador del convento de Jesús». Octava rima de Fra Adrià Abella, franciscà.

A la fi : «Fué impresso en Barcelona en Casa de Pedro Malo. Año. 1574.» — Biblioteca Universitària de Barcelona.

17. De les consuetuts, de la Ciutat de Barcelona, sobre les seruituts deles cases de honors vulgarment dites den Sancta Cilia.

En 4.º, 16 pp. sense foliar. Portada orlada, amb l'escut de l'Hospital de Sancta Creu de Barcelona. A la fi : «Stampat en la molt noble Ciutat de Barcelona. En casa de Pedro Malo. Any de N. Senyor. 1574.» — Bibliografia d'En Marian Aguiló.

18. Libro de la historia y milagros hechos a invocacion de nuestra Señora de Montserrat. Barcelona, Pedro Malo, 1574.

En 8.º. — Heredia, n. 6683.

19. Terra, dialogus in gratiam puerorum editus : auctore Petro Sugnerio, publico litterarum in inclyta Barcinonensium Academia professore ad Maginum Valesium optima spei adolescentem. Barcinone, ex Typographia Petri Mali, 1574.

Torres Amat : *Diccionario*, p. 610.

20. Eglogas de Virgilio traduzidas del Latín en Español por Juan Fernandez de Idiaquez. (*Gravadet.*) Con licencia. En Barcelona en casa de Juan Pablo Manescal.

En 8.º. A la fi : «Fueron impresas estas Églogas en casa de Pedro Malo, impresor de libros, año 1574.» — Gallardo, n. 2190.

21. Alphabetvm graecvm a Petro Ioanne Nunnessio Valentino collectum fere.

En 8.º; no hi ha foliació (signatures A, B, C quaternes i D ternària = 60 pp.). A la fi : «Barcelona. Ex officina Petri Mali. Anno D.M.LXXV.» — Biblioteques Universitària de Barcelona i Episcopal de Vich.

22. Bernardi Andreae in florentissima Barcinonensi Academia pvblici professoris institutionum Grammaticarum sex Dialogis comprehensarum... Interlocutores : Ioannes Cassadorvs. N. Gilbertvs a Crudillis.

En 8.º, 119 pp. foliades. En l'última : «Barcinone In aedibus Petri Mali Anno a Nativitate Domini M.D.LXXV.» — Catàleg de la llibreria L'Arxiu.

23. Constitvció | nes de los mon | ges de la Congre | gacion de Sant Beni | to de Valladolid. [*Gravat orlat* : Sant Benet llegint un llibre. Llegenda, a sobre : Gratia Benedictus; a sota : et nomine. D. G. L. D.] En Barcelona, | [Tot el transcrit en majúscules, ara:] En casa de Pedro Malo impressor de libros, Año | de M.D.LXXV.

Colofó, corresponent al f. 160 v.º [*Gravat de sant Benet; idèntica orla que la de la portada; el gravat diferent, però sant Benet llegint. Llegenda als quatre costats : Sanctus Benedictus plus appetijt mala | mundi ppeti, quam laudes: pro Deo la | boribus fatigari, quam, vitæ | huius fauoribus extolli, D. G. L. L. D. C. 1. — Dessota el gravat, en lletra cursiva:] «Fue Impresso el presente libro en Barcelona, en casa de | Pedro Malo Impresor de libros, acabose a diez y | siete del mes de Setiembre, año del Señor de | M.D.LXXV.»*

Un volum 205 × 145 mm. de 156 ff. numerats + 2 al començ (dedicatòria) i 4 a la fi (sumari i taula) sense numerar. Imprès a tota plana, notes marginals. Ultra els dos gravats esmentats, té tres caplletres (46 × 46) historiades, belles inicials florejades (16 × 16 mm.) al principi de cada capítol. Sovintegen també els motius ornamentals a la fi de mants capítols, o també dessota dels seus epígrafs. Impressió excel·lent. — Biblioteca de Montserrat. — (Nota facilitada per Dom Albert Albareda, O. S. B.)

24. Grammatistica linguae graecae avctore P. Ioh. Nvnnesio valentino. Barcinone. Typographia Petri Mali, 1575.

Salvà, n. 2353.

25. Vocabvlario del Hymanista de Lorenzo Palmireno. Añadiéronse en esta segunda impression, Pons caesaris, Selecta animalia, Stromata, etc. En Barcelona, Impresso en casa de Pedro Malo. Año de M. D.LXXV.

En 8.º, 180 pp. sense foliar (signatures A a X quaternes i Y d'üerna). A la fi : «Fue impresso el presente Vocabulario en Barcelona, de casa de Pedro Malo Impressor de libros, a costa de Baltasar Simon mercader de libros en la ciudad de Valencia, y vendense en su casa, junto al estudio general dela dicha ciudad de Valencia.» — Biblioteques Universitària de Barcelona i de l'Ateneu Barcelonès; Heredia, n. 4400; Salvà, n. 2735.

26. Sylva, comoedia de vita et moribus : authore Jacobo Cassiano, presbytero virgensi dioecesis Gerundensis. Sequitur libellus de constructione cum forma perdiscendi calendas. Barcinone, excudebat Petrus Malus, an. MDLXXVI.

Torres Amat : *Diccionario*, p. 169.

27. Libro primero de la primera parte del Dechado y Remate de grandes hazañas, donde se cuentan los inmortales hechos del Cauallero del Febo el Troyano, y de su hermano don Hispalian de la vengança, hijos del grande emperador Floribacio de Troya. Con las altas cauallerias y muy estranos amores de la Real y extremada Princessa Clariana, y de otros muchos Principes y caualleros. Sacado a luz por Esteuan Corbera. (A la fi:) Barcelona, Pedro Malo, 1576.

En foli, 102 ff. (204 pp.) a dues columnes, lletra gòtica. — Heredia, n. 2486; Gallardo, n. 650.

28. Compendium dialecticae F. Titelmanni ad libros logicorum Aristotelis admodum vtile, ac necessarium, a Francisco Scobario olim latini sermonis castimonia donatum. Nunc denuò Antichij Rochani Gerundensis opera recognitum et ab eodem compendiosis quibusdam scholiis in singulis partibus illustratum. Barcinone, In aedibus societatis Bibliopolarum. Anno M.D.LXXVI.

En 4.º, 18 ff. (36 pp.). El f. 17 està en blanc, i en lloc del 18 es llegeix 27; signatures A quaterna i B quinterna. A la fi : «Barcinone, In aedibus Petri Mali anno. 1576.» — Biblioteca de Catalunya.

29. Typus institutionum grammaticarum Etymologiae et SYNTAXEQE linguae Graecae Pet. Ioan. Nunnesii Valentini. (*Gravadet.*) Barcinone. Apud Petrum Malum. Anno M.D.Lxxvij.

En 8.º, 37 ff. (74 pp.). A la fi : «Impressum Barcinone ex officina Petri Mali Anno Domini. M.D.LXXVII.» — Biblioteques Universitària de Barcelona i Episcopal de Vich.

En l'exemplar de Vich segueixen : «Index in alphabetum Petri Nunnesii» (10 pp.) e «Index institutionum grammaticarum Pet. Ioan. Nunnesii valentini» (10 pp.)

30. ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΑΛΚΗΣΤΙΣ. Euripidis Alcestis. (*Gravat.*) Barcinone, Apud Petrum Malum. Anno Domini 1577.

En 8.º, 48 pp. (sense foliar). Signatures A i B quinternes i C quaterna. — Biblioteca Episcopal de Vich.

31. Pub. Terentii Afri comoediae sex. Barcinone, P. Malo, 1577.

En 8.º. — Catàleg de la llibreria L'Arxiu.

32. Nobilis Lvdovici a Pegvera Jvrisconsvlti cathalani avrea et elegans repetitio, in cap. III. incipien. Item ne superlaudemio etc. Domini Regis .iii. incuria Ceruariae. In qva multa de feudis, Laudemijs, de Iure praelationis seu faticae in alienatione rerum

INSTITVTIONES RHETORICAE EX PROGYMNASTICIS POTISSIMUM APHTHONII ATQVE EX HERMOGENIS ARTE DICTATAE A PETRO IOANNE NUNNESIO VALENTINO.

BARCINONE
Ex officina Petri Mali, anno
a natiuitate domini nostri
Iesu Christi.
M. D. LXXVIII.

Fig. 7. — Portada de las *Institutiones Rhetoricae*, de Pere Joan Núñez (Barcelona, 1578)

Aphthonii atqve ex hermogenis arte dictatae a Petro Ioanne Nunnesio Valentino. (*Gravdet.*) Barcinone, Ex officina Petri Mali, anno a natiuitate domini nostri Iesu Christi. M.D.LXXVIII. (Fig. 7.)

En 8.º, 16 pp. sense foliar (preliminars) + 211 foliades + 11 sense foliar (de taula). A la fi: «Impressum Barcinone ex Officina Petri Mali. Anno a Nativitate Domini. M.D.LXXVIII.» — Biblioteques Universitària de Barcelona, Episcopal de Vich i particular meva; Salvà, n. 2355.

feudalium, & emphyteuticarum, de Gratificatione rerum feudalium, de Iure primogeniturae circa successionem Regalium dignitatum, de Capacibus & non capacibus ad feuda obtinenda, de omnibus Causis per quas potest procedi ad emparandum feudum realiter, & alijs varijs rebus secundum tantae legis materiam subiectam copiosissimè tractantur. Cvm summarijs & indice locupletissimo. (*Gravat.*) Cvm privilegio regio, vt in sequenti folio. Barcinonae, Apud Petrum Mali, Anno Domini. 1577.

En foli, a dues columnes : 12 pp. sense foliar + CXXIX ff. (258 pp.) + 1 p. de fe d'errades + 1 en blanc + 12 ff. (24 pp.) de Index. A la fi: «Ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, ejusq. matris virginis Mariae in vsum ac gratiam studiosorum sortitur finem Repetitio cap. Item. ne super laudemio. domini Regis Petri. III. in curia Ceruariae cap. III. nobilis Ludouici a Peguera Doctoris. Impressa Barcinonae, in aedibus Petri Mali. Anno Christi Millesimo Quingentesimo Septuagesimo Septimo.» A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. (ternes). — Biblioteques del Col·legi d'Advocats de Barcelona i Episcopal de Vich.

33. Institvtiones Rhetoricae ex progymnasmatis potissimum

34. Primera parte de los discvrsos spiritvales, sôbre la inscripcion, prologo, y qvatro primeros capitulos de la regla de los terceros, que el padre nuestro Sanct Francisco dió al mundo. Los quales, no solamente son vtils, para edificar las almas de los simples, mas tambien prouechosos para ayudar a los predicadores hechos por el R. P. F. Angel de Pas, custodio de la custodia del nombre de Iesus de los frayles menores recoletos, de la prouincia de Cataluña, y guardian de Lérida. Dirigidos a la excellentissima señora Doña Jeronyma de Çuñiga y de Requesens, &c. (*Gravadet.*) En Barcelona, En casa de Pedro Malo impresor de libros, y con licencia del ordinario. Acabose el postrero de Iulio, del año M.D.LXXIX. Con priuilegio.

En 8.º, 24 pp. sense foliar (preliminars) + 348 ff. (696 pp.) + 42 sense foliar de taula. En la *Carta para el devoto lector* diu l'autor: «San Matheo a los Hebreos escribió su Evangelio en Hebreo, san Juan a los Griegos en Griego. Y assi los demas, para que mejor fuessen entendidos y más provecho hiciessen segun las gentes y hombres con quien trataban, así en el hablar se acomodaban. Por tanto creo me ternan por excusado, haciendo la profesion que hago, en haberme abajado a escribir en romance castellano, y siendo de nacion cathalana, y no criado en castilla: pues lo hago por más aprovechar a los que esta obra leyeren: siendo lengua en los tiempos de hogaça mas comun. Y más gustosa a los hoydos del mundo.» — Biblioteca Universitãria de Barcelona.

35. Petri Pavli Peredae setabensis, doctoris medici, et apvd valentinos pvblici medicinae professoris, in Michaelis Ioannis Paschali methodum curandi Scholia, exercentibus-medicinam maximè vtilia. Ad Illustrissimum et Reuerendissimum dominum Gasparem a Chiroga, Archiepiscopum Toletanum, Hispaniarum primate, et sacrosanctae fidei Catholicae primum cognitorem. (*Gravat.*) Barcinone, Ex Typographia Petri Mali anno salutis nostrae, M.D.LXXIX. Expensis Francisci Michaelis, bibliopolae Valentini, in cuius domo venundantur.

En 4.º, 16 pp. sense foliar (de preliminars) + 296 ff. (592 pp.) i sense foliar les de la taula. — Biblioteca Universitãria de Barcelona.

36. Compendio Breue de exercicios espirituales sacados de vn libro llamado exer-

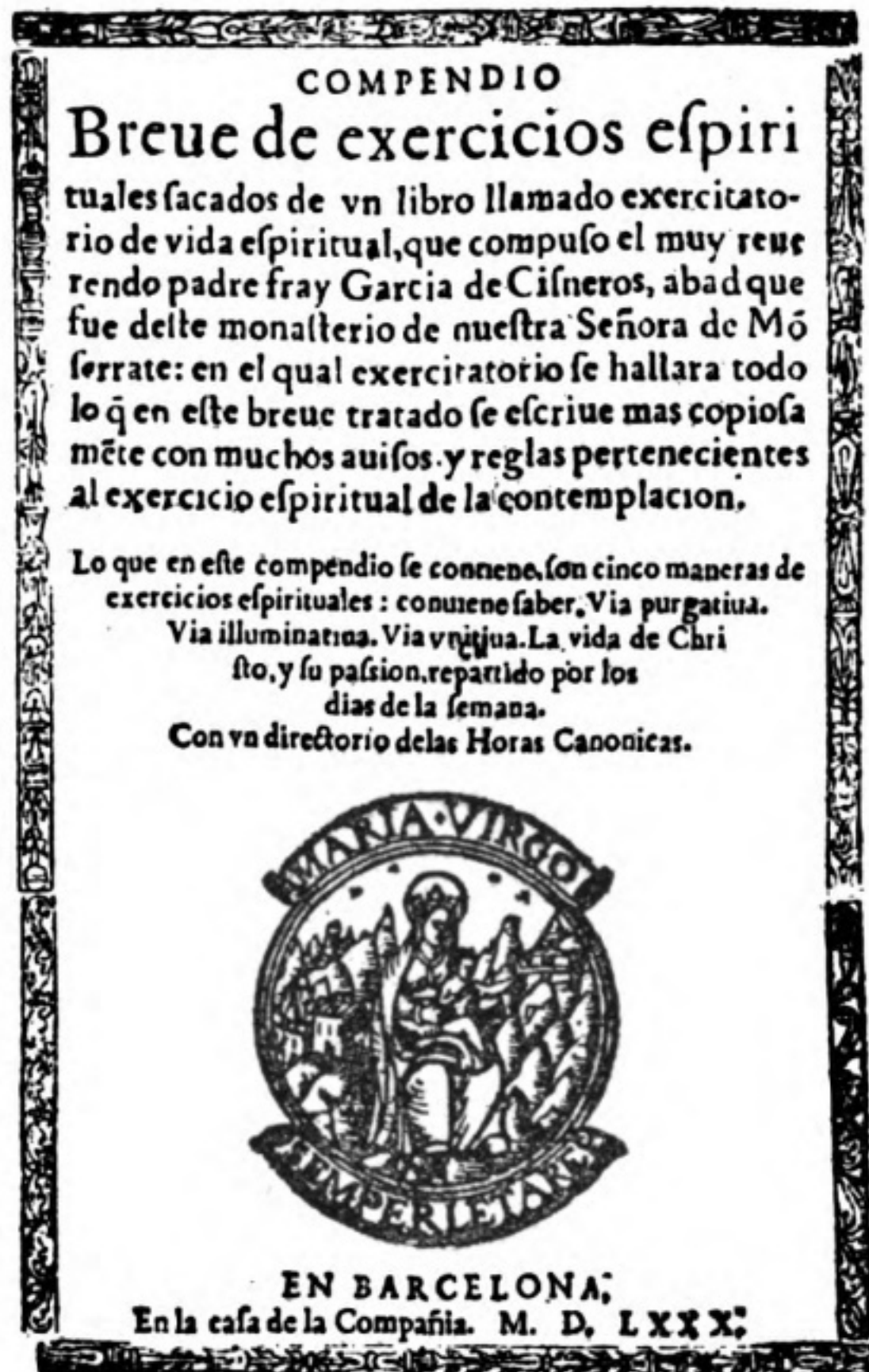

Fig. 8. — Portada del *Compendio Breue de exercicios espirituales* (Barcelona, 1580). (Núm. 36.)

citatorio de vida espiritual, que compuso el muy reuerendo padre fray Garcia de Cisneros, abad que fué deste monasterio de nuestra Señora de Monserrate : en el qual exercitatorio se hallara todo lo que en este breue tratado se escriue mas copiosamente con muchos auisos, y reglas pertenecientes al exercicio espiritual de la contemplación. Lo que en este compendio se contiene, son cinco maneras de exercicios espirituales : conuiene saber : Via purgatiua. Via illuminatiua. Vida unitiua. La vida de Christo, y su passion, repartido por los dias de la semana. Con vn directorio de las Horas canonicas. (*Gravadet.*) En Barcelona, En la casa de la Compañía. M. D. LXXX. (Fig. 8.)

FINIS TABULAE RERVM ET VERBORVM.

BARCINONE
Ex Typographia Petri Mali. Anno domini, 1583.

Fig. 9. — Marca usada per En Malo, entre altres llibres, en el *Thesauri Concionatorum*. (Núm. 41.)

En 8.º, 128 pp. sense foliar, signatures A a H quaternes. A la fi : «Fue impresso el presente libro, en la muy noble y leal ciudad de Barcelona, en casa de Pedro Malo, año de mil y quinientos y ochenta.» — Biblioteca Universitària de Barcelona.

37. El heroico y hazañoso hecho del valiente Moro Albencaydos en Barcelona, por Pedro Malo, impressor y librero, año 1581.

38. Relacion del orden que se tuuo para el juramento del Rey nuestro Señor, por los tres estados de los Reynos de Portugal, Domingo a diez y seys de Abril de 1581. Embiada al Illustrissimo, y excenlentissimo señor don Manrique de Lara, Duque de nagera, conde de Valencia, conde de Treuiño, Visorrey, Lugarteniente y capitan general por su Magestad en este Reyno de Valencia, etc. (*Escut.*) Impressa con licencia en Barcelona en casa de Pedro Malo en el año. 1581.

En 4.º, 4 pp. — Biblioteca d'En Salvador Babra.

39. Libro de la Historia y Milagros hechos a inuocacion de nuestra Señora de Montserrate. (*Gravat.*) Con priuilegio. En Barcelona, en la emprenta de Pedro Malo, año 1582.

En 8.º, 16 pp. sense foliar (de preliminars) + 289 ff. (578 pp.) + 24 sense foliar (de taula). A la fi : «Fue impresso el presente libro de la Historia y Milagros de Nuestra Señora de Montserrate en la muy insigne ciudad de Barcelona. En la emprenta de Pedro Malo, acabóse a 5 del mes de Hebrero del año 1582.» — Biblioteques Universitària de Barcelona i Font de Rubinat, a Reus.

40. *Contemptus mundi*. De nvevo corregido por un Padre de la compañía de Iesus. Va añadido vn breue tratado de oraciones y exercicios de deuocion, por el muy R. P. F. Luys de Granada. Dirigido al Illustris. y Reuerendissi. Señor Don Ioan Dimas Loris, obispo de Barcelona. (*Gravadet.*) En Barcelona. Impresso con licencia, en casa de Pedro Malo. Año del Señor. 1583.

En 12.º, 24 pp. sense foliar (de preliminars) + 216 foliades + 16 sense foliar (de taula). A la

fi : «En Barcelona. En casa de Pedro Malo. Impressor de libros, año de la Natiuidad de nuestro Señor. 1583.» — Biblioteques Universitària de Barcelona i de N'Ignasi de Janer.

41. Thesavri Concionatorvm R. P. Frat. Thomae de Trvgillo. Praesentati ordinis Praedicatorvm ex Provincia Aragoniae in qvo continentvr festa mobilia, & immobilia, & extrauagantia totius anni & quaedam alia particularia argumenta, de quibus quandoque praedicari contingat. Ad Illustrissimum & Reverendissimum D. D. Ioannem Dimam à Loris Episcopum Barcinonensem, necnon Cancellarium dignissimum, & de consilio S. C. R. M. Tomo secundvs. Stent nostri haec patris fulgentia stemmata, donec — Ignis centra, grauis sydera terra petat (*Gravat.*) — Corpore quae Christi splendes fulgentior astris — Crux salve; nostra pulchra corona patris. Barcinone, Ex Typographia Petri Mali, & expensis Conuentus Sanctae Catherinae Martyris Barcinonensis. Anno Domini. 1583. Cum privilegio.

En 4.ta, 12 pp. sense foliar (de preliminars) + 1,207 foliades a dues columnes, foli a cada columna (2,414 columnes) + 118 pp. més (foliades les columnes des de l'1.^a a 236). A la fi: «Barcinone Ex Typographia Petri Mali. Anno domini. 1583.» (Fig. 9.) Segueix en una pàgina sense foliar: «Ad reverendum admodum Patrem Fratrem Thomam Trvgillvm pro hoc volumine.» — Biblioteca Universitària de Barcelona.

42. Parecer del maestro fray Vincente Iustiniano Antist dela orden delos Predicadores, acerca de las ymagines de sancta Catherina de Sena. Y las Indulgencias que ganan los cofrades de nuestra. S. del Rosario, tuuiendo la bulla de la sancta Cruzada

PARECER DEL MAESTRO FRAY VIN-

cente Iustiniano Antist dela orden delos Predicadores, acerca de las ymagines de sancta Catherina de Sena Y las Indulgencias q ganan los cofadres de nuestra. S. del Rosario, tuuiendo la bulla de la sancta Cruzada <ltimamente publicada.

Dirigido al Illustrissimo y Reuerendissimo señor don Juan Radin Obispo de Tarazona.

EN BARCELONA
En casa de Pedro Malo, en el año de. M.D.LXXXIII.

Fig. 10. — Portada del *Parecer acerca de las ymágenes de sancta Catherina de Sena* (Barcelona, 1583) (Núm. 42)

últimamente publicada. Dirigido al Illustrissimo y Reuerendissimo señor don Iuan Radin Obispo de Tاراونا. (*Gravat.*) En Barcelona En casa de Pedro Malo, en el año de M.D.LXXXIII. (Fig. 10.)

En 8.º, 48 pp. sense foliar, signatures A, B i C quaternes. A la fi : «Impresso en Barcelona en casa de Pedro Malo en el año de. 1583.» — Biblioteca de Catalunya.

43. Vives (J. L.) Exercicii linguae latinae. Barcelona, Pedro Malo, 1583.

Nota facilitada per N'Ignasi de Janer.

44. Verdadera relacion de la vida y myerte del Padre Fray Lvys Bertran, de bienaventurada memoria : copilada por el Maestro fray Vincente Iustiniano Antist. Dirigida a la Magestad del Rey don Phelipe nuestro Señor. (*Gravadet.*) En Barcelona, Por Iuan Pablo Menescal, año del Señor, M.D.LXXXIII.

En 8.º, 355 pp. follades des de la 43, o sia sense foli les 42 pp. de preliminars (sonets de Alonso Giron de Rebolledo, Baltasar de Centellas, etc.) + 4 pp. de taula, 1 p. pel colofó, que diu : «Impresso en Barcelona en casa de Pedro Malo, delante de la Rectoria del Pino, año M.D.lxxxiiij.» i 1 p. amb un gravat que representa a sant Domènec, amb la llegenda : «Sanctae Dominicae, Ora pro nobis.» — Biblioteca Universit ria de Barcelona.

45. Tabvla rerum omnium, quae continentur in tribus libris. R. P. F. Didaci Stellae Ordinis Minorum de Vanitate seculi, Euangelii Dominicarum totius Anni & Sanctorum accommodata. (*Gravat.*) Barcinonae. Ex Officina, Petri Mali. Anno. 1585. Vendense en casa de Francisco Trinxer.

En 8.º, 107 ff. (214 pp.). Signatures A a N quaternes i O ternària. A la fi : «Con licencia, Impresso en Barcelona, en casa de Pedro Malo. 1584.»

 s la taula de l'edició *De Vanitate seculi*, estampada en Saragossa en 1583. — Biblioteca Universit ria de Barcelona.

46. Septem Psalmi Penitenciales. (*Gravadet.*) En Barcelona. (Fig. 11.)

En 32.º, 32 pp. sense foliar, lletra gòtica. A la fi : «Estampat en Barcelona en casa de Pedro Malo, 1585.» — Biblioteca del Seminari de Barcelona.

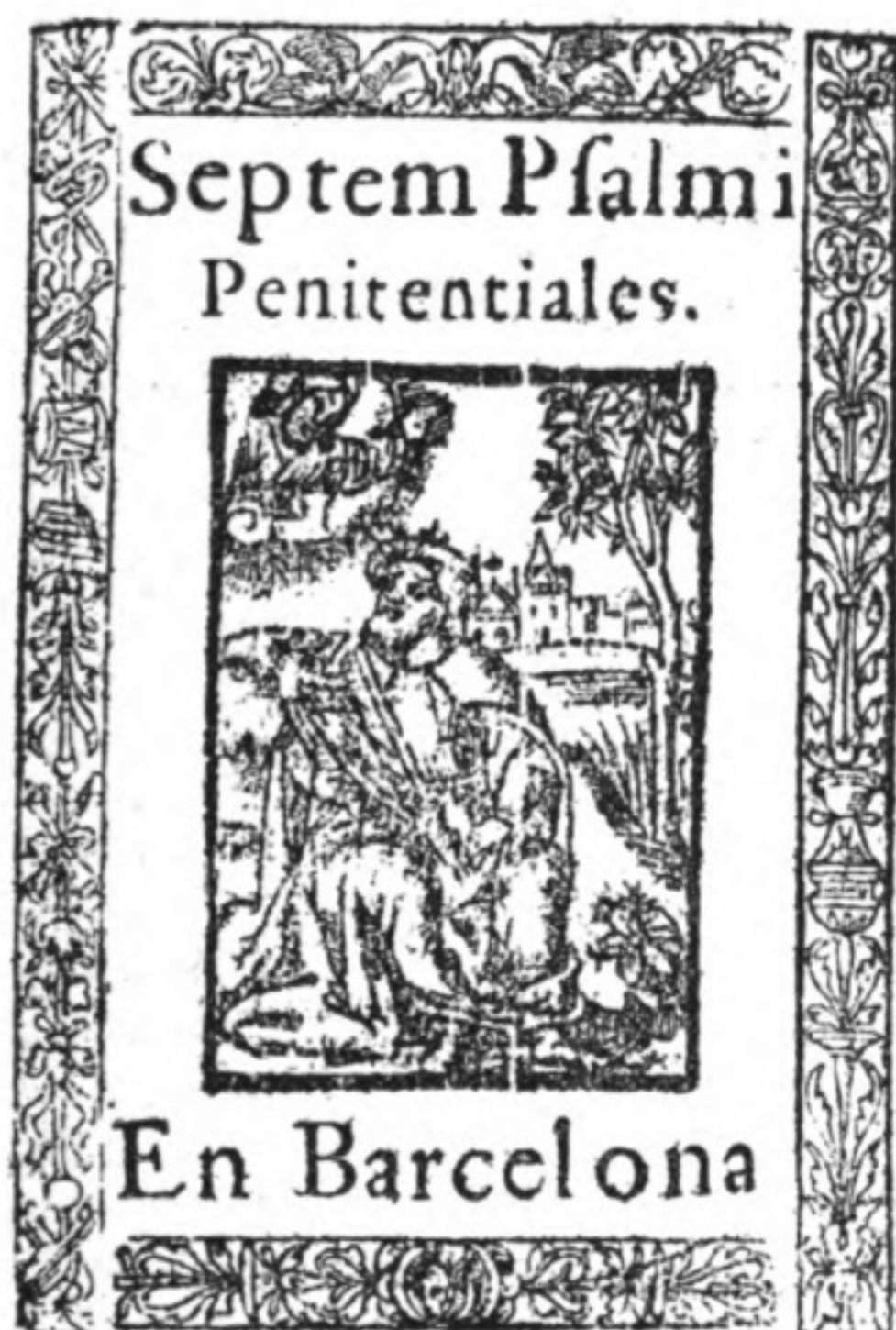
47. Instruccion para rezar el Officio de la Santa Crvz, y para repartirle y hazer por él, ordinaria oracion vocal y mental con facilidad gusto y prouecho de las almas, Iuntamente con la lamentacion de la muerte del padre fray Nicolas Factor, compuesta por el padre fray Sebastian de Verdejo predicador, de la orden del Seraphico padre sanct Francisco de la prouincia de Carthagen . Dirigido todo al hospital general de Barcelona. (*Creu enquadrada per la següent inscripció* : «ps. 95. dicite in | nationibus quia do- | minum regna- | vit a ligno».) En Barcelona, Impresso en casa de Pedro Malo impressor de libros, año del nacimiento del señor, 1585.

En 8.º, 16 pp. sense foliar (Carta al Illmo. Juan Dimas Loris, Carta a la M. Iltre. Soror Isabel de Cardona, Abadesa de Pedralbas, Carta a los humildes pobres del Hospital, Prólogo al lector, Sonetos de Luis de Gualbes y de Juan Bta. Pol, Fe de erratas, Epigrama latino del canónigo Jaime Castellar) + 104 ff. (208 pp.). — Biblioteca Universit ria de Barcelona.

48. Lamentacion consolatoria de la mverte del padre fray Nicolas Factor de la orden del padre Sanct Francisco, en la qual se refiere el discurso que hizo por Cathaluña

y el intento que tuuo en él. Compuesta por el padre fray Sebastián de Verdejo de la misma orden. (*Gravadet.*) En Barcelona, Con licencia impresso en casa de Pedro Malo, impressor de libros, año de M.D.LXXXV.

En 8.º, 16 pp. sense foliar (Licencia y Aprobación, A los pobres del Hospital, Soneto del Dr. Dionisio de Iorba, id. de Fray Martin de Valenzuela, id. de Fray D. de Tárrega, otro id. de id., id. de Fray Gabriel Monreal) + 16 ff. (32 pp.). — Biblioteca Universit ria de Barcelona.

aías oim fidelium defunctorum
quas de hoc seculo migrare
iussisti in pacis ac lucis regio
ne constituas et sanctorum tuorum
iubeas esse consortes. **D**ñs.

Et delum deus omnium
conditor et redemptor
animabus famulorum in familia
rumque tuarum remissionem cri
matorum tribue peccatorum ut in
dulgentiā quam semper opta
uerunt pijs supplicationibus
consequantur. Qui vivis et re
gnas deus, per omnia secula se
culorum. Amen.

¶ Estampat en Barcelona en ca
sa de Pedro Malo, 1585.

Fig. 11. — Portada i darrera plana dels *Septem Psalmi Penitentiales*
(Barcelona, 1585) (Núm. 46)

49. Manual de ejercicios espirituales. Compuesto por fray Andres Capilla, monge de la Cartuxa y prior de Porta Celi. Agora nueuamente emendado y corregido, y añadido la Tabla (*Gravadet.*) En Barcelona: Por Juan Pablo Menescal, Damian Bages, y Geronimo Genovés, con licencia, año de M.D.Lxxxv.

En 32.º, 16 pp. sense foliar (de preliminars) + 167 ff. (334 pp.) + 10 pp. sense foliar (de taula).
A la fi: «Impresso en Barcelona en casa de Pedro Malo, y Luys Leget, delante la Retoria del Pino.
Año. 1585.» — Biblioteca particular meva.

50. Breve instrvction de como se ha de administrar el sacramento de la Penitencia, diuidida en dos libros, compuesta por el padre maestro F. Bartholome de Medina cathedratico de prima de Theologia en la Vniuersidad de Salamanca, del orden de Sancto Do-

mingo. En la qual se contiene todo lo que ha de saber, y hazer el confessor para curar almas, y todo lo que deue hazer el penitente para conseguir el fructo de tan admirable medicina. Va añadida agora nueuamente en esta vltima impressiõ vna tabla de los casos muy vtilissima para hallar qualquier caso con muy gran facilidad. (*Gravadet.*) Con licencia. Impresso en Barcelona, por Francisco Trinxer, año del nascimiento del Señor. M.D.Lxxxv.

En 8.º, 16 pp. sense foli (de preliminars) + 279 ff. (558 pp.) + 46 pp. sense foliar (de taula). A la fi : «Impresso en Barcelona, En casa de Pedro Malo, y Luis Leget. Año 1585.»

Se'n féu una tirada de la mateixa obra, amb aquesta alteració en la portada : «Con licencia. Impresso en Barcelona, por Damian Bajes, año del nascimiento del Señor, M.D.Lxxxv.» — Biblioteca Universitãria de Barcelona.

51. Chronica llamada el Triumpo de los nueve mas preciados varones de la Fama. En la qual se contiene las grandes proezas y hazañas en armas por ellos hechas. La qual es vn dechado de caualleria. Traduzida en nuestro vulgar Castellano, por Antonio Rodríguez Portugal. Corregida y emendada con mucha diligencia en esta vltima impressiõ. Dirigida al Illustrissimo señor don Iuan Pacheco Giron, conde de la Puebla de Montaluan. En Barcelona impresso a costa de Balthasar Simon mercader de Libros. Año de nuestra salud de M.D.Lxxxvi. (Fig. 12.)

En foli, 12 pp. sense foliar (de preliminars) + OKXVIII ff. (256 pp.). A la fi : «Imprimiose la presente historia en Barcelona en casa de Pedro Malo impressor de libros, Año de M.D.Lxxxvi.» — Biblioteca Universitãria de Barcelona; Salvà, n. 1643; Heredia, n. 3705; Gallardo, n. 967.

52. Repvblica original sacada del cverpo hvmãno compvesta por Hieronymo Merola doctor en Philosophia y Medicina, Catalan, y natural de la ciudad de Balaguer. Esta repartido en dos libros en el primero representa el assiento de la Republica. En el segundo se trata aquella tan afamada question, qual de las dos facultades, si la Medicinal o Legal es más auentajada, honrrándolas mucho, y haziéndolas muy compañeras. (*Gravadet amb la llegenda* : «Solem aspicio, vos despicio.») En Barcelona. Impresso en casa de Pedro Malo, en el año M.D.LXXXVII. Vendense en casa Tríncher, y Nogués, librereros.

En 8.º, 16 pp. sense foliar (de preliminars) + 320 ff. (640 pp.). A la fi : «Impresso en Barcelona en la Empronta de Pedro Malo, en el año 1587.» — Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès.

53. De los nombres de Christo en tres libros. Por el maestro Fray Luys de Leon. Segunda impressiõ, en que demas de vn libro que de nuevo se añade, van otras muchas cosas añadidas y emendadas. (*Gravadet.*) En Barcelona. Impressos oon Licencia. Año de M.D.LXXXVII. Por Francisco Tríncher.

En 8.º, 332 ff. (664 pp.). A la fi : «Impresso en Barcelona en casa de Pedro Malo en el Año. M.D.LXXXVII.» — Biblioteca Universitãria de Barcelona.

En Salvador Babra en posseix un exemplar amb aquesta variant : «Por Hieronymo Genoues.» I en la Biblioteca de Mahó hi trobem aquesta : «Por Juan Pablo Manescal.» Se'n feren, doncs, tres edicions.

54. Aelii Antonii Nebrissensis, Grammaticarvm institvtionvm libri quinque. Locupletati insuper fuere Hieronymi Ardeuoli scohlijs, ac duodecim regulis, trigintaq.

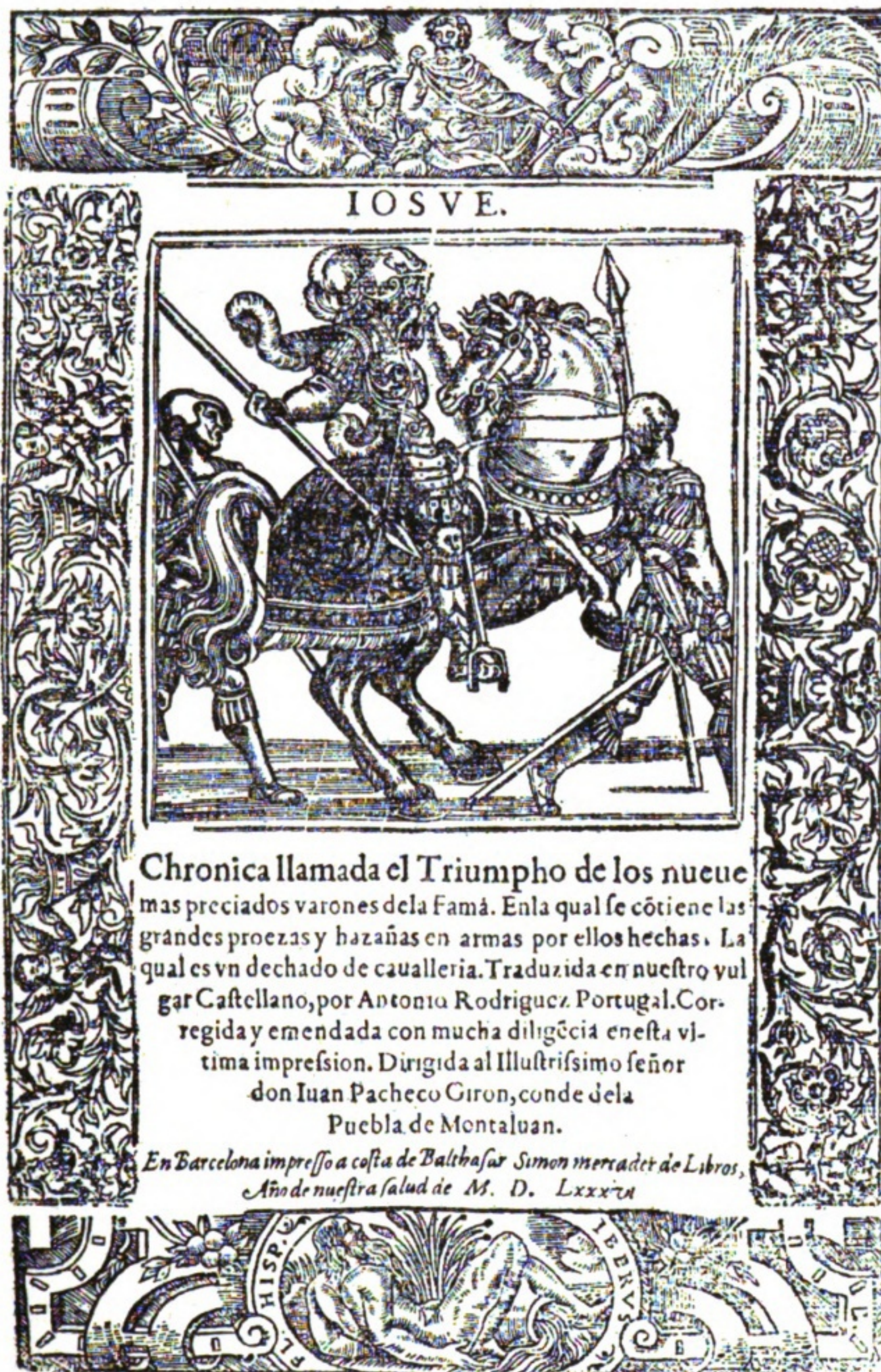

Fig. 12. — Portada d'*El Triunpho de los nueve mas preciados varones de la Fama*
(Barcelona, 1586) (Núm. 51)

Elegantiae praeceptionibus, quibus adiecimus Alphabetum Graecolatinum, atq. Hebraicum. — Omnia a Iac. Phi. Giberto denuo emendata, & à Typographorum mendis expurgata plane sexcentis. (*Gravadet.*) Barcinone, Cum licentia & priuilegio excussum. Anno M.D.Lxxxvij. Apud Iohannem Paulum Menescal, & Hieronymum Genoues.

En 12.º, 217 pp. foliades. — Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès.

55. De sacra ratione concionandi. Opus Jacobi Peresii a Valdivia Baetici Baëzani, doctoris theologi concionatoris evangelici, et Sacrorum Bibliorum in Academia Barcinonensi publici Professoris Ad Illustrem admodum, ac Reverendissimum D. D. Iohannem Diman Loris Episcopum Barcinonensem. Additus est in fine libellus eiusdem argumenti verè aureus, editus pridem iussu Illustrissimi, ac Reuerendissimi Cardinalis Caroli Boromei Archiepiscopi Mediolanensis. (*Escut cardenalici.*) Barcinone, cum licentia, & priuilegio Regis, Typis Petri Mali Anno M.D.LXXXVIII.

En 4.º, 9 ff. s. n. + 1 blanc + 330 pp. + 5 ff. s. n. + 50 pp. + 1 f. s. n. Aquest, en el recte, Calvari i colofó : «Barcinone, Ex Typographia Petri Mali. Anno Domini. 1588.» — Biblioteca Episcopal de Vich.

56. Documentos particvlares, para la vida heremitica : entre los quales ay muchas doctrinas que para todo estado de hombres Christianos son vtiles. Coligidos delos sanctos y de experiencias, por el Padre Diego Perez doctor en sancta Theologia y cathedratico de Scriptura en la vniuersidad de Barcelona. Dirigido al muy Illustre y Reuerendissimo Señor don Ioan Dymas Loris Obispo de Barcelona vigilantissimo. (*Gravadet.*) Impresso con Licencia y Priuilegio, en Barcelona en casa de Pedro Malo Año de Christo. 1588.

En 8.º, 18 pp. sense foliar + 51 ff. (102 pp.) + 4 sense foliar (de taula). A la fi : «Impresso en la insigne ciudad de Barcelona en casa de Pedro Malo en el Año. 1588.»

En el Privilegi, donat pel lloctinent i capità general D. Manrique de Lara, es diu que el P. Diego Pérez té «fets y composts vuyt llibres en lengua vulgar Castellana los titols dels quals son los següents : Camino y puerta de la Oracion. Auiso de gente recogida. Platica de las mascarar. Vida nueua. De la frecuencia del Sancto Sacramento. Alabança de la Castidad. Annotaciones en la vida dela princessa de Parma. De la vida heremitica, y juntamente vnos Documentos para exercitar obras pias : dels quals ni a (4 juny 1587) quatre ja Estampats y en vulgar Castella ques van acabant.»

Les *Annotaciones en la vida de la princessa de Parma* traduïda de l'italià al castellà per En Francesc de Alvarado, foren estampades en Barcelona per Jaume Cendrad, en 1587. — Biblioteques de Catalunya i Universitària de Barcelona.

57. Documentos salvdables para las almas piadosas que con espiritv, y sentimiento quieren exercitar las obras, y exercicios que Iesu Christo nuestro Señor y la santa Iglesia Catholica Romana enseña. Coligidos de la doctrina de los santos por el muy Reuerendo Padre Diego Perez doctor en sancta Theologia, y predicador del Euangelio, y cathedratico de santa Escritura en la universidad de Barcelona. Dirigido al muy Illustre y Reuerendissimo Señor don Ioan Dymas Loris Obispo de Barcelona, y del consejo de su Magestad. Lo contenido en este libro boluiendo esta hoja lo veran. (*Gravadet.*) Impresso con Licencia y Priuilegio Real, en Barcelona en casa de Pedro Malo. Año de Christo. 1588.

En 8.º, 24 pp. sense foliar (de preliminars) + 348 ff. (696 pp.) + 10 pp. sense foliar (de taula). — Biblioteca Universitària de Barcelona.

58. Resolvta explicacio dels Misteris de la Missa en los quals lo Christiá auria de pensar pera ohir la ab deuocio y atencio. Recopilada per lo reuerent M. Pere Salas Dr. en S. Theologia. (*Al fi:*) ¶ Notaran los que llegiran estas exposicions que no son sino vna cifra y part minima del que si pot dir, axi entench de tractar mes diffusament en altre tractat ajudant nos la gracia del Senyor y vostres oracions. ¶ Compost per lo R. mestre Salas, y reuist per lo Reuerent Pare fra Sant Gorrin del orde de Iesus. — Estampat en Barcelona, en casa de Pedro Malo, dauant la Rectoria del Pi. M.D.LXXXIX.

Bibliografia d'En Marian Aguiló.

59. Breve instrvction... (*La mateixa de 1585, amb aquestes soles diferències:*) *Peu d'estampa* : Con licencia. Impresso en Barcelona, para Francisco Trincher. año del nacimiento del Señor. M.D.LXXXIX. *Colofó* : Impresso en Barcelona, en casa de Pedro Malo. Año 1589.

Biblioteca Universitària de Barcelona.

60. Doctrina christiana vtilissima a tots los faels Christians, composta per lo reuerent pare Fra Pere Martyr Coma, Mestre en sacra Theologia, del orde de Predicadors, dignissim Bisbe de Elna. Augmentada de alguns Capítols, y les indulgencies concedides als confreres de nostra senyora del Roser per lo mateix auctor. Ab vnes cobles sobre la mateixa Doctrina Christiana. Y ara vltimament va al fi vna breu interpretació y declaració dels mysteris que representen en lo sant sacrifici de la missa pera ser oyda ab deuocio y atencio. Recopilada per lo reuerent M. Pere Salas Doctor en S. Thologia. (*Gravadet.*) Ab licencia, Estampat en Barcelona, en casa de Pedro Malo, dauant la Rectoria del Pi. M.D.LXXXIX.

En 8.º, 64 pp. foliades + 8 sense foliar. A la fi : «Compost per lo Reuerent mestre Pere Salas doctor en sancta Theologia y reuist per lo reuerent Pare fra San Gorrin del orde de Iesus.»

Reproduiren aquesta edició, en 1609, En Sebastià Mathevat i En Llorens Deu, associats.

61. Tratado de la Freqvente commvnion y medios para ella, principalmente del modo y orden para bien confessar. Por el muy reverendo Padre Diego Perez de Valdiuia Doctor Theologo, Predicador y cathedratico de santa Escritura en el estudio general de Barcelona. Dirigido a la Excelentissima señora Condesa de Miranda, Vireyna de Napoles &c. Es esta impression la mas correcta. (*Gravadet.*) Impresso en Barcelona con licencia y priuilegio Real. En casa de Pedro Malo. Año de nuestro Señor. 1589. Vendense en casa de Simon Garcia librero.

En 8.º, 16 pp. sense foliar (de preliminars) + 96 ff. (192 pp.). A la fi : «Impresso con licencia en Barcelona, en casa de Pedro Malo.» — Biblioteca Universitària de Barcelona.

LLIBRES ESTAMPATS PER EN PAU MALO

62. Explicacion de la bvlla de la Sancta Cruzada. Y de las clauvsulas de los Iubileos y confessonarios que ordinariamente suele conceder su Sanctidad, muy prouechosa para Predicadores, Curas, y Confessores, aun en los Reynos donde no ay Bulla. Compuesta por el Padre Fray Manuel Rodriguez Lusitano, Frayle Descalço del Seraphico Padre

S. Francisco, Lector de Theologia, en la Prouincia de S. Joseph. Dirigido a Don Christoual de Mora, del Consejo de Estado de su Magestad, y Comendador mayor de Alcantara. Y en esta primera impression, corregido conforme el original de Alcala de Henares. Con licencia. En Barcelona. Año de M.D.LXXXXI.

En 8.º, 16 pp. sense foliar (de preliminars) + 538 foliades + 48 sense foliar (de taula). A la fi : «Impresso en Barcelona en casa de Pau Malo, Impressor de libros. Año 1591.»

Hi ha d'aquest llibre una nova edició del mateix any 1591, sense altra variant que aquesta en la portada : «Y en esta *postrera* impression, corregido conforme el Original de Alcala de Henares.»

En 1592 probablement adquirí l'existència d'aquest llibre En Jaume Cendrad, fent solament aquesta esmena en la portada : «Con licencia. En Barcelona, en la emprenta de Jayme Cendrad. Año. 1592. Vendense en casa de Francesch Trinxer.» El colofó és el mateix : «Impresso en Barcelona en casa de Pau Malo, Impressor de libros. Año 1591.» — Biblioteca Universitària de Barcelona.

En Salvador Babra en posseeix un exemplar amb la variant : «A costa de Geronymo Genoues.»

63. Historia natvral y moral de las Indias. En qve se tratan las cosas notables del cielo, y elementos, metales, plantas, y animales dellas: y los ritos, y ceremonias, leyes, y gouierno, y guerras de los Indios. Compuesta por el Padre Ioseph de Acosta Religioso de la Compañia de Iesus. Dirigida al Illustrissimo Señor Don Enriqve de Cardona Gouernador por su Magestad en el Principado de Cathaluña. (*Gravadet.*) En Barcelona, a costa de Lelio marini, Veneciano, al Carrer de la Boqueria, 1591.

En 8.º, 345 ff. (690 pp.) + 56 pp. sense foliar (de taula), signatures A a Z, Aa a Za i Aaa quaternes.

Encara que no consta en lloc que sia estompat per En Malo, ho deduïm pels tipus, caplletres i vinyetes. Demés, no estaven encara establerts En Gabriel Graells i En Gerard Dotil, els quals foren, després d'En Malo, els stampers del llibreter venecià Leli Marini.

64. Microcosmia, y gouierno vniversal del hombre christiano, para todos los estados y qualquiera de ellos. Dirigido a Don Antonio de Cardona, Duque de Sessa y Soma, del Consejo del Rey nuestro Señor, y por su Magestad Embaxador de España en Roma. Va por dialogos dividido en tres partes. En la primera se trata de las Personas Reales, y de su gouierno de paz y guerra, consejos, y ministros. En la segunda, del gouierno Politico, Magistrados, y Personas ocupadas en ellos: y de la Economia y estado a la Republica necesarios. En la Tercera y vltima dela Monarchia Ecclesiastica y Personas de esse estado, y Religioso, Compvesto por el Maestro F. Marco Antonio de Camos, Prior del Monasterio de S. Augustin de Barcelona. Con quatro Indices necesarios y copiosos. (*Escut.*) Con licencia. Impresso en Barcelona, en el Monasterio de Sancto Augustin, por Pablo Malo, Año de 1592.

En foli, 16 pp. sense foliar (de preliminars) + 639 pp. a dues columnes (211 per a la primera part, 236 per a la segona i 192 per a la tercera) + 80 sense foliar (de taula).

Es reproduí aquesta edició a Madrid, en 1595, en casa de la vídua d'Alonso Gómez, estampera. El nombre de pàgines és el mateix. — Biblioteques Universitària de Barcelona i del Reial Monestir de Sant Agustí, a Valladolid.)

65. Caxanes (Bernardo). Adversus valentinos, et quosdam alios nostri temporis medicos: de ratione mittendi sanguinem in febribus putridis lib. III. Ad praestantissimum philosophum et medicum Hieronymum Mediona S. C. et reg. maj. in principatu

archidiatrum, et universitatis Barcinonensis vicecancellarium. Barcinone, ex officina Pauli Mali, 1592.

En 8.º. — Torres Amat : *Diccionario*, p. 175.

66. Compendium manvalis Navarri. Ad commodiorem vsum, tum confessariorum, tum poenitentium compilatum. Petro Alagona ex Societ. Iesv Theologo Auctore. (*Gravadet.*) Barcinone, Cum Licentia Ordinarij. Apud Alexandrum Banus. Anno, 1593.

En 12.º, 6 pp. sense foliar (preliminars) + 456 pp. foliades + 48 pp. sense foliar (index). A la fi : «Barcinonae, Ex Typographia, Petri Mali. Anno, 1593.» — Biblioteca Universit ria de Barcelona.

Se'n feu una tirada de la mateixa obra, amb aquesta alteració en la portada : «Apud Hieronymum Genoues.» — Biblioteca de Mah .

67. A. R. Patris. Fratris Raymyni Pasqual S. Theologiae doctoris ordinis Praedicatorum. In Epistolam B. Pavli Apostoli ad Romanos iuxta Catholicam Doctrinam Pij ac eruditi Commentarij. In quibus praeter lucidissimam literae intelligentiam quisquid in scholis ex hac scripturae parte controuertitur, stylo apertissimo explicatur, & ad morum compositionem plurima etiam sacris oratoribus afferuntur. (*Segell.*) Barcinonae, Paulus Malus excudebat, Anno Christi. M.D.LXXXXIIII.

En foli, 4 pp. sense foliar + 438 ff. (876 pp. a dues columnes) + 48 de «Index Auctoritatum Sacrae Scripturae» i «Index alphabeticus rerum memorabilium.» En el f. 440 segell i el colofó : «Barcinone, Paulus Malus excudebat, Anno Christi .M.D.LXXXXIIII.» — Biblioteca d'En Salvador Babra.

68. Flos Sanctorum quarta y ultima parte, y discursos o sermones sobre los evangelios de todas las dominicas del año y ferias de Quaresma y de Santos principales; en que se contienen exposiciones literales, doctrinas morales, documentos espirituales, avisos y ejemplos provechosos para todos estados. Dirigido al Principe de España don Felipe, hijo del catolico Rey don Felipe segundo de este nombre. Por el Maestro Alonso de Villegas, sacerdote teólogo y predicador, capellan de la capilla mozárabe de la sancta Iglesia de Toledo y beneficiado de Sanct Marcos natural de la misma ciudad de Toledo. (*Gravat.*) Con licencia. Impreso en Barcelona en la emprenta de Pau Malo. M.D.LXXXXIIII. A costa de Geronimo Genov s, mercader de libros.

En 4. , 12 pp. sense foliar (de preliminars) + 376 foliades. A la fi : «Impreso con licencia en Barcelona en casa de Pau Malo, impresor de libros delante de la Rectoria del Pino. Año de M.D.LXXXXIIII.» — Biblioteca Episcopal de Vich.

69. Historia de la vida milagros, y canonización del bienauenturado padre sant Hyacintho, de nación Polaco, de la sagrada orden de Predicadores, repartida en tres libros. Compuesta por el M. F. Diego Mas de la mesma orden, catedrático de Theologia en la uniuersidad de Valencia. (*Gravadet.*) Con licencia Impreso en Barcelona, en casa de Pablo Malo, delante la Rectoria del Pino, Año 1595.

En 8.º, 16 pp. sense foliar (de preliminars) + 242 ff. (484 pp.). A la fi : «Impreso en Barcelona en casa de Pablo Malo, delante la Rectoria de Nuestra Señora del Pino. 1595.»

La dedicatòria va endreçada a l'Excma. Sra. Na Lucrecia Gralla i de Moncada, virreina de València, marquesa d'Ayt na, comtessa d'Osona, i vescomtessa de Cabrera i de Bas. — Biblioteca Universit ria de Barcelona.

70. *Candelabrum avreum Ecclesiae S. Dei, A R. D. Don Martino Alfonso de Viualdo Hispano S. Theologiae professore aeditum, et In tres partes diuisum. In quo de septem Sacramentis, Censuris, et Irregularitatibus materiae; mirabiliter elucidantur, ac etiam capita vel tractatus complures, variaeque: et subtilissimae quaestiones declarantur. Christianis omnibus maxime animarum curam gerentibus, atq; casus conscientiae callere volentibus summopere vtile ac pernecessarium. Nunc denuò hac nostra postrema aeditione ab auctore recognitum, et erroribus expurgatum: infinitisq; Additionibus, sub hoc signo * praenotatis, locupletatum et auctum. Addito etiam Indice Generali totius operis, Alphabetico ordine Summa diligentia concinnatum, quod in aliis Impressionibus desiderabatur. Ad illust. et Reverendiss. D. D. Lvdovicvm Sans Celsonensem I. Episcopum ac Regium Consiliarium (*Gravadet.*) Barcinone, M.D.LXXXXV. Expensis Laelij Marini mercatoris veneti. In vico Boqueriae.*

En 4.^t, 36 pp. sense foliar (de preliminars) + 556 foliades en la següent forma: Pars prima, 227 ff; Pars secunda, 190 ff. (encara que diu 290, pulx, per equivocació, després del f. 144 passa al 245); Pars tertia, 139 ff. A la fi: «Lavs Deo. Barcinone, Ex Typographia Pauli Mali, Anno. 1595.» — Biblioteca Universitària de Barcelona.

71. *Galateo español. De lo que se deue hazer, y guardar en la comun conuersacion para ser bien quisto y amado de las gentes. Compuesto por Lucas Gracian de Antisco. Barcelona, en casa de Pablo Malo, 1595.*

En 12.º, 8 pp. sense foliar (de preliminars) + 112 ff. (224 pp.) + 2 pp. sense foliar (de taula). — Biblioteca Universitària de Barcelona; Salvà, n. 1834; Heredia, n. 2573.

72. *Latínè declinandi et conjugandi methodus ab Antonio Jolis torellionensi excogitata. Barcin. ap. Paulum Mali, 1595.*

Torres Amat: *Diccionario*, p. 325.

LLIBRES ESTAMPATS PELS HEREUS D'EN PAU MALO

73. *Addiciones a la sylva spiritual, y su Tercera parte, compuesta por el Padre Fray Antonio Alvarez, Autor de la misma Sylva, Predicador de la Orden del Seraphico Padre Sant Francisco, natural de Benavente, y de la Provincia de Santiago. — Con licencia, En Barcelona, Año. M.D.LXXXXV. A costa de Graviel Lloberas, Librero.*

En 4.^t. A la fi: «Impresso en Barcelona en casa de los Herederos de Pablo Malo en el año M.D.XCV.»

La primera i segona parts d'aquest llibre foren estampades a Saragossa, en casa de Pere Pulg' l'any 1590, i reestampades, en l'any 1597, la primera a Madrid en casa del llicenciat Vavez de Castro, i la segona a Alcalà, en casa de Joan Ifíquez de Lequerica. — Biblioteca de Mahó.

74. *Breue instruction... (La mateixa de 1585 i de 1589.) Con licencia. Impresso en Barcelona: Año del nacimiento del Señor. M.D.LXXXXVI. Vendense en casa de Hyeronimo Pi mercader de libros.*

En 8.º, 16 pp. sense foliar (de preliminars) + 273 ff. (546 pp.) + 46 pp. sense foliar (de taula). Se'n féu una tirada de la mateixa obra només que amb aquesta alteració en la portada: «Vendense en casa de laume Soler mercader de libros.» — Biblioteca Universitària de Barcelona.

75. Miserias del hombre y de los varios successos de su vida, y de como se ha de disponer para la muerte y para el riguroso juyzio de Dios que le espera. Y al fin de todo ello una breue instruction y reglas de bien biuir. Recopilado de la Sagrada Escripura, y de diuersos Auctores, assi Christianos como gentiles: por el Padre Fray Thomas de Truxillo, Maestro en S. Theologia de la Orden de Predicadores. Con tablas copiosas, assi de los capitulos como de los nombres de los Auctores, y de materias comunes. Y en gracia de los Predicadores vna tabla de la sagrada Escripura, con vnos breues auisos que les siruan de elenchos para hazer los sermones que quisieren predicar. Dirigido a don Andres de Cordoua auditor de Rota. (*Gravadet.*) En Barcelona Por los Herederos de Pablo Malo Año 1597.

En 8.º, 16 pp. sense foliar (de prelliminars) + 386 ff. (772 pp.). Al f. 386 v. un sonet «del capitán y alcalde Ioachín de Setanti ciudadano de Barcelona y muchas veces consejero de ella». — Biblioteca Universit ria de Barcelona.

76. Marial de la Sacratissima Virgen Nvestra Señora. En que se contienen muchas consideraciones de grande spiritu, y puntos delicadissimos de la diuina Scriptura, de mucha erudicion y prouecho assi para Predicadores, como para los demas estados de personas Ecclesiasticas y seglares. Con vn tratado al cabo de la Passion de Christo nuestro Redemptor, y de la Soledad de la Sacratissima Virgen nuestra Señora. Compuesto por el muy Reuerendo P. F. Phelippe Diez Lusitano Predicador Apostolico, hijo de S. Francisco de Salamanca. Con vn Indice muy copioso de las autoridades de la Sagrada Scriptura: y otro Alphabetico de las cosas notables. A la buelta de la hoja hallar s las materias que contiene este libro. (*Gravadet.*) Con Priuilegio Real de Castilla, Aragon y Portugal. En Barcelona, M.D.XCVII. Por el mesmo Autor.

En 8.º, 8 pp. sense foliar (de preliminar) + 798 pp. foliades + 54 pp. foliades (Consideraciones spirituales) + 40 pp. sense foliar (de taula). A la fi (abans de la taula): «Fue impresso el presente libro en la muy insigne, y leal Ciudad de Barcelona, por los Herederos de Pablo Malo, y Sebastian de Cormellas. Año, de 1597.» — Biblioteques Universit ria de Barcelona, i de Mahó, n. 311.

ADDICIÓ

15 bis. Cancionero llamado Flor de enamorados, sacado de diuersos autores, agora nuevamente por muy lindo orden y estilo, copilado por Juan de Linares.

En 12.º. A la fi: «Estampat en Barcelona en casa de Pedro Malo, 1573.»
Agustín Dur n: *Romancero general* (ed. R vadeneira), tomo II, p. 686.

NOTA. — Tots els facsímils que il lustren el present article són d'igual tamany que l'original, excepc  feta de les figs. 2, 6, 8, 9 i 12, els originals de les quals midelxen, respectivament, 114 × 73, 145 × 95, 131 × 80, 123 × 90 i 275 × 180 mm.

El P. Jaume Custurer i els seus catàlegs lul·lians,

per JOSEP M. MARCH, S. J.

EL P. Jaume Custurer no té mester de presentació als iniciats en els estudis lul·lians. Serà, però, avinent de recordar que nasqué a Palma de Mallorca el 15 d'abril de 1657; ingressà a la Companyia de Jesús el 18 de juliol de 1673; finits els seus estudis, professà la filosofia i la teologia en la Universitat lul·liana de Palma. Tres anys fou rector del Col·legi de Sant Martí, a Mallorca, i dues vegades vice-rector a Calatayud, on finà el 18 de febrer de 1715.* Regentant la càtedra de vespres per les doctrines

* En el *Bollett de la Societat Arqueològica Luliana*, Palma, 1906, p. 194 i ss., s'estampà una *Breve Noticia de la Vida del P. Jaime Custurer, sacada de las Anuas del Colegio de Calatayud*. Existeix, demés, en l'Arxiu Històric Nacional, fins ara inèdita, la lletra d'edificació que s'escrigué, segons costum a la Companyia, donant la nova de la mort del P. Custurer, i una petita relació de la seva vida, mèrits i virtuts. En una i altra hi ha dades interessants i curioses. Pot veure's també De Backer-Sommervogel, *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, première partie, Bibliographie, II, *Custurer*.

Heu's aquí transcrita l'esmentada lletra d'edificació, segons còpia que ens ha estat facilitada:

«P. Jaime Custurer, de la Compañía de Jesús. — Mi P. Rector de S.^a Pablo. P. C. Hoy lunes á diez y ocho del corriente entre ocho y nueve de la noche, fué Nuestro Señor servido de llevar para sí, como de su infinita misericordia confiamos, al P. Jaime Custurer en el año 58 de edad, 42 de comp.^a y 25 de Profesión de 4 votos. Su enfermedad comenzó por unos dolores cólicos y humores escorbúticos que le maltrataron tanto, que habiéndole rendido á la cama apenas dejaron esperanza alguna de su reparo. Visitáronle dos Médicos los mas acreditados de esta ciudad y en la primera consulta nos dieron el desengaño de la imposibilidad de su curación. Firmose una consulta bien premeditada para los médicos de Zaragoza, y habiéndolo visto algunos bien inteligentes, respondieron en el mismo sentimiento, que los de aquí. A estos accidentes se añadió una calentura maligna con accesiones grandes que, aunque la naturaleza resistió sobre toda esperanza, nos robó las pocas que había de su recobro, y algunas de que se dilatase mas su vida.

«Nació el P. Jaime Custurer en la Ciudad de Mallorca cabeza de aquel Reino, y habiendo estudiado Gramática, Retórica y Filosofía en las Escuelas de nuestro Colegio de Monte Sion, fué admitido en la Comp.^a Hizo su Noviciado en Tarragona, de donde pasó á este Colegio á perfeccionarse en Letras humanas; de aquí al de Gandía, donde estudió la Filosofía, y de este al de Barcelona donde oyó la Teología saliendo en todo consumado Maestro. Leyó Gramática, Filosofía y Teología en Mallorca, donde se graduó de Doctor y fué Catedrático de Teología en aquella Universidad Luliana.

«Gobernó Rector el Colegio de S.^a Martín de Mallorca, de donde vino á parar á este de Calatayud

suaristes a la susdita Universitat de Palma, escrigué les conegudes *Disertaciones históricas del Culto inmemorial del B. Raymundo Lullio Dr. iluminado, y martir,...*

Motivà la composició d'aquesta obra un escrit anònim, el qual era estat divulgat a Mallorca contra el culte i la doctrina del doctor il·luminat i màrtir invicte de Crist. Havent-se avalotat amb això la Universitat lul·liana de Palma, i volent sortir en defensa del seu Patró, comanà a la Companyia de Jesús la tasca de treure a llum «un sincer i pacífic manifest de la veritat», segons s'expressa el Dr. Miquel de Serralta, qui, com era de rigor, amb estil inflat i pintoresc en fa la història i l'elogi.*

De grat prengué l'encàrrec el P. Custurer, i en ben poc temps compongué les *Disertaciones* que sortiren a nom de la Universitat Lul·liana del regne de Mallorca. Però, no podia mancar la resposta, i la donà (era natural) un dominicà, el P. Martí Serra, en un escrit intitulat : «La gallina orba, qui cerca las mentidas contingudas en

del que fué V. Rector dos veces, la primera desde 26 de Sept. de 1708 hasta 13 de Nov.º de 1710; y la segunda desde 15 de Octubre de 1713 hasta 8 de Sep.º de 1714. En todo este tiempo trabajó infatigablemente atendiendo á lo espiritual y temporal de este Colegio. A lo espiritual cuidando con vigilancia de la observancia regular y aplicándose á los Ministerios de la Comp.ª que siempre promovió con celo y ejemplo. A lo temporal liquidando cuanto pertenece á la hacienda de que formó un libro en dos crecidos volúmenes, con otros libros manuales y copiosos índices que facilitan cualquier noticia, y el gobierno bueno de la hacienda. A esto pertenece lo que trabajó á favor del Colegio en algunas antiguas é intrincadas dependencias y pleitos que dejó en buen estado, y alguno está ya sentenciado á nuestro favor, siendo este y alguna otra dependencia de calidad, que se duda con mucha razón, que hubiese otro que les pudiese promover y llevar al estado en que se hallan.

«De sus religiosas virtudes, sin duda se podría decir, si el tiempo diese lugar para los informes de Mallorca, donde el Padre vivió y trabajó la mayor parte de su vida. Allí fué muy estimado de los Señores Vireyes, Obispos, Inquisidores y Nobleza, fué Calificador de aquella Inquisición, á que sirvió mucho y agregado después á la de Aragón por sus virtudes y letras, que en todo fué muy aventajado. En esta Ciudad se mereció no vulgares estimaciones de docto y santo y deja un gran deseo de sí á muchos, y aun á todos los que le tenían comunicado. En su enfermedad molesta y prolija por el tiempo y por los accidentes mostró grande resignación diciendo : *mas dolores*, cuando estos eran tan vehementes que por espacio de mas de 15 días, le pusieron varias veces en el último riesgo. Para esto se previno muy con tiempo recibiendo el Santo Viático á dos del corriente, y á 3 la Santa Unción; después se reconcilió repetidas veces, y volvió á comulgar, todo con gran devoción, hasta responder distintamente á toda la recomendación de el alma, que pidió se le diese, antes de perder los sentidos; díjosele ésta repetidas veces y finalmente acabó, habiendo perdido algo antes la vista, pero teniendo mas vivo el oído, de que en salud padecía.

«Estuvo tan puntual en todo, que todo lo reparaba, y la voluntad del Superior y Enfermero eran la regla fija para tomar ó dejar cuanto ocurría. Alguna vez cuando estaba aun menos agravado le quisieron persuadir algunos caballeros, que le visitaban, tomase un bizcocho para alivio de lo que estaba padeciendo, pero porque no estaba el Enfermero no lo pudieron conseguir, aunque hicieron vivas instancias dictadas del cariño. Baste decir que en el P. Jaime Custurer perdemos un Doctor sabio, y un Religioso verdadero hijo de la Compañía. Y aunque esto y lo mucho que se omite de sus grandes virtudes, nos promete está su alma gozando de Dios, por cumplir con mi obligación suplico á V.ª R.ª ordene que en esa Santa Comunidad se le hagan los sufragios conque la Comp.ª asiste á sus hijos difuntos, no olvidando en sus santos sacrificios y oraciones, en que nos encomendamos, á los que quedamos aquí á la obediencia de V.ª R.ª cuya vida guarde el Señor como le suplico. — Calatayud y Febrero á 18 de 1715. — José Sánchez.» (Arxiu Històric Nacional; Signatura del lligall, 115, I.)

* *Disertaciones Históricas...* Palma, Miquel Capó, 1700; p. XXIV.

una Apologia Loliana treballada per un Pare de la Companyia de Jesús del Colegi de Montesion de la Ciutat de Mallorca.¹

Pel contrari, el bolandià P. Sollier féu gran cabal de l'obra del P. Custurer, i lloà la perspicàcia d'ingeni, la maturitat de judici i el pes de les raons del savi mallorquí, afegint que a les *Disertaciones* es devia el que, havent vacil·lat molt de temps, es decidissin els bolandians a il·lustrar la vida de Mestre Ramon Lull.²

I anant al gra més de dret, pel cas present, el P. Custurer enclou en les seves *Disertaciones* el catàleg de les obres del Beat, segons el donà En Nicolau Antonio, i que substancialment és el mateix d'En Proaza, modificat ja per En Wading, segons el propi Antonio declara. D'aquest catàleg, com dels altres, n'ha parlat doctament En Ramon d'Alós; a ell, doncs, ens remetem.³

El que té de particular el tal catàleg, segons el presenta el P. Custurer, és l'anar acompanyat d'una pila de notes marginals indicadores, la major part d'elles, de manuscrits i impresos que ell sabia existien en diverses biblioteques. A la fi afegeix un complement agrupant els llibres reportats per En Nicolau Antonio que es trobaven a Mallorca, això és, en el Col·legi de Nostra Senyora de la Sapiència, en el convent de Sant Francesc, en el Col·legi de Mont-Sió de la Companyia de Jesús, i a Roma en el Col·legi de Sant Isidor. Acaba amb un altre complement d'altres llibres que es conservaven en els mateixos llocs, i que no havia pogut esbrinar de tots si eren diferents o no dels que figuraven en els catàlegs. Amb aquestes addicions i alguna esmena del P. Custurer, el catàleg Proaza-Wading-Antonio guanyà en valor, i malgrat les errades i repeticions encara en ell contingudes, serva fins avui en dia la seva importància.

Pocs anys després, el tan arranjat catàleg passà a fer part de l'obra *Acta Raymundi Lulli, majoricensis...*, deguda a un altre jesuïta, el ja esmentat P. Joan B. Sollier, i que va ésser incorporada a la magna col·lecció bolandiana *Acta Sanctorum*. Al passar per mans del P. Sollier, la part bibliogràfica més aviat perdé, el contrari del que succeí a la biogràfica de R. Lull, il·lustrada pel savi bolandià.

Es comprèn que, amb motiu de llurs publicacions, s'entalessin assídues relacions escrites entre els PP. Sollier i Custurer. De la nombrosa correspondència del primer (unes 12,000 lletres, si fa o no fa), en roman sortosament un volumet, on es conserven vint-i-set borradors del propi P. Sollier, i algunes lletres originals del P. Custurer i d'altres personatges que intervingueren en l'edició maguntina de les obres de R. Lull. Són ja publicades pel lul·lià alemany N'Adam Gottron.⁴

En lletra de 5 de febrer de 1711, el P. Custurer, de Barcelona estant, comuni-

1. De Backer-Sommervogel, o. i lloc citats.

2. *Acta B. Raymundi Lulli, Majoricensis, Doctoris Illuminati...*, Antuerpias, 1708, p. 2; de la col·lecció *Acta Sanctorum*, Junli, t. V, Venècia, 1744, p. 634.

3. *Los Catálogos lulianos. Contribución al estudio de la obra de Ramón Lull*. Tesis doctoral. Barcelona, Altés, 1918.

4. *L'Edició Maguntina de Ramón Lull*. Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1915.

cava al P. Sollier que anava treballant en redactar el catàleg de les obres del beat màrtir existents a Barcelona, que eren prou moltes i antiquíssimes; ni era la tasca d'un sol dia, car obs era comparar els manuscrits amb els impresos, examinar si eren opuscles del beat màrtir, els qui mancaven de títol i que sovint en el mateix opuscle apar ésser obra del mateix : i altres punts eren d'escatir.

En altra lletra de 4 de setembre del mateix any, tornava a parlar al P. Sollier del tresor de manuscrits trobat a Barcelona, afegint que n'havia fet un índex tan acurat que, mitjançant ell, es podia compendre, sens dubte, si un llibre qualsevol que es trobés, era el mateix o divers de l'exemplar barceloní; per la qual cosa i per tal de provar que l'obra era del beat màrtir, i per resoldre altres dificultats, era estat mester fer córrer tant la ploma, que l'índex contenia 85 fulls en 4.ta, en menudíssimes lletres escrits... Demés, com ell no tenia temps per transcriure'l, essent tan llarg, n'havia compost un altre de més curt, que li enviava, destinat a Büchels, per tal que pogués conèixer quins exemplars eren a Barcelona i quins a Mallorca, encara que en alguns hi havia certa dificultat en saber si els llibres d'aquells exemplars eren els mateixos de què parla En Nicolau Antonio en els llocs assenyalats en aquell índex. Que si en Büchels, d'una manera consemblant, li trametia un índex dels exemplars que ell tenia, afegint-hi la lletra *P* i el número dels exemplars en el catàleg de Nicolau Antonio, li faria cosa molt plaent i profitosa. Tot seguit li comunica que havia redactat també un altre índex cronològic dels llibres, en els quals es nota el lloc i el temps en què foren escrits o li consta a ell per altra part, pel qual quelcom a la vida del beat màrtir, per ell escrita, i a la cronologia del mateix P. Sollier il·lustrada, s'havia d'afegir o bé lleugerament canviar; de manera que era cosa meravellosa que hi hagués tanta de concòrdia entre allò novament trobat i el que havien escrit, tant en la vida com en els catàlegs de les obres del beat màrtir. Aquest catàleg li trametrà quan haurà vist més curosament si ha de canviar o corregir res.

A 24 del mateix mes de setembre li feia assaber que li havia tramès un petit índex del que ell havia fet dels exemplars de Barcelona, i que aquest encara no era estat copiat pel P. Van Eych per manca de lleure.

Per la seva part, el P. Sollier, en lletra d'11 de gener de 1712 a l'elector palatí Joan Guillem, exalta el coratge, la indústria i l'assiduïtat admirables del P. Custurer, i parla del llarg catàleg de les obres del B. R. Lull, que aquell Pare havia deixat al P. Van Eych perquè el fes copiar, i mentrestant n'havia dreçat un resum que li trametia.

L'endemà mateix el propi P. Sollier, escrivint al P. Custurer, s'exclama que el laboriós catàleg fet per aquest no s'haja cuidat de fer-lo transcriure el P. Van Eych, en aquestes coses del Sereníssim Elector no prou diligent procureire.

A 22 del mateix mes i any, En Salzinger fa assaber al P. Sollier que l'Electeur li ha tramesa la seva lletra amb el catàleg i la lletra del P. Custurer, i li demana que li enviï el catàleg més extens dels llibres de Barcelona, per tal de veure les obres que encara manquen. El mateix dia l'Electeur regraciava al susdit P. Sollier de la seva lletra i del catàleg tramès.

A la fi, a 10 d'octubre d'aquell any 1712, el P. Custurer escriu al P. Sollier que *tandem aliquando* li tramet els dos catàlegs; l'un dels mss. de Barcelona, en el qual cascun llibre es designa amb tals notes que és fàcil de conèixer si és o no divers de qualsevol altre que hom tingui al davant, de manera que pensa no poder En Salzinger desitjar més. L'altre és el cronològic.

Als 16 de gener de l'any següent, 1713, assabenta el P. Sollier al Dr. Büchels que el 12 trameté a l'Electeur dos tractats del P. Jaume Custurer. L'un, de tots els codis que en gran nombre es troben a Barcelona; els descriu, els compara, els explica, allegat el principi i la fi, de manera que serà molt planer de veure quines obres tinga el Sereníssim, quines li manquin per a la col·lecció sencera. L'altre, com sempre, és el cronològic.

En Salzinger, per la seva part, a 24 dels mateixos mes i any, feia gràcies al P. Sollier per haver-li tramès el catàleg dels llibres de Barcelona amb tant delit desitjat, i exactíssim, i la cronologia dels mateixos llibres, no sense força treball dreçada; un i altre li haurien d'ésser de gran adjutori per a la seva obra.

Ens havem entretingut tant en contar fil per randa la història d'aquests catàlegs, perquè es pogués veure palesament la importància que aquells aciençats els hi atribuïen; en especial el P. Custurer sembla rebejar-se amb el seu car catàleg dels mss. de Barcelona!

Doncs bé; què se n'ha fet o on han anat a raure? En Ramon d'Alós, diligent escorcollador dels catàlegs lul·lians, després d'haver-ne parlat sumàriament, acaba: «Desgraciadamente nada sabemos del paradero de estos trabajos del P. Custurer, tal vez perdidos».

Un moment ens creguérem haver-los trobat. Vingué un dia a les nostres mans un exemplar de la tirada a part (1708) d'*Acta B. Raymundi Lulli* del P. Sollier; mig consumit per la humitat d'altres temps, amb enfosquida i rebregada coberta de pergamí, dormia la son de l'oblit, embolcallat amb vel innoble de secular polsina. Al fullejar-lo ràpidament, trobàrem que contenia notes manuscrites antigues i un full addicional, també manuscrit, el qual, tot d'una, ens semblà d'importància extraordinària. Avui, mercès a recents publicacions lul·lianes, en podem aquilatar millor la seva vàlua.

L'exemplar pertanyia al Col·legi de la Companyia de Jesús de Calatayud; però al temps de l'expulsió dels jesuïtes d'Espanya per obra de la imbecilitat de Carles III, el llibre, com molts d'altres escampats als quatre vents, quan no malmesos o perduts, anà a parar sortosament a la biblioteca del palau episcopal de Tàrragona; d'allà fou recuperat per a formar ara part de la biblioteca del Col·legi de Sant Ignasi de Sarrià.

Una particularitat d'aquest exemplar és ésser el mateix que usava el P. Custurer, fins que finí els seus dies en aquella ciutat bilibilitana. Es veu que els estudis lul·lians eren l'obsessió perpètua d'aquell savi mallorquí: poc temps abans de passar a millor vida, en aquest llibre hi deixava abreujat el fruit dels seus escorcolls bibliogràfics lul·lians.

A la plana 64, on comença el catàleg del P. Sollier, hi ha enganxat un full manuscrit que diu el que segueix:

Additiones ad subsequentem Catalogum.

Adverte numeros et litteras manuscriptas additas margini subsequentis Catalogi indicare locum in quo extant exemplaria eorum librorum, quibus notae huiusmodi apositae sunt.

Littera igitur F significat librum asservari in Conventu S. Francisci Observantium Maioricensium.

M. in Collegio Montis-Sion Soc. Jesu eiusdem Civitatis

S. in Collegio B. Mariae de Sapientia Civitatis eiusdem.

I. in Collegio Romano S. Isidori Hibernorum.*

Numeri vero Arabici inter antiquissima M. S. Barcinonensia, et in catalogo quem confecimus horum exemplarium sub numeris ibi assignatis.

Libri Catalogui MS. Barcinonensium de quibus nihil Nicolaus Antonius.

Numerus marginalis designat eum quem habent in praedicto Catalogo MS. Littera l addita in fine significat exemplar esse latinum; v vero vernaculum.

3 Applicatio novae Logicae ad Jurisprudentiam, et Medicinam. v.

8 Liber de Sermonibus factis in decem praecepta. l.

12 Liber de Septem donis Spiritus Sancti. l.

13 Liber de Septem operibus misericordiae. l.

19 Liber de quinque Principiis quae sunt in omni quod est. l.

20 Liber de Participatione Christianorum et Sarracenorum. l.

21 De Differentia Correlativorum Divinarum Dignitatum. l.

35 et 80 Liber continens questionem : utrum quod congruum in Divinis ad necessariam probationem possit adduci. l.

36 Regulae Introductoriae Artis Demonstrativae. l.

39 Flores Amoris. v.

55 Introductoria Artis Demonstrativae. l.

68 Liber super Psalmum quicumque. l.

104 Applicatio Logicae novae ad Scientia Juris. l.

108 Disputatio Fidelis et Infidelis. l.

115 Ars compendiosa. Continet penu Definitionum. l.

* En el curs d'aquestes *Addicions* s'hi troba també la sigla *D*, que el P. Custurer deixà de consignar a quin fons pertanyia. ¿Seria Calatayud mateix, on llavors residia aquell bibliògraf lul·lià, o més bé la propera Daroca?

Recordi's que, en lletra de 4 de setembre de l'any 1711, el P. Custurer indicava al P. Sollier el desig que En Büchels li trametés un índex dels exemplars que ell posseïa, afegint-hi una lletra *P* i el nombre que corresponia del Catàleg de Nicolau Antonio : talment com ell mateix feia i deixà consignat en les planes que segueixen i ara anem a examinar. No cal dir que no és aquest el lloc per a esmenar nosaltres el catàleg d'En Nicolau Antonio.

- 116 Introductorium in Artem Brevem. l.
- 132 Liber de Dei intelligere. l.
- 139 Liber de multiplicatione quae fit in essentia divina : scilicet in diversas formalitates vel virtualiter dignitates, realiter indistinctas. l.
- 146 Liber de Divina Sanctitate. l.
- 157 Liber de maiori fine intellectus Amoris et honoris. l.
- 159 Liber de Medicina peccati. v.
- 161 Carmina ad Beatam Virginem. v.

Tot seguit ve el catàleg imprès, del qual sols copiarem les anotacions manuscrites del P. Custurer amb el número imprès i el títol corresponents. Tenint l'obra del P. Sollier serà fàcil de suplir tot el demés.

Catalogus Operum a B. Raymundo Lullo scriptorum

§ I. Libri Artium Generalium

- 112 I. Ars generalis.
- S 97 II. Ars brevis.
- DS 43 III. Ars generalis ultima.
- DIF 62 IV. Ars demonstrativa veritatis.
- IF 44 V. Ars altera demonstrativa veritatis.
- S 24 VI. Compendium Artis demonstrativae.
- S 123 VII. Lectura super Artem demonstrativam.
- S 118 VIII. Liber correlativorum.
- S 27 IX. Ars inventiva veritatis.
- S 83 X. Tabula generalis.
- MS 61 XI. Ars expositiva.
- 53 XII. Ars compendiosa.
- S 29 XIII. Ars alia compendiosa.
- I 110 XIV. Ars inquirendi particularia in universalibus.
- I 30 XV. Liber Propositionum.
- M 4, 5 XVI. Liber de Ascensu et Descensu intellectus.
- 28 XIX. Lectura alia super Artem inventivam veritatis.
- 93 XXIII. Liber de experientia realitatis Artis.
- S XXVI. Lectura super Tabulam generalem.
- S XXVII. Practica brevis super eandem.
- F 87 XXIX. Liber facilis scientiae.
- F 88 XXX. De quaestionibus super eo motis.
- 84 XXXII. Liber magnus demonstrationis.
- SM 95 XXXIII. Liber de Lumine.
- 45 XXXVI. Ars intellectus.
- 124 XLI. Ars amativa boni.
- F 26 XLIII. Ars alia amativa.
- 135 L. De fine et majoritate.

- F LV. Ars infusa.
 31 LVI. Art de fer y soltar questions.
 I LIX. Liber ad memoriam confirmandam.

§ II. Libri Grammaticae et Rhetoricae

- 126 LXIII. Ars Grammaticae brevis.
 32 LXIV. Ars Rhetoricae.
 MS LXV. Rhetoricae.

§ III. Libri Logicales

- 102 LXVI. Liber qui vocatur Logica de Grozell.
 MIS LXVII. Logica parva.
 22 LXX. Liber de novo modo demonstrandi.
 F LXXI. Liber de Fallaciis.
 156 LXXVI. Liber de modo naturali et syllogistico.
 133 LXXVII. Liber de Affirmatione et Negatione et causis earum.
 F 150 LXXVIII. Liber de quinque Praedicabilibus.
 125 LXXIX. Liber de novis Fallaciis.

§ IV. Libri Philosophici

- D 101 LXXXII. Liber de Principiis Philosophiae.
 I LXXXIII. Liber de ponderositate et levitate Elementorum.
 M 41 LXXXIV. Liber de Anima rationali.
 F 77 LXXXV. Liber de reprobatione errorum Averrois.
 MS XC. Phisica nova.
 S 98 XCI. De Natura.
 40 XCVIII. Liber de olfactu.
 75 XCIX. Liber de possibili et impossibili.
 I 54 C. Ars compendiosa principiorum Philosophiae.

§ V. Libri Metaphisici

- M CII. Metaphisica nova.
 105 CIII. Liber de ente reali et rationis.
 F 49 CV. Liber de Homine.
 S CX. Ars de Cavalleria.
 184? CXI. Tractatus de Astronomia.
 S CXII. Ars Astrologiae.
 S 113 CXIV. Geometria nova.
 46 CXVI. De quadrangulatura et triangulatura Circuli.

§ VII. Libri Medicinae.

- F CXX. Ars de principiis et gradibus Medicinae.
 ID CXXII. Liber de arte Medicinae compendiosa.
 I CXXIV. Liber de aquis et oleis.

§ VIII. Libri Juris

- I 96 CXXVII. Ars utriusque Juris.
 S 51 CXXVIII. Ars Juris particularis.
 52 CXXIX. Ars principiorum Juris.
 122 CXXX. Ars de Jure.

§ IX. Libri Spirituales et Contemplationis

- M CXXXI. Liber Natalis pueri Jesu.
 F 170 CXXXII. Liber de decem modis contemplandi Deum.
 171 CXXXIII. Liber de Raptu.
 MS 67 CXXXV. Liber Blancherna.
 MS CXXXVI. Liber de Orationibus et Contemplationibus intellectus.
 FS CXXXVII. Liber de meditationibus totius anni, alias de Amico et Amato.
 FS 127 CXXXVIII. Liber de Laudibus B. Virginis Mariae.
 FS CXXXIX. Liber appellatus Clericus.
 FS 121 CXL. Phantasticum.
 I 15 CXLI. Liber de Confessione.
 DS CXLIII. Philosophia amoris
 SM 6 CXLIV. Liber Proverbiorum.
 S CXLV. Liber de centum nominibus Dei.
 I 100 CXLVI. Orationes per regulas artis.
 S 168 CXLVII. Horae Deiparae Virginis.
 S 162 CXLVIII. Elegiacus Virginis Planctus.
 SM 167 CXLIX. Lamentatio seu querimonia Raymundi.
 F 160 CL. Carmina Raymundi consolatoria.
 165 CLII. Versus vulgares ad Regem Balearium.
 164 CLIII. Tractatus *vulgaris metricus*, septem fidei articulos demonstrans.
 15 CLIV. Liber continens Confessionem.
 SF 65 CLV. Primum volumen contemplationum.
 S 66 CLVI. Secundum volumen.
 SM 129 CLVII. Tertium volumen.
 128 CLVIII. Quartum volumen, *et liber quintus* Contemplationum.
 10 CLXII. Liber alius de eodem.
 S 11 CLXIII. Liber de Ave Maria.

- 7 CLXVI. Liber de virtutibus et peccatis.
 S CLXVIII. Liber orationum.
 172 CLXXIII. Liber de Conscientia.
 64 CLXXIV. Liber de gaudiis Virginis.
 S 162 CLXXVII. Planctus dolorosus Dominae.
 37 CLXXVIII. Ars Philosophiae desideratae.
 MS 59 CLXXX. Liber de doctrina puerili.
 60 CLXXXII. Liber de prima et secunda Intentionibus ad filium.
 MS CLXXXIII. Blancherna magnus.
 F CLXXXV. Liber de consolatione eremitica.
 M 167 CXC. Primo libre, el Desconsuelo de Ramon.
 6 CXCII. Liber sex mille Proverbiorum.

§ X. Libri praedicabiles

- 119 CXCIV. Liber super quatuor sensus S. Scripturae.
 S 130 CXCV. Ars praedicandi major.
 DS 14 CXCVI. Ars praedicandi minor.
 169 CXCVII. Liber quinquaginta duorum Sermonum.

§ XI. Libri quodlibetales, seu variarum rerum

- 25 CC. Liber de miraculis caeli et mundi.
 DMS 1 CCI. Arbor scientiae.
 S 33 CCII. Liber quaestionum quodlibetalium super artem inventivam
 veritatis.
 MS 111 CCIII. Liber de Fine.
 163 CCIV. Consilium Raymundi.
 D 81 CCVI. Liber de Antichristo.
 SF 25 CCVII. Liber de mirabilibus Orbis.
 17 CCXI. Liber de virtute veniali et mortali.

§ XII. Libri variarum disputationum seu controversiarum

- S 71 CCXII. Liber de Gentili et tribus Sapientibus.
 S 99 CCXIII. Tractatus de Articulis Fidei.
 F CCXIV. De Deo ignoto.
 F CCXV. Liber de Efficiente et Effectu.
 I CCXVI. Disputatio Raymundi et Averroistae de quinque Quaes-
 tionibus.
 92(?) i CCXVII. Liber contradictionis inter Raymundum et Averroistam.
 I 107 CCXIX. Liber de forma Dei.
 S 79 CCXXI. Liber disputationis intellectus et fidei.
 DMS 42 CCXXII. Liber appellatus Apostrophe.
 MS 5 CCXXIII. Liber de demonstratione per aequiparantiam.

- F 72 CCXXIV. Liber de convenientia, quam habent fides et intellectus in objecto.
- I 70 CCXXV. Liber de iis quae homo de Deo debet credere.
- SMD 85 CCXXVI. Liber de Substantia et Accidente.
- F CCXXVII. Liber de Trinitate in Unitate.
- SM 73 CCXXVIII. Disputatio Raymundi Lulli et Homerii Saraceni.
- S 38 CCXXIX. Disputatio quinque hominum sapientum.
- F 89 CCXXX. Liber de existentia et agentia Dei.
- F 74 CCXXXI. Declaratio Raymundi Lulli.
- 86 CCXXXIII. Ars Theologiae et Philosophiae mysticae contra Averoëm.
- 76 CCXXXIV. Liber de Spiritu Sancto contra Graecos.
- I CCXXXVII. Quid habeat homo credere.
- F 91 CCXXXVIII. De ente simpliciter per se.
- 147 CCXL. De minori loco ad maiorem.
- 149 CCXLI. De Concordantia et Contrarietate.
- F 90 CCXLIII. De quaestione quadam, valde alta et profunda.
- 77- CCXLV. Liber de reprobatione errorum Averrois.
- F 16 CCXLVI. Liber de meliore lege.
- 78 CCLII. Liber de probatione Articulorum fidei.
- S 121 CCLIII. Disputatio Petri Clerici et Raymundi Phantastici.
- 142 CCLV. Liber de probatione Fidei Catholicae.

§ XIII. Libri Theologici

- SM 112 CCLVIII. Liber Quaestionum super quatuor libros Sententiarum.
- SM 34 CCLIX. Quaestiones Magistri Thomae Atrebalensis.
- 50 De principiis Theologiae.
- I CCLX. Liber de Deo.
- F CCLXI. Liber de Ente simpliciter absoluto.
- S 58 CCLXII. Liber de esse Dei.
- S 50 CCLXIII. Liber de principiis Theologiae.
- 95 CCLXV. De investigatione divinarum dignitatum.
- 18 CCLXVI. Liber de Trinitate.
- F 145 CCLXVII. Liber de Trinitate trinissima.
- I 106 CCLXIX. De unitate et pluralitate Dei.
- F CCLXXI. De divinis Dignitatibus.
- F CCLXXVI. De Definitionibus Dei.
- F CCLXXVII. De Nomine Dei.
- 142 CCLXXIX. De Perseitate Dei.
- 153 CCLXXX. De Natura Dei.
- 136 CCLXXXI. De Vita Dei.
- S CCLXXXII. De Esse Dei.
- S CCLXXXIII. De Esse Dei.
- F 153 CCLXXXIV. De Essentia et Esse Dei.
- I 107 CCLXXXV. De Forma Dei.

- 143 CCLXXXVI. De Inventione Dei.
 F 137 CCLXXXVII. De Memoria Dei.
 154 CCLXXXVIII. De Voluntate Dei absoluta et ordinaria.
 131 CCXC. De Potestate pura.
 F CCXCI. De Potestate Dei infinita et ordinaria.
 148 CCXCV. De Scientia Perfecta.
 144 CCXCVII. De Infinito Esse.
 F CCC. De Ente Absoluto.
 140 CCCI. De Objecto infinito.
 S 87 CCCII. De Inveniundo Deo.
 I CCCIII. Liber de Deo.
 155 CCCIV. De Deo majori et minori.
 158 CCCV. De Deo et mundo et convenientia eorum in Jesu Christo.
 S 56 CCCVI. Liber de Deo et Jesu Christo.
 S CCCX. Liber de Praedestinatione et libero arbitrio.
 FMS CCCXI. Liber alius, De Praedestinatione.
 48 CCCXII. Liber de natura angelica.
 23 CCCXIII. Liber de locutione Angelorum.
 23 CCCXV. Liber de Angelis bonis et malis.
 151 CCCXVIII. Liber de creatione.
 134 CCCXIX. Liber de justitia Dei.
 M CCCXX. Liber de conceptione Virginis Mariae.

APPENDIX

§ II. Libri Chimici, B. Lullo perperam imputati

- S I. Ars brevis de auditu cabalistico.
 S II. Liber de venatione Medii inter Subjectum et Praedictum.
 95 IV. Liber de lumine.
 37 VI. Philosophia desiderata.
 97 XXVIII. Artificium.
 94 XLI-II. De refrigerio intellectus.
 123 XLI-VI. Librum Chaos.
 40 XLI-VII. De sexto sensu.
 9 XLI-VIII. De septem Sacramentis.
 forte 118 XLI-XVIII. De ignotis Corollaris.

Aquell que pacientment hagi recorregut les esmentades descripcions que del seu catàleg fa el P. Custurer en la seva correspondència, si examina les presents *Additiones*, trobarà tot seguit que aquestes no són pas pròpiament aquell famós catàleg, fins ara tan debades cercat; encara que en ell es funden i a ell es refereixen, suplint-lo en bona part : hi manquen les detallades descripcions, i tenen un objecte més ample. Elles, però, completen el catàleg de Nicolau Antonio; ens donen a conèixer els llibres,

en nombre verament gros, trobats pel P. Custurer a Barcelona, amb llur identificació i numeració en el cobejat catàleg, i els pertanyents al fons *D*, malgrat no sapiguem quin sia, completen així mateix extraordinàriament el nombre total dels llibres lul·lians que, com a existents en diverses biblioteques, figuren en les *Disertaciones Históricas*.*

Aquest fou, ens sembla, l'últim escrit de qualque importància degut a l'infatigable escorcollador de la bibliografia lul·liana.

* En el terreny de la Bibliografia lul·liana a Barcelona han fet obra meritíssima Elies Rogent i Estantislau Duran amb el seu treball *Les Edicions lulianes de la Biblioteca Universitaria de Barcelona*, publicat en la revista *Estudis Universitaris Catalans*, vol. VI, i en extret, Barcelona, L'Aveng, 1913. En publicar aquest article, es troba ja molt avengada la impressió de la seva *Bibliografia de les impressions lul·lianes*.

Tres impressions litúrgiques de Saragossa desconegudes, per JORDI RUBIÓ.

EL Dr. Elze, alemany resident a Barcelona des del començament de la guerra, ha adquirit recentment tres esplèndides edicions de música litúrgica, les tres saragossanes, i desconegudes pel Sr. J. M. Sánchez en la seva *Bibliografía aragonesa del siglo XVI* (Madrid, 1913). El seu afortunat possessor ha tingut la gentilesa de mostrar-me-les, posant-les a la meua disposició tot el temps que em féu falta per estudiar-les i autoritzant-me per presentar-les al públic. El desig de correspondre a aquesta generosa atenció i l'extraordinària bellesa tipogràfica d'aquells llibres, més que no pas la fàcil vanitat d'afegir algun títol nou a la copiosa però incompleta llista dels que descriu el bibliògraf aragonès, em resolen a escriure aquestes notes, encara que surtin un poc dels límits de la bibliografia catalana dins els quals es mou el nostre BUTLLETÍ.

Són les tres edicions més antigues que d'aquest caràcter coneixem de la impremta saragossana, procedents les tres del taller d'En Jordi Coci, el rei de la tipografia litúrgica espanyola al meu entendre, qui sembla haver heretat dels Hurus l'art de l'ornamentació brillant i superba dels llibres. Van aplegades actualment en dos volums, l'un dels quals conté un 1) *Passionari* estampat a Saragossa per Jordi Coci en 1504, i el segon un altre 2) *Passionari* enllestí l'any 1510 pel mateix impressor alemany, i 3) un *Intonario* sense colofó, però procedent indubtablement de les mateixes premses a judicar, entre altres indicis, per l'escudet de la part inferior de la portada. La lletra del text, per al cant i les caplletres, són iguals en els tres volums, però l'*Intonario* porta, demés, unes esplèndides inicials gravades amb escenes del Nou Testament, de grans dimensions, al començament de sis dels vuit tons d'introit que conté. En la descripció que donem més avall ja es detallen puntualment les particularitats de cada llibre.

L'obra ja esmentada del Sr. Sánchez descriu tres impressions de 1529, 1538 i 1552 (núms. 157, 212 i 333) a la primera de les quals anomena *Cantoral* i *Passionarios* a les dues últimes, essent totes tres de contingut idèntic malgrat aquesta divergència

de títol, que no es basa en cap indicació del llibre i sembla filla d'una inadvertència del bibliòfil aragonès. Les tres contenen el *Passio*, l'evangeli *Cum appropinquasset*, l'*Exultet* i benedicció del ciri Pasqual, l'evangeli *liber generationis Jesu Christi*, el *Kirieleyson* de Setmana Santa i les Lamentacions. En els tres llibres van en aquest mateix ordre, però en les edicions de 1529 i 1552 són tan absolutes les coincidències,

**Hoc opus fuit impressum in insigni
Cesaraugustana civitate: per industriā
discretorum virorum Georgij coci et
Leonardi butz: germanice natiōis.
Peractū vero quarto die mēsis marci
Anno salutis millesimo quingentesi
mo quarto.**

Fig. 13. — Colofó reduït del *Passionarius*
de 1504

quatre *Passio*, evangeli *cum appropinquasset*, l'*Exultet* i benedicció del ciri pasqual, i el *Liber generationis*.

2) Coci, 1510. Comprèn les mateixes peces litúrgiques de les edicions de 1529, 1538 i 1552, i crec que podem identificar-lo amb el núm. 37 d'En Sánchez, que s'ha d'acontentar amb reproduir la notícia del P. Villanueva, per no conèixer-ne cap exemplar existent.

Tenim, doncs, que els llibres de la biblioteca del Dr. Elze representen les dues versions més antigues conegudes de la sèrie de passionaris saragossans, augmentada en quant al text des de la impressió de 1510 amb la inclusió dels Kiries i les Lamentacions. La de 1504 era del tot desconeguda. Deu ésser una de les últimes que estamparen J. Coci i L. Hutz plegats a Saragossa, perquè en 1505 el troba ja Serrano

fins en la distribució de les ratlles del títol, que indubtablement fou la una el model de l'altra.

L'edició de 1529 diu En Sánchez que és la *más antigua de cantorales litúrgicos* feta a Saragossa. Aquesta observació és feta massa lleugerament. Sols fixant-se en la frase del colofó *Accipe ... nunc denuo impressam veram passionis ... historiam*, hagués vist que almenys n'hi havia una de més antiga. Però, demés, el mateix Sánchez cita amb el núm. 37 un *Intonario* imprès per en Coci en 1510, que el P. Villanueva va veure a Onteniente (*Viage*, II, 146), contenant *las pasiones, lamentaciones y la angélica*, que no és altra cosa que una edició més antiga del passionari batejat de *Cantoral* en la *Bibliografía aragonesa*.

En quina relació estan els nostres llibres amb aquestes edicions? Vegem-ho:

1) Coci i Hutz, 1504. Conté els

treballant a València i Sánchez suposa (v. I, p. IX) que en 1504 es traslladà a aquesta ciutat. Sigui com sigui, ens fixa una data nova en l'activitat tipogràfica del company de Hutz.

Parlem ara de l'*Intonario caragoçano*, que no és tampoc mencionat en la *Bibliografia aragonesa*. L'autor, Mn. Pere Ferrer, sacerdot saragossà, l'endrega a l'il·lustre arquebisbe D. Fernando de Aragon amb una interessant carta-pròleg, de valor per a la història de la música religiosa espanyola. Sols Latassa parla d'aquest autor, i encara en forma vaga i poc documentada. En Sánchez cita d'ell dues edicions d'un *Intonario general para todas las iglesias de España* (núms. 274 i 409), l'última de les quals, avui és perduda i sols es coneix per una poc precisa indicació d'En Latassa; corresponen als anys 1548 i 1559. La dedicatòria de l'*Intonario caragoçano*, permet situar la seva composició posteriorment a 1539, data de la consagració de l'arquebisbe Fernando de Aragon. Per altra banda, deduïnt-se del pròleg que representa el primer pas en la reforma de la música religiosa duta a terme per aquell arquebisbe, ha d'ésser anterior de bon tros a 1548, data en la qual trobem estampat un *Intonario general de España* del mateix autor, *corregido y en muchos lugares emendado*. Els caràcters tipogràfics són els d'En Coci, com ja havem dit; les orles, del millor gust dins del seu estil renaixent, són també del seu taller, i trobem elements de les mateixes, entre altres llibres, en el número 247 d'En Sánchez (any 1545), però això sol no fóra prou per assegurar que fos imprès abans de la mort d'En Jordi Coci (1546 o 1547), ja que el seu hereu Pere Bernuz seguí usant-los al principi sense alteració, com es pot veure en el facsímil del núm. 259 de la *Bibliografia Zaragozana*, estampat en 1547, després de mort el vell impressor alemany. El suposo, doncs, imprès entre 1539 i 1547; però no tinc

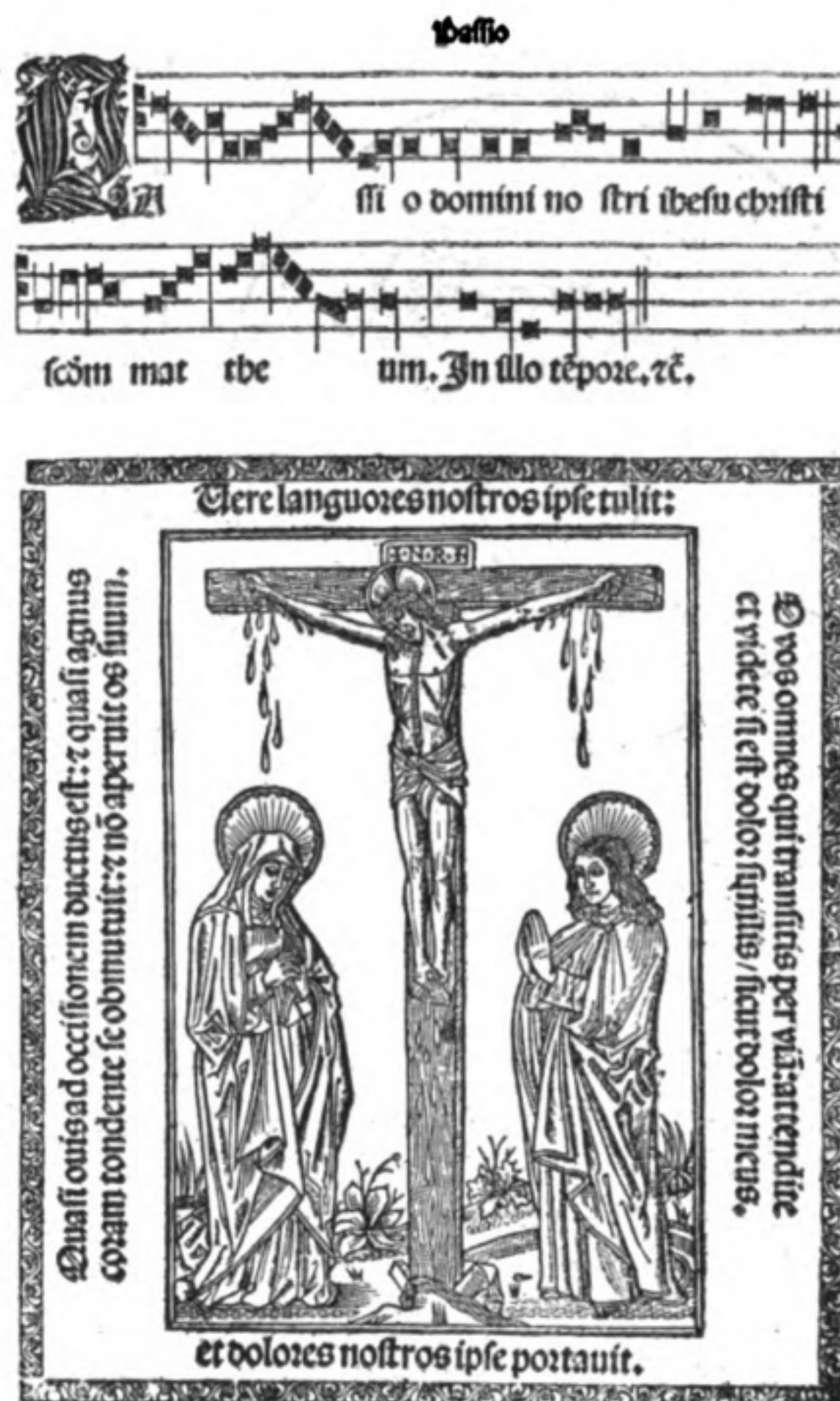

Fig. 14. — *Passionarius* de 1510 (f. a¹ v.)

mitjans per a cenyir més el plantejament d'aquest petit problema que resoldran fàcilment els bibliògrafs aragonesos.

L'*Intonario* és una joia de la seva tipografia, sobretot per la bellesa dels gravats. L'escena del Calvari, la testa de Jesús posada després de la taula (fig. 15), la portada, la bellíssima estampa de la Verge del Roser que encapçala el cant de la Salve (fig. 17), donen al llibre un noble aspecte d'impressió del Renaixement que contrasta amb el

caràcter més arcaic de les lletreries, idèntiques a les que apareixen en les estampacions d'En Coci de 1504 i 1510 a què abans m'he referit.

És hora, ja, de presentar els llibres.

1) *Passionarius*. Saragossa, J. Coci i L. Hutz, 1504. Caixa : 253 × 165 mm. 86 ff. s. n. Sign.: a-1⁶, m⁸, n-o⁶. Lletre gòtica. Imprès en negre i vermell. Signes musicals. Inicials en fusta.

Manquen en l'exemplar que descrivim els folis a¹, diiii, dv, giv, gv, kiv, kv. Relligat en pergami antic.

foli a¹ falta; pels petitíssims restes que en conserva l'exemplar, sembla que contenia un gravat de tota l'amplada de la plana.

f. aii, amb notació musical : [En vermell:] In dñi- | ca ramif palmaꝝ. | [En negre:] Paffio domini nostri ihesu xpi | scdm matheū...

f. dvi : [En vermell:] Paffio dñi fdm | Marchū : FERIA | terciā dicenda.

f. giv v. : [En vermell:] FERIA q̄rta | paffio fcdꝝ | lucham.

f. kiv v. : [En vermell:] In die vene- | ris sancti pas- | fio scdꝝ ioheꝝ.

f. mviii : [En vermell:] Dñica i ramis palāꝝ | ān bñdictiōeꝝ ramoꝝ | dicit̃ euāgeliū qd seq̃t̃.

f. nii : [En vermell:] In vigilia refu | rrectiōis dñi ad | bñdictiōeꝝ cerei. | [En negre:] Exultet iā angelica...

f. oii v. : [En vermell:] In vigilia natalis | domini in matuti- | nis Euangelium.

f. ov colofó : [En vermell:] Hoc opus fuit impressum in insigni | Cesaugustana ciuitate : per Idustriā | discretorum virorum Georgij coci et | Leonardi hutz : germanice natiōis. | Peractū vero q̄rto die mēfis marcij | Anno salutis millesimo quingentesi | mo quarto (fig. 13).

L'última fulla devia esser blanca.

2) *Passionarius*. Saragossa, Coci, 1510. Caixa : 301 × 183 mm. 70 ff. s. n. però marcats en tinta. Sign.: a-k⁶, l¹⁰. Lletre gòtica. Imprès en negre i vermell. Capitals en negre i vermell. Signes musicals.

foli a¹ : *Passionarius*. | In hoc volumine cōtinetur *Paffio iesu xpi* quattuor | euāgelistaꝝ : quaterna cantus pulchra modulatione | notatū : vnicuiqꝝ etiā fuū conueniēs

Fig. 15

Ferrer : *Intonario Caragoçano* (f. ✠₄)

euangelium du- | plici tono annexū. Item euāgelium *Cum appro-* | pinquasset. *zē*. Bē-
dictio cerei paschalis *Exul-* | *tel iā angelica turba zē*. cū ceteris correq̄tis | pul-
cherrime punctatū. Post hec euāglm | *Liber generatiōis zē*. in matutinis na | tiuitatis
dñi cantāduz. Similiter de | nouo addita sunt ea q̄ post anāz de | Bñs in matutinis
feria .iiij. v. | et .vj. ebde scie cantant̄, vtpo- | te *Kyriel'*. *Qui passur⁹ zē*. | Postremo
habes *La-* | *mētatiōes* dieb⁹ iādi | ctis
cantādas : dul | ci melodia non | incō-
fulte iāz | recētes ad | iectas. | ✠✠✠

f. a¹ v. : comença el *Passio* segons
Sant Mateu. A sota, gravat representant
el Calvari (fig. 14).

f. cv : [En vermell:] *Passio* domi | ni:
scdm mar | cuz. Feria ter | tia dicenda.

f. ev : [En vermell:] Feria | .iiij. pas- |
fio scd̄z | lucam.

f. gv : [En vermell:] In die ve | neris
fan- | cti passio, | scd̄z ioh̄ez.

f. .iiij : [En vermell:] Dñica i ramis pal-
mar ante bendi | ctionez ramoꝝ dñi | euā-
glm | qd̄ sequit̄.

f. .iiij v. : [En vermell:] In vigilia refur-
rectionis domi- | ni ad benedictio | nem
cerei.

f. .kiii v. : [En vermell:] In vigilia na-
tiuita- | tis domini nostri ie- | su christi,
in matuti- | nis Euangelium.

f. kv v. : Comencen els cants poste-
riors a l'antífona de *Benedictus* indicats
en el títol.

f. l : ¶ [En vermell:] Incipiūt la | men-
tationes. | Feria quarta. | Lectio prima.

lx, colofó : ¶ [En vermell:] Fuit im-
pressum in infigni ciuitate Cesar- | augus-
tana : industria discreti viri Georgij | Coci : germanice natōis. Peractū vero | xvij. die
mēsis aprilis. Anno salutis | millesimo quingentesimo decimo.

Marca d'En J. Coci a sota.

3) Pere Ferrer, *Intonario Caragoçano*. Saragossa, Coci (s. a.)

Caixa 299 × 181 mm. 4 ff. s. n. + LV ff. numerats. Sig. ✠⁴, a-d⁶, e-f⁴, g⁶,
h-i⁴, k⁶, l⁴. Lletra gòtica. Impressió en negre i vermell. Gravats i capitals en
fusta. Signes musicals.

Manquen en aquest exemplar, essent substituïts per fulles blanques, els ff. 8, 12,

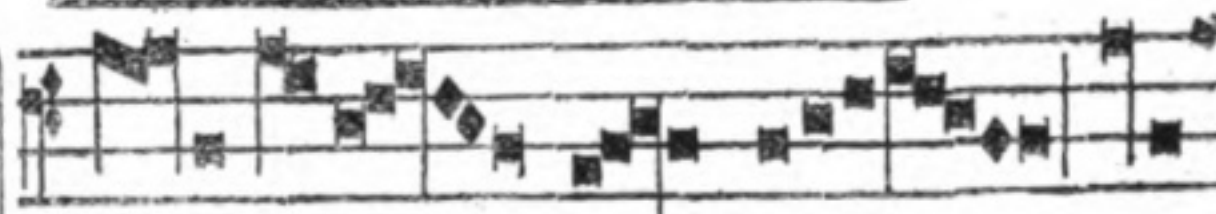

✠ Sancti spūs affit nobis gfa. Amē.

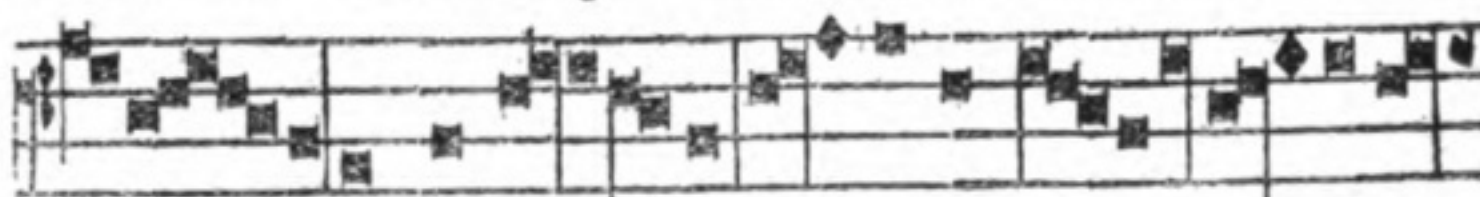
Fig. 16. — Ferrer : *Intonario* (f. ✠⁴ v.)

Aue gr̃a plena

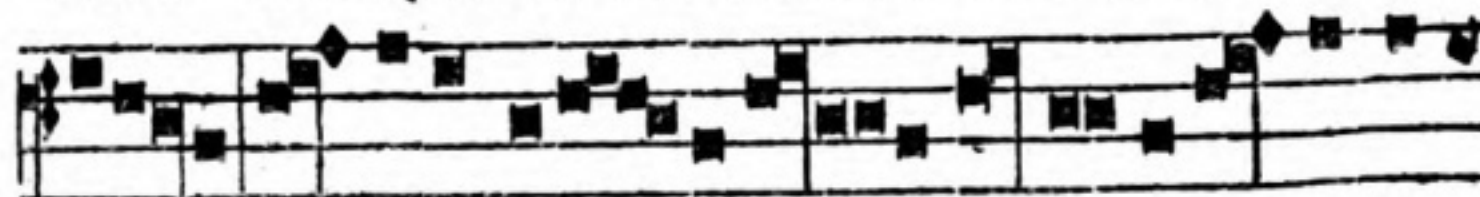
Dominus tecū.

Auere gr̃a mater in misericordi e/vita

dulce do/et spes nra salue. Ad te clama m̃erxi les fi

li iene. Ad te suspira m̃ gemētes et flentēs in bacula

chr̃ma r̃u valle. Eya ergo aduoca ta nostra illostu

os misse r̃icoz deso culos ad nos conuerte.

Fig. 17. — Ferrer : *Intonario* (f. lv)

13 17, 18, 25. Exemplar estropellat, apedaçat poc hàbilment en molts indrets. Relligat en pergamí antic. En la coberta s'hi endevinen restes d'unes ratlles escrites en català en lletra del segle XVI.

f. 1 prel. : Portada orlada amb l'escut de l'arquebisbe D. Ferran d'Aragó al mig A sota, el títol : ¶ *Intonario Caragoçano*. | Con priuilegio imperial.

f. 1 v. prel. : ¶ *Al Illuſtriffimo y reuerendiffimo | ſeñor Don Hernando de Aragō Ar | çobiffo de Caragoça* : Pedro ferrer | preſbytero fu muy humilde ſubdito.

Contienda ha ſido muy antigua y no menos debatida, Illuſtriffimo y Reuerendiffimo ſeñor, ſi es honeſto y razonable permitirſe la musica en la yglesia de dios : o ſi ſe deue prohibir totalmente el uſo de ella. I cada parte deſtas trae para confirmar ſu opinion y deſhazer la contraria auctores graues a quien ſigue, y razones harto eficaces con que ſe defiende...

f. ✠ ii v., acaba el pròleg.

f. ✠ iii : ¶ Tabla de lo que enl presente intonario ſe contiene. [A dues cols.]

f. ✠ iiii : acaba la taula. La part inferior de la plana l'omple el gravat que reproduïm reduït representant Jesús, firmat amb les inicials H. B. (fig. 15).

f. ✠ iiii v., estampa del Calvari (256 × 173 mm.) amb la inscripció a sota : ✠ Sancti ſpūs affit nobis grā. Amē. (fig. 16).

f. 1 : ¶ [En vermell:] La forma que ſe ha de tener en can- | tar todas las horas canonicas.

f. v : ¶ [En vermell:] Para conoſcer los introitos de miſſa de los ocho tonos.

f. xxxii v. : ¶ La forma q̄ ſe ha de tener para into- | nar los Pfalmos Canticos hymnos | y capitulas en viſperas.

f. xxxix : ¶ Inſtruccion para intonar por el bre | uiario todos los hymnos romanos | y del Arcobiſpado de Caragoça : y de- | los obifpados de Pamplona calaho | rra : tara- çona : hueſca : Lerida : y abba | diado de Montaragon : y de muchas | religiones.

f. LV : Una bellíſſima estampa de la Mare de Déu del Roser encapçalant la música de la *Salve regina*. (fig. 17).

f. LV v. acaba : Per chriſtum dominum noſtrum. Amen | Finis. [Aquesta última paraula en capitals romanes.]

NOTA. — Per exigències del format del BUTLLETÍ, no ens ha estat poſſible donar els facsímils en la grandària original.

Contribució a la bibliografia del P. Jaume Caresmar, II, per RAMON D'ALÓS

ABANS de prosseguir descrivint els mss. del P. Caresmar que coneixem, la qual cosa vàrem començar en el número anterior del BUTLLETÍ (IV, 27-36), amb motiu del segon centenari del seu naixement,* transcriurem dos catàlegs de les seves obres inclosos en la col·lecció de papers del P. Jaume Pasqual adquirida per la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, on figura amb el n. 729 dels seus manuscrits. En el vol. XI (pp. 529-530) s'hi conté l'*Elogio* del P. Caresmar, escrit a Madrid no sabem per quin erudit del temps. Li segueix immediatament (pp. 530-532), escrit de la mateixa mà i amb algunes esmenes i afegits del P. Pasqual, el Catàleg de les seves obres, dreçat per l'erudit ceriverí Josep Vega i Sentmenat. Té la valor d'esser obra d'un contemporani, d'un dels principals estudiosos catalans d'aquells dies precursors del nostre actual moviment històric. El Catàleg d'En Vega ens fa conèixer com obres de l'il·lustre premostratenc alguns treballs que no consten en la bibliografia de l'Elias de Molins (*Los Estudios históricos y arqueológicos en Cataluña...*) i altres que, barrejats entre còpies d'obres no originals seves constaven en els volums dels seus papers (als quals ens referim després), tal volta sense indicació d'autor. El copiem al peu de la lletra, afegint-hi sota cada número la indicació del catàleg de l'Elias de Molins i afegint-hi alguna altra nota esclaridora.

Quant al segon Catàleg que publiquem, escrit d'altra mà, es troba en el mateix

* La seva ciutat nativa, Igualada, va preparar la commemoració d'aquesta data, bé que les circumstàncies anormals del trasbals del món, i de la salut pública de temps endarrera obligaren a ajornar-la. Així no van poder tenir realització les festes projectades pels patriotes igualadins, entre els quals havem d'esmentar el regidor d'aquell Ajuntament Sr. Joan Bas i Jordi i el Sr. Gabriel Castellà. En la revista mensual igualadina *Propaganda*, nombres d'octubre i de desembre de 1917 i d'agost, setembre i octubre de 1918, hi ha diversos articles a l'entorn del segon centenari del preclar Abat de les Avellanes, entre els quals citarem el de *Notes bibliogràfiques* referents al Dr. Caresmar (número d'octubre de 1918), degut, com molts altres, al Sr. Castellà, al qual per sos treballs periodístics i literaris es deu en bona part la iniciativa de la dita commemoració, segons ja fèiem constar en el nostre primer article. Les esmentades notes bibliogràfiques estan basades en l'Elias de Molins.

vol. XI del Pasqual (pp. 535-575). És un treball utilíssim per tal com s'hi inventarien un per un tots els tractats i articles compresos en vint-i-cinc volums d'originals del P. Caresmar i de còpies fetes o recollides per ell sobre tota mena de punts d'història religiosa, civil i literària de Catalunya. Aquest gran monument de la nostra historiografia, el qual batejarem amb el nom de *Monumenta Cathalonix historica*, similar a l'obra del P. Pasqual, creiem que mai s'era descrit com aquí. El P. Fidel Fita, com diguérem (BUTLLETÍ, IV, 29), sols en vegé una part que deu correspondre a la que s'és conservada en el convent de Franciscans de Balaguer. Confrontant-lo amb els números del Catàleg del P. Fita fet en 1867, és difícil treure'n l'entrellat, per no correspondre en general les signatures d'un i altre. Tingui's en compte, però, que ens hem valgut de la còpia, feta amb poca cura i errades innumerables per l'Elias de Molins, de l'original del P. Fita conservat en l'Acadèmia de la Història, original que no tinguérem la fortuna d'aconseguir que ens fos mostrat. Unes lleugeres notes que posseïm de vuit volums de *M. C. H.*, conservats a Balaguer facilitades amablement pels PP. Franciscans posteriorment a la redacció de l'article nostre anterior i abans d'ingressar a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA la col·lecció del P. Pasqual, no són tampoc prou detallades per fer-ne la identificació amb els corresponents del Catàleg que ara publiquem. Per això el transcrivim sense fer la seva compulsa amb el Catàleg Fita ni amb les notes de Balaguer, esperant que més endavant podrem obtenir dades o descripcions més exactes.

Darrerament, per una felicitat coincidència, entre els llibres de la rica Biblioteca del Sr. Ferran de Sagarra, cedida generosament a la de Catalunya, hi ha ingressat — porta el n. 753 dels mss. — una còpia del Catàleg de *M. C. H.*, en 35 ff., en 8.º. Té, sobre la còpia dels *Monumenta* del P. Pasqual, l'aventatge de contenir al final (f. 35 v.º) la següent nota que ens dóna el nom de l'autor del catàleg:

«Esta copia está fielmente sacada por el indice que el Sor Dñ. [José] Martí Canonigo y Prior de las Avellanas compuso de todas las obras del Sor Caresmar, que desde Barcelona donde murió, se llevaron a dicho monasterio donde se conservan con mucho aprecio; pero dicho Prior me prestó dicho indise para que me hiziesse una copia yo fr. Manuel Manuel Blasco, la concluí dia 15 de Noviembre de 1792. y dicho Blasco me la prestó a mi Dñ Francisco de Siscar y de Rocabruna para que me hiziesse una copia que la concluí dia 28 Abril de 1793.»

D'aquesta manera es lliguen en una mateixa obra els noms dels tres historiadors germans de religió, els PP. Caresmar, Pasqual i Martí, del Convent de Les Avellanes.

I

✠ *Elogio del Rmo Dr. Dñ. Jayme Caresmar, Canónigo Premonstratense del Rl. Monasterio de Bellpuig de las Avellanas. &c.*

El dia Pº. de setiembre proximo pasado, murió en la Ciudad de Barcelona el Rmo P. Dr. Dñ. Jayme Caresmar Canonigo Regular Premonstratense de Sta Maria de Bell-

puig de las Avellanas, natural de Igualada, de edad de 73 años 10 meses y 22 dias. Fué 2 veces abad del dicho Monasterio, Socio de nº de la R^l. Academia de Buenas Letras de Barcelona, Honorario de la de Sagrados Canones, Historia, Liturgia, y Disciplina Eclesiastica de esta Corte, y uno de los literatos de varios Reynos encargados por el Rey Christianissimo de la investigacion de monumentos relativos a la Historia, Legislación, y Derecho publico de Francia, para formar la Biblioteca ordenada con decreto de su consejo de Estado en 10 de octubre de 88. Su infatigable aplicación a las Letras, y singularmente al registro y arreglo de varios archivos de la Provincia en que (a costa de un desmedido trabajo) pudo formar una abultada colleccion de instrumentos comparable con las publicadas en otros Reynos, le mereció la alabanza, que le da el Maestro Henrrique Flores, de ser el *deposito y rico mineral de quanto bueno hay que saber del Principio de Cathaluña*, y le grangeó el mas alto concepto entre los Literatos Nacionales y Estrangeros de quienes fué consultado sobre diversos asuntos. Su cadaver desentamente llevado, de aquella capital á su Monasterio, fue resibido de su Prelado y Hermanos con indesible ternura y demostraciones de gratitud devida a quien reconocerá perpetuamente aquella Casa por su restaurador en todo quanto la constituye modelo de las mas Religiosas y aplicadas de los Estudios del mejor gusto. Jace al pie del altar de la Sta Sandalia de tierras devocion del Difunto cuyo retrato mandó sacar por el Profeçor Montaña, en 88, Dª Nicolas Rodrigues Lazo Ministro Fiscal de la Sta Inquisicion de Barcelona, y lo regaló al dicho Monasterio en señal de aprecio y para memoria y estímulo de los venideros.

II

Catalogo de sus obras M. S. e impresas, ordenado todo por el Sor. Dr. D^a. Jph. Vega Regidor perpetuo de Barcelona, Académico de Buenas Letras. &c.

1 Sermon de Sta Tecla impreso en Tarragona por Jph. Barber ano 1749.

ELIAS DE MOLINS, 5.

2 Sermon de la inmaculada Concepcion, en la Cathedral de Barcelona, impreso en Barcelona año 1750, por los Herederos de Bartholome y Maria Giralt.

ELIAS DE MOLINS, 6.

3 Sermon de Sant Pedro Apostol, en Igualada, impreso en Barcelona por los mismos, anos 1749.

ELIAS DE MOLINS, 4.

4 Menologium Premonstratense 1ª pars, e impreso en Barcelona en Casa Theresa Piferrer an^o 1761,[o] en 72., Las tres partes son manuscritas por haber salido en el género una obra mas completa.

ELIAS DE MOLINS, 9. Se'n donà compte en l'Acadèmia de Bones Lletres, en sessió de 7 gener 1761. (Vid. MIRET : *Dos siglos de vida académica...*)

5 S. Severus Episcopus et Martir sedi ac civitati Barcinonensi noviter assertus ac vindicatus. Disertatio Historica impresa en Vic por Pedro Morera anº 1764.

ELIAS DE MOLINS, 7. Treball llegit pel seu autor en l'Acadèmia en 6 maig 1761.

6 Dissertatio Historico-Chronologica de inscriptione lapidis Ecclae. S. Meterii Martiris Barcinonensis. Impresa en Cervera en la impremta de la Universidad anº 1765, en 4.

ELIAS DE MOLINS, 2. Llegida en l'Acadèmia, 3 juliol 1765.

7 Abreviaturas que facilitan la intelligencia de otras usadas en los Ms. o instrumentos, señaladamente en Cathaluña, desde el siglo octavo al decimo quarto, impreso en la obra intitulada *R^l Academia de Barcelona*.

ELIAS DE MOLINS, 14 i 23? Llegit en l'Acadèmia, 1.^r maig 1754.

8 Discurso de la Authenticidad de las Escrituras en los Archivos impreso, segun ohí, en uno de los ultimos tomos del Sermº (*sic*) Herudito poco ha (efectivamente se imprimió en Madrid año 1790, en el tomo 28 desde pag. 71 del semanario erudito con un elogio digno de su merito.

ELIAS DE MOLINS, 10.

MS.

9 Razon del Arreglo del Archivo de Ager a la R^l Cámara en 1770.

Llegit en l'Acadèmia, 6 juny 1770. Vide BUTLLETÍ, IV, 29.

10 Catálogo chronológico de los Abades de Sta Maria de Gerri Orden S. Benito desde su fundacion año 776 hasta el año 1765.

Llegit en l'Acadèmia, 13 març 1776. Segons MIRET (*Los Manuscritos del P. J. Traggia*), n'hi ha un manuscrit en l'Acadèmia de la Història, Col. Traggia, V, B-139.

11 Informe hecho a la R^l Camara, a favor de los derechos de los Abades del dicho Monasterio en 1765.

12 Juicio del Privilegio de los *Hombres de Parage*.

Llegit en l'Acadèmia, 4 juny 1776.

13 Disertacion sobre una Diptica, que ay en Casa del Baron de Maldá en Barcelona.

14 Disertación Apolog[ét]ica sobre el uso continuo de la Cruz Pectoral en los Prelados inferiores que gozan del exercicio de Pontificales, y de las varias facultades que les competen en virtud de sus Previlegios u antigua costumbre y pocesion. Traducida en varias lenguas del original en cathalan a 18 de octubre de 1757.

ELIAS DE MOLINS, 14. Mss. en l'Acadèmia de la Història. Vide BUTLLETÍ, IV, 32.

15 Imperio de los arabes en Cathaluña, en 5 quadernos de a fol. y de su letra espesa, escrito en 1776. Falta la ultima mano.

Llegit aquest treball en l'Acadèmia el 4 febrer 1778.

16 Disertacion de Snt Jorge de Alfama, que Capmany atribuye al Baron de la Linde.

17 Critica del Papel intitulado *Cætus Theologici* dado a luz por los theologos de la Concepcion, escrita en 20 de febrero de 1779. 2 Quad^s en fol.

18 Carta Respuesta al Baron de la Linde, sobre la Poblacion antigua y la actual de Cathaluña, de 8 de Junio de 1780. 8 qua^s en fol.

ELIAS DE MOLINS, 3. Diversos mss. citats en BUTLLETÍ, IV, 34-36.

19 Historia de la controvertida Primacia Ecclesiástica entre Toledo y Tarra-gona, escrita en 1781 en fol.

ELIAS DE MOLINS, 18.

20 Prólogo o Juicio a la Coleccion antigua de Cánones del Antiguo Monasterio de Ripoll de cuya copia y comprobacion cuydó en 1775.

21 Disertacion sobre el P. Boil, compañero de Colon, penúltimo trabajo de los que hizo en 91.

ELIAS DE MOLINS, 19. Dos mss. en la Biblioteca de l'Acadèmia de la His-tòria. Vide BUTLLETÍ, IV, 32, 33.

22 Razon de los santos que se veneran en el Obispado de Barcelona ultimo trabajo : a pocos días de su entrega a S. Ill^a murió.

Cf. BUTLLETÍ, IV, 29.

23 Varias cartas sobre diferentes puntos Históricos y Cronológicos respon-di[en]do a varios sujetos.

24 Oracion de gracias a la R^l Acad^a. de Buenas Letras de Barcelona en su admision.

25 Oracion fúnebre de Fernando Sexto, por cargo de la Academia, leida en 5 setiembre de 1759.

En 3 octubre, segons els resums d'actes fets del Sr. Miret.

26 Sermon de la Concepcion, en la Iglesia de Belen de Barcelona en 4 de Ju-nio de 1759.

27 Cathálogo de varias voces catalanas antiguas desconocidas con su signifi-cado.

28 Discurso sobre el descubrimiento que hizo de el Sepulcro de Sta Eulalia de Barcelona.

Latinas acabadas ó muy adelantadas

1 Bibliotheca Scriptorum Ordinis Premonstratensis.

Cf. més amunt, n. 4.

2 Historia Literaria Cathalonix seu Scriptores Cathalonix chronologico ordine

recensiti, notisque historicis et criticis illustrati: tira hasta hojas 82 de a fol. y su letra espesa.

ELIAS DE MOLINS, 21. Mss. de la Biblioteca Nacional de Madrid; BUTLLETÍ, IV, 30.

3 Cathalonia sacra sive de rebus gestis Episcoporum Cathaloniae ac comitatus Rossilionis &c.

4 De Sacris Conciliis in Cathalonia habitis commentarius.

5 Monasticon Cathalanum sive Historia singulorum Monasteriorum Canoniorum regularium et veterum monachorum tum superstitum tum extimotorum cum appendice originis foundationis singulorum coenobiorum seu domorum regularium Ordinum post saeculis XII enatorum.

ELIAS DE MOLINS, 13.

6 Historia de antiquis comitibus Urgelli.

7 Historia Bellipodiensis Monasterii ab ejus origine ad annum 1440, en 20 quadernos en 4º.

ELIAS DE MOLINS, 12. Cf. BUTLLETÍ, IV, 29. Aquesta història l'estava escrivint en 1773. Vide sessió de l'Acadèmia de 1.ª desembre.

8 Diatriba de Concilio Illiberitano, seu de Hispaniae antiquis limitibus.

Llegida en l'Acadèmia, sessió de 3 novembre 1771.

9 Appendix in Historia Urbis Manresae, auctore Jacobo Caresmar.

Sessió de l'Acadèmia de 5 febrer 1772.

10 De aucthenticitate actorum S^{ae} Eulaliae Mart. Barcin., y llegaran a mas de 12 quad^{rs} de a fol. lo escrito sobre su rezado, devriendose contar como suyo el escrito del P. Sala Augustiniano.

11 Index Geographicus Historicus Populorum Cathaloniae ordine alfabetico.

12 Vetusti codices M. S. qui in Segregatis St^{ae} Eccl^{ae} Barcinonensis hodie dum asservantur digesti ac recensiti a Jacobo Caresmar Sacrae theologiae Doctore Canonico Regulari Praemonstratensi St^{ae} Mariae Bellipodii Avellanarum anno 1770 Variorum auctorum opera que ut plurimum in exordio ipso adinvente artis typographicae prelo subjecta fuere, et usque modo in scriniis St^{ae} Eccl^{ae} Barcinonensis asservantur ac in hac tabula ordine alphabetico recensentur.

Tornant part dels volums d'extrets que es conserven actualment en l'Arxiu capitular? Vide n. 20.

13 Vita B. Olegarii Episcopi, a su Illma.

14 Vita. S. Norberti.

15 Episcopologio de Barcelona.

16 Historia Monasterii S. Joannis de Abbatis.; no se si es parte del Monasticon.

17 Episcopologia et Abbaciologia varia; no se si en la primera parte es distincta de la Cathalonia sacra y en la 2^a si haze cuerpo con el Monasticon.

ELIAS DE MOLINS, 17.

18 Anales Generales un tomo en fol. de muy grueso volumen.

Es pot relacionar aquesta obra amb la *Historia Universal* indicada en BUTLLETÍ, IV, 29?

19 Colleccion de noticias relativas a la Historia Ecclesiastica, civil y política de Cataluña. 2 tomos en fol. de igual mole.

Cf. BUTLLETÍ, IV, 31 i 33.

20 Los 2os tomos de la Catedral de Barcelona que formaran 12, lo menos, de una mole regular si se escriben en buena forma, en que por orden chronologico hay extractados de su letra i sin ayuda de nadie 13 mil y algunos centenares de instrumentos, con alguna observación quando se requiere.

Aquests extrets de documents es conserven encara en l'Arxiu de la Seu formant vuit cossos, bé que, pròpiament siguin dos toms.

21 4 tomos de extractos en el Archivo del Ill^o.

En l'actual Arxiu Episcopal no sembla haver-hi cap volum del P. Caresmar. Tal vegada van anar a raure a la Catedral. Cf. el número anterior.

22 La Colleccion de instrumentos propria suya, es abultada y tirará a lo menos a 3 o 4 tomos en fol.

Certament, part dels XXV volums anotats més avall.

[23] Varias obras extractadas i copiadas de su mano, como el Hayton del exemplar de Casa Cruylles, y otros.

[24] De primitiva Missa seu liturgia Hispano Gothica et Gallicana Dissertatio seu libri III ad Archiepiscopum Toletanum.

ELIAS DE MOLINS, 20.

[25] Los 4 tomos de Cartorales del Monasterio de las Avellanas.

[26] La edicion de la obra Canonica bajo este título : *Notæ historicæ in universum jus canonicum* del P. Theodoro Rupprecht impresa en Barcelona en 1772 por Francisco Suriá, 2 tom. en 4° major *accuratiori studio concinnata a Jacobo Caresmar canonico Præmostratense*, quien la ilustró con un prólogo que va al principio del prim^r tomo y un indice copiosísimo y exacto al último del 2° = *Imo synopsis seu methodica aeconomia totius operis ordine alphabetico distributa*.

ELIAS DE MOLINS, 8.

III

✠ Índice de los papeles Ms. contenidos en los diferentes volúmenes del difunto Dr. Dⁿ. Jaime Caresmar, Canónigo Regular del Real Monasterio de las Avellanas.*

* Copiat del vol. XI del P. Pasqual, servint-nos però també del text del Ms. 753 per esmenar-lo o completar-lo en algun punt. Aquí, com en els textos anteriors, hem normalizat lleugerament la puntuació, abreviatures i ús de majúscules.

I.

Volumen primero contiene :

1 Un expediente sobre el recurso hecho al Rey en la confiscacion de bienes de ciertas Comunidades y particulares al entrar las armas de Felipe V en Barcelona Es del año 1722. Signado de nº 1.¹

2. Disertacion sobre si Cathaluña fue antiguamente mas poblada que hahora, obra de Caresmar.

3 Abstracto del Martirologio de Tarragona, de Caresmar.

4 Obra Ms. de Fr. Antoni de Canals Dominico Valencià sobre Valerio Maximo. Tom. fol.

II.

Volumen segundo contiene :

1. Horatio habita ad Academicos Ms. incerto authore.

2 Razon porque en el tratado de pazes hecho entre España y Marruecos, se dize que el año 1767 de la Era Christiana, es de la Mahometana el de 1781 (*sic*), de Prats y Santos. Ms.

3 Discurso sobre el cómputo de la Hegira. Por Dⁿ Ramon Dalmases y de Vilana. Ms.

4 Gratulatoria ad Academicos. Por el Maestro Dalmau Servita Ms.

5 Notas de Caresmar sobre lo Govern Civil^a de Barcelona. Ms.

6 Carta de la Junta de Sanitat al Conde del Asalto sobre situació de Fábricas.

7 Relación y Censura hecha al Rey sobre las Pastorales del Obispo Climent de Barcelona.

8 Memorias o breve Historia del Monasterio de Snt Cugat, contiene 6 Quadernos fol. Ms. incerto authore.

9 De Sto Cucuphate apud Barchinonenses in Hispania commentarius prævius. Ms. fol.

10 De las Iniciales de las Bulas Pontificias. Papel academico por el P. Maestro Mercader Dominicano Ms. fol.

11 Otro del mismo author leído dia 3 Noviembre 1768.

12 De St^t Cucuphate Martir de Barcelona en España, comentario preludial, contiene 4 Quad^s. de fol. Ms. Después ay una continuación sobre el mismo asunto con título de escolios y contiene 10 Quad^s fol. y todos parecen ser obra de Caresmar. Contiene una digresion de la Introduccion de la Vida Canónica y de Felix Urgelitano.

1. *Signado de n...* es repeteix al final de cada obra inventariada.

2. *Ms. 753* : polític.

- 13 Sobre Historia del mismo St Cucuphate 2 quad^s fol. Ms.
- 14 Censura sobre punto de Concepcion. Papel escrito en Murcia año 1779, censurando otro de la R^l Junta, incerto authore. Ms.
- 15 Catalogo de las obras de Mabillon.
- 16 Notas sobre épocas de Documentos antiguos.
- 17 Aparato, y promptuario de la Historia Universal Eclesiástica, Civil, y Diplomática de España, Carta que escribe el General de Benitos desde Nájera en 1772, un quad^o. fol.

III.

Volumen tercero contiene :

- 1 Unas notas para la Historia de Balaguer, y del S^{to} Christo. Ms.
- 2 Carta orden del Consejo al General de Cathaluña sobre prohibicion de Armas, de Junio de 1788 Ms.
- 3 Recoleccion de las reglas para conocer y distinguir los diplomas antiguos, por el Dr. Jph. Viñals de la Torre. Ms. contiene 2 quad^s fol.
- 4 Manifiesto en la Causa de D^{na} Jayme y Dª Estefania Queraltó. Ms. un quad^o fol.
- 5 Un Quad^o Ms. que contiene notas relativas a inscripciones, monogrammas, incerto authore.
- 6 Papel trabajado sobre la Potestad Ordinaria de los Obispos para hazer reduccion de Missas.
- 7 Instrumento sobre los Emprius de Ciurana. Ms
- 8 Notas al Sermon del Canonigo Arajol de Lerida, sobre socorrer los niños in utero matris. Ms.
- 9 Origen, progresos, y estado de la Causa Pia de la Limosna de la Sta Igl. de Barcelona llamada vulgarmente *Pia Almoyna*. Es un quad^o voluminoso de a fol. Ms. formado segun pareze del que formó el Canonigo Tarafa año 1536 que existe Ms. en el Archivo de la Cathedral.
- 10 Parezer del Dr D^{na} Jayme Caresmar o respuesta si el reo regular legitimamente condenado por el Prelado Ordinario puede apelarse. Ms. fol.
- 11 Discurso Academico—Quien fué primero que emendó el cómputo de los años por el curso del sol, dicho por D^{na} Feliz Amat a 1 Setiembre de 1730.
- 12 Reglas para conocer la falcedad de los Diplomas, sacadas de tomo 3° de Muratori de las Antiquitates* medij ævi.
- 13 Historia de Aytón Premonstratense, en francés, Ms. por Nicolas de Joul, copiada literalmente por Caresmar, el qual al ultimo de su copia dize : Hasta aqui el exemplar de que he usado, escrito (segun el caracter de la letra) en los años mencio-

* Mss. : Antiguas.

nados (de 1307) y tal vez por el mismo Nicolás de Joul en pergamino sin division, ni nota de folios ni marginados. Qual exemplar fue de D^{na}. Diego Rocaberti, y ahora para en la noble Casa de Cruilles de Barcelona. Vol. en fol.

14 Razon del especial Patronato del Glorioso M. St Gorge en los Reynos de la Corona de Aragon. Ms. en fol. Obra de Caresmar escrita as olicitacion del Baron de la Linde.

15 Súplica o recurso del Cabildo de Salamanca a Su Real Majestad con motivo de la retencion de la tercera parte de los frutos de los Beneficios en fuerza del Breve de Su Santidad en 22 de marzo de 1784. Ms. fol.

16 Epistola Monachorum Grandimondentium 111 an. 1215. de Conversorum* pravis moribus. Ms. fol.

17 Reflecciones historicas sobre los antiguos y primeros caracteres que se usaron en España. Por el R^{do} P. Pedro Angles Bibliothecario de Sta Cathalina de Dominicos de Barcelona. Ms. fol.

18 De la authenticity de las Escrituras en los Archivos sean públicos o privados. Obra de Caresmar Ms. original fol. A ella va incertada otra obrita de Reglas para el discernimiento de los genuinos instrumentos, de los fingidos, de otra letra y tal vez de otro author. Ms. fol.

19 Un Quad^o grande Ms. que contiene varias Cartas del Cabildo de Barcelona al Obispo, y de este al Cabildo, sobre pretenciones y derechos de dicha Iglesia = Una suplica de la ciudad de Barcelona al Ministro del Rey informandole del Exceso sucedido en el dia 4 de Mayo de 1773, y suplicandole medie con su R^l. Mag^d. para que contenga los Excesos de la tropa = Otro papel sobre formacion de milicias en Cathaluña = Otra Carta del Ajuntamiento al Rey = Otra al Conde de Ricla sobre el mismo asunto = Otra al Ministro Musquis = Mas, una Censura de la Disertación Histórica leida en la Academia de Barcelona sobre la verdadera época de la fundacion del Monasterio de Bañoles, por el Dr Salvador Puig = Mas un calendario y necrologio Ms. de letra de Caresmar, del Monasterio de S^t. Policarpo de Narbona. = Mas una larga serie de instrumentos resumidos por Caresmar relativos a varias Iglesias de Cathaluña = Una breve insinuación de las calidades de papel usado en los reynados, desde D^{na} Jayme el primero, hasta D^{na}. Felipe segundo (incerto Auctore) Ms. fol = Mas, una serie de los Obispos de Urgel desde 1033 hasta 1516. Es de Caresmar.

20 De Concilio Illiberitano et Hispaniae antiquis limitibus Diatriba. Es un quad^o a fol Ms. Obra de Caresmar = Va continuado en el mismo quaderno, Descubrimiento del Sepulcro en que estubieron los sagrados huesos de Sta Eulalia de Barcelona desde los primeros siglos de la Iglesia, hasta el XIV, con la Inscripcion hallada en el sepulcro y unos comentarios. Obra del mismo Caresmar.

21 Un fragmento de Historia y guerras de Rosellón contra Franceses del año

* Ms. 753 : Conventorum.

1460 y está continuado en el mismo quad^{no} el borrador de la disertacion o discurso sobre el derecho de Primado a favor del Metropolitano de Tarragona, que compuso el citado Caresmar. Ms. fol.

22 Discurso sobre la materia o papel en que se escribia; es reducido, y ahunque no es letra de Caresmar es obra suya; pues al ultimo se ve continuado de su letra, no por via de notas o escolios sino como continuacion de obra en donde advierte y dize : *A cerca de las Abreviaturas tengo compuestō yo un indice alfabetico para la instruccion de los que no estan versados en leer antiguas Escriturās.* Ms. a fol.

IV.

Volumen quarto contiene :

1 Un aranzel de los Libros Ms. que se hallan en la Bibliotheca del insigne Monasterio de Benitos de Ripoll, (segun se deduce del mismo aranzel) cuyo numero asciende a 294 y luego pone un Suplem^{to} de 34 manuscritos mas, es un quad^o a fol. Ms.

2 Apologia de la verdadera Patria de Sta Isabel Reyna de Portugal, por el P. Maestro Fr. Manuel Mariano Ribera de la Merced, Ms. de bastante cuerpo, a fol.

3 Un Quad^{no} que contiene una Chronica del Monasterio de Cuxá = Bula de la secularizacion de los Canónigos Regulares por Clemente VIII = Diferencias con el Obispo de Barcelona sobre el Beneficio de S. Jayme = Declaración de la muerte de Fr. Ramon de Tarrega = Ceremonial del Monasterio de S. Pedro de Besalú = Varias Cartas del Abad de Ager Ms. fol.

4 Carta de un Canónigo de Tarragona (Foguet) al Canónigo Dⁿ Jayme Pasqual de las Avellanas y respuesta de este o censura sobre la obra diplomatica de un P. Escolapio Ms.

5 Quad^{no} en fol. que contiene una serie de instrumentos brevemente resumidos de varias donaciones que los Reyes de Aragon, y otros hizieron a la Iglesia de Huezca, y a la de S. Pedro de Sireza = La Donacion o concecion de Privilegios que el Conde Berenguer de Barcelona y el de Urgel otorgaron a los vezinos de la Ciudad de Lerida = La confirmacion de dichos Privilegios por su hijo Dⁿ. Alonzo = Una concesion de Indulgencias de los Obispos de la Provi(dad)ncia Tarraconense a la Cofadria *Clericorum Pauperum* erigida en la Iglesia de Lerida = Otro instrumento de Confirmacion de las referidas indulgencias por otros Obispos = Otro del Rey Dⁿ Jaime de inmunidad concedido a dicha Cofadria = Otra serie breve de instrumentos relativos a la Religión de S. Juan de Jerusalem de las Iglesias de Monzon y Obispado de Lerida, sacadas del Archivo de S. Juan de Barcelona = Algunos relativos a la Iglesia de Roda; y todo es de letra de Caresmar = Una copia de un instrumento sacado de la Merced que es un resumen de la Vida de S. Pedro Nolasco y Fundacion de su Orden = Algunas Cartas de los Reyes de Aragon sobre reliquias de Santos = Algunas concesiones

hechas al Monasterio de St^a Maria de Riudazar Obispado de Gerona, de otra letra, Ms. en fol.

6 Breve de Martino IV sobre la rebellion de los Panormitanos en el Reyno de Sicilia sacado del Archivo de Cardona, por el Canonigo Dr Dⁿ Jaime Pasqual de las Avellanas.

7 Un quad^{no}. a fol. que contiene cinco instrumentos relativos al Monasterio de S. Cucufate = Otro de la donación que Guillen Obispo de Urgel haze a favor de Guillen Bernardo, del termino de Camvim, año 1093 = Otro relativo a Llorens = Una Bula de Clemente V al Obispo y Cabildo de Magalona relativa al Abad de Ager sobre un Canonicato de Magalona, en pergamino = Un precioso antiguo Calendario y Necrologio, copiado del Archivo del Monasterio de Bañolas por el Canonigo Caresmar, todo es letra suya.

8 Un quad^{no} a fol. que contiene algunos instrumentos de los Condes de Urgel, es á saber : El Instrumento de fundación del R^l Monasterio de St^a Maria de Bellpuig de las Avellanas por el Conde Ermengol = El testamento del mismo Conde Ermengol VII. = Instrumento de Confirmacion de los bienes dados por los Condes al Monasterio de Bellpuig, hecho por el Conde Ermengol su hijo = Testamento de dicho Conde = Auto de cesion de bienes, que haze D^a Alvira Condeza de Urgel a favor de Dⁿ Pedro Rey de Aragon = Reconocimiento que haze el citado Rey Dⁿ Pedro a favor de D^a Alvira sobre los bienes recibidos = Auto de cesion que haze D^a Aurembiax de la Ciudad de Lerida, que tenia en feudo, a favor del Rey de Aragon Dⁿ Jayme = Acto con que D^a. Aurembiax Condeza de Urgel recibe por marido a Dⁿ Pedro Infante de Portugal = Testamento de D^a. Aurembiax. Ms. fol.

9 Otro quad^o fol. Ms. que contiene dos instrumentos relativos al Monasterio de las Avellanas = La Donacion de la Ciudad y Campo de Tarragona por el Conde Berenguer a favor de St Olaguer = La Confirmacion de dicha donacion, hecha por el Papa y un breve resumen del Episcopologio de Tarragona sacado de Blanch = Unas ordinaciones del Monasterio de Campredon hechas por el Abad Gl. Moysiasense = Un requerimiento del Ayuntamiento de Os al Castlan de dicha Villa Dⁿ Ramon Siscar = Un breve resumen de los Instrumentos conducentes a probar el Principado de la Valle de Andorra a favor del Obispo de Urgel, sacado del Libro de Dotalia de aquella Sede = Un Instrmento de concesion del Infante Dⁿ. Fernando a Bernardo Concabella* Castlan de St^a Liña para construhir dos molinos en dicho termino = Dotalia de la Iglesia de St. Quirse de Terrasa = Ms.

10 Otro quad^{no} Ms. que contiene una Carta del Rey Carlos III al Governador del Consejo por la que concede a la noblesa del Principado de Cathaluña el uso de las armas = Un Instrumento de conveniencia entre el Rey de Aragon Dⁿ. Alonzo y el de Castilla sobre linderos del Reyno de Aragon = La Donacion que el Rey Dⁿ. Jayme el Primero hizo de la Ciudad y Condado de Barcelona a favor de su hijo Dⁿ Pedro =

* Ms. 753 : Comabella.

Una carta de St Olaguer al Papa Innocencio II sobre dificultades suscitadas en la Eleccion de Obispo de Barbastro y Roda = Otra del Papa Pasqual II a Odon Obispo de Urgel sobre usurpación de territorio del mencionado Obispado = Otra de Urbano II al mismo Obispo = Otra de Pasqual II al mismo = Otro Instrumento del Legado del Papa sobre las mismas diferencias de Roda y Barbastro = Una serie o Indice de los Instrumentos que se hallan en el Archivo del R^l Monasterio de S^a Cucufate y estan copiados en el Cartoral del expresado Monasterio, cuyo n^o asciende a 95* = Un calendario y Necrologio de dicho R^l Monasterio = Un Cathalogo de los Obispos de Solsona = Una breve Chronica o serie de hechos desde el año 1436 hasta 1524, para la Continuacion de la Historia del Monasterio de Bellpuig, Obra y letra de Caresmar = Un Instrumento de donacion del lugar de Chonesa, hecha por el Conde de Barcelona Ramon a Bremundo Seniofredo = Una Donacion hecha á Montserrat = Un Instrumento del Archivo del Marquez de Semmanat, en que se mencionan algunas Abadezas antiguas del Monasterio de S. Pedro de las Puellas = Un indiculo de Instrumentos que tratan del Monasterio de Vallaura y del Monte Benedicti de Berga = Un papel o noticias pertenecientes al antigo Monasterio de la Cartuxa, que estaba situado en el termino de Terrasa en el castillo dicho de S. Jaime de *Vall de Paradís* (hoy del Marquez de Sentmanat) = Un breve aranzel de algunos Condes de Fox y Pallas sacado del Monasterio de Cuxà = Unas Notas breves del gobierno de la ciudad de Barcelona = Una breve serie de *Pabordes* de *Mur* = Una Bula del Papa Juan XXII de exencion de décimas a favor de los Monasterios Premostratenses.

V.

Volum quinto contiene

1 Sententia provintialis ad extinguendum ordinem Templi facta anno MCCCXII, un quad^{no} en fol.

2 Constitutiones Venerabilis Petri Agerensis Abbatis an. 1285; forman un quad^{no} en fol^o. de instrumentos, los diez y ocho pertenecientes a la Iglesia Colegial de S. Pedro de Ager que contienen algunas Bulas Pontificias, muchissimas donaciones de los Condes de Urgel Vizcondes de Ager y Caballeros particulares, muchas cartas de los Condes a los Abades de Ager, a los Bailes y Procuradores Jurisdiccionales, autos de competencias sobre puntos de jurisdiccion é inmunidad de aquella Iglesia y otros muchos que dizen relacion con la Economia de la Casa, y por último son todos ellos un apresto de materiales suficientes para la formación de la Historia de aquella antiquissima Iglesia; cuya colleccion deve su principal ser al Difunto Caresmar, siendo el que de orden del Supremo Consejo de Castilla dirigió el arreglo de aquel Archivo, y remitió despues a el un resumen substancial de todos los Instrumentos, unidos en un tomo a fol. que creo existe en la Secret^a. del Consejo.

* Ms. 753 : 90.

3 Otro quad^{no} que es el 19 de los citados, contiene una donacion de Dⁿ Sancho Ramires Rey de Aragon y Navarra a Dⁿ Ramon de Siscar de ciertos alodios en el termino de Alguayre = Una concordia entre Dⁿ Guillen Obispo de Lerida y el Maestro de Amposta sobre Diezmos de Ratera = Una Bula de Gregorio IX á los Canónigos de Vique por la que confirma el aumento de Canonicatos, hecho por su Legado y Visitador Juan Sabinense = Un auto de juicio (siendo uno de los jueces S. Olaguer Prior de S. Adrian) dado sobre quejas que Pedro Rigal fundador y Prior de Vilabertran, tenia contra el Obispo de Elna, por haberle usurpado la Iglesia de Sta Maria del Campo = Auto de Consagracion de la Iglesia de Aspira por el Obispo de Elna = Auto de ereccion de la vida canonica en la Iglesia de Sta Maria de Lledó por el Obispo de Gerona = Instrumento de Consagracion de la Iglesia de Sta Maria de Villar por el Obispo de Elna sujeta a la de Lledó = Donacion a dicha Iglesia = Otro Instrumento de derecho de Patronato del Obispo de Vique sobre los beneficios de su Iglesia = Concordia entre el Obispo de Vique, y el Prior de Stany sobre el derecho de dos panes y Alberga.

4 Un Quad^{no} que contiene una Bula de Gregorio IX confirmativa del aumento de Canonicatos que su Legado Juan Sabinense hizo en la Cathedral de Barcelona, en la persona de Arnaldo Canónigo de aquella Iglesia, año 1139 = Bula de Alexandro III sobre designacion de presbíteros en la Iglesia de Barcelona para ciertos Altares = Otra del mismo Papa a los Abades y Piores para que sus Religiosos no se metan a regentar parroquias ajenas en el obispado de Barcelona = Otra del mismo por la que pone bajo la proteccion de la sede apostolica, a la Canonica de Barcelona = Otra Bula del Papa Honorio 2 por la qual pone bajo su proteccion el Altar de S. Miquel de la Cathedral y sus bienes = Otra del mismo Honorio al Obispo y Cabildo de Barcelona por la que concede que aquella Iglesia no pueda ser visitada sin consentimiento del Cabildo = Otra del Papa Gregorio IX en que manda que se dividan en dos partes iguales los redditos de la Iglesia de Barcelona, y la una se destine para la limosna, y la otra para el sustento de los Canonigos = Otra del mismo Gregorio en que manda al Obispo de Barcelona segun lo determinado en el Concilio General que los Judios de su Diocesi se destingan en el vestido de los Christianos = Otra del mismo Gregorio al Arzobispo de Tarragona y sufraganeos contra las violencias del Emperador Federico = Otra de Innocencio III. por la que concede 4 dias de Indulgencias á los que visitaren la Iglesia de la Cathedral en los dias de Sta Eulalia su titular y Patrona, y de su translacion = Otra del mismo para que se puedan celebrar los D^{nos} Oficios en la Cathedral dicha en tiempo de entredicho = Otra del Papa Juan concediendo Indulgencias a la nueva fabrica de la Iglesia Cathedral de Barcelona = Un certificado del Secretario del Papa Nicolao, sobre la eleccion de Fr. Bern^o Pegri en Obispo de Barcelona, año 1288 = Unas letras del Arzobispo de Tarragona Dⁿ Sancho por las que concede Indulgencias á los que se hiziesen cofadres de la Cofadria de Sta Eulalia de la Cathedral, y contribuyesen a la fabrica de dicha Cathedral = Donacion que hace Salla a la Canónica de Barcelona del Pueblo de

Olesa = Donacion de la Iglesia de Sta Maria del Mar a la Cathedral, por el Conde Berenguer.

5 Quadern, fol. Leys Reals en los affers de les Armes e de cavalleria. Obra Ms. del Rey Dª Pere III de Aragó.

VI.

Volumen sexto contiene :

1 Un codice de cuerpo regular que es una colleccion de Instrumentos pertenecientes a diversas Iglesias de la qual ocupa una buena parte una serie de documentos de los Condes de Urgel y Viscondes de Ager relativos a asuntos de dicha Iglesia (de los quales muchisimos estan comprehendidos en el volum. 5° N° 2) sacados todos de un Codice del Archivo de Ager = Unas Letenias sacadas del Breviario antiguo del Monasterio de Campredon = Otra Colleccion de instrumentos pertenecientes al Monasterio de Gerri y sacados de su Archivo que contiene 51 instrumentos de donaciones de los Condes de Pallás y Ribagorja, Bulas Pontificias y otras particulares mandas hechas al referido Monasterio y sus anexas = Unas Letanias sacadas del antiguo gradual Ms. de la Iglesia de Ager con otras dos letanias sacadas de su antiguo leccionario = Dos Bulas de Clemente V de 1313 sobre subsidios de la Tierra Santa. Otra de Alexandro al Arzobispo y Sufragáneos de Tarragona sobre el mismo asunto = Otra serie de 52 instrumentos los mas de ellos sacados del Archivo de la Cathedral de Vique, y relativos a asuntos de dicha Iglesia desde su restauracion despues de la expulsion de los Sarracenos, y un Necrologio copiosissimo de dicha Iglesia, muchos relativos á las Iglesias de Estany y otras anexas de Cardona, de Prats, de Lledó, de Lerida, bien que muchos de ellos van producidos ya en el Volum. 5° antecedente, como assi mismo lo estan una serie de Bulas Pontificias a favor de la Iglesia de Barcelona que rematan el Codice

2 Una serie y Colleccion de quadernos de Instrumentos del Monasterio de S. Pedro de Ager (son 14) : en el primero está cosido otro quaderno pequeño, que contiene una serie de consellers de Barcelona desde el año 1250 hasta 1687 cuyo titulo dize : *Catalago dels Consellers de Barcelona*, Es de Joan Franch Ferrer Conseller : vuy de Franco Estalella tret dels llibres de la Escrivania major de la Ciutat é illustrat ab notes— y en el fin se nota, que el Author fue dicho Juan Francesch Ferrer que murio año 1683 y lo continuó Estalella hasta el de 1687, haviendo quedado heredero de los bienes de Ferrer. Toda es letra de Caresmar, quien añade alli una breve serie de los Capitanes Generales de Cathaluña desde el año 1453 hasta 1677 = El segundo Quaderno tiene asido dentro otro quaderno pequeño que es un abstracto de 24 capítulos de la obra *De re diplomatica* de Mabillon. = El tercero cuya mayor parte son Instrumentos de la Iglesia de Ager, contiene algunos Instrumentos relativos a la fundacion del Convento de Avingaña de Trinitarios Calzados, de las Monjas de S. Ilario Cistercienses de Lerida. Una serie de algunas Priorisas del Monasterio de Mont-alegre y una carta de S. Ramon

de Peñafort al Papa sobre el Matrimonio del Conde de Urgel = El quarto a mas de los muchos Instrumentos de Ager que contiene trahe tambien un fragmento de los Ms. del P. Ribera Mercenario sobre resoluciones de las cortes de Cathaluña — Noticias de algunos Monasterios sobre la alevosa muerte del Abad de S. Cucufate, y unas inscripciones romanas halladas en Isona = Los demas quadernos, son todos de Instrumentos relativos a la Iglesia de Ager.

VII.

Volumen septimo contiene :

Siguiese otro Codice o colleccion de 19 quads. que son el resumen y arreglo de los Instrumentos del Archivo de S. Pedro de Ager, trabajo que se deve principalmente a la solicitud y direccion de Caresmar.

VIII.

Volumen octavo contiene :

Otra colleccion de 20 quadnos a fol. que son parte de la laboriosa y larga tarea del difunto Caresmar en el arreglo del Archivo de la Cathedral de Barcelona, todos de letra suya, que comprehenden varios ramos y asuntos de aquella Iglesia (bien que resumidos), Bulas Privilegios, donaciones, fundaciones, beneficios, preposituras, Casa de Limosna, varias Cartas de los Reyes de Aragon a los Obispos y Cabildo, un copioso Necrologio de dicha Iglesia, ahunque mutilado y otras materias utiles para ilustrar aquella Iglesia.

IX.

Volumen nono contiene :

1 Un Codice a fol. Ms. que contiene lo mas substancial de los Instrumentos del Archivo de Ager, puesta la materia por orden chronologico, y en disposicion para texer la Historia de aquel Monasterio, obra y letra de Caresmar.

2 Otro codice Ms. a fol. de bastante cuerpo que contiene un resumen historial de los Monasterios del Orden de S. Benito situados en el Obispado de Gerona es a saber : S. Quirse de Colera, S. Estevan de Bañolas, S. Pedro de Rodas, S. Feliu de Guixols, Sta. Maria de Amer, S. Pedro de Galligans, Sta. Maria de Rosas, S. Pedro de Campredon, S. Pedro de Besalú, S. Llorens del Mont, S. Miguel de Fluviá, S. Salvador de Breda y S. Daniel junto a Gerona que es de Religiosas con sus Parroquias dependientes = Se trata tambien de algunas competencias de dichas Iglesias sobre jurisdiccion (incerto Authore).

3 Otro codice de igual cuerpo, o Monasteriologio, que comprehende un apresto de materias y asuntos para texer la Historia de las Iglesias de Sta. Maria de Roca, N^{tra}. S^{ra}. del Coll, N^{tra}. S^{ra}. de Port, N^{ra}. S^{ra}. de Roure, N^{tra}. S^{ra}. del Temple de

Tortosa, Ntra. Sra. de la Rapita de Tortosa, Ntra. Sra. de Linares, Convto de Dominicos de Benavarre en Aragon, Ntra. Sra. de Ubarra Priorato de Benitos Diocesis de Lerida, Sta. Maria de Tremp, Sta. Maria del Coll del terme de Ozor, Sta. Maria de Estany, Na. Sra. de la Rl de Perpiñá, Nra. Señora de la Eula Monasterio de Bernardos en Perpiñá, St. Llorens de Morull, Sta. Madrona de Monjuich, St. Andres de Barravès, St. Miguel del Fay de Benitos, St. Juan Çasfont, St. Sebastian Canonesas de Prelada, St. Pedro de Riu de Vitlles, Sn. Pons, Sn. Feliu de Guixols, Sta. Madalena, Monjas Benitas de Tarragona, Sn. Andreu de Sureda, Sta. Maria de Orta en Lerida, Font Clara Obispado de Lerida, Monasterio Sto. Andeoli, Sta. Maria de Sarrabona, Monasterio de Lledó, Sta. Maria de Vilar, St. Salvador de Perpiñá, Casserres, Monastir de la Jau, y St. Miguel de Prats. = Es obra incompleta, en que se ven principiadas las series de los Prelados de las respectivas Iglesias : Es letra y obras de Caresmar, en fol.

4 Siguese otro Codice que es continuacion de la Monasteriologia, el qual contiene una serie de Casas Regulares de diversos institutos, y empezando por los Dominicos del Convento de Barcelona solo trae los sepulcros y correspondientes inscripciones que se hallan dentro de la Iglesia y en el Claustro = habla brevemente de los Conventos de Manresa, Tortosa, Solsona, Lerida, Perelada, St. Lorenzo de Morulls, Angeles de Barcelona, y el de Perpiñá = Despues trata de las Casas de los PP. Franciscos y de la de Barcelona solo produce las inscripciones y sepulcros que se encuentran en la Iglesia y Claustro que son muchas. Despues pasa á numerar las demas Casas de la Provincia, trata de sus reformas, de sus fundaciones, y fundadores y algunas cosas memorables de dichas Casas = Sigue el mismo orden tratando de los PP. Capuchinos, y texe una serie de sus Conventos de Cathaluña, y Rosellon = Trata del Orden Sti. Jacobi de Spata = Del Orden Fidei et pacis = De los Trinitarios lleva una descripcion de los Escudos de Armas, y otras memorias antiguas, que se encuentran en el Convento de Avingañá* y describe despues los Conventos de Cathaluña y Rosellon = Habla de los Mercenarios, y lleva algunas inscripciones que se hallaban en la Iglesia del convento de Barcelona = Siguen los Carmelitas, los Agustinos, los frayles de la Penitencia de Jesu Christo, Los Geronimos de la Murtra y Valle Ebron = Los Jesuitas, Minimios, Servitas, y Escolapios. Ms. fol.

5 Siguese otro Codice mas voluminoso que comprehende la serie de los Monasterios de St. Pedro dels Arguells del Orden de St. Benito, de Sta. Clara, de St. Pedro de las Puellas, de Vall-laura cerca de Berga (del que lleva una larga serie de Abadezas) De Mons Benedictus en Berga, del Priorato de Meya del que texe la serie de sus Priorres, de St. Pedro de Meya de Monjas Benitas de Campredón, de Ripoll (lleva los sepulcros e Inscripciones de los Condes alli sepultados y la serie de sus Abades) Monasterio de Dovera o Vallsanta de Monjas Cirtencienses, St. Juan de Perpiñá. Monasterio de Aspira De St. Martin de Canigó de Benitos (y lleva un resumen Historico de aquel Monas-

* Ms. 753 : Avignon.

terio) Sta. Margarita de Castelló de Ampurias, del Priorato de Mur de Canonigos Regulares, de S^t. Miguel de Escornalbou, S^t. Thomas prepositura unida al Priorato de Llado de Canonigos Regulares. Incerta despues un fragmento de la Historia del Monasterio de Bellpuig de las Avellanas, y una Carta dedicatoria á su Abad Dⁿ. Franco Amell = Sta. Lucia de Rejadell, Monasterio de Cartuxos de Scala Dei, lleva la serie de sus Piores, desde el año 1199, hasta 1746* y algunas Inscripciones Sepulcrales, S^t. Pol = Sⁿ. Pablo de Maritima, Mont-Alegre, Sⁿ. Pablo de Manresa, Sta. Maria de Manlleu, todo letra y obra de Caresmar.

6 Continuando su Monasteriologia se sigue otro codice de igual cuerpo que el antecedente en el qual trata del Monasterio de Arles formando allí la serie de los Abades del Monasterio de Sⁿ. Lorenzo de Berga = De Sⁿ. Quintin = De Sta. Eulalia del Campo, de Sta. Ana de Barcelona y una sucinta memoria de sus Piores, y un extracto de su secularizacion, sacado de *Lucerna* del D^r. Comes Canonigo de aquella Iglesia = Sⁿ. Miguel de Fluvia = Sⁿ. Andrez de Pons = Sⁿ. Quirico y aqui lleva una breve Historia de su fundacion y algunos Instrumentos para prueba, Sⁿ Saturnino de Tabernolas, con la serie de sus Abades = Monasterio de la Portella con la serie de sus Abades = Sta. Maria de Besalú de Canonigos Regulares con la serie de sus Piores, Sⁿ. Lorenzo en el Condado de Orgel, Vallbona, Sⁿ. Vicente de Cardona, SS. Justo y Pastor = Sⁿ. Pedro de Taberna = Sta. Maria de Ullà = Ordo S^t. Gregorij de Alfama = Templarios y sus encomiendas en Cathaluña; texe un serie de Maestros y Comendadores = Sⁿ. Juan de Jerusalem y de sus Preceptorias en Cathaluña y Roselló, lleva una grande serie de encomiendas = Iglesia de Manresa de Canonigos Regulares y sus Pabordes = Monasterio de La-bax de Cistercienses = Junqueras = Sⁿ. Felix de Gerona = Escarp = Nazaret en Barcelona y Sixena = Letra y obra de Caresmar.

X.

Volumen decimo contiene :

1 Un grande Codice (que es continuacion de la Monasteriologia referida) en que va la serie de los Muchos Monasterios es á saber el de Cuxa, y su serie de Abades bastante copiosa, y hay copia de una Carta de M^r. Reart Abad de Cuxà, escrita á D. Joachin Parrella monge Camarero de Ripoll en que le avisa de la inminente extincion de su monasterio, de 11 abril de 1774.

El Monasterio de Sⁿ. Benito Bages, y sus Abades; hay incerta otra serie de Abades de dicha Casa, desde su fundacion esto es desde el año 988 hasta 1750, sacado de un libro antigo de aquella Iglesia = Sta. Maria de Cornella de Canonigos Regulares Obispado de Elna con algunos Piores, Sⁿ. Victorian y un Indice de todos sus Abades = Monasterio de la O y una serie casi completa de sus Abades = Ovarra ay muy poco = Besalu es un quaderno de otra letra y con este titulo : *Resumen de la funda-*

* Ms. 753 : 1747.

cion, dotacion y Privilegios del R^l Monasterio Benedictino de Sⁿ. Pedro de la Vila de Besalú con la serie de sus Abades. Es obrita al parecer bien ordenada, y postillada en sus margenes de mano de Caresmar, el qual al fin de ella añade de su misma mano una serie de Inscripciones Sepulcrales que se hallan en la Iglesia de aquel Monasterio y despues un fragmento de un Ritual antigo de la misma. El Monasterio de Sⁿ. Pablo del Campo de Barcelona: trae una breve descripcion de su fundacion y antigua dependencia del de S. Cucufate, un quadernillo de los Sepulcros, escudos o inscripciones que existen en su Iglesia y Claustro, y la que esta sobre la puerta de dicha Casa, con unas observaciones del Dr Finestres sobre ella; remata una serie de Piores de dicha Casa = Vallclara (hay muy poco). Sⁿ. Marzal en Montseny, lo mismo = Sta. Maria del Campo de Canonigos Regulares (Obispado de Elna muy poco) = Gualter, Sta. Maria de Lucía, Sⁿ. Lorenzo de Baga, Monasterio de Serrateix, comprehende una breve descripcion de su fundacion y una serie de 40 abades hasta 1673 = Sⁿ. Pedro de Piedra en Lerida = Stas. Cruces, una sucinta memoria de su fundacion y una larga serie de Abades = Sta Maria del Olmo de Canonigos Regulares, su fundacion y serie de Piores = Vilabertran, trata de su fundacion, algunas particulares memorias y serie continuada de Abades, hasta su secularisacion, y puede pasar por Historia de dicha Iglesia. Sⁿ. Martin Çacosta de Canonigos Regulares en Gerona, hay muy poco = Siguese inserto un quad^o Ms. que contiene una descripcion de la fundacion del Monasterio de Sta Maria de Amer con la serie de sus Abades, hasta el año de 1741 obra de un Monge de dicho Monasterio = Sta. Maria de Rosas, su fundacion y serie de Prelados = El monasterio de Sta. Maria de Gerri, se trata largamente de su fundacion, aumentos, y adquisiciones y dependencias ordenado todo por serie de años y ultimamente lleva separadamente un copiosísimo Catalogo de Abades desde su fundacion, hasta el año 1761, que contiene 69 Abades, y puede pasar por obra completa pues tiene un grueso quad^o de letra muy menuda de Caresmar. Es obra suya = Siguese despues otro trabajo del mismo Caresmar que lleva este titulo : *Informe* del derecho que compete al Abad del R^l e Imperial Monasterio de Sta. Maria de Gerri en proveher los beneficios seculares, curatos y simples en su territorio, y la qualidad de este que de orden de la R^l Camara de Castilla, en nombre del Il^{le}. Abad de Gerri hizo el Dr. D. Jaime Caresmar año 1765. Se produce alli una Carta del Rey al Abad. Siguese Cardona y Calaf.

2 Otro Codice Ms. de cuerpo abultado con la serie de varios Monasterios que forman la mencionada Monasterologia. El primero es Galligans del que no lleva mas que la serie de algunos Abades = Sⁿ. Salvador de Breda : produce el Auto de consagracion de su Iglesia, texe una larga serie de sus abades y luego incerta una carta de fecha de 25 de mayo de 1723 al Abad de Breda Dⁿ Felix Taberner, escrita por un anonimo Autor de un papel que alli incerta, probando que los Cuerpos de los S.S. Martyres Ascisclo y Victoria de Cordova, no estan en dicha Ciudad sino en el Monasterio de Sⁿ. Salvador de Breda y acompaña una Carta del Obispo de Cordova al Abad de Breda = Sigue luego un quad^o de otra letra con este titulo : *Breu resumen* de las noticias mes memora-

bles del Monastir de Sⁿ. Llorens del Mont, sobre Terraça y de la serie de sos Abats segons orde chronologic, treta del Especulo dels Instruments pertanyents a Sⁿ. Llorens, que se conservan en lo Monastir de Sⁿ. Pau del Camp de Barcelona en lo Arxiu del Comú de Religio Benedictina Claustral, al qual dit Monastir esta unit desde 1592 per la santedad de Clemente VIII. Continua despues Caresmar con alguna addicion a la serie de los Abades = Sta Maria de Ridaura. Un breve resumen de sus prerrogativas y derechos = Sⁿ. Gines de Fonnanas¹ (Obispado de Elna) se da razon de su ereccion y pone una larga serie de sus Abades hasta el año 1677. Es todo letra de Caresmar. — Despues sigue de letra muy menuda del mismo una serie larga de Abades de Gerri. = Sⁿ. Pedro de Roda. Su fundacion y una serie de Abades = Sⁿ. Miguel de Prats = Monasterio de Bañolas, trata de su fundacion, y pone la serie de sus Abades desde su origen, hasta 1757, letra toda de Caresmar = Monasterio de Sⁿ. Juan de las Abadesas, trata de su fundacion y desde luego coloca una copiosa serie de Abades, todo es tildado por el mismo Caresmar señal evidente de que lo tenia copiado y puesto en orden de Historia; hay algunos Instrumentos relativos a dicha Iglesia, y despues una puntual descripcion de la situacion del Monasterio, su forma, adornos, privilegios, de otra letra y autor = Una bella disertación sobre si son validas y legitimas las Exempciones que gozan los RR. PP. ex-vicarios generales de la Congregacion Cisterciense de la Corona de Aragon. Por un monje de Poblet = Despues trata del Monasterio de Poblet muy difusamente llevando una serie completa de todos los Abades hasta el año 1760. Todo letra de Caresmar.

3 Un quad^o a fol. Ms. de letra de Caresmar en que trata de la fundacion del Monasterio de Sⁿ. Geronimo de Valle Ebron, y sigue la serie de sus Prelados o Piores hasta el año 1551; se puede considerar como una sucinta Historia de aquel Monasterio. Obra de Caresmar.

4 Otro Codice de bastante cuerpo (continuacion de la Monasteriologia) en el qual se contiene un quadernillo en 4° de memorias relativas al Monasterio de Sⁿ. Cucufate, donde estan exhibidos algunos Instrumentos de aquella Iglesia y la serie de sus Abades. Todo letra de Caresmar. = Despues sigue en quad^s a fol. primeramente el Monasterio de S. Juan de Jerusalem de Alguayre = De la Iglesia del Sepulcro de Colera dependiente del Monasterio de Crasa de la que trahe su consagracion. Del Monasterio de las Franquesas de Monjas Cistercienses fuera de Lerida² e incerta un quadernillo 4° de otra letra con este titulo: Epitome de la Historia del R^l Monasteria de Religiosas Cistercienses fundado fuera los Muros de Lerida, pero los Serms. S^{res}. D^a Elvira y D^a. Armengol Condes de Urgel bajo la Invocacion de Sⁿ. Ilario; da una sucinta idea de su fundacion y serie de Abadesas = De Vall-donsella muy poco = De Montserrat un aparato copioso de materiales para su Historia. Monasterio de Ager lo mismo y la serie de Abades, y continuacion de Archiprestes despues de su secula-

1. Ms. 753 *afegix*: quiza á de deoir Fontaires.

2. Ms. 753: fundado fuera los muros de Lerida.

risacion = Luego despues se sigue un aranzel de Iglesias Episcopales como Ampurias de la que lleva algunos Obispos = Pallas de que haze lo mismo = Egara sobre la qual se extiende algo mas = Roda = Despues continua un tratado de los Concilios celebrados en Cathaluña, que puesto en orden la materia formaria una obrita no despreciable, pues es letra muy menuda de Caresmar = Luego un Epitome o bien *Origo et progressus* Stⁱ Officii Inquisitionis in Catalonia con su serie de Inquisidores (todo de letra suya) = Vuelve despues a continuar otra serie de Casas Monasteriales = Del Monasterio de Trago alias Vallverde con su serie de Abadesas (Cistercienses) = Monasterio de Bonrepos (Monjas Cistercienses despues unidas al Monasterio de SS. Cruces) = Monasterio de Vallbona, trahe copioso aparato de materia para formar su historia con la serie de Abadezas (todo letra suya) = Monast^o de S^a. Cecilia de Castellbo hay poco) = Monasterio de St^a. Cecilia de Mont-serrate (algo mas lleva) = St^a. Maria de Pedregal (cerca los confines de Tarrega), solo lleva algunas Inscripciones sepulcrales.

5 Un quadernillo en 4° Ms. que contiene sumariamente la serie de las Casas Regulares de Barcelona y sus arrabales como Servitas = Capuchinos = Carmelitas Descalzos = Caetanos = Vall-doncella = Nazaret = Sⁿ. Pedro de las Puellas = Monte-Sion = Jerusalem = St^a. Elizabet = Carmelitas Calzadas y Descalzas = Capuchinas = Minimas = Hospital de Misericordia = Hospital General den Colom = Hospital de Sⁿ. Severo = Hospital de Sⁿ. Lazaro = Capilla de Sⁿ. Sebastian = Monjas arrepentidas = Capilla de la Ciudadela = Hospital o monasterio de Sⁿ. Juan = Dominicos = Agustinos = Minimos = Parroquia del Pino = Iglesias de St^a. Eulalia del Campo, Sⁿ. Pablo del Campo, y St^a. Ana (de quibus pauca), Convento del Carmen y Trinitarios Calzados.

XI.

Volumen undecimo contiene :

1 Un quadernillo a fol. Ms. que contiene : Sententia translationis Parroquialis Ecclesie Stⁱ Petri de Villa de Mager et Lacunae atque litterae executoriales dictae translationis de anno 1700.

2 Tres quad^s. fol. Ms. que contienen primente el auto de venta con que el Rey Dⁿ Alonzo de Aragon vendio al Abad y Monasterio de Bellpuig el Castillo y Pueblo de St^a Lliña y Privà = Otro del recibo del precio de dichos lugares = Una Bula de Honorio por la qual pone bajo la proteccion de Sⁿ. Pedro, a la Iglesia de St^a. Maria de Lilet = La Consagracion de la Iglesia de Osseja = Consagracion de la Iglesia de St^a. Maria, S. Saturnino y S. Ilario por el Obispo de Urgel Nantegisso = Unas compulsoriales del Abad de Sⁿ. Cucufate contra el Obispo de Barcelona sobre jurisdiccion = Un Decreto del Conde de Urgel sobre las Carnicerias de la Ciudad de Balaguer = Un testamento de Berenguer de Llorenz = Instrmento por el qual concede el Conde de Urgel al Pueblo de St^a. Lliña franquisia hasta Noguera = Otro sobre lo mismo = Un

Instrumento sobre la toma de Barcelona en el año 986 por los Sarracenos = Vita S^{ti}. Ermengaudij Episcopi ex Sanctotali II Ecclesiae Barcinonensis = Constitutiones Generales Ecclesiae Barcinonensis = Una Bula de Gregorio IX al Metropolitano de Tarragona sobre la observancia de dichas Constituciones = Otra del mismo Papa al Obispo y Cabildo de Barcelona sobre lo mismo. = Declaratio D. Patriarchae Alexandrini Administratoris Ecclesiae Tarraconensis super inmunitatem Cleri a talibus aliisque exactionibus = Otra copia del Instrumento de donacion del Cabildo de Barcelona a Raymundo de Fonte de casas en dicha Ciudad con muchos otros Instrumentos, porcion de los quales les perteneze al Monasterio de Mont-serrate y otros a tierras de la *Parellada del Obispo* de Barcelona, y otros muchos al Monasterio de S. Llorens del Munt.

3 Respuesta del Canonigo Caresmar a una carta del Sr. Canonigo Dorca de Gerona, sobre la epoca de un instrumento antiguo de Ridaura. Ms. fol.

4 Disertacio Apologetica, sobre lo us de Pectoral en los Prelats Inferiors, que gozan del Exercici de Pontificals, y de las facultats los competexen Ms. fol. (Obra de Caresmar).

5 Memorias Chronologicas de la Nobilissima Casa de Sentmanat en Cathaluña, y Etimologia del nombre. Es obra en parte sacada de un librito impreso de la Virgen de la Merced dedicado al Coronel D. Menna de Sentmanat y continuada por Caresmar. Ms. fol.

6 Juicio sobre la autenticidad de los Cartorales, Ms. fol. (Obra de Caresmar).

7 Jacobi Caresmar transcriptioris ad Ilm Dnum Petrum de Campomanes Admonitio (Es sobre el Codice Rivipullense).

8 Commentario sobre Monedas antiguas, tres quad^s. fol. Ms. (Obra de Caresmar).

9 Un fragmento de Historia Ecclesiastica de España, en un quad^o. en fol. Ms. (Obra de Caresmar).

10 Un Commentario sobre monedas antiguas. Un quad^{no} fol. Ms. Obra del Dr. D. Jayme Pasqual.

XII.

Volumen Duodecimo Contiene :

1 De Sacra et Antigua Hispaniae liturgia libri III, en un codice a fol. abultado Ms. (Obra de Caresmar).

XIII.

Volumen decimo tercio contiene :

1 Un Codice Ms. a fol. de bastante cuerpo y todo letra muy menuda, y postillado por todas partes, que es parte de una Bibliotheca de Autores españoles, y personas distinguidas en dignidad, armas y nobles, y particularmente de los Obispos y

Prelados : Ella es un cahos impenetrable por estar llena de adiciones y notas con señas y reseñas y de letra muy menuda y mala, sin embargo contiene especies reconditas y selectas. Todo es letra y obra de Caresmar.

2 Otro Codice Ms. fol. de igual cuerpo que es un Diccionario de Personas Cathalanas distinguidas en virtud, linage y letras. Incerta allí la Vida del Venerable Miron Canonigo Regular de S^a. Agustin y la translacion de sus reliquias. Asi mismo la Vida del B. Pedro Rigual tambien Canonigo Regular y un fragmento de un Ritual de la Iglesia de Vila-bertran (es letra de Caresmar).

3 Otro algo menor Ms. fol que es una Bibliotheca de Escritores Catalanes y va urdiendo la serie de ellos por siglos, siguiendo el orden Chronologico (Es letra y Obra de Caresmar).

4 Otro igual al antecedente tambien en fol. Ms. y es un Diccionario de Cosas pertenecientes a Cathaluña como Pueblos, Personas, Oficios, Dignidades. Llega hasta 1157 segun nota allí el autor : Es letra y Obra de Caresmar.

5 Otro del mismo tamaño que es continuacion de la Bibliotheca referida numero 1, y va en el insertado un fragmento de familias catalanas. Es tambien letra y obra de Caresmar.

6 Otro quad^o a fol. sobre lo mismo, bien que hay poco escrito del mismo autor.

7 Otro quadernillo mas pequeño que es un Diccionario de solos los Monasterios e Iglesias de Cathaluña, del mismo Caresmar.

8 Otro quad^{no} Ms. en 4°, continuacion de la Bibliotheca o Diccionario de Personas Catalanas insignes en virtud y letras. Es muy fornido y de letra muy pequeña. Obra del mismo Caresmar.

9 Otro de bastante cuerpo en 4° que es un aparato de varias materias indigestas relativas ya a la Historia Geneneral Ecclesiastica, ya a Historia Civil de los Reyes de Francia, algunos fragmentos de Concilios, Serie de algunos Escritores, de los Obispos de Tortosa, algun fragmento de Santorales de Barcelona, las lecciones del rezo de S.^a Ermengol Obispo de Urgel, las de S.^a Paladio y otras varias especies inconexas. Todo letra de Caresmar.

10 Otro quadernillo en 4° Ms. que tambien es aparato de materias para la Historia Ecclesiastica y Civil de Cathaluña y algunos fragmentos pertenecientes al R^l Monasterio de Bellpuig de las Avellanas. Letra toda de Caresmar.

11 Un quad^{no} a fol. Ms. cuya mayor parte conciste en una serie de Escritores Ecclesiasticos. siguiendo el orden chronologico, desde el año de Christo 66 hasta 229, el qual sin duda seria parte de su ideada Historia Ecclesiastica Geneneral. Todo letra de Caresmar.

12 Otro quadernillo en 4° Ms., tambien aparato de materias para la Historia Ecclesiastica de Cataluña y sus Concilios; trahe resumidas varias constituciones de las Iglesias de Tarragona y Barcelona; letra muy menuda de Caresmar.

XIV.

Volumen decimo cuarto contiene:

1 Un codice Ms. a fol. de cuerpo abultado que contiene un resumen historial del orden Premostratense: trata primero de las Iglesias Cathedrales que profesaron dicho Instituto = Del nº. de Monasterios. De los elogios que los SS. P.P., y Romanos Pontifices dieron al expresado Orden y su fundador S. Norberto. Luego texe un Santoral o mas bien continua el Menologio que el autor Caresmar tiene ya impreso, empezando por el 10 de Abril hasta al fin del año llevando cada dia de los mezes un S.^{to} del Orden pero extiende aqui mas largamente sus vidas que en el Menologio y en particular las del B. Juan de Orgaña, B. Hermº. Joseph y S. Norberto. Y ultimamente lleva por siglos la serie de algunos Abades Premonstratenses. Todo letra de Caresmar.

2 Dos quadernos fol. que son una Bibliotheca de Autores del orden Premonstratense que intitula: *Excerpta ex Bibliotheca Scriptorum Ordinis Premonstratensis Jacobi Caresmar Dris Theologi Hispani ejusdem Ordinis.*

3 Otro papel en fol. Ms. del mismo Caresmar con el titulo *Breve Relacion Apologetica* de los hechos y muerte de Ramon Lulio Mallorquin. Parece no queda concluido, letra del mismo autor.

4 Appendix in Historiam Urbis Manresae auctore Jacobo Caresmar. Trata brevemente de la antigüedad de la ciudad, de su Iglesia e introduccion de la vida Canonica en ella y lleva la serie de algunos Pabordes. = Da noticia de los Monasterios de Vall-laura y Mons-benedicti con la serie de algunas Abadesas. Parece le faltaba la ultima mano.

5 Juicio del Privilegio de Hombres de Parage. Papel, Ms. fol. mas queda incompleto.

6 Seis quadernillos en 4 de Escritores Premonstratenses para continuar la Bibliotheca Premonstratense (Caresmar).

XV.

Volumen decimo quinto contiene:

1 Censura del R.^{mo} P. Maestro Agustin Sala sobre el reso de Sta. Eulalia de Barcelona entregada a su Illma. en 13 Diciembre de 1779. Es un quaderno Ms. a fol. de cuerpo bastante abultado.

2 Tres exemplares Ms. en 4º que son 3 copias idemplicas del resado antiguo de Sta. Eulalia de Barcelona = Sigüense dos quad.^a a fol que contienen Acta martirij Stae. Eulaliae Barcinonensis con titulo de Apendix, en donde van incertadas las actas de la de Merida. Otro quaderno a fol igual al antecedente que comprende el rezo y Missa de las dos Eulalias — Otros dos quad.^o a fol. con titulo *Index chronologicus scri-*

ptorum Catalanorum a Cl. viro Nicolao Antonio in sua Bibliotheca veteri Hispana recensitorum quorum nonnulli denuo amplius illustratur et qui praetermissi fuerant subiunguntur. Hay algunas adiciones y notas de Caresmar. Otros dos quad^s fol. copia de los dos antecedentes = Siguese otros dos a fol que son unas observaciones o comentarios que haze Caresmar a dos Quad.^s de D^{na} Nicolas Antonio en assumpto del Martirio de Sta. Eulalia y persecucion de Diocleciano (es en latin). Luego otro quaderno a fol. de letra de Caresmar con titulo: *Razones por las quales debe dexarse en el Rezo de Sta. Eulalia (que desde principios del siglo pasado usa la Iglesia de Barcelona) lo poco que de propio y antiguo de la Sta. contiene que son las tres liciones del segundo Nocturno y seria justo restituir el uso de su propio y antiguo oficio ajustandole al methodo del Breviario romano en la forma que aqui se presenta* (obra suya) = Hay una copia de otra letra. = Siguese otro tambien a fol. Ms. con este titulo: Santa Eulalia de Barcelona Virgen y Martir Patrona y tutelar de la misma Ciudad, nuevamente vindicada e ilustrada por el Dr. D^{na}. Jaime Caresmar Canonigo Premonstratense. Hay una copia de otra letra (otro quaderno fol. en que Caresmar satisface a las invectivas de Boria = Va siguiendo despues otra obra (que de letra de Caresmar tiene 6 quadernos a fol y de otra letra mas formada de que hay una copia tiene 8) y son unas vindicias de la censura de Caresmar sobre reso de Santa Eulalia contra sus impugnadores, que van dirigidas al Illmo. de Barcelona con fecha de 9 de Enero de 1780, en lengua castellana = Mas un quaderno fol. copia del Reso y oficio antigo de Santa Eulalia de Barcelona = Otros dos Quadernos a fol. que son otras dos copias de la obra referida *Razones por las que* = Otro quaderno a fol. del mismo reso de Santa Eulalia de Barcelona. Continua despues en 4° quadernos a fol. otro trabajo con este titulo; *Sta. Eulalia Virgen y Mr. de Barcelona nuevamente ilustrada y vindicada*. Lleva otro methodo esta obra : la divide el Autor en 6 capitulos y todos principalmente tiran a probar el Prothomartirato de la Santa. El ultimo es una version literal española de las Actas antiguas de Santa Eulalia. Esta adornada con escolios (Obra de Caresmar, en español) Hay otra copia de ella.

XVI.

Volumen decimo sexto contiene :

1 De jure primatus Urbis Tarraconae. Esta obra la habia empezado en latin su author Caresmar mas parece desistio de esta idea pues no se halla mas que un fragmento que solo contiene dos capitulos. Despues la texio en lengua española y con otro methodo y con otro titulo que es el siguiente : Historia de la controvertida Primacia Ecclesiastica entre la Metropoli de Toledo y la de Tarragona. Queda enteramente concluida en 4° quadernos voluminosos en fol.

2 De officio Ecclesiastico Hispano-gotico seu Mozarabico, pars secunda (son 4 quadernos en fol.) (obra de Caresmar).

XVII.

Volumen decimo septimo contiene :

1 Un grande volumen todo letra de Caresmar en el qual esta un copiosísimo aparato de materiales para texer la Historia de los Condes, empezando por los consules romanos desde el año 756 ab Urbe condita y sigue su serie chronologica hasta los Reyes de Francia de la linea Carlovingia y despues entra a tratar de los condes de Cathaluña, es a saber de Barcelona, de Urgel, Pallás, Cerdaña, Ampurias. Sigue siempre el Orden Chronologico continuando por los Reyes de Aragon y de España después de la union de las Coronas el año 1759. De suerte que parece un aparato general para la Historia General de Cathaluña. Sigue a la fin de dicho volumen una serie de Condes de Urgel.

2 Otro quaderno a fol. Ms. todo de letra de Caresmar en que se continua la serie de los Condes de Barcelona, Urgel, Ampurias, Pallás, Gerona, Rocaberti, y demas condes y vizcondes de Cathaluña.

3 Otro quaderno de cuerpo regular, Ms. tambien de letra suya, continuacion de los mismos condes, en fol.

4 Otro de igual tamaño y letra que solo trata de los condes de Pallars y Ribagorza.

5 Algunos otros papeles sueltos sobre el mismo assumpto entre los quales estan los arboles genealogicos de los Condes de Aragon, de Pallás, Ribagorza, formados con arreglo a un codice Meyanense (discurso es cosa del prior de Meyá, Llobet).

XVIII.

Volumen decimo octavo contiene :

1 La Historia del Real Monasterio de Santa Maria de Bellpuig de las Avellanas ordenada y completa por el difunto Caresmar en latín, en 6 quadernos abultados de fol. letra muy menuda, que despues mandó copiar en buena letra en 20 quadernos en 4º, llega hasta el año de 1440.

2 Un cuerpo de ocho quadernos muy abultados que forman una Historia general de Cathaluña desde el año 713 hasta el de 1363 y empesó a ordenarla el mencionado Caresmar a 5 de noviembre del año 1761 en lengua castellana, bien que con título de Anales del Real Monasterio de Bellpuig y pareciendole despues que la extension de asuntos que dicha obra contenia no podia ceñirse sin violencia a la Historia de una determinada Iglesia emprendio escribir despues separadamente y en latin la historia de su monasterio. Pondre aqui el título espacioso de estos Anales : Anales del Real Monasterio de Bellpuig de les Avellanes de la orden de Canonigos Regulares Premonstratenses en el Principado de Cathaluña. Su propagacion en Abadias y Prioratos de-

pendientes, sus Dotaciones, Donaciones, Privilegios Pontificios y reales, jurisdicciones descaecimientos y persecuciones que padecio. Sus abades, varones insignes que en virtud, letras y dignidades ha producido, principes y poderosos señores que lo han honrado y favorecido hasta los tiempos presentes desde su fundacion que hizieron los serenissimos condes de Urgel, en el origen de cuyo soberano Estado se da principio a estos anales continuando en ellos la serie de los sucesores de sus condes, hasta el tragico fin de su casa, texiendo y atando todos los acaecimientos con la mas segura chronologia de los Obispos de Urgel con la de los Papas, condes de Barcelona, reyes de Aragon y Castilla y con la de los Reyes de Francia hasta la union del Condado de Barcelona con el Reyno de Aragon. Y se ilustraran las dudas mas notables con oportunas dicertaciones. Y a la fin con una discripcion del sitio y material edificio y de lo formal, regular, economico y politico que tiene oy dicho monasterio. Su autor el Padre D.^{na} Jayme Caresmar D^{or} theologo y canonigo de dicha Iglesia y Monasterio. — Esta obra formaria de letra regular 2 tomos en fol. mas como escrita 40 años atras en cuyo tiempo el autor no tenia muchas obras que despues vio necesitaba haberla revisado y poner en mejor forma algunas cosas.

3 Un quaderno a fol. Ms. que contiene la venta que el Rey D.^{na} Alfonso de Aragon hizo a favor del Abad y Monasterio de Bellpuig, del Castillo, Villa y termino de Sta. Lliña con todos sus derechos y del termino de Privà, año 1425. Es del Archivo del expresado monasterio.

4 Otro quaderno Ms. a fol que contiene una comision del Papa al Obispo de Lerida sobre pleyto que el Real Monasterio de Bellpuig tenia con Balaguer, sobre los molinos de dicho monasterio (es de su archivo).

5 Otro quaderno de noticias relativas a las villas de Os y Camarasa (Del Archivo expresado).

6 Un quaderno fol. es un proceso del Monasterio de Bellpuig del año 1529 sobre Santa Lliña y Privà.

7 Otro quaderno fol. sobre Censales de Camarasa pertenecientes a dicho real Monasterio.

8 Otro quadernillo a fol. Ms. que trata de la procedencia y lugar de los Abades y Prelados en los concilios provinciales de Cathaluña y Cortes (letra del siglo xvii).

9 Un papel del Abad de Bellpuig dirigido al Congreso Ecclesiastico de Tarragona probando competerle la preferencia a los abades triennales.

10 Otro papel trabajado por los Abades Cistercienses de Cathaluña probando deber ellos tener preferencia al Abad de Bellpuig.

11 Un papel o manifiesto por parte de la Ciudad de Barcelona sobre la fidelidad prometida al Sr. Felipe V.

12 Martyrologio Premonstratense. Es un quad^{no} a fol. Ms. de letra muy menuda de Caresmar que trata de los martyres y santos del orden segun corresponden a los mezes del año. Discurso que es el menologio de Caresmar de que arriba se ha hablado.

13 Un codice Ms. a fol. de buena letra con titulo : Historia de lo sucedido en la Religion Candido-canonica Premonstratense en tiempo de la Catholica Magestad del gran Monarca Felipe 2 gobernando la Iglesia la santidad de Pio V. Es sobre la reforma de ella y contiene 74 paginas, obra de un Premonstratense de Castilla. Continúa a la fin otra Historia de lo sucedido en la visita que intentaron hacer los Premonstratenses de Castilla en el Real Monasterio de las Avellanas sin fruto alguno; fue el año de 1577. Parece obra del R. Noriega obispo de Solsona.

14 Otro quaderno Ms. que es un abstracto de la Historia de Condes de Urgel del Sr. Monfar relativo a la fundacion del Real Monasterio de Bellpuig de las Avellanas.

15 Una coleccion de 9 quadernos a fol. Ms. todo letra de Caresmar que forman una historia economica del gobierno del Real Monasterio de las Avellanas en los tres primeros años que la gobernó el expresado Caresmar es a saber desde el año 1754 hasta principios de 1757. Lleva al principio su Prologo al Lector en que expone los motivos que le estimulaban a escribir dicha obra y la utilidad grande que resultaria a sus sucesores de hallar arregladas las cosas del monasterio. Empieza por la descripcion de las rentas y productos que percibe el monasterio en cada uno de los pueblos de su jurisdiccion, de las missas y aniversarios que se celebran en el monasterio, estado de la observancia regular de las horas canonicas, solemnidades de la iglesia y distribucion de tiempo. Sigue un tanto la obra por capitulos y despues enlaza varios asuntos de jurisdiccion narrando por dias lo que iba sucediendo tanto de lo relativo a cosas de casa como de los pueblos, de las elecciones de los bayles y propuestas de regidores, como de varios empeños y pleytos sucitados por los pueblos. Trahe un sin numero de cartas escritas a varias personas segun la calidad de los negocios urgentes, algunas consultas sobre puntos regulares y tambien de jurisdiccion. Hay muchas cartas eruditas al Illmo. Illana y sus respuestas. Lleva el autor alli un sermon o practica previa a la vesticion de dos canonigos muy patetica y larga. Trata largamente de la concordia que se hizo entre el duque de Medina Celi y el Monasterio sobre la quadra y tierras del Priorato de Bon-repos y las diferencias y pleyto sucitados antes de ella en cuya concordia trabajo mucho Caresmar y se hizo siendo él abad año 1755. Incerta un parecer del abogado del Monasterio sobre si el Monasterio debia quedar libre de pagar diezmos de las tierras poco antes adquiridas en la villa de Os en fuerza de Bulas apostolicas = Inserta tambien unas ordenaciones hechas por el mencionado Caresmar siendo abad con un acuerdo del Cabildo en el dia 13 Deziembre de 1754 sobre misas adventicias y funerales. Algunas resoluciones capitulares hechas en el tiempo de su gobierno. El cooperó mucho en la nueva forma de habito civil y de choro que tomo la congregacion de Premonstratenses de Castilla siendo dicho Caresmar consultado sobre el punto y responde con una Carta larguissima en que haze un detalle perfeto de nuestro modo de vestir y de las insignias abaciales y se extiende sobre puntos de constitucion para satisfacer a algunas dudas de la consulta (todo es letra y obra de Caresmar).

16 Vida de Sn. Norberto, un quaderno a fol. Ms. no esta concluida. Obra de Caresmar.

XIX.

Volumen decimo nono contiene :

1 Chronicon Sti. Joannis Rivipullensis, Monasterii de Abbatissis vulgo appellati, ordinis canonicorum regularium Sti. Augustini Dioecesis Vicensis in Cathalonia, Jacobo Caresmar canonico Præmonstratensi auctore. Comprehende dicha obra dos quadernos a fol. abultados y a la fin sigue un apendice de los instrumentos que sirvieron a la formacion de ella.

2 Diferentes papeles Instrumentos y el borrador que servia para la formacion de la referida historia de S^{na}. Juan de las Abadesas.

3 Proceso de Fr. Ramon de Tarrega Dominico hecho por el inquisidor de la Corona de Aragon y el P. Aymerich, contiene un quad^{no} a fol. abultado.

4 Varios papeles sueltos pertenecientes a las Iglesias de la Portella, Gerri, el auto de consagracion de la Iglesia de Cuxà, S. Llorens del Munt, Sn. Valentin, Cardona, algunos instrumentos relativos a las iglesias de Barcelona y Tarragona.

5 Un manifiesto en nombre de la Congregacion Benedictina claustral tarraconense contra la representacion hecha por el Prior de Meyá D^{na}. Fr. Manuel Abad y Lasierra* en que se satisface a los reparos del expresado Prior; forma un quaderno a fol. Ms. (es obra y letra de Caresmar como el mismo lo advierte).

6 Un quaderno fol. Ms. que contiene un resumen de la fundacion del Monasterio de S. Pedro de Galligans y la serie de los abades, letra toda de Caresmar.

7 Otro papel con titulo : Reparos sobre la representacion hizo al rey D^{na}. Miguel Manuel y Rodriguez sequestrador Real del Priorato de Meyá sobre los derechos del patronato que tiene Su Magestad en aquel priorato. Es un quaderno fol. letra y obra de Caresmar.

8 Voto sobre la autenticidad del cartoral de S^{na}. Cugat, un quaderno en 4° de buena letra.

9 Una colleccion de cinco quadernos Ms. a fol. de instrumentos y los mas de ellos son privilegios reales concedidos al monasterio de San Cugat (de buena letra).

10 Dos quadernos Ms. a fol. de instrumentos pertenecientes al monasterio de Santa Cecilia de Mont-serrate de letra muy buena.

11 Un legajo de papeles sueios de algunas memorias de algunos monasterios como Serrateix, Portella, Roda y otros.

12 Un tomo a fol. encuadernado Ms. de cartas eruditas de correspondencia letteraria escritas por el difunto Caresmar a 20 varios leteratos con sus respuestas.

13 Una colleccion de instrumentos de varias iglesias y asuntos encuadernados en un tomo. a fol.

* Ms. 753 : Gasirera.

XX

Volumen vigésimo contiene:

1 Un libro Ms. muy abultado de letra de Caresmar que es el almasen y deposito de las materias y especies que debian servir para la formacion de los Anales generales que tenia ideados dicho author. Sigue el orden Chronologico.

XXI

Volumen vigésimo primo contiene

1 Otro voluminoso cuerpo igual al antecedente que sirve igualmente de acopio general de materiales para el mismo objeto de los anales expresados siguiendo el mismo orden chronologico (obra también de Caresmar).

2 Un quaderno ms. que forma un tomo en 4º y es un diccionario de pueblos de Cathaluña (obra y letra de Caresmar).

3 Disertacion sobre los hechos del P. Boil compañero de Colon en sus expediciones; son dos quadernos a fol (obra trabajada por Caresmar año 1791).

4 Oracion de gracias a la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona en su admision.

5 Oracion funebre de Fernando VI por encargo de la Academia leida en 5 septiembre de 1759.

6 Sermon de la Concepcion, predicado en la Iglesia de los PP. Jesuitas de Barcelona en 4 de Junio de 1759.

XXII

Volumen vigésimo segundo contiene:

1 Un libro de mayor cuerpo que los antecedentes, enquadernado y de letra de Caresmar, el qual servia de almacen general de abastos para quanto podia conducir a la formacion de los Anales, segun el orden de alfabeto que sigue. Se puede llamar Diccionario historico en que trata el author de quanto le viene a la mano pues alli habla de escritos, hombres celebres, ciudades, pueblos, iglesias y dignidades. *Verbo Dertusa* trata de sus antigüedades e inscripciones y coloca despues una serie completa de todos los obispos de aquella Iglesia. *Verbo Constantinus* se extiende a describir su vida y bautismo y sobre la heregia de Arrio. Lo mismo haze *verbo Hispania* tratando de su antigua poblacion. *Verbo Ilerda* texe allí la serie de sus obispos desde su origen hasta 1750. *Verbo Imperator* trata de los emperadores desde Julio Cesar (siguiendo los imperios de Oriente y Occidente) hasta Carlos VI año 1703. *Verbo judicium* discurre largamente sobre las predicciones evangelicas relativas al Juicio final, de las señales y caracter del Antichristo. *Verbo Meyá* haze una breve descripcion de su termino, de su

monasterio, de los señores de Meyá y un largo cathalogo de sus priores hasta 1645. Verbo Mur describe la fundacion de su monasterio y colloca la serie de sus pabordes hasta 1774 bien que incompleta. *Verbo nummi* pone un abstracto de la obra de Perez Bayer de nummis hebreis vel samaritanis. Y otro de monedas romanas de Laurencio Paterol. *Verbo Oliva* introduce alli Caresmar un papel que dize trabajo él en agosto de 1777 sobre el origen y naturaleza del Priorato de Sta Oliva en el Panades dependiente del Monasterio de Sn. Cucufate de Monges Benitos (y creo formo dicho papel á sollicitacion del Sr. Almarza* provisor del Illmo. de Barcelona, en el qual trata de su institucion y sigue el cathalogo de sus priores hasta el año de 1761 en que le obtuvo por Su Magestad el arcediano del Panades Dⁿ Joseph Generés. — *Verbo Pallariens* introduce un catalogo dilatadisimo delos Condes de Pallás y Ribagorza desde el año 768 hasta que se acabaron y continua despues siguiendo el orden chronologico los hechos de aquel Condado enlazandolos casi siempre con los sucesos del Monasterio de Gerri (de cuyo archivo parece saco la mayor parte) de modo que viene a ser un resumen historial de aquella iglesia — *Verbo Papa* discurre sobre si la difinicion de las causas mayores pertenece al Papa o no y texe despues un cathalogo de los sumos pontifices desde Sⁿ Pedro — *Verba Roma* produce un largo abstracto de la obra de Enrique Kippingio sobre las antigüedades romanas; y ultimamente *Verbo Universitatis* lleva la serie de la ereccion de las Universidades y Academias de Europa (todo es letra suya).

XXIV

Volumen vigesimo quarto contiene :

I Un voluminoso codice continuacion de los Anales de Cathaluña (o aparato de materias para ella). Empieza por el año 1001 y sigue su serie hasta el año 1450 bien que no hace mas que copiar todo quanto hallaba conducente a dicho fin sin enlace de asuntos pero es mucho lo que ay alli vaciado y sacado la mayor parte de los archivos La idea es general a asuntos historicos, politicos y eclesiasticos de Cathaluña (obra y letra de Caresmar, en latin).

XXV

Volumen vigesimo quinto contiene :

I Otro codice igual al antecedente y continuacion del mismo asunto siguiendole desde el año 1451 hasta el de 1790. Está este volumen mas provisto de materiales que el antecedente y en algunos años puesta en orden la materia como en el de 1640 donde lleva la historia y resultas de los movimientos de Cathaluña. Incerta regularmente en cada año respectivo los magistrados que gobernaban la Provincia. A la fin van las vidas de Sⁿ Ermengol y Sⁿ Odon Obispo de Urgel sacadas de un santoral de la Cathedral de Barcelona. Es tambien en latin y obra y letra de Caresmar.

* Ms. 753. Almanza.

Publicacions periòdiques barceloneses escrites en llengua catalana des de 1879 a 1918, per JOAN GIVANEL MAS I LLUCIANA P. DE GIVANEL.

El Catàleg general de publicacions barceloneses encara està per fer.¹ Cert que alguns dels nostres bibliòfils s'han dedicat a recollir cèdules d'impressions fetes a la nostra ciutat; cert que N'Eudald Canibell, En Lluís C. Viada i Lluch i el malaurat N'Ignasi de Janer, entre altres, han arribat a reunir alguns milenars de paperetes que, totes acoblades, formarien ja un nombre considerable de bibliografia barcelonesa, i diem totes acoblades perquè creiem que és molt difícil el que una persona sola pugui dur a terme semblant obra; però un treball així ha d'ésser obra d'una entitat, més ben dit, ha d'ésser fill de l'esforç col·lectiu. Opinem, però, que abans de fer aquesta obra fóra convenient la publicació de catàlegs referents a un autor, com el fet per l'erudit historiògraf de la nostra poesia medieval En Jaume Massó Torrents, dedicat a N'Eximenis;² o bé posar de relleu l'obra d'un impressor, com el magnífic estudi d'En Lluís C. Viada i Lluch donant a conèixer la labor dels germans Malo;³ així com poden haver-hi catàlegs dedicats a una matèria determinada.

Nosaltres, per espai d'un llarg temps, prenguérem nota de tots els llibres, fulles volanderes, al·legacions, romansos, etc., que ens venien a mà on hi figurés una impremta barcelonesa, i després d'haver arribat a tenir unes set mil cèdules, això sense haver fullejat els catàlegs de Gallardo,⁴ Salvà,⁵ Heredia,⁶ Andreu,⁷ Haebler,⁸

1. Noti's que el treball de N'Agulló i Fuster, premiat per la Biblioteca Nacional, solament comprèn les obres escrites en llengua catalana.

2. *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*. Anys 1909-1910, pp. 588-692.

3. *BUTLLETÍ DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA*. Anys 1918-1919, pp. 5-31.

4. *Ensayo de una Biblioteca Española de libros raros y curiosos* (Madrid, Rivadeneyra-Tello, 1863-1889).

5. *Catálogo de la Biblioteca de Salvá* (València, Ferrer d'Orga, 1872).

6. *Catalogue de la Bibliothèque...* (Paris, 1891-1894).

7. *Catálogo de una colección de Impresos, referentes a Cataluña* (Barcelona, L'Avenç, 1902).

8. *Bibliografía Ibérica del siglo XV* (La Haya, 1903-Lelpzig, 1917).

Palau,¹ i molts d'altres, ni escorcollat les Biblioteques públiques de Barcelona, havem conegut que era tan gran la tasca que ens quedava a fer, que desistint de continuar-la, abandonem definitivament aquesta feina que és molt superior a les nostres forces.

Essent, com som, partidaris de catàlegs parcials, havem cregut convenient acoblar totes les notes que teníem referents a la premsa local, i ho fem solament amb les publicacions periòdiques escrites en llengua catalana, perquè si publicuéssim la llista de totes les pertanyents als últims quaranta anys probablement que passarien de tres mil, amb tot i haver sofert algunes omissions, car en matèria bibliogràfica ja és cosa sabuda que mai es diu l'última paraula.

Potser algun llegidor, al veure que escrivim que en l'espai de quaranta anys han vist la llum pública a Barcelona més de tres mil publicacions periòdiques, creurà que exagerem, i no hi ha tal cosa; a nosaltres ens sembla que havem quedat curts, ja que en 1879 es publicaren més de seixanta periòdics, i en 1918 uns cent deu.²

La llarga llista de títols que donem a continuació (més de quatre cents vint-i-cinc) l'havem tret de diverses fonts: de les sol·licituds presentades al Govern civil en demanda de la llicència per a la publicació,³ dels exemplars existents a algunes Biblioteques de la capital, i de gasetilles insertes en els diaris de la localitat. També ens

1. *Corona d'Aragó y sos antichs dominis*. Catàleg de llibres en venda (Barcelona, Altés, 1916).

2. En prova d'alxò que havem dit, adjuntem la llista dels nous periòdics que es publicaren en 1888: *El Chim chim* (setmanal), *Boletín del Gabinete Mercantil* (quinzenal), *Ilustración Musical Hispano Americana* (quinzenal), *El Tío Francés* (setmanal), *El Ki-Ki-Ri-Ki* (setmanal), *Boletín Comercial* (setmanal), *La Redención Social* (mensual), *Don Pancho* (setmanal), *El Anunciador Internacional* (setmanal), *El Tribunal de Comercio* (diària), *La Llagosta* (setmanal), *El Constructor* (setmanal), *El Montepío* (quinzenal), *El Tesoro* (mensual), *Víctor Hugo* (mensual), *La Semana Elegante* (setmanal), *Semanario Festivo* (setmanal), *La Alternativa* (setmanal), *Las Asociaciones* (setmanal), *El Jaleo* (setmanal), *Panorama Artístico* (bisetmanal), *Los Transportes férreos* (setmanal), *El No iciero Universal* (diària), *La Crítica* (setmanal), *El Reporter* (diària), *Boletín del Centro Republicano Gubernamental* (mensual), *L'Etoile Française* (setmanal), *La Patria* (setmanal), *Los Adelantos de Barcelona* (setmanal), *Guía Periódica de Barcelona y sus Inmediaciones* (setmanal), *El Reporter de Barcelona* (desenal), *¡Viva España!* (setmanal), *Tierra y Libertad* (quinzenal), *La Ninfa de Montserrat* (setmanal), *Rentas y Tabacos* (setmanal), *El Zurriago* (setmanal), *Memorandum Terapéutico* (quinzenal), *El Banquete* (setmanal), *La Enciclopedia* (mensual), *El Anunciador de Cataluña* (setmanal), *El Becerro de Oro* (setmanal), *El Profesorado Titular* (mensual), *Barcelona Literaria* (setmanal), *Lo Mestre Titas* (setmanal), *El Peluquero Barcelonés* (mensual), *El Universo* (setmanal), *Bulletin de la Chambre de Commerce Française* (trimestral), *El Anunciador Universal* (setmanal), *El Tío Quico* (setmanal), *Revista de Ingeniería Industrial* (mensual), *L'Espurna* (setmanal), *Diario de Cataluña* (diària), *La Concordia* (mensual), *La Unión Patriótica Republicana* (setmanal), *El Curandero por la Medicina Natural* (quinzenal), *Gaceta Mercantil e Industrial* (setmanal), *La Avanzada* (setmanal), *La Salud Pública* (setmanal), *La Medicina Popular* (mensual), *La Tomasa* (setmanal), *La Moralidad* (setmanal), *Gaceta Sanitaria de Barcelona* (decennal), *¡A Esel* (setmanal), *El Comisionista* (decennal), *El Correo de Teatros* (setmanal), *El Anunciador Artístico-Industrial* (setmanal), *La Crónica Escolar* (decennal), *El Universo* (decennal), *¡Gloria a España!* (setmanal), *El Metrónomo* (quinzenal), *Lo Porró* (setmanal), *La Academia* (setmanal), *El Monstruo* (setmanal), *El Arte de Imprimir* (mensual), *La Sociedad Cristiana* (quinzenal) i *Don Ramón* (setmanal).

3. Donem les més expressives mercès als oficials del Govern civil per les moltes atencions rebudes, i especialment al Sr. Galán, encarregat de la Secció de Premsa i Associacions.

ha servit el treball d'En Massó Torrents publicat en els dos primers volums de la *Revista de Bibliografia Catalana*, corresponents als anys 1901-1902.

Algú s'estranyarà de no veure-hi *La Campana de Gràcia*, ni *L'Excursionista*, ni *L'Art del Pagès*, entre altres que també hi manquen; això és degut a què havem fet la llista amb les publicacions noves que començaren en 1879, i no havem posat les abans esmentades perquè pertanyen a anys anteriors, ço és, a 1870, 1876 i 1877, respectivament. També havem d'advertir que de vegades es fa constar el títol d'alguna publicació començada anys anteriors; això és degut a què el voler continuar un periòdic després de llarga interrupció, o per canvi de propietari o director, li feien fer nova sol·licitud, com si es tractés d'una publicació enterament nova. Potser trobarà el llegidor algun títol de periòdic que no va arribar a publicar-se, com creiem va passar amb el *Diari Nou* l'any 1900, però en les notes del Govern civil hi consta l'autorització.

El no poder disposar de col·leccions completes de periòdics barcelonins, la qual cosa manca en les nostres Biblioteques, i el no haver-hi col·leccionistes d'aquest gènere de publicacions,¹ fa que el present treball resulti deficient.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data del'auto- rització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedí l'autorització
1879	<i>La Esquella de la Torratxa</i> ²	setmanal..	19 gener....	Adolf Brugada.
	<i>L'Avi</i> ³	»	26 »	Jordi Jubany.
	<i>Lo Renaixement</i>		7 febrer...	Pere Aldavert.
	<i>Lo Burinot</i> ⁴	»	21 març....	Josep A. Pujol.
	<i>L'Escut de Catalunya</i> ⁵	»	26 »	Josep Fiter i Inglès.
	<i>La Campana de la Unió</i> ⁶			Ramon Malla.
	<i>Diari Català</i> ⁷	diària....	4 maig.....	Josep Pellicer.
	<i>Lo Pandero</i>	»	3 juny.....	Francisco Badó.

1. L'únic que coneixem és el nostre bon amic En Lluís Faraudo Saint Germain, el qual és posseïdor d'una important col·lecció de números primers de periòdics barcelonins. El trobar-se avui absent de Barcelona fa que no haguem pogut utilitzar la seva col·lecció.

2. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya, Ateneo Barcelonés i Biblioteca Arús, però en el Govern civil havem vist una autorització amb data de novembre de 1876 a favor d'En Conrad Roure. Havem de dir que en 5 de març de 1872 va aparèixer *La Esquella de la Torratxa*, en 1874 reaparegué, en 1879 tornà a sortir, seguint sense interrupció fins avui dia. De les dues primeres èpoques n'havem vist exemplars en la Biblioteca de l'Ateneo Barcelonés.

3. Es publicà l'any anterior, però tingué de demanar nova autorització.

4. En nota del Govern civil es diu que més tard passà l'autorització a favor d'En Josep Senil, i que en 7 d'abril de 1882 va deixar de publicar-se.

5. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

6. Entre les nostres notes en tenim una que diu: *La Campana de la Unió* canvià el títol per *El Progreso*, i després per *La Correspondencia Catalana*, però al nostre entendre no es tracta d'aquest setmanari.

7. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya. Aquest diari tingué fortes denúncies, i en juliol fou substituït per *Lo Tibidabo*, però tornà a reaparèixer en agost.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedeix l'autorització
	<i>Lo Tibidabo</i> ¹	diària.....	26 juliol....	Ròmul Quintana.
	<i>La Cotorra</i>	setmanal..	4 setembre..	Eusebi Lluch.
	<i>Lo Vell</i>	"	20 "	Víctor Pérez.
	<i>La Festa Major de Barcelona</i> ² ..		24 "	Pere Mafíos.
	<i>Lo Nunci</i>	"		Francisco Armengol.
	<i>El Sigle XIX</i>	diària.....	15 novembre	Ramon Riera.
	<i>La Marsellesa</i>	setmanal..	24 desembre	M. Quetglas.
1880	<i>Lo Pregó</i>	"	1. ^r gener....	Antoni Segarra.
	<i>La Campana de la Unió</i> ³	"	18 març....	Josep Sempau.
	<i>La Il·lustració Catalana</i> ⁴	decennal...	16 juny....	C. Sampons.
	<i>La Veu de Catalunya</i> ⁵	setmanal..	29 juliol....	Conrad Roure.
	<i>L'As de Oros</i> ⁶	"	31 "	Domènec Casanovas.
	<i>Lo Romanso de Barcelona</i> ⁷	"		Joan Molas.
	<i>Lletras</i>	"	19 setembre.	Josep Vila.
	<i>Lo Catalanista</i> ⁸	diària.....	16 octubre..	Joan Tomàs Castañé.
	<i>La Teula Barcelonina</i> ⁹	setmanal..	26 desembre	Josep Llunas.
	<i>La Teula</i> ¹⁰	"		
1881	<i>La Renaixensa</i> ¹¹	diària.....	1. ^r gener....	Pere Santaló.
	<i>La Pescatera</i> ¹²	setmanal..	29 "	Maximí Rojals.
	<i>La Tramontana</i> ¹³	"	12 febrer....	Josep Llunas.
	<i>Lo Senyor Canons</i>	"	11 març....	Domingo Casanovas.

1. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya. Aquest diari fou el continuador del *Diari Català*.

2. Creiem que això seria un número únic, com a programa de les festes.

3. En l'any anterior hi figura un periòdic amb aquest mateix títol; és el mateix, però canvia de director i es fa autorització nova.

4. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Biblioteca Arús.

5. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya. Aquest diari fou el continuador del *Diari Català* fins que tornà a reaparèixer aquest.

6. Hi ha exemplar a la Biblioteca Arús.

7. A últims de 1876 En Molas demanà autorització per publicar un setmanari amb el títol de *Lo Romanso*.

8. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya. Aquest diari substituï al *Diari Català*.

9. Així es veu en el registre del Govern civil, però creiem que és el que figura més avall.

10. Hi ha exemplar a la Biblioteca Arús.

11. Hi ha exemplar a la Biblioteca Arús, Ateneo Barcelonés i Biblioteca de Catalunya. Aquest diari, amb motiu de denúncies i suspensions, el veiem que deixa de publicar-se a Barcelona, apareixent a Reus i a Vendrell en 1895, tornant a reaparèixer a Barcelona l'any següent.

12. En 2 de desembre del mateix any passà a favor d'En Marian Vale.

13. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Biblioteca Arús. Aquest setmanari fou continuació de *La Teula*.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedí l'autorització
	<i>La Colonia</i> ¹	setmanal..	8 abril....	Valentí Almirall.
	<i>Lo Sach de Gemechs</i> ²	»	28 abril....	M. Servole.
	<i>Lo Senyó Mariano</i> ³	quinzenal..	19 novembre	Joan Lloveras.
	<i>La Sardana</i>	»	15 desembre	Josep Suñol Teixidor.
1882	<i>L'Avenç</i> ⁴	bisetmanal	1. ^r gener	Santiago Massó.
	<i>La Lluna</i>	setmanal..	4 març.....	Josep Gombau.
	<i>Lo Mestre Titas</i> ⁵	»	7 abril.....	Lluís M. Creus.
	<i>L'Avi Vell</i> ⁶	»	7 »	Antoni Quintana.
	<i>La Barretina</i> ⁷	»	4 maig.....	Joan Freixas.
	<i>Butlletí del Centre Català</i> ⁸	mensual...	17 juny.....	Santiago Cervera.
	<i>Lo Fuet</i> ⁹	setmanal..	27 juliol....	Joan Grabulosa.
	<i>La Vespa</i> ¹⁰	diària.....	16 agost....	Joaquim Bofill.
1883	<i>L'Esperit Català</i>	setmanal..	6 març.....	Antoni Omar.
	<i>La Bugadera</i> ¹¹	»	21 »	Antoni Ferrer.
	<i>Lo Llampech</i>	mensual...	15 abril.....	Josep Reig.
	<i>Lo Bon Catolich</i> ¹²	setmanal..	10 maig....	Manuel Xipeda.
	<i>Lo Martell</i> ¹³	»	5 juliol....	
	<i>Lo Bon Cristià</i> ¹⁴	»	6 »	
	<i>Lo Bon Català</i> ¹⁵	»	2 agost....	
	<i>Lo Crit de la Patria</i> ¹⁶	»	16 octubre.	Antoni Quintana.
	<i>L'Estudiant</i>	»	30 »	Josep Pallejà.

1. Amb data del 12 de març En Valentí Almirall demanà autorització per publicar un diari amb el títol de *La Veu de Catalunya*. No sabem que aquest hagués arribat a fer-se públic, potser és el que va publicar el mes següent.

2. Aquest setmanari, segons declaració que consta en el Govern civil, s'imprimí a la Tipografia Española, situada al carrer de l'Hospital, núm. 87.

3. Aquest periòdic començà a imprimir-se a Can Berdós, carrer de Magdalenes, núm. 23; però després passà a la Tipografia d'En Joan Oliveras, carrer de Santa Madrona, núm. 7.

4. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya, Ateneo Barcelonés i Biblioteca Arús.

5. En l'any 1868 es publicà un setmanari amb aquest mateix títol.

6. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya. Començà a imprimir-se a la impremta d'En F. Bertran, Passatge de la Mercè, núm. 10, i després a la Tipografia Española, Hospital, 87.

7. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

8. Hi ha exemplar a la Biblioteca Arús.

9. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

10. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya. Aquest diari fou l'antecessor de *Lo Martell* que es publicà l'any següent.

11. A la Biblioteca de Catalunya s'hi troba un dels pocs exemplars d'un número únic que, amb el títol de *La Bugadera*, publicaren En Salvador Bonavia i altres el 31 desembre de 1900.

12, 13, 14, 15 i 16. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedeix l'autorització
1884	<i>Art i Literatura</i> ¹ <i>L'Arch de Sant Martí</i> ²	setmanal..	29 gener....	J. Reig Vilar dell.
1885	<i>La Honorata</i> ³	setmanal..	4 juliol.....	Antoni Costa (D.), ⁴ Miquel Figuerola (P.).
1886	<i>Lo Darrer Frare</i> <i>La Lluçanera</i> <i>Butlletí del Centre Català</i>	setmanal.. » mensual...	13 maig.... 8 juny..... 30 setembre.	Ramon Cerdà Grau. Joan Almirall Forasté. Joan Diego Gallego.
1887	<i>La Trompeta</i> <i>La Trompeta del Jovent</i> <i>La Veu del Centre Català</i> ⁵	setmanal.. quinzenal.. setmanal..	5 març..... 1. ^r agost.... 14 octubre..	Oleguer Saleta. Joan Duran. Joan Diego Gallego.
1888	<i>La Llagosta</i> <i>Lo Mestre Titas</i> ⁶ <i>L'Espurna</i> <i>La Tomasa</i> ⁷ <i>Lo Porró</i> <i>La Pagesia</i> ⁸	setmanal.. » » » » quinzenal..	13 març.... 7 juny..... 20 juliol.... 2 setembre.. 23 novembre	Francisco Brach Piera. Miquel Gafiet. Francisco Rierola. Joan Miró (P.) i Simon Alsina i Ramon Escaler (D.). Josep M. ⁹ Bernis. R. Roig i Torres.
1889	<i>Revista Catalana</i> ⁹ <i>Lo Crit d'Espanya</i> <i>La Papallona</i> ¹⁰	mensual... setmanal.. »	gener..... 2 març..... 28 novembre	Francisco de P. Oller. Josep Bertran (P.), Joaquim Ayné (D.).

1. Hi ha exemplar a la Biblioteca Arús.
2. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.
3. Hi ha exemplar a la Biblioteca Arús.
4. Amb les inicials de P. i D. esmentem si és propietari o director.
5. Hi ha exemplar a la Biblioteca Arús. És el *Butlletí del Centre Català* esmentat l'any anterior.
6. Aquest setmanari no és continuació del que havem esmentat a l'any 1882. Després d'En Gafiet se'n féu càrrec En Pere Ortega.
7. Hi ha exemplar a la Biblioteca Arús i Ateneo Barcelonés. Havem de dir que en 1876 es donà autorització a N'Innocent López per publicar un setmanari amb aquest mateix títol. En Joan Miró, cedí la propietat a En Ramon Ribera, que posà per director a N'Antoni Ferrer i Codina; més tard fou director N'Artur Guasch i Tombas.
8. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.
9. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Ateneo Barcelonés.
10. En juny de 1877 es donà permís per a la publicació d'un setmanari amb aquest títol, i a últims d'any canvià aquest nom pel de *Banyeta*.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedí l'autorització
1890	<i>Lo Pregoner</i>	setmanal..	8 gener.....	F. Carifés (P.), Josep M. ^a Bernis (D.). ¹
	<i>La Gresca</i>	quinzenal..	11 febrer....	Enric Call.
	<i>La Cigala</i>	setmanal..	7 abril.....	Jacint Capdevila. ²
	<i>Lo Teatro Català</i>	»	14 octubre..	Joan Perelló (P.), Joan Bru (D.).
1891	<i>Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya</i> ³	trimestral. ⁴	gener.....	
	<i>L'Orga de Rahons</i> ⁵	setmanal..	7 gener.....	Adolf Mas Ginestà.
	<i>La Veu de Catalunya</i> ⁶	»	11 »	Narcís Verdaguer.
	<i>Album literari, científich i artístich</i>	»	9 abril.....	Enric Franco.
	<i>La Cigaleta</i>	»	15 juny.....	Frederic Olivé.
	<i>L'Esparver</i>	»	16 setembre.	Ramon López.
	<i>La Cotorra d'Hostafranchs</i>	»	23 »	Joan Goy (P.), Ramon Compte (D.). ⁷
1892	<i>La Barretina</i>	setmanal..	5 gener.....	Joan Bosch Farrós. ⁸
	<i>Lo Teatro Regional</i>	»	29 »	Joan Bru Sanclement. ⁹
	<i>La Tramontana</i> ¹⁰	»	10 maig....	Josep Llunas.
	<i>La Fura</i>	»	3 agost.....	Antoni Saltiveri.
	<i>Lo Pregoner</i> . ¹¹	»	15 setembre.	Josep Asmarats (P.), M. Marinello (D.).
	<i>Lo Missatger del Sagrat Cor de Jesús</i> ¹²	mensual...	20 desembre	Fèlix Sardà Salvany.
1893	<i>La Papallona</i>	setmanal..	4 gener	F. Plana (P.), Francisco Santigosa (D.).

1. Més tard dirigí aquest setmanari En Felip Dalmases Gil.

2. També fou director En Santiago Baró.

3. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya, Ateneo Barcelonés, Fomento de la Producción Nacional i Centre Excursionista de Catalunya.

4. El primer número comprèn el semestre de gener-juny.

5. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

6. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Ateneo Barcelonés.

7. Poc després el propietari s'encarregà de la direcció.

8. A l'any següent, En Narcís Verdaguer Callís figura com a propietari i director.

9. La propietat i direcció d'aquest periòdic passà més tard a favor d'En Felip Dalmases Gil.

10. Es el mateix periòdic que havem vist a l'any 1881; les moltes denúncies foren causa de la suspensió, per llarg temps, del dit setmanari.

11. Amb aquest mateix títol es va publicar en 1878 un setmanari dirigit per En Joaquim Vinardell.

12. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

	Títol	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedí l'autorització
	<i>Lo Crit del Contribuyent</i>	mensual...	26 gener....	Francisco Vila.
	<i>La Barretina</i>	setmanal..	12 febrer....	Narcís Verdaguer.
	<i>La Tradició Catalana</i> ¹	mensual...	23 abril....	Frederic Carreras.
1894	<i>Lo Frare Mostèn</i>	setmanal..	19 març....	Santiago Baró.
1895	<i>L'Auraneta</i>	setmanal..	7 gener....	Ramon Co Borrel.
	<i>La Rondalla</i>	»	6 febrer....	Ferran Rodríguez.
	<i>L'Escut Català</i>	»	25 »	Jaume Gassó (P.), F. Nogués (D.).
	<i>La Barrina</i>	»	18 juny....	Joan Martínez.
	<i>Lo Llas Blanch</i>	»	29 agost....	
	<i>Lo Regionalista</i>	quinzenal..	11 octubre..	Lluís Marsans (P.), Josep Morera (D.).
	<i>Lo Cantador</i>	»	31 »	Josep Sadurní.
1896	<i>¡Desperta Ferrol</i>	setmanal..	31 gener....	Lluís Méndez.
	<i>La Renaixensa</i> ²	diària....	22 març....	Pere Aldavert.
	<i>Anís de Frare</i>	setmanal..	20 abril....	Felip Dalmases.
	<i>L'Atlàntida</i> ³	quinzenal..	9 maig....	Marian Escriu.
	<i>Revista de Catalunya</i> ⁴	mensual...	7 novembre.	Fèlix Clos i Josep M. ⁵ Rabassa.
	<i>Catalunya</i>	quinzenal..	28 desembre	Manuel Patumei (P.), F. J. Castells (D.).
1897	<i>La Capona</i>	mensual...	21 gener....	Josep Castañia.
	<i>Lo Mestre Titas</i>	setmanal..	21 juny....	Joan M. Roma.
	<i>L'Olla</i>	»	18 desembre	Antoni Ferrer.
1898	<i>Catalonia</i> ⁵	quinzenal..	8 febrer....	Pompeu Fabra.
	<i>La Nació Catalana</i>	»	2 març....	Lluís Marsans (P.), Josep Mallofré (D.). ⁶
	<i>La Rialla</i>	mensual...	3 agost....	Salvador Gregori.

1. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

2. Aquest diari començà a publicar-se en 1881, però a causa de les moltes suspensions tingué de sortir a diversos pobles de fora; més tard, quan volgué tornar a imprimir-se a Barcelona, va haver de demanar-ho novament.

3. Després passà a ésser publicació setmanal. La propietat i direcció la velem més tard a nom d'En Francisco Badia.

4. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

5. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

6. Després fou director En Bonaventura Riera.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedí l'autorització
	<i>La Ginecologia Catalana</i>	mensual...	15 agost....	J. Queraltó.
	<i>La Veu de Catalunya</i> ¹	diària.....	28 desembre	Pere Muntanyola.
1899	<i>Quatre Gats</i>	setmanal..	7 febrer.....	Pere Romeu.
	<i>La Creu del Montseny</i> ²	»	16 març....	Joan Estrany.
	<i>Idea Nova</i>	»	1. ^r abril....	Lluís Fuster.
	<i>La Trompeta dels Coristes</i>	»	14 agost....	Joan Duran Bori.
	<i>La Rialla</i> ³	mensual...	29 »	Ramon Miquel.
	<i>La Patria Catalana</i> ⁴	diària.....	27 setembre.	Pere Aldavert.
	<i>Lo Frare Mostén</i>	decennal..	20 octubre..	Antoni Saltiveri.
	<i>Catalonia</i> ⁵	setmanal..	16 desembre	Jaume Massó Torrents.
1900	<i>Lo Nostre Temps</i>	setmanal..	3 gener.....	Adolf Camps.
	<i>Lo Jovent Català</i>	mensual...	26 »	Antoni Loran.
	<i>Montserrat</i>	»	1. ^r febrer....	Ricard Permanyer.
	<i>La Barretina</i>	setmanal..	8 »	Francesc Pradell.
	<i>Joventut</i> ⁶	»	10 »	Emili Tintorer.
	<i>La Il·lustració Llevantina</i> ⁷	decennal..	22 »	Josep Alemany Borràs.
	<i>Catalunya Nova</i>	mensual...	22 »	Rafel Coll.
	<i>La Terra Catalana</i>	diària.....	29 març....	Lluís Pulido.
	<i>Lo Pensament Català</i>	setmanal..	30 abril....	Jaume Puigventós.
	<i>La Creu de Catalunya</i> ⁸	diària.....	22 maig....	Enric Prat de la Riba.
	<i>Diari Nou</i> ⁹	»	»	Enric Prat de la Riba.
	<i>Pel y Ploma</i> ¹⁰	setmanal..	22 »	Leandre Galceran.
	<i>Romansos Nous</i>	»	28 »	Miquel Toledano.
	<i>Catalunya Artística</i>	»	1 juny.....	Bartomeu Lloró.
	<i>Diari de Catalunya</i> ¹¹	diària.....	2 »	Francesc Rodon.
	<i>Crèdit de Catalunya</i>	setmanal..	21 »	Joan B. Buxó.
	<i>Universitat Catalana</i> ¹²	mensual...	12 novembre	Joan Solé Pla.

1. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Ateneo Barcelonés.

2. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

3. Ens sembla que aquest periòdic és el mateix que havem vist a l'any anterior.

4. Aquest diari es publicà per complir els compromisos de *La Renaixensa* amb els seus subscriptors.

5. És continuació de la publicació quinzenal que amb el mateix títol començà a publicar-se l'any anterior.

6. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Ateneo Barcelonés.

7. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Ateneo Barcelonés.

8. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

9. Aquest diari no sabem que hagi sortit, però figura en la llista d'autoritzacions del Govern civil, probablement es va demanar l'autorització per si suspenia *La Creu de Catalunya*.

10. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Ateneo Barcelonés.

1 12. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedeix l'autorització
	<i>Ja Plou</i>	mensual...	1. ^r desembre	Josep M. Mondejar.
	<i>L'Ull Clínic</i>	quinzenal..	19 »	Josep Castañé.
	<i>La Bugadera</i> ¹		31 »	Salvador Bonavia.
1901	<i>Butlletí de l'Institut Català d'Història Natural</i> ²	mensual...	1. ^r gener...	
	<i>Clarís</i>	mensual...	1. ^r abril....	Simó Alsina i Clos.
	<i>Sans Nou</i>	setmanal..	26 juny....	Salvador Castellà.
	<i>El Noy</i>	setmanal..	7 juliol....	Ignasi del Villar.
	<i>Llevant</i>	mensual...	11 agost....	Josep Casas.
	<i>El Regionalista</i>	quinzenal..	15 »	Romà A. de Clausolles.
	<i>Arxius de Cirurgia y Malalties especials de la Dona</i>	setmanal..	15 setembre.	Pere Manaut.
	<i>Lo Renaixement</i>	mensual...		Pau Bastida.
	<i>Revista Luliana</i> ³	»	1. ^r octubre..	Salvador Bové.
	<i>Lo Crit de Lleyda</i>	»		Pere Jaume Vila.
	<i>Auba</i>	»	novembre...	Ovidi Baduell Vila.
	<i>La Perdiu</i> ⁴	setmanal..		Josep Lluís Galán.
	<i>¡Cu-cut!</i> ⁵	»	17 desembre	J. Baguñà.
	<i>Lo Pensament Català</i>	setmanal..		
1902	<i>Revista de Bibliografia Catalana</i> ⁶		1. ^r gener....	Jaume Massó Torrents.
	<i>La Perdiu ab Salsa</i>	setmanal..	1. ^r »	Salvador Bonavia.
	<i>La Garsa</i>	»	26 »	Josep Roca.
	<i>Vida Nova</i>	quinzenal..	10 febrer....	Jaume Porta.
	<i>Germanor</i>	mensual...	3 març....	Francesc Badia.
	<i>Lo Rector de Vallfogona</i>	setmanal..	22 »	Josep Roca i Gual.
	<i>Zarathustra</i>	mensual...	1. ^r juliol....	Antoni Ferrer.
	<i>Lo Misatger</i>	setmanal..	15 juliol....	Joan Pons Utzet.
	<i>La Dida</i>	»	21 setembre.	Lluís Millà.
	<i>Revista de la Societat Frederick Soler</i>	»	18 octubre..	Joan Camps Arnau.
	<i>La Rambla</i>	»		
	<i>La Lluçanera</i>	»		
	<i>Vida Autònoma</i>	»		

1. Número únic per a celebrar la fi de segle.

2 i 3. Hi ha exemplar a l'Ateneo Barcelonés i Biblioteca de Catalunya.

4. Aquest setmanari creiem que no va arribar a publicar-se.

5. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

6. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Ateneo Barcelonés.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedí l'autorització
1903	<i>Catalunya</i> ¹	quinzenal..	15 gener....	Jaume Figueras.
	<i>Gargots</i>	»	15 »	Esteve Tapias.
	<i>La Devantera</i>	»	15 febrer....	Antoni Sayos.
	<i>Patria Nova</i> ²	mensual...	5 maig.....	Faustí Doménech.
	<i>Gent Nova</i>	quinzenal..	24 »	Emili Costa.
	<i>Il·lustració Catalana</i> ³	setmanal..	7 juny.....	Francesc Mateu.
	<i>Los Nou Pins</i>	»	12 »	Josep M. ⁴ Serra.
	<i>L'Humor</i>	»	15 agost....	Jaume Claderas.
	<i>La Barretina</i>	»	5 setembre..	Joaquim Albanell.
	<i>La Tramontana</i> ⁵	»	27 octubre..	Isidre Miró.
	<i>La Tralla</i> ⁶	»	31 »	Domènec Fornés.
	<i>La Tralla del Carreté</i>	»	25 desembre	Josep Martí.
1904	<i>Revista Musical Catalana</i> ⁶	mensual...	gener.....	Cebrià Montoliu.
	<i>Universitat Catalana</i> ⁷	»	»	
	<i>Butlletí de la Institució Catalana d'Historia Natural</i> ⁸	»	1. ^r gener....	
	<i>La Cara de la Perdiu</i>	setmanal..	16 »	Florentí Gimeno.
	<i>Forma</i> ⁹	»	febrer.....	Miquel Utrillo.
	<i>En Patufet</i>	»	1. ^r febrer....	Josep Aragonés.
	<i>El Neula</i>	»	7 »	Domènec Torner.
	<i>Catalunya Teatral</i>	»	11 març....	Josep Martrús.
	<i>Fivaller</i>	mensual...	1. ^r maig....	Joaquim Mascaró.
	<i>L'Esquerrà</i>	setmanal..	3 juliol....	Ramon Campmany.
	<i>La Creu de Catalunya</i>	»	3 »	Jaume Boloix.
	<i>Catalunya Artística</i>	»	7 »	Joaquim Ayné.
	<i>Palla Nova</i>	»	1. ^r agost....	Manuel Artís.
	<i>El Poble Català</i> ¹⁰	»	12 novembre	Secundí Perich.
	<i>Foch Nou</i>	mensual...	1. ^r desembre	Joan Grau.
	<i>El Xafech</i>	setmanal..	8 »	Modest Vidal.
1905	<i>Fulles d'Art</i>	mensual ..	8 gener.....	Antoni Font.
	<i>Occitania</i>	»	19 »	Cosme Vidal.
	<i>El Progrés</i>	»	1. ^r març....	Pere Maseu.

1. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

2. Més tard canvià el títol amb el de *Nova Catalonia*.

3. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Ateneo Barcelonés.

4. Aquest periòdic no té res que veure amb els que havem vist corresponents als anys 1881 i 1896.

5. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

6. Hi ha exemplar a la Biblioteca de l'Orfeó Català.

7, 8, 9 i 10. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedeix l'autorització
	<i>Avenir</i> ¹	setmanal..	4 març.....	Felip Cortiella.
	<i>¡Epl!</i>	"	17 abril.....	Josep Horta.
	<i>El Verdader Amich del Poble Català</i>	mensual...	28 maig....	Modest Alvarez.
	<i>Nova República</i>	"	2 setembre..	Francisco Badia.
	<i>Garba</i>	setmanal..	25 novembre	Josep Baguñà.
	<i>Art Jove</i>	quinzenal..	15 desembre	Josep Alibart (P.), Sebastià Xanxó (D.).
1908	<i>Estil</i> ²	quinzenal..	7 febrer....	Lluís Masriera.
	<i>El Poble Català</i> ³	diària.....	1. ^r maig....	
	<i>L'Echo de Barcelona</i>	setmanal..	6 "	Raimond Vilardell.
	<i>Estudis</i>	"	19 "	Miquel Gorch (P.), Frederic Barceló (D.).
	<i>Biblioteca Clàssica Catalana</i> ...	"	20 "	Francisco Salou.
	<i>L'Escó</i>	mensual...	30 "	Josep Quera.
	<i>L'Hereu</i>	setmanal..	13 juny.....	Josep Sabater (P.), Josep Fortuny (D.).
	<i>Xirinola</i>	"	25 juliol....	Alfons Ortega.
	<i>Catalonia</i>	"	28 "	Cosme Vidal.
	<i>L'Escolanet</i>	"	2 agost.....	Salvador Oliveras.
	<i>La Nació Catalana</i>	quinzenal.	11 setembre.	Bonaventura Riera (P.) Josep Planuch (D.).
	<i>L'Avi</i>	setmanal..	12 "	Ramon Estany (P.), R. Campmany (D.).
	<i>Aplec</i>	"	18 "	Calixte Senties.
	<i>La Pubilla</i>	"	27 "	Pere Cercós (P.), Francisco Vallmajor (D.).
	<i>La Escena Catalana</i>	"	6 octubre...	Angel Rius.
	<i>Or y Grana</i>	"	6 "	Eduard Girbal (P.), Gaspar Roure (D.).
	<i>Sang Nova</i>	quinzenal.	6 "	Francisco Buxau.
	<i>Marramau</i>	setmanal..	14 "	Avelí Artís.
	<i>Castanyes y Panallets</i>	"	1. ^r novembre	Joan Turró (P.), Guersind Bondia (D.).
	<i>La Veu del Camp</i>	mensual...	6 "	Francisco Rodon.
	<i>Jove Catalunya</i>	quinzenal..	10 "	Josep Vinyeta.
	<i>Patria Lliure</i>	setmanal..	22 desembre	Josep Capdevila.

1. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

2. A últims d'any, ço és, el 24 de desembre s'autoritza la publicació a favor d'En J. Fernández.

3. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedeix l'autorització
1907	<i>Catalunya Medical</i>	mensual...	1. ^r gener....	Remigi Juncà.
	<i>La Senyera</i>	setmanal..	5 »	Ignasi Priu.
	<i>Jovenesa</i>	mensual...	19 »	Tomàs Albora.
	<i>Anals de Medicina</i> ¹	»	25 »	
	<i>L'Amich del Poble Català</i>	»	31 »	Joan Piñol.
	<i>Metrala</i>	setmanal..	17 febrer....	
	<i>Lluyta</i>	»	28 »	Antoni Loran.
	<i>Ciutat Nova</i>	»	2 març....	Manuel Prat.
	<i>Estudis Universitaris Catalans</i> ²		25 »	Raimond d'Abadal.
	<i>Una vegada</i>	»	6 maig....	Frederic Barceló.
	<i>Futurisme</i>	quinzenal..	29 »	Lluís Font Sanabra.
	<i>Vida Llevantina</i>	setmanal..	14 juny....	Antoni Clurana.
	<i>La Cigala</i>	»	2 juliol....	Josep Elias Porta.
	<i>Are més que may</i>	»	17 »	Antoni Molina.
	<i>Tramontana</i>	»	27 »	Gonçal Masgonnierl.
	<i>La Destral</i>	»	5 setembre..	Pere Casals.
	<i>La Novela Catalana</i>	»	6 novembre.	Carles Zanné.
	<i>La Tralla</i>	»	9 »	Primitiu Quintana.
	<i>L'Empori</i>	mensual...		Tomàs Arana.
1908	<i>La Revolta</i>	setmanal..	1. ^r gener....	Antoni Rovira Virgili.
	<i>Nacionalitat Catalana</i>	quinzenal..	2 »	Remigi Juncà Calvet.
	<i>De tots colors</i>	setmanal..	4 »	Pompeu Crehuet.
	<i>La Campana Catalana</i>	»	21 »	Josep Roca Roca.
	<i>El Noy de la Mare</i>	»	5 febrer....	Cosme Vidal.
	<i>Emport</i> ³	»	14 »	Eduard Calvet.
	<i>La Sardana</i> ⁴	»	19 »	Xavier Dachs.
	<i>L'Ase</i>	»	12 març....	Josep Abadal Vallès.
	<i>Acció del Centre Autonomista de Dependents del Comerç y de la Industria</i> ⁵	mensual...	1. ^r setembre	Maximí Puigcarnau.
	<i>La Medicina Moderna</i>	»	1. ^r octubre..	
	<i>El Gràfic</i>	setmanal..	24 »	Francisco Rivalta.
	<i>Barcelonines</i>	»	7 novembre.	
	<i>Conferències populars d'art teatral</i>	»	23 »	
	<i>Papitu</i>	»	23 »	Feliu Elias.
	<i>La Perla Catalana</i>	»	19 desembre.	

1. Es el butlletí de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya.

2 i 3. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

4. Amb aquest títol va publicar-se un altre setmanari en 1881.

5. Hi ha exemplar a la Biblioteca del Fomento del Trabajo Nacional.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedeix l'autorització
1909	<i>La Veu de l'Angel de la Guarda</i> ¹	mensual..	gener.....	
	<i>Mont-Sant</i>	»	1. ^r gener....	Josep Salvador.
	<i>Butlletí del Ateneu Obrer del Districte II</i>	»	8 »	Josep Rovira.
	<i>Catalunya Agrícola</i> ²	»	23 »	Joan Bulbena Extrany.
	<i>Germanor</i>	»	1. ^r febrer...	Sebastià Barnadas.
	<i>El Recte</i>	quinzenal..	1. ^r »	Joan B. Aragonés.
	<i>La Terra</i>	setmanal..	7 »	Bartomeu Baxarias.
	<i>Catalunya</i>	»	18 »	Ramon Creus Pla.
	<i>Revista Catalana d'Educació</i> ...		31 març....	Joan Bardina.
	<i>Butlletí del Centre Autonomista Català</i>	mensual...	1. ^r octubre..	Joan Cortada i de Solo.
	<i>Rialles</i>	setmanal..	12 »	Joan Poch.
	<i>Revista Catalana</i>	»	14 »	Pompeu Crehuet.
	<i>Llibertat</i>	»	13 novembre	Josep M. Fernández.
	<i>El Mestre Titas</i>	»	6 desembre.	Joan M. Roma.
	<i>La Rondalla del Dijous</i> ³	»		
1910	<i>Butlletí de la Societat Protectora dels Animals i de les Plantes</i> ⁴	trimestral.	gener.....	
	<i>Art y Cultura</i>	quinzenal..	15 gener....	F. Vives Borrell.
	<i>Talia Jova</i>	setmanal..	9 març....	Eduard Albacar.
	<i>El Venedor</i>	»	10 abril....	Carles Zanné.
	<i>La Renaixensa</i> ⁵	»	29 »	Francesc Viladoms.
	<i>La Forja</i>	»	1. ^r maig....	Enric Orobíj.
	<i>Juventut Obrera</i>	mensual...	15 »	Joan Gaspar Laribal.
	<i>Patria y Art</i>	setmanal..	15 »	Josep Albareda Torrent
	<i>Revista Anyal</i> ⁶		juliol.....	
	<i>Anals de Medicina</i>	mensual...	25 juliol....	Ramon Turró Dardé.
	<i>Renaixement</i> ⁷	setmanal..	12 setembre.	Lluís J. Castellà.
	<i>Juvent</i>	quinzenal..	14 »	Joan Serrats.
	<i>La Gent de Bé</i>	setmanal..	29 »	Francisco Vallmajor.
	<i>Avant</i>	quinzenal..	15 novembre	Antoni Tarrés.

1. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

2. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

3. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

4. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

5. Aquest periòdic no té res que veure amb el diari esmentat els anys 1881 i 1896.

6. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya. És publicació de la Secció Permanent de Propaganda Autonomista del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria.

7. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya. No té res que veure amb el setmanari del mateix títol publicat en 1879.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedeix l'autorització
1911	<i>Nos ab nos</i>	setmanal..	4 gener.....	Pere Aldavert.
	<i>Nova Antologia</i>	» ¹	5 »	Antoni Calderó.
	<i>Catalunya Agrícola</i> ²	»	15 març. ...	Rafael Mir Deas.
	<i>El Vinyater</i>	mensual...	18 »	Joan Parellada.
	<i>Butlletí del Centre de Sant Pere Apòstol</i>	»	2 maig.....	Domènec Caballeria.
	<i>Catalunya Agrícola</i> ³	»	5 »	Eveli Bulbena.
	<i>Bibliofília</i> ⁴		juny.....	R. Miquel i Planas.
	<i>En Titella</i>	setmanal..	18 juny.....	Josep M. ⁵ de Riquer.
	<i>Lo Bon Company</i>	mensual...		Gil Parés.
	<i>Arxius de l'Institut de Ciències</i> ⁶		1. ^r novembre	
1912	<i>Butlletí del Club Muntanyench</i> ⁶	mensual...	gener.....	Carles Zanné.
	<i>Sang Nova</i>			
	<i>Anals de l'Acadèmia i Laboratori de Ciències Mèdiques de Catalunya</i> ⁷	»	»	
	<i>Sanejament</i>	quinzenal..		Albert Rodon Fuster.
	<i>Butlletí del Centre Pla de Bages</i> .	mensual...		Josep Casulleras.
	<i>Picarol</i>	setmanal..	10 febrer....	Josep Aragay.
	<i>El Teatre Català</i>	»		Francisco Curet.
	<i>Revista de Catalunya</i>	»		Antoni Rovira Virgili.
	<i>El Cor del Poble</i>	»		Antoni Palà Borràs.
	<i>El Gall</i>	»	4 juliol.....	Francisco X. Gambús.
	<i>Folletí Teatral</i>	»		Lluís Millà.
	<i>Butlletí de la Biblioteca Pública de S. Andrés de Palomar</i>	mensual...		Joan Clapés.
	<i>Els Follets</i>	setmanal..		Ferran Casamitjana.
	<i>Portaveu de la Associació Artística Escolar</i>	mensual...		Lluís Folch.
	<i>Butlletí de l'Ateneu Obrer del III Districte</i>	»	1. ^r octubre..	Jaume Sala.

1. Després aquesta publicació passà a ésser quinzenal.

2. En el llibre del Govern civil, al marge d'aquest títol, hi ha escrit : «Anulado según oficio presentado».

3. Al nostre entendre, el periòdic anterior que porta el mateix títol que aquest no va arribar al públic.

4. Aquesta publicació és eventual, però la fem constar perquè altres que tenen data fixa sembla que no la tinguin. Hi ha exemplar a l'Ateneu Barcelonés i Biblioteca de Catalunya.

5. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

6. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

7. És el periòdic *Anals de Medicina* esmentat l'any 1907. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i a la de la Facultat de Medicina.

	Títol	Publicació	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedí l'autorització
	<i>Juventut Valencianista</i>	quinzenal..		Ricard Carsí.
	<i>Tramontana</i> ¹	setmanal..		Salvador Seguí.
	<i>Revista de Joventut</i>	decennal...		Rosend Llurba.
	<i>El Liri</i>	setmanal..		Joan Marquès.
	<i>Esclat</i>	mensual...		Vicens A. Ballester.
1913	<i>Butlletí del Museu Social</i> ²	setmanal..	febrer.....	Josep M. Tallada.
	<i>La Catalunya</i> ³	mensual...		
	<i>La Figa</i>	setmanal..	setembre....	Sebastià Aranda.
	<i>La Piga</i>	»	»	Sebastià Aranda.
	<i>La Riella</i>	»		Pere Méndez.
	<i>L'Hereu</i>	»		Antoni Baqué.
	<i>En Titella</i>	»		Estanislau Planas.
	<i>La Tralla</i>	»		Vicens A. Ballester.
	<i>La Cantonada</i>	mensual...		Santiago Segura.
	<i>Reacció</i>	setmanal..		Pere Roma Camps.
	<i>Butlletí de Dialectologia Catalana</i> ⁴	semestral ⁵ ..		
1914	<i>Butlletí de la Biblioteca de Catalunya</i> ⁶	quatr. ^{al} 7..	gener.....	
	<i>Arlequí</i>	setmanal..		Emili Pascual.
	<i>Revista Nova</i> ⁸	mensual...	11 abril....	Santiago Segura.
	<i>Revista de la Escola de Decoració</i> ⁹	trimestral.	març.....	Joaquim Torres García.
	<i>La Tralla</i> ¹⁰	mensual...		Vicens A. Ballester.
	<i>Germanor</i>	»		Jaume Clerch.
	<i>Nostra Bandera</i>	setmanal..		Joan Ribas Grau.
	<i>La Nació</i>	»		Antoni Rovira Virgili.

1. No té res que veure amb la publicada l'any 1907.

2. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya. Però en el Govern civil hi figura com autoritzat a l'any 1910, i així fou, puix que anteriorment estava escrit en castellà.

3. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya. Va començar a publicar-se en 1907, però a l'any setè passà a ésser escrit en català.

4. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

5. Però a voltes és anual.

6. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya, Ateneo Barcelonés i Centre Excursionista de Catalunya.

7. A voltes és anual.

8. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

9. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

10. És el mateix periòdic esmentat l'any anterior, però abans era setmanari.

Títol	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedeix l'autorització
<i>Juventut Textil</i> ¹	mensual...	1.ª maig....	Ignasi Molina.
<i>Butlletí de l'Associació Juventut Excursionista «Avant»</i> ²	»	juliol.....	
<i>L'Espia Dimonis</i>	setmanal..		Ramon Mer.
<i>El Nacionalista</i>	»		Joan Geli.
<i>Els Nacionalistes</i>	»		Josep Oliveras.
1915 <i>Butlletí del Ateneu Barcelonès</i> ³	trimestral..	gener-març..	
<i>Acció Catalana</i>	quinzenal..		Agustí Camps.
<i>Gazeta de l'Unió Catalanista</i> ⁴ ..	mensual...	10 març....	
<i>La Canonada</i>	setmanal...		Pere Prat Gaballí.
<i>Miaul</i>	»		Joan Paulís
<i>Butlletí del Grop Excursionista Montseny</i> ⁵	mensual...	maig.....	
<i>Excursions</i> ⁶	»	1.ª maig,...	
<i>La Baldufa</i>	»		Isidre Bastart.
<i>El Nanu</i>	setmanal..		Miquel Ayant
<i>Vell i Nou</i> ⁷	»		Santiago Segura.
<i>La Avançada</i>	»		Francisco X. Gambús.
<i>La Llar</i>	mensual...		Antoni Colomer.
<i>La Revista</i> ⁸	quinzenal..	15 maig....	Albert Albert Torrellas.
<i>El Pare Pedaç</i>	setmanal..		Avelí Artís.
<i>Estudi</i>	quinzenal..		Santiago Ibáñez.
<i>Butlletí del Centre Excursionista Barcelonès</i> ⁹	mensual...	juliol.....	
<i>Portaveu de la Juventut de la U. F. N. R. del Districte V...</i>	»	9 juliol....	Salvador Abril.
<i>Tómbola popular del Pare Pedaç</i>	setmanal..		Josep Abadal Vallès.
<i>Biblioteca Nova</i>	mensual...	13 agost....	Josep Alemany.
<i>Humorístic</i>	setmanal..		F. Martí Lloret.

1. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

2. Hi ha exemplar al Centre Excursionista de Catalunya.

3. Hi ha exemplar l'Ateneu Barcelonès, Biblioteca de Catalunya, Fomento del Trabajo Nacional i Centre Excursionista de Catalunya.

4. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

5. Hi ha exemplar al Centre Excursionista de Catalunya.

6. Pertany a la Secció d'Excursions de l'Ateneu Enciclopèdic Popular. En 1907 començà a publicar-se, però en castellà, desapareixent poc després. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Centre Excursionista de Catalunya.

7. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

8. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Ateneu Barcelonès.

9. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Centre Excursionista de Catalunya.

	TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'auto- rització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedí l'autorització
	<i>Catalunya Viva</i>	decennal..	8 octubre...	Lluís Almerich.
	<i>Quaderns d'Estudi</i> ¹	mensual...	16 »	Alexandre Gall.
	<i>!Via Foral!</i>	»		Agustí Altadill.
	<i>En Belluguet</i>	setmanal..		Manuel Urda.
	<i>Portaveu del grup Sant Jordi</i> ² ..	mensual...		
1916	<i>Butlletí Escolar de les Escoles Mercantils Catalanes</i>	trimestral.	gener-maig..	Josep Puig Esteve.
	<i>Revista de l'Escola</i> ³	mensual...		Josep Prunella.
	<i>Juvent</i>	decennal..		Josep Rivera Montaña.
	<i>La Cargolada</i>	»		Lluís Gener.
	<i>Bon seny</i>	setmanal..		J. Raventós.
	<i>Revista Nova</i>	quinzenal..		Santiago Segura.
	<i>Patria Jove</i> ⁴	setmanal..		F. Pineda.
	<i>La Pedregada</i>	»		Avelí Artís.
	<i>Butlletí de Catalunya</i>	mensual...		Lluís Massot.
	<i>Ofrena</i> ⁵	»	7 novembre.	Ladislau Cantell.
	<i>La Piula</i> ⁶	setmanal..		
	<i>Catalunya Sportiva</i>	»	24 »	Francisco Rossell.
1917	<i>Catalunya Literaria</i>	setmanal..	8 gener.....	Joan Roca.
	<i>Neu i Foc</i>	»	12 »	Josep Mitats Umbert.
	<i>El Xarriare</i>	»	13 »	Salvador Bonavia.
	<i>Butlletí del Centre Excursionista «Rodamón»</i> ⁷	mensual...	febrer.....	
	<i>Catalunya Lliberal</i>	quinzenal..	3 febrer.....	Faustí Domènech.
	<i>Fulls Nostres</i>	mensual...		Lluís Jover Nunell.
	<i>La Novela Catalana</i>	setmanal..		Josep de Riquer.
	<i>Foc</i>	mensual...		Ròmul S. Rocamora.
	<i>Lluita</i>	quinzenal..		Pere Ferrer.
	<i>Un Enemic del Poble</i> ⁸	mensual...	març.....	
	<i>Cuca Fera</i>	setmanal..		Josep Pugés Guitart.
	<i>La Novela Nova</i>	»		R. Ràfols Montaner.
	<i>La Novela i el Teatre</i>	»		R. Ràfols Montaner.

1. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

2. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Centre Excursionista de Catalunya.

3. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Fomento del Trabajo Nacional.

4. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

5. Hi ha exemplar al Centre Excursionista de Catalunya.

6. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

7. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Centre Excursionista de Catalunya.

8. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedí l'autorització
<i>Gaceta Catalana d'Art Dramàtic</i>	mensual...		Pere Bohigas Tarragó.
<i>Germanor Gironina</i>	»		Ramon López Tubau.
<i>La Novela Setmanal</i>	setmanal..		Demetri Oliva Sala.
<i>Verdaguer</i>	mensual...	4 juliol.....	Emili Graells.
<i>Butlletí del Foment Pedagògic</i> .	»		Francisco Flos Calcat.
<i>Troços</i> ¹	»	setembre...	
<i>Orfeó Gracienc</i> ²	»	octubre.....	J. Sangenis.
<i>Butlletí de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana</i> ³ .	»	17 octubre..	Pau Romero Ferrer.
<i>La Comedia Catalana</i>	setmanal		Ildefons Roure.
<i>La Escena Catalana</i> ⁴	»		Salvador Bonavia.
<i>Agricultura</i> ⁵	quinzenal..		
<i>Economia i Finances</i> ⁶	»		
<i>Butlletí de la Biblioteca Foment de la Pietat Catalana</i> ⁷			
1918 <i>La Paraula</i> ⁸	trimestral.	gener-març..	
<i>D'Act d'Allà</i> ⁹	mensual...	10 gener....	
<i>El Camí</i> ¹⁰	»	10 »	Joan Climent Nolla.
<i>Guia de l'Aprenent</i> ¹¹	quinzenal..	»	J. Romeu Comamala.
<i>Catalana</i> ¹²	setmanal..		Francesc Matheu.
<i>Club Deportivo «Júpiter»</i> ¹³	mensual...	febrer.....	
<i>Arc voltaic</i> ¹⁴	»	març.....	J. Salvat-Papasseit.
<i>Niu Artístic</i> ¹⁵	»		Josep Riera.
<i>Els Jacobins</i>	setmanal..		
<i>Butlletí del Comitè de Germanor</i>	mensual...		Josep Castanyer.
<i>Mar i Terra</i> ¹⁶	decennal..	març.....	Josep Artell.
<i>Patria Nova</i>	setmanal..		Domènec Latorre.
<i>L'Estat Català</i>	»	abril.....	Miquel Aixut.
<i>De l'Art de la Forja</i> ¹⁷	mensual...	maig.....	Esteve Andorra.
<i>El Castell</i>	quinzenal..	18 maig....	Ramon Serra.
<i>Nostra Parla</i> ¹⁸	setmanal..	juny.....	Josep M. Girona.

1. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.
2. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Centre Excursionista de Catalunya.
3. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Fomento del Trabajo Nacional.
- 4, 5, 6, 7, 8, 9 i 10. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.
11. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Fomento del Trabajo Nacional.
12. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Ateneo Barcelonés.
13. Hi ha exemplar al Centre Excursionista de Catalunya.
- 14 i 15. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.
16. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya i Centre Excursionista de Catalunya.
- 17 i 18. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.

TÍTOL	PUBLICACIÓ	Data de l'autorització o de la publicació	Nom a favor del qual es concedeix l'autorització
<i>L'Avenir</i>	mensual...		Josep M. Carreras.
<i>Intransigent</i>	setmanal..		Domènec Latorre.
<i>El Poble</i>	»	8 setembre..	Joan Tomàs.
<i>Repicament</i> ¹	»	7 novembre..	Francisco Alcobé.
<i>Novela Teatral Catalana</i>	»	19 »	Rosend Ràfols.
<i>Navegació</i>	decennal..	23 »	J. Amic.
<i>Ruta Nova</i>	quinzenal..	28 »	Miquel Perramon.
<i>¡Prou!</i>	setmanal..	20 desembre	Antoni Rossell.
<i>El nostre teatre</i>	»	24 »	Antoni Diví.
<i>Physis</i> ²	mensual..	3	J. Maluquer.

1. Hi ha exemplar a la Biblioteca de Catalunya.
2. Hi ha exemplar al Centre Excursionista de Catalunya.
3. Tots els blancs que es troben en aquest treball es deuen a no tenir dades precises referents a les dites publicacions. Quant s'han sabut, pel registre d'autoritzacions, o bé per altres fonts que havem investigat, s'han posat al seu lloc corresponent, i quant no, al final de cada any.

Viatges d'investigació a l'Arxiu i Biblioteca Capitular de Tortosa.

I

L'ARXIU CAPITULAR DE TORTOSA, per RAMON D'ALÓS.

En números anteriors del BUTLLETÍ (II, 122; IV, 157) es feia referència al viatge d'investigació que feren els Srs. Rubió i Lluch i Rubió Balaguer a la Biblioteca del Capítol de Tortosa, comissionats per l'Institut d'Estudis Catalans per a l'estudi del seu ric fons de mss. Resultat profitós del viatge fou el poder dreçar un inventari detallat de noranta nou mss. fins ara no descrits, a afegir als 148 que es coneixien, en la Crònica de l'*Anuari* de l'Institut (vol. MCMXIII-XIV, 745-772). Un any i mig més tard hi tornava el Sr. Rubió Balaguer per a completar les notes preses durant la curta estada de la primera expedició. L'acompanyava aquesta vegada el que escriu les presents ratlles, portant l'encàrrec d'iniciar l'ordenació de l'Arxiu Capitular, on està instal·lada aquella Biblioteca, en tota aquella part, potser la més nombrosa, que encara constituïa munts informes de documentació, en tal grau, que hom recordava tot seguit les queixes del P. Pasqual, i sobretot la impressió deplorable que va causar al P. Villanueva,* l'estat d'aquell Arxiu i de la Biblioteca anexa. És veritat que alguns anys després de la visita de l'erudit valencià els capitulars de Tortosa hi feren quelcom per a la seva ordenació; com més endavant, el canonge O'Callaghan hi donà nou impuls, sobretot pel que es refereix a la Biblioteca, però molt restava a fer. «No faltan en la iglesia — diu En Villanueva — individuos doctos capaces de remediar este daño, pero les acobarda lo vasto de la empresa.» Tenint en compte això últim, l'Institut d'Estudis Catalans va fer les primeres gestions, per mitjà dels seus comissionats, perquè el Capítol tortosí designés una persona apta encarregada, sota la direcció del canonge arxiver, d'empendre la gran obra d'ordenació de tot aquell paperam abandonat. La proposició de l'Institut tingué la més franca acollida per part del

* *Viaje literario*, V, 170.

Capítol, que altra cosa no desitjava. Durant algun temps l'Institut ha subvencionat aquesta tasca tal com ho havia fet amb ço que es refereix a la Biblioteca.

En aquest primer viatge d'investigació a l'Arxiu, gairebé no hi hagué temps més que per fer una neteja del local, començant a destriar papers i pergamins en mig de pols i de terra, i a iniciar sèries documentals.

La missió es repetia els primers dies de setembre de 1916, per tal de prosseguir els treballs d'ordenació auxiliant als que ja havia emprès el Capítol, completar les notes del Catàleg de la Biblioteca, cercar-ne nous mss. i fer una investigació sobre la història de la Biblioteca i de l'Arxiu. Quant al darrer, creiem d'interès donar a conèixer les següents notes les quals poden donar una idea de la seva importància. No tenen el valor de cap cosa definitiva, essent subjectes a rectificacions, i sobretot a ampliacions, a mesura que avencin els treballs de classificació en bona hora iniciats, de manera que les donem en qualitat de provisionals. Oferim primerament unes notes úniques que ens fou possible trobar en les poques hores que poguérem destinar a la investigació, referents a la història de l'Arxiu. Van seguides de la indicació dels fons principals ja ordenats o començats a ordenar quan la nostra primera visita.

Abans, però, ens cal agrair públicament al Capítol Catedral de Tortosa les facilitats de tota manera que ens va proporcionar, coadjuvant així a les nostres tasques personals, i alhora augurar-li que la feina d'ordenació que hi està realitzant sigui acompanyada del millor èxit

ALGUNES NOTES HISTÒRIQUES. — El document més vell que vàrem trobar sobre l'Arxiu és un acord del Capítol, del 1.^r de maig de 1443, que figura en l'índex d'acords del canonge Macip que més avall descrivim:

«*Deliberatio per capitulum quod de centum libris de Alcalaten operetur libraria et domus inferior pro archivio scripturarum.*»

Sembla, doncs, que no estaven junts Arxiu i Biblioteca. Les obres devien durar, ja que el mateix canonge Macip porta la següent nota de 31 de maig de 1448:

«*Deliberatio per capitulum quod solvatur Antonio Seix magistro domorum pro laboribus factis in archivo ecclesie Dertusensis ad rationem trium solidorum et sex denariorum pro quolibet die.*»

Del 25 d'octubre de 1455 porta el canonge Macip el següent acord, que sembla indicar que la instal·lació de l'Arxiu ja era feta:

«*Sindicatus per capitulum aliquibus canonicis ad recognoscendum archivum et omnia instrumenta in eo contenta.*»

Després d'això, no trobarem altra notícia sobre l'Arxiu fins a la següent del 1.^r d'agost de 1563:

«*Item dicti domini canonici capitulares deliberarunt que los llibres de constitucions y privilegis que estan en lo armari de la escrivania se tanquen dins lo arxiu.*»

Poc posterior és una nota treta del mateix volum d'En Macip, la qual diu així:

«Armari que feren en capitol per a les escriptures dell, 25 jul. 1580 y altres nous al entrant ha ma esquerra» (f. 8).

Del mateix segle XVI.^a es conserva en un dels armaris un volum d'índex, constant de 102 folis relligats en pergami, al lloç la següent indicació: *Llibre nº 3 De les Baronies y sos Privilegis Reals y coses notables.*

Veu's aquí la taula d'aquest volum:

Aci deval aparen los actes qui stan continuats en dit libra quiscú per son sach axi com stan en los sachs intitulsats quiscun per son nom.

Primo los actes de cretes en cartes	I
Item los actes de la bisbalia axi de donacions de loch se de privilegis reals e daltres cartes en cartes	V
Item los actes de Arenys en cartes	VIII
Item los actes dels delmes del bisbat en cartes	XV
Item los actes de bitem en cartes	XVIII
Item les cartes de almagora en cartes	XXIII
Item les cartes de cretes del segon sac en cartes	XXXIII
Item les cartes del ledó en cartes	XXXVIII
Item les cartes de Miravet en cartes	XXXIII
Item les cartes de la possessio d Artana axi de la rectoria com dels delmes en cartes	L
Item les cartes dactes de alguns particulas de Tortosa en cartes e del Sor Bisbe	LIII
Item les cartes del castell de Arenys e pagaments fets per en Bernat de cambrills del segon sac en cartes	LVII
Item cartas del sensal de la bisbalia en cartes y de molts particulas de Tortosa y del Sr. Bisbe	LXIII
Item cartes de la tinenza dascalaten e de Eximende de Montornes en cartes	LXVIII
Item dos sachs ligats la hu ab l'altra intitulsats tots dos duna matexa manera hec sunt instrumenta de hereditate que fuerint R ^o nominis dei pater en cartes	LXXII
Item un sach en que son les cartes dels homenatges dels homens del senyor bisbe en cartes	LXXII
Item un sach en que son les cartes de cambis permutacions ed ininicions fetes entre lo senyor bisbe e lo capitol de Tortosa en cartes	LXXXV
Item un sach scripture per reverendissimum dominum episcopum dartsensem et eius vicarium super vendicione salis loci de cabanis contra bajulum valencie en cartes	LXXXVIII
Item lo segon sach de Alçamora castell fadrel e altres coses e la donacio de Miravet en cartes	XXXII
Item un sach en que son les cartes dels sellers del bisbat e del alberch del castell de Cabres e molins e molins del boxa en cartes	LXXXX
Item un sach de encartaments de la questio de la sglesia de Tortosa ab	

sogorb e deu veyo e dayn e dezlida e del castell de xengues e de xilxes e bon negre e dertana e donda e son totes les cartes dins aquest sach en cartes.... LXXXXIII

Item un sach de cartes en paper sobre lo castell de Miravet y del balat en cartes LXXXXVIII

Item un sach intitulat sach comu en questan les cartes que stauen dins la caxa sens nigrun sach y no tenen sach propi y stan ligades ab una cordeta en dit sach en cartes LXXXXVIII

Aquest índex ja denota una ordinació de les escriptures de l'Arxiu, almenys de la part purament de caràcter administratiu. També és en el segle XVI.⁴ que el canonge tresorer de l'església Jaume Miró* va redactar unes taules de notes relatives a la Seu tortosina, les quals anotem més avall.

Ja dintre del segle XVII.⁴ un acord capitular ens manifesta com els canonges es preocupen d'una manera seriosa de la seva ordenació, comissionant els dos capitulars Pere Astor, ardiaca de Corbera, i Jeroni Moliner, amb intervenció del notari Pere Piquert. Diu l'acord:

Item dicti domini episcopus et canonici capitulares deliberarunt quod archivium presentis ecclesie et omnes eius scripture recognoscantur et sub bono ordine ac forma que magis ad earum conservacionem et faciliorem invencionem dum necessaria sunt expedire videbitur, reponantur et alia circa premissa oportuna fiant pro ut huiusmodi negotii qualitas id ... commitentes dominis Petro Astor archidiacono de Corbera et Hieronymo Moliner canonicis tanquam personis in usu negotiorum expertis quod cum intervencione Petri Piquert notarii et scribe presentis ecclesie in premissis omni cura et solitudine quibus de eis confiditur illico intendant. Recognoscant etiam censualia administrationum et titulos ac expetantias eorundem ut omnia perfecta remaneant et de deficientibus provideri possint committentesque eisdem dominis Petro Astor et Hieronymo Moliner huiusmodi negotium cum omnibus incidentibus et dependentibus ex eodem.

(*Capitulum* [Acords Capitulars] MDCIII, 28 juny.)

Fou aleshores, que es va emprendre una classificació encara avui subsistent, en part. Comprovació de la tasca realitzada, és un *Regestum seu Reportorium scripturarum huius Archivi Dertussensis ab anno 1148 incipientium ex deliberatione in capitulo annali die 28 junii 1603 facto recognitarum*. Escrit de més d'una mà, relligat en posts de fusta cobertes de pell amb tancadors; correspon aquest *Regestum* a una sèrie de catàlegs parcials dels diversos calaixos on estaven col·locats els documents classificats. D'aquests catàlegs n'havem trobat, reunint-los, fins una setantena: pels títols (*Alcalaten, Arenys, Tivenys et Badaluch, Archidiaconus maior I Arch. maior II, Carrascal, Calaceyt*, etc.) es comprèn que la classificació feta, com veurem, a principis del XIX.^{4a} segle, és calcada sobre aquesta, potser amb poques alteracions. Fins a quin punt la tasca dels canonges Astor i Moliner, o qui fos, es pugui lloar sense reserves per un arxiver dels nostres dies, ens ho diuen alguns paquets

* Cf. VILLANUEVA: Op. cit., pp. 126, 129 i ss.

d'aquest temps portant sobrescrita la paraula «inutilia». Tots els vàrem desfer, trobant-hi, en general, documents ben importants sota el punt de vista històric. No cal, però, situant-nos en aquella època, fer retret d'una cosa corrent aleshores. Els arxius han tingut originàriament, per un regular, una valor sols administrativa.

Deuria esser durant, o poc després de la feina d'aquesta ordenació, que el Capítol, segons acord de 8 maig 1618, prohibia el mostrar les escriptures de l'escrivania sense expressa llicència, àdhuc tractant-se de capitulars. Una figura de relleu apareix entre aquests pel mateix temps, el canonge Miquel Macip, que havia pres possessió en 1609,¹ i de qui com a «hombre laboriosísimo» parla en elogi En Villanueva.² Morí en juliol 1645. En 19 de maig de 1628 rebia l'encàrrec de compondre un Index o Repertori de totes les coses notables referents a l'Església i contingudes en les Actes Capitulars. Ja l'havem indicat abans i després el descriurem. Aquest Repertori ha estat utilitzat per tots els investigadors posteriors.

Altres acord capitular de 28 juny 1681, diu:

«Item dicti canonici capitulares se deliberarunt que lo archiu de la present Iglesia se arregle attes se es pujat a la estancia de dalt commitendo dominis thesaurario claustrali, Senjust, Marti et Rovira.»

S'ha de creure, doncs, que amb motiu del canvi de local es desordenés novament, essent necessària una nova ordenació, la qual suposem s'atindria a la darrera acordada en 1603. Desconeixem quina eficàcia tingué l'acord de 1681, per no haver recollit cap notícia del temps que va fins a les primeries del XIX.^{3a} segle. Sols sabem que l'Arxiu tornà a baixar, per tal com En Villanueva diu que el va veure al costat de la Capella de Santa Candia.³ És aleshores que el Capítol es preocupa novament per acabar amb el desordre consegüent a l'últim canvi de local. En efecte, en sessió capitular de 1.ra juliol 1817 es fa constar que els canonges Francisco Orchell i Francisco Llobet, nomenats en Capítol de 1815 per a l'ordenació de l'Arxiu, feren present que «havian evacuado el encargo principal de reponer el archivo al estado en que se le dejó el año 1603», i que no podien continuar llur tasca, el primer degut a les seves ocupacions, i el segon per manca de vista. El Capítol pren l'acord que continuïn auxiliats del canonge Melcior Borrueu. El 8 de juliol N'Orchell manifesta que els índexs de l'Arxiu ja són fets, per ordre de calaixos, i que sols manca reunir-los tots en un Repertori, el qual s'haurà de fer amb bon paper i bona lletra, la qual cosa posa en coneixement del Capítol per si s'ha de fer alguna despesa. S'encarrega als arxivers que cerquin una persona apta per a la còpia en net.

Els darrers acords capitulars que coneixem referents a l'Arxiu, són els següents: En 22 d'agost de 1817 amb motiu d'haver-se parlat de pèrdua de documents es prohi-

1. O'CALLAGHAN : *Episcopologio de la Santa Iglesia de Tortosa* (Tortosa, 1896), p. 19.

2. Op. cit., V, 2.

3. Op. cit., V, 51.

beix extreure'n a cap canonge, àdhuc essent empleat de l'Arxiu, de manera que en cas de necessitar-ne algun el consulti dintre el local. Sols en cas que calgués extreure'n algun per a instruir plets i altres assumptes de l'Església es faci amb llicència del Capítol, amb el corresponent rebut en un llibre a posta. Demés, s'acorda que les claus de les portes de l'Arxiu i dels seus armaris sols les tinguin els arxivers. En 26 agost la prohibició es fa extensiva a la comptaduria i secretaria, per tal com s'hi custodien llibres mestres i de caixa i altres documents interessants a l'Església.

De 31 octubre de 1817 a 17 juny de 1818 un tal Josep Ymbert, al preu de tres rals el full, posa en net l'Index de la part de l'Arxiu que és arribada als nostres dies classificada, els quals Index i classificació estan calcats quasi al peu de la lletra de l'ordenació feta en 1603, com ja havem consignat abans.

ESTAT ACTUAL. — Tota aquesta part, la sola classificada que vàrem trobar en el nostre primer viatge, està constituïda pels documents, papers, pergamins, lligalls, col·locats en armaris del segle XVI.⁴ (?) amb calaixos que omplen part del pany de paret oposat al que ocupen els armaris de la Biblioteca dels Mss. A cada un dels calaixos correspon una taula, i totes plegades estan buidades en el *Indice alfabético formado por materias sobre todos los documentos y papeles existentes en el Archivo Capitular de la Santa Yglesia de Tortosa. Año 1815*. És el que transcriví N'Ymbert, en doble exemplar, demés d'un volum de borrador. Està disposat d'una manera poc pràctica, per ordre alfabètic, però atenent-s'hi al caràcter dels documents, no a cap criteri cronològic, ni de noms de persones o llocs. Pel fet, però, de correspondre a una part ben considerable de l'Arxiu, rica en documents importantíssims, ha estat i és encara d'una gran utilitat. Els diversos treballs històrics del benemèrit canonge O'Callaghan, estan basats quasi integrament sobre els documents col·locats i classificats en aquests calaixos. Fora d'això, no tingué gairebé més guia per seguir el rastre dels documents, que els volums d'índexs fets pels canonges Miró i Macip i per altres més avall descrits.

Veu's aquí els noms que porten cada un dels calaixos, seguint de esquerra a dreta i de dalt a baix, amb la indicació del número de documents — més bé unitats — de cada un:

Sr. Obispo, cajón 1.º (66 unitats); Sr. Obispo, c. 2.º (60); Prior Mayor, c. 1.º (78); Prior Mayor, c. 2.º (63).

Dean (5); Prior Claustral (14); Capiscol (31); Tesorero (23).

Arcediano Mayor, c. 2.º (98); Arcediano Mayor, c. 1.º (68); Camarero (42); Sacrista (12); Union de Rectorias (57); [*Id.*, *cont.*]

Hospitalario (46); Arcediano de Corbera, llamado antes Enfermero (26); Arcediano de Culla (5); Arcediano de Borriol, llamado antes Succentor (8); Vestuarios (20); Diezmos (81).

Común de Dignidades, 1.º (12); *Id.*, 2.º (14); *Id.*, 3.º (19); [*Id.* 4.º].

Concesiones Apostólicas, 1.º (59); *Id.*, 2.º (73), Donaciones y privilegios Reales (67); Constituciones (32).

Común del Obispo y Cabildo (70); Común del Cabildo, 1.º (79); *Id.*, 2.º (68); *Id.* 3.º (163); *Id.* y Sobre la fabrica de la iglesia de Zurita.

Calaceyte, 1.º (66); — *Id.*, 2.º, y Mas de la Amella (106); *Id.*, 2.º; *Id.*, 3.º, (15); *Id.*, *Id.*, 3.º

Rectoria de la Aldea (55); Alcalaten (27); Templarios (13); Benifazá, Refalgari, Safalfori (30); Vilardecanes (66).

Genova, Villaroja y Alfandech (8); Remolins, La Villanova, Rambla, Mianes, Vinallop, Carrascal, Solsó y Cherta (7); Alfandech, Costa de Sant Jaume, Forn del Mercat, Les Botigues y Cruera (10); Pescatería, Plaza de les Cols, Cruera, Molinos del Conde, Palomera, Caborrech y Castellnou (76); Parroquia de Santa Maria y calles de la Suda y de Taules Velles (9).

Granadella, Camarlés, Antich y Campos (71); Tevizola, Anglerola, Bitem, Vim-pésol, Pimpí, Vall-den-Robí, Vallformiga, Ampolella, Torrent-den Solanes, Font-Jordana, Cony-de-Baques, Poachol, Coll-del-alma, Coves-de-Aguileny, y Camp-redó (8); Riusech, Camí-de-Valencia, Jardí, Beni-Guerau, Escorcha-Bous, Marrancha, Lacova-den-Ramon, L'Almuza, Giramascó, Taules velles y Villaroja (86); Benifallet, Llaber, Barcat, L'Almunia, Aldober, Petrola, Sant Pons y Sant Llor (9); Mas de Barberans, llamado antes Vilar de Santa Maria, y Carrascal (32); Arenes, Tivenys y Badaluch (11).

Subtesoreria, c. 1.º (73); *Id.*, 2.º (100); *Id.* 3.º (55); Decima, subsidio y escusado, 1.º (11); *Id.*, 2.º (8); *Id.*, *Id.*

Instituciones de capellanias, 1.º (47); *Id.*, 2.º (60); Luminaria (14); Sacristia (10); Fabrica (58).

Censales de la susbtesoreria (1); Correspondencia de Roma, de Tarragona, de Madrid y otras (28); Bula de secularizacion de esta iglesia de Tortosa; Diversos asuntos, 1.º (49); *Id.*, 2.º (18).

Lectoria (11); N. S. de la Cinta con el apendice de su cofradia (43); San Rufo, San Crecencio y las santas Cándida y Cordula (28); Testamentos y legados pios, 1.º (62); *Id.*, 2.º (50); *Id.*, 3.º (64).

Fundaciones (57); Herencia del Sor. Capiscol Jordà (10); Herencia del Arcediano mayor, D. Vicente Preixens y de su hermano D. Pablo (121); *Id.*; *Id.*; Almoyna del Canónigo Pellicer.

En total, en aquests vuitanta dos calaixos s'hi contenen en xifres rodones, 3,100 números, entre els quals s'hi compten uns setanta tres documents del segle XII.^a i prop de seixanta butlles.

ACTES CAPITULARS. — Una col·lecció ja ordenada, en sèrie, és la d'Actes Capitulars a començar amb l'any 1600. Almenys un centenar. Segons diu el canonge

O'Callaghan, els actes es redactaren en llatí, però d'ençà de les primeries del xvii.^{na} segle, s'observa que en algunes la part narrativa és en llatí, però l'acord en català. En castellà comencen l'any 1769.*

MANUALS NOTARIALS. — En un dels armaris de l'Arxiu, i sobretot en altres que hi havia en les golfes de sobre el seu local, veiérem amb bastant desordre alguns centenars de manuals dels segles xv-xvii, amb uns quants del xiv i bastants de posteriors, uns de negocis del Capítol, altres de comuns, i dels quals no poguérem pendre nota detallada per manca de temps. Han estat traslladats al local de l'Arxiu.

Dels apuntaments presos a corre-cuita, però, copiem les següents llistes de sèries provisionals, que s'hauran de completar i àdhuc unificar-ne alguna:

Manuals notarials de negocis del Capítol:

Guillem Guerau, 1326-27, 1331, 1332, 1333, 1334, 1335, 1337, 1338, 1339, 1340, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1350.

Guillem Pallarés, 1335.

Guillem Martorell, 1351-1352. [Registrum de notis et litteris et aliis scripturis.]

Pere Sunyol, 1348-50, 1351-52 1353, 1354, 1355, 1356, 1357, 1358, 1359, 1360, 1362, 1364, 1365, 1369, 1373, 1374, 1375, 1376, 1377, 1378, 1379, 1380, 1381-82, 1383-1384, 1385, 1385-86, 1387-88, 1389, 1391-1393.

J. Prats, 1353.

Jaume Cassador, 1395, 1397-1398, 1400, 1404-1406, 1407-08, 1409-10.

Pere Camps, 1419, 1423-27, 1423-28, 1428-35, 1428-36, 1428-36, 1432-1436, 1437-39, 1437-1440, 1439-1446, 1439-1450, 1446-48, 1451-52, 1453-55, 1456, 59, 1458-60, 1458-60, 1461-64.

Ramon de Pinós, 1441-1443.

Pere Gordisalbo (a) Bonares, 1447-1448.

Pere Camps i Miquel Solà, 1459-62, 1464-68.

Miquel Solà, 1464-65, 1468, 1469, 1472, 1473.

Comú del capitol, registre de 1417, 1423, 1424, 1430, 1433, 1435-36, 1436, 1438, 1442, 1444, 1446, 1448, 1449-50, 1450, 1452, 1453, 1460-61, 1461, 1462, 1473, 1473, 1474.

Acorts capitulars (L... conclusionum... capituli), de Miquel Solà, 1464-73.

Joan menor, 1496-1503, 1510, 1512, 1523, 1524.

Manuals notarials particulars, Libri communi.

Guillem Pelliparii, 1284, 1287-1294,

¿ ? — 1286 (incomplet).

Guillem Martorell, 1351.

* *La Catedral de Tortosa...* (Tortosa, 1890), pp. 134-135.

Sunyol, 1371.

Pere Sunyol, junior, 1373-1405.

Guillem Vidal, 1398-1400, 1402, 1412, 1436-37, 1438, 1439, 1440, 1441-43, 1453, 1454, 1456; *Llibre de Testaments*, 1436-38.

Jaume Cassador, 1404-1405.

Pascual Pellicer, 1423.

Pere Camps, 1424, 1425, 1438, 1453-1454, 1463-1464; vol. d'*Inventaris*.

Joan Camps, 1441-1448.

Joan Bonares, 1428.

Miquel Solà, 1464-1465, 1467, 1468, 1469, 1470, 1471, 1474, 1475, 1476, 1477, 1479.

Obra de la Seu, Obra de la fàbrica de la Seu, 1346-47, 1348, 1375, 1380, 1382-83, 1390, 1396, 1396, 1408, 1421, 1424-25, 1428, 1429-30, 1430, 1431, 1433-34, 1433-34, 1435-36, 1436-39, 1438, 1439-40, 1440, 1441-42, 1444-45, 1445-46, 1446-47, 1447-48, 1448, 1459, 1516, 1566-67. Molt importants per a la història de la Seu.

Sotstresoreria, 1423-24, 1432, 1435-36, 1436-37, 1441-42, 1442-43, 1443, 1444, 1449-50, 1450-1451, 1454-55, 1457, 1457-58, 1458-59, 1463-64, 1470, 1472, 1473-74, 1474-75, 1559-1560 (?). Surten comptes de draps a Barcelona etc.

Plec de la creació de la sotstresoreria, segles XIV-XV.

Es van iniciar noves sèries, com ara les següents:

Distribucions a començar almenys des del segle XV.^a, amb més d'un centenar de volums i una gran partida de paquets.

Animes, Aniversaris, del mateix temps.

Vols. de *Manus computorum*, segles XVII.^a i XVIII.^a

Altres sèries, podran ésser:

Capellanies.

Censals, en gran quantitat. En veiérem els següents volums: *Capbreu de censals*, 1435. *Rubrica de censals*, 1463. *Administració del censal*, 1465-1476. *Col·lectari de censos e censals* (segle XV.^a).

Vestuaris.

Plets, processos, etc.

Comptes de la sacristia, d'ençà del XVI.^a segle o anteriorment.

Albarans i altres documents d'administració a començar, si abans no, en el segle XV.^a; en nombre molt crescut.

Llibres de caixa (n'hi ha que porten índex per ordre alfabètic): II, III (mig segle XVI), V (1553-1571) (?), VI (1572-1583), VII, VIII, IX (1605-1619), XI, XII, XIII.

Barrejats amb tota aquesta documentació varem veure, entre molts d'altres, els següents volums, que hauran d'ésser ordenats, alguns reincorporant-se a la sèrie corresponent:

«Registre dels enantaments y provisions e manaments que's seguiran y fara en

lo exercit... en... Benicarlo y en altres viles y lochs del regne de Valencia per lo noble... Francesc dez Puig comanador major ... de Muntesa com a capità ... de Morvedre ... per a favorir la justícia y reduhir los pobles de la ciutat principal y altres ciutats viles e lochs de ... Valencia rebelles e inobedients a la ... cesarea magestat ... 1521».

Un manual de cartes enviades del s. XIV i XV. (Document sobre la nominació de fr. Antoni, arquebisbe d'Atenes, per a exercir els pontificals en la Seu vacant de Tortosa, dirigida al rei Martí, pel vicari general, seu vacant, i el Capítol (30 juny de...).

Liber expensarum, 1372.

Libre de despeses.. fetes en l'hort de la claustra de la Seu de Tortosa.

Impugnacions dels comptes.

Libre del subsidi (col·lecta).

Collecta de grans, 1471.

Dels preveres conventuals de la Seu de Tortosa, 1335.

Libre dels Deposits de la Sagristia de la Seu de Tortosa [1441-1449].

Leudari de Tortosa, bell manuscrit de darrers del XIV.^a segle.

Racionale comune vetus, un volum del segle XV.^a

Racionale de distribucions, un volum del segle XV.^a

Liber administrationis sublevationis Ecclesiae Dertusensis, 1507

Libre de les rebudes de les dates per la obra de la Seu, 1401.

Resten per a ordenar, sense haver estat a penes tocats:

Pergamins en nombre d'alguns milers, els quals vàrem posar en calaixos; n'hi ha a partir del segle XII.^a, moltíssims d'anteriors al segle XVI.^a. En l'actualitat s'estan estenent i estudiant.

Papers solts de diferents períodes, entre altres gran quantitat de cartes reials, de bisbes, de particulars, etc., les quals vàrem començar de reunir en capses, tasca que han continuat els senyors canonge i auxiliar encarregats pel Capítol d'ordenar l'Arxiu.

Quant a segells, tant de penjants com de placa, reials (Pere I, Jaume I, etc.), eclesiàstics sobretot, i de particulars, se'n pot fer una bona col·lecció. Sobretot dels de placa, dels quals n'hi ha molts en bon estat de conservació, segles XIV.^a i XV.^a. Vàrem procurar, a mida que passaven per les nostres mans, anar-los posant a part, per tal que no es fecin malbé. En un calaix vàrem recollir unes setze bolles, adherides al document corresponent, una trentena d'altres diversos segells, també amb el document en paper o pergamí, i trenta més de solts.

Havem deixat per a l'últim la descripció, breu i tot i redactada de pressa, d'alguns volums de repertoris i taules d'acords capitulars o d'altres coses notables. Llur interès no cal ponderar-lo. Bé ho han comprès i s'han aprofitat, naturalment, tots els investigadors que han treballat en l'Arxiu tortosí. Donem també la descripció dels cartularis, llibres de constitucions i d'altres mss. no compresos en la Biblioteca, prò-

piament dita, del Capítol. Fou interès nostre especial agrupar-los en grups, àdhuc numerant algun d'ells amb numeració correlativa, perquè formessin sèrie tots els d'un mateix caràcter.

REPERTORIS I TAULES. — Volum de vària, portant al lloc el títol de «Indices de acuerdos capitulares desde 1326 hasta 1570». Lletres dels segles xv-xvii (?). Molt útil. f. 1. «Notule G^mi Geraldí notarii».

Comprèn una part corresponent als anys 1326 a 1481 feta per Jaume Miró, tresorer i canonge del Capítol tortosí (segons nota del f. 372).

Anys 1485-1495. La taula és feta segons notes «Jacobi Terça ab anno 1485 ad annum 1495; libri vero de annis 1481, 82, 83 et 84 non inveniuntur».

El notari Joan Menor féu les de 29 abril 1496 a 10 març 1503 : «Index seu Repertorium rerum notabilium qui in ... et libris huius capituli sancte Ecclesie Dertusensis reperiuntur et continuate sunt, ab anno Domini 1496 usque ad annum 1538 factus anno 1628 et ordinatus et elaboratus per me Michaellem Macip canonicum dicte ecclesie ex commissione admodum Illmi et Revdi. Capituli dicte Ecclesie ... facta ut constat ex deliberatione capitulari die 19 may facta anni 1628.» És per ordre alfabètic.

Segueix altra taula, també d'En Macip, de les matèries del volum : «Index rerum notabilium huius libri rubricarum...». Finalment, hi ha afegida una taula de coses notables dels anys 1561-1570.

— Volum amb el repertori dels acords capitulars del segle xvi [1499-1599]. La taula de matèries d'aquest volum es troba inclosa en l'anterior. Lletres d'En Macip i d'altres. Al lloc : «Indice de acuerdos capitulares del siglo 16».

— «Rubrica de la centuria 1600 fins lo any 1700, observacions de les coses memorables e importants a la Iglessia.» És per a b c i molt pràctic; se refereix sobretot a acords capitulars. Relligat en posts de fusta cobertes de pell negra, amb claus. Al lloc s'hi llegeix : «Indice de acuerdos capitulares del siglo 17». És fet en el segle xviii.¹

— «Indice alfabetico formado por materias de los acuerdos capitulares de la Sta. Yglesia Catedral de Tortosa que empieza del año 1700», arribant fins el 1735. Escrit de lletres de N'Ymbert. N'hi ha també un borrador.

— «Indice de los Acuerdos capitulares de los años 1790», fet a principis del xix.²

Hi ha, demés : Un «Indice de cosas notables» (diu el lloc) arreglat per a b c, de lletres del s. xviii.³ i de poca utilitat. Es refereix a actes capitulars dels segles xvi.⁴ i xvii.⁵. Relligat en pergami.

I, per citar-lo en algun lloc, vàrem veure un volum de taula de «Escrituras en pergamino de los censales pertenecientes a diferentes administraciones cuyo legajo se señala con el numero 1º». No sabem a quin lligall es refereix. És de les primeries del segle xix.

— «MACIP. Notas antiguas de esta catedral.» Ms. de vària, relligat en pergami de diferents lletres i temps, en gran part lletres d'En Macip.

Comença incomplet, amb un *Index* de les constitucions incloses més avall.

«Alter index nonnullorum privilegiorum apostolicorum et regalium et aliorum instrumentorum ... Sumpta ... a quodam libro parvo pergameneo privilegiorum huius ecclesiae signato de nombre .1. et ab aliis libris qui non erant in libro archidiaconi Cervero, a quo tantum translatae sunt fere omnes constitutiones in hoc libro contentae.

f. 1. Index per a b c, en català i fent referència a acords capitulars i diverses altres coses.

f. 92. Segueixen els documents dels quals és índex el segon citat [Alter index] començant per la «Carta populorum civitatis dertusensis facta anno Domini 1149». Constitueixen un cartulari.

f. 152. «Constitutiones, ordinationes seu statuta ecclesiae dertusensis quarum copia facta fuit anno 1628 ad visum Michaelis Macip canonici dictae Ecclesiae, extracta ab alia copia antiqua quae fuit Jacobi Cervero quondam Archidiaconi de Corbera».

f. 282. «Tres constitutiones sequentes factae sunt per Rm. Dominum Ioannem Baptistam Cardona episcopum 23 iulii 1588».

f. 313. «Ordo servandus in susceptione alicuius in canonicum...».

f. 382. Un episcopologi de Tortosa.

f. 411. «Privilegia aliqua sive Indulta apostolica antiqua in favorem nostrae Ecclesiae Dertusensis a summis Pontificibus concessa nec non ordinationes super spiritualibus et temporalibus dictae ecclesiae per Rm. Dnum. Franciscum Patriarcham Hierosolimitanum factae anno 1412 ac etiam constitutiones papales et Divisio mensae eiusdem Ecclesiae factae per Benedictum 13 anno Domini 1414. Nonnullaque alia indulta apostolica invenies infra f. 490 ex multis quae habet dicta nostra Ecclesia in Archivio ipsius reconditis, Recopilata per ipsum Michaellem Maçip canonicum ipsius Ecclesiae anno Domini 1630».

— Altra volum de Trasllat de la taula de Macip y notes de la Iglesia. És per a b c. Lletres del segle ^{xviii}, i continuat per O'Callaghan. Al llom diu el mateix que l'anterior d'En Macip. És trasllat de l'índex en català, del f. 1 del volum anterior.

CARTULARIS. — Havem respectat la numeració antiga, afegint-hi número correlatiu per a algun dels volums.

4 Lletres del segle ^{xiv}, en general; 125 folis, pergami, 195 × 140 mm. Rúbriques en vermell i tocs blaus i morats. Relligadura en posts de fusta, pell marró.

f. 1. De compositione facta inter episcopum et capitulum dertuse et inter fratres minores civitatis dertuse super juribus sacristie ecclesie dertusensi pertinentibus. [P]aeat universis quod cum questio esset ... any 1276.

Segueixen còpies de més de cent escriptures del ^{xii}, i, sobretot, del ^{xiii} segle. Entre les primeres,

f. 60 la donació del Comte Ramon Berenguer de 1151.

f. 119. Testament de Guillelma. VII kalendes febrer 1221.

ff. 121-124. Diverses notes

f. 124. Tresllat d'un document de 1215 sobre candeles que cremaven devant l'altar de Santa Maria.

5 «Llibre vermell». Diferents lletres en general de s. xiv-xv. A dos corondells. lxxxii ff. en pergami numerats, de 342 × 232 mm. Caplletres i rúbriques en vermell. Abans i al final diversos folis en paper i pergami, contenint, com el cos principal, còpies de documents. Relligadura muzaràbiga en posts de fusta recobertes de pell vermella.

En quatre folis anteriors, comença, en paper, lletra un xic posterior: «*in libro viridi reperiuntur ista que secuntur*: Primo quas proprietates tenet in Xerta quidam Geraldus Guasch ad censum pro priore .i. carta addita.» Aquesta conté el document l'original del qual és de 1170, segueix una Butlla d'Adrià IV i dues escriptures de 1326 i 1303.

f. I. «Incipit liber primus. et titulus primus de populatione civitatis Dertuse. et libertatibus ei datis. ab illustri domino. R. Berengarii comite Barchinone.»

És la carta de població de 1149. Segueixen donacions diverses dels reis d'Aragó i altres documents semblants, anys 1149-1282.

ff. lxiii-lxvii. Canvi de lletra. Set documents dels segles xii-xiv. ff. lxviii-lxx, en blanc.

ff. lxxi-lxxx. Altra volta lletra del principi amb documents dels segles xii-xiii.

ff. lxxxv-lxxxiv. Canvi de lletra. Alguns documents, dels quals dos del xiv i (f. lxxxv) la primera donació de Ramon Berenguer: «*Quoniam ad celsitudinem principum*», 1148.

f. lxxxii. Chronicon Dertusense en català: «En lo començament del mon entro la nativitat de Deu hac. M. e .c. e .lxxx. e xix ayns.» (VILLANUEVA, V, 233).

A la fi 21 folis afegits, numeració aràbiga (lletra del segle xv): «Incipit forma instrumenti confirmationis dotacionis, donacionis, oblacionis et concessionis per inclitum dominum infantem petrum comitem Rippacurcie et montanearum de prades hospitali collis de ballagario ut sequitur. [I]n dei nomine noverint universi quod cum inclitus ...» (1346). f. 13, sobre el mateix hospital, en català. f. 15 «Decem pramatice serenissimi Domini regis Ferdinandi in favorem ecclesiastice libertatis justicia mediante ecclesie et personis ecclesiasticis concesse...»

Entre tots conté un centenar de documents.

6 Bell volum, escrit de diferents lletres, en general en grans caràcters del xiii.^{en} segle, esplèndids, imitant les sotscripcions i signes dels originals. lxxxvi folis de pergami; grans marges. 410 × 265 mm. Relligadura com la del Cartulari n. 4, portant la signatura 6. En vermell i en vermell i verd els títols i caplletres. D'aquestes cal remarcar, com a més interessants, les dels ff. i, viii i xxxix. En el f. xxi representació d'un personatge en forma semblant a un rei de naips.

f. I. «Carta donacionis comitis prima. Quoniam ad celsitudinem principum..» 1151

Segueixen transcripcions de documents del segle xii, en sa major part, i del xiii.

ff. xxxiii v.-xxxv v. Nou butlles: Adrià IV, Inocenci, Celestí... Després, vendes, donacions, testaments, establiments, d'interès per al bisbat de Tortosa.

f. lxxxv v., últim document (lletra del xv): Venda feta per Guillem Pascasi a Bonet fuster d'una vinya a Palomera, 9 kals. maig 1210.

En total, a la vora de 200 documents trelladats.

[7] Cartulari avui perdut però que està registrat en el volum de Taules de cartularis, més avall citat, i que ja no es trobava al començar el segle XIX.⁴. Contenia transcripcions de documents dels segles XII.⁴ -XIV.⁴ (1123-1309).

Al f. 27. «Quomodo fuit divisita civitas Dertuse». 1149.

ff. 92-115. Establiments a Bitem.

f. 137. «Testamentum Olegarii». 1123, etc.

8 «Llibre vert». Diferents lletres dels segles XIII.⁴ i XIV.⁴, generalment, sobre folis en pergami, a-f + 189 útils. 220 x 140 mm. En el f. 9 caplletra vermella historiada. Les sotscripcions imiten sovint la cal·ligrafia de l'original. Relligat com els ns. 4 i 6. Sobre el pla : «Libro verde n.º 8».

ff. a-d, lletra del XIV.⁴ⁿ segle : «Anno domini mcccx quinto decimo kalendas januarii. Aquesta es memoria que fan los prohombres de Cabacets e de tot lo terme, de les usances e de les costumes que els e lurs antecessors an tengudes e usades e los lurs senyors an a eylls obseruades e a lurs antecessors del temps de lur membranca a ença. tro en aquest dia. Les quals usances los han otorgades en Bernat des Jardi prior de Tortosa. Ab consentiment del senyor Bisbe e del capitol de tortosa. Primerament han usat e acostumat...» ff. e, f, en blanc.

f. 1. «Carta de la yglesia de S. Catherina».

f. 2 (segle XIII.⁴) Comença la taula del cartulari i a continuació còpies de documents, afegides posteriorment, etc.

f. 6 v. «*Prima ordinatio dertusensis ecclesie, Auctoritate apostolica roborati...*»

f. 3. «*Primus titulus carta donacionis comitis. Quoniam facta mortalium...*». 1154.

f. 9 v. «*Carta donacionis comitis. Quoniam ad celsitudinem principum*». 1148.

Segueixen transcripcions fins el f. 157, essent les darreres ja de lletra del XIV.

ff. 157 v.-159 v. : «Memoria de coses antigues. Era m.cxxxv. Anno mxcvii capta est oscha a petro sancio rege Aragonum ...» (Es el cronicón Dertusense llatí; VILLANUEVA, V, 236).

ff. 160 v.-189. Còpies de documents des del XII, sobre la rectoria de l'Aldeya, autenticades per notari del s. XV.⁴.

Tot plegat passen d'un centenar de documents, quasi tots del XI.⁴, XII.⁴, XIII.⁴: Donacions, privilegis reials i pontificals, etc., referents a Tortosa i al seu bisbat.

9 Segle XV.⁴, paper 156 folis (ultra alguns d'afegits entre mig, de mà moderna), 225 x 159 mm. Relligadura en pergami, en la qual es llegeix : «En aquest libre ya moltes coses que satisfan la yglesia per los delmes y altres...».

Portada : «+ Aquest libre fa aguardar perque fa copia de moltes concordies fetes entre la iglesia y los temples y altres, que no son en los libres de pregami les quals sera be sercarles y scriure per que conue al capitol y pabordres miren la taula a la darrería feta lo any de mdlviii.^o»

f. 1. «Compromis e sentencia entre lo senyor Bisbe (?) e prior e los espitalers sobre los deumes de vayl de bous e de la carroua terme de Tortosa. In xi nomine et eius gracia nouerint uniuersi quod cum questio ...» 1308.

f. 8. «Carta donacionis comitis ... [Q]uoniam facta mortalium...» 1154.

f. 8 v. «Carta donacionis comitis omnium decimarum totius episcopatus prima. Quoniam ad celsitudinem...» 1148.

f. 9. Butlla de Gregori VII al rei Sancho d'Arago,» 1074, etc.

f. 151 v. «Sentencia super declaracionem ad quem pertinet regnum Aragonie. In nomine domini nostri Jhesu xristi pateat universis quod die sabbati intitulata vicesima .v. mensis junii anno a nativitate Domini .m. quadringentesimo duodecimo hora terciarum vel quasi ...» S'interromp en f. 152 v.: «vasalli corone aragonum fidelitatis debitum prestare debent et tenentur illustrissimo ac excellentissimo et potentissimo principi et domino domno Ferdinando infanti...» ff. 153-155 en blanc.

f. 156. «La primicia de benifallet. Notum sit cunctis ...» 1227.

Són, en tot, unes 140 escriptures trellades, segles XII.^a-XV.^a.

10 Segle XVIII.^a. 366 ff., 360 × 260 mm. Relligat en pasta. Còpia de l'anterior n. 9. Té al principi una taula, de lletra del segle passat.

13 Segle XV.^a. 121 ff. pergami de 302 × 230 mm. Relligadura en posts de fusta cubertes de pell que havia estat verda. Darrera es llegeix: «Instrumenta omnium aniversariorum ut facilius inveniantur ibi scribantur». (?).

Al principi, taules d'aniversaris.

f. 38. Comença el cartulari d'instruments d'aniversaris. «Cum instrumenta censualium aniversariorum ecclesie dertusensis sint plura et diversa ... fuit ordinatum per venerabiles vicarium reverendi patris et domini episcopi et capitulum ecclesie supradicte quod omnia et singula instrumenta aniversariorum que nunc sunt et pro tempore fuerint in dicta ecclesia redigantur et ponantur ac scribantur in isto volumine siue libro ...»; continuen les transcripcions fins a la fi. Semblen esser totes de documents del XVI.^a segle.

16 De lletra del s. XVI-XVII, en lxxiii ff., paper, de 315 × 210 mm. Relligat en pergami, sobre el qual es llegeix: «Copia de las constituciones sinodales de la Yglesia de Tortosa desde el foleo 1 hasta el 42 inclusive y copia de varios privilegios reales desde el foleo 52 hasta el 73 inclusive. Al llom: «Nº 16.»

En un f. de guarda: «Jaume Ceruero canonge y artica Ceruero de Corbera de la Seu de Tortosa a lo escrito joan Ceruero nebot del señor artica ceruero Mercader de la present ciutat de Tortosa ett mi señor etiam» (sic).

f. 1. «Sequitur Tabula constitutionum Synodaliū ecclesie dertusensis.»

f. 8. «Incipiunt constitutiones sinodales facte per dominum Arnaldum dertusensem episcopum anno domini mclxxiiii pridie idus novembris. ¶ Quod rectores non audeant vendere laycis ecclesias suas.» — Continuen fins el f. xxxxi v. Els ff. xxxxi-li en blanc.

f. lii. «Sequitur tabula privilegiorum regalium». Són 24 documents el primer dels quals en

f. liii. «Litere regie in favorem libertatis concesse sub diuersis anniis calendariis et temporibus. Quod iudex ecclesiasticus et non secularis debet cognoscere de

censualibus beneficiorum. Ego Petrus dei gracia rex Aragonum ...» Tortosa kals. gener 1199.

f. lxxiii v., acabament amb «la littera juramenti facti per dominum regem quod non apponet manus juribus camere nec ecclesie nec edicta faciet contra libertatem ecclesiasticam in terris suis.» (Alfons V, 1429).

— A aquests cartularis s'ha d'afegir un volum del xviii.^è segle en 4.^t petit, de «*Taules de loslibres vulgarment dits los libres verts del Capitol de la Iglesia de Tortosa*». S'hi contenen les de les transcripcions existents en els ns. 5, 6, 7 (perdut), 8 i 9.

CONSTITUCIONS. — A part de les incloses en el Cartulari n. 16, anotarem els següents volums, indicats amb la mateixa numeració, que porten, record d'alguna sèrie de la qual formarien part.

22 Segle xvii.^è Relligadura en pell. Al lloç: «*Constitutiones Ecclesiae Dertusensis. 22*».

f. ii. «*Sequitur Tabula constitutionum papalium et legatorum ecclesie dertusensis*». ff. viii v.-xi v. en blanc.

f. xii. «¶ *Ordinationes factae per reuerendissimum dominum franciscum patriarcham Hierosolimitanum auctoritate apostolica commissarium tam super spiritualibus quam temporalibus ecclesie dertusensis anno domini millesimo quatuorcentesimo duodecimo...*» fins f. ccxxviii, essent-ne alguns en blanc. A la fi unes notes.

23 Segle xvii.^è, 481 pp. Relligat en pell, ferros.

Comprèn:

Constitucions Capitulars. Taula, p. 1; text, p. 9.

Constitucions Papals. Taula, p. 213; text, p. 227.

Constitucions sinodals. Taula, p. 389; text, p. 403.

24 Segle xvii.^è. 349 ff. Al lloç de la relligadura: «*Constitutiones Ecclesiae Dertusensis*».

f. 1. «*Constitutiones Ecclesiae Dertusensis. Ex dictis constitutionibus, aliae sunt Capitulares, aliae vero Papales. — Capitulares sunt fol. 34. — Papales vero sunt fol. 244.*»

Són precedides les Constitucions de 23 ff. (2-24) amb transcripció de documents repetits dels cartularis.

25 Segle xiv.^è, en gran part. ccvii ff., paper. Relligat en pell. Conté primerament:

«*Constitutiones provinciales S. Conc. Terrachonae*».

En el f. lxi, Constitucions sinodals d'Arnau, bisbe de Tortosa.

f. lxxxi. «*Constitutiones, ordinationes seu statuta Ecclesiae Dertusensis*» etc.

26 Segle xviii.^è. 241 ff. Relligat en pergami. Volum de «*Constitutiones Ecclesiae Dertusensis*» Igual contingut que el n. 24.

27 Segle xvii.^è. ff. 296, en pergami. Semblant als ns. 24 i 26. «*Ex-libris Francisci Alaix Presbiteri Dertusensis*».

Al costat dels volums de Constitucions, hi ha el següent:

II *Llibre d'aniversaris*, lletra del segle ⁴xiv.-⁴xv., 116 folis pergami. Relligat en posts de fusta cobertes de pell.

f. 4. «Ad reverenciam et honorem beate marie venerabilis Johannes de Castris thesaurarius sedis dertusensis dedit presentem librum ad servitium comune et propriis expensis ut johannis de Castris assignavit et apponi fecit in choro dicte ecclesie de qua assignacione factum fuit instrumentum per petrum sunyol notarium in mense junii anno domini .MCCCLXIX. in quoquidem libro sunt scripta hec que secuntur. ¶ Primo anniversaria ... Item instrumentum victualium que per yconomum canonie ministrari habent episcopo et canonicis ac beneficiatis. Item instrumentum anniversariorum per quem modum fiant et de quibus quantitibus fieri possunt. Item instrumentum subthesaurarie perquem modum honora dicte subthesaurarie ministrari habent et in quibus subthesaurarius dicte ecclesie facere teneatur. Item quedam clausula cuiusdam constitutionis per quem modum se habent procuratores anniversariorum.»

En el petit arxiu parroquial adjacent al descrit hi ha llibres de baptismes de des de 1493, entre ells cinc volums dels segles ⁴xv.-⁴xvi.

II

LA BIBLIOTECA CAPITULAR DE TORTOSA, per JORDI RUBIÓ.

L'Anuari de l'I. d'E. C., 1913-14 (pp. 745-757), donà notícia de la primera exploració que hi férem amb el meu pare l'any 1914. Les presents notes vénen a esser un índex dels treballs que amb un poc més d'espai hi duguérem a terme amb En R. d'Alós la segona quinzena d'agost de 1915 i la primera de setembre de 1916. Es requeriria una estada més llarga per a poder intentar una història quelcom orgànica d'aquella llibreria. En 1915 repassàrem i completàrem les notes que havíem pres dels manuscrits en la primera investigació, i, anant acompanyats d'un fotògraf, obtinguérem fotocòpies i reproduccions d'alguns dels de major interès paleogràfic i de les miniatures més curioses. Repassant altra vegada, ajudats dels canonges, els calaixos de l'Arxiu, hi vàrem trobar tretze manuscrits més, que descrivim més avall, i assenyallàrem a continuació dels anteriors amb els núms. 247-259. En 1916 ens dedicàrem a l'estudi i còpia dels inventaris de la Biblioteca que avui es conserven i a fer una investigació en els manuals notariais i de negocis del Capítol i llibres de la seva Tresoreria, per a cercar-hi documents que il·lustrin la història de la formació del dipòsit. Aquest escorcoll fou penosíssim, pel desordre en què es trobaven llavors els manuals i la consegüent dificultat en fer un despull metòdicament cronològic dels mateixos; avui, essent ja les sèries més organitzades, fóra convenient de rependre'l.

La collita serà ben fructuosa, a judicar pel que hi trobarem, amb tot i les dificultats de la investigació i el poc temps que disposàvem. Donem nota més avall dels documents copiats.

NOTÍCIA HISTÒRICA DE LA BIBLIOTECA I SON EMPLAÇAMENT. — Les notícies que trobarem en aquest viatge, ens permeten fixar avui les dates següents. Una investigació més completa haurà de suplir-ne les llacunes:

La constitució més antiga que havem trobat sobre la biblioteca, és del bisbe Bernat Oliver, de 12 kls. juny 1347, prohibint portar els llibres de l'església fora dels límits de la ciutat sots pena d'excomunió.* No es parla en ella encara de llibreria, volent significar amb aquest nom la sala on fossin aplegats els llibres o bé el conjunt dels mateixos. En 1430 surt ja tal concepte, en avençar les obres de la catedral actual, en un acord capitular de 27 de juny prohibint «quod nullus audeat amovere libros a libreria sub pena excomunionis». Per aquesta data ja es devia treballar en la construcció d'una peça destinada a contenir la biblioteca. Els llibres de tresoreria parlen d'un Ramon Guardiola, prevere «procurator in libreria» i d'un pagament fet «a mossen cabiscol per la obra que feu de ço que li havien derroquat per la libreria». Del 13 de gener de 1436 cita el canonge Macip en el seu índex una «deliberatio per episcopum et capitulum pro ad finiendum opus librarie». Llavors, però, eren encara conservats els llibres a la sagristia, segons es veu en un inventari del mateixos de 21 de juliol de 1436, trobat per nosaltres en una fulla solta. El mateix Macip assenyala una altra deliberació de 9 novembre de 1437, «quod amplietur libreria et non fiat capella que fieri debebat ibidem sed serviat pro libreria». En una constitució de 17 setembre de 1443, que no havem pogut trobar, però que extracta el canonge Macip, es disposà que «nullus habeat clavem librerie nisi dormiturarius et quod canonici per manum dicti dormiturarii illuc ingrediantur». El fet que fos el *dormiturarius* qui en tingués la clau, fa pensar que el dormitori no devia esser gaire lluny de la biblioteca novament construïda. En 1444, almenys, les obres eren ja fetes i els llibres instal·lats d'algun temps en la llibreria. Així ho prova el següent acord de 14 juliol de 1444:

...«Pro indemnitatem librorum librerie dicte ecclesie qui ratione pulveris quotidie consumantur, fuit sic provisum quod anno quolibet dentur .xxxiii. solidos dormitorio... qui... teneatur semel in qualibet septimane spolsare los dits llibres e agranar la dita libreria... *Negociis de Capitol*; manual de Pere Camps, 1439-1450).

* «Dampna preterita nos futuris admonent precavere periculis; invenimus siquidem quod quidam ex canonicis nostre ecclesie Dertusensis et aliis ad loca remota se studiorum causa vel alias transferentes secum libros aliquos dicte ecclesie portaverunt et postmodum ipsis ibidem humana sorte viam universe carnis ingressis, ecclesia ipsa libros cum personis amisit. de consilio igitur et assensu predictorum prioris et capituli statuimus et ordinamus quod aliquis canonicus vel etiam quivis alius clericus vel laycus cui liber aliquis ipsius ecclesie fuerit comodatus vel quomodolibet ad ipsum pervenerit, dictum librum seu libros, si plures fuerint non abstrahat vel abstrahi faciat vel secum portet extra terminos civitatis Dertuse, impignoret seu quomodolibet alienet quovisloco, quod si quisquam contrafecerit, eo ipso sententiam excomunionis incurrat.» (*Manual de negociis de Capitol*, de G. Guerau, 1347.)

On era, aquesta llibreria? No pas on avui és instal·lada. Havent sofert l'edifici de la Catedral tantes modificacions, fóra necessari per a esbrinar-ho un previ estudi arquitectònic del mateix, el qual s'hauria d'articular amb les notícies dels documents.* En 1468 i 1470 consta que el Capítol es reunia de vegades a la llibreria. No es comprèn ben bé com això podia tenir lloc, estant la sala ocupada pels catorze bancs on eren encadenats els llibres. Un acord de 1443, extractat per En Macip, que l'Alós assenyala més amunt (p. 104), sembla indicar que la llibreria era en una sala damunt l'Arxiu, i que, per tant, les dues dependències eren separades. Ho confirma una nota del mateix Macip (f. 46), sense data per dissort, parlant d'una deliberació sobre els «llibres que te lo capitol en la libreria de la Seu qui està dalt prop lo dormitori». Tal indicació lliga amb els acords abans esmentats, donant la clau de la llibreria i la cura de la seva neteja al dormitorer i amb el costum d'algunes cases del Cistell (la mateixa de Cîteaux en 1480), de tenir bona part dels llibres en el dormitori. El P. Villanueva (*Viage*, V, 51) vegé plegats llibres i documents en una sala al nivell del claustre, contigua a la capella de santa Càndia, que era segons ell l'antiga sala capitular de la comunitat. Tal indicació sembla referir-se a una robusta construcció gòtica, avui destinada a magatzem, situada entre la plaça de l'Olivera i la capella de santa Càndia. Al damunt hi ha un altra sala gòtica, il·luminada per un magnífic finestral, que cau al costat de l'actual Arxiu. L'engrandiment de la capella n'alterà les dimensions, però és probable que per allí haguem de cercar l'emplaçament de la vella llibreria i el dormitori. En ple segle XVII.⁴, segons diu l'Alós més amunt (p. 107), hi fou pujat també l'Arxiu; després tornaren a baixar llibres i documents, i això explica el desordre de què es planyia el P. Villanueva. Encara sofriren una nova trasllació en el segle XIX.⁵ al lloc on són ara, tal vegada un cop terminades les obres de l'actual capella del Sagrament.

El capítol tenia un llibreter, que surt sovint en els llibres de comptes. A ell es refereix la següent nota dels extrets del canonge Macip, d'11 de setembre de 1475 (p. 332 v.):

«Diffinitio per Arnaldum Roger librarium capituli de omnibus compotis ... habitis ratione ligandi libros librerie et chori.»

La següent minuta, trobada en el manual de negocis de capítol de Pere Camps de 1428-1436, datada el 26 d'abril de 1436, ens informa d'una curiosa disposició adoptada per enriquir la Biblioteca, i ens dóna al mateix temps una guia per a destriar la procedència de molts llibres que la formaven:

«Nos Otho Episcopus, Eduardus de Montecateno prior maior, Blasius de Lihori, Johannes Amargosii, Gabriel Alegre, decanus, Johannes Segur succentor, Dominicus Dous et Dominicus Sancta Pau, convocati in domo capitulari etc. confitemur et recognoscimus vobis domino Francisco Rubei, infirmario et canonico Dertusensi, quod in

* Poca cosa d'aprofitable, si es té en compte sobretot els materials d'investigació de què disposava, diu el canonge O'Callaghan en les seves diferents monografies de la Seu de Tortosa. En el seu *Apéndice á los Anales de Tortosa* (Tortosa, 1895, p. 158) fa al·lusió vagament als molts canvis de local soferts per l'Arxiu i els perills que per a ell representaren les ocupacions militars de la Catedral.

compensationem cuiusdam libri quem quilibet canonicus deffunctus dicte ecclesie tenetur dimittere librerie dicte ecclesie, his presentibus dedistis et addidistis nobis duos libros vocatos (un espai blanc); et ideo absolvimus vos et vestros et bona vestra ab omne accione quam ratione dicti libri possemus ffacere, et nobis placet quod de vita vestra dictum librum usum habeatis.*

L'inventari de la llibreria de 1476 ens dóna idea de la seva disposició. Eren encadenats els llibres en catorze bancs i en una post «in pariete existente». Algunes relligadures velles conserven encara senyals del lloc on s'afermava la cadena, i en un dels plans, una tira de pergamí on s'hi anoten el títol de l'obra i el lloc que ocupava en el banc. Tot plegat s'hi compten dos cents cinquanta quatre volums, en els quals, naturalment, no hi entraven els litúrgics d'ús a l'església. En els bancs 1-6 hi havia obres de teologia, i de dret en els 7-9; els autors clàssics eren quasi tots barrejats amb llibres d'altres matèries en el tretzè, que contenia dinou volums. Hi havia un índex o «tabula in qua omnes libros eiusdem librarie sunt memorati».

Fóra interessant saber fins quan va conservar-se tal disposició. És exposat fer hipòtesis que una recerca acurada en l'Arxiu capitular, que tan de bó poguem dur a terme, podria fer inútils. Nosaltres concretàrem la investigació als manuals anteriors al segle XVI.⁴ que ens sortien a la mà al desenterrar-los de la pols. Res podem dir, per tant, de la història posterior d'aquella biblioteca ni dels treballs que el P. Pasqual segons En Villanueva, o el P. Caresmar segons En Bofarull, hi haguessin pogut fer. Sols mencionarem un inventari de lletra del segle XVIII.⁴, distribuït per matèries, incluint els manuscrits i cinquanta una estampacions, demés d'una secció de *Libros carcomidos*, que revela que ja havia començat la decadència del dipòsit. El P. Pasqual, diu En Villanueva, que encara vegé els llibres en armaris, si bé abandonats;* ell els trobà ja escampats per terra. No ens atreviríem a donar-ne tota la culpa als francesos de Napoleó, com fa el canonge O'Callaghan. Aquest, emperò, estimulat pel P. Denifle i E. Chatelain, fou qui primer treballà en salvar la biblioteca. Després, la seva història ja és coneguda. Mercès a la subvenció que durant algun temps concedí l'Institut al Capítol, s'han acabat de relligar els manuscrits tortosins i es treballa eficaçment en l'ordenació de l'Arxiu. Avui està en bones mans i la lliberalitat amb què hi són acollits els investigadors, és un exemple per altres Catedrals, digne d'agraïda alabança.

INVENTARIS DE LA BIBLIOTECA. — Prenguérem còpia dels següents:

I 1354. *Inventarium bonorum et sacristie Dertusensis*.

S'hi descriuen uns 111 llibres, molts d'ells litúrgics. Indica després una trentena de llibres que els canonges tenen defora la sagristia.

* En el volum vuitè dels manuscrits del P. Pasqual, conservats avui a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, hi ha extrets i transcripcions de documents de l'arxiu tortosí, i descripció d'algun manuscrit del mateix. S'hi troben tres facsímils d'altres tantes il·lustracions que decoren el ms. 20 i llarga notícia d'un manuscrit de la Regla de St. Agustí, d'un Lleonari i d'un text dels Usatges amb l'Ordenament de Batalla i els Costums de Lleyda, que diu era ricament miniaturat. Aquest avui sembla perdut. Res diu de com va trobar l'Arxiu ni del lloc de la seva instal·lació.

2 1420, 12 juliol. *Inventari de les reliquies, bens, joyes, robes, argent, perles, pedres, vestiments e altres coses de la casa de la sotstresoreria de la esglesia de Tortosa... lo qual ha retut mossen Johan Johan prevere e en l'any proppassat administrador de la dita sacristia...*

Els llibres van des del f. 77 v. al 95 v. Té les següents divisions : «theologia, rebuig de theologia, canones, lectures, leys, medicina, gramaticha, llibres de sglesia, llibres de St. Esteve, llibres del cor». S'hi descriuen dos cents setanta quatre llibres.

3 1440, 28 novembre. *Antonius de Cardona archidiaconus de Cuylla, canonicus et prepositus in ecclesia Dertusense ... fecit scribi ac inventariari libros inferius designatos qui reperti fuerunt in quadam camera dormitorii dicte ecclesie.*

Es un inventari parcial, sols de 25 llibres.

4 1453. *Inventarium reliquiarum, bonorum, jocalium, rauparum, argenti, margaritarum et aliarum rerum domus sothesaurarie ecclesie Dertusensis factum per honorabiles dominos Franciscum Climent ... et Jacobum Segur...*

Desglosada ja la biblioteca pròpiament dita dels llibres d'església, sols s'hi descriuen uns cinquanta llibres litúrgics.

5 1476, 29 juliol. *Inventari dels llibres de la libreria lo qual feren los honorables mossen Sancho de Aschera menor e mossen Joan Serra canonges de la Seu de Tortosa.*

Ja mencionat més amunt, és el més complet i important.

6 Inventari del segle XVIII.

Inclòs, però sense esser relligat amb ells, en el mateix llibre conservat avui a l'armari de la Secretaria, on hi ha els inventaris núms. 4 i 5. Té les següents divisions: S. Scriptura (47 llibres), Theologia scholastica (13), Theologia moral (12), SS. Patres (23), Philosophia (13), Poesis (10), Grammatica (11), Sermones (13), Diversi (91), Canonis (44). Venen després d'igual lletra les següents rúbriques: Inventari dels llibres de la Seu de Tortosa (31), Sermones (11), Lista de libros impressos carcomidos (18), Memoria de los libros impressos que se hallan en la libreria de la Sta. Seo de Tortosa (51). Total : més de tres cents volums. Alguns títols són tatxats, altres porten indicació marginal d'esser duplicats.

INVENTARIS DE LLIBRES CEDITS PER BISBES O CANONGES A LA BIBLIOTECA. — N'hi ha d'haver molts més en els manuals i papers solts. Els que indiquem i tenim copiats són els que trobarem en la nostra ràpida recerca:

1346, 29 abril. *Ordinatio facta per reverendum dominum Arnaldum episcopum Dertusensem de bonis et debitis suis.* (Fulla solta amb vestigis de segell.)

Donació d'una *Summa confessorum sive Johannina*, un *rationale* i un breviari. Vegi's, també, el manual de G. Guerau de 1346.

1351, novembre. *Inventari dels llibres que Bartomeu de Pediatís, canonge, i Joan de Castris, tresorer de la catedral, han rebut (en nom d'aquesta?) dels cambrers del difunt bisbe Jaume Cigó.*

Dinou llibres. Entre ells figura «i. obra escrita en molts papers la qual lo dit senyor bisbe avia feta sobre lo quart de les decretals.» En mig de les obres teològiques i jurídiques, caracteritza l'autor de la *Cigonina contra maleficus*, «un libre de pargami appellat secreta magistri Mauri Salermi».

1455, febrer. *Inventarium de bonis reverendi magistri Petri Rubei canonici Dertusensis et prepositi Minorisse* (fulla solta).

Setanta quatre llibres, entre ells molts d'autors clàssics. Els incloem en aquesta secció, perquè ens ha semblat reconèixer en els títols alguns dels que figuren en la Biblioteca.

Segle xv.^a, sense data (fulla solta). *Isti sunt libri quos dedit et dimisit F. Rubei canonicus et infirmarius ecclesie Dertuse in libraria sedis eiusdem ad commune usum volencium proficere in eisdem, de quibus tamen sibi retinuit usum ad vitam.*

Sis llibres, descrits amb incipit i explicit.

En els llibres d'inventaris es troben freqüentment notes de les coses *obvengudes* anyalment, per donatiu o compra, a la Seu. Entre elles s'hi assenyalen sovint llibres.

INVENTARIS DELS LLIBRES DE SANT DOMINGO (casa i lectoria de l'administració del Capítol).

1455, 19 febrer. *Inventarium de bonis, libris et rebus que in ecclesia et domo sancti Dominici dicte civitatis fuerunt reperta seu reperte.*

Vint-i-u llibres.

1459, 27 març. *Inventarium vacante lectoria et domo sancti Dominici per obitum reverendi fratris Berengarii Rubei.*

Vint-i-dos llibres.

INVENTARIS I VENDES O COMPRES DE LLIBRES DE PARTICULARS. — Els manuals de negocis de capítols han de contenir innombrables documents d'aquesta classe. Donem nota únicament dels que vàrem trobar i copiar; són la majoria en fulles soltes:

1347, maig. Inventari de Bn. Eymeric, tresorer de la Seu. Deu llibres.

1351, juliol. Venda al bisbe Jaume Cigó d'un «*sextum librum decretalium cum apparatu Johannis Andree*».

1351, novembre. Inventari dels llibres del mateix trobats al Palau Episcopal a la seva mort.

Vint-i-vuit llibres, entre ells uns «*sermones dominicales, quos fecit idem dominus episcopus*».

1353. Venda a l'enfermer de la Seu de sis llibres del bisbe Cigó.

1354. Rebuda de deu llibres del difunt prior de la Seu, Ramon de Paollacho, pel degà de la mateixa qui'ls tenia en penyora.

1356. Venda al prevere Ferrer Alguer d'uns llibres de Francesc Oliver.

Dos llibres de dret canònic per 40 lliures de Barcelona.

1362, 11 juliol. *Inventari dels bens del honrat en G. Oliver, prior claustral*

Quaranta llibres.

Id., 12 juliol. *Cuern de l'encant de les robes del honrat en G. Oliver.*

1377, 18 octubre. *Inventarium bonorum Michaelis de Villafranca quondam sacriste ecclesie Dertusensis.*

Vint llibres, dels quals se'n féu després encant pels administradors dels béns dels canonges morts.

1387, 12 desembre. *Inventari dels bens del honrat en Domingo Messeguer degà*. Disset llibres. Hi ha l'encant de part d'ells.

1412, 1 juny. Inventari de l'heretat de Mateu de Monçó, ciutadà de Tortosa.

Molt notable. 153 llibres detalladament descrits. Entre ells hi ha els Proverbis de Guillem de Cervera i la retòrica de Guillem Vedel, appellada la vedellina.

1430, 13 maig. Inventari dels bens de Ramon d'Abella, doctor en lleis de Tortosa. Trenta llibres de dret.

1498, 28 maig. *Inventarium bonorum repertorum in domibus domini Ludovici de Ripisaltis olim decani*.

Trenta llibres, alguns d'ells d'estampa. Hi ha també l'encant dels mateixos. Un d'ells (Nicolau de Lira) fou adquirit per la llibreria.

Predominen en aquests inventaris els llibres de dret i teologia. D'obres en vulgar quasi no se'n troben. Per la seva raresa copièm els que surten en un fragment d'una llista trobada en un full solt, sense data, però corresponent de ple al segle xv.⁴, que sembla pertànyer a l'inventari de l'alberc d'una persona rica:

«En lo scriptori foren trobades les coses següents:

.

Item un libre en paper appellades (sic) costums

Item un libre ab ses posts scrit en paper, en que es lo Alexandre en pla, Paris e Viana e lo Gamaliel tot en pla.

Item altre libre ab ses posts e gaffets en que son scrits los evangelis en pla.

Item hun libre appellat dels angels lo qual te en Jacme Montpalau lo qual lo dit deffunt li havia prestat.

Item Boeci de Consolacio en pla scrit en paper lo qual te en Bernat Astruch de Uldecona.

.

1524, 23 maig. *Inventarium de bonis que fuerunt venerabilis Stephani Vallobar quondam presbiteri*.

Una trentena de llibres, quasi tots d'estampa.

DOCUMENTS DELS MANUALS DE NEGOCIS DEL CAPÍTOL, REFERENTS A LA HISTÒRIA DE LA LLIBRERIA. — Ja es comprèn que els que trobarem en les nostres recerques, per força desordenades i massa ràpides, han d'aparèixer incoherents o escaducers. L'estat en què era l'Arxiu, no ens permetia seguir, cenyint-los cronològicament, els fils conductors que de vegades la casualitat ens deparava. Així i tot, copiarem tot ço que sobre llibres ens vingué a la mà, en aquells pocs dies de recerca febrosa. Es on queda més feina per fer, ja que fou l'última que emprenguérem. Fóra riquíssima en resultats, feta metòdicament, tant per a la història de l'enriquiment de la Biblioteca com de la seva instal·lació i entreteniment. Idea del que pot rendir, la donen els extrets fets pel canonge Macip, qui no exhaurí ni de lluny la matèria; de llur major partida no tinguérem la sort de trobar els originals.

En aquests manuals, l'activitat cultural del Capítol tortosí apareix en tota mena d'iniciatives. Unes vegades preocupant-se de la reforma i impressió dels llibres litúr-

gics del bisbat; altres enviant pensionats a estudiar a París, Bolunya, Perusa o Lleyda. De vegades aquests viatgers eren utilitzats per a comprar llibres.

Extractem els documents que tenim transcrits.

1330. Rebut per Francesc Marbres, canonge, d'uns *libros sententiarum sacristie*, prometent tornar-los. (Manual de Guillem Guerau).

1346, 5 kls. maig i juliol. Rebut de Mestre Pere Freser, *scriptor et notator librorum artis musice*, per escriure un oficier. (Id.).

1360, 7 novembre. Rebut d'un breviari *ad opus et servicium canonicorum infirmancium in dicta sede* (Pere Sunyol).

1365. Pere Batlle, prior claustral, s'obliga a fer copiar en pergamí una postilla super bibliam. Promet al Capítol entregar-lo en el terme d'un any *computandum postquam revenero de studio Parisiensi*. (Id.).

1376, 20 desembre. Compra d'un breviari a París, escrit i il·luminat segons costum de la Catedral. Copiem sencer el document per l'interès de l'assumpte i de les persones que hi intervenen:

«Noverint universi quod nos Guillelmus Dei et apostolice sedis gratia episcopus, Michael Argra prior, Petrus Bajuli archidiaconus maior, Dominicus Messeguerii decanus, Johannes de Castris thesaurarius, Petrus Garcia infirmarius, Geraldus de Montebruno archidiaconus de Culla, Guillelmus Gramatge prior claustralis, Bernardus Company succentor, Bernardus Flandina operarius, Johannes Spuny subthesaurarius, Guillelmus Pineda, Franciscus Canut, Dominicus Canahuy, Johannes de Nogaria et Berengarius Serrat canonici Ecclesie Dertusensis convocati ad capitulum ... constituimus et ordinamus certos et speciales syndicos yconomos, actores et procuratores nostros et dicte ecclesie ac etiam ad infrascripta generales honorabiles et religiosos viros fratrem Gombaudum duluja¹ in sacra pagina magistrum et fratrem Johannem de Montesono,² bacallarium in sacra pagina ordinis Predicatorum et venerabilem magistrum Stephanum de Calvomonte magistrum in sacra thaulegia curatum ecclesie sancti Safirini Parisius et venerabilem Johannem de Avenis bacallarium in sacra thaulegia ... ad petendum et recipiendum pro nobis et nomine nostro et dicte ecclesie venerabili Guillelmo de Salvavilla cantore sedis Parisiensis et ab bonis ipsius quoddam briviarium de pergameno scriptum illuminatum secundum consuetudinem dicte ecclesie Dertusensis quod honorabilis magister Franciscus Xpistofori quondam precentor ipsius ecclesie fecit ibi scribi, necnon quedam quaterna papirea que erant exemplaria ipsius briviarium et quecumque alia bona et jura que fuerunt dicti venerabilis magistri Francisci Xpistofori et ad solvendum seu satisfaciendum totum quod debeatur ratione dicti briviarium...» (Notula Petri Sunyol, 1376.)

1387, 11 setembre. El convent de dominicans de Barcelona ven a la Catedral un manuscrit de les concordàncies de la Bíblia que havia pertangut a fra Bernat Armengol (*Común del Cabildo*, I; 30).

1. Gombau d'Oluja, provincial dels Dominics, promogut a París al doctorat en 1376. (FÉRET, *La faculté de théologie de Paris*, III, 448.)

2. Joan de Montçó, el famós dominicà català que tant es significà a París per ses opinions sobre la Immaculada Concepció. Cf. RUJÓ I LLUCH, *Documents*, II.

Devia esser un còdex voluminosíssim, del qual se'n conserven encara avui els dos últims volums (mss. 38 i 165). Donem en nota, transcripció de les clàusules més interessants.*

1427, 12 agost. El bisbe, amb permís del Capítol, empenyora un *decretum*, una *suma dostiensis* i *duo volumina de Enrico* de la llibreria. (Pere Camps, 1423-1428.)

1451. Bartomeu Pont, canonge de Segorb, rep de la sotstresoreria per a copiar-lo un missal. (Id., 1451-52.)

1468, 5 juliol. Acta d'haver estat extrets tres volums dels bancs de la llibreria per a esser venuts. (*Manual* de M. Solà, 1468.)

1470, 13 novembre. Acta de donació a Joan Gerona, veguer de Tortosa, d'un llibre que tenia el seu germà Lluc, que estudiava a Perusa, en remuneració dels serveis prestats a la Seu. (Id., 1470.)

1470, 30 novembre. Acta d'entrega al lector de la Seu, Joan de Bordialba, de diversos llibres de la biblioteca. (Id.).

1473, 30 maig. Acta de préstec d'un *Durandum et Durandellum* deixats al metge Antoni Boteller perquè els transcrivui. (Miguel Solà, 1473.)

1477, 20 octubre. Es dóna en ús de fruit a Joan de San Joan, una Bíblia de les tres que hi ha a la biblioteca, ja que *in augmentum librerie dicte sedis nonnullas ministravit expensas*. (Id., 1477.)

1502, 15 abril. *Capitulum deliberavit scribi ad civitatem Cesarauguste priori claustrali tunc reperto quod erat librorum et observantiarum regni Aragonum* (Index Macip).

* «In Dei nomine noverint universi quod nos frater Bernardus Castelleti ordinis fratrum Predicatorum in sacra pagina magister, prior monasterii Barchinone dictorum fratrum et conventus dicti monasterii, quorum fratrum conventualium dicti monasterii nomina inferius sunt scripta, hac de causa ad sonum cuiusdam campanie ipsius monasterii, prout est moris, in loco ubi est solitum per ipsos fratres in domo dicti monasterii capitulum celebrari congregati et convocati capitulumque facientes, grates et ex certa sciencia per nos et successores nostros in dicto nostro monasterio vendimus vobis honorabili Petro Baiuli in sacra theologia magistro archidiaconoque ecclesie Dertusensis et vestris et cui sive quibus volueritis, quendam librum pergameneum vocatum concordances cohoptum cum postibus viridibus qui dictus liber scilicet in primo corondello prime pagine primi folii dicti libri incipit: «cullibet volenti inquirere concordancias», et finit: «excelsum Aharon». tercius vero corondellus eiusdem pagine incipit: «sit ut cessem orare», et finit: «sunt de terra sua»; primus autem corondellus prime pagine secundi folii incipit: «in novissimi abissi Aram», et finit: «annuere non». tercius vero corondellus eiusdem pagine incipit: «poculum plenum ab homina», et finit: «nunquam abbrevitis et parvula»; primus autem corondellus prime pagine penultimi folii incipit: «commune utilem consideret», et finit autem de rubro: «vindemiame»; tercius vero corondellus eiusdem pagine incipit: «sint vulnerati dor in sepul», et finit: «vultus». primus autem corondellus prime pagine ultimi folii incipit: «redde michi uxore etc.», et finit: «rr. u c. s e. t et t. m»; tercius vero corondellus eiusdem pagine incipit: «quid vobis videtur de xpo. cuius filius», et finit: «videns zamri quod expugnanda esset civitas»; quique liber predictus tempore obitus naturalis honorabilis religiosi fratris Bernardi Ermegaudi ordinis antedicti et in sacra theologia magistri, erat eiusdem fratris Bernardi, cui dictus conventus scilicet in bonis que idem venerabilis frater Bernardus tempore dicti sui obitus habebat succedit ... pretium vero predicti libri quem vobis vendimus est viginti quatuor librarum et quindecim solidorum Barchinone ... Actum est hoc Barchinone .xi. die septembris anno a nativitate Domini MCCCLXXXVII.»

1649, 6 juliol. Acord de què «la llibreria del Sr. Prior major Josep Isern, quondam, que està de present en lo capitol, se pose en la llibreria a bon recaudo perque no's perda ni gaste ans be se conserve».

LLIBRES DE LA SOTSTRESORERIA. — Els que examinàrem foren principalment del segle xv.⁴, i contenen sovint una *rubrica de ligar llibres*, d'interès per a la història d'aquest art. Els llibres que surten solen esser els litúrgics de servei a l'església. El *librarius* Arnau Roger de Pallars, més amunt esmentat, és freqüentment mencionat en aquests comptes; es veu que era encarregat d'adobar i relligar els llibres. Com a mostra, reproduïm un dels comptes més pintorescs que tenim transcrits:

«Averies preses de la botiga del Prior.*

Item a .viii. de dehembre pres Roger una aluda blanca, hun capdell de fill, .cpc. tatxetes menudes per als llibres queligave he adobave, he hu palm he hu quart de parge de seda per lo missal del altar maior; suma tot..... v. ss. iiii

Item .ii. pregamins he .ii. parells de gaffets per altre missal iii

Item mes hun pregami .ii. parells de gaffets, fonch tot per obs de hun saltiri he hun processional i. ss. viii

Item a .xx. d abril pres lo dit Roger una aluda blava he hun missal he evangelister .cc. taxes iii. ss. viii

he pistoler .ii. palms de parge seda reforcada .ii. parells de gaffets; fa per tot vi. ss. iiii

Item a .xxviii. d abril pres Roger una aluda blanca per obs de hun flos sanctorum, fil d empalomar, per tot i. ss. viii

Item mes dos parells de tanquadors he hun pergami ii. ss. x

Item compri de Vicent Pastor assaunador per obs dels llibres del cor una pell grossa blanca..... i. ss. x

Item compri del dit una pell negra per cobrir lo flos sanctorum gran de paper, costa..... ii. ss. vi

Item aygua cuyta, farina, paper per encolar lo flos sanctorum..... i. ss. x»
(*Rúbrica de Censals*, 1463).

MANUSCRITS NOVAMENT DESCOBERTS. — Els hi donarem una numeració correlativa a continuació dels ja assenyalats per nosaltres en la Crònica de l'*Anuari*, 1913-14. Les següents notes no tenen la pretensió d'esser-ne un catàleg.

247 Pergamí. S. xiv. 65 ff. numerats. Mitja relligadura. (340 × 240 mm.).

JOAN SCOT : *Secundus sententiarum* : f. 1 inc. Circa creationem; f. 64 des. : in secula seculorum Amen. ¶ Explicit secundus sententiarum ordinatus magistri Johannis Scoti. Deo gratias. ¶ Laus tibi sit xpiste. quia labor explicit iste. f. 64 v. - 65 les taules de les qüestions.

* Aquest prior surt ja en 1449 com a venedor de pergamins.

248 Pergamí. S. xiv. 2 cor. Mitja relligadura. (273 × 203 mm.). Rúbriques vermelles.

Fori Aragonie. f. a, en lletra petita : Isti fori Aragonie sunt Bernardi Company canonici Dertusensis dentur pro XXX. sol. Més avall comença la 1.ª col. : Hec sunt impedimenta matrimonii... ff. b-b v. rúbriques. f. 1 inc. : Nos iacobus dei gratia..., f. 44 v. des. : et det de calonia. lx. ll.; f. 45 v. *Incipiunt fori novi editi per dominum regem iacobum apud exeam.* Statuit rex iacobus... Segueixen altres furs i capítols; f. 68: *Incipiunt observantie usus sive consuetudines regni Aragonie ordinate per rubricas...* Confugiens ad ecclesiam. f. 104 : *Incipit* decimus liber fororum noviter editum per dominum regem Petrum Aragonie ... in generali curia Cesarauguste. f. 125 v. des. : de franquitate alienigenarum revocanda. f. 126, en molt bona lletra, còpia d'un document de Pere el Catòlic donat a Lleyda el 12 kls. abril 1210 contra els excomunicats contumaces. f. 127-128, qüestions jurídiques.

249 Paper. S. xv. Incomplet de principi i fi; en molt mal estat. (210 × 143 mm.). Mitja relligadura espatllada.

I. *Theologia naturalis.* Mancat el principi. Des. : et pios expositores quot habebit contradictores. Vale dilectissime et ora pro me. Deo gracias. Amen. — II. P. DE CANDIA : *De communicatione ydiomatum ihesu Xpisto.* — III. THOMAS AQUINATIS: *De ente et esse.* Inc. : Ihs. [p]arvus error in...; des. : factas et sic est finis libri de ente et esse sancti Thome ordinis predicatorum. laus tibi xpe quia... — IV. *¿Comentari d'ARISTOTIL: Politica?* Inc. : Quoniam omnem civitatem...; des. : et sic philosophus terminat illum s. politicorum ad honorem regis superne civitatis qui est benedictus in secula seculorum Amen. — V. [R]ethorica est assequitiva dyalectice...; des. : remanet finaliter. Ad beatitudinem perfectam. Amen. finito libro sit laus et gloria Xpo. Deo gracias. — VI. Inc. : Utrum virginitas sit virtus moralis...; des. : sic reddatur gloria xpo. amen. Deo gratias.

250 Paper. S. xv. (413 × 296 mm.). 2 cor. Incomplet de principi i fi.

Fragment d'un vocabulari llatí. Comença al f. 91, amb les paraules *hereticus*, *hermoftoditus*, *hodie*..., i s'interromp al f. 173 amb *usucario*, *usque*.

251 Paper. S. xv. (303 × 213 mm.). Cobertes verdes estropellades. Música antiga servint de guardes.

Repertorium super titulum de testamento et de successio ab intestato.

252 Paper. S. xv. (142 × 108 mm.). Rúbriques vermelles. Incomplet de principi i fi.

I. J. GERSON : *Tractatus de practica mystice theologie.* Comença truncat amb el text de la consideració 33; des. : *Explicit tractatus de practica mystice theologie ... per ... Johannem Jarson ecclesie parisiensis tunc cancellarium ac sagre theologie professorem...* — II. *Incipit tractatus singulariter notabilis divine contemplationis editus a venerabili patre domino Ciugone monacho sacri ordinis Cartusiensis.* [S]icut mater consularur. — III. Tituli in libro venerabilis Ricardo de sancto Victore de XII patriarchis alias intitulatus benjami. — IV. De contemplatione eiusque comendatione. Mysticam illam Moysi...

253 Paper. S. xv. 2 ff. s. n. + LV (217 × 142 mm.). Relligat en cartró.

I. f. 1 : *Incipit summa sive tractatus confessionis domini Berengarii domini pape quondam magni penitentiarii*. Quoniam circa confessionis...; f. 27 des. : cognoscere et non flere. Explicit summa domini Berengarii Cardinalis episcopi Tusculani et domini pape summi penitentiarii. — II. f. 26 : *Incipit viridarium consolationis de viciis et virtutibus*. Quoniam ut apostolus Paulus ait...; f. 55 v. des. : vivit et regnat amen.

Explicit Viridarium Consolationis Deo Gratias.

Ffinito libro sit laus et gloria xpo.

Scriptor sum talis demonstro littera qualis.

Per crucis hoc signum + fugabis omne malignum.

O bone Laurenci martir venerande per orbem

Rembus in nostris extinge libidinis ignem.

254 Pergamí. S. xiv. (160 × 130 mm.) 2 cor. Relligadura blanca.

f. 1 : Lletanies a la Verge, f. 1 v. : AUGUSTINUS : *De confessione*. Confessio malorum... f. 5 v. : *Incipit tractatus in confessionibus audiendis*. In principio querats acerdos...; f. 6 v. des. : hic salvus erit. Explicit. Segueixen de lletra molt esborrada uns breus comentaris sobre els Evangelis en notes soltes.

255 Paper. S. xiv. (196 × 150 mm.). 2 cor. Molt corcat.

Vocabulari llatí. En els fulls blancs, notes d'estudiants i exercicis de traducció.

256 Paper. S. xv. (223 × 150 mm.).

Inc. : In caritate radicati et fundati ut possitis ... És una mena d'índex dels llibres sagrats. En l'últim foli, de la mateixa lletra del ms. : Dilecto etc. filio Abbati monasterii sancti Lamperti de sancto Lamperto Salzburgensis diocesis salutem... Sense data.

257 Paper. S. xv. (310 × 223 mm.). Títol en lacoberta, de lletra moderna : «Libro de Estatutos u ordenaciones de la ciudad de Tortosa y su termino desde 1453 hasta 1459. Esta aqui los hechos para la Galera.»

f. 1 : Stabliment de les cabates stivals e borseguins que no sien obrats ni acabats en Tortosa.

Segueixen altres ordinacions : Dels carnicers (20 juny 1453); d'aquells que fan brames de nits (3 juny 1453); carnicers (9 juny 1451); dels pescadors de la pesqueria de mar e dels stanys (3 agost 1452); mustaçafs (2 agost 1451); almoyna de St. Aloy (6 juny 1454); cequia de Vitem; sobre'l fet de seure els consols; pobla de la Galera; imposició de la farina, etc.

258 Paper S. xvii. (57 ff. 235 × 160 mm.).

Consueta de l'ofici del monjo major.

259 Pergamí. S. xv. (360 × 241 mm.). Magnífiques miniatures abans del Cànon. Missal.

LLIBRES IMPRESOS. — El P. J. M. March, S. J., al qual deu tant la biblioteca tortosina, publicà, en estudiar i donar a conèixer el Missal tortosí de Rosenbach (Bar-

celona, 1524),* uns documents relatius a l'estampació d'un *ordinari* de la Catedral, pel mateix impressor. No deia si se n'havia conservat cap exemplar, però en un dels calaixos de l'Arxiu en trobarem un en molt bon estat, amb tot i esser sense relligar, dels cinc que n'imprimí damunt de pergamí. Per tractar-se d'una edició que creiem desconeguda en donem la descripció bibliogràfica a continuació.

f. I ¶ *Ordinarium sacramentorum ritū | dyocesis Dertusē. valde copio= | sum et per expertos viros be= | ne ordinatum - ideo sacer= | dotibus maxime curatis | est valde utilissimum : | cū suis additamentis.*

Gravat a la fusta : la Assumpció.

f. I v. : Calvari. Als angles, els evangelistes. (Repetit al f. XLII.)

f. II : *Benedictio aque | ¶ Incipit ordinarium sacramen= | torum secundum ritum approba= | tum alme ecclesie Dertusē.*

f. CXVI: *Tabula i al final el colofó : ¶ Finit ordinariū sacramentorū f'm ritū | eccl'ie Cathedralis Dertusē. magna | cū diligentia ordinatū z correctū Im= | pressumq; arte et industria Magistri Ioannis Rosembach alemani inclita | ciuitate Barchinone. Anno domini. | M.D.XXIIII. Die vero vigesima- | octaua mensis septembris.*

205 × 148 mm. tot pergamí; a tota ratlla (fora les lletanies); a dues tintes. Música. Caplletres historiades. cxvi folis. El foli xlvii per error és xlviii com el següent, i el lxiii està assenyalat lvii - sig. a⁸-o⁸, p⁴.

Llatí i català.

Una observació abans de terminar aquestes breus notes, resum provisional del nostre treball a la Biblioteca tortosina. Tant els manuscrits de la Biblioteca com els manuals de l'Arxiu, solen esser mancats de paginació. Si ens haguéssim entretingut a marcar-la nosaltres, no hauríem pogut fer ni la meitat de la feina que duguérem a terme. Per això citem solament pel volum on es troben molts documents dels manuals de negocis capitulars. Per esser sense classificar els papers solts, tampoc ens podem referir als originals en cap signatura precisa.

* *Estudis Universitaris Catalans*, VI, 270.

Documents aljamiats de jueus catalans (segle XV),

per A. DURAN I SANPERE.

No havia arribat fins ara a la nostra notícia el descobriment de documents catalans escrits íntegrament en lletres hebraïques a l'estil dels que mostraven les altres literatures medievals neollatines. Alguna vegada, però, havia semblat que l'escriptura catalano-aljamiada es deixava vessllumar en breus indicis escadussers; sovint per exemple, eren trobats, escampats en documents hebraïcs, noms geogràfics i personals, els quals apareixent transcrits en lletres hebraïques segons una llei constant d'equivalència, semblaven assenyalar l'existència d'una pràctica literària estesa que no podia haver passat sense deixar algun rastre documental. Altres vegades la sensació del possible descobriment la donaven els mateixos historiadors en descriure documents de jueus catalans en els quals s'havien pogut observar fragments d'escriptures poc comprensibles.¹ Un document cal retreure especialment: el testament d'Auro, muller de Samuel Rimoch, datat a Montçó l'any 1463 i conservat als Arxius Departamentals de Perpinyà i donat a conèixer per F. A. de Boaça,² en el qual document, després de l'escriptura hebraïca, la testadora hi afegeix de sa mà, i en *llengua bàrbara*, una clàusula catalana sota la disfressa dels caràcters rabínics.

Una gran partida les aljames de catalanes havia arribat fins les acaballes del segle xv.³, i en totes elles era possible observar la diversitat de llenguatge en la redacció dels documents; la *catuba*, per exemple, l'acte matrimonial que els jueus havien de conservar sota pena de nul·litat del matrimoni, era constantment escrita en hebraic, segons precepte ritual, com així mateix ho eren els contractes que no transcendien fora de la jurisdicció del call. Però la convivència amb els cristians i la submissió a la jurisdicció reial o local obligava sovint els jueus a la redacció de documents llatins i catalans, augmentant la proporció dels darrers com més avançaven

1. Mn. JOSEP SEGURA : *Aplec de documents curiosos e inèdits fahents per la historia de las costums de Catalunya* (Jochs Florals de Barcelona, 1885, p. 270) i *Los juheus de Santa Coloma de Queralt* (*La Il·lustració Catalana*, 1890, p. 242).

2. F. A. DE BOAÇA : *Note sur quatre documents en langue hebraïque...*, en *Société Agricole, Scientifique & Littéraire des Pyrénées-Orientales*, XVII (1868), pp. 169-202.

els temps. Era forçós, doncs, suposar que l'escriptura aljamiada els arribaria a ésser necessària, com als jueus castellans o provençals, a mesura que l'idioma hebraic fos d'ús menys corrent en la redacció documental.

Amb els dos documents que ara publiquem, ve comprovada l'existència de textos d'aquesta naturalesa i la història de la literatura nostrada és enriquida d'un nou element d'estudi. No dubtem que altres troballes seguiran, i que els estudiosos posaran atenció en recollir les més petites engrunes d'aquesta mena de literatura tan interessant per a l'estudi de la llengua i dels costums, i tant de bo que els documents aljamiats que segueixin en la publicació a aquestes mostres que ara oferim, tinguin la fortuna d'ésser guiats per mans més destres que les nostres!

ELS DOCUMENTS. — El primer document és un full de paper de 220 × 150 mm., escrit per ambdues cares. En una d'elles el paper és utilitzat verticalment i conté una lletra de Salomó Cohen o Cofen a mestre Jucef Cavaller, jueu de Cervera, escrita en llengua catalana disfressada sota caràcters hebraics cursius. Aquest document s'hauria probablement perdut a no haver restat en blanc el revers de la lletra, utilitzat per a una anotació posterior, la qual, essent portada a l'escrivania d'algun notari per tal de posar-la en forma legal, romangué en la bossa d'un manual on ha estat trobat el curiós document aljamiat que, per son caràcter íntim i en certa manera secret, estava destinat forçosament a desaparèixer, com tota altra documentació privada dels jueus catalans. L'anotació del revers, que corre en el paper en sentit de sa llargada, és el nomenament de procurador que fa Bonadona, filla de Salrell de Piera i de Na Mira, jueus difunts de la vila d'Agramunt, a favor del seu marit Jucef Cavaller, jueu de Cervera, amb data de 21 de juny de 1485.* Encara alguns petits espais dels marges contenen breus anotacions, veient-se per entre les ratlles del do-

* Heu's aquí el text del document referit : «*Die .xxi. junii .lxxx v.*» Bonadona, muller de Jucef Cavaller, jueu de Cervera, filla den Salrell de Piera e de na Mira, muller sua, jueus quondam de la vila d'Agramunt axi com avent donacio de tots los bens de dita na Mira mare sua segons consta de dita donacio ab carta e capitols matrimonials fets e fermats per dits na Mira e dit Jucef e dita Bonadona en poder del discret senyor en Gaspar Cams, notari de Agramunt per autoritat apostolica e real a .xxv. de janer any .MccccLxxxiiii. la qual dita na Mira posohia los bens del dit Salrell marit seu per son dot e aspoli segons disponen les constitocions de Catalunya e vuy la dita Bonadona filla sua posoex dits bens axi siens com movibles, deutes, sensalls deguts al dit Salrell per qualsevol via a raho la dita Bonadona los posoex per lo dit dot e aspoli de dita na Mira mare sua per causa de dita donacio per dit son pare a dita Bonadona en lo dit nom sostitoex procurador a dit Jucef a demanar, exhigir, rebre e haver qualsevol bens mobles e immobles, sensals violaris deutes e altres qualsevol quantitats a ella degudes o ques deuran e detengudes a ques detenran e per qualsevol universitat e universitats cases collegis e persones per qualsevol drets, titols e causes e rahons e en fermar apoques, cessions e fer pactes, composicions, transaccions e avinencies, compromissos axi sobre les propietats com pensions etc. Item a plets large cum posse subsidi ad omnia promite juri per decem precepta etc. Testes Juceff Baro Crexent, Bonet Bellsoms.

Al peu del text copiat, i en sentit invers, s'hi llegeix : «A mal feyt requeren assignacio bona e bastant den Antoni e Ramon e Pere Gacets.

cument català les lletres hebraïques que compongueren anteriorment l'adreça de la carta aljamiada. Mercès a haver borrat en una reproducció fotogràfica del document l'escriptura sobreposada, ha pogut esser llegida aquesta indicació : ליד רהרם הוח מוש' יוסף קאבאליר, çó és, l'adreça de *Mos. Jucef Qaballer*, el mateix a ben segur que és nomenat procurador de sa muller en el document del revers.

La lletra de Salomó Cofen, és un document tan interessant per la forma en què apareix redactat com escàs de vàlua pel text que hi és contingut. L'esmentat Cofen, trobant-se a la presó, recomana a Jucef Cavaller que faci certes gestions perquè el deixin lliure, dient que «un jorn li es un any» i que tan bé està «en poder del veguer com del diable»; demana la intervenció d'En Joan d'Altarriba perquè els fermances li facin nova seguretat i demana diverses vegades que es faci tot amb les menors despeses que sigui possible.

La data de l'esmentada lletra ens és desconeguda; el document notarial del *verso* ens dóna, però, el terme extrem de la data, 1485, i altres documents que hem trobat referents als dos jueus, redactor i destinatari de la lletra, ens permeten suposar-la anterior de pocs anys.

De 1474 sabem que el mestre Jucef Cavaller era un dels consellers de l'aljama de jueus de Cervera, i cinc anys més tard trobem els germans Jucef, Samuel i Salomó Cavaller arrendant un moli del terme de Muntpehó, prop de Cervera.¹ Un altre document ens diu que en 1481 li eren deguts a Jucef Cavaller 82 florins per haver assistit com a metge en la malaltia de Na Beatriu d'Oluja, al poble de Bellvehí.² El cognom Cavaller perdurà en el call cerverí fins el dia de l'extinció de la sinagoga.

Així mateix és comú trobar a Cervera jueus amb el nom de Cofen durant la quinzena centuria. Un Salomó Cofen, de Lleyda, tenia una qüestió amb l'aljama de Cervera vers l'any 1484 per motiu de una casa que havia estat d'un oncle seu del mateix nom, la qual li havia d'esser restituïda i el consell de l'aljama no ho feia amb la pressa que En Cofen hauria volgut.³

En Joan d'Altarriba, altre dels personatges de la lletra, fou veguer i batlle de Cervera per Joan II, després de la guerra (1462). Fins el segle XVII.⁴ subsistí la casa Altarriba. Na Jerònima d'Altarriba, senyora de Montcortès i de Clariana, casà amb Pere Auzias March, entrant aleshores al senyoriu del castell de Montcortès els Auzias March, parents llunyans del cavaller-poeta.⁴

Aquest document, per çó com és una lletra privada i de condició secreta, ens dóna mostra d'una escriptura descuidada i traçada amb mà llesta i acostumada a la lletra cursiva. Ben sovint s'observa com són adoptats nexes la forma dels quals trobem repetida diverses vegades com indicant una pràctica gens improvisada.

1. A. H. C. : Fons notarial, documents de jueus.

2. Ibidem, íd.

3. Ibidem, íd.

4. ENRIC ARDERIU : *Lo Canonge Poeta, de Guissona*, en el Butlletí del Centre Excursionista de Lleyda, setembre 1908.

Això dóna de bon antuvi al document un aspecte desorientador i el fa de lectura dificultosa. M. Moïse Schwab, al qual vam remetre una fotografia d'aquest text, ens la va retornar al cap d'algun temps sense haver-ne tret l'entrellat. Confessem que la sorpresa que ens causaren les dificultats trobades pel docte especialista fou l'esperó que ens mogué a emprendre l'anàlisi d'aquesta carta, havent-nos entrat la sospita de si podia tractar-se d'un document aljamiat. També confessem que la tasca ens fou ben feixuga, fins que les grafies desfigurades pels nexes, ens foren en certa manera familiars (fig. 18).

El segon document s'ofereix amb una lectura més fàcil; les trabes li pervenen de la mala conservació del paper i de les abreviatures, i sobretot de la intercalació sovintejada de mots rabínics. Ja no es tracta aquí d'un document privat com en el cas anterior, sinó d'un text patent que havia de tenir la major precisió possible. És la capitulació de la clavaria del call de Cervera amb l'enumeració de les obligacions del clavari envers el call i les d'aquest respecte del clavari. La data apareix explícitament en fixar els termes de la duració dels tractes, ço és, del primer de gener de l'any 1455 en un any. Consta aquest document de dos fulls de paper, despresos, de 290 × 225 mil·límetres (figs. 19-22), però que devien, en altre temps, formar quadern. Apareixen escrites les quatre cares; sembla, però, que les tres ratlles finals de l'anvers de la segona fulla i tot el text del revers és una afegidura, encara que feta per la mateixa mà que havia començat l'escrit. La lletra és clara, ben traçada i sense nexes; els capítols estan numerats al marge fins arribar al text de l'addició esmentada.

El Sr. Faust de Dalmases, actual posseïdor d'aquest interessant document, el recollí de les deixalles d'un arxiu notarial que li foren venudes.* Del mateix fons notarial prové el primer document, i és conservat en l'Arxiu Històric de Cervera juntament amb aquell conjunt documental.

LA TRANSCRIPCIÓ. — En la utilització dels signes hebraics en l'escriptura catalana dels dos documents que publiquem s'observa una equivalència gairebé constant, ço que sembla provar que aquesta mena d'escriptura no era pas d'una extremada raresa. El sistema que hem adoptat en la transcripció hem procurat que fos derivat directament dels documents mateixos, defugint la suggestió d'altres sistemes establerts; ens ha servit principalment el document primer, en el qual les grafies tenen una major uniformitat i en el qual la manca d'abreviatures fa que les lleis ortogràfiques siguin més paleses. En el segon document l'escriptura és ortogràficament incorrecta, car un mateix mot apareix amb grafies distintes i en molts indrets s'hi veu una marcada dubitació; val a dir que els documents cristians contemporanis no mostren tampoc una gran fixesa ortogràfica. D'un altre element ens hem valgut per la comprovació del sistema de transcripció, ço és, els documents catalans escrits

* Valgui aquesta avinentesa per a remerciar al Sr. Faust de Dalmases la cordialitat amb què sempre ha posat a les nostres mans les millors gales de la seva rica col·lecció documental.

evidentment per mà judaica, en els quals hi traspua l'habitud de certes grafies hebraïques característiques mal estafetes en l'ús de les lletres llatines. En un document de 1482 les consonants no es dupliquen, sinó molt rarament, i la *h* hi és posada com si es tractés d'un *h* autèntic : *asesor, hordenar, hordenacihons, gloriosa, grida, ycnorar, hofecials, ap.**

Heu's aquí l'equivalència de signes que hem usat en la transcripció:

א — a,	ה — l
— h, inicial davant e, i, o, u,	הי — ll
i entre dues vocals. Davant ה final.	מ — m
ב — b, v; ū en síl·labes inverses	נ — n
ג — g, so suau	ני, נג — ny
ג̄ — g, palatal j, x	ס — c (ce, ci) ç
ד — d	פ — p
ה — ā final	פ̄ — f
ו — o, u; v algunes vegades	ק — q
ז — t	ר — r
י — e, i	ש — s

* «*Aliama judeorum Cervarie contra baiulum et eius locumtenentem.* — Molt magnífich mossen lo loch tinent de batle de *asesor* de la present vila de Cervera : be deu recordar vostra saviesa que no a tres anys fonch feta crida en nom del batle e paers de aquesta vila volent *hordenar* e forçar los jueus de aquesta vila portasen certs abits et alyas los quals los dits bale ni paers fer no podien ni dits jueus no son tenguts en servir ni fer res de aquelles *hordenaciohns* com fosen e son proveyts per los molt eccellents reys de *glorihosa* memoria volents que los paers ni vila no poden *hordenar* sobre los dits jueus ni civil ni criminall ni volen sien forçats portar ningun abit, sol que porten la roda -vermela que an acostumat de portar e en aquel loch hon vuy la portan los quals *privaletges* ho *provesihons* foren *prodoyts* en proces en vostra cort e per lo dit magnífich batle e per vos com a loch tinent de *asesor* se fonch declarat les dites *grida* e *hordenacihons* no aver loch ans aquells *eser* nules e *yinvalides* e vos mossen aquestes coses no *ycnoureu* ni deveu *ycnorar*, majorment que sab vostra saviesa la *esqrituhacibo* feta ara de nou volent que tots los *privaletjes* e libertats sien servades sots pena de *scumonicacibo* et alyas als *hofecials* que aqueles no servaran; e per quant los secretaris de la aljama dels jueus de aquesta vila an sabut que vos mossen ereu request per los paers de dita vila ho per altres persones forçasen *ap* crida los jueus aportar los abits que no son forçats portar e los dits secretaris son tenguts guardar la dita aljama e defensar los *privaletges*, per ço els, en nom de tota l aljama, donen a vos la present cedola ap laho nor e reverencia que s pertany, noteficantvos totes les sobre dites coses, e si aqueles no us acorden feu vos dar lo dit proces al discret senyer en Johan *Ponch*, notari rigent la vostra cort lo quall es estat ja pagnat de tot lo proces per los dits jueus e si per vos mossen lo contrari ere fet, ço es los volguesen forçar en portar abits neguns salvo la dita roda los dits secretaris ab la reverencia e honor que s pertany protesten contra alos e vostres fermançes e contra vostre prencipal e ses fermances de tots danys e damnatges e de totes coses liçetes de protestar acusant vos les penes en los dits *privaletes* ho *provesihons* he *costihacihons* contengudes, e de convenirnos ne davant los jutges de la taula e encara davant lo molt yllustrissim senyor ynfant don Anrich, loch tinent generall del senyor rey e requeren a vos discret notari, ne leveu carta ho cartes si nesesari sera.»—*En altra lletra diu* : «Die .viii.º augusti anno .MºccccLxxxii.º huiusmodi cedula fuit presentata honorabile Jacobo Folch, decretorum doctori locum tenentem honorabiles Geraldii Bisbal dominicelli, baluli et Curie Cervarie et sui honor assessoris in domo curie reperto tamen extrajudicialiter.»

Cervera, Arxiu Històric: Fons notarial: jueus.

Els signes ך, ן, ם, ץ, ף, ץ no apareixen cap vegada en el text català aljamiat dels nostres dos documents.

En el primer document, com sigui que la lectura és més confosa, hem conservat la mateixa separació de línies de l'original, donant les dues versions afrontades per tal de facilitar-ne la comprovació; en el segon les línies han estat refoses, indicant, però, la separació de les ratlles de l'original. Les frases que en la transcripció es troben entre () són cancel·lades en l'original.

En traduir els mots rabínics que es troben intercalats, els hem diferenciat posant-los de lletra cursiva. Sovint aquesta traducció ha pogut ésser feta segons els documents aljamiats castellans¹ que apareixen també estelats de frases rabíniques; altres vegades són els mateixos documents certerins que ens en han aclarit el sentit.

Per tal de poder interpretar degudament el text d'aquest segon document, cal tenir present que l'aljama de jueus de Cervera citada ja en els diplomes del rei Jaume I des de la segona meitat de la tretzena centúria² estava situada en una barriada forana de l'antic clos murallat de la vila coneguda amb el nom de «Cap Corral». L'augment de la població israelita de Cervera obligà diverses vegades als paers a permetre l'expandiment material del call que anà ocupant carrers i camins del seu veïnat. La situació d'aquest call mantingué sempre una certa divisió entre el «call jusà», més antic, on era la primitiva escola, i el «call sobirà», dit abans carrer del Vent, en el qual fou construïda una nova sinagoga en l'any 1385.

Els moviments populars que durant el segle XIV³ se succeïren contra els calls judaïcs de Catalunya tingueren també ressò en la vila de Cervera, havent-nos deixat rastres documentals el de 1349 i el de 1391, que fou la fi de tantes jueries; la guerra de Joan II fou així mateix malestruga al call dels jueus de Cervera. També veïeren moltes vegades reglamentades estretament llur vida per les ordinacions dels paers empesos sovint aquests per les prèdiques dels frares que els tiraven en cara l'excessiva benvolença amb què miraven el conviament de cristians i jueus. Menaven els jueus de Cervera la mateixa vida que els de les altres aljames; a més del comerç del diner eren argenters, metges, relligadors, sastres o giponers; de tant tant ens en arriba a través dels documents algun record anecdòtic que pren gran relleu en mig de la monotonia dels contractes de lucre i les derivacions del seu exercici.³ L'expulsió general decretada l'any 1492 posà fi a l'aljama de Cervera.

1. FERNÁNDEZ Y GONZÁLEZ : *Tres manuscritos rabínicos del siglo xv*, en Boletín de la R. Acad. de la Hist., 1884, pp. 299-307. *Ordenamiento formado por los procuradores de las aljamas hebreas... de Castilla*, 1432, ibid., 1885.

²Pot veure's, també, RIBERA Y ASÍN : *Manuscritos árabes y aljamiados de la biblioteca de la Junta* [para la ampliación de Estudios], Madrid, 1912, lámina 13. — PAUL MEYER : *Le roman provençal d'Esther par Crescas du Caylar médecin juif du xive siècle*, en Romania (1892).

2. FRANCESC DE BOFARULL : *Los judíos en el territorio de Barcelona*.

3. PUIGGARÍ : *Última enfermedad, muerte y exequias del rey Don Juan II de Aragón...* en El Museo Universal, I (1857), pp. 19, 30 i 35.

DOCUMENT I

LLETRA DE SALOMÓ COFÈN A JUCEF CAVALLER

C. Any 1485

דאס יח' אונה ליטרה די לה אבדואינסיהא אי ריבוס מולט קונפֿרשה לה קואל אי מושטראט
 אל פירקוראדור אי אל באטלי די קי שון רומאשוס מולט אינוגאטש פירקי גולש שירביה
 נילש קומפי אין לור גורדיקסיוא אי דיאון קי אילש נום גיקיראן אנאר פוש נו איש
 דייסאדה אל באטלי אגֿי קום אל ביגיר אי גֿו מאנט בי אישטיק אין פודיר דיל דיאולי
 5 קום דיל ביגיר קאר קום מושין וילה נובה וינגי אים טראגי די לה סיגֿה פרישטי
 שיגראמינט אי אומינאטגֿי אן אקיל קיש פירטאגיריאה גֿו די אישיר ני לה גֿוש
 טיסיאה מי דאבאן פיר שִי גֿו פֿאיאה אף אקטי קי באגֿה א מאגֿור סו איש אל
 נושטרי פֿאינטאו דיר אפריש גֿו שיאה פארטיט א אונ פירקוראדור אף אונה
 סידולה קוט גֿו באטגֿ א מאגֿור גֿו בי שיה קי שִי נו פיר ליש פֿירמאנטיש פירירי
 10 ני מון שיגרמינט נון באלריאה מיניש פיר אישטיק קי נו וולריאה ליש פֿירמאנטיש
 ני באלגישין מיניש אי נאגישין דאני די אסו פארלאריב אף מון אטבוקאט שיש פוט פֿיר אויר
 איש קי לו דים פירקוראדור אי באטלי שיקריטאמינט מי דונין אקישט קונשילי
 אי פרישטין לו קושטאט א טוט אסו אין נו איגֿיקוטאר ליש פֿירמאנטיש
 גֿו אי פארלאט אף ליש פֿירמאנטיש קי פיר אמור די מושין אלטאריבה אילש מי וולגישין
 15 פֿיר פֿירמאנסה די נוב אי אן מי רישפושט קי טושטימט קי מושין יואן
 לוש אישקריגה קי אילש שיראן קונטיננט די פֿירלה אגֿי קי ויגֿאב קי
 שירה לו מיליור אי פארלאבני אף מושין אלטאריבה אי אף בון קונשילי פֿיב
 או לו מיליור אי פוש קורט אי די מיניש דישפישיש מי פאר שיריאה לו דים
 מושין יואן אישקריגה א לוש פֿירמאנטיש לאס פֿאסין אי גֿו פורי אנאר
 20 אי קי דיגה אשִי קים פֿאסון פֿירמאנסה (א קי וולרה לו פירקוראדור) און
 לה מאנירה קי לו פירקוראדור דירה ני קונשילארה קי איל לה פֿה
 א אילש ודו ליטבין שולאמינט לו דישניפאטגֿיב קי א מיטגֿ גֿורן שיאה
 אסו אי גֿו פורי מין אנאר לו דיאה מיטגֿ קי און גֿורן מיש און אני
 אף לה פרישניט שירה לה דיטה ליטרה דיל מיראב טוט אי פֿיב או
 25 אף ליש מיניש דישפישיש קי פֿיר שִי פוגה טושטימט מי ריפוש
 אין פיר א לה גישה דיל פירקוראדור פירקי איש לו טוט
 אחיך שלמה הכהן
 לו פורטאדור ווש פֿארה לה אינפֿורמאסיוא לארגה מינט

LLETRA DE SALOMÓ COFÈN A JUCEF CAVALLER

(Transcripció)

Et desitjo salut; Deu te guard. hunā letrā de lā aūdihencihā he rebut molt qonfusā, lā qual he mostrat

- al perqurador he al batle, de qe son romasos molt henujats perqe nols serbiā nels qompli hen lur juridiqciho, he dihen qe hels nom jiqeran anar pus no hes dreçadā al batle axi qom al beger, he jo tant be hestig hen poder del diavle
- 5 qom del beger; qar qom mosen Vilā nobā venge hem trage de lā sijā presti sagrament he homenatge hen aqel qes pertaneriā jo de heser ne la justicihā me daban pero si jo fahihā ap aqte qe bajā a major ço hes al nostre (?), fahent ho dir apres jo sihā partit a hun perqurador ap hunā cedulā qom jo batx a major; jo be seh (?) qe si no per los fermances perire
- 10 ne mon sagrament non balrihā menys, pero hestiq qe no volrihā los fermances ne balgesen menys hen agesen dany; de aço parlareū ap mon atboqat sis pot fer hoir; hes qe lo dit perqurador he batle seqretament me donen aqest qonsell he presten lo qostat a tot aço hen no hexequtar los fermances; jo he parlat ap los fermances qe per amor de mosen Altaribā hels me volgesen
- 15 fer fermançā de noū, he an me respost qe tostem qe mosen Joan los hesqrigā qe hels seran qontents de ferlā, axi qe vejaū qe serā lo millor, he parlaū ne ap mosen Altaribā, he ap bon qonsell feū ho; lo milior he pus qurt, he de menys despeses, me par serihā lo dit mosen Joan hesqrigā a los fermances lam facen, he jo pore anar;
- 20 he qe digā asi qe m facen fermançā (a qí volrā lo perqurador) hen lā manerā qe lo perqurador dirā ne qonsellarā qe hel lā fā a hels, *e als sabedors basta*; solament lo desenpatjeū qe a mitj jorn sihā aci he jo pore men anar lo dia metex, qe hun jorn mes hun any; ap la present serā la dithā letrā del; miraū tot he feū ho
- 25 ap les menys despeses qe fer se pugā; tostem me repos hen fer a lā gisā del perqurador, perque hes lo tot.

Ton germà Salomó Cohen

Lo portador vos farā la hinformaciho largament.

ORDINACIONS DE LA CLAVARIA DEL CALL DE CERVERA

Any 1455

אלש קפיטולש די לא קלוריא דיל קאל ד סרוורה די טוט לו קי שרא
טינגוט פֿיר לו קי שרא ני וולרא || אישר קלורי דיל פרישאינט אנג

א פרימו איש טינגוט אל דיט קלורי ד אישטאר ב שעות בכל יומא בבית הכנסת אקיל
קי וולרא אלגיר אסו איש א שביר || דיל קאל גיושאה אן דיל קאל שוביראה פֿיר ראיברי די
קשקוג יהיד אום או דונא אקילא או אקיליש קנטימאט קי מוקראה || א פגאר א קאדאו פֿיר
שימנאה שיגונש אסו איש אקורדאט פֿיר אל מעמד דיאם ב שעות די אישטאר אן בית
חכנסת פֿיר || קי אל קי נו וולראה אגאר א קאשה דל דיט קלורי קי פוגא אנאר אינ לוק
קומי אינפרו לאנטינסיו דיל קאל איש קי טובא || אורה קי לי פורטראנ דינש פֿיר פֿיר פאגא
איל או אגה א ראיברי אי א פֿיר פאגה אנ ל פֿורמא גא דואל מנסיאונאם:

ב אימים איש טינגוט אל דיט קלורי ראיברי מוטיש אי שינגליש קנטימאטש די פקוניאיש
דל קאל אי פֿיר שמבלאנט || שיקנאנטימאט אה א ראיברי די קאדא יהיד לו קי איש
טאישאט אינ ליש פרופיאטשטש דילש שינשאלש || א || [א] גואלש די אקילש אי אכא אה א
ראיברי פֿיר שמאניש שיגונש איש דיט דישוש אי פֿיר שימבלאנט אה א ריברי || [טוטי] ש ליש
אנפואסיואנש קי אל קאל אינפואשאר אי שי אל קאל נו ליש וינין איל או אגיא א ראיברי די
קאדא יהיד || [אין לא פֿור] מא קי פֿינש אסי אנ קושטוכאט פאגאר אי טוטא מונידא קי
ראיברא אה אנאר א קריק שוב סו איש א שביר || [מאנקא] מינט די פיאיש קום אינקארא
די פֿאלשא מונידא אינפרו שי אל דיד קלורי אויאה די אויר מינוטש או ריאלש || [פֿיר] ליש
פאגאמינטש קי אברא א פֿיר אל קאל אי אישו לי קושטרא אלגונא קנטימאט וולין אל קאל קי
אישו || [.....] אל דיט קלורי לי שיאה מורנאט דל קאל טוט דיאונס קי אין טאל קאש שי פֿיש
אי די אישו לי שיקנין || [.....] אילש גאמניס מוטא ויגאדא קי אל דיט דאונס שיאה פֿיט
אפ שגמימנט אי קונשנטימנט דו[ש] || [דיטש נ] אמניס או ד אלגו אלניס פֿיר אילש אין
אישו אי אין אלטרא מנירא נו:

ג [אי]מים איש טינגוט אל דיט קלורי די פאגאר מוטיש ליש פינשיאונש דילש דיטש
שינשאלש אינ אילש מירמיניש קי אברא || אי שי פֿיר שון שיטאר ד פאגאר אירין פֿימיש
הוצאות אל דיט קאל איל דיט קלורי שיאה טינגוט א ליש דימיש הוצאות || אי אויר אפוקיש
דיל קי פאגרא די ליש פינשיאונש א טוט שון קריק:

[illegible]

Fig. 18. — Lletra de Salomó Cofèn a Jucef Cavaller (segle xv.^è)

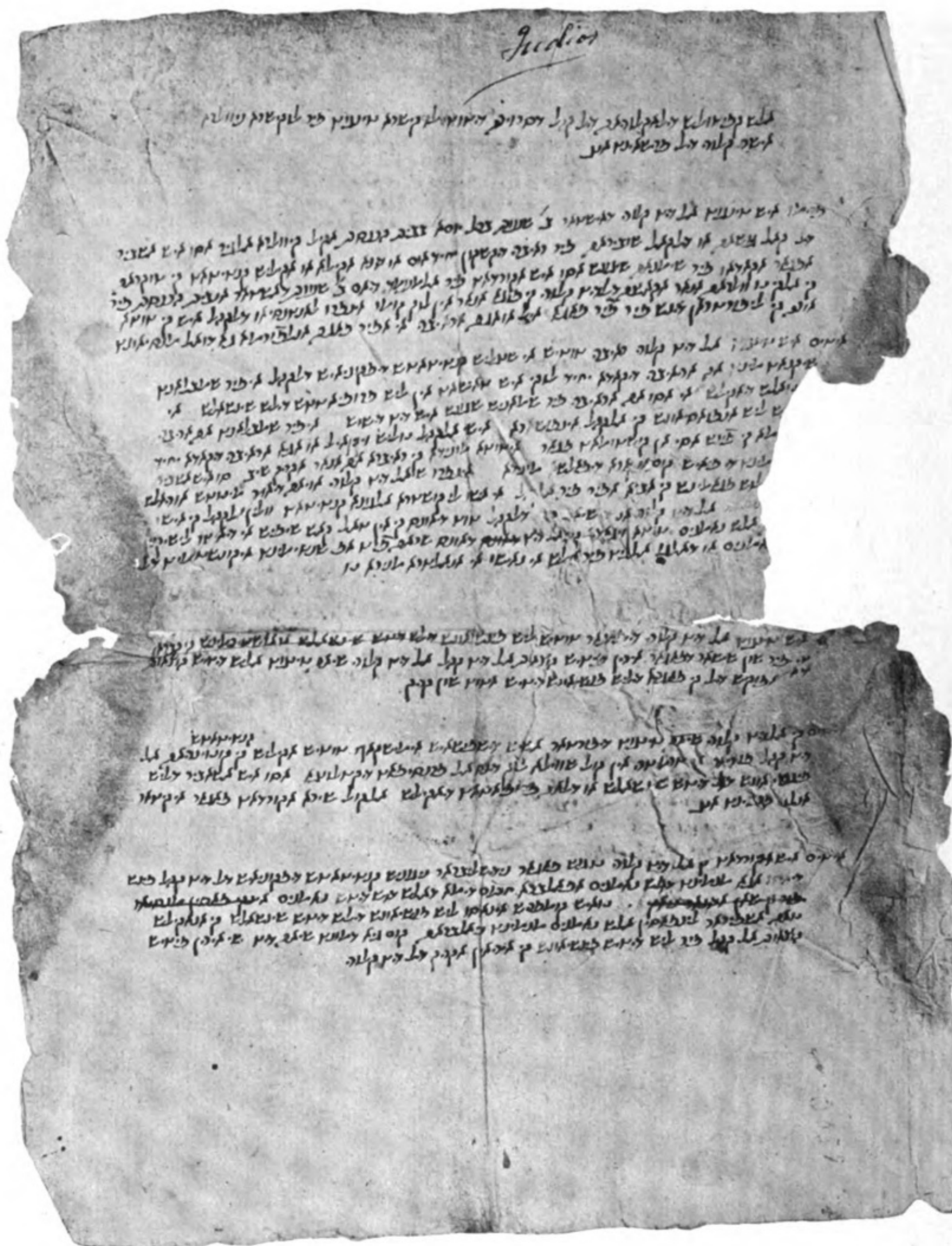

Fig. 19. — Ordinacions de la Clavaria del Call de Cervera (any 1455), f. 1

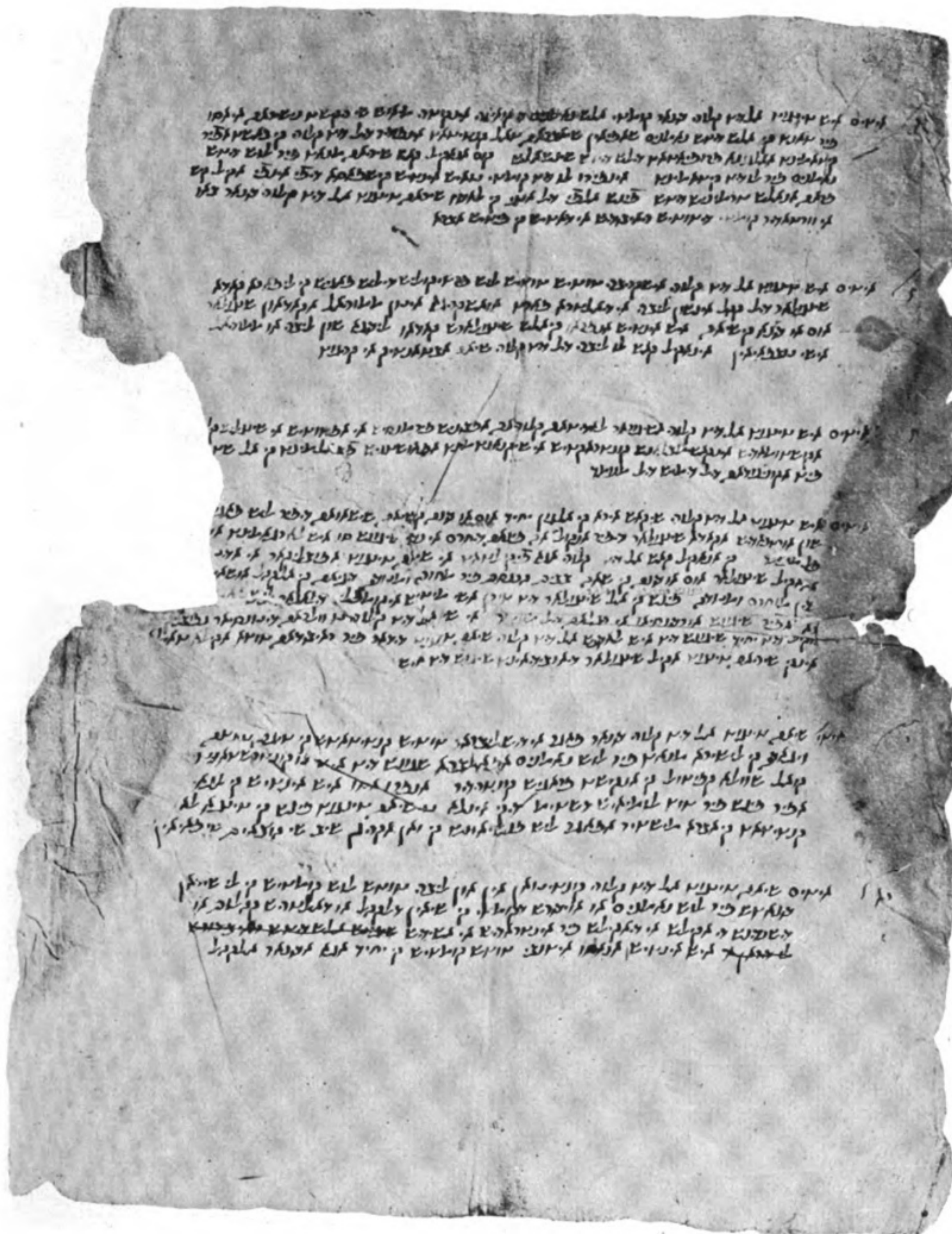

Fig. 20. — Ordinacions de la Clavaria del Call de Cervera (any 1455), f. 1 v.º

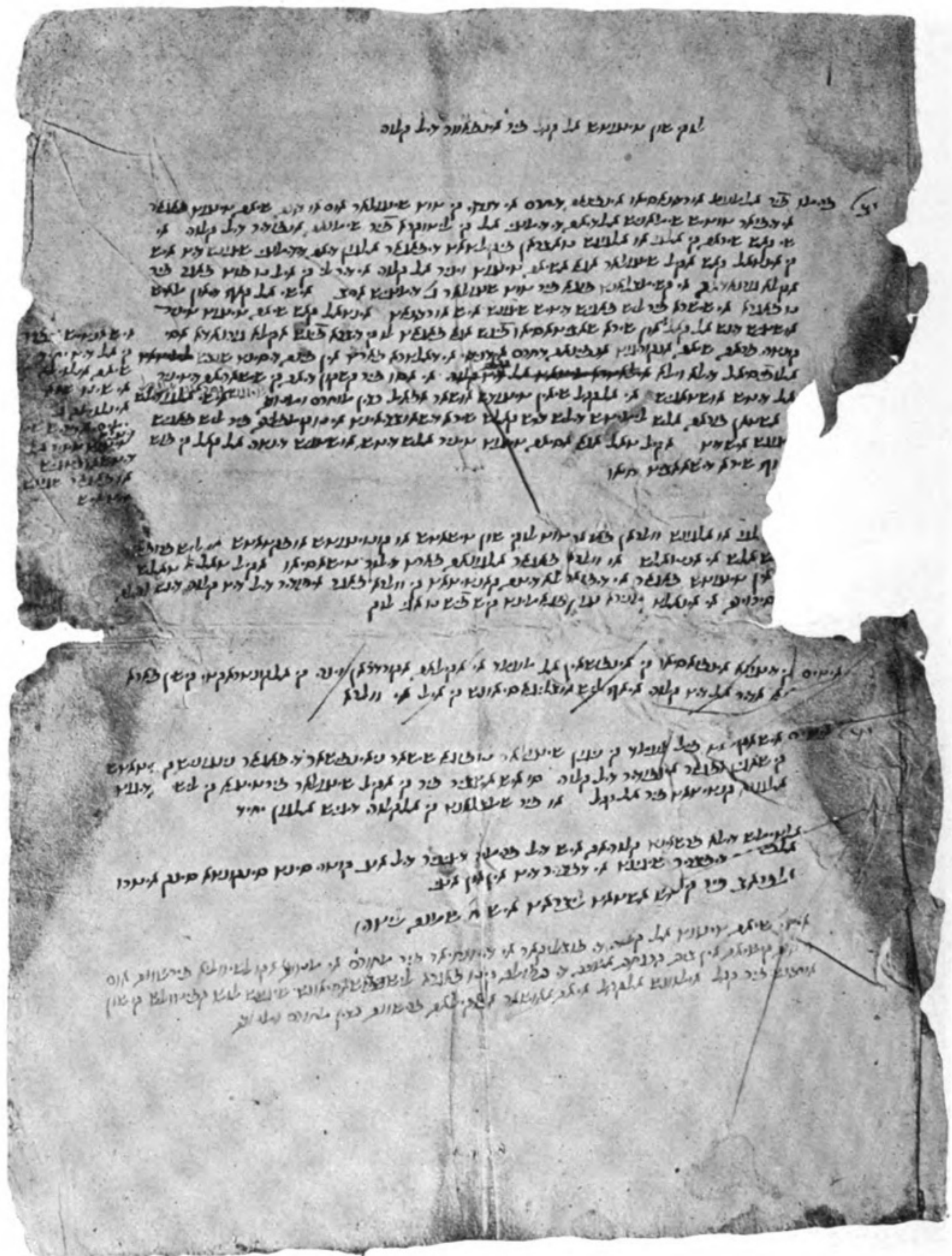

Fig. 21. — Ordinació de la Clavaria del Call de Cervera (any 1455), f. 2

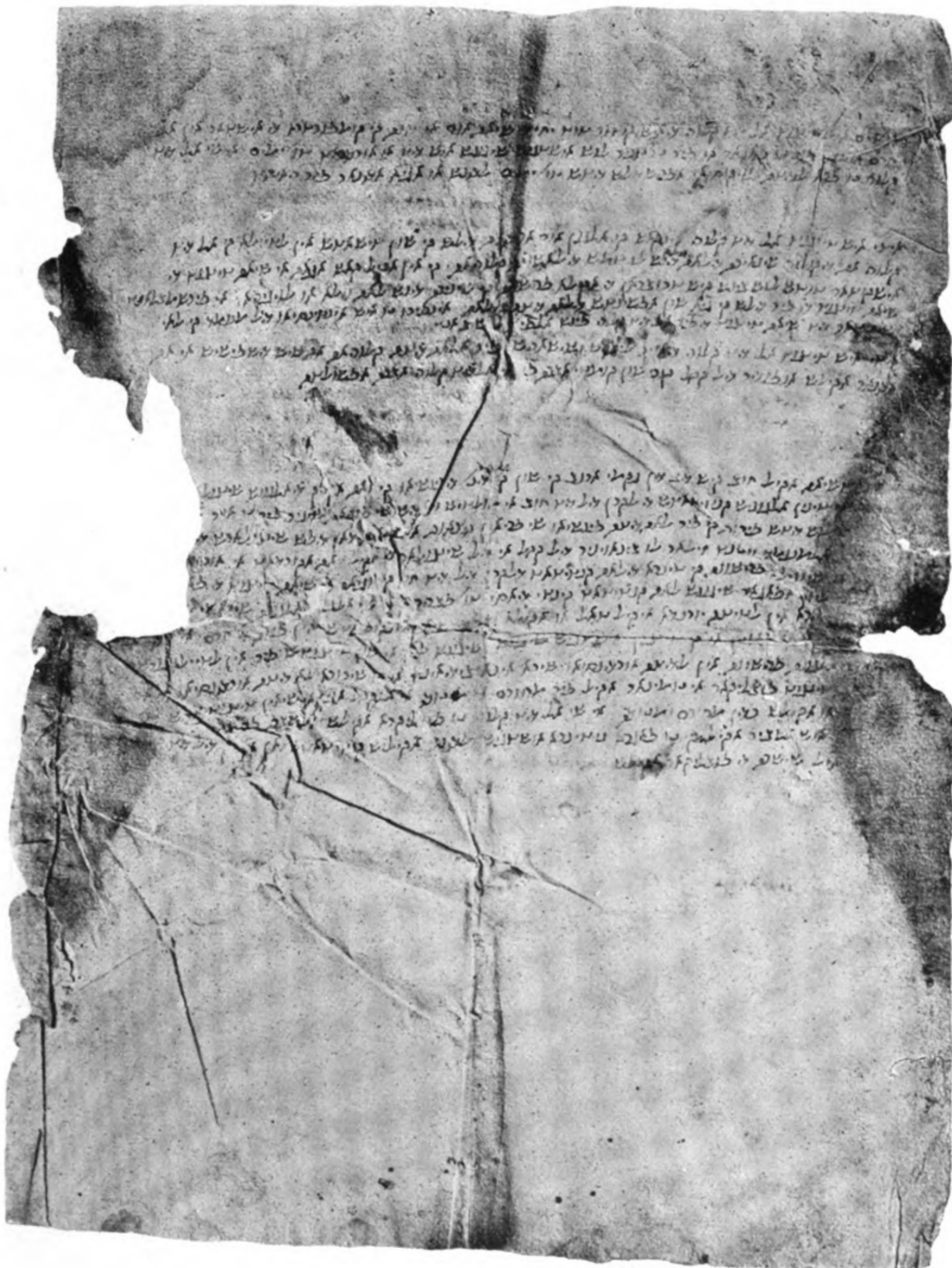

Fig. 22. — Ordinació de la Clavaria del Call de Cervera (any 1455), f. 2 v.º

ד אימים קי אל דיט קלורי שיאה מינגוט די פורטאר א שיש דישפישאיש אי מישקאף
פומיש אקיליש קנמיטאטש קי קונינריאה אל || דיט קאל פורטר אי מרמטרי אין קולשוילא
לוק דינס אל פרנסיפאט די קמלונגא אסו איש א שאביר ד ליש || פינשוואנש דילש דיטש
שינשאלש או ד לאה פרופיאטאט די אקילש אל קול שירא אקורדאט פאגאר אי קיטאר || אן
לו פרישינט אנג:

ד אימים איש אקורדאט קי אל דיט קלורי נו גוש פאגאר זי דישליבראר ניגוניש קנמיטאטש
די פקוניאיש דיל דיט קאל פינש || דיא[.....] אגא מנמינט דאלש נאמנים אף אלברא חתום
די פא דאלש דוש דיטש נאמנים (אין קי פאסין מינסיאו || פיר קי שאנ א דונאר ני א
קי) נו איש קומפריש אין אסו ליש פנשוואנש דילש דיטש שינשאלש קי אינ אקילש || נו אה
אישפיראר לין פאסינ אילש נאמנים מנמינט ני אלבראה קיס גיא דאמונט שיאה דיט שי
אירין פיטיש || קוצאות אל קאל פיר ליש דיטש פינשוואנש קי אירין א קאריק דיל דיט קלורי:

ו אימים איש מינגוט אל דיט קלורי דונאר קומטי אלש נאמנים די קואטרי אין קומרי
מיאט שי ריקישט ני שיראה אי אסו || פיר טאנט קי אילש דיטש נאמנים שאפואין שי
אבראה טאל קנמיטאט אינ פודיר דיל דיט קלורי קי באשט א פיר || קיטאמינט א אלגונא
פרופיאטאט דילש דיטש שינשאלש קום אן אקיל קאש שיריאה מנאט פיר לוש דיטש ||
נאסנים פיר לו דיט קיטאמינט אינפיר לו דיט קומטי נו איש אינמיש קיש פאסא די פי
אין פי אקיל איש || פראה אן אלש מרמיניש דיטש פינש אל פי דיל אנגי קי לאדונ שיראה
מינגוט אל דיט קלורי דונאר באו || אי וורטאדיר קומטי די טומיש ריאבודיש אי דאמיש
קי פיטיש אברא:

ז אימים איש מינגוט אל דיט קלורי אישקריווי מומיש ליש פארביקוליש די ליש פאגיש
קי לו פארא קאדא || שינגולאר דיל קאל אין שון ליברי אי די אלטרא פארט או אישקריגא אין
ון ממוריאל א קאדא ון שנגולאר || אום או דונא קי שיאה איש אינמיש אנפראו קי אילש
שינגולארש קאדאו לי דוגא שון ליברי או ממוריאל || אי שי נוב פאיאין אין אקיל קאש לו
ליברי דיל קלורי שיאה אבטאנטיק אי קריגוט:

ח אימים איש מינגוט אל דיט קלורי אשיגוראר לא דיטאה קלוריאה אף בוניש פירמנטיש אי
אף מומיש אי שינגליש קל[.....] || אקושטומאדיש אין קאשימבלאנש קונטראקטיש אי
שיקנאנטמלונג אף אושטמיש פיר אלימינט קי אל שט[.....] || פיס א קוניגודאה דיל דימיש
דיל מעמד:

ט אימים איש מינגוט אל דיט קלורי שי קאש אירא קי אלגון יהיד אום או דינא קי שזאה
שישאואה די פיר ליש פאגי[ש קי] || שון אורמינאדיש א קאדא שינגולאר די פיר אנקול אה
זינאה די הרם אי גדזי שיגונש סו איש לארגאמינט און[רדינאט] || פיל מעמד קי אן אקיל

קאש איל דיט קלורי אגא פֿיקולטאט אי שיאה מינגוט א פובליקאר אי א דינ[ונסיאר] || א אקיל שינגולאר אום או דונא קי שיאה בבית אכנסת פיר מחות ומנדה דיגיאה קי אל קאל אושא || דין מוהרם ומנודה שיגונש חסכמה דיל קאל פֿינש קי איל שינגולאר דיט מוון א שי מיטש אי קומפלי די פאגאר ליש פאגליש קי אב] || רא א פֿיר שיגונש אורדינאסיו אי ריגלאה דיל מעסד אי שי איל דיט קלורי נו וולראה דיגונסיאר ני פובליקאר || אקיל דיט יחיד שיגונש דיט איש לאדונש איל דיט קלורי שיאה מינגוט די דאר פיר ראיבודאה מוטא אקלא מאילא || אין קי שידואה מינגוט אקיל שינגולאר די אובידיאנס שיגונש דיט איש:

י אימי שיאה מינגוט אל דיט קלורי דונאר פאגר אי דישליבראר מדיש קנטימאטש קי מיגה מוטא || ויגאדה קי לי שירא מנאט פיר לוש-נאמנים אף אלברא שיגונש דיט איש נו קונטרשטאנט || קאל שוולא קאפיטול קי אנקישט פאגליש קונטרידיר אנפרו אסו איש אינמיש קי אגא || א פֿיר פֿינש פיר מוט לו מיאיש ד שטימ' די' קי אין לא נו שיאה מינגוט פֿינש קי מינגא לא || קנטימאטש קי אברא מישטיר א פאגר ליש פנשיאונש קי ואן א קריק שיב שי קוצאות שי פֿאויאין:

יא אימים שיאה מינגוט אל דיט קלורי קונטינאר אין און ליברי מוטש לוש קומטיש קי לי שיראן || דונאטש פיר לוש נאמנים או אוידורש ד קומטי קי שיאון דל קאל או דאלטריש קאלות או || דישנדינש די אקילש אי די אקילש פיר אינטראדיש אי אשידיש (שיגונש אילש דיטש ראיבדורש || לי דוראן) איש אינמיש אן אסו אימנבי מוטש קומטיש קי יחיד אגא א דונאר אל קאל:

לו קי שון מינגוטש אל קאל פֿיר אין פֿאדור דיל קלורי

יב פרימו פֿיר איל מחם אורדונאסיו אין פינאה די חרם אי די נדוי קי מוט שינגולאר אום או דונה שיאה מינגוט פאגאר || אי דיפואר מוטש שימאניש איל דיאה די דימנני אל קי לי מוקרא פֿיר שימנאה אן פודיר דיל קלורי אי || שי קאש שיראה קי אלגו או אלגונש נו אבראן פֿיקולטאט די פאגאר אלגון דיאה די דימנני שיגונש דיט איש || קי אין מאל קאש אקיל שינגולאר אגא אי שיאה מינגוט ויניר אל קלורי אי דירלי קי איל נו מוט פאגר פֿיר || אקילא גורנאדאה אי קי שימבלאנט פוגא פֿיר מוט שינגולאר ג' דימנניש אריב אי שי אל קאף די און מאיש || נו פאגרא אי שישרא פֿיר ליש פאגליש דיטש שיגונש איש אורדונאט אין מאל קאש שיאה מינגוט מיניר || אושטיש דינש אל קאל און שירא שאביטאסיו פֿינש אגא פאגאט לו קי דיברא פֿינש אקילא גורנאדא א סי || קונטריפֿראה שיאה אנקוריגוט אן פינאה די חרם אי די נדוי אי דאלטרא פארט אין פינה די סינט שובש (לא מיטאט) || אל ופיסיאל די לא וילא (אי לאטרא מיטאט אל דיט קלורי) אי אסו פיר קשקון דיאה קי שישאריאה די מיניר || אל דיטש אושטאגיש אי אל קאל שיאין מינגוטש אושאר אף אל כדיו מוחרם

ומנודה שיגונש הסכמת דיל קאל אי שי אלגו דילש || אשטאן פֿודאה אלש לימיטש דילש
דוש קאלש שירא דישאובדיאניט אי נו קומפליך פיר ליש פאגיש || שיגונש איש דים אקיל
טאל אגא אי סואה מינגוט מיניר אלש דוטש אושטגיש דינמרי אל קאל קי פוש || פרוף שירא
די שא אביסאסיוא:

איש אנשיש אינפר קי אל דים יחיד שיאה אן ל וילה אי שי נו שירה אין ל וילה
ג' יסים אפרש שיה וינגוט [שיאה] מינגוט מיניר אל דוטש אונטגיש או פאגאר שגונש
דיט איש:

[יג אימים שי א] לגו או אלגונש וולראן פאגאר פוט לו קי שון מישאמש או קינינגוטש
או פאקסטש אין ליש פרופיאטאמש [דילש שינ] שאלש אי אננאלש אן וולראן פאגאר
אלגונא פארט די לור מישאסיוא אקיל טאל או טאלש || [שי] אין מינגוטש פאגאר אי דיפואר
לא דיטה קאנטיטאט קי וולרא פאגאר אי פודיר דיל דים קלורי דינש ל וילה || [די] סירוריה אי
אין אלט[רא] מאנירא ניגון פגאמינט קיש פיש נו אגי לוק:

(אימים קי דינגונא אינפואסיוא קי אינפרשאין אל מחמד אי אקילאה אקורדאן ויני קי
אל קונטראקטי קי שין פֿארא || אגא א דיר אל דים קלורי אי אף ליש אובליגאסיואונש קי איל
אי חלרא:)

יד אימים איש אקורדאט פיל מחמד קי ניגון שינגולאר נו פוגא שישאר ני אינפישאר די
פאגאר נינגוניש קאנטיטאמש || קי שאגין א פגאר אין פודיר דיל קלורי סו איש א שביר פיר
קי אקיל שינגולאר פירטינגא קי לי ש[יאה] דיגוט || אלגונא קנטיטאט פיר איל קאל אי פיר
שמבלאנט קי אל קלורי דיגיש אלגון יחיד:

אל מימש די לא פרשאונט קלוראה איש דיל פרימיר די גיניר דיל אנג קוטרי סינט
סינקונטא סינק אי מור || אל פרימיר די פֿבריר שיגינט אי ד פֿבריר דים אין און אנגי:

אל פראב פיר קי לוש אשטאט ליבראט איש ח שמנה ליטריין:

אומי שיאה מינגוט אל קלורי די פובליקאר אי דינגסיואר פיר מחורם אי מנודה א
קולשיווליא פירשונה אום || או דינה קי שיאה אין בית חכנסת א שעת די תפולה קי נו
פאגרה ליש [אי] נפושסיואונש שיגונש לוש קפיטולש קי שון || אורדונ[אט]ש פיר קאל אי לונש
אל קאל איאה א אושאר אין אקילאה פירשונה כדין מחורם ומנודה:

אימים איש מינגוט אל דים קלורי די אישוקוטאר מוט יחיד שיאה אום או דינה קי
קומפורטרא די אישטאר אזו אל || חרם או פיר נו פאגאר או פיר נו מיניר לוש אושטגיש
שיגונש איש דים או אורדונאט מו ימים אי שי אל דים || קלורי נו פֿארא ל דיטא
אישוקוטאר אפרש דילש דיטש מו ימים לדונש או אגיא א דונאר פיר ראיבוט:

אִישׁ מִיָּגוֹם אֵיל דִּים קְלוּרִי קִינ קאַש קי אַלגנן אום או דונה דילש קי שון מישאמטש
 אין ל מילא קי אל דים || קלורי אה די קליר שיג אורה די לאה וילא דינש לו מימטש די לא
 שחא קלוריאה קי אין אקיל קאש אגיאה אי שיאה מיגום די || אישקוטאר מוטש לוש בינש
 קיש מרבראן די אקילא פרישונה קי שון ירה דינש לאה וילא או ל ויגוריא אי פיר שימבלאנט ||
 שיאה מיגום די פֿיר דילש קי גיא שון אפשינמטש די לאה דימאה וילאה אינפירד נג איש
 אינמינסיאו דיל מעמד קי לי || שיקוטאר דים שיאה מיגום די פֿיר איל דים קלורי פֿינש
 אל פֿי דיל שוב אגוי:

אימיז איש מיגום אל דים קלורי די אויר ליבריש נישאריש פֿיר א לאה דימא קלוריאה
 אה שיש דישפישיש אי אה || א דונאר אקילש אן פודיר דיל קאל קום שון קוממי אברה פֿי אי
 אל דים קלורי אברה אפשוטמה:

[פאג] ב שיאה אקיל חוב קיש דיב דין גקמי ארנב קי שון ק דון די פינשיאו קי ואה א
 קאריק די אלגונש שינגולא[רש]..... ||]קי מינין אלגוניש קנמיטאמטש די לקרן דיל דים
 חוב אי מולמיש ויגאדיש שי פוריאה שויגד פֿיר נג אויר א..... ||]לוש דימטש פירות קי
 פֿיר לאה דימא פינשיאו שי פֿריאין קוצאות אין גראן דאן דילש שינגולארש די..... ||]אל
 מעמד וולינט וילאר לו בינאוויגיר דיל קאל אי דיל שינגולאר די אקיל אה אקורדאט אי
 און[דונאט]..... ||]קואלשיווילא פרישונה קי מינרא די לאה קנמיטאמטש ד לקרן דיל דים
 חוב קי אגיאה אי שיאה מיגום די פאן[אר]..... ||]א פאגאר שיגונש לאה קנמיטאמטש קינ
 מי די אסי מו פֿבריר אי שי אלגו או אלגונה שיראה..... ||]אין ל מיטא יורנדא איקיל
 מאל או אקילש אינקוריוגוטש אין פינה די חרם אי מינודה ||]פאגין או קי מינגין
 אושטאגיש שיגונש פֿאן אי שון מיגומטש פֿיר אין ל מילש גרשא || אי שי אלגונא פרישונה
 אין ל דימא אורדינסיאו שירא אינאובידיאנט אי נג שירורא לא דימא אורדינאסיאו איל קלורי ||
 [שיאה] מיגום פובליקאר אי נומינאר אקיל פֿיר מחורם אי מנודה אי אל קאל אגין אי
 שיאין מיגומטש אושאר אף || אקיל או אקילש כדין מחורם ומנודה אי שי אל דים קלורי
 נג פובליקאר אקילש אל שבת פרימיר אפריש ||]איש אשביר אקיל קי נג פאגרא נג מינרא
 אושטגיש לדונש אקילש קנמיטאמטש ואן א קאריק דיל דים קלורי || שי איל שישארא די
 פובליקאר אקיליש:

ORDINACIONS DE LA CLAVARIA DEL CALL DE CERVERA

(Transcripció)

Any 1455

HELS QAPITOLS DE LA QLAVERIĤA DEL QAL DE CERVERĀ
DE TOT LO QE SERA TENGUT FER LO QI SERA NE VOLRA HESER QLAVERI DEL PRESHENT ANY

- I Primo, hes tengut hel dit qlavari d estar .ii. *hores cada dia en la casa del Consell* aqel qe volra helegir, aço hes a saber || del qal jiushā ho del qal sobirhā per rehebre de qisqun *singular*, hom ho dona, aqela ho aqeles quantitat qe toqarhā || a pagar a qadahu per semanhā, segons aço hes aqordat per hel *call*, dihem .ii. *hores* de hestar hen *casa del consell* per || qe hel qe no volrhā anar a qasā del dit qlavari qe puga anar hen loq qomu henpro l antenciho del qal hes qe tota || horā qe li portaran dines per fer paga hel ho aja a rehebre he a fer pagā hen la forma ja daval mencihonat.
- II Hitem, hes tengut hel dit qlavari rehebre totes he sengles quantitats de pequnihs del qal he per semblant || signantment hā a rehebre de cada *singular* lo qe hes taisat hen les propihs dels sensals he || [a]nuals de aqels he aço hā a rehebre per semanas segons hes dit desus. E per semblant hā a rebre || [tote]s les anpoacihons qe hel qal hinposara he si al qal no les venen hel ho agia a rehebre de cada *singular* || [hen la for]ma qe fins aci an qostumat pagar. He tota moneda qe rehebra ha anar a qareg seu, ço hes a saber || [manqa]ment de pehes qom encara de falsa moneda. Henpro si hel dit qlavari avihā de haver menuts ho reals || [per] los pagaments que aura a fer per hel qal he aiso li qostara alguna quantitat volen al qal qe aiso || [...] al dit qlavari li sihā tornat del qal tot *menyscap* que hen tal qas se fes he de aiso li signen || [...] hels *secretaris* tota vegada que hel dit *menyscap* serhā fet ap sentiment he consentiment del[s || dits] *secretaris* ho de algu helegit per hels hen aiso, he hen altra manera no.
- III [Hi]tem, hes tengut hel dit qlavari de pagar totes les pensihons dels dits sensals hen hels terminis qe auran || he si per son sesar de pagar heren fetes *perdues* al dit qal hel dit qlavari siha tengut a les dites *perdues* || he aver apoques del qe pagara de les pensihons dites a tot son qareq.
- IV Hitem, qe hel dit qlavari sihā tengut de portar a ses despeses he mesqap totes aqeles quantitats qe qonvenrihā al || dit qal portar he trametre hen qolsevuila loq dinç hel principat de Qatalunya, aço hes a saber, de les || pensihons dels dits sensals ho de la propihs de aqels al qol sera acordat pagar he qitar || hen lo present any.
- V Hitem, hes aqordat qe hel dit qlavari no gos pagar ne desliūrar negunes quantitats de pequnies del dit qal fins || dia[...] aja manament de hels *secretaris* ap albara *signat* de ma de hels dos dits *secretaris* (hen qe facen menciho || per qe son a donar ne a qi.) No hes qompres hen aço les pensihons dels dits sensals, qe hen aqels || no hā hesperar lin facen hels *secretaris* manament ne albarhā qom gia demunt sihā dit si heren fetes || *perdues* al qal per les dites pensihons que heren ha qareq del dit qlavari.

- VI Hitem hes tengut hel dit qlavari donar qomte als *secretaris* de quatre hen quatre mehos si request ne serhã he aço || per tant qe hels dits *secretaris* sapihen si aũrha tal qantitat hen poder del dit qlavari qe bast a fer || gitament a alguna propiherat dels dits sensals qom hen aqel qas seriha manat per los dits || *secretaris* fer lo dit qitament. Henpero lo dit qomte no hes hentes ques faça de fi hen fi aqel qes || farhã hen hels terminis dits fins al fi del any qe ladon serhã tengut hel dit qlavari donar bho || he vortader qomte de totes rehebudes he dates qe fetes aũra.
- VII Hitem, hes tengut hel dit qlavari hesqriure totes les partiques de les pages qe li fara qada || singular del qal hen son libre he de altra part ho hesqriga hen un memorial a qada un singular, || hom ho dona qe sihã. Hes hentes henperho qe hels singulars qada u li duga son libre ho memorial || he si noũ faihen hen aqel qas lo libre del qlavari sihã aũthentiq he qregut.
- VIII Hitem, hes tengut hel dit qlavari asegurar la dithã qlavarihã ap bones fermances he ap totes he sengles ql[ausules] || aqustumades hen qasemblans qontraqtes, he siqnantment ap hostages fet aliment que hel st[...] || fet a qonegudã del demes del *call*.
- IX Hitem, hes tengut hel dit qlavari, si qas hera qe algun *singular*, hom ho dona qe sihã, sesavhã de fer les page[s qe] || son hortenedes a qada singular de fer *incorrega en* (?) penhã de *excomunio* he *vet*, segons ço hes largament ho[rdenat] || pel *call*, qe hen aqel qas hel dit qlavari aja feqoltat he siha tengut a publiqar he a den[unciar] || a aqel singular, hom ho dona qe sihã, *en casa del consell* per *excomunicat e vedat* *digiha qe hel qal hosa [...] || den *excomunicat e vedat* segons *la ordinacio* del qal fins qe hel singular dit torn así metes he qompli de pagar les [pag]es qe aũ- || ra a fer segons hordenaciho he reglhã del *call*. He si hel dit qlavari no volrha denunciar ne publiqar || aqel dit *singular* segons dit hes ladons hel dit qlavari sihã tengut de dar per rehebuda tota aqela taila || hen qe seriha tengut aqel singular dehobediherent, segons dit hes.
- X Hitem, sihã tengut hel dit qlavari donar, pagar he desliũrar totes qantitats qe dega tota || vegada qe li sera manat per los *secretaris* ap albara, segons dit hes, no qon-

* Les diverses graduacions de l'excomunió hebraica (שמתא, חרם, גדוי) no resten clares del tot en aquest text. El document que ara transcriurem ens aclareix només el sentit del mot מנודה, equivalent a *vet*:

«Disabte que s comptava .xi. de jolliol, esent congregats los demes de l'alajama en la escola del gal sobira en Davi Bendit e Jucef Baro e n Estruch Cavalier, affermant eser jutges *aleis* per la aljama del present any, al qual en abraych son nomenats *berurim deteviot* e de *averoc*, fferen una amonestacio e notefficacio a la dita aljama e digueren aquestes paraules ho consemblans : maniffets sia a tot hom com a estancia del perqurador de mose l abat de Cardona es estada tramesa a nosaltres una lletra sob-sediaria, partent de la cort de mosel dega de Cervera, requerent nos en sobside de josticia denoticiem e pobliquem per *vedat* en Mose Sutlam, jueu de dita vila axi com *aqel qi* noa servat son jurament contra presta de pagar *aqel* deute *qera* tengut donar al dit mose abat lo qual par per carta *qens* en fa promta ffe e per quant nosaltres volem complir les coses que som tenguts justa la requesta a nosaltres feta segons es dit o denonciam el dit Mose Sutlam per *vedat nomenat en abraych menude*, de que amonestam a tot hom jeneralment usen ab el com a *menunde* segons abraych vol e per quant volem les coses dites e amonestades sien en memoria en lesdevenidor regrim a vos notari levets carta et oetera.» *Al revers diu* : «Die .xv. mensis julii domini anni lxi predicti Davi Bendit. Testes anthonius Bonet, mercator, Johannes Sala, bosserius et Jacob de Querci, junior, iudeus Cervarie.»

Arxiu Hist. de Cervera : Fons notarial : *jueus*.

trasant || qualsevola qapitol qe anqest poages qontredir henpro aço hes hentes qe aja || a fer fins per tot lo mehes de setembre de qe hen la noi sihã tengut fins qe tinga la || qantitat qe aïra mester a pagar les pensihons qe van a qareq seu si *perdues* se faihen.

- XI Hitem, sihã tengut hel dit qlavari qontinuar hen hun libre tots los qomtes qe li seran || donats per los *secretaris* ho avedors de comte qe sihen del qal ho d altres *qals* ho || desendens de aqels he de aqeles per hentrades he hesides (segons els dits rehebedors li diran) || Hes hentes hen aço aitambe tots qomtes qe *singular* aja a donar al qal.

LO QE SON TENGUTS AL QAL FER HEN FAVOR DEL QLAVARI

- XII Primo, fer hel *call* hordonaciho hen penhã de *excomunio* he de *vet* qe tot singular, hom ho dona, sihã tengut pagar || he depoar totes semanas hel dihã de dimenge hel qe li toqara per semanhã hen poder del qlavari he || si qas serhã qe algu ho alguns no aïran feqoltat de pagar algun dihã de dimenge segons dit hes || qe hen tal qas aqel singular aja he sihã tengut venir al qlavari he dirli qe hel no pot pagar per || aqela jornada; he qe semblant puga fer tot singular .iii. dimenges areû; he si al qap de hun mehes || no pagara he sesera fer les pages dites, segons hes hordonat, hen tal qas sihã tengut tenir || hostes dins hel qal hon sera sabitaciho fins aja pagat lo qe deura fins aqela jornada; he çì || qontre farhã sihã henqorregut hen penhã de *excomunio* he de *vet* he de altra part hen pena de cent sous || al hoficial de la vila (he l atra mitat al dit qlavari), he aço per qisqun dihã qe sesarihã de tenir || el dits hostages; he al qal sihen tenguts husar ap hel *com a excomunicat e vedat* segons la *ordinacio* del qal. He si algu dels || [qe] hestan forhã els limits dels dos qals sera deshobedient he no qomplira per les pages || [s]egons hes dit aqel tal aja he cihã tengut tenir hels dits hostages dintre hel qal qe pus || [pr]op sera de sa abitaciho.

(*Al marge*) Hes hentes [hen]pro qe hel dit *singular* sihã en la vila he si no sera en la vila .iii. jorns apres sihã vengut [sia] tengut tenir hel dits hostages ho pagar, segons dit hes.

- XIII Item [si] algu ho alguns volran pagar tot lo qe son tesats ho qonvenguts ho paqtats hen les propiethats || [dels sen]sals he annuals, ho volran pagar algunhã part de lur tesaciho, aqel tal ho tals || [si]hen tenguts pagar he depoar la dita qantitat qe volra pagar hen poder del dit qlavari dins la vilã || [de] Cervera he hen altra manera negun pagament qes fes no aje loq.

(Item qe denguna hinpoaciho qe hinposhen al *call* he aqelhã aqordaran venre qe al contraqte qe sen fara || aja a dir hel dit qlavari he ap les hobligacihoes qe hel hi volra.)

- XIV Item, hes aqordat pel *call* qe negun singular no puga sesar ne enpesar de pagar nengunes qantitats || qes agen a pagar hen poder del qlavari ço hes a saber per qe aqel singular pertenga qe li s[iha] degut || alguna qantitat per al qal, he per semblant qe hel qlavari deges [a] algun *singular*:

Hel tems de la preshent qlavarihã hes del primer de gener del any quatre cent cinquanta cinq he tro || hel primer de febrer sigent, he de febrer dit hen hun anyi:

Hel preu per qe los astat liurat hes .viii. *vuit lliures*:

Item sihã tengut hel qlavari de publiqar he denunciar per *excomunicat* he *vedat* a qolsevulla persona, hom || ho dona qe sihã, hen *casa del consell* [després de?] .i. *hora* de

suplicació qe no pagara les [hi]nposacihons segons los qapitols qe son || hordenats per qal he levons al qal aihã a husar ap aqelhã presona *com a excomunicat e vedat*.

Hitem, hes tengut hel dit qlavari de hesoqutar tot *singular*, sihã hom ho dona, qe comportara de hestar hen hel || ..., ho per no pagar ho per no tenir los hostages segons hes dit ho hordonat .xv. dies, he si hel dit || qlavari no fara la dita hesequciho apres dels dits .xv. dies ladons ho agen a donar per rehebut.

Item hes tengut el dit qlavari qen qas qe algun hom ho dona, dels qe son tesats hen la tailla qe al dit || qlavari ha de qulir, se n hira de lhã vila dins lo tems de la suhã qlavarihã, qe hen aqel qas ajhã he siha tengut de || hesequtar tots los bens que s trobaran de aqela presonhã qe se n ira dins lhã vila ho la vegerihã he per semblant || sihã tengut de fer dels qe gia son apsents de lhã dithã vilhã, henpero no hes hintenciho del *call* quel he- || sequtar dit sihã tengut de fer hel dit qlavari fins al fi del seu anyi.

Hitem hes tengut hel dit qlavari d aver libres nesesaris per a lhã dita qlavaria hã ses despeses he hã || donar aqels hen poder del qal qom son qomte aura fi he hel dit qlavari aura apsolta.

[Pagat?] siha aqel *deute* qes deu den Jacme Arnau qe son .c. din. de pensiho qe vhã a qareq de alguns singola[rs... || ...]qe tenen algunes quantitats de ... del dit *deute* he moltes vegades se porihã seguir per no aver a [... || ...]los dits *redits* qe per la dithã pensiho se farien *perdues* en gran dan dels singulars de [... || ...]al *call*, volent velar lo bonavenir del qal he del singular de aquel, ha acordat he hor[donat || ...]qualsevuile presona qe tenra de lhã quantitat de ... del dit *deute* qe ajihã he iihã tengut de pa[gar || ...]a pagar segons lhã quantitat que n te de aci .xv. febrer he si algu ho alguna serhã[... || ...]hen la dita jornada aqel tal ho aqels sihen hinqoreguts en pena de *excomunio* he *vet* || [...]pagen ho qe tengen hostages segons fan he son tenguts fer hen la tailla grosa. || He si alguna presona hen la dita hordinaciho sera hinhobedient he no servara la dita hordinaciho hel qlavari || siha tengut publiqar he nomenar aqel per *excomunicat* he *vedat* he al qal agen he sien tenguts husar ap || aqel ho aqels *com excomunicat e vedat*. He si hel dit qlavari no publiqara aqels el *disabte* primer apres || [...]hes ver aqel qe no pagara ne tenra hostages ladons aqeles quantitats van a qarech del dit qlavari || si hel sesara de pobliqar aqeles.

**CATÀLEG DELS MANUSCRITS de la Biblioteca
de Catalunya,** fet de JAUME MASSÓ TORRENTS i de JORDI RUBIÓ I
BALAGUER. (Continuació.)

80

Curiositat catalana

Volum escrit per una sola mà de les darreries del segle .xviii.⁴, de 349 pàgines, més 4 de portada i pròleg; demés, apareixen algunes planes blanques que no són paginades ni alteren la numeració de les escrites, que són les soles que compten : entre les pp. 71-72 tres, 107-108 tres, 143-144 quatre, 156-157 tres, 171-172 set, 193-194 tres, 229-230 quatre, 264-265 quatre, 279-280 una, 303-304 quatre; la p. 245 apareix repetida. 216 x 150 mm. Relligat de nou en pergami flexible amb el rètol al lloç : *Vicens García | Curiositat | Catalana*. A la fi, després d'un foli blanc de guarda, un altre que duu escrit al verso : «Es de Antonio Cornet. Lo compro En los Encantes El dia 14 del mes de Octubre del Año de 1878», a dalt, i al cap de baix : «Costo lo que le pidieron». D'una manera general les poesies en metre endecasíl·lab van escrites a tota l'amplada, les en octosíl·lab a dues columnes. En la portada apareix així el títol de la col·lecció : *Jhs | Curiositat Cathalana | Y (corregit O) | Recreo, y Jardí del Parnàs | que conté | las Obras, y Poesias escullidas del Insigne | Poeta Doctor Vicens Garcia | Rector de Vallfogona | y de altres Poetas Cathalans. | Ix á llum á instancias | dels apasionats al Autor, y á la | Poesia Cathalana*.

1 (p. 3 prel.) *Als Apacionats del Dr. Vicens García Rector de Vallfogona. Salud.*
— No sens causa (molt senyors meus) los Antichs Escriptors procuraban,...

Firma aquesta lletra «Franco Ignasi Vandres», ratllats els dos noms de fonts.

2 (p. 4 prel.) *Protesta.* — Si en los Poemas se troban alguns llocs,...

És la mateixa protestació que des de l'edició de 1820 es suposa feta en nom de l'autor pels rectors de Pitalluga i dels Banys.

3 (p. 1) *Al Lector. Advertencia de qui ha recopilat aquest llibre intitulat Curiositat Cathalana dels Autors y sas obras, ó Poesias ques troban continuadas en ell.*—Decimas.—
Aquest llibre se intitula

El col·lector declara que el llibre conté obres d'En Fontano [Fontanella], Ferrer,

Nogués, Garceani (Garcia), Massanès. Publicat per Salvador Mestres, *Poesias perdidas de Vallfogona : Poetas ignorados*, en les *Memorias de la R. Academia de Buenas Letras de Barcelona*, t. II, 1868, p. 410.

- 4 (p. 3) *Prolec als crítics, y zoilos lectors*. — Romans. — A[lls] de la crítica turba
- 5 (p. 4) *Al poeta Mirambell que recopilà las obras dels Poetas Cathalans*. — Decima. — Es Ovidi un burinot
Vegi's edició de 1840 del Rector de Vallfogona, p. 12 bis.
- 6 (p. 5) *Al Mateix Soneto*. — De la Torrida Zona a Mongibell
V. id. id., p. 9 bis.
- 7 (p. 5) *A las obras del Elegant Cathala D^r. Vicens Garcia Rector de Vallfogona escrigué lo Rector de Bellesguart*. — Soneto. — Per quanta gracia en sí diu, grata sia
V. id. id., p. VIII.
- 8 (p. 6) *Lo Rector de Guialmons en obsequi de las obras del Rector de Vallfogona immortalisa son Nom ab aquest Soneto*. — Pagà'l tribut à la fatal tisora
V. id. id., p. VIII.
- 9 (p. 6) *Elogia á las obras del D^r. Vicent R^r. de Vallfogona son Amich lo Rector dels Banys ab la expressió de aquest*. — Soneto. — De aquell Riu, que secà no ha vist Espanya
V. id. id., p. IX.
- 10 (p. 7) *Lo Mateix Rector, al mateix assumpto*. — Soneto. — Com fa signe canor, se oi Garcia
V. id. id., p. IX.
- 11 (p. 8) *A la ciutat de Tortosa felis, y fecunda Mare del D^r. Franco la Torre; y del Rector de Vallfogona lo Rector de Alcanà*. — Soneto. — Que de Marte en la escola, gloriosa
V. id. id., p. X.
- 12 (p. 8) *Lo Rector de Valldellonses al Autor*. — Soneto. — Cisne immortal, ó Fenix, que á la fama
V. id. id., p. X.
- 13 (p. 9) *Del Rector de Pitalluga Coronista de la vida del Autor*. — Soneto. — Tant remontas, Garcia, lo teu bol,
P. 11, blanca. V. id. id., p. XI.
- 14 (p. 11) *Poesias varias del D^r. Vicent Garcia Rector de Vallfogona, y de Altres Poetas Cathalans*. — *Al Crític Lector*. — Soneto. — Ara baixes la vista envés la immunda
V. id. id., p. 1.
- 15 (p. 12) *Al Malevol Lector*. — Soneto. — Ix la prodiga llum, que ab sutil ralla,
V. id. id., p. 2.

16 (p. 12) *Queixes lo Autor de que y haje tants Poetas.* — Soneto. — Plorant llores junt á las Cristalinas

V. íd. íd., p. 7.

17 (p. 13) *A la expressiva sensillesa de la llengua cathalana.* — Soneto. — Gaste, qui de las flors de la Poesia

V. íd. íd., p. 2.

18 (p. 13) *Retrato, que ab lo valent pinsell de la sua ploma fa de si mateix lo Autor.* — Soneto. — Ô tu, que de cervera a Barcelona

Vegi's ms. 76, n. 87.

19 (p. 14) *Al mateix.* — Soneto. — Ingeni sobera, traça Divina

20 (p. 14) *Al mateix.* — Soneto. — Vos sou lo Primer home de la Terra

21 (p. 15) *Resposta del Rector de Vallfogona al antecedent Soneto.* — Si lo primer suposa señoría

22 (p. 16) *A D.ª Juan Ferré.* — Soneto. — O tu Insigne Poeta Cathalà,

23 (p. 16) *A la virtut, y fortaleza del Tabaco.* — Soneto. — Amor, amor, que vols fer del buyrac

V. edició de 1840, p. 7 bis.

24 (p. 17) *A un lladre pel roig culpats de haver robat una Custodia, y de altres llatrosinis condemnat á llevarli las Orellas, y Galera perpetua.* — Sonet. — Prou lo teu pel roig nos demostraba

25 (p. 17) *Soneto.* — Los raigs del Orient desembaynaba

V. íd. íd., p. 3.

26 (p. 18) *A la majordona del Autor, que pelant una fava una vetllada, li caygué un tros de dent, que sols tenia en tota la boca.* — Soneto. — Sols vna mija dent, que li restava

V. íd. íd., p. 3.

27 (p. 18) *Soneto.* — Brama, ocupada de rabiosas penas

V. íd. íd., p. 4.

28 (p. 19) *A la vanitat de una Dama, que desdenya lo Casar se ab un Cavaller persuadintse no ser tan bo com ella essent tots de una mateixa prosapia.* — Soneto. — De la Arca, haont se embarcà Naturalesa

V. íd. íd., p. 5.

29 (p. 19) *Despedeixse un Galan de sa Dama cansat de adorarla, y sens haver lograt alguna correspondencia.* — Soneto. — Ay! cap de tal en mi, no so Mussol,

V. íd. íd., p. 6.

30 (p. 20) *Alaba lo Autor á un Poeta Aragones nomenat D. N. de Heredia.* — Soneto. — Estic pera posarme dins de vn foc

V. íd. íd., p. 6.

31 (p. 20) *Prega lo Autor y Poeta á son Amich (á qui nomena Tirsis) li responga á sas Cartas.* — Soneto. — Tirsis, així del vn al altre Pol

V. íd. íd., p. 7.

- 32 (p. 21) *A una Mossa, que desdeñant als cavallers se aficionà á un home de baixa esfera.* — Soneto. — Entre sos braços dolsament tenia
V. íd. íd., p. 8.
- 33 (p. 21) *A una Mossa gravada de verola.* — Soneto. — Mala Pasquau's do Deu Mossa Corcada,
V. ms. 76, n. 38.
- 34 (p. 22) *A una Dona que presumia de molt hermosa.* — Soneto. — Ay! Ay! mal ajau vos, Dama Descac
V. edició de 1840, p. 9.
- 35 (p. 22) *Avisos del Autor á Apolo quan seguia á Dafne.* — Soneto. — A Señor lluminos, ahont anau
V. ms. 78, n. 42.
- 36 (p. 23) *Elogia un Galant la hermosura de una Dama.* — Soneto. — Sou, ó Nise, la suma de Bellesa,
V. edició de 1840, p. 14.
- 37 (p. 23) *Queixas de un Galan á una reixa, per que li impedia lo veurer á una hermosa encomanada.* — Soneto. — Reixa cruel, que la Claror Divina,
V. íd. íd., p. 14.
- 38 (p. 24) *A un Galan, que aprengué de solfa pera aplacar [corregit suavisar] lo cor de sa Dama.* — Soneto. — En poder de Mossen Turururut,
V. íd. íd., p. 14.
- 39 (p. 24) *Demanaren al Autor fes un soneto al temps en que hi hagues 26 vegades temps.* — Soneto. — Temps, que sens temps passares com á temps
V. ms. 76, n. 72.
- 40 (p. 25) *Queixas de un Amant vehentse tant ultrajat del Deu de Amor.* — Soneto. — Amor, que de mon be ja no se empatxa
V. edició de 1840, p. 16.
- 41 (p. 25) *Elogia un Galant la Bellesa de sa Dama.* — Soneto. — No mes comparacions, vaja tot fora,
V. íd. íd., p. 17.
- 42 (p. 26) *A la Hermosura de una Dama, que passejaba per la vora del Riu Segre; de la qual estava zelosa la Aurora.* — Soneto. — Tota apressada la Senyora Aurora
V. íd. íd., p. 18.
- 43 (p. 26) *A la estranyesa de una Donsella nomenada Jacinta, y á la constancia de son Amant.* — Soneto. — Amo á una pedra, que, segons es dura,
V. íd. íd., p. 19.
- 44 (p. 27) *A la Hermosura de una Donsella, nomenada Madrona passejantse per los Camps de Barcelona present son Galan.* — Soneto. — Per eixos ulls te jur, gentil Madrona
V. íd. íd., p. 19.

- 45 (p. 27) *Encareix á un gran Amor.* — Soneto. — Las víctimas de Amor dins mi tenia,
V. íd. íd., p. 20.
- 46 (p. 28) *Quexa's un Amant de Deu Cupido.* — Soneto. — Desvía vn poc lo arc, cego punter
V. íd. íd., p. 22.
- 47 (p. 28) *A la Ausencia de una Dama, y á la Alegria de son Galan al veurerla.* — Soneto. — Ja per donar vn tom mon seny estava,
V. íd. íd., p. 22.
- 48 (p. 29) *Compara son Amor á una gran Tempestat.* — Soneto. — Uvert ja lo vaxell sens arbre, entena,
V. íd. íd., p. 21.
- 49 (p. 29) *Amonesta lo Autor á la Juventut que no se aficione á la humana Her-
mosura, sino unicament á Deu, y a sos sants.* — Soneto. — Flaca parcialitat de ma
ventura,
V. íd. íd., p. 120.
- 50 (p. 30) *A la inconstancia de las donas.* — Soneto. — Ab lo llarc temps lo
Tigre mes ferós
V. ms. 76, n. 74.
- 51 (p. 30) *Manyosos Documents.* — Soneto. — Si voleu ser discret, parlau a pler,
V. ms. 76, n. 73.
- 52 (p. 31) *Instabilitat de las honras mundanas, expressada en las felicitats y
desgracias de Pere Franquesa de Igualada, Secretari de Felip segon.* — Soneto. — En
las faldas del somni descansava
V. edició de 1840, p. 119.
- 53 (p. 31) *A la Convalescencia del Duc de Monteleon Gran Poeta.* — Soneto. —
No tant son curs Apolo apressurava
V. íd. íd., p. 119.
- 54 (p. 32) *Al desterro de nostra Patria sobre lo Psalm del Profeta David que
comensa : super flumina Babilonis.* — Soneto. — Los Rius de Babilonia augmen-
tam. — De nostra dolça Patria desterrats
- 55 (p. 32) *A las vanitats Mundanas.* — Soneto. — Per lo golfo de est mon corrent
fortuna
- 56 (p. 33) *Soneto en forma de laberinto.* — ~~Jan~~ ~~Ja~~ ~~Memor~~ ~~Jerese~~ ~~Jan~~ ~~Ja~~ pena
L'acròstic forma sis vegades *Teresa de Jesus.* V. íd. íd., p. 117.
- 57 (p. 34 blanca; p. 35) *Al Engany del Mon.* — Decimas. — Musa, que pretens
de mi?
V. íd. íd., p. 26.
- 58 (p. 37) *Desengany del Mon.* — Decimas. — Ja de la casa encantada
V. íd. íd., p. 28.

59 (p. 47) *Navegació del Marques de Almasan Virey de Cathalunya desde la Ciutat de Barcelona, á la de Tarragona, junt ab sa Muller, tres fillas Donsellas molt hermosas, part del Real Consell, Abat de Calligans, Duc de Cardona, y Altres Cavallers per haverlos convidat á la festa de Sta. Tecla lo Ill^m. Dⁿ. Joan de Moncada Arquebisbe de dita Ciutat. Refereixse lo que succehi en la Borrasca que corregueren, desde la vista de Bar^{na} fins al port de Salou, ahont desembarcaren, y de tot fonc testimoni de vista lo Autor, que per entretenir á las S^{as} li maná lo Arqu^be que se embarcas. — Decimas. — Si no es que vols ser Pastora*

V. íd. íd., p. 38.

(p. 56) *Al Hospedatje que feu lo Sor Arquebisbe als dits Señors; y loques perderen, no anant, á veurer los Monastirs de Santas Creus, Poblet, y Cartuxa. — Romans. — Ja de la llengua del'Aygua*

V. íd. íd., p. 72.

60 (p. 61) *Manaren al Poeta en certa ocasió que glosás lo ultim peu de aquesta Redondilla. — Bella com vn serafí [Respon : Xo, Ruc, per assí]. — Glosa. — Vn Asa treya á Pastura*

V. íd. íd., p. 52.

61 (p. 62) *A unas Alegrias Momentaneas. — Redondilla. — No es menester, que digau... — Glosa. — Ditxas, Glorias, y alegrias,*

V. íd. íd., p. 51.

62 (p. 63) *Encarint un gran Amor. — Decima. — Que nou's vulla mes, que amí, — Glosa. — Abans las Estelas puras*

V. íd. íd., p. 50.

63 (p. 65) *Queixas un Galan de sa Dama per haverli faltat á la Paraula. — Decimas Amorosas. — Ja del mon la fe es fugida*

V. íd. íd., p. 44.

64 (p. 67) *A una Dama, que patint una gran sed, li doná son Galan un Garro de Aygua. — Decima. — De la Caritat vinguí*

V. íd. íd., p. 24.

65 (p. 67) *Encareix lo Amor de un Galan transformat en la cosa amada. — Decimas. — La major gloria he alcançat,*

V. íd. íd., p. 24.

66 (p. 69) *Sentiment de un Galan á las llagrimas de una Dama, que perque no la ves plorar se cubrí la cara ab un Mocador. — Decimas. — Amor, que riurer solía*

V. íd. íd., p. 25.

67 (p. 72) *A la Estremada Hermosura de una Dama Desdenyosa á la qual veu son Galan en lo dia de Sⁿ. Ramon Nonat. — Decimas. — De veureu's tan celebrada*

V. íd. íd., p. 49.

68 (p. 73) *A una Dama, de la qual, sols ab la fama de sa hermosura, estaba ena*

morat vn Galan, y veent la lo dia de S^a. Pere, parlant ab ella advertí, que se tragué dels pits vn Psalms Penitencials. — Decimas. — Be diuen, senyora mia,

V. ms. 76, n. 39.

69 (p. 75) *A una Señora desganada de Febres, y sentiment de son Amant zelós de aquest accident.* — Decimas. — Diuen que's cria vn ardor

V. ms. 78, n. 162.

70 (p. 77) *Carta, que als 15 de Juny 1608 escrigué al Poeta vn Rector son Amich, á qui acostuma nomenarlo Ocari; desde Santa Coloma de queralt, escusantse de la visita per sas moltes ocupacions. Encomanant li la resposta.* — Quintillas. — Reverent, y Amat Rector

V. edició de 1840, p. 63.

(p. 78) *Resposta del Autor á la Carta, y satisfacció que li dona de no visitar-lo, no obstant se troba tan cerca.* — Quintillas. — Reverent Rector, y Amat,

V. íd. íd., p. 63.

71 (p. 81) *Epitafi á la Sepultura de un gran Cantor que li caygué la Gargamella, y morí de humor Venereo.* — Redondillas. — Assí jauen sepultats

V. íd. íd., p. 52.

72 (p. 82) *Llicencia ab la qual se dispensa al Senyor de ... lo no menjar peix.* — Redondillas. — Vists los atxaques, y mals

V. íd. íd., p. 54.

73 (p. 83) *A vn Galan Borni, que festejava una Dama de hermosos vlls.* — Redondillas. — Fabi ab vn ull tancat,

V. ms. 78, n. 62.

74 (p. 83) *A una Dama, que ignorantli lo Nom son Galan la adoraba en extrem.* — Redondillas. — Per vna, no se qui s'es

V. ms. 72, n. 12, i ms. 78, n. 60.

75 (p. 84) *A una Dama que patint una gran sed, li ofert son galan un jarro de aygua.* — Redondillas. — La condició del Avar.

V. edició de 1840, p. 57.

76 (p. 84) *Lletra Burlesca.* — Ves á buscar Espinacs

Quarteta glosa. El primer vers de la glosa, és : «Mira, com posas lo Peu».

V. íd. íd., p. 66.

77 (p. 85) *Lletra lírica.* — Que las Cosas de aquest mon, — Verdás, y Maduras son. — Verda es la mansa Anyela

V. íd. íd., p. 69.

78 (p. 86) *Refereix son Amor satirisant als Poetas.* — Romans. — Que se m' dona á mi que l' Sol

V. íd. íd., p. 76.

79 (p. 87) *A vn Cavaller nomenat Geroni de ... que eixint lo Dijous sant de una Iglesia, dona vn pessic al bras de una minyona y ella en retorn li pegá vn puntapeu en*

un genoll, que l'obligá á estar alguns dias en lo llit purgant lo excés de son Amor. — Romans. — Prop lo jorn que l'Innocent

V. ms. 78, n. 84.

80 (p. 89) *Pera fugir lo Autor la ociositat, prengué un assumpto Ridicol, qual se veurá en aquest Romans.* — Lo salatge de las Mossas,

V. edició de 1840, p. 82.

(p. 92) *Celebraren los Poetas de aquella era, Al Autor per lo Romans dalt dit, elogiantlo ab algunas Poesias, al quals respongué ab lo següent romans.* — Ay! cap de greus en la gent,

V. íd. íd., p. 84.

81 (p. 94) *A un que primer estava enamorat de una Señora, y despres la aborri.* — Octavas. — O Musa, que mil voltas conjurada

82 (p. 95) *A un ques feu soldat.* Lyras. — Jau's deix dolças tabernas

83 (p. 96) *A una profunda melancollia.* — Decimas. — De que serveix pensament
V. íd. íd., p. 13 bis.

84 (p. 97) *Queixas de un Amant en metafora de una tempestat.* — Romans. — Quant del mon y sos enredos

85 (p. 99) *Loa ab la historia de Troya, y demanant silenci ab vituperi, y alabansa de las Donas.* — Romans. — Volent la famosa Dido

86 (p. 102) *A una porfiada imaginació de las glorias passadas.* — Decimas. — De que serveixen memorias,

87 (p. 103) *A un Amant poc afortunat.* — Decimas. — Deixam' ja tristesa mia, Hi ha un quart de columna en blanc.

88 (p. 103) *A desengany del mon, y en alabança de la Soledat, y Agricultura.* — Cançó. — Si algu be concidera

89 (p. 107) *Satyra á un Senyor molt vell, y atxacós, y tocat de mal de gota, que se enamorà de una Dama molt hermosa, y Poeta, la qual feu estas Decimas.* — Tant venir tant enviar

90 (p. 107) *Satyra, y baya contra lo Dimoni poc entès en la concepció del Príncep del Cel Verbo encarnat, y de la Immaculada Verge Maria Mare Sua.* — Romans. — Imperava l' mon á solas,

Entre les pp. 107 i 108 n'hi ha quatre de blanques sense que es trenqui el text.

91 (p. 109) *A la limpia Concepció de la Purissima Verge Maria.* — Octavas. — Las esterils entranyas de Anna Santa

92 (p. 111) *En alabança del P. F. Jaume rebullosa en la composició del llibre de S^a Olaguer en lo any 1609.* — Quintillas. — Entrel's donatius preciosos,
V. íd. íd., p. 207.

93 (p. 112) *En alabansa de Vicens S^a. Feliu Rector elet de la Vniversitat de Lleyda per la nació valenciana.* Octavas. — Veguer Illustre, cuya drete esgrima
V. íd. íd., p. 35 bis.

(p. 113) *Al mateix.* — Lyras. — De elecció tan alegre
V. íd. íd., p. 44 bis.

(p. 114) *Al mateix.* — Quartillas. — Ja Auditori Principal
V. íd. íd., p. 45 bis.

(p. 115) *Al mateix.* — Soneto. — No vull desplegar mes, Pahers, gansallas
V. íd. íd., p. 47 bis.

94 (p. 116) *En alabansa de un Rector de la Universitat de Lleyda.* — Decimas. — Sols en esta Academia

95 (p. 117) *A una figura de Sant Daniel mal pintada.* — Las mans, que m'atormentaren
V. íd. íd., p. 25 bis.

96 (p. 118) *Carta, que lo Autor escrigué á un Amic, al qual nomena Amintas, donant li la enorabona de haverlo millorat de Rectoria lo Señor Bisbe de Gerona.* — Romans. — A vos, lo Pastor Amintas,
V. ms. 78, n. 49.

97 (p. 120) *A unas Antigas Memorias : y al que succehi al Autor trobantse en una tarde de Abril en lo Pardo.* — Romans. — En vn bosc de Guadarrama
V. ms. 78, n. 161.

98 (p. 122) *A las figas, que, per manament de son Confessor, feia á Christo Nostre Senyor la Mare Santa Theresa de Jesus.* — Decimas. — A la sombra del honor
V. edició de 1840, p. 133.

99 (p. 124) *A la Omnipotencia, Justicia y Misericordia de Deu Infinit.* — Glosa á la Sequencia de la Missa de Difunts. — Decimas. — La voras activitat
V. ms. 76, n. 80.

100 (p. 127) *Als zelos de S^{nt} Joseph, quant veu prenyada la Verge sa esposa, y com volgué deixarla, fins que lo Angel li revelá lo Misteri.* — Decima. — Vn Nu macis, entre humana
V. ms. 76, n. 66.

101 (p. 127) *Epitafi ala sepultura de vn Escolà del Autor, que lo enterraren baix la pica de la aygua beneita.* — Decimas. — Assi jau vn escolà
V. edició de 1840, p. 137.

102 (p. 127) *Elogis á un llibre de Doctrina moral compost per lo canonge Ferrer defensant la puresa de M. SS. en lo primer instant de la sua Concepsió.* — Decimas. — Ferrer ab modos tant bells,
V. íd. íd., p. 138.

103 (p. 129) *A una pintura de vn mitg cos de santa Barbara molt gran.* — Redondillas. — Si de Barbara Divina,
V. íd. íd., p. 139.

104 (p. 129) *A Sant Llatzer resuscitat, y tornat á morir.* — Redondillas. — A nova vida torní.
V. íd. íd., p. 139.

105 (p. 129) *A una figura de Sant Francesc.* — Redondillas. — Francesc en lo mon visqué

V. íd. íd., p. 140.

106 (p. 129) *Al certamen Poetic, que celebrá en la Ciutat de Gerona per las festas de la Canonisació de Sant Ignasi de Loyola Fundador de la Religió de la Companyia de Jesus : essent Bisbe de la dita Ciutat, Jutge, y President del Certamen Dⁿ. Fran.^{co} de Soaço.* — Romans. — Vna Ninfa de Sagarra,

V. íd. íd., p. 140.

107 (p. 135) *Desenganyat de las vanitats Mundanas lo Autor se retira á la Soledat.* — Romans. — Puig, soledat apacible,

V. ms. 76, n. 71.

108 (p. 138) *Oració Panegírica ques' recitá en la Paheria de la Ciutat de lleyda, per la elecció de Rector de aquella Vniversitat literaria en Persona de Don Felip de Berga, y de Aliaga per la Nació Valenciana.* — Si á la gran Dignitat de eixa Presencia,

V. edició de 1840, p. 120.

109 (p. 157, canvi de tinta, després de 3 pp. blanques) *A un Amant desdixat.* — Ja, temps seria (Amor) que en ta audiencia,

110 (p. 159) *Al mateix.* — Posible es, Dorinda fera,

111 (p. 161) *Al mateix.* — Decimas. — Lo que he perdut he guanyat,

112 (p. 165) *La Bicaramboc.* — Endetxas. — Puig lo mon se acaba,

113 (entre les pp. 171-172, set planes blanques, p. 172) *Poesias del Celebre Poeta Català Fontanella.* — *Funebres exsequias á una Eclipsada Bellesa á qui Fontano afligit ofereix lo Cor per sepultura lo dolor per epitafi.* — Si quid mea Carmina possunt — Nulla dies vnquam memori nos eximet evo. — Dolças despallas, qual lo Cel volia

Respecte a les poesies d'En Fontanella, vegi's el nostre ms. 27.

114 (p. 174) *A la mort de Nise.* — O duras fletxas de mon fat rompudas,

115 (p. 174) *Llagrimas de Fontano en la mort de Nise.* — Llagrimas tristas, llagrimas confusas

116 (p. 182) *Egloga Amorosa de Tirsis, y Fontano.* — Tirsis. — De Fontano la queixa llastimosa,

117 (p. 187) *Retrato Imposible.* — Egloga. — A una hermosura. — Inclita excelsa Elisa generosa

118 (p. 190) *A una forçosa ausencia.* — Ribera de scena altiva,

119 (p. 193) *Sonet.* — Sepulta Curcio en la caverna vmbrosa

V. ms. 27, n. 82.

120 (p. 194) *Certamen Poetic en alabansa del Doctor Angelic Sant Thomas de Aquino.* — No ja de Phebo inspiracio sonora,

121 (p. 200) *A una Calavera, y Rellotge de Pols.* — Soneto. — Esta, que veus, figura rigurosa,

122 (p. 200) *Altre.* — Est indice volant, fletxa lleugera

123 (p. 201) *Lo present que feu un Devot á la Purga de la sua devota fou un ram de flors al mitg del qual hi havia una gabia de fil y grana, y dins un caponet de seda ab estos versos, quel' acompanyavan.* — Desalinyada ma ploma

V. ms. 27, n. 74.

124 (p. 201) *Lo present que enviá un Cavaller á una Dama que s' deia Ham lo dia de la Purga, fonch un ram de flors, ab un ham dorat, que penjava ab un filet de un costat del ram, y un pexet fet com un cor, que estava pres en lo ham ab esta quartilla.* — Cor, y Peix tot en vn ram

V. ms. 27, n. 75.

Esta altre quartilla glosada, ab dos cartas acompanyavan lo ram. — Ham admirable del cors

V. ms. 27, n. 76.

125 (p. 202) *En las festas ques feren als 8 de Mars 1676 en la Iglesia dels Carmelitas descalços per la Beatificació del Beato Joan de la Creu feu Fontano los següents Geroglífics.* — 1. Vn Broquer ab una Creu de sanch «In hoc, et Cum hoc». — Esta sagrada memoria

Hi ha 9 geroglífics.

126 (p. 205) *Epitafi al sepulcre de una imaginada Deïdat de la hermosura.* — Estas, que veus, reliquias son Postreras

V. ms. 27, n. 79.

127 (p. 205) *Avorrit un Amant dela sua Dama lamenta sa desventura.* — Las ultimas seran llagrimas mías

V. ms. 27, n. 84.

128 (p. 206) *Tement un Amant ser ell causa dela tristesa de sa Dama per haverli donat alguns recels li dona amorosas disculpas.* — Liquido ja instrument trompa sonora

129 (p. 207) *Tenint un Amant Zelosas queixas de sa Dama, desconfiat li representa lo rendit de son Amor pera obligarla.* — Ferinda bella, singular, y hermosa

130 (p. 208) *Llagrimas de una Anima rendida als Peus de son Redemptor.* — Misericordias Domini in eternum Cantabo Ps. 88.—Vinch (Jesus meu) per rompre la cadena

V. ms. 27, n. 86, i ms. 75, n. 14.

131 (p. 211) *Canta la gala del Cingulo de Puresa, que va donar, y cenyir un Angel á Sant Thomás de Aquino.* — Octavas. — Ab cingulo ditxós, ab prenda rica

V. ms. 27, n. 87.

132 (p. 213) *Ostenta un Amant la finesa de son Amor.* — Ô he de morir, ó he de amar

V. ms. 27, n. 69.

133 (p. 213) *A Monjuic.* — Excelentissima Montanya [amb glosa].

V. també per referència el ms. 27, n. 90.

134 (p. 215) *Celebra lo triumpfo de la Viuda Judith contra Holofernes.* — Romans.
— Coronadas de esperanças

V. ms. 27, n. 1.

135 (p. 221) *Al Crucificat Amor.* — Alça la vista confusa

136 (p. 222) *Romans que escrigué Fontano embarcat en lo Riu Mossa.* — Coronats
de llarga Boga

137 (p. 226) *Romans Endecasillabo á las Festas de la Purissima Concepció de
Maria SS.* — Quant ab Astre felis la Bella Astrea

138 (p. 227) *Embaxada que feu Fontano essent anomenat embaxador en los es-
callots en que fou Abat Dⁿ. Pedro Soler, quant Joan Mora, casâ ab la S^a Madalena Xam-
mar.* — Hont lo Cristallí Neptuno

139 (p. 230, després de 2 folis blancs) *Desengany del Mon.* — Passan edats, y vidas,

140 (p. 231) *Glosa Jocosa, que fou premiada en las festas de Bar^{na} á N. S. dela
Concepció. Cobla donada en lo Cartell.* — Ara si que ha de cremarse... Introducció
Jocosa antes de las Decimas. — Ara si que pot cremarse Vn Poeta Remendó,...

Segueix la glosa.

V. ms. 27, n. 37.

141 (p. 233) *Vot á nostra Senyora de Consolació.* — Sonet. — Pharo brillant, es-
tela vencedora

V. ms. 27, n. 38.

142 (p. 234) *Honor Enamorat.* — Idyli. — Era del dia aquella edat primera
Segueix una cançó i després una Selva Elegíaca.

143 (p. 240) *Emblemas per Santa Rosa. I.* — Una Rosa sens espinas

Són 14 emblemes.

144 (p. 244) *Empresas, ó Emblemas per la festa de Sant Thomas de Vilanova en sa
Canonisació.* — I. Se pinte vn cayró ab vna vila lineada en ell alludint a Ezequiel
Cap. 4. — Altra vila en lo cel cenyida de esplendors Apoc. 21. «Vidi sanctam civita-
tem». La que en lo fragil fou terra

Són 7 empreses.

145 (p. 245) *A una Hermosura.* — Los clavells que moriran
Quarteta amb glosa.

146 (p. 245 bis) *Marisapalos.* — Amaranta la Ninfa mes bella

V. ms. 27, n. 54.

147 (p. 246) *Madrigal á un Rosinyol.* — Amorós Rosinyol que ab la armonia

V. ms. 27, n. 71.

148 (p. 247) *Per la triunfant Assumpció de la Verge Dialogo :* Interlocutors : La
Musica, la Esphera, la Terra. — Musica. — Veniu del Libano

V. ms. 27, n. 57.

149 (p. 250) *A la Purissima Concepció de Maria SS.* — Humil Ocell de la felis
ribera,

V. ms. 27, n. 28.

- 150 (p. 250) *Al mateix.* — Altre vegada Vuy, ó Verge Pura
- 151 (p. 251) *Al mateix.* — Aquell llibre volant, que ab fama pura
- 152 (p. 251) *Al mateix.* — Quant del Cel les sirenes numeroses
V. ms. 27, n. 29.
- 153 (p. 252) *Al mateix.* — Ó sol immens aquí lo Sol adora
V. ms. 27, n. 30.
- 154 (p. 253) *Lletra á la Puríssima Concepció.* — Vna estela lluminosa
- 155 (p. 253) *Altre lletra al mateix.* — Crida lo mar vna Perla
- 156 (p. 254) *Altre.* — Serp enroscada de Flames
V. ms. 27, n. 36.
- 157 (p. 254) *Lletra á la Nativitat del Sr.* — Pastorets de esta comarca
V. ms. 27, n. 64.
- 158 (p. 255) *Al mateix Lletra.* — Angel. Ditxosos y humils Pastors
V. ms. 27, n. 63, i ms. 78, n. 175.
- 159 (p. 256) *Lletra al mateix.* — Pastor 1. Que has, que has vist, ó Pastor
V. ms. 27, n. 66.
- 160 (p. 257) *Lletra al Sagrament.* — Adoro humil vn Amor
V. ms. 27, n. 18.
- 161 (p. 258) *Lletra al Naixament del Sr.* — Si vas á Betlem Pastora,
V. ms. 27, n. 17.
- 162 (p. 258) *Al mateix.* — Deixau Pastorets la cabanya
V. ms. 27, n. 16.
- 163 (p. 259) *Solicita un Amant la resposta de una Carta que havia escrit á sa Dama.* — Quintillas. — Tant ferinda heu castigat
- 164 (p. 259) *Enviant un ram á una Purgada.* — Vuy se renova la historia
V. ms. 27, n. 40.
- 165 (p. 259) *Enviant un ram á una ques nomenava Cavaller.* — Est ram tant mal fogotat
V. ms. 27, n. 45.
- 166 (p. 260) *Enviant un ram fet de un Salpasser.* — Lo salpasser entrels' dos
V. ms. 27, n. 40.
- 167 (p. 260) *Enviant un Ram á una Purgada ab Coquilles entre las Flors.* — Amor que sab fer la guerra
V. ms. 27, n. 43.
- 168 (p. 260) *Present de Vidre.* — Del vidre vuy la puresa
V. ms. 27, n. 44.
- 169 (p. 260) *Enviant un Ram á una Viuda.* — Una tortoleta sola,
V. ms. 27, n. 47.
- 170 (p. 261) *Gilet disculpa son amor ab Gileta.* — Soneto. — Jo te adoro Bellissima Gileta,

(p. 261) *Gilet se lamenta ausent de la adorada Gileta.* — Soneto. — Sens vostre lllum Gileta Vencedora

(p. 262) *Celebra Gilet ausent la bellesa de la amada Gileta, y solicita anime generosa son Amor.* — Liras. — No la brillant estela

(p. 263) *Canta Gilet, y ab Plantes y ocells celebra la Bellesa de Gileta, y dedica á ses ares lo cor sens esperansa.* — Bella fragant primavera

(p. 263) *Enviant Gilet un ram á Gileta havent presa una purga.* — Vos donam flors ben purgades,

(p. 264) *Envia Gilet á sa adorada Gileta altra ram ab perles.* — Decima. — Dono petita Gileta

(p. 264) *Enviant altre ram de flors, y en ell un cor ferit.* — Decima. — Com Gileta ingrata ordena

Fragments d'aquesta obra, en diferent ordre, van publicats en les *Mostras de la colecció de obras antigas catalanas, escullidas entre las de nostres millors poetas y pro-sistas*, publicades per J. Grau i J. Rubió i Ors envers 1840, p. 38. — Bernad y Duran, *Obras poéticas del «Fenix català» Francisco Fontanella*, publica per aquest ordre les poesies dels ns. 113 (I, p. 3), 170 (XIII, p. 9) i la 170 (Gileta XXVI, p. 27).

171 (p. 265) *Al desengany del Mon, y sas vanitats.* De Massanés. Octavas. — Despossehit de la esperança vana

172 (p. 276) *A una Señora.* — Quintillas. — Com es tan dura y cruel

173 (p. 277) *Massanés.* — Filen las parleras Musas,

174 (p. 278) *A una minyona.* — Bella es tot lo que pot ser

175 (p. 280) *Pintura del Ivern del Dor* Rafel Nogues. — Cruet entra lo Desembre

176 (p. 280) *A una Anatomia.* — Esta seca anatomia

V., també, la poesia d'En Garcia, edició de 1840, supl. p. 33.

177 (p. 281) *En las Congoxas dela mort. Lo que diu un fel Cristiá Convertit á Christo Crucificat.* — Dulcissim Redemptor meu

178 (p. 284) Poesias del P. lector Jubilat Fray Agustí Eura. *Octavas en memoria dela Sepultura.* Ad Dominum ó Mortalium Anima. — Amaina vaixell racional las velas,

V. ms. 27, n. 93, ms. 43, n. 3, i ms. 79, n. 9.

179 (p. 297) *La Mort Suavisada.* Poesia Sacra sobre lo vers 24 del Cap. 38 del Ecclesiastich. Decimas. — Que dolor, que ansia, que mal

V. ms. 27, n. 92, ms. 43, n. 1, i ms. 62, n. 9.

180 (p. 310) *Poesia Sacra per las Agonias dela Mort.* — Dende est Catafal incògnit

V., també, la poesia d'En Garcia, edició de 1840, p. 147.

181 (p. 323) *Al passar Sant Joan Bó natural de Mantua Del Empleo de Comediant á ser Religios de Sant Agustí.* Decimas. — Pas de Comedia excelent

182 (p. 325) *Trobatse lo mateix Sant Combatut de gravissimas tentacions de luxuria, clavá entre carn y ungla dels dits delas mans trossos de agudissimas Canyas*

y pegant un gran colp sobre una pedra estigué tres dias sens sentits, quedantse-li apagat lo foc de la concupiscencia. — Decimas. — Posat dintre del horror

183 (p. 329) Poesias del Dⁿ. Joan Terré. *Satira á un Jurista, Mostasaf.*— Aquell famos Jurista,

184 (p. 333) *A un Maravellós somni, y al desengany del mon.* — Satyra. — Quant apar, que ja cansat

185 (p. 338) *A un Casament de un Doctor.* Romans.— Vn casament vergonyant

186 (p. 341) *Al sagristá del Monastir dels Angels, que enviá un Romans á Dⁿ Juan Terré.* Romans. — Illustrissim Sacrista

Com es veu, en aquest manuscrit de la *Curiositat Catalana* s'hi contenen poesies de Vicens Garcia, Fontanella, Massanès, doctor Rafel Nogués, fra Agustí Eura i D. Joan Terré. El manuscrit mutilat que va estudiar En Salvador Mestres (*Memorias de la Academia de Buenas Letras*, vol. II, pp. 385-414) contenia, a més, composicions d'altres poetes, com : Carselio, Queralt, Domènech, Jofreu, Cervera, Galba, Vallbona, Solà, Copons, Valls, Pardina, Gamis, Massant, Cordellas, Minguella, Càrker, Ocari, Paixó, Montergull i d'una senyora que no s'anomena. En Mestres creia que el nom del compilador era Carsi o Carselio; per les poesies sarcàstiques d'En Garcia dels nostres núms. 5 i 6, es veu que era En Mirambell.

81

Crides en vers per a les festes del bou a Vich

20 ff., l'últim partit de dalt a baix en paper; 298 × 28 mm. A dues columnes. Lletre de principis del segle XIX, d'una sola mà. Al f. 1, escrit de la mateixa lletra: «Es del Dr. Jaume Prat Clergue.» Els f. 2, 19 i 20, blancs. Relligadura moderna en pergamí.

1 (foli 3) *Crida del Bou de las Festas dels SS. Martirs de 1796.* — Nostre Ciutat de Vich, que en tantas glorias,

En diferents metres.

2 (f. 7) *Crida del Bou per la Festa dels SS. Martirs de Vich.* — O ley del consonante dura y recia | Quevedo. | Octavas. — Crido de Vich las glorias envejables

(f. 8) Decimas. — Seran las vuit de la nit

(f. 9) Quartetas. — Suposo ja sabeu tots

(f. 9 v.) Romano. — Escoltin los alements

3 (f. 11 v.) *Crida del Bou per la Festa del Beato Miguel añ 1799.* — «Risen-do corrigo omres.» — Octavas. — Mentres la fama va precipitada

Decimas. — Mes tanta serietat

(2 col.) 27 dècimes.

(f. 14) Romances. — Al sol que ja fa tans anys

4 (f. 16 v.) *Crida del Bou per la Festa dels SS. Martirs de Vich de 1802.*— «Parce-
re personis; dicere de vitiis...» Martial. (Octavas). — Arrieu Vigatans ara ques hora
(2 col.) Decimas. — Tot aixó queus he contat
(f. 17 v.) Romance. — No cantaré de Alexandro
(f. 18 v. acaba:) y mes alsada al Domenech.
Finis.

82

Llibre de receptes

Ms. de lletra del segle XIX. 16 ff., de paper, essent blancs els 4 últims. A més,
hi ha un foli de guardes davant i darrera. 205 × 150 mm. Relligadura moderna en
pergamí flexible.

(Foli 1, en blanc, amb el títol:) Industria 1.
(f. 2) *Notas de Industria.* | Per tefir. — Llorer : las baías del llorer han estat. .
Acaba al f. 12 v. aquest recull de diverses receptes útils:
Aygua de pluja ... dos maytadellas.

83

Sermó sobre l'Eucaristia : Documents religiosos : Estatuts de l'Acadèmia de
Sant Tomàs d'Aquí

Recull factici de cinc quaderns, en paper, tots de lletra del segle XVIII.º o principis
del XIX.º. L'últim, de format més gran, (212 × 123 mm.), porta paginació pròpia del
1 a 37. El més petit mideix 118 × 144 mm. Numerats tots modernament en llapis
de manera correlativa : 62 ff. Relligadura en pergamí flexible.

1 (foli 1, blanc; f. 2) [*Sermó en alabança de l'Eucaristia.*] ✠ | Memoriam fecit
mirabilium suorum misericors, et miserator Dominus | escam dedit timentibus se.
psal. 110. | Gran misteri es lo que se celebra en lo dia de vuy en esta Iglesia...

(f. 8 v. acaba:) y la gloria en la altra. Amen.
F. 9-11 blancs.

2 (f. 12) *Memorial del Arzobispo de Toledo al Rey.* | Señor. | El Cardenal Arzo-
bispo de Toledo Primado de los Reynos...

(f. 13 acaba:) reverente y rendido siempre a los Reales pies de V. M.

Demana es suspenguí per la Hisenda reial l'administració del *Escusado*.

3 (f. 13 v.) *Carta del Señor Abbate Plasen antes el P.* | Norberto de Lorena Capu-
chino á cerca del Ar- | resto del Parlamento de Paris de 6 de Agosto de 1762. dirigida
a un señor Obispo de Italia. — Mon Señor. He rezibido 3 dias haze...

(f. 16 acaba:) de vno de sus miembros P. Barruyer : implevit mensuram scandali.

4 (f. 17) *Dn Alfonso Madrigal Obispo de | Avila, llamado el Tostado, o Abulense | en el libro que escrivio intitulado el | del Tostado impreso en la ciudad de Bur | gos por Fadrique de Basilea año 1500 | en la explicacion del primer mandamien | to sobre las adoraciones a las imagines | dice lo siguiente.* — E por ende quando toman especial devocion...

(f. 20 v. acaba:) son escritas, e contra la Fee.

Fols. 21-25 blancs.

5 (f. 26) *Voto que dio el Cardenal Decio Azzo- | lino sobre la Beatificacion del Car- | denal Belarmino. | 1681.* — El Juizio presente es de los mas formidables

(f. 43 v. acaba:) y al parecer de los sabios etc.

Fol. 44 blanc.

6 (f. 45) *Estatuts, y Ordinacions deliberats observar per la | Illre. Academia del Angelich Mestre Sant Thomas | de Aquino quint Doctor de la Iglesia tinguda als 11 | de Octubre de 1711 per lo bon regimen, govern, y adminis- | tracio de dita Illre. Academia | En poder de Pau Mitjans notari public | de Barcelona, y Escrivá dels negocis | de dita Illre. Academia.*

(f. 46) Die Dominica vndecima mensis Octobris anno a nativitate Domini millesimo septingentesimo vndecimo Barchinonæ. Convocada, y congregada la Illustre Academia del Angelich Mestre...

(f. 61 acaba:) I Finalment en dese lloch fonch per dit molt Reverent P. Prior.

Aquesta acadèmia era formada pels religiosos del convent de Santa Catarina i per doctors i estudiants seglars distribuïts en teòlegs, metges, filòsofs i humanistes.

84

Pere Bosch i Soldevila, Sermó dels Ignoscents

Recull de dos quaderns de la mateixa mà de l'autor; lletra de mitjans del segle XIX.º; paper; 215 × 156 mm. 1 f. prel. + 41 ff. numerats en llapis. Relligadura moderna en pergamí.

1 (foli 1 prel.) *Sermó | del | Ygnoscents | 1860. | per | Pere Bosch y Soldevila.*

(f. 1) Principium innocentorum — Est de tempus antiquorum; — Qui istam festam criticatur — in cœlum non entraratur. — Que vol dir, que l'innocents — son tant antichs com las gens...

(f. 21 acaba) Per la tua Innocentada — ¡Gloria, honor Igualada! | P. B. y S. — Igualada 14 Diciembre del 1860.

Segueix en el mateix foli: .

Brindis. — Tinch, que se m' llença,

(f. 21 v.) Altre. — Costums, envejables, de dorada edat

(f. 22) Altre. — Jo he vist los prats bordats de mil floretas

Acaba al mateix foli amb la firma i rúbrica:

Pere Bosch y Soldevila.

2 (f. 23; comença el segon quadern:) *Sermó de Ygnoscents | per | Pere Bosch y Soldevila.* — A totas parts cohuent favas

(f. 41 v. acaba:) Quant tots tenim que calla.

Igualada 18 Desembre 1861

Pere Bosch y Soldevila (*firmat i rubricat*).

La festa dels Innocents es celebrà encara a Igualada fa uns vint anys, i en certes èpoques tingué força importància. El *Sermó* era un parlament en vers que es feia des d'un balcó de la plaça major de la vila, la vigília de la diada, el qual comentava satíricament els fets ocorreguts durant l'any o els defectes de les persones que prenen part en la festa. Segons ens comunica amablement el Sr. Gabriel Castellà, d'Igualada, a qui devem aquestes notícies, En Pere Bosch i Soldevila fou un apotecari d'aquella vila, molt afectat a versificar, del qual se'n coneixen algunes poesies publicades per la premsa local en el darrer terç del segle passat.

85

Acadèmia de Jurisprudència de Mallorca : Passió de Jesucrist : Verdadera Tertúlia

Recull factici de tres quaderns de lletra dels segles XVIII.⁸ i XIX.⁸, en paper, l'últim paginat del 1 a 21. 215 × 153 mm. Foliat després en llapis correlativament : 60 ff., els dos últims blancs. Relligat modernament en pergamí.

1 (foli 1) *Plan de constituciones de la Academia de Jurisprudencia | practica de Mallorca que presenta á su discusion la | comisi6n encargada de proyectarle.*

(f. 2) Discurso preliminar al proyecto de constituciones que presentan á la Academia de jurisprudencia practica de Mallorca la comision encargada para ello. A la Academia. Discurso preliminar. Las corporaciones literarias han sido en todos tiempos...

(f. 5) Constituciones de la Academia Colegial de Jurisprudencia practica de Mallorca.

(f. 15 acaba:) y por pluralidad se desidirá.

Palma á 14 Disiembre de 1816. Ignacio Vich y Santandreu. Onofre Gradolí. Pedro Canals (*firmat i rubricat*).

2 (f. 16 blanc; f. 17) *Loa al Lec- | tor.* — Cria Deu en lo Principi
Són 59 cobles.

(f. 19) Copia del des- | pediment de nos- | tre Senyora ab | lo seu fiel Iesus | qvant ana a pen- | dre mort y passio per | la redempcio de nostres | pecats... — (Després de la llista de personatges, diu) Entra Nostra S^{ra}, y la Madalena, — N^{ra}. S^{ra}, Filla mia Madalena

(f. 24 acaba aquesta escena:) Aquí se acaba lo despediment de Nostre Senor

Jesuchrist ab la sua Santissima Mare quan sen ana a pender Mort y Pasió escrit vuy dia 3 de janer de 1753.

(f. 24 v.) Assi se comense | lo tractat de la Pa | ssio de Nostre Senyor | Jesv Christ | Primer Acte. | Los qui Parlan... — Jesus. Deixebles sens mes tardar

(f. 34 v.) Acte segon del Pujament de la Creu.

(f. 41) Acte tercer de la Passio de Christo Señor Nostre, y del devallament de la Creu.

Entre els ff. 42 i 43, vestigis d'un que fou arrencat.

(f. 45 v. acaba:) y perdonian si ha hagut erro.

Fin. Aquí se acaba la historia de la Passio de Christo Señor Nostre ab lo despediment de Ntra. Señora Maria Santissima Mare sua y Advocada nostra. Amen. Jesus Maria Joseph.

Vegi's mss. 25, 26, 64 i 66. Com en aquests dos últims, el text correspon al que representa l'edició manresana de 1798.

3 (f. 47, títol.) *Verdadera Tertulia*.

(f. 48) Verdadera tertulia | Sobre algunas circunstancias ocorregudas en | las tants anys esperadas festas de la Iglesia | vulgarment coneguda per la Cathedral de | Llevant a 2 de Juny de 1782. | Tertulians... — Sagrera. Finalment camaradas

(f. 58 acaba) y que tots nos vejам de Panxa en Gloria.

Amen.

Vid. ms. 28, n.º 41.

Es refereix a Santa Maria del Mar de Barcelona i a les festes que s'hi celebra- ren amb motiu de la inauguració del nou altar major.

86

Tractat de l'anima : Receptari : Tractat de febres : Purgatori de Sant Patrici : Pecats de les Dones

Manuscrit de 127 ff. numerats en llapis modernament; paper; lletra de diverses mans del s. XVIII.⁴; 23 × 147 mm. En molt mal estat, essent moltes planes il·legibles per culpa de la humitat. El manuscrit era numerat, però manquen els 44 ff. primers de l'enumeració antiga i altres intermitjos que anotarem. Relligat en pergami.

1 (foli 1 mig estripat i il·legible; f. 2, segueix el text del cap. 2 d'un tractat teològic amb les paraules:) pues la Anima en quant Intellectiva...

(f. 31 acaba) blasfemar de contra Deu y los Sants.

(f. 32) Taula de lo que conte aquest codern.

Conté les rúbriques següents que es refereixen al tractat anterior : «Que es lo cos del home. — De la boca y dens del cos humà. — De la llengua. — Del modo se deu governar la llengua. — De la veu humana y com se forma. — Descripció dels vlls. — Com devem guardar la vista. — Del olfato y ohido. — Del Gust y

tacto. — Dels sentits interiors. — De la cogitativa y memoria sencitiva. — Del benefici de la memoria. — Com infundi Deu la Anima al cos de N. P. Adam. — De la vida vegetativa que la Anima dona al cos. — De la Anima racional y potencias. — De la hermosura de la Anima. — Favor de Adobtar Deu al home per fill. — La Anima en Gracia es trono de Deu. — Adam tingue Angel Custodi y lo tenen tots los homens. — Lo Angel Custodi acompanya al home tota la sua vida. — Lo Angel Custodi afavoreix al home en la mort y despues. — Thema : fili prebe mihi cor tuum».

2 (f. 33) *Recepta per fer lo tabaco de Pols bo.*

Segueixen altres receptes, la major partida medicinals, acabant al f. 49 v., amb la : «Recepta per fer pujar carn viva en una llaga». Al foli següent, s'hi troba la «Taula de lo que conte esta llibreta». Les receptes van numerades al marge, fent-s'hi referència en aquest índex, que és ordenat alfabèticament i acaba al f. 50 v. Al f. 51 r. encara vénen més receptes. Foli 52, blanc.

(f. 53) Propietats Certas y prouadas del Romaní.

(Al marge:) Fortifica lo cap y la vista. — 1. La primera propietat del Romaní es...

3 (f. 55, essent la tinta molt esblaimada:) *Descripcio o breu Noticia de algunas propietats del Romaní.*

Es lo Romani una herba...

Fins al f. 60 segueixen receptes a base de romaní. El f. 60 v. és blanc, continuant les receptes en el 61. Són blancs els 63-73.

4 (f. 74) *Tractat de Febras y com se han de Curar.*

(f. 75) *Tractat de la Febra, la sua definio, de quantas maneras ni ha y lo modo de Curarlas.* — Notori es a tothom que la febra...

(f. 80 acaba:) Sacado todo esto del Rdo. Juan de Vidos Beneficiado de la insigne Parroquial de St. Pau. Parte Segona. Impresa en dita Ciutat [Saragossa] lo any 1720 en casa Pasqual Bueno.

De la *Medicina y cirugia racional*, de D. Joan Vidós i Miró hi ha una edició de Saragoça, de 1649.

5 (ff. 81-87, blancs; f. 88) *Noticias de las Penas pasan las Animas en lo infern....* — Antes de passar a declarar

(f. 90) Cap. I. En lo qual se Manifesta lo siti de la Coua o Pou y se dona la raho perque Sant Patrici demana a Deu N. S. li Ensenyas aqueix Purgatori. — En Hibernia en la part...

(f. 112 v. acaba:) e nostres enemichs los Dimonis. Amen.

Es tracta d'una versió catalana, desconeguda fins ara, en set capítols, de la *Vida y Purgatorio del glorioso S. Patricio* d'en Joan Perez de Montalban, tan popular en els segles XVII.^è i XVIII.^è. (Cf. Miquel i Planas, *Llegendes de l'altra vida*, Barcelona, 1914; pp. 318 i ss.)

Als ff. 113 i 114 hi ha la taula del que contenia anteriorment el manuscrit, amb el següent títol : «Taula de lo contengut en aquest llibre des del fol. 45 afins a la fi de ell». L'ordre de les rúbriques no correspon del tot a l'estat actual del manuscrit,

faltant-hi els ff. 77 a 104 de la numeració antiga, en els quals s'hi contenia, segons aquest índex, una Defensa dels *Religiosos contra de sos enemichs* (f. 77 a 88) i *Proprietats del Romani ab son abecedari* començant al f. 89.

Els ff. 114 v.-117, blancs. Segueix encara un quadern de lletra de l'època, però d'altra mà, que ha estat rel·ligat a la fi del manuscrit:

6 (f. 118) *Los set Pecats Mortals de las Donas*.

(f. 119) Amat y Benevolo lector. Aquí te offeresch estas breus lineas, no de vi-vesas, sino de veritats; no de cosas fingidas, sino de realitats; porque llegidas atentamente comprehengas las solidas veritats hia y te apartias de qui te pot danyar tant, no sols en lo cos pero mes en la anima, y com una obra per tenir equo es precis que tinga nom per esto me ha aparegut intitularla los set pecats mortals de las donas, porque en realitat, frequentament y pecan vale.

(f. 127 acaba:) sapian que son las donas tan cansadas, que afins al mateix Deu cansan. Septima die requievit.

87

Espill d'exemples de naturaleses d'alguns animals

Ms. de 2 ff. s. n. + 87 ff. numerats, essent blanc el darrer, el mateix que altres 5 que segueixen. Paper; 157 x 104 mm. Lletra d'últims del xv.^{da} segle. Rel·ligat en un full de pergamí, de llibre de chor.

(Foli 1 prel.) *Libre Apellat | Spill Dexemples de natu | raleses de alguns Animals | concordats ab moltes Sententi | es de la fagrada Scriptura ab | molt gentill estill fet per vn | Rnt. frare del orde de St. Fra | nfeich dels Claustrals lo qual | per auitar vana gloria e per | humilitat no poje fon nom | es libre Entiquifim. | laus deo.*

Al f. 2 prel. hi ha la taula del proemi i 45 rúbriques d'altres tants capítols.

(f. 1, comença:) Proemi. Cert es que totes les coses que los homens daquest mon saben es per dues rahons...

Al f. 5 s'acaba el *Proemi* i comencen els capítols, essent el primer el *De la formiga*.

(f. 85 v. acaba el text de l'última rúbrica *De la perdiu*;) del poder del diable: amen. Laus deo.

Aquest petit libret ses copiat de vn altre libre de la matexa lenga catalana e vist lo libre parer es te per cert que auia al mancho cc. ans que era escrit segons los vocables tant escus e lo paper tant gros e scrit ab letres y vocables tant estranys dels quals sen an leuats e declarat mols segons se pot veure lo qual libre es estat fet per vn frare de sant fransech lo qual per no perquerir uana gloria no volch posar son nom e si per cas havia defalit en niguna cosa ell se posa en obedientia e de santa mare sglesia Romana e de sos sants regidos com a fill hobedient.

Aquesta llicó, la semblant del ms. 21-2-9 de la Universitaria de Barcelona i el

fragment contingut en el nostre 310, pertanyen a una versió catalana del *Bestiario Toscano* publicat per M. S. Garver i K. Mckenzie en els *Studi romanzi* de la *Società filologica romana*, VIII, 1.

88

Gazull, La Brama dels Llauradors de València

Ms. de 8 ff. de paper, de lletra d'últims del segle XVI.⁴, 200 × 146 mm. Relligat en pergami flexible.

(Foli 1) *La brama dels llaura- | dors dela orta de Valencia contra | lo venerable Mossen Bernat Fe- | nollar Preuere beneficiat en la | Seu. Ordenada per lo Magnifich | Mossen Jaume Ga- | çull Caua- | ller.* — Estant de repos, vetlaua ma pensa

(f. 8 acaba:) aci man pegat, tals mots y llenguatge.

Mossen Jaume Gacull Caualler.

Impresa per primera vegada a València en 1561. Sobre les altres edicions, vegi's Miquel i Planas, *Cançoner satírich valencià*, Barcelona, 1911, p. XXIX. El nostre manuscrit deu esser còpia de l'edició princeps, ja que li manca, com a ella, el vers 75, que és indicat per una ratlla en blanc.

89

Gremi dels argenters de Mallorca

Ms. de 44 ff. en el seu estat actual, en pergami; per la foliació antiga que se'n conserva, que arriba al f. 52, es veu que li manquen els 8 ff. primers. 177 × 126 mm. Lletra de diverses mans dels segles XV.⁴-XVII.⁴ Relligat modernament en pergami flexible, amb teixell vermell al llom.

(Foli 1, ix antic, comença sense títol:) *Al diuuyta dia del mes de ffe | brer lany dela natiuitat de nostro | seyor mccc tres. | Com lonrat en Bernat de Tornamira...*

Segueixen les transcripcions de diferents privilegis i disposicions, relatius als argenters de Mallorca. Són blancs els ff. 13 v., 14, 16 v., 17 v. i 18; al 18 v., 19 i 19 v. hi ha fet a la ploma un petit dibuix, repetit tres vegades, d'una marca existent en una pica de la canonada de la casa dels argenters. Acaba al f. 44 v.:

Esta graduat la obra de fil a raho — 16 @ la vnosa.

90

Copiador de cartes del bisbe d'Urgell, Pere de Copons

Ms. de 474 ff. + un de portada seguit de dinou en blanc; paper; 310 × 214 mm. Escriptura del segle XVII.⁴. Relligadura de l'època en pergami flexible.

(Portada) *Copiador | de | Cartas; en varios Asuntos | Escritas | A diferentes Suje-*

tos | por | *El Illmo Sor D. Pedro de Copons* | *Obispo de Vrgel* | *Siendo su Secretario* | *Martin de Segovia* | y *empeçando el anno de* | 16[Escut del Bisbe]64.

(f. 1) Copia de Carta escrita al Rey nuestro S.^{or} en 3 de Mayo 1664.

Al f. 146 v.º acaba la còpia d'una carta de la reina al Sr. D. Vicente Gonzaga de 9 juliol 1666. Segueixen en blanc els ff. 147-160. Es reprèn l'epistolari al f. 161 amb una carta al Marquès de Lafuente de 5 de febrer de 1661. L'última continguda en aquesta secció és del 20 de desembre de 1672, al f. 358. El f. 359 blanc. Foli 360:

Copias de cartas comunes para diferentes negocios.

Copia de carta para escusarse del ajuste con la Ciudad de Urgel.

Segueix un breu formulari fins al f. 366 v. Els ff. 367 i 368, són en blanc. Foli 369:

Copia de carta escrita al cabildo de Cuenca en 31 de henero de 1673.

(f. 417) Año de 1674.

Ara segueixen ordenades per mesos, essent l'última de 25 de maig de 1674, al f. 474. Els altres, fins a la fi del manuscrit, són en blanc.

D. Pere de Copons fou bisbe d'Urgell des de 1671 a 1681, contenint-se, per tant, en aquest manuscrit moltes cartes anteriors al seu episcopat.

91

Bernat Boades, Llibre dels fets d'armes de Catalunya

Ms. de 49 ff. s. n., paper; 314 × 220 mm.; escriptura de lletra molt petita i apretada del segle XVII.^a.

(f. 1) *Llibre dels ffeyts Darmes de Cataluña.*

En nom de nostre Sr. Jefuchrist e de la sua benayunturada Mare...

(f. 49 v. acaba) del vescomptat de Cabrera.

Ha estat impresa aquesta crònica per cura de D. Marian Aguiló (Barcelona, 1873) en la seva *Biblioteca Catalana*. Sobre els altres manuscrits, vegi's Massó Torrents, *Exposició d'un pla de publicació de les Cròniques Catalanes (Anuari de l'I. d'E. C., 1909-10, p. 46)*. Els que figuraven en la col·lecció Dalmases, porten avui els núms. 491 i 492 de la nostra BIBLIOTECA.

92

Flor dels psalms del Saltiri : Hores de la Passió

Ms. de 72 ff. numerats modernament en paper i pergami; 131 × 97 mm. Escripura del segle XV.^a amb caplletres vermelles, moltes de les quals foren retallades. Relligadura vella formada per un document en pergami de l'any 1507. El text comença al f. 3; el f. 1 conté una oració en llatí de lletra un poc posterior. El f. 2 és blanc. Els últims

ff. 71 v.º i 72 contenen un fragment retallat per baix i pel marge d'una vida de Santa Catarina en català, escrita en lletra molt ample del mateix segle.

(f. 3 comença:) Ihesus fill de deu lo para eternal | hoges mi fill de la verge scolta | mi...

Segueixen unes oracions en llatí i català i regles de vida cristiana.

f. 15 v.º, continuant de la mateixa mà que ha escrit els fulls anteriors, i sense que cap separació de major importància que l'habitual entre els paràgrafs del manuscrit indiqui el començament d'un tractat diferent:

[E]n nom de nostro senyor deu ihesu xrist... puxa jo transladar [f. 16] aquest libre a honor de tota la cort celestial e com hi puixa adobar noy puxa res affollar amen.

[C]om una noble dona e poffembre fos assatgada per moltes gents...

Aquest pròleg parafraseja al principi bastant fidelment el de Sant Prudenci, bisbe de Troyes, en el seu *Breviarium psalterii* (Migne, P. L., 115, 1449).

(f. 45 v. acaba:) En la comanda del meu creador e salvador meu ihesu xrist sia jo fet amen e per tota via.

(A continuació:) Asi comensen les vespres del sant dicmenge les quals son tretes de la flor del sal[f. 46]tiri e digats al principi lo pater...

(f. 54 v.) Aquestes laudes deius scrites deu dir tot xristia apres que es lleuat ab gran deuocio...

(f. 56) Asi comensen les oras de la sancta passio de nostro senyor...

(f. 71 acaba:) in presenti vita et in futuro iudicio AMEN.

93

Quadern escolar gramatical

Ms. incomplet de 24 ff., en paper, numerats en llapis, modernament, però conservant la foliació antiga posada al verso des del f. LXXXI al CIV. Escripura dels segles xiv.º-xv.º, d'una mateixa mà, si bé el seu aspecte varia amb el caràcter més o menys cursiu del text; a partir del f. 89 antic porta petites inicials o calderons vermells. 226 × 150 mm. Relligat modernament en pergamí.

El manuscrit és un fragment de quadern escolar. L'autor no s'indica, però diverses al·lusions semblen poder fer sospitar que era de Besalú, i tal vegada un tal Esteve Henric, sagristà de Santa Maria de Besalú, batxiller en decrets (vegi's f. 94 antic). És una barreja heterogènia d'estrets gramaticals, sentències, proverbis, etc. Assenyalarem tan sols allò que és més important del contingut.

I (f. 1, comença:) secundum quod moris est...

Breus notes gramaticals, en les quals es fan de vegades referències a frases en català, com a terme de comparació. Al f. 6 v. (86 de la numeració vella) s'acaben, i vénen notes soltes, proverbis, fórmules religioses, etc.

2 (f. 7 v.) Ad honorem summi patris — et eius superne matris...

Segueixen unes regles de bona conducta en vers, per a estudiants, que acaben al foli següent:

Omnes proverbium non componentes	} solvat unum denarium
Nec lectionibus adherentes	
Nec ad haras convenientes	

3 (f. 8 v.) Ego Johannes de Ruperforti prior...

Albarà de deute a Guillem Flote, de Castelló, datat el 3 de juny de 1407. Segueixen proverbis en llatí i observacions gramaticals o curioses fins al f. 11 v.

4 (f. 11 v.) Sen Nicholau — mans he suau — dans la tua amor sit plau.

Segueixen cinc cobles, escrites cada una a ratlla seguida, del mateix caient popular, repetint-se al final de cada una : «Sen Nicholau».

5 (f. 12 v.) Venerabili ac magne sciencie nobili domino priori beate Marie de infra castrum bisulduni domino sua specialissimo...

Acaba al foli següent. Firma la carta un tal «Bernardus Ferrarii studens in medecina». No té any, però és datada a Montpeller el 2 de desembre. El seu contingut és interessant. Al final fa al·lusions curioses al antipapa Benet XIII, al cardenal d'Albana i de Girona. A sota, cinc dístics un poc barbres, amb preceptes de bona criança. En copiem el primer i el quart:

Qui nimium comedit
animam cum corpore ledit.
Qui tenet in mensa cubitus vel brachia tensa
Non est urbanus si sit de corpore sanus.

Foli 13 v.º, blanc; f. 14, continuen les regles gramaticals, tractant de l'adjectiu. A continuació, en el mateix foli, comença una carta amb la següent endreça:

Honorabili ac discreto viro domino Berengario Riera domino meo precarissimo dentur in Avinione.

Datada a Besalú el 8 de març, i firmada per «Stephanus Henrici sacrista beate Marie de infra castrum Bisulduni in decretis bacallarius». En la carta es demana un benefici dels de S. Ruf, i s'al·ludeix a un canonge d'allà mateix dit Guillem Reynard, del qual ja se'n parla en una nota dels ff. 10 v.º i 16 v.º. Al f. 15 tornen a venir les notes gramaticals. Foli 15 v.º:

Hec metra ponuntur in leccione doctrinalis. — Ut tibi per metrum formacio preteritorum...

Tornen a venir notes heterogènies, alguna en català. Entre mig d'elles, al f. 16 v.º hi ha la següent:

Cantilena : Dum ver venit lasciva floribus transsit yems orrida nivibus Et dum philomena sub voce serena al yoli temps de mach e diu que no siya nul cler sen amiga al tempz de pascor.

6 (f. 18) *Ihs. ¶ Astitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato... Ps. 42.*

Exposició de caràcter escolàstic.

7 (f. 19 v.) *Scribere clericulis paro doctrinale novellis etc.* Et quia divisio...

Comença el *Doctrinale* d'Alexandre de Villa Dei amb comentaris. S'interromp al f. 24 v.º (f. 104 v.º de la numeració vella). tractant de la segona declinació.

94

La Regla de la maisó del Hospital de monseignor S. Johan de Jerusalem

Volum de 398 pp., de pergami, numerades actualment en llapis, sense rastre de foliació antiga; dues fulles de pergami de guardes al començament i altres dues a la fi. És escrit per una mà del segle xv.^a a ratlla plena, amb títols vermells i caplletres colorides. En les pp. 1, 61, 63 i 262, apareixen unes pintures executades per una mà de les darreries del segle xvi.^a; en les tres primeres apareix blanc el verso; davant de la darrera hi ha una altra pintura que ocupa tot just la meitat de la p. 261. Format: 220 × 150. mm. Relligat amb un tros de domàs verd, més modernament. Tota la Regla sembla escrita en gascó, amb influències llenguadocianes; el provençal era una de les set llengües o nacions admeses en l'Hospital; que eren aquestes: de Provença, d'Auvernya, de França, d'Itàlia, d'Anglaterra, d'Alemanya i d'Espanya. De les ordres dels Mestres de l'Hospital en les assemblees fixant els costums, són les de l'any 1366, les darreres i les úniques que apareixen redactades en francès.

(p. 1, làmina colorida representativa dels beneficis de l'Hospital, amb la llegenda en un rètol de lletres dorades:) *La Regla | de la Maisó del | Hospital de Mōses | eignor S. Johan de | Jelin.*

(p. 2, blanca; p. 3, caplletra ornada:) A tots cels que son z que aue | nir so fam assaber que la | Mayo de saint Johan baptista | z dels paubres de Jerusalem del | comensamen fo atrobada al temps del premier | Julius cesar emperador de Roma z al temps | Danthiocus princep Danthiocha...

(p. 20, títol vermell) *Aisi dis la ueritat de nostra Maiso | cosi fo emplida e la religio comensada car dauant | non era religio mas hospital de paures z aquest | comensament es lo ters z lo drechurier senes dupte.* — En aquel temps que lo duc de lo royaume Godofre de bulhon..

(p. 35) *Ayso son las Rubricas de la regla z dels esta | blimens de la sainta Maiso del hospital de | saint Johan de Jerusalem.* — De Maistre Ramon la primieyra partida.

(p. 61 pintura, 62 blanca, 63 pintura, 64 blanca; p. 65:) *So es la regla de la sainta Maiso del hospital de saint Johan de Jerusalem facha per Maistre Raymon.*

(p. 260) Item coma ia es dich los maistres ancias z li prodome dela dita religio ueysson los grans comandadors despanha z dalamanha z ditalia faysen grans despen-sas z entre els z los priors a els sotmeses estre grans contencions z controuersias dels quals damages sen mogues ala dicha religio et per so si son adordenar los grans comandadors a las prouincias dauan dichas que non fos ordenat dalcuna grant comandaria.

Lx. ans son passatz et outra z coma mantenent non a guayre per lo Maistre predecessor daquest estat donada la grant comandaria despanha al prior de Catalonha sian demandatz que los priors z ancias de la dicha religio estans aquy en cesta Cort en la sembleya z si es expedien necessari et profitable ala dicha religio que lo fici de la comandaria demore en son estat o si li prodome de la sembleya son dacort que ycel z li autre sian estatz perpetualmen al primer capitol que si fara.

(p. 261) Item coma las Islas de Chipre et de lengo aian acostumat estre del Comun de las lenguas z de pueys alcun temps passat los Maistres aian apropiatz a que las islas a la lengua de prouensa que las ditas Islas retornon al comun de las lenguas car lo papa non uol point que alcuna parcialitat sia entre els.

Al peu, una pintura de mitja plana representant les vestidures de l'Ordre. En la p. 262, làmina gran de la ciutat de Rodas, el port amb la cadena i una nau a punt d'entrar-hi; potser quan aquesta pintura fou feta s'acostava l'atac i presa de Rodas per Soliman (1522).

(p. 263) *So son los esguartz z los usatges z las ancianas costumas dela santa Maiso del hospital de saint Johan de Jerusalem que los frares devo usar z tener.*

Les rúbriques ocupen fins a la p. 272. En la següent comença el text dels esguards i usatges.

(p. 379) Aquesta es la fi de nostra regla z de nostres establiments z bos usatges z costumas de sus escrichas z per aquelas si governa huey nostra religio. No per tant que el ya assas dautras noblas usanssas que si teno que non son aysi escrichas z son necessarias de tener las quals sabo li prodome ancia z dels tot iorn las pot hom apenre perque non cal escriure. Car assas comple lo que desus es dich z ordenat a cel que tener o pot et guardar car yeu cre que el si pot tener per be nazurat car estiers en ua metriam nostre treball si per tener nostra regla tan solamen non erauam sals car la fe de cas-cun deu esser tal que si te be sa regla el es sals car regla non es altra causa mas viure ueray obedient ses pecat.

Oras preguem aquel seignor glorios que nos a creatz e morí per nos que el per sa piatat z misericordia nos don forsa coratge z bona uoluntat que [p. 380] que nos puescam nostra regla establiments usanssas z castiamens tener que sia honor de luy z de sa beneseita mayre z del beneseg saint Johan babtista nostre patro z profieg z saluacio de nostras armas. Et aquel seignor o autrey per sa gracia que es beneseg enlo segle dels segles Amen.

(p. 380, tot continuant, en francès i amb lletra diferent:) *Ces sont les establiments fais z ordenes per | M. Raimon. Berenguier en chap, general fait et celebres en Auinion. lan de .M.CCC.lxvj. a. v. jors doumes de mars. — Premierement est ordene au honor et reuerence de dieu...*

(Acaba tot el llibre p. 398) XXXVIII. Item retenons que puissons ordener passe le chap. de toutes les chozes z que fait sera mension en chapitre. Amen.

Es coneguda la Regla del Hospital francesa : el Sr. Miret i Sans, *Les cases dels Templers y dels Hospitalers en Catalunya*, Barcelona, 1910, dóna fragments d'una

Regla en català, dels segles xiv.^a i xv.^a, que fragmentàriament es troba en l'Arxiu del Gran Priorat de Catalunya; pp. 362-364, 540-551. Els establiments acordats en les assemblees consten també en el present ms.

95

Col·lecció factícia de poesies, principalment polítiques, del segle XVIII.^a
i primària del XIX.^a

En aquesta col·lecció els papers tenen generalment un format de 210 × 115 mm., no obstant, el més curt arriba a 128 × 110 mm.; té 294 pp., numerades actualment la major partida estan escrites en el segle xviii.^a, i algunes tan solament a la primeria el segle xix.^a Són blanques les pp. 12, 16, 26, 62-70, 76, 78, 106, 112, 118, 128, 136, 138, 144, 156, 190, 198, 202, 214, 216-218, 222, 224, 230, 265-267, 283-290 i 293-294. Hi ha composicions que van escrites a tota plana i altres a dues columnes.

1 (p. 1) *Relacion Verdadera de la gran Victoria que el Sr Emperador de Alemania ha conseguido contra el gran Turco, Siendo Su General el Señor Principe Luis de Baden. dase noticia de toda la batalla y despojos de Guerra muertos y prisioneros. cantado al tono del pregon de Roma que se canta en esta Corte publicado a 20 de 7^{br} del anyo 1704.* — Manda al Protector valiente

2 (p. 9) *Letra para el recobro de las Sagradas Formas del S.^{to} Hospital de Barcelona.* — Dime, dime, hombre perdido,

V. ms. 24, n. 3, ms. 57, n. 72, i ms. 63, n. 64. La p. 12, blanca.

3 (p. 13) *Difinicion del Dengue por dictamen arreglado, no por Conzepto absoluto.* — Es el Dengue Filis mia

La p. 16, blanca.

4 (p. 17) *A cierto Cavallero viudo que se caso con una Hermosa Dama.* Decimas. — En el tiempo de las rosas

5 (p. 21) *A cierto Cavallero Viudo que se caso con una Dama tambien viuda y ambos a dos valencianos, celebrando sus bodas.* Decimas. — Vna Novia ayer llegó

6 (p. 25) *A este Pié forzado La Princesa esta preñada.* Decimas. — Montes collados y Brenas

La p. 26, blanca.

7 (p. 27) *El Geremias Español. A la imperial Ciudad de Zaragoza con motivo del incendio de su Casa de Comedias, subcedido en el dia 12 de Noviembre de 1778; explica su dolor en lo siguiente.* — Ay de ti, Zaragoza, llora, llora,

8 (p. 35) *Confesion que hacen los Cuerpos militares á Fernando 7°, é igualmente los demas ramos.* — Las R^s Guardias. — Edecanes presenté

9 (p. 39) *Exâmen gramatical.* — Con un Domine bonazo

Va aquest escrit contra Sixto, Marquina i Soler.

Composició al·lusiva a l'abdicació de Carles IV.

10 (p. 43-44 blanques, p. 45) *Al Sr D. Pedro Rebollar y de la Concha, Comisario Ordenador de los Exercitos de S. M., Veedor, Contador y Juez de su R^l Hacienda de la Plaza de Ceuta &c.* Soneto. — Digno es el Feudo, si el afecto mides,

11 (p. 46 blanca; p. 47) *Festivo Marcial Alarde, con que en varios equestres exercicios desempeñó con Ardimiento la Juvenil nobleza de la Gloriosísima Plaza de Ceuta estimulada del caloroso eficaz influjo del Sr D. Pedro Rebollar, vajo cuya direccion continua sus progressos y un incognito Numen desahoga el anhelo de describir, los que en la tarde del Martes de Carnaval de este año de 1733 fueron digno objeto del mas relevante Encomio en las siguientes Octavas.* — Ni Egipto sus Piramides ostente,

Les pp. 58, 62-70, blanques.

12 (p. 71) *A la Desgraciada funcion del dia 8 de Julio de 1775 en el Desembarco para atacar a Argel.* Decimas. — Con engaños permitidos

13 (p. 73) *Decimas que llegaron por la Correspondencia de Mallorca á Barcelona á 30 Abril de 1799.* — 1.ª Todo el Mundo ya delira — en materias de la Guerra Blanca la p. 76.

14 (p. 77) *Decima.* — Urquijo en una Prision Blanca la p. 78.

15 (p. 79) *Con motivo de elogiar Anfriso á los dos mayores hombres del Siglo 18°.* Dirigió á la fortuna el siguiente Soneto. — Un Heroe tiene Francia acreditado.

16 (p. 79) *Preguntas y Respuestas.* — P^{to} Los Barcos Ingleses à que vinieron?

17 (p. 80) *Vn dia divendres* — No que era Dijous

18 (p. 83) *Afectuosas demostraciones con que el Pueblo de la Ciudad de Barcelona Recibió al Exmo señor Don Luis Fermin de Carvajal y Vargas, Conde de la Union, Caballero Gran Cruz de la Real y distinguida orden Española de Carlos tercero, Comendador de Sagra y Senet en la Militar de Santiago, Administrador en la de Alcántara de la encomienda de Esparragosa de Lares, Gentil Hombre de Camara de S. M. con exercicio, Theniente General de sus Reales exercitos, Gobernador y capitan General Del Principado de Cathaluña, Presidente de su Real Audiencia, General en Geje del exercito de campana del Rosellon &c.* El dia 14 de Abril de 1794. Con licencia : Barcelona : En la oficina y a expensas de Carlos Gibert y Tutó Año MDCC.XCIV. — Luego que llego à Barcelona la feliz noticia.

19 (p. 95) *Memorial que presentó un Guardia de Corps á la Reyna Maria Luisa de Borbon, por el cual le consedió el empleo de teniente de Inf^a.* — Petite et accipietis .. Señora. — 1.ª Dice ese sagrado texto

20 (p. 99) *Decimas.* — 1.ª Tiempo es ya de que me venza

21 (p. 103) *Copia de la Profesia que indispensablemente ha de suceder en el año 1819, que la halló en su bufete el Cardenal Borbon sin saver como ni de donde le vino.* — Apareceran al principio del año unos animales...

Blanca la p. 106.

22 (p. 107, una llenca de paper) *Decima.* — Ricardos llegó y murió
Compari's el ms. 28, n. 105, Ricardos llevaste chasco.

23 (p. 109) *Con motivo del necio proyecto de que hombres tiren de un carro triunfante.* — Que desplegue Barcelona
Blanca la p. 112.

24 (p. 113) *Con las Laminas de los exemplares de esta obra el Grabador Joseph Coromina entregó el siguiente Soneto.* — Por mas que el Grabador en el crisol

(p. 114) *Respuesta del Autor al S. que antecede.* — Octava. — El Numen de la pluma dividido

25 (p. 115) *Respuesta de un Ex-Jesuita à un Republicano Francès en Genova. Haviendo preguntado en Genova un Franes à d^a Vicente Alcoverro si era Ex-Jesuita? le dixo : mañana daré à Vm^a respuesta. y es la siguiente.* — No me nombres el Ex por Caridad,

Blanques les pp. 116-118.

26 (p. 119) *Decimas.* — Florida Blanca Cayó

27 (p. 121) *Sentimientos de un Fiel Vasallo del Rey de España porque han entrado los franceses amigablemente en ella.* — Dice el Francés siniestro

28 (p. 125) *Vn Distico, y dos Decimas publicadas por un amante de la verdad, y buena literatura, á favor de las reflexiones hechas por el Senyor D. Pablo Vidal, y Feixas Boticario Mayor del Hospital General de Santa Cruz de Barcelona, contra la descabellada analisis, que de las aguas minerales de la Esplugu de Francoll, dió à luz Don Jayme Menós de Llena, d'Anjou, y de Bordés, Primarius a conciliis Regis Catholici Exercituum Medicus, Autor de la Memoria cæteris palmam auferins, Medico antemural de la Tropa de S. M. C., Medico de capsalera del Señor Don Thomas de Orbaneja. Corresponsal del Rey de Prusia, Academico de las Reales Academias, Medico-Matritense, y Gaditana, Amante de la Salud publica, Fabricador del Ramillete de los mejores conceptos, Mastin de la Quimica, y Medicina, y Gavilan que no se dexa coger por la red de los Boticarios, &c., &c., &c.* — Se ha esparcido una Decima copiada á favor del Caballero de los dictados, que es la que sigue, y á la que se responde. — Esta es la Decima. — «Canis latrans» «No hay red para el Gabilan». — Señor Boticario. — Quando un Mastin forastero

Blanca la p. 128.

29 (p. 129) *Si algo pueden mis versos haré con ellos eterna tu memoria. Vltimas palabras de Nice moribunda, en la noche del 10 Abril de 1800.* Decimas. — O he de morir ó he de amar,

V. ms. 27, n. 69.

Blanca la p. 136.

30 (p. 137) *Ensanada ya murió*

Blanca la p. 138.

31 (p. 139) *A la Señorita Da Josefa Golorons al tiempo de la entrega del anillo nupcial.* Himno Epitalamico. — Este anillo nupcial, que luce en vano,

32 (p. 141) *Dialogo.* — Teodora. Distintas son las fortunas,

El diàleg és entre Teodora i Evaristo. Blanca la p. 144.

- 33 (p. 145) *Lletra per Llevant de Taula*. — Ara que avem ben menjat
- 34 (p. 146) *Goigts del Vi*. — Vocibus perennis, nos simul uniti
V. ms. 63, n. 16, i ms. 73, n. 32.
- 35 (p. 148) *Letra Cantata*. — Por el mar de la Gracia — navegar veo
- 36 (p. 149) *Letra*. — Madrugar, andar,
- 37 (p. 150) *Letra al son de la Amable*. — Tu rostro de Abril
- 38 (p. 151) Llorando estoy afligida
- 39 (p. 152) *Letra al tono de la Babiera*. — Padeze duelos
- 40 (p. 153) *Letra al ton de la Follias de Espanya*. — Atiende á mis quejas
- 41 (p. 154) *Letra al Nacimiento de Christo al Tono de la Amable*. — Supremo
Senyor
V. ms. 52, n. 8, i ms. 57, n. 61
Blanca la p. 156.
- 42 (p. 157) *Sermon por Carnestolendas*. — Alabado sea quien convirtió la
Cananea
- 43 (p. 167) *Coblas a las Senyoras Monjas*. — Con monjas no se resvale
- 44 (p. 170) *Consejos que daba una Madre á sus hijas*. — Escuchad hermosas hijas
- 45 (p. 171) *Razones entre Madre é hija*. — Hija. Madre por no darme nada
V. ms. 7, n. 24.
- 46 (p. 173) *Requiebros de Dos Amantes*. — Señora. Deus est qui te creavit
Yo mirandote con mi vista
- 47 (p. 175) *Letra á una Dama al ton de un minuete*. — Escucha mis quejas
hermosa Deidad
- 48 (p. 177, tot continuant, mancat de començament) la musa sin que peque
Fragment que no acaba.
- 49 (p. 187) *Decimas á la entrada de SS. MM.* — Voces gorros confusion
Són 3 dècimes injurioses contra els catalans, la terça, sota l'epígraf *Caracter catalan*.
Vegeu ms. 76, n. 49.
- 50 (p. 189) Voces, Gorros, Confusion
Són les mateixes del n.º 49. La p. 190 és blanca.
- 51 (p. 191) *Cancion*. — Siento males angustias y penas
Al peu el nom José Aymar diverses vegades. Cf. ms. 72, n. 2, 3 i 4
- 52 (p. 193) *Cancion*. — Una Pastora inocente
- 53 (p. 195) Estas Siguidillas...
Són polítiques. Blanca la p. 198.
- 54 (p. 199) *Quartilla*. — Es el amor en verdad
- 55 (p. 199) *Decimas*. — Si algun amante rendido
Blanca la p. 202.
- 56 (p. 203) *Siguidillas*. — Por Deydad me Beneras

- 57 (p. 207) *Coblas de la Amiga*. — Si el Rey me mandara dar
V. ms. 24, n. 19.
- 58 (p. 208) Yo ando en el fuego del amor
- 59 (p. 211) La noche obscura
- 60 (p. 213) *Tonadilla á duo*. — Amantes que dichosos
- 61 (p. 213) *Minuete*. — Vn Pastorcillo — Enamorado
Blanca la p. 214.
- 62 (p. 215) 1ª El dia mas alegre
Blanques les pp. 216-218.
- 63 (p. 219) Arrojar esti Frayle
Blanca la p. 222.
- 64 (p. 223) *Sobras y Faltas*. — Sobra. Dinero en los avaros
Blanca la p. 224.
- 65 (p. 225) *Tirana*. — No te alabes que me quieres
- 66 (p. 225) *Tirana*. — Al que Pleytea por Pobre
- 67 (p. 225) *Tirana á Solo*. — Ay infelice de mi
- 68 (p. 228) *Otras*. — Aunque nuestros destinos
- 69 (p. 228) *Otras Seguidillas*. — Por la selva de Venus
Blanca la p. 230.
- 70 (p. 231, tot continuant, referent a l'excavació de S. Pere Nolasc) Y es tan
cierto, y tan formal.
- 71 (p. 231) *Per la impensada obertura, de la porta de la excavació, en la propia
casa del daurador, de la baixada de la Canonja*. Decimas. — Junta illustre, respectable,
- 72 (p. 233) Gallica te genuit, Nolasco, Patria felix
- 73 (p. 234) *Decimas burlescas*. — Rebento tinc de esclata
- 74 (p. 240) *Par los Señors, de dins de la excavació de Sant Pere Nolasco*. — Señor
Compte aixís de mal,
V. ms. 29, n. 18.
- 75 (p. 244) *El dia 23 de 7bre de 1788, lo Sr Bisbe de Barcelona envia una carta
al Ajuntament, y al Convent de la Mercè, dihent que no se havia trobat lo desitjat cos
de St Pere Nolasco, y en seguit de això, eixeren las següents* : Decimas. — Si incerta es
la Profesia,
- 76 (p. 249) *Decimas, á la Deuradora de la baixada de la Canonja*. — Lo Silencio
de Nolasco
- 77 (p. 250) *Reconvencion, y Quexas de S.ª Pedro Nolasco al Padre Pedralbes,
viendole llegar al otro mundo, muy satisfecho de haver dexado descubierto en este, su se-
pulcro*. — Que mientras tu vivias en el mundo
V. ms. 29, n. 39; ms. 76, n. 10 i 63:
- 78 (p. 256) *Censura á la Carta de P. Pedralbes*. — Toda verdadera Revelacion..
Datada el 26 d'agost de 1764.

- 79 (pp. 265-267, blanques; p. 268) O tu que con dudosos pasos mides!
 80 (p. 269) *Epigrama*. — Aunque mas tus ludrillos
 81 (p. 273) *Soneto*. — O, quan bien á la marcha le previenes
 82 (p. 273) *Soneto*. — Donde augusto Leon, blason rugiente
 83 (p. 274) *Octava*. — Por la misma capaz augusta esfera
 84 (p. 274) *Octava*. — Eriizose del Leon la caballera
 85 (p. 275) *Decima*. — Christiano josef se advierte
 86 (p. 275) *Decima*. — Su ser con discrecion pia
 87 (p. 276) *Decima*. — Tan cuidadoso de dar
 88 (p. 276) *Decima*. — Casi en el postrero dia
 89 (p. 277) *Letras*. — Quando su Pastor lo dexa
 90 (p. 278) *Soneto*. — Del Prelado Araciel, fatal dolencia
 91 (p. 278) *Soneto*. — Señores, el Prelado se nos muere;
 92 (p. 279) *Decima*. — No me llameis Aragon,
 93 (p. 279) *Soneto*. — Que anuncio tan feliz de la Lumbrera
 94 (p. 280) *Soneto*. — Noble familia de Araciel, caido,
 95 (p. 281) *Soneto*. — Al Amo, Padre, Bienhechor, Prelado,
 96 (p. 281) *Soneto*. — Al lecho, en que Manuel enfermo yace,
 97 (p. 282) Lo Desembre congelat

V. ms. 49, n. 30; ms. 52, n. 11; ms. 57, n. 53; ms. 63, n. 34; ms. 65, n. 1, i
 ms. 78, n. 181.

Blanques les pp. 283-290.

- 98 (p. 291) *Consejos para vivir con perfeccion*. Octavas. — No jures, habla poco, y di verdades,

Blanques les pp. 293-294.

96

Anglès, Tratado del Lenguaje, Escritura y Caracteres de las Monedas antiguas de España. 1753

Ms. de 41 pp. numerades + 3 ff. s. n. Escripura del segle XVIII.⁴ (316 × 219 mm.)

(p. 1) *Tratado del Lenguage, Escritura, y Caractères | de las Monedas antiguas de España, y de su Significacion*. Mas que cierto y evidente es que en España...

(p. 41 acaba:) Obsequio que ofresco a V. Ex.ª para que pueda servir à essa Real Academia Barcelonesa (si servir le puede en cosa) Espero le aceptará V. Ex.ª no por lo que es en si, pues veo que es poco o nada para su Merito; si solo por la buena voluntad con la qual se lo ofresco. De esta Publica Bibliotheca del Convento de Santa Catalina Virgen, y Martyr de Barcelona oy à los 4 de Junio de 1753. fr. Pedro Martyr Angles de la Orden de Predicadores; Bibliothecario.

Segueixen 3 ff. s. n. d'igual escriptura, que s'han relligat a la fi del manuscrit

i semblen restes escadussers d'un tractat sobre numismàtica hebrea. La primera fulla comença:

§ primero de las Inscripciones de los Siclos.

Sobre aquest filòleg hebraïsta, membre de l'Acadèmia de Bones Lletres, vegi's Torres Amat, *Diccionario*, p. 44. Entre les obres seves inèdites i impreses que allí s'assenyalen, hi ha una *Historia monedal* que es conserva, segons sembla, a la biblioteca de l'Acadèmia. D'ella deu esser una part el manuscrit descrit.

97

Recull de documents religiosos i de convents

Recull factici de 52 ff. marcats ara en llapis, de diferents mans. (325 × 220 mm.)

1 (f. 1) *Oracions devotas y profitosas a tot Cristia.* | Luego de despertarte diras la segunt. | Jesus y Maria, Jo vos dono...

2 ff. de lletra del segle XIX.^è un poc entrat.

2 (f. 3) *Ordinacions de la Germandat del | SS^m Nom de Jesus establerta en lo | Convent de Sta Catharina V. y Mr del Orde | de Predicadors per los Confreres del dit SS^m Nom.* | Capítol 1. — Primerament se ordena...

Un plec de 6 ff. de lletra del segle XVIII.^è. Les tres últimes pàgines contenen, de mà diferent, uns resums de fundacions piadoses de l'any 1769.

3 (f. 9) *Este papel se sequo de otro de nuestro Santo padre fray | Juan de la Cruz que se hallo en el convento de Vear.* — Tambien, o Dios y deleyte mio...

Quadern de 8 pp., la darrera en blanc, de lletra del segle XVIII.^è.

4 (f. 13) *Lo que fa la Doma ho Hebdomadari se te de signar al principi del offici...*

3 pp., la quarta blanca. Segle XVIII.^è.

5 (f. 15) *Motivos, y razones porque al parecer no conviene que se elija por Confesor del Rey nuestro Señor, que Dios guarde, Frayle Dominico.* — La primera por pretender la Religion de Sto. Domingo...

(f. 17 acaba:) Concuerta con el original a que me remito y tubo en sus manos quien me confio esta copia; atestiguando ser obra de los PP. Jesuitas; a la qual añadieron los pleitos entre Froylan y Torres, y otras dissenciones que acaecieron en tiempo del Señor Carlos Segundo; con cuya Addicion, en la entrada del Reynado de Fernando el Sexto, los PP. del Noviciado desta corte, lo esparcieron, y llenaron a todos los Ministros, Señores de Palacio, y otras Gentes, de copias desta infame Satyra; Por rezelarse si el Dicho Rey Dn. Fernando eligiria por confesor al P. Maestro Fr. Juan de Puga, y Mendoza Dominico. Diligencia que puntualmente practican dichos PP. siempre que rezelan si entrara dominico en el Confessionario. Como el mismo que escrivio las dichas vltimas Copias que se esparcieron despues de perdido el miedo por la caida del P. Rabago, lo refirio con la reserva de callar su nombre.

Plec de 6 ff., els tres últims blancs. Segle XVIII.^è.

6 (f. 21) *Manifiesto de lo sucedido en Valencia en la pretendida fundacion de los Clerigos misionistas, Dia de los Reyes en | tre una y dos de la noche año 1683 en la Cassa mas | inmediata al convento de Predicadores de dicha Ciudad.* — Illustrissimo y Excelentissimo S. D. Fray Juan Thomas de Rocaverti...

Acaba al f. 24. Segueixen dos escrits més, de lletra diferent, sobre el mateix assumpte.

7 [Recull de documents relatius a la formació de la Custòdia de frares Menors de la illa de Menorca i separació de la Província de Mallorca, a últims del segle XVIII].

(f. 34) Muy Rdo. P. Min. Provincial. Los motivos que tuvieron los Conventos de Menorca...

Acaba al f. 35 v., amb data de 20 d'abril de 1804 i les firmes dels frares.

(f. 36) Beatissime Pater. Tres Conventus FF. Minorum...

Acaba al mateix foli versó, amb la data de 12 abril 1799 i les firmes.

(f. 37) Decretum. — Attentis que Religiosis Patribus...

Venècia, 26 agost 1799. Del Cardenal Carafa. Còpia.

(f. 38) Còpia del Exequatur del Gobierno Ingles.

Datat el 7 d'octubre de 1799.

(f. 39) [Còpia d'una certificació notarial de 7 d'octubre de 1799 del document del f. 37.]

(f. 40) Decretum Provincie Minoricensis.

Còpia de l'original datat a Venècia el 30 de maig de 1800, firmat pel Cardenal Borgia.

(f. 42) Nosotros a bajo firmados certificamos...

Document autèntic de poders, datat a Mahó el 22 de març de 1802 per a demanar l'erecció de la Custòdia en Província.

(f. 43) [Orde del P. Definidor al Guardià de Mahó de 15 de juliol de 1802.]

(f. 44) Habiendo congregado los PP. DDs. y de Intelligencia de este Convento de Jesus de Mahon...

Amb firmes.

(f. 45) Certificamos nosotros abajo firmados...

Datat el 20 d'abril de 1804, amb firmes.

(f. 46) En consecuencia de quedarse suspendida la Custodia...

Esriptura de poders de 10 octubre 1803, amb firmes i segell de placa.

(f. 47) Certifico yo Fr. Estevan Rosselló...

Còpia de l'original, datada el 19 d'abril de 1804.

(f. 48) R. P. Presidente de Nuestro Convento de S. Francisco de Ciudadela.

Original, datat el 20 de setembre de 1803, i firmat a València pel General.

(f. 49) [Carta al P. Definidor de l'Orde datada a Madrid el 29 de febrer de 1804, enviant còpia de la traducció de la Butlla erigint la Custòdia de Mahó.]

No hi és la traducció indicada.

(f. 50) [Còpia d'una informació del Convent de Sant Francesc de Barcelona, de 12 de maig de 1804, sobre aquesta qüestió.]

M. I. S. Devolvemos a V. S. la Copia...

98

Antoni Despuig, Vida de la B. Catalina Tomàs

Ms. de 157 pp., bellament escrites, amb una orla de llapis vermell; lletra de principis del segle XIX.^d. Als marges, o entre les ratlles, alguns afegits o correccions, resultants segurament d'una comprovació. (315 × 209 mm.)

(p. 1, comença la dedicatòria) Antonio Despuig Arzobispo de Sevilla a Sor | Juana Despuig, Canoniquesa en el Convento de Sta. | Maria Magdalena de Palma, su Hermana. — No te busco, Hermana mia...

(p. 6, comença el text) Capitulo I. — Patria, Padres...

(p. 157 acaba) del Cielo que es nuestra Patria.

De la lletra que corregí el manuscrit, s'han esmenat les dues últimes paraules, afegint:

que es la Patria a que devemos aspirar... ser consiudadanos en la Gloria.

Fou impresa aquesta Vida a Palma, l'any 1816. Vegi's sobre l'autor, Bover, *Biblioteca de Escritores Baleares*, I, 232.

99*

Recull d'inventaris vigatans dels segles XIV-XV

Ms. de 155 ff. s. n., alguns en blanc, format per 14 documents i inventaris dels segles XIV.^d i XV.^d aplegats modernament. (300 × 224 mm., llevat de l'últim, que sols té 224 × 150 mm.)

1 (f. 1) *Inventarium et encantus facti de bonis discreti Bernardi Caliç presbiteri beneficiati in sede Vicensi.*

Sense data, però l'encant que comença al f. 9, porta la de 28 agost 1437.

2 (f. 23) [*Encant dels bèns de Ramon de Serradell, jurisperit de Vich. 21 juny 1395.*] Noverint universi quod dle vicesima prima ..

És un inventari principalment de llibres, entre els quals se'n cita un que conté *la preso de Valencia*.

3 (f. 25) *Inventarium factum de bonis Petri Texidor quondam boterii Vicensis.* Fet el 13 juny 1433.

* Aquest és l'últim dels manuscrits entrats a la BIBLIOTECA per compra de la de D. Marian Aguiló.

- 4 (f. 50) *Inventarium factum de bonis Johannis de Gordiola quondam.*
Començat el 11 novembre 1427. Al f. 52 comença l'encant.
- 5 (f. 61) *Inventarium bonorum Bernardi de Vilafort quondam coltellerii Vicensis.*
Començat el 21 setembre 1440. Els ff. 66 v.-69, blancs.
- 6 (f. 70) *Inventarium factum de bonis Francisci Casals quondam civis Vicensis.*
Fet el 25 de maig de 1444. Al f. 76 comença l'encant.
- 7 (f. 81) *Inventarium bonorum que fuerunt Jacobi Rocha quondam puyalerii civis Vicensis.*
Fet el 20 de febrer de 1492. Els ff. 85-86, blancs.
- 8 (f. 87) *Inventarium Marchi de Gatilepa alias Puigdasens quondam.*
7 desembre 1490.
- 9 (f. 91) *Inventarium bonorum discreti Anthonii Balmes quondam presbiteri Vicensis.*
12 abril 1485. Al f. 94 comença l'encant.
- 10 (f. 99) *Inventarium bonorum que fuerunt Anthonii Foradad quondam magistri domorum civis Vicensis.*
20 maig 1491.
- 11 (f. 103) *Capitols fets e concordats entre lo honorable mossen Dalmau Tallada canonge de la Seu de Vich de una part e mestre Johan Daniel padrer ciuteda de Vich en e sobre la obre deius scrite.*
29 octubre 1428. En el full següent hi ha unes minutes notariales.
Contracte per la construcció de quatre finestres.
- 12 (f. 105) *Inventarium et Encantus bonorum que fuerunt venerabilis Francisci de Sancta Eulalia quondam civis Vicensis.*
Començat el 6 maig 1423.
- 13 (f. 132) *Inventarium et encantus factum de bonis Johannis de Podio quondam sabaterii Vicensis inceptum die martis VIII. mensis octobris anno a nativitate Domini M CCCCXX.*
- 14 (f. 151) *Possessio et inventarium bonorum ecclesie sancti Xpistofori de vespe- lle receptis per discretum Francischum de Serrabona rectorem eiusdem.*
11 agost 1449.

NOTÍCIES DE MANUSCRITS

EL MANUSCRIT DE LES HOMILIES DE SANT GREGORI DE LA CATEDRAL DE BARCELONA, per Mn. PERE PUJOL I TUBAU, pvre.

Obté indubtablement el primer lloc entre els nombrosos manuscrits que posseeix la biblioteca capitular de la seu de Barcelona el còdex importantíssim, objecte del present estudi, escrit en lletra uncial. És segurament l'únic exemplar d'aquest caràcter que existeix a Catalunya. El P. Villanueva, en son *Viage literario*,¹ fou el primer investigador que li dedicà una senzilla nota, reproduint en gravat una mostra de la seva lletra; amb tot, havem de consignar que aquesta és l'hora que el nostre còdex no ha tingut encara representació en les grans edicions mundials de facsímils de manuscrits d'aquella important escola caligràfica.²

Conté el segon llibre, o sigui les vint darreres Homilies del Papa sant Gregori,³ el sermó de la mortalitat d'aquest sant doctor, i el sínode de Roma que ell mateix va celebrar en l'any 595.

És un volum in foli de 380 × 295 mm., escrit a una sola columna (vegeu l'adjunt fotogravat) damunt pergami molt consistent, el qual es va aprimant a mesura que avança el volum. Compta XLII quaderns, els quals tots eren de vuit fulls, excepte cinc, ço és, el XXXI, XXXVII i XL, de set; el XXXIX, de deu, i el XXXVIII, de dotze. Formava, doncs, quan era complet, un conjunt de 339 fulls, tenint-ne actualment 315 entre

1. XVIII, 88 i ss. Vegeu : GARCIA VILLADA, Zacarías : *Como se aprende a trabajar científicamente. Lecciones de Metodología y crítica históricas*. Barcelona, 1912. Intercalat en les pp. 137 i 138 publica, en fotogravat, el f. 5 v.º del quadern XVII. — LINDSAY, W. M., F. B. A. : *Notae latinae. An account of abbreviation in latin mss. of the early minuscule period (c. 700-850)*; Cambridge, 1915. Aquest savi paleògraf, qui conegué el nostre ms., fa un estudi minuciós i profundíssim de l'origen i desplegament de les abreviatures en els manuscrits llatins primitius escrits en minúscula. Finalment, el treball més extens que documentat, que ens ha mogut a fer aquest estudi, de GIL Y MIQUEL, Ramón : *Un códice anterior al siglo VIII. Homiliae Sancti Gregorii. Códice en letra uncial de la catedral de Barcelona*. «Revista Histórica», 1918.

2. Vegeu entre altres : CHATELAIN, Aemilius : *Uncialis scriptura codicum latinorum novis exemplis illustrata*. París, 1901.

3. MIGNÉ : *Patrologiae latinae tomus LXXVI*, col. 1169 i ss.

sencers i més o menys mutilats. Són, per consegüent, vint-i-quatre els fulls totalment desapareguts.¹ El quadern cinquè va ésser esqueixat en esbiaix, restant-ne avui només una petita part formada pel llom i poc més del marge superior.² Regularment cada peça de pergami es compon de dos fulls; amb tot, n'hi ha algunes, molt poques, que cada peça constitueix un sol full, adherit al quadern mitjançant un petit doblec.

Primitivament va ésser relligat. De l'antiga encuadernació en resta avui tan sols la tapa posterior, la qual consisteix en una coberta de pell, bastant malmesa, que té dintre seu un gruix format per un *papyrus* disposat en plecs i un full de pergami de lletra del segle XI. En la part interior de la tapa resta encolat damunt del *papyrus* un full en lletra uncial d'identica estructura als altres del manuscrit. La seva presència fa pensar de seguida en algun dels fulls arrencats que hem esmentat; però després d'haver transcrit les disset ratlles del text de què consta, ens hem pogut cerciorar que es tracta d'una interessant troballa. En efecte, el text d'aquest full correspon a unes deu ratlles del capítol XXXVIII del llibre quart dels *Didlegs* del mateix sant

1. Manquen vint-i-quatre fulls repartits en la següent forma : Dos del quadern IX, el primer i l'octau. (Manca el text des de «... per fluvium designatus, ...» fins «Ecce Paschalia so...», Migne, LXXVI, col. 1202; i el comprès entre «... ligit in Deo ...» i «Omnia quippe qui nos ...», id., col. 1205.) Un del quadern XIV, ço és, el primer. (Manca el text des de «... est. Vere etenim Deum diligimus...», id., col. 1220, fins «... ut ab hoc amore tentationis tem...», id., col. 1221.) Un del quadern XVIII, el primer també. (Cal dir, en primer lloc, que una tercera part del f. 8 del quadern anterior, o sigui el XVII, és arrencat. Manca el text des de «... is abnegat, exquirendae ei virtutes...» fins «...quia tenuitas in corpore, dum pallor...», id., col. 1234.) Dos del quadern XX, el quart i el cinquè. (Manca tot el text comprès entre «... Iis ergo pedes Domini tergimus...», id., col. 1242, i «Unde et sponse...», id., col. 1243.) Un del quadern XXI, o sigui, el setè. (Manca el text des de «Quod videlicet agentes...», fins «... ipse centum oves habuit cum angelorum...», id., col. 1247.) Quatre del quadern XXVII, ço és, el primer, segon, setè i vuitè. (Manca el text en la següent forma : Des de «Fuit quidam diebus nostris...», id., col. 1263, fins «... habet in pace lilia, in...», id., col. 1264; i des de «... perte dicat. Suavitatem ejus non cognoscitis...» id., col. 1266, fins «De quo videlicet...», id., col. 1267.) Dos del quadern XXIV, el setè i vuitè. (Manca el text comprès entre «... narum rerum amore vincitur...», id., col. 1272, i «... quod haec citius relinquat.» id., col. 1273.) Dos del quadern XXX, el segon i el setè. (Manca el text des de «... sisteret ne ad sepeliendum duci potuisset...», fins «... saecularem habitum gerere et saecularem...», id., col. 1274; i des de «... odit sicut semetipsum...», fins «... sed in via Dei contrarius...», id., col. 1276.) Quatre del quadern XXXI, ço és, el primer, tercer, quart i setè. (Manca el text així com segueix : Des de «... qui dum sacri eloqui praecepta considerant...», id., col. 1276, fins «Qui non bajulat crucem suam et venit post me...» id., col. 1277; des de «... dae sublimitatis adjungitur, cum dicitur...», id., col. 1277, fins «Ille autem qui judicaturus venit...», id., col. 1278; i des de «... absolutum, cum pro eo sacrificium meminerat oblatum...», fins «... non cesset manus tua; natali apostolorum...», id., col. 1279.) Dos del quadern XXXII, el segon i tercer. (Manca el text comprès entre «... lacrymarum causas cognoscere studuit...», id., col. 1280 i «Tunc ille compulsus in episcopii...», id., col. 1281.) Un del quadern XL, el segon. (Manca el text des de «... ne judex qui hic bona exteriora restituit...», id., col. 1307, fins «... quia eorum vitam etiam magistra pau...», id., col. 1308.) Dos del quadern XLII, el setè i el vuitè, els quals serien en blanc, car el text acaba amb el foli sisè, recte, dient : «Explicit Decretum a sancto Gregorio || institutum pro Romanorum salute».

2. Com que d'aquest quadern en manca gairebé tot el text, anotem tot el bocí desaparegut, el qual està comprès entre «... divinitatis esse certum tenemus. Quinquaginta...», id., col. 1186; i «... nihil est quod extra conditorem libeat, et...», id., col. 1191.

Doctor.¹ És certament una altra dada d'interès que caldrà tenir en compte si algun dia s'arriba a establir la bibliografia de tot ço que les tapes d'antigues enquadernacions destrossades han donat al món savi, com proposava un investigador francès.²

Els sis fulls primers són bastant desmerescuts a causa de la mullena, per raó de mancar la primera tapa del llibre.

El manuscrit no té altra foliació que la d'ús corrent en els temps que va ésser escrit, ço és, el número d'ordre del quadern o signatura, posada en xifres romanes, al mig del marge inferior de la darrera pàgina. La numeració escrita al mig del marge inferior, no en l'angle dret, de la darrera pàgina de cada quadern, constitueix, al judici d'eminents tractadistes, un importantíssim element per a la datació dels manuscrits en uncial que els col·loca indefectiblement en el segle vuitè.³ Al mig del marge superior del vers de cada foli, porta escrita en petites uncials la paraula *Omilia*, i en el marge corresponent de la plana oposada consta, en xifres romanes, el número que pertany a cada homilia.

El ratllat és practicat a la punta seca, tenint els punts que serveixen per al traçat als extrems de les ratlles. La pàgina es compon ordinàriament de divuit línies. La puntuació és molt imperfecta, i els mots no són pas netament separats. Amb tot, és de notar l'existència de petits intervals, i la separació, per un petit espai, de les frases, que generalment comencen per una lletra un poc més gran. És aquest un altre element característic dels manuscrits en uncial de tipus no primitiu.⁴

Comença el text en el foli primer del quadern I de la manera usual, ço és, amb el títol de la lliçó de l'Evangeli, que, com els altres títols i explícits del llibre, són sempre en uncials vermelles. Segueix el text sagrat, que comença amb el constant *In illo tempore...*, essent la seva primera ratlla en lletres uncial-capitals, més o menys ornades, la qual presideix sempre una inicial major i més policromada, que els seus colors verd,

1. MIGNE : Ob. cit., LXXVII, col. 389-392. El text, amb tot, presenta alguna senzilla variant. És com segueix:

JAM [CORPUS] E[JUS AB
E]XTREMA FUERAT PARTE P[RAE]-
MORTUUM IN SOLO TANTU[MMO]-
DO PECTORE VITALIS ADHUC [CALO]-
R ANHELABAT. CUNCTI AUTE[M]
FRATRES TANTO PRO EO CO[E]-
PERUNT ENIXIUS ORARE QU[AN]
TO EUM IAM UIDEBANT SUB C[E]-
LERITATE DISCEDERE. CUM RE[PEN]-
TE COEPIT EISDEM FRATRIBUS A[S]-
SISTENTIBUS AD SU QUO POTERAT
CLAMARE ET ORATIONES EOR[UM]
INTERRUMPERE DICENS : RE[CE]-
DITE ECCE DRACONI AD DEUO [RAN]
DUM DATUS SUM QUI PROPTER
UESTRAM PRAESENTIAM DE-
UORARE ME NON POTEST

2. LIKHATSCHEFF, Nicolàs : *Une lettre de Nicolas Eymerici*; en «Mélanges Chatelains», p. 130.

3. STEFFENS : *Paleographie latine*, p. V. CHATELAIN : *Uncialis scriptura*, pp. 72, 84 i *passim*.

4. STEFFENS : Ob. cit., p. V.

groc i vermell, avui gairebé imperceptibles, delaten el gust de l'escola merovíngia d'on, com veurem, procedeix el nostre còdex.¹ La primera ratlla, així mateix, del text homilètic, és sempre en uncial-capitals de color amb una inicial de majors dimensions algun tan historiada sobre motius d'ocells o peixos.² El f. 5 v.º del quadern XLI, conté l'explicít de les homilies, escrit en sis línies amb caràcters uncials ordinaris i uncial-capitals, o sigui de major dimensió, alternades.³ Les tres línies en uncials majors, de trets ben perfilats, donen al manuscrit un aspecte de modernitat dintre els de la seva classe.

El text, semblantment al dels altres mss. de l'època, va esser objecte d'una revisió. Escampades arreu del llibre hi ha un crescut nombre de correccions de lletres solteres, síl·labes, mots i frases senceres, en forma de super-posats, esmenats damunt una raspadura o bé additaments marginals que supleixen omissions del text. La manera usual de fer les correccions és titllar amb una petita ratlla la lletra sobrerera o mal escrita i en aquest segon cas posar la nova damunt la corregida. Com a manera d'inutilitzar una lletra, s'usa també col·locar un punt en mig d'ella, com en el mot *substan[t]ialiter* (I, 5) en el qual s'anul·là la *c*. Les citacions que apareixen dintre el text vénen indicades al marge per mitjà de cometes o també per uns petits signes en forma de cor surmuntats d'un punt.

Sembla que aquestes correccions i additaments foren degudes a més d'una sola mà; amb tot, és molt possible que unes i altres fossin gairebé simultànies a la composició del ms., çó és, que aquest va esser corregit, tal com és actualment, abans d'eixir del *scriptorium* on el varen copiar.⁴ Les practicades en caràcter cursiu són bastant nombroses. Cal esmentar : *quam*, IX, 5 v.º; *cum patre*, XI, 3; *sequitur*, XII, 5; *haec fratres karissimi haec signa diligite per quae potestis regna caelestia possidere auxiliante Domino*

1. CHATELAIN : *Uncialis scriptura*, p. 93.

2. Les inicials decorades que conté el ms. són les següents : La lletra *A* en el quadern XXI, fol. 5 v.º. La *C* en els quaderns IX, 6; XIX, 4; XXXVI, 4. La *D* en XVI, 2. La *F* en II, 2. La *H* en XXVII, 4. La *I* en I, 1; II, 1 v.º; III, 6 v.º; III, 8 v.º; IV, 3; VII, 4 v.º; IX, 5 v.º; XI, 3; XI, 8 v.º; XIII, 7; XVI, 1; XVII, 4 v.º; XIX, 3 v.º; XXI, 4 v.º; XXV, 4 v.º; XXVII, 3; XXX, 2 v.º; XXXII, 3; XXXVIII, 8 v.º; XXXVIII, 10. La *L* en IV, 4; XI, 4; XIII, 8; XXXVI, 5. La *N* en III, 8 v.º. La *P* en VII, 6. La *Q* en XII, 1 v.º; XVII, 5 v.º; XXV, 5 v.º. La *S* en XXX, 3 v.º. La *T* en XXXII, 4 v.º. A partir del quadern XXXVIII existeixen altres inicials que no són adornades.

3. El text de les sis ratlles és com segueix:

FAVENTE DOM/NO JHESU XPO.
EXPLICIUNT OMILIAS XX IN SECUNDA
PARTE SUPER EVANGELIUM
EXPOSITIO BEATI GREGORII PAPAE
URBIS ROMAE FELICITER
UTERE FELIX. AMEN.

4. Sembla cosa innegable que en les correccions intervingué més d'una mà. Es comprova evidentment per la forma distinta (fent cas omís de llur menor tamany) que presenta alguna de les lletres de les correccions escrites en uncial. Compari's, sinó, la practicada damunt una raspadura en VII, 8 v.º, i els additaments en el marge inferior dels quaderns XXXI, 5 i XXXIV, 7, amb les dels mots [IN]MERITOS, VIII, 3 v.º; [VEN]DITIONEM, XII, 8 v.º; [CUNC]TA, XVI, 3; [UNUS]QUISQUE, XVIII, 4 v.º; SUS[CIPIENTEM], XIX, 6; ANTE, XXV, 5; POTERA[N]T, XXVI, 1 v.º; COMMO[N]ENTUR, XXIX, 3; NOS, XXXI, 2, etc., en tots els quals la lletra *N* apareix en la seva forma més avançada (CHATELAIN, 72), çó és, que el seu pal obliquo no ateny pas el capdamunt del primer.

nostro Jhesu xp̄o., XII, 7 v.º; *quia*, XII, 8 v.º; *limen*, XV, 3 v.º; *fructum*, XVI, 5 v.º; *mentis*, XIX, 7; *caus[atur]*, XXI, 3; *inspirante*, XXI, 4; *et propter Deum dilegitur inimicus*, XXXIV, 8; *tenebras*, XXXV, 2 v.º; *quod*, XXXIX, 6; *ab*, XL, 5 i *claritas*, XLI, 3. Totes elles d'un pur caràcter merovingi constitueixen el segell inconfundible de l'escola caligràfica on el nostre còdex tingué sa naixença.

La làmina que publiquem (fig. 23) dóna una idea suficient de l'aspecte general de l'escriptura del text. És aquesta una uncial regular i vigorosa que conserva un caràcter uniforme en tot el volum, esdevenint més petita i espessa cap a l'acabament. Els seus trets corbats i rectes són treballats correctament, té els gruixos pronunciats i ben deliniats els perfils, guardant la deguda proporció entre ses dimensions. Presenta evidentment els caràcters distintius de l'escriptura uncial de tipus avançat.

TRANSCRIPCIÓ

DEVITAMUS CARITATIS JURA INLE- || SA SERVABIMUS. SED NEMO CUM ||
QUEMPIAM DILIGIT HABERE SE PRO- || TINUS CARITATEM PUTET NISI
PRI || US IPSAM VIM SUAE DILECTIONIS || EXAMINET. NAM SI QUIS QUEM-
LI || BET AMAT SED PROPTER DEUM NON || AMAT CARITATEM NON HA-
BET || SED HABERE SE PUTAT. CARITAS || AUTEM VERA EST CUM ET IN
DEO || DILIGITUR AMICUS. ILLE ENIM PROP- || TER DEUM DILIGIT EOS
QUOS DILIG[IT] || QUI JAM [ET] EOS DILIGERE AQUIBUS NON || DILIGI-
TUR SCIT. PROBARI [ET] ENIM || CARITAS PER SOLAM ODII ADVER- ||
SITATEM SOLET. UNDE ET PERSE- || METIPSUM DOMINUS DICIT. DILI-
GITE INI- || MICOS VESTROS BENEFACITE HIS¹

Additament del marge inferior, en cursiu : *et propter Deum dilegitur inimicus.*

Ço que caracteritza en primer terme l'escriptura uncial és la rotunditat de les seves lletres. Hom la defineix : Una escriptura capital en la que els pals s'encorben i els angles s'arrodoneixen.² Té l'origen en la capital cursiva. Per la llei del menor esforç s'arribà a la substitució de les formes de la capital rectilínia i angulosa per les formes arrodonides, les quals, deixant a la mà una major llibertat, permetien al calígraf una major llestesa en fer anar la ploma. Aquesta uncial caligrafiada esdevingué, del segle iv al ix, l'escriptura ordinària dels manuscrits, reservant-se com a caligrafia de luxe per a posar en relleu els començaments dels llibres o capítols a partir de la reforma de l'escriptura, iniciada en el gloriós regnat de Carlemany.³

La fixació de la data en què pogué ésser compost el còdex de les Homilies de sant Gregori de la catedral de Barcelona és avui una qüestió relativament fàcil de resoldre a la llum de les observacions acotades pels autors. La seva escriptura, d'un format ben vertical, elegant i curosament polit, té tot l'aspecte d'una uncial recent que d'altra banda accentua la perícia caligràfica de l'escriba que va compondre'l. Malgrat que aquest demostra tenir alguna idea d'ornamentació, no som encara als refinaments de la caligrafia uncial, d'ús exclusivament decoratiu, dels temps carolingis.

1. MIGNE : LXXVI, 1289.

2. PROU, Maurice : *Manuel de Paléographie* (Paris, 1910), p. 61.

3. STEFFENS : Ob. cit., V.

Que realment es tracta d'un manuscrit del segle VIII, ultra el detall decisiu, esmentat més amunt, de la foliació dels quaderns al centre del marge inferior de la darrera plana, ho comprova l'estructura peculiar d'algunes de les seves lletres.¹

Apareixen, demés, en ell, d'una manera ben visible, les característiques de la uncial del segle VIII tal com han estat definides per E. Chatelain.² S'hi observen els pals crescuts de *H* i *L*, la petita cua amb què aquesta termina sempre, la forma gairebé closa de la primera lluneta de *M*, la doble estructura de *N*, ço és, la més arcaica, d'ús constant,³ i la més recent (la que sembla *H* capital) la qual apareix en un crescut nombre de mots corregits, que copiem en altre lloc, i finalment *T* de forma apropada a la de la capital, que revela un tipus avançat.

Cal advertir, així mateix, com un detall de valor que confirma el fet de la composició del ms. en època molt avançada de l'escriptura uncial, l'ús considerable en tot el llibre, gairebé sempre a final de ratlla, de les lligadures, elegantment practicades, *NS* *PALPANS*, VIII, 7; *PRAE[SENS]*, XIV, 2); *NT*, la més freqüent de totes (*AUDIERUNT*, X, 2; *SUBSEQUENTUR*, XXV, 6 v.º; *UL* (*MULTI*, XXIX, 1); *UN* (*TUNC*, XII, 4 v.º; *PERTRAHUNTUR*, XII, 6); *UR* (*QUR*, XIV, 1); *US* (*SCIMUS*, XI, 2 v.º; *MUNDUS*, XIII, 7 v.º); *UT* (*SICUT*, VIII, 4 v.º; *VELUT*, XXVIII, 8 v.º, etc.). El sistema d'abreviatures, d'acord amb la tradició de l'escola, obté poc desenrotllament. Són les més corrents : un titllet consistent en dos punts allargats de forma invertida, en disposició horitzontal, units entre si per una ratlleta molt lleu, col·locat damunt el

1. Les lletres d'aquesta escriptura que ofereixen un major caràcter distintiu són *A*, *D*, *E*, *G*, *H*, *M*, *Q*, *T* i *V*, les quals, així mateix, són les que proporcionen més elements per a determinar l'edat dels manuscrits no datats. En el nostre còdex : *A* té el costat esquerra format per dos trets molt fins i lleugerament corbats; *D*, consta visiblement de dos trets arrodonits i ben perfilats; *E*, té la llengüeta molt pronunciada i ornada; *G*, té la cua terminada o bé en forma de ganxet rodó declinant cap a l'esquerra o en forma d'angle agut tendint vers la dreta (així en els primers folis; senyal evident que intervingué més d'una mà en la còpia del còdex); *H*, es compon de dos trets visiblement independents; el recte va proveït en son cap superior d'un tret horitzontal, no sempre curt, d'ornamentació; *M*, presenta la seva estructura més avançada amb els trets laterals descrivint una corba i cloent-se gairebé del tot el de l'esquerra; *Q*, amb el ventre ordinàriament tancat i el pal vertical acabant sovint en esbiaix i perfilat; *T*, revela la seva forma més moderna, ornant-se elegantment en el cap inclinat de dreta i esquerra, no mancant mai al cap inferior del seu pal vertical un petit tret horitzontal d'ornamentació. Ella, com *B* i *R*, a causa de son traçat curós, resembren les de l'escriptura capital. Per fi, *V*, amb el seu tret esquerra ben arrodonit a la base i delicadament perfilat.

2. CHATELAIN : Ob. cit., 72.

3. Encara que, segons CHATELAIN, *N* de forma semblant a *H* capital, ço és, que el seu pal obliqu no ateny ni el cap del primer ni el peu del tercer, es característica de l'escriptura uncial dels mss. del segle VIII, no constitueix amb tot un element d'ús tan necessàriament constant, que la seva no existència impossibiliti de reconèixer un manuscrit, encara que per complet fos destituït d'aital detall, com a pertanyent al segle VIII. La persistència de formes, més que com un fet d'educació literària, continua de vegades a causa d'haver els copistes de tenir davant materials d'estudi molt anteriors. Vegeu, entre altres, l'interessant ms. de datació inconfundible, en el qual *N*, de forma arcaica, és usada constantment. És del segle VIII i de procedència saxona. Lord Hatton en 1675 el cedí a la Biblioteca Bodleiana. (TRAUBE, L. : *Textgeschichte der Regula S. Benedicti*. «Abhandlungen der Königlich Bayerischen Akademie der Wissenschaften Philosophisch-philologische und historische Klasse. XXV. Band, 2. Abhandlung» München, 1910.)

mot de la lletra o lletres suprimides, constitueix el signe general d'abreviació. Els finals de *que* i *bus* vénen indicats per punt i vírgula, revinguts de forma, que de vegades s'uneixen formant un signe especial semblant a una petita *s* uncial inferiorment allargada, el qual es retroba també en la caligrafia visigòtica d'època avançada;¹ la terminació en *rum* (ILLORUM, XII, 1 v.º; ROMANORUM, XLII, 6), que es troba molt rarament, és representada de la manera usual en totes les escoles per un titllet encorbat que parteix perpendicularment la cua de *R*, i, per últim, *u* petita en sentit de *U*, intercalada o superposada, que s'usa tan aviat al mig com al final de paraula i gairebé sempre al final de ratlla. Ordinàriament les abreviatures tenen lloc quan es tracta d'estalviar espai a l'acabament de les ratlles. En aquest sentit apareix també sovint *E caudata* (representada amb més d'una grafia)² com abreviatura del diftong *Æ*, d'ús corrent en tot el llibre.

Mercès als additaments i correccions dalt transcrites, amb què el text va ésser completat i esmenat, hom pot tenir plena coneixença del cercle cultural on el manuscrit va néixer. Constitueixen una bella mostra d'escriptura minúscula merovíngia que ostenta marcadament el tipus més recent de la caligrafia d'aquesta escola. Ella situa la revisió del nostre còdex (tasca que hom acompliria no gaire després de la seva confecció) en els temps immediatament pre-carolingis. L'estructura de les seves lletres, excepció feta de les lligadures que definitivament la caracteritzen, és d'un fort regust carolingi. Llur forma regular, poc allargada, llur tendència a restar separades i fins el traçat aclarit i gens embrollat de les lligadures, són indicis clars de l'evolució que s'iniciava. L'escriptura, amb tot, s'ha de classificar entre la cursiva caligrafiada de l'antic reialme franc. Són especialment remarcables les lligadures *tr* en el mot *patre* (XI, 3), *na* en *signa* i *regna* (XII, 7 v.º), *ti* en *mentis* (XIX, 7) i *ro* i *ter* en el mot *propter* (XXXIV, 8), que hom pot examinar en el facsímil que publiquem. La *t* pren la forma de 8 i és lligada a la lletra següent en els tres mots citats; la *a*, que forma lligadura amb *n* en *signa* i *regna*, és singularment característica. Contràriament al costum d'ésser surmuntada per les altres lletres en una forma petita i oberta, resta aquí formada inferiorment pel segon pal de *n* que en son acabament constitueix el primer de *a*, la qual és la peculiar d'aquesta escola, ço és, la semblant a *u* amb una lleu inclinació de sos pals a dreta. El grup *ro* en *propter*, amb la típica *o bouclée*, és de pur caràcter merovíngi. Remarquem encara *rv* en *fructum* (XVI, 5 v.º), en què el pal superior inclinat de *r* forma el primer de *v*; *te* de *inspirante* (XXI, 4), en plena lligadura, essent un mateix el tret horitzontal de *t* i la llengüeta de *e*; *en* en *tenebras* (XXXV, 2 v.º), on la llengüeta de *e* s'identifica amb el primer pal corbat de *n*, etc. Cal esmentar també *d* en *diligite*, *possidere* i *domino* (XII, 7 v.º) de forma provinent de la uncial, menys pròpia del merovíngi que la d'origen cursiu de *dilegitur* (XXXIV, 8) i *quod* (XXXIX, 6), de ventre ordinàriament obert, essent aquesta darrera amb gonflament del pal en sa part superior.³

1. PUJOL I TUBAU, Mn. Pere : *El Còdex de l'Apocalipsi de Beatus de la catedral d'Urgell*. BUTLLETÍ DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA, t. IV, any 1917, p. 15.

2. Vegeu, per exemple, INFERENDAE (IX, 4 v.º) i INLAESA (XXXIV, 8).

3. PROU, M. : *Manuel de Paléographie*, p. 91 i ss. i làms. IV i V. Vegeu, també, LAUER, Ph. i SAMARAN, Ch. : *Les diplômes originaux des mérovingiens* (París, 1908), làm. 38. THOMPSON, Edward M. : *An introduction to greek and latin paleography* (Oxford, 1912), facsímil 124. Trobem així mateix la *d* d'origen uncial en un text en minúscula merovíngia del segle VIII. DELISLE, L. : *Le Cabinet des manuscrits*, làm. XIV, 6.

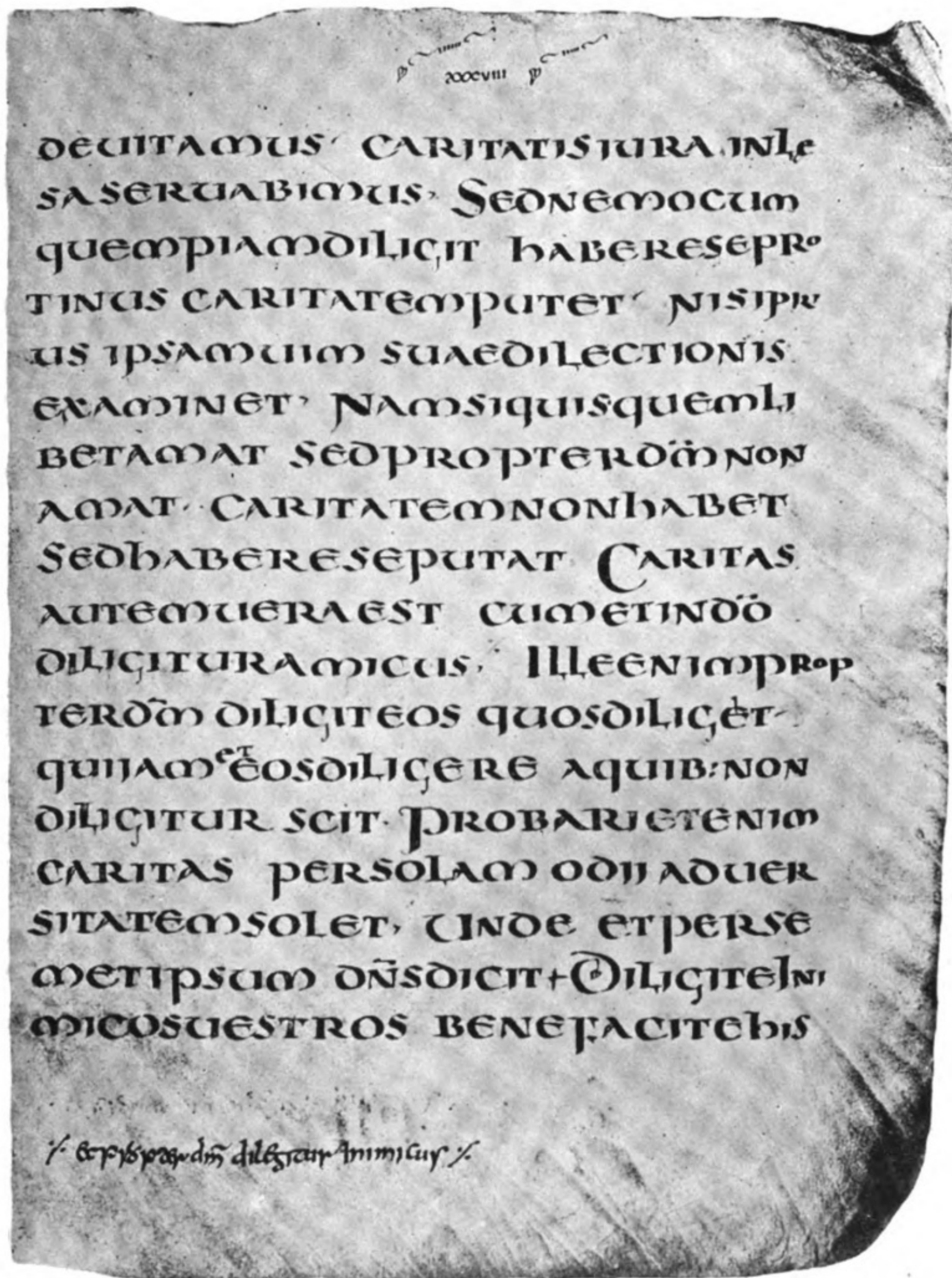

Fig. 23. — Manuscrit de les Homilies de sant Gregori de la catedral de Barcelona
 (Foli 8 del quadern XXXIV)

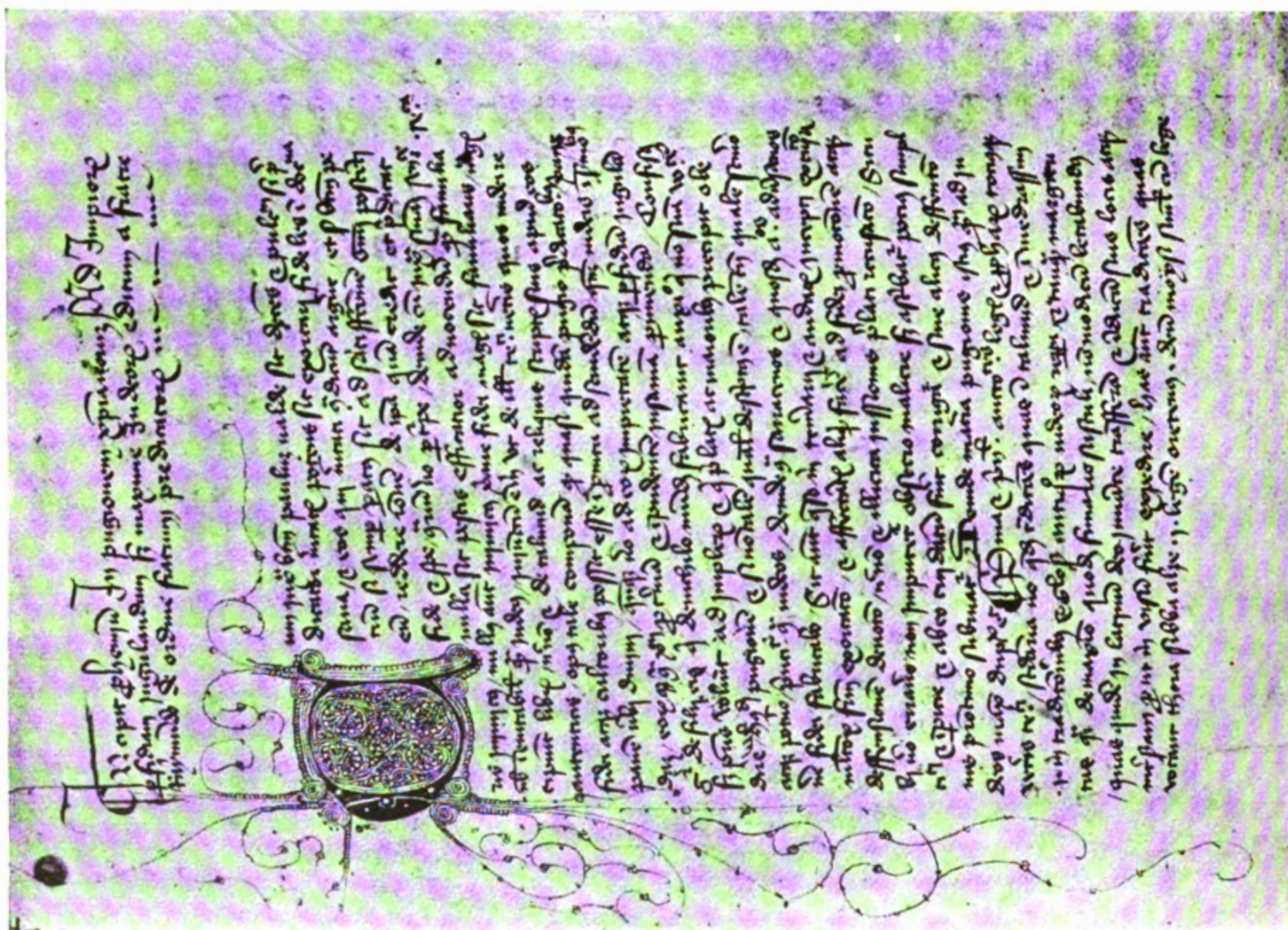

Fig. 24. — Full I del «Pugio» de Ramon Martí
(Bibl. de Tarragona, ms. 89)

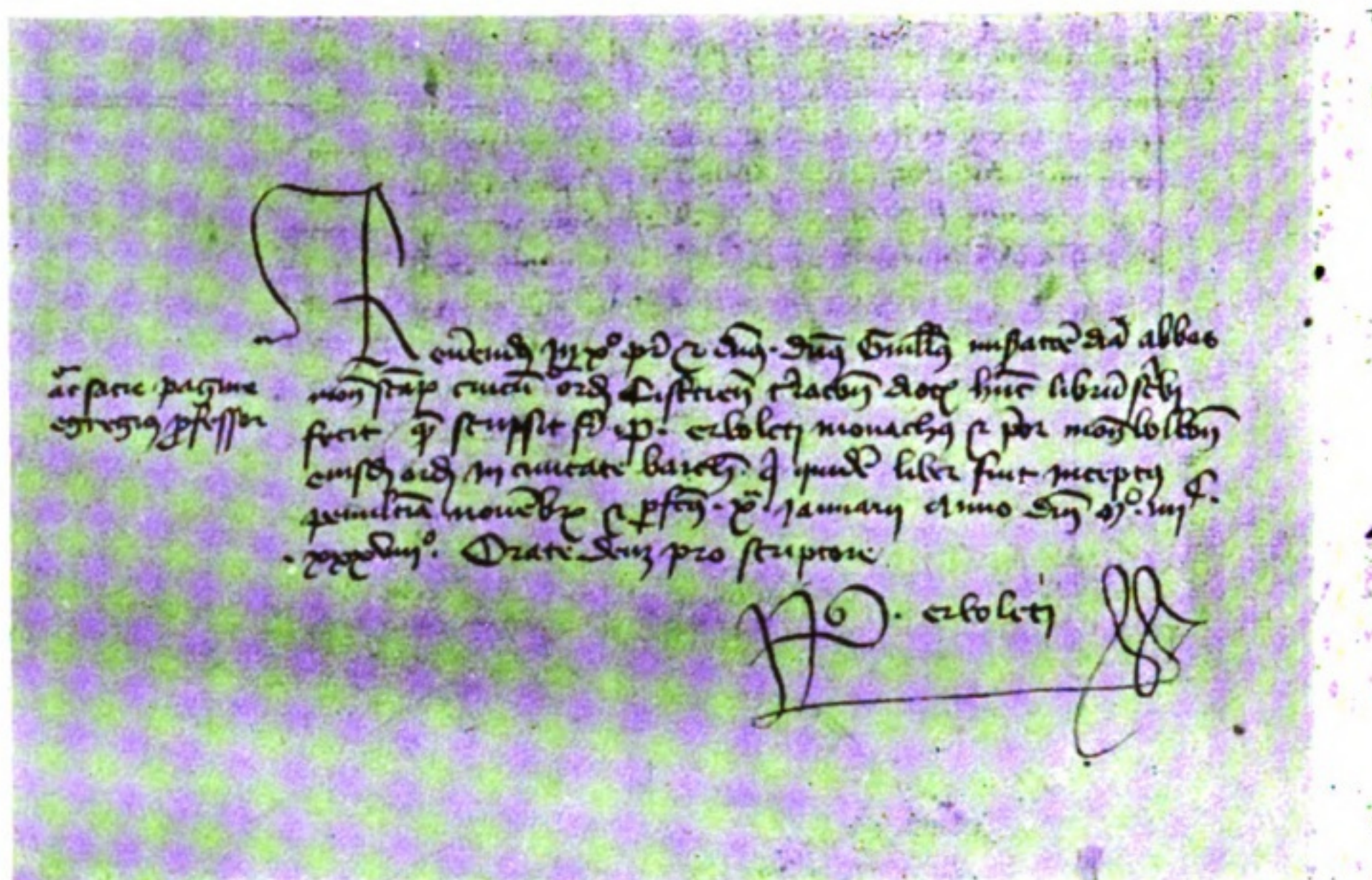

Fig. 25. — Explicit del «Pugio» de Ramon Martí
(Bibl. de Tarragona, ms. 89)

Els esmenats del text, de caràcter purament gramatical, són nombrosíssims; no gens menys la tasca del corrector o correctors fou també deficientíssima. El text es ressent evidentment de la dolenta ortografia del temps. L'escriba qui va copiar-lo demostra major destresa en saber pulir les lletres que no en la coneixença del llatí; era certament més bon calígraf que humanista. Altrament, aquesta manca d'erudició literària, que hom nota en tot el llibre, és altra de les característiques dels manuscrits treballats en els darrers temps merovingis. «Sic latinitas in dies decrescens subsidium haud contemnendum palaeographicis studiis suggerit», escriu E. Chatelain.¹

El transcriptor calígraf no solament ha comès una multitud d'incorreccions, confonent *e* i *i*, *o* i *u*, *b* i *v*, etc., (que en gran nombre els correctors han deixat passar), sinó que, demés, ha escrit membres de frase tan mancats de sentit com el següent: «... UT DUM TERRENAM CALUMNIAM ADEPISCI CONTENDITIS...» (XI, 8 v.º), en lloc de «... ut dum terrena culmina adipisci contemnitis...».²

Referma l'origen del manuscrit dins el cercle de la cultura merovingia la seva comparació amb d'altres de son temps. Té remarcables punts de semblança, en primer terme, amb el còdex a dues columnes (llatí, 1586) de la Biblioteca Nacional de París, procedent de Tours, atribuït per Chatelain a principis del segle ix. Igual que el nostre, usa freqüentment la lligadura *NT*.³ Guarda, així mateix, grans analogies amb el que conté les Homilies de sant Gregori sobre Ezequiel, existent al monestir suís d'Einsiedeln (núm. 157); amb el que, sots el núm. 52, posseeix la biblioteca de Chartres, també a dues columnes, i que conté l'Evangeli de sant Joan, i, finalment, amb el de la biblioteca del seminari d'Autun, que conté l'Evangeli de sant Marc, i és també a dues columnes, del qual hom sospita el seu origen anglo-saxó. Tots ells són datats per Chatelain de finals del segle viii o principis del següent.⁴ L'Evangeliari de Schuttern que estudia L. Dorez, és d'aspecte visiblement posterior al nostre.⁵

Fent costat a aquestes i altres joies bibliogràfiques, per mitjà de les quals la literatura llatino-cristiana arribava al segle de Carlemany, es compta el còdex monumental de la seu de Barcelona, provinent d'algun dels grans monestirs del centre o

1. Ob. cit., p. VII.

2. MIGNE: Ob. cit., LXXVI, 1213. Vegeu una mostra de la confusió de lletres que es troba més sovint: *e* per *i*, *dedicimus* per *didicimus* (XI, 5), *intellegere* per *intelligere* (XII, 3); *i* per *e*, *discendente* per *descendente* (XI, 3 v.º), *dilectatione* per *delectatione* (XI, 8); *o* per *u*, *discipoli* per *discipuli* (VII, 5), *miracolis* per *miraculis* (XII, 5 v.º); *u* per *o*, *agnusciit* per *agnoscit* (XI, 6), *testimunium* per *testimonium* (XII, 3 v.º); *c* per *q*, *cotidie* per *quotidie* (XII, 5 v.º); *q* per *c*, *quur* per *cur* (I, 5), *sequuta* per *secuta* (XIII, 2 v.º); *m* per *d*, *ammonitus* per *admonitus* (XIV, 3 v.º); *n* per *i*, *inlicitis* per *illicitis* (XIV, 6 v.º) *conloquendum* per *colloquendum* (XXI, 6); *p* per *b*, *puplicani* (XXI, 4 v.º); *d* en lloc de *f*, *p*, *s* i *t* en *adflictione* (XIV, 2 v.º), *adpropinquant* (XXII, 5), *adsuetis* (XXII, 4 v.º), *adtenditur* (XIII, 3); confusió del díftong en *caelum* (XII, 1); indegudament posat en *oboedientia* (XIII, 2 v.º); manca de lletres necessàries en alguns mots, com *viunt* per *vivunt* (XII, 2 v.º), *ungento* per *unguento* (XIX, 3 v.º) i *abiciat* per *abjiciat* (XXI, 3); i sobra en altres, com *isdem* per *idem* (XIV, 2 v.º), *adsteterunt* per *steterunt* (XIX, 1 v.º), *quattuor* (XXII, 6), *sapphirus* (id., 7), *etsmaragdus* (id., id.), etc.

3. 101 i lám. LVIII.

4. 98, 102 i 103; láms. LV, LIX i LX.

5. DOREZ, Leon: *Evangeliare exécuté a l'abbaye de Schuttern*, en «Melanges Chatelain», p. 293. Cal esmentar, entre altres detalls, l'ús de *D* capital en mig del text en uncials, la qual cosa delata certament el segle carolingi.

nord de França, difícil de precisar, on serien executades en conjunt les obres del gloriós pare llatí, tal com ho deixa entreveure el fet d'esser el nostre exemplar la segona part de les Homilies i donar-nos la seva coberta una mostra de la reproducció dels *Didlegs*.

Majors dificultats ofereix, sens dubte, l'inquirir en quin temps i per quins ignorats camins el venerable manuscrit merovingi, escrit en uncials, entrà a formar part de la biblioteca del Capítol barceloní. El P. Villanueva, en parlar-ne per primer cop, llançà la sospita que el llibre s'arribés a escriure per encàrrec del bisbe Vivas, qui ho va esser d'aquesta església de 973 a 995.¹ Creient ell equivocadament que, pel caràcter de lletra, va esser treballat en el segle x, i trobant el mot VIVAS, escrit en vermell, interliniat, després del títol de l'Homilia XIV (XXI, 5 v.º), li ocorregué pensar si realment el prelat d'aquest nom estigué relacionat en la composició del volum i la seva ulterior remesa a la biblioteca de la seu. En presència de tal mot, que tenim, per cert hom escriuria almenys una centúria abans de venir al món el memorat bisbe, en la impossibilitat de poder donar de la seva existència una explicació del tot satisfactòria, ens limitarem a expressar la nostra humil opinió de què la referida paraula, quan no degui el seu origen a un mer caprici del transcriptor, es podrà referir a un personatge nomenat Vivas, qui, o seria el propi copista, o bé algú altre que tingués més o menys intervenció en la confecció del manuscrit, dins la segona meitat del segle VIII.

Existeix, demés, en el propi còdex, un detall bastant decisiu per a demostrar que el volum gregorià després d'estar copiat, romandria en l'*scriptorium* potser un parell de segles. Ho indueixen a creure els cinc mots següents que imiten, així en llur part formal com en la material, el començament d'un diploma carolingi: «In nomine domini Dei eterni». Són escrits, en caràcters allargats, en el marge inferior del foli primer del quadern VII. Ells resembren amb marcada perfecció el començament d'un diploma original de 832, atorgat per Lluís el Piadós, o altre del rei Eudes de 893.² Aquest bocí de lletra cursiva diplomàtica, en caràcters *allongés*, és certament posterior a totes les altres notes en cursiu que conté el manuscrit. A part la seva estructura gràfica, l'aspecte formulari de la frase jamai es podrà atribuir a cap text diplomàtic anterior als primers carolingis. La seva presència en l'espai lliure del marge inferior d'un dels fulls del volum suggereix la idea d'un assaig previ per part d'algun escriptor monacal abans d'empendre la tasca de la confecció definitiva d'un diploma per esser entregat a l'aprovació i consegüent signatura reial, llavors que aquesta classe de documents en llur solemnia presentació, deixaren de redactar-se en la cancelleria reial quedant de la cura exclusiva del destinatari. L'única tapa que ha restat de les cobertes del volum testifica que la seva vinguda a Catalunya (amb tota seguretat, pel vehicle de les nostres relacions literàries amb les terres ultra-pirenaiques) no s'esdevindria abans del segle x.

Qualsevol que el dia de demà s'emprenghi l'estudi crític del text gregorià de les Homilies, caldrà que tingui en compte el nostre manuscrit. Tant en el text evangèlic com en l'exposició homilètica presenta nombroses variants. D'altra banda, com feia notar el P. Villanueva (amb tot i creient el nostre còdex del segle x), els PP. Maurins en llur edició de les obres de sant Gregori no disposaren de cap text de l'antiguitat del manuscrit, digne de tota veneració, que posseeix Barcelona.

1. *Viage literario*, XVIII, 91.

2. Prou, M.: *Recueil de fac-similés d'écritures* (París, 1904), làms. VII i VIII.

UN CÒDEX MANUSCRIT DEL «PUGIO» DE RAMON MARTÍ (Biblioteca Provincial de Tarragona, n. 89), per JOSEP M.ª MARCH, S. J.

Ja altres vegades m'he ocupat de les obres d'En Ramon Martí;* avui la troballa d'un nou manuscrit em dona l'ocasió de tornar a parlar d'aquest insigne apologeta català.

Escorcollant ja fa alguns anys el fons de manuscrits de la que s'anomena ara Biblioteca Provincial de Tarragona, sol·licità tot d'una la meua atenció una de les papeletes del catàleg provisorí, on es llegia textualment : *Pugio Christianorum ad Imperatorum perfidiam jugulandam*. Demanat tot seguit el ms. corresponent, amb forta desil·lusió meua aparegué, per comptes d'*Imperatorum, Impiorum!* Com que llavors anava adalerat cercant altres matèries ben distintes i no gaire sobrer de temps, no vaig passar avant en la investigació. Ara, després d'alguns anys, trobant-me altra volta en la mateixa biblioteca, m'és tornat a sortir a l'encontre el ms. amb aquesta indicació al catàleg i registre : *Pugio Christianorum a Fr. Raymundo de Peñafort*; però aquesta vegada, amb més lleure he pogut examinar el ms., i seguir el rastre d'aquella falsa lliçó, i esbrinar la vera atribució de l'obra. D'aquella n'és en bona part responsable el bon monjo que, a les darreries del segle XVIII.^a o primeries del següent, posà al començ, en un full de guarda : *Pugio Christianorum ad Imperatorum perfidiam, sed maxime Judeorum editum a F. Raymundo de Ordine Predicatorum*; d'allí havien passat els Emperadors al catàleg modern. El nom de Penyafort figura en el títol daurat del llom en la relligadura, si fa o no fa, contemporània a aquella mateixa nota : *S. Raymundi de Peñafort Pugio christianorum*.

La primera rúbrica, però, del ms., resa solament : *Incipit prohemium In pugionem xpianorum Ad Impiorum | perfidiam jugulandam sed maxime Judeorum editum a fratre | Raymundo de ordine fratrum predicatorum*.

L'atribució a sant Ramon de Penyafort em semblà de seguit força dubtosa; fullejat el llibre d'ací d'allà, i llegida la taula de matèries, brollà palesa l'atribució a Ramon Martí. Després, un estudi més aprofundit i la comparança amb l'edició impresa del *Pugio Fidei*, que a Tarragona no havia pogut disposar, confirmà plenament aital paternitat.

Passem a descriure el ms.:

Biblioteca Provincial de Tarragona, ms. 89 (abans 88), fons de mss. procedents del monestir de Santes Creus.

Paper, alguns fulls en vitela; any 1438; 340 fulls sense numerar; 266 × 215 mm.;

* En Ramon Martí y la seva «*Explanatio Symboli Apostolorum*», per Josep M. March, S. J., en l'*Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, MCMVIII; i en extret : La «*Explanatio Symboli*», obra inèdita de Ramon Martí, autor del «*Pugio Fidei*», publicació i pròleg, Barcelona, 1910. — Valor apologètic de la «*Explanatio symboli apostolorum*» de Ramón Martí, en *Razón y Fe*, Madrid, XXIX, febrer 1911.

Conflem que tampoc serà aquesta la darrera vegada que puguem tractar d'aquest il·lustre teòleg, filòsof i escriptor, que, segons la dita d'En Menéndez i Pelayo, fou «versat, potser com no ho ha estat cap més cristià, en l'erudició rabínica i talmúdica, i coneixedor pregon, demés, de la llengua aràbiga» (en el pròleg a l'obra *Algazel* de M. Asín, Saragossa, 1901). Dia vindrà que podrem fer obra de conjunt, si a Déu plau. Llavors ens farem càrrec d'alguns dels conceptes exposats en l'article del P. Hipòlit Sancho: La «*Explanatio Symboli Apostolorum*» de Raimundo Martí, O. P., en *La Ciencia Tomista*, XV, 1917, p. 394.

tapes de les darreries del segle XVIII.⁴ o principi del següent, de cartró folrat de pergami, amb rètol vermell, daurat, al llom : *S. RAYMUNDI | DE PENAFORT | PUGIO CHRISTIAN.*

(Full I, rúbrica [fig. 24]:) *Incipit prohemium In pugionem xpianorum Ad Impiorum | perfidiam jugulandam sed maxime Judeorum editum a fratre | Raymundo de ordine fratrum predicatorum.*

Cum juxta beatum Paulum ualde sit decens...

(Full III, rúbrica:) *Explicit prohemium. Incipit pugio xñorum. De diuersitate | errantium a via veritatis et fidei. Primum capitulum in pugione xñorum.*

Uiam uere fidei a veritatis errantium turba, licet quodamodo sit incomprehensibilis...

Abans de la taula de matèries hi ha (fig. 25) el colofó:

Reverendus in x.º pater et Dominus, Dominus Guillelmus miseratione divina abbas | monasterii sanctarum crucum [al marge : ac sacre pagine egregius professor] ordinis Cisterciensis tarraconensis diocesis hunc librum scribi | fecit quem scripsit fr. P. erboleti monachus et prior monasterii bolbonensis | eiusdem ordinis in ciuitate barchinone. qui quidem liber fuit inceptus | penultima nouembris et perfectus x.ª ianuarii anno Dni. M.º iii.º | xxxviiiº. Orate Deum pro scriptore.*

P. erboleti

Segueix la taula de matèries.

Verificada amb la deguda detenció la comparança dels fulls que vàrem poder fotografiar amb els corresponents del *Pugio Fidei*, resultà, com ja he apuntat, esser idèntics ambdós textos, amb les naturals variants i el no contenir el codi tarragoní les nombroses cites en hebreu que tant abunden en l'edició impresa del *Pugio*. En el capítol X, de la segona part, es diu també en el ms. que estem estudiant : *Ad hec etiam hic sciendum quod xianis computantibus nunc ab incarnatione Domini annos M ii.º lxx viii, computant iudei ab initio mundi annos quinque Mºxxx viii.*

Aquesta mateixa data, 1278, de la composició de l'obra, per ella sola ja fa impossible l'atribució a sant Ramon de Penyafort, com sia cosa que aquest sant morí la diada dels Reis de 1275.

Una qüestió força interessant es posa tot seguit. Amb aquest nou ms. tenim una redacció abreujada del *Pugio*, ja que no conté la part escrita en hebreu, segons ja he fet avinent. Doncs bé : ¿quina de les dues redaccions és la més antiga? La resposta no pot esser massa categòrica; però m'inclino a pensar que la redacció del codi de Tarragona és més antiga que la impresa del *Pugio*, i, per tant, és intermitja entre l'*Explanatio simboli apostolorum*, que no fa gaires anys vàrem publicar per primera vegada, i la redacció del *Pugio*, aital com és estat impresa i coneguda fins ara. La raó és molt senzilla : En Ramon Martí escrigué de primer les seves obres en llatí, com era llavors costum universal. Sencera en llatí escrigué la susdita *Explanatio simboli*; en llatí també composà el *Capistrum*, mai imprès i avui (sembla) perdut. Sols quan experimentà l'astúcia dels

* Entenc que es tracta de Bolbon, avui dia Bulbunte, a poca distància de l'antic monestir de Veruela, o millor Beruela, al peu del Moncayo. Bolbon o Bulbon surt diverses vegades en el cartoral de Veruela. Cfr., per exemple, MIRET I SANS : *Itinerari de Jaume I, el Conqueridor* (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1918), pp. 190 i 201. Tenim ja recollides algunes addicions a aquesta obra magna del malaguanyat escorcollador de la història de Catalunya, el qual, mentre això escrivíem, ha retut la seva ànima al Creador.

jueus que menyspreaven tot el que se'ls donava en llatí i aduïen subterfugis, rebutjant de pla les traduccions dels seus llibres, es decidí el nostre autor a escriure en llatí i hebreu alhora, reportant els mateixos textos rabínics originals, i en la seva mateixa llengua originària, ja que el llatí no podia donar, sinó corrompudament, les paraules dels llibres hebraics.¹

Una observació que ja se m'era suscitada abans, bo i llegint l'edició del *Pugio*, i ara, amb la troballa del ms. tarragoní, s'és refermada: el *Pugio* és una obra apologètica destinada a rebatre els errors i les acusacions dels impiadosos, i principalment dels jueus; els sarraïns no hi són combatuts sinó molt indirectament, i ni tan sols se'ls anomena; la rúbrica mateixa del proemi diu: *Incipit prohemium in Pugionem christianorum ad impiorum perfidiam jugulandam sed maxime Judeorum...* (noti's, demés, la paraula *christianorum* per comptes de *fidei*, genèrica i que no mostra de quina fe es tracta). De text aràbig ni un. Amb això creiem que el títol propi d'aquesta obra hauria d'esser: *Pugio christianorum ad impiorum perfidiam jugulandam, sed maxime Judaeorum, editus a Fratre Raymundo [Martí] de ordine Praedicatorum*; no pas el que figura en l'edició impresa, que de lluny es veu haver estat arranjat pels editors: *Raymundi Martini Ordinis Praedicatorum Pugio Fidei adversus Mauros et Judaeos...*

Quant a la història d'aquest ms. tarragoní, ja he fet avinent que procedeix de l'antic monestir de Santes Creus, una de les nostres glòries monàstiques medievals; deu esser el mateix que vegé el P. Villanueva en la magnífica biblioteca d'aquell monestir, i que, junt amb els altres 261 mss., tanta admiració despertà en aquell savi; puix, entre els llibres mss. que més atenció li meresqueren, anotà: *Raym. Martini Pugio fidei, ms. del 1434.*² Sols que la data deu esser equivocada, ja que el nostre ms. porta clarament la de 1438; equivocació, per altra part, fàcil d'explicar, escrita com és la data en xifres romanes.

La lligadura o enquadernació es deu, sens dubte, als monjos PP. Riera i Freixes, els quals, segons s'expressa el dit P. Villanueva, varen donar un exemple digne de gratitud del públic, relligant per ells mateixos gran part dels llibres, i fent treballar en els restants a fra Pau Badia, de l'obediència, i endreçant i classificant aquells monuments del saber, al qual en va es vanta d'esser aficionat el qui deixa aquells malmetre entre la immundícia. Observació plena de justesa i, per dissort, encara avui en dia aplicable a molts arxius i biblioteques nostres, plenes de riqueses a risc de perdre's per a sempre.

Pel que toca al copista, aquest era ja conegut: és el mateix fra Pere Erbolet, qui escrigué el *De Regimine Principum* de fra Egidí Romà, que el P. Villanueva vegé en la biblioteca del monestir de Sant Cugat del Vallès.³ Avui dia aquell ms. es guarda en l'Arxiu de la Corona d'Aragó; és de la mateixa forma i factura del ms. del *Pugio* de Tarragona; al f. 234 hi ha també el següent colofó, prou característic: *Explicit liber de regimine de | regimine (sic) principum editus a fratre eg | idio romano ordinis fratrum heremitarum | Scti. Augustini quem scripsit frater | petrus erboleti monachus sanctarum |*

1. Així ho féu constar en una nota introductòria el qui executà la còpia del ms. del *Pugio* de la biblioteca Fuxense, ben esversat, pel que es veu, en la literatura de Ramon Martí. Ha estat inclosa en les edicions impreses. Cfr. també N. ANTONIO: *Biblioteca Vetus*, II.

2. *Viage literario*, XX, Madrid, 1851, p. 122.

3. Obra cit., XIX, p. 29.

*crucum ex precepto reuerendi in xº | patris et domini fratris Johannis pi | nyana predicti
monasterii ab | batis dignissimi anno M.º iii.º xxx iii.º*

Laus tibi sit xpē qm liber explicit iste.

Qui legis ora pro scriptore cui

Detur pro pena paradisi alma corona.

De quin ms. copià el seu el feiner fra Pere Erbolet? Ell mateix sembla dir que el copià a Barcelona. En Carpzovi, en la seva Introducció *In Theologiam Judaicam*, al numerar els mss. del *Pugio*, en cita un *ex bibliotheca Barcinonensi*.^{*} Fou aquest? No sembla pas improbable.

ELS MANUSCRITS DELS «SACRAE CATHALONIAE ANTIQUITATIS MONUMENTA» DEL P. JAUME PASQUAL. — En altre lloc s'inclouen en la llista dels manuscrits ingressats en la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, els onze volums d'aquesta obra. Conservats en una biblioteca particular de Barcelona, feia alguns anys que l'Institut, per iniciativa del Sr. Miret i Sans, s'havia preocupat de llur adquisició, i d'assegurar la conservació en la nostra casa d'una col·lecció de tan excepcional interès per a la història catalana. Després de diverses infructuoses temptatives, entraren l'any passat els cobejats volums en la nostra Biblioteca. És convenient assabentar tot seguit els nostres estudiosos del seu contingut variadíssim i inagotable, i tenim el propòsit de publicar-ne un detallat inventari, document per document, assenyalant els encara inèdits, els publicats, i els que per pèrdua de l'original tenen avui el valor d'esser l'única autoritat que ens en testimonia l'existència. Però, mentre el Sr. Ferran Valls i Taberner, al qual havem demanat aquesta tasca, acaba de dur-la a terme, havem cregut no fer feina inútil transcrivint un índex que de tota la col·lecció i en lletra de la primera meitat del segle XIX es troba en uns fulls solts de paper inclosos dins del primer volum. No en coneixem l'autor, però l'habilitat amb la qual de vegades resumeix les escriptures, indica que havia d'esser tot altra cosa que un indocumentat. Vegeu l'índex a continuació:

«Indice de los M. S. del Rmo. P. Dr. D. Jayme Pasqual

T o m o 1 º

Papel que trabajó en vista de los Documentos que existen en el archivo de la
Sta. Iglesia de Roda para probar su concatralidad con la de Lérida..... 1
Lo demas del tomo son varios documentos y codices de la misma Iglesia.

T o m o 2 º

Necrologium S. Ecclesiae tarraconensis..... 11
Codigo que se halla en el Seminario de Escornalbou en el que se hallan dos Reglas
de S. Agustin, un Martirologio y un Necrologio..... 73
Varios documentos de Escornalbou..... 93
Varios documentos pertenecientes a la Sta Iglesia de Tarragona..... 101

* Edició del *Pugio* de Lipsia, p. 107.

Algunas especies curiosas de la Vila de Reus.....	123
Vida de D. Juan de Aragon Administrador del Arzobispado de Tarragona.....	131
Parecer de algunos letrados sobre si debia recibirse p ^a Canónigo de la Cathedral de Lerida al R ^{do} Cayetano Argonii segun la Bula de Nicolas V.....	167
Censura de la Bula de Esteva VI a Selva del año 878.....	186
Disertación sobre el Condado de Ribagorza	198
Discurso sobre las pretendidas censuras, à las que el Vicario G ^l . de Solsona queria haber incurrido el Prior de los Agustinos de Cervera.....	262
Obispos y Canonigos de Lerida diputados a Cortes de Cataluña.....	268
Noticias para la Historia de Lérida	274
Notas breves sobre el Arzobispado de Tarragona	306
Apuntes para la Historia civil de Lérida	308
Lo restante del tomo hasta la página 409 es un prontuario de noticias del Obispado y territorio de Lerida que por su inconnexion no pueden redu- cirse a indice arreglado.	
Observaciones sobre el Patronato Real de los Reyes de España.....	410
Reliquias de las Iglesias de Lérida	440
Obispos antiguos	443
Santos del Obispado de Lérida	444
Varones illustres en virtud de Lerida y Obispado	446
Varones célebres en letras de la misma ciudad	448
Nobleza antigua y moderna de Lerida	449
Illustres en armas de la misma Ciudad	450
Concilios que se dicen celebrados dentro del Obispado de Lérida.....	468
Siguen después varias noticias sobre las Prelacias, dignidades etc. del Obispado.	
Noticias del modo que Lérida pasó de los Condes de Urgel al dominio del Rey....	482
Hasta la pagina 515 siguen varias noticias del gobierno civil, y eclesias- tico de Lerida.	
Drechos de los Obispos de Urgel al Señorío temporal de Andorra, o a la Soberania de sus Valles	516
Nota dels Actes en pergami de la Iglesia de S. M ^a de Lillet.....	542

T o m o 3 °

Indice de las Escrituras y documentos mas antiguos, y preciosos que se conservan en el Archivo del Monast ^o de Montserrat, dispuesto por Fr Benito Ribas Monge Archivero de dicho Monst ^o	6
Archivo de S. Benito de Bages	185
Series Comitum quorum Corpora tumultata fuerunt in Monasterio Rivipulli....	231
Series Abbatum, et rerum gestarum Monastii B. M ^{ae} de Rivipullo	235
S. Llorens de Bagá y S. Benet de Bages.....	251
Noticias del Monastir de Monjas en S. Cecilia cerca Castellbo.....	271
Notas tretas del Arxiu de la Collegiata de Castellbó.....	291
Notas tretas del Arxiu de la Collegiata de Orgañá.....	324

Notas del Arxiu de Conques	333
Notas de la Collegiata de Tremp	341
Monast ^o de S. Maria, S. Pedro y S. Lorenzo de Lavaix	351
Instrumentum dotationis et consecrationis Eccl ^æ . Parralis S. Michaelis de Viver	355
Titulo del Libro en 4 ^o que super Cantica Cantic ^m . compuso el Ill ^e D. Cosma Damian Hortola Abad de Vilabertran; al que siguen algunas noticias relativas al autor y asunto	357
Resumen muy estenso del archivo de la Collegiata de Vilabertran.	377
Notas sacadas del Libro Capitar de Tarragona	615
En la pag. 617 hay noticias concernientes a los Monasterios de Bellpuig y Bonrepós.	
Algunas noticias de las Iglesias y Bisbat de Elna.	631
Nechrologi de S. Maria de Espira y despues S. Maria la Real.	645
Lo restante del tomo contiene noticias del Monast ^o de Espira y del Obispado de Elna y Perpignan.	

T o m o 4°

Memorias de St ^a Maria de Lillet	1
Fracment del Martyrologi antic del Monir de Serrateix	21
Collecion de Escrituras del archivo del Mon ^o de Serrateix	41
Documentos sacados del archivo del Sr. Abad de Cardona	89
Documentos sacados del archivo del Ex ^{mo} Duque de Cardona	97
Otros documentos del archivo Abbacial de Cardona	121
Documentos de los archivos de los Duques de Medina Celi y de Cardona 127 y sigtes	
Notas del archivo Capitar de la Iglesia de Vich	133
Publicacion del testam ^{to} del Vizconde Eribaldo Obispo de Urgel	134
Nechrologio de algunos Vizcondes y Condes y primer Duque de Cardona	138
Natalicios de los mismos	140
Donacion de ciertas Reliquias y Ornamentos al Mon ^o de S. Vicente de Cardona...	146
Hasta la pag. 218 continua la colleccion de Documentos sacados de los Archivos de Cardona.	
Varias noticias del Monast ^o de Serrateix y otras que se hallan tambien en el archivo de la Collegiata de Cardona	218
Abstracto de unCodigo del Monast ^o de Serrateix	226
Continua la collección de Documentos de los Archivos de Cardona hasta la pag. 521.	
Instrumento de la Consagracion de la Iglesia de Falcet	524
Sentencia arbitral en la question que vertia entre los Christianos de una parte y los Moros y Judios de otra de la Villa de Mora	525
Desde la pag. 536 hasta el fin del tomo contiene una colleccion de Docu- mentos y Escrituras del archivo de la Villa de Falcet.	

T o m o 5°

Extracto de unCodigo antiguo escrito en llengua catalana que contiene varios pasages d la hist ^a de Francia y España	5
--	---

Carta del Capitulo de Urgel al Sr. Pasqual y su respuesta sobre el Sermon de S. Justo Obispo de Urgel	47
Carta o sea Disertacion sobre el verdadero autor de un codigo antiguo	65
Carta al Ilmo Obispo de Solsona Lasala sobre el Sermon de S. Justo y Otros...	71
Explicacion de una medalla del Emp. Neron	83
Carta que contiene una descripcion del Mon ^o de Bellpuig	89
Collecion de algunas piezas publicadas por Baluzio	97
Varios documentos pertenecientes a Cataluña copiados de la coleccion de Martene	121
Collecion de varios documentos sacados de los Historiadores del Languedoch, Marca y otros	209
Clave Chronologica de las Epocas que mas conducen para arreglar la Hist ^o general de España del tiempo mas obscuro	369

T o m o 6°

Una gran collecion de Instrumentos, y otras memorias del Monast ^o de Lavaix, con un Necrologio, y dos inscripciones	1
Instrumentos pertenecientes al Monast ^o de S. Gines de Bellera	101
Instrumentos del Monast ^o de la O	127
Collecion de Memorias a Villabertran; entre ellas un Necrologio y un extracto de un Martyrologio antiguo	145
Memorias del Monast ^o de Manlleu	193
Algunos instrumentos del Monast ^o de Vallbona	205
Memorias, y una serie de los Abades de Gerri	267
Otra collecion de Memorias del Monast ^o de la O	279
Algunos instrumentos de S. M. ^a de Kalameira	315
Memorias de S. M. ^a de Villet	327
Collecion de instrumentos del Monast ^o de la Portella con otras memorias	335
Extracto de un Breviario antiguo de la Iglesia de Huesca, y de un Martyrologio, con otros pequeños extractos de otros codices de la misma Iglesia, y de la Collegiata de S. Pedro, y otras memorias de diversas Iglesias de aquella Ciudad, entre las cuales hay un Necrologio de Montearagon	347
Pequeño extracto de un Leccionario antiguo de S. Juan de la Peña	495
Extracto del Libro de Aniversarios del Monast ^o de Sigena	515
Historia Chronologica del Monast ^o de Gerri	527

T o m o 7°

Varias noticias sacadas de algunos archivos del Obispado de Vich	9
Noticias de Cervera	32
Nechrologium Cœlsonense	33
Noticias sacadas del Archivo de la Seo de Urgel	43
Descripcion en forma de Dialogo de una lapida que esta en Bonrepos	65
Si España ha sido patrimonio de la Iglesia Romana	105
Fragmento de un discurso sobre los martyres de Cataluña	117
Memorias de S. Ramon Nonat	121

Carta al Dr Elias sobre la inscripcion Oretana	150
Lleys Reals en los affers de les Armes e de Cavalleria.....	161
Ordinacions de una confraternidad de N. Sr ^a de Ivorra y otras noticias.....	181
Confirmacion de varios privilegios de la Iglesia de Ager echa por D. Alvaro Viz- conde de Ager.....	205
Impugnacion de la Censura de P. M ^o Sala sobre el nuevo rezado de S. Eulalia...	227
Explicacion de una clausula testamentaria a favor de Guillermo de Cervera...	259
Observaciones del Dr. Ant ^o Elias sobre la moneda de terno.....	271
Carta o disertacion sobre S. Felix de Gerona.....	283
Noticia del Codice Gerundense, que contiene el Apocalipsi y su exposicion.....	335
Sermo Oliva Episcopi in natali S. Narcisci Ep. et martyris.....	347
Carta del Sr Canonigo Dorca en la que discute varios pasages de Martyrologios..	355
Carta o sea disertacion del Sr. Canonigo Dorca sobre varios puntos de disciplina eclesiastica con relacion a S. Felix de Gerona.....	383
Confirmatio Villae de Baschera per Regem Odonem	457
Actas de S. Felix de Gerona y de su translacion.....	469
Discurso del Sr. Canonigo Dorca sobre si S. Felix el Africano y S. Cucufate fueron hermanos etc	485
Dudas sobre si es de S. Beato la exposicion del Apocalipsis etc	497
Noticias de D. Juan de Colmenares Abad Premonstratense del Monast ^o de Aguilar dirigidas a D. Felix de Latasa	529
Cartas eruditas sobre la patria de S. Vicente etc.....	533
Carta erudita del Cango Dorca en la que discute si era Estola o tunica la Reliquia de S. Vicente que los Zaragozanos dieron a Childeberto.....	545
Breves notas sobre el asunto controvertido entre Blas Bueno y el erudito Descu- bridor del Sermon de S. Justo Obispo de Urgel.....	551
Extracto de las poesias del Canonigo Parés de Balaguer.....	561
Relacion de las fiestas de la Villa de Os por la bendicion de la Iglesia.....	573
Extractos de los Documentos que existen actualmente en el Archivo de la Villa de Capella en Aragon	593
Dos Instrumentos del Archivo de Mongay.....	621
Instrumentos del Archivo de S. Maria de Llinás.....	635
Notas sacadas del Archivo de la Villa de Valls.....	647
Noticias recopiladas del Archivo de la Villa de Esparaguera.....	655
Dodalia de la Iglesia de Besora.....	663
Exctracto de un Misal recondito en el Archivo de la Villa de Reus.....	671
Sentencia Arbitral entre los Pueblos de Burcenit y Bellmunt.....	683
Catalogo de las Reliquias que hay en la Iglesia de S. Salvador de Villanova de Meyá	691

T o m o 8º

Donacion de Diezmo, Primicias y otras cosas echas por el Conde D. Ramón Be- renguer a la Iglesia de Tortosa	11
Bula del Papa Adriano IV con la que confirma el instituto y demas dominios de la misma Iglesia	13

Charta societatis Ecclesiarum Dertus. et Tarraconensis etc.....	16
Dotalia et Dedicatio Ecclæ Dertusensis.....	18
Confirmatio privilegiorum Dertusensis ecclæ per Regem Jacobum.....	24
Dibujos e inscripciones que se hallan en la catedral de Tortosa.....	32
Confirmatio canonici instituti ecclæ Dertusensis, et aliae dispositiones facte ab episcopo Pontio eiusque capitulo.....	51
Visitatio ecclæ Dertusensis facta ab episcopo Barcinonensi.....	53
Institutio Vitae Canonicae Dertusensis ecclae ab episcopo Gaufredo.....	67
Siguen otros documentos pertenecientes a la misma iglesia.	
Catalogo de los Obispos de Tortosa segun Martorell.....	95
Extracto de un Cartoral de la Iglesia de Tortosa.....	99
Sigue un Necrologio, despues una exposicion de la Regla de S. Agustin.....	107
Bulla testandi in favorem Canonorum Ecclæ Dertusensis.....	143
Bulla secularisationis ecclæ Cathedralis Dertusensis.....	157
Lectiones S. Felicis Gerundensis ex lectionario Ecclæ Dertusensis.....	187
Convenientia facta inter Raimundum Berengarium et Almodis comitissa ex Archivo Ilerdensi.....	191
Usatges de Barna ex Cod. Ilerdensi.....	193
Documento del archivo de Lerida sobre Barbará.....	199
Donacion y Privilegio del Rey D. Ramon IV. Conde de Barna hecha a la ciudad de Lerida en 1149.....	203
Una colleccion de documentos pertenecientes a la Iglesia Catedral de Lerida..	207
Constitutio fundamentalis Ecclesiae Ilerdensis.....	227
Colleccion de documentos de la Iglesia de Roda.....	243
Necrologio del Monastº de Ripoll.....	331
Instrumentos sacados del Archivo de Vallbona.....	343
Consagracion de la Iglesia de S. Christoval de Meyá.....	347
Idem de la del Brull.....	349
Idem de la de Solsona.....	353
Histª de un milagro sucedido en la Iglesia de Solsona.....	357
Unio ecclæ S. Mariae de Livia Praepositurae Urgellensis.....	361
Testamentum Guillelmi de Media.....	365
Noticias extretas dels Llibres manuscrits del Dr. Joseph Rocafort Rector de Tona.....	369
Algunos documentos del Convento de PP. Predicadores de Huesca.....	389
Poder que la Comunidad eclesiastica de Balaguer hizo para suplicar al Rey la facultad de questuar y publicar las indulgencias del S. Crucifixo año 1576....	403
Sobre la invencion de la Santa Imagen de la Virgen de Montserrate.....	407
Noticias sobre el Episcopologio de Vich.....	409
Noticias de la Iglesia de Manresa y se trata de la union que se habia intentado con la del Monasterio del Estany.....	443
Varias piezas en prosa y en verso extractadas del Apendice de Baluzio.....	475
Sermo Olivae episcopi in natale Sti. Narcissi Episcopi Confessoris et Martyris....	495
Noticias tocantes al Priorato de S. Mª de Meyá.....	499
Natale S. Felicis Gerundae ex Sanctorali Pinnatensi.....	503

Collección de documentos de la Collegiata de St ^a Ana de Barná.....	507
Privilegio de nobles concedido por D. Ramon Berenguer a varias familias de Cataluña	612
Noticias del archivo de la Collegiata de Orgañá	615
Instrumentum dedicationis ecclae. Caelsonensis, et lectiones miraculorum nunc a Deo patratorum	619
Bulla extinctionis Ordinis Hierosolimitani vulgo templariorum	632
Plan para la secularización de los Canonigos Regulares de S. Agustín	652
Regla de Martino IV sobre las turbulencias de Sicilia y contra el Rey de Aragón	664
Donación del Conde D. Ramon al Monast ^o de S. Lorenzo del Munt.....	684
Memorias históricas de los Condes de Barcelona	688
Confirmación de varias donaciones a la Iglesia de Tremp por el Conde D. Pedro..	708
Collección de Documentos de los archivos eclesiásticos y seculares de Tremp	714
Memorias de la Iglesia de Roda.....	739
Donación de las aguas de Talarn a la Iglesia de Tremp y otras providencias....	752
Quaderno de Memorias del Monasterio de Vall-Clara.....	760
Noticias sacadas del Archivo del gran Priorato de Cataluña.....	780
Noticias de S. Vicente Obispo de Huesca halladas al principio de una Biblia antigua	784
Absolutio a poenitentia impertitur in Consecratione S. M ^{ae} de Correno.....	792
Consecratio ecclae S. Jacobi de Frontinyá.....	796
Preceptum Ludovici Pii Imperatoris pro Monasterio Balneolensi in Diocesi Gerundensi	800
Electio Servi Dei Episcopi Gerundensis	804
Electio Wigonis in Episcopum Gerundensem.....	805
Consagración de S. Pedro de Cercada	814
Restauratio ecclae Minorisensis per Berengarium Archiepiscopum Tarraconensem.	820

T o m o 9 °

Noticias tretas de un cartoral antich que fou del Monastir de S. Sadurni de Tabernolis unit al Seminari Tridentino de Urgell	17
Continúan las ditas noticias fins al fol. 329	
Varios documentos sacados de los Archivos del Monasterio de S. Victorian el qual tiene anexos los Prioratos de Ovarra y S. Pedro de las Tabernas.....	341
Varias piezas tocantes a la Hist ^a Ecclesiastica de los siglos medios.....	349
Index episcoporum ecclae Ilerdensis	353
Donatio facta per Abbatem et Monachos S. Cucuphatis.....	405
Consacratio Ecclae S. Joannis in Comitatu Petralatensi.....	408
Comes Barcinonensis anno 1188 recipit sub sua protectione omnes ecclesias et earum res suae Ditionis	409
Privilegi concedit a la Iglesia de S. Sepulcre de Salera.....	411
Documentos sacados del archivo de S. Juan de las Abadesas.....	415
Siguen varias noticias de dicha Iglesia y se halla la vida del B. Miro.....	435
Necrologio de la propia Iglesia	455

Toma de Posesion del Arciprestazgo de S. Juan de las Abadesas en 1603.....	471
Discurso sobre la esension de la Iglesia Prioral de Besalú.....	491
Necrologio y otras noticias de la Collegiata de Lladó.....	511
Notas de un Breviario Antiguo en pergamino que se halla en SS. Creus.....	531
Noticias del Monas ^o de Monjas Cistercienses de Bonrepós.....	533
Inscripciones sepulcrales que se hallan en la Iglesia y Claustros del Real Monasterio de Santas Cruces	547
Abbaciologio de Santas Cruces	563
Instrumenta varia, sed signanter Monasterii. Vallis Laurae.....	583
Episcopologio de Vich incompleto sacado de D. Luis de Moncada.....	599
Varias noticias del Monast ^o de Santas Cruces, del de Monjas cistercienses de Bonrepos, y otras especies curiosas	603
Genealogia Regnum Pampiloniensium Aragoniae et Comitum Palariensium et Gasconiensium	619
Documentos de Cardona y Calaff	627
Exemplares de Obispos y personas principales que no sabian escribir.....	639
Colleccion de Documentos de la Collegiata de Guisona.....	661
Noticias del Monast ^o de Vallbona; se halla la vida de S. Ramon.....	727
Noticias de Sabadell	746
Otras del Archivo de S. Celoni	776
Estractos de los Documentos que ecsisten en el Archivo de la Villa de Capella en Aragon	780
Testamento de la Infanta Dña Blanca hija del Rey D. Jayme 2 ^o Monja de Sixena; y siguen otras noticias del mismo Monasterio	800
Providencias del Nuncio Apostolico sobre el Priorato de Cobet	816
Descubrimiento de Reliquias en la Yglesia subterranea de Ager	824

T o m o 10

Estracto y copias de varios Documentos y Escrituras públicas, custodiadas en el Archivo del Cabildo de la Catedral de Vich, otorgadas en su mayor número desde el siglo 10° al 15°

Monasterio de S. Pedro de la Portella en la Parroquia de Sta Maria de la Quar, fundado en (existia en el año 998)

Apuntes genealogicos de la familia de Portella.

Id. id. de los Condes de Urgel.

Id. id. de los Condes de Pallars y Vizcondes de Cardona.

Letras de las monedas antiguas españolas, que se hallan en la Biblioteca Real.

Apuntes sacados de las Obras del Fr. Diago, de Esteban de Corbera, de Pujades y del Tomo de *Synodals de Tarragona*, impreso en 1704.

Apuntes sobre monedas antiguas.

Fundación de la Iglesia de N^a Sra del Coll.

Calendas y extracto de varias Escrituras, custodiadas en el Archivo del Gran Prior de Cataluña de la Religion Militar de S. Juan de Jerusalem.

Notas sacadas del Archivo del Priorato de Cataluña, sobre la série de Iltres Prioras

del Monasterio de *N^a S^{ra} de Alguayre*, de la Militar Orden de S. Juan de Jerusalem, y del Archivo del referido Monasterio, trasladado en 1700, en clase de depósito, á las Casas Priorales de la misma Orden de Barcelona.

Entre los muchos apuntes, extractos y copias de documentos, hay la de la donacion (hecha en 1250) del Castillo, villa y Comanda de Alguayre para edificar en él un Monasterio de Señoras de la Orden de S. Juan de Jerusalem; y la de la Bula espedida por el Papa Clemente, confirmando la fundacion de dicho Monasterio.

T o m o 11

Sermon del Santo Cristo — predicado en la villa de Igualada.

Id. del Santo Misterio en S. Juan de las Abadesas.

Id. de S^{to} Tomás.

Id de las Santas espinas en Tárrega.

Id a Maria SS^{ma}, en Cardona.

Cuatro Sermones del Mandato.

Dos Sermones de S. Bernardo.

Sermon de las Espinas.

Id. de S. Bernardo.

Sermon moral.

Id. de S. Antonio.

Id. de S. Roque.

Id. del S^{to} Cristo de Ager.

Id. de Maria SS^{ma} *del Bonrepós*.

Sermon de los Dolores.

Sermon predicado en el dia de la Dedicacion de la Iglesia de la Villa de Os, a su patron S^a Miguel.

Sermon de la Dedicacion (de un templo).

Sermon de S. Jaime en Arbeca.

Id. de S. Pedro, en Reus.

Sermon de S. Luis.

Id de San Bonifacio.

Id de Sta Susana.

Otro de id.

Sermon de la Dedicacion (de un templo).

Sermon del B. Juan, en Orgañá.

Otro Sermon del B. Juan, en id.

Sermon de la Canonizacion de S. José de Calasanz, en Balaguer.

Sermon de S. Vicente de Paul.

Sermon de la Octava de Corpus.

Sermon predicado en Solsona, en las fiestas de la Beatificacion de Bernardo de Corleone, y Canonizacion de Serafin de Asenti, religiosos Capuchinos.

Sermon de la Anunciata.

Id. de S. Antonio de Padua.

Id. de S. Antonio Abad.

Sermon de las Sagradas reliquias de los SS. Martires, predicado en Esparraguera.

Sermon de S. Roberto, Abad, predicado en la Iglesia del Monasterio de Vallbona.

Sermon de Ntra Sra bajo invocacion de *la Posa*, predicado en Isona.

Sermon del Santo Cristo, predicado en el pueblo de Pons.

Escrito sobre las antigüedades del Priorato de Meyá.

Notas sobre Oliva Cabrera, Conde de Cerdaña, sacadas del tomo 2º de la Historia del Lenguadoch.

Noticias del Conde Oliva, monje, sacadas del Archivo del Real Monasterio de Serateix.

Noticias de la Historia de Sta Calamanda, sacadas a diferentes autores.

Catálogo de algunos Santos, con espresión de las dignidades que obtuvieron.»

LA CARTA DE GABRIEL DE VALLSECA DE MALLORCA. — En el passat BUTLLETÍ (p. 169) donàrem compte de l'adquisició feta per la nostra BIBLIOTECA del famós portulà català, al qual tan gran valor anecdòtic ha donat la coneguda aventura del tinter que la Georges Sand i En Chopin hi vegeren vessar al damunt en esser-los mostrat a Palma. Com es demostra pel facsímil que en donem, el mapa no sofrí ni de molt danys irreparables.

Adquirida a Itàlia pel noble cardenal Despuig de Mallorca (1745-1813), entrà a formar part de la Biblioteca que aplegà en el magnífic palau dels comtes de Montenegro, de Palma. Allí fou admirada per nombrosos viatgers catalans i forasters, els quals no deixaren de fer-ne menció en les seves notes d'excursió. En J. M. Bover, qui ja n'havia fet esment en la seva *Noticia histórico-artística de los Museos del Eminentísimo Señor Cardenal Despuig* (Palma, 1845, p. 218), li dedicà un llarg article, pintoresc pel seu localisme xenofob, en la *Biblioteca de escritores baleares* (Palma, 1868; II, 485). Res s'hi diu de l'autor, sobre el qual fóra sorprenent que callessin els arxius mallorquins.

El capità de navili D. Josep Gómez Imaz, cap de la Comissió Hidrogràfica d'Espanya, en féu en 1892 un detingut estudi (*Monografía de una carta hidrogràfica del mallorquín Gabriel de Valseca*) i dirigí l'execució d'un facsímil de la mateixa (del qual se n'acompanya una reducció en colors en la monografia esmentada), que es conserva al Museu de la Comissió Hidrogràfica de la Península i figurà en l'Exposició artísticoretrospectiva celebrada a Madrid amb motiu del descobriment d'Amèrica.

L'estudi de Gómez Imaz, on s'intenta la fixació de la llegua marina usada per Valseca, fou el primer i únic treball seriós que s'ha dedicat a Espanya a la seva carta. D'ella s'ocuparen igualment a l'estranger, més o menys extensament, entre altres, les publicacions següents:

Lelemel, *Géographie du moyen age*. Bruxelles, 1852-57; II, p. 153.

Wuttke, *Zur Geschichte der Erdkunde in letzten Drittel des Mittelalters. Die Karten der seefahrenden Völker Sud-europas*. Dresden, 1871; p. 41.

Comptes rendus de la Société de Géographie de Paris. 1891; p. 407 i ss.

Nordenskiöld, *Periplus*. Stockholm, 1897; p. 62.

El savi geògraf francès E. T. Hamy, que tantes monografies ha publicat sobre els cartògrafs catalans, posseïa un altre mapa del mateix autor, datat en 1447, del qual donà notícia en 1885 a l'Acadèmia d'Inscripcions de París. No hem pogut veure aquest

estudi, el qual deu esser reprès segurament en la seva *Notice sur une carte marine inédite du cosmographe majorcain Gabriel de Vallsecha*.¹

Kretschmer² assenyala breument tres cartes marines d'En Gabriel de Vallseca:

1. La del Comte de Montenegro de 1439, objecte d'aquesta nota.
2. Una còpia datada en 1447, igual a l'anterior, en poder del Comenador Barozzi, a Venècia.
3. Un altra de la mateixa data, portant les armes de la família Làuria, que fou propietat del Prof. Hamy, de París.

Aquesta passà en 1914 a la Biblioteca Nacional de París (*Revue des Bibliothèques*, 1914; p. 257).

A elles s'hi ha d'afegir un fragment trobat per l'arxiver rosselloní Pere Vidal entre els manuals d'un notari de Perpinyà, que fou estudiat per Hamy.³ De la comprovació per ell feta, dedueix que la carta, si no fou dibuixada pel mateix G. de Vallseca, procedeix del taller que devia dirigir a Mallorca.⁴

No és de competència nostra entrar en l'estudi intern d'aquest famós mapa, i les fototípies que en donem (fig. 26) ens estalvien de fer-ne la descripció. Per això ens hem reduït a comentar-la bibliogràficament.

Mideix el pergami 1,110 mm. × 752 mm. Al dors porta la debatuda inscripció, per molts considerada autògrafa, de Amerigo Vespuccio. D'ella en donem, també, una fototípia (fig. 27). — R.

1. *Etudes historiques et géographiques*. (París, Lérout, 1886; pp. 111-120.)

2. *Die italienischen Portolane des Mittelalters*. (Berlín, 1909; p. 133.)

3. *Bulletin de Géographie historique et descriptive*. (París, 1897; pp. 23-31.)

4. Vegeu també, sobre aquests fragments, J. M. CIRERA : *Fragmentos de una carta náutica de Gabriel de Valseca*. (*Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, Palma; VII, 236-328.)

Fig. 27.— Nota de la compra d'aquest mapa per Amerigo Vespuccio

DOCUMENTS

UNA BOTIGA DE REL·LIGADURA I VENDA DE LLIBRES DEL SEGLE XVI A PALMA DE MALLORCA, per JOAN LLABRÉS I BERNAL. — Fullejant documents del notari Pere Fiol (1546-1616) a l'Arxiu de Protocols de Palma de Mallorca, vaig trobar un curiós inventari on es detallen els objectes de la casa i botiga de rel·ligatge i llibreria que Joana Navarro o Joana Guasp, vídua de Miquel Navarro, llibreter, posseïa a la dita ciutat en 1593, inventari fet davant el notari susdit el dimarts 28 de setembre d'aquell any.

Joana Navarro, a la mort de la qual es féu aquest inventari, pertanyia a la cèlebre família dels Guasp, el més antic llinatge d'impressors del món, com ho demostra el meu pare i mestre D. Gabriel Llabrés en un estudi intitulat *El pie de imprenta Guasp* (1892), essent el primer tipògraf de la família En Gabriel Guasp, nebot de la dita senyora, la qual, malalta ja, en sos últims anys, el féu cridar instituint-lo hereu universal de sos béns.

Aquest inventari, molt interessant sota diferents punts de vista, ens proporciona, pels títols dels llibres que enumera i els quals devien esser els de major venda i circulació, idea clara de la cultura de la illa en aquella època. Els títols, però, no apareixen sempre ben transcrits en l'inventari, i això dificulta llur identificació.

La casa, en els baixos de la qual era instal·lat l'establiment que ens ocupa, era situada, segons es desprèn del document, en la illa enclavada entre les cases de la Cadena, Fideus, Colon i Plaça de Cort, punt molt cèntric i proper a la Casa de la Vila. Devia tenir pis i baixos i no era massa gran. Diu així el document en tractar de la llibreria:

«En la botiga dels llibres

Primo una capsa de cartó cuberta de paper ab abecedaris de lletras de daurar y altres ferros ab fullatges per daurar.

Item quatre posts o taulells de alsina per plegar llibres, dos noves y dos velles.

Item dues posts de noguer per prensar llibres de forma major.

Item dues posts de noguer per prensar llibres de forma comuna.

Item dos posts per prensar llibres de forma de quart, en que ni ha una rompuda.

Item dos posts de noguer, per prensar llibres de forma octau.

Item vint regles de fust de diverses formas.

Item una massa de ferro y una de fust per picar los llibres.

Item cinc prensas de llenyam de alsina per prensar llibres.

Item una pedra viua que serveix per picar llibres.

Item un parell de tisores y dos martells y tres punxons de ferro.

Item vint y dos ganivets nous, ab dolces de banya.

Item devuyt ferros de escona.

Item vint y sis ferros per foguetjar llibres.

En los panastatjes y dos caixas que son en dita botiga.

Primo les Obres de Jovello, in fo.

Item un llibre intitulat Renati Cosmis de legibus, in fº.

Item altre llibre Maurici Bresmiat in fº.

Item altre llibre intitulat Petri Serrani leviticum, in fº.

Item altre llibre intitulat Joanni Follengii mantuani.

Item altre llibre intitulat Opusculo Papini, in fº.

Item altre llibre intitulat Institutionum Justiniani.

Item altre llibre intitulat Canones penitenciales in 4º.

Item altre llibre intitulat Geroglifia pieri, in fº.

Item altre llibre intitulat Serrani Nise guiellem, in fº.

Item altre llibre intitulat Agustin Vallorii Rethorica in ecclesiam in 4º.

Item altre llibre intitulat Joannis Chrisostomi in psalmi in fº.

Item altre llibre intitulat Vita christiani in fº.

Item tres llibres de Theopholato in evangelio, in 8º.

Item dos llibres intitulats Homilia di Tobie, in 8º.

Item un llibre intitulat Corneli Jansenii episcopi Gaudavenensis, in 8º.

Item llibres intitulats Homiliarum, in 8º.

Item un llibre intitulat Comentarius de voto paupertatis, in 4º.

Item altre llibre Opera Ciceronis in 16º.

Item dos llibres intitulats Donardus de Grech, in 8º.

Item trenta obres de Toledo, in 8º.

Item vint Compendis de Justiniano, in 8º.

Item vint llibres de Epistoles de Ciceró, in 8º.

Item un llibre intitulat Vocabularium historicum apocrifum, in 4º.

Item altre llibre intitulat Summarium Sancti Bonaventurae, in 8º.

Item un llibre intitulat Rasmi, presbiteri, in fº.

Item altre llibre intitulat Logica de Martorell.

Item altre llibre intitulat Comentarius in epistolas Pauli Manutii, in 8.

Item altre llibre intitulat Logica de Soto, in 4º.

Item altre llibre intitulat Epistoles Pauli Manutii in 8º lligades.

Item altre llibre intitulat Tabulas Mare in 8º.

Item altre llibre intitulat Genovardi Teologie, in 4º.

Item tres llibres intitulats Martirologium romanum, in 4º.

Item altre llibre intitulat Petri Moll de Hispanie, in 4º.

Item altre llibre intitulat Catholicae fideis Petri e Mote, in 8º.

Item un llibre intitulat Thomas Linacro, in 8º. lligat.

Item altre llibre intitulat De constitutionibus apostolis.

Item altre llibre intitulat Thome de Iuo gaiatani in 8º. lligat.

Item dos llibres intitulats Aristotelis, Ars discendi, in 4º. lligat.

Item un llibre intitulat De particulis lingue latine, in 8º. lligat.
Item vint llibres de Epistoles de Ciceró, in 8º.
Item sis llibres Colloquiis de Vives, in 8º.
Item un Plinii, in fº.
Item deu Missals, in 4º. llugduni.
Item vuit Missals, in fº. llugduni.
Item dos Missals in 8º. llugduni.
Item dos Breviaris in 16º. llugduni.
Item tres Breviaris, in 8º. llugduni.
Item un Breviari, in 4º. Venetiá de lletra grossa.
Item sis Diornals de lletra grossa in 8º Venetiis.
Item dos Breviaris de lletra grossa in 8º Venetiis.
Item quatre Diornals in 16º llugduni.
Item quinze Diornals, in 24 llugduni.
Item vint llibres de Oficis de Ciceró, in 8º.
Item vint llibres Pantaleontis, in 16 llugduni.
Item sis llibres intitulats Sermones Illereto, in 8º.
Item dos llibres intitulats Polidorio de Virgili in fº.
Item tres llibres intitulats Toletó super Joannem, in 4º.
Item un llibre intitulat Flores theologicarum, in 4º.
Item altre llibre intitulat Concili de Trento, in 8º.
Item dos llibres intitulats Navarri De oratione, in 8º.
Item tres llibres intitulats Dyonisium de quatuor novissimis, in 16º.
Item dos llibres intitulats Summa virtutum ac vitiorum, in 8º.
Item vuit llibres intitulats Manuale Pilquete, in 8º.
Item dos Janseni in Evangelia, in fº.
Item vuit llibres intitulats Summa sacramentorum, in 16.
Item vuit Virgilis, in 8º.
Item vuit Terentis, in 8º.
Item deu Hores, in 12º.
Item sis Hores, in 24º.
Item sis Hores, in 16º.
Item dos Hores deurades lligades.
Item dos hores daurades, lligades, planxas finas.
Item un Diornal, in 16º. deurat.
Item un quintar de cartons per lligar dits llibres.
Item un Summa de Alejandro de Alés, in fº.
Item un llibre intitulat Phisica versoris, in fº.
Item un llibre intitulat Aristotelis de animalibus.
Item altre llibre intitulat Santorales vel sermones de sanctis venerabilis.
Item altre llibre intitulat Opus concionatorum venerabilis in 8º.
Altre llibre intitulat Sermones estivales de tempore venerabilis.
Item altre llibre intitulat Pera Alberti Magni, in fº.
Item altre llibre intitulat Summa ecclesie Joannis de Turre Cremata.
Item altre llibre intitulat Logicales modernorum.

- Item altre llibre intitulat Joannis Majoris super sententia.
 Item altre llibre intitulat Speculum Discipline.
 Item altre llibre intitulat Opera ducedonis.
 Item altre llibre intitulat Signus de occidentali imperio, in fº.
 Item altre llibre intitulat Cigoneis, de Regno Italico, in fº.
 Item altre llibre intitulat Speculum peregrinorum.
 Item altre llibre intitulat Summa logicalis modernorum.
 Item altre llibre intitulat Questiones de Alberto Xexonia.
 Item altre llibre intitulat Alberto Albertino, de noscendis asertionibus.
 Item altre llibre intitulat Opera Augustini, in fº.
 Item altre llibre intitulat Sermones Sancti Porto, in fº.
 Item altre llibre intitulat Joannis de Bascolis Teologie, in fº.
 Item altre llibre intitulat Sermone Pomerii, in fº.
 Item altre llibre intitulat Lecture Pauli, in 8º.
 Item altre llibre intitulat Flores Avicene.
 Item altre llibre intitulat Sermones Petri Geremie.
 Item altre llibre intitulat Sermones de decem preceptis, in fº.
 Item altre llibre intitulat Franciscus Niger de modo escribendi epistolas.
 Item altre llibre intitulat Joannis Majoris, super sententie.
 Item dos llibres intitulats Adam Jadam, super sententie.
 Item un llibre intitulat Expositio Beati Gregorii, super canticum canticorum.
 Item altre llibre intitulat Homilia Gregorii.
 Item altre llibre intitulat Rethorica diurna Guillermi Parisiensis.
 Item altre llibre intitulat Joanni Gramatici, in 8º.
 Item altre llibre intitulat Augustini Musi in fº.
 Item altre llibre intitulat Andres de Novo Castro.
 Item altre llibre intitulat Maurici super libris Scotii.
 Item un llibre intitulat Petri Llombardi super sententie.
 Item dos llibres intitulats Legenda Santorum, in fº.
 Item tres llibres intitulats Cato de Moraliis, in 4º.
 Item un llibre intitulat Sermones Antoni Versoris.
 Item altre llibre intitulat Sermones per utiles dominicales.
 Item altre llibre intitulat Ricardus de Media villa.
 Item altre llibre intitulat Epistole Gregorii, in 4º.
 Item tres llibres intitulats Sermones Petri Ricardi.
 Item dos llibres intitulats Sermones Enrici, in 8º.
 Item altre llibre intitulat Philosophie Joannis Versoris.
 Item altre llibre intitulat Quadragesimali vie salutis.
 Item altre llibre intitulat Enrici De adversitate fortune.
 Item altre llibre intitulat Solofogium Jacobi Magni.
 Item altre llibre intitulat Confutationes hebraice.
 Item altre llibre intitulat Speculum vite humane.
- A continuació d'aquesta llista inserta l'inventari els següents utensilis:
 Item dos cosidors de llibres de llenyam ab ses redortes y calaxos.
 Item tres scambells de fust.

Item tres coltells de igualar.

Item una cacerola de aram per aygua cuyta.

Item altre casola de coura per fer pastes.

Item un tinter de plom ample y un araner de banya.

Item un panestatge de la botiga de llenyam ab tres calaxos qui es tanquen ab clau, aficats a la paret.

Item una caixa de noguer vella ab sos calaxos dins ab son pany y clau ab part dels llibres de sobre continuats.

Item altre caixa de roura o latre de llenyam fort ab son pany e clau antichs dins las quals ha tambe part dels llibres de sobre continuats.

Item un cubell dins lo armari de la nau.

Item un buxol de aram ab son cubellet.»

En altra habitació, «en la cambra dels llibres junt a la cuyna», hi havia:

«Molts llibres y trossos de llibres de paper antich y de poca valua posats en uns panes tanges.

Item dotse parells de aludes blanques per fer corretjes de llibres.

Item un covo ple de trossos de pregamins.»

Sembla que els amos de l'establiment, estenien llur comerç a altres diversos articles, alguns d'ells sense relació directa amb el ram principal de la botiga. Els cita així l'inventari:

«Set ventals de palma, un romput.

Setse manechs de ventall.

Ulleres tres parells.

Catorse papers de imatjes.

Deu imatjes.

Una tela pintada ab una nau y galera.

Sis rosaris.

Dotce Christos de bulto dels quals ni ha quatre ab ses creus.

Sis bassines de lleuto», i gran nombre de peces de vaixela i altres estris en quantitat excessiva en aquell temps per a l'ús d'una família reduïda i no massa rica.

CONTRACTES DE CÒPIA, VENDA I PRÉSTEC DE LLIBRES DEL SEGLE XIV,
per Mn. PERE PUJOL. — Classificant els materials dels segles XIV.^a i XV.^a que constitueixen les resquícies de l'antic arxiu de la Batllia de Cardona, avui a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, s'han pogut aprofitar algunes notes de contractes de llibres, les quals van transcrits textualment. Elles donen idea de com es feien aitals adquisicions, tingudes amb raó com a joies de valor incalculable, les quals molt sovint eren col·locades en penyora d'algun préstec de diners en quantitat important:

I. Andreas Pereta habitator in civitate Sedis Urgellensis promito et convenio vobis Bernardo Poich et Bernardo de Prato, sacristanis ecclesie sancti Michaelis de Cardona quod ego faciam vobis ad opus dicte ecclesie unum Responsorium et Antiphonarium in uno volumine, quem librum vobis reddam perfectum de hinc ad primum festum Pentecostes cum bona litera et bona notula et bonis pergamenis et albis et cum bona illuminatura et bene ligatum; ordinatum ad consuetudinem ecclesie Urgellensi. Et nisi hec fecero promito vobis restituere L. solidos quos a vobis recepi in pecunia

numerata in terminio supradicto; et dono vobis fideiussorem Berengarium de Mercatali de Cardona qui in se recepit dictam fideiussionem. Ita tamen quod dicto libro bene completo vos componatis mecum de precio ipsius libri competenter ad cognitionem duorum Predicatorum dicte Sedis Urgellensis et duorum clericorum ville Cardone, etc. III idus Augusti. Testes Berengarius de Aquilario, G. de Manso, Berengarius den Ros et P. Pinya et Romeus Pinya clericus. (D'un Manual del notari Pere Nagut, corresponent a l'any 1306, provinent de l'Arxiu de la Batllia de Cardona. Institut d'Estudis Catalans.)

II. Berengarius Giberti et Periconius Mercerii sacriste et operario operis sacristie ecclesie sancti Michaelis Cardone, Petrus de Prato et Bernardus de Garzila recognoscimus vobis Guillelmo Daltarriba filio condam Berengarii Daltarriba ipsius loci quod ad preces nostri et tocus universitatis ville Cardone manulevastis quemdam librum vocatum Responserius et Antifonarius a capellano hominibus de Fontaneto ad opus exemplarii illius antifonarii quem nos dicti sacriste facimus fieri ad opus dicte ecclesie, quem librum de Fontaneto vos promisistis dictis hominibus et capellano de Fontaneto reddere hinc ad primum festum sancte Marie Augusti vel quingentos solidos. Supra quibus promittimus vos et bona vestra servare indempnes. Testes Bernardus de Lobera et Berengarius Zarboceda, presbiteri. (D'un Manual de notari corresponent a l'any 1314 provinent de l'Arxiu de la Batllia de Cardona. Institut d'Estudis Catalans.)

III. Frater Johannes Cardona, Ordinis Predicatorum, confiteor et recognosco vobis Petro Zespital presbitero et vicario ecclesie sancti Vincentii Castri folliti de Rivobragosio, licet absenti, quod precibus et amore mei acomodastis michi duos libros vestros vocatos Logicam vetus et Tractatus, sub tali pacto et condicione quod ipsos libros tenerem dum vobis placeret et quod ipsos redderem vobis incontinenti cum per vos essem requisitus. Idcirco cum hoc instrumento predictos duos libros a vobis confiteor habuisse et recepisse et ipsos vobis tradere incontinenti cum per vos fuero requisitus. Testes frater Petrus de Vinyoles de Ordine Predicatorum et R. Navel presbiter Cardone. (D'un tros de Manual de notari corresponent als anys 1320-1325, provinent de l'Arxiu de la Batllia de Cardona. Institut d'Estudis Catalans.)

IV. Raimundus Guinard, Rector ecclesie de la Tentelaya, confiteor et recognosco vobis Bonanato de Buxo, presbitero Cardone, et vestris, quod solvistis mihi illos centum nonaginta quinque solidos monete terni pro quibus vobis feci vendicionem de quodam Breviario meo scripto et ordinato secundum consuetudinem ecclesie Urgellensis quem vobis tradidi et ipsum promito facere habere et possidere contra omnes personas, etcetera. Et si aliquis vel aliqui vobis facerent questionem contra dictum Breviarium vel contra vos racione dicti Breviarii ipsam questionem promito in me suscipere et ducere meis sumptibus etc.; et vos et vestros defendere et reddere ab eadem indempnem etcetera, obligans omnia bona mea etc. Testes Bernardus de Sorrech, etc. (D'un bocí de Manual de notari, provinent de l'Arxiu de la Batllia de Cardona, corresponent a l'any 1324.)

V. Guillelmus de Colomers de Banyeres, diocesis Bigorrensis, confiteor vobis Guillelmo de Manso et Raimundo Tosquer de Cardona, sacristanis, quod solvistis mihi omnia que mihi debueritis usque nunc racione salarii scribendi illum librum ecclesie Cardone vocatum Sentoral de undecim quinternis quos vobis tradidi de dicto libro et de hiis eciam que mihi debueritis pro eundo Bergam ad emendum pergamena ad opus

dicti libri. Quare facio vobis finem saluo tamen jure super uno re clo quod feci plusquam facere non debebam. Testes Arnaldus den Ros, Bernardus Zacodina et Franciscus de Aquilario. [Die jovis pridie Kalendas Julii, anno M.^oCCC.^oXX.^o octavo]. (Manual del notari Jaume de Torrents, provinent de l'Arxiu de la Batllia de Cardona. Institut d'Estudis Catalans.)

BIBLIOGRAFIA TRETA D'ALGUNS INVENTARIS DE L'ARXIU DE LA CATEDRAL D'URGELL, per Mn. PERE PUJOL. — Es compten dintre la crescuda sèrie de lligalls de documents en paper que guarda l'Arxiu capitular d'Urgell nombrosos inventaris provinents de l'antiga escrivania de sant Ot, de càrrec del Capítol. Per l'objecte de la bibliografia son sumament interessants els compresos entre la segona meitat del xv.^a segle i primera del xvi.^a, per tal que en comparació amb els dels temps anteriors presenten una major quantitat de llibres profans al costat dels de tema religiós, els quals constitueixen gairebé sempre el fons comú de les biblioteques particulars de la nostra gent lletrada, tan ecclesiàstics com seculars, dels darrers temps medievals. Degut a què arribà fins als nostres més ignorats recons l'empenta avassalladora del renaixement clàssic, des de mig segle xv.^a alternen amb els codis litúrgics i els de caràcter jurídic les obres dels clàssics llatins. Ho corroboren les següents notes extractades fidelment dels inventaris generals dels béns de les personalitats que s'esmenten.

I. — *Inventari de Salvador de la Sera, prevere, de la Seu d'Urgell*

1455

1. Primo un misal gros ab la letra antiga que comença : «suscipe confecionem» ab les cubertas blancas.
2. Item un altra libra ab les cubertas varmelas que es de gramatica e comença : «amans unum format».
3. Item altra libra ab cubertas de li ab dos tancadors que comença : «ex agro netii».
4. Item altra libra ab cubertas vermelas de gramatica que comença : «ut ad sapientiam».
5. Item unas notas de gramatica sotils, començan : «supositum».
6. Item altra libra de gramatica que comença : «quoniam ignorancia, alias gradisma».
7. Item uns vesprals bons ab cubertas de posts.
8. Item un doctrinal migencer ab cubertas angrutadas, comence : «stubere».
9. Item unas oretas sotils.
10. Item uns imnas ab las cubertas de pargami, comença : «primo die».
11. Item altres oretes de santa Maria bon sotils.

II. — *Inventari de Berenguer de Montrava, canonge i degà de la Seu d'Urgell*

1459

En l'estudi. Item foren trobats en les pots del dit studi los llibres seguens.

1. Primo unes decretalls bones ab cubertes grogues.
2. Item un libre tot de paper qui comense : «quoniam umana» ab cubertes blanques d'aluda.
3. Item un libre ab pots de fust cuberta de cuyro negre; la rubrica comense : «De matrimonio».

4. Item altre libre de pergami ab pots de fust qui comense : «in nomine domini».
5. Item un altre libre de pregami ab pots de fust cubertes de negre que comensa : «loger iste», etc.
6. Item altre libre de paper ab cubertes engrutades qui comense : «quedam nomine Margarita» etc.
7. Item altre libre de pergami ab pots de fust qui comensa : «differencia».
8. Item altre libre de paper ab pots de fust cubertes vermelles qui comensa : «Rubricae constitutionum» etc.
9. Item altres libres de paper forma major ab cubertes de fust cubertes de groch qui comensa : «Johanes episcopus».
10. Item un libre de paper cisternat de preguami ab les posts engrutades cubertes de vermell qui comensa : «Jeronimus hoc opus».
11. Item un libre de preguami ab posts de fust qui comensa : «Incipit apparatus sextu libri decretalis».
12. Item altre libre de preguami ab les posts engrutades e cubertes de aluda blanca qui comensa : «Incipit prohemium» etc.
13. Item altre libre de preguami ab posts de fust cuberta de aluda vermella comensa : «Incipiunt soluciones contrarias» etc.
14. Item una roda de studi.
15. Item un taulell del studi.
16. Item un tenidor de llibres.

III. — *Inventari de Roland Carbonell, canonge d'Urgell*

1486

1. Primo hun decret d'estampa ab cubertes vermelles e ab ses cantones.
2. Item un volum d'estampa en que es sise e elementines ab les cubertes vermelles bollonat.
3. Item un altre volum d'estampa qui es nomenat epistoles Cipriani ad Cornelium ab cubertes vermelles.
4. Item altre volum d'estampa que es nomenat Elegancies Laurencli et Vallensi ab cubertes blaves.
5. Item un vocabuliste d'estampa de forma maior qui es dit Junianus.
6. Item altre volum d'estampa qui es dit Marcial.
7. Item un libre de forma menor qui comense: «Incipit prologus in libra ... calicon», ab cubertes engrutades de aluda.
8. Item altre libre de forma menor ab cubertes de aluda blanca engrutada qui incipit in primo foleo «hic sita sunt quinti Nicolay antistis ossa».
9. Item hun libret petit de paper ahon son los sumaris de les decretals, sise e elementines.
10. Item altre libre de forma menor ab cubertes de aluda engrutada qui es dit epistoles de papa pio.
11. Item altre libre de forma menor ab cubertes de aluda vermella incipit in primo foleo: «benedictio corporalium» et in ultimo foleo : «remedia generalia contra omnes tentationes».
12. Item altre libre de stampa qui incipit in primo foleo : «Pompei Festi de interpretatione lingue latine».

13. Item altre libre ab cuberta verda incipit in primo foleo, primus habet rubricam: «veniunt ut Troes in urbem».
14. Item altre libre ab cubertes vermelles de stampa qui es dit summa confessoris, incipit : «defecerunt scrutantes scrutinio».
15. Item hun doctrial de stampa.
16. Item hun Terenci de ploma ab cubertes negres.
17. Item hun Juvenal de paper de ploma.
18. Item hun libre de paper cubertes de pergami, incipit «rubricam in exponendis auctoribus».
19. Item altre libre de stampa nomenat Salusti; incipit : «omnes homines», ab cubertes verdes.
20. Item altre libre de stampa nomenat Terenci ab sa glosa.
21. Item altre libre petit ab cubertes vermelles incipit : «Franciscus senior augustus».
22. Item altre libre de stampa apellat fasciculus temporum, incipit : «generatio et generatio laudabit opera tua».
23. Item altre libre de stampa nomenat doctrial.
24. Item altre libre de ploma ab cubertes vermelles engrutades, incipit : «sine rebus familiaribus».
25. Item altre libre de paper epistolare Bartholomei santi, incipit : «Bartolomeus santus».
26. Item altre libre de ploma epistolare Plinii : «duo fuisse noscuntur eodem nomine».
27. Item altre libre de paper de ploma, incipit in primo folio : «Reverendissime in Christo pater et metuendissime domine consentaneum arbitrator».
28. Item altre libre de paper de ploma forma de full ab cubertes negres ab platons, incipit : «epistolare Tullii».
29. Item altre libre de paper epistolare Tullii, Leonardi Aretini et alii sens cubertes.
30. Item altre libre de paper de ploma incipit : «Omnium arcium doctrina».
31. Item alguns cuerns de ploma descuernats.
32. Item un breviari de pergami ja molt ras ab cubertes vermelles.
33. Item altre breviari petit sotil de pergami.
34. Item altre breviari molt sotil sens cubertes.

IV. — *Inventari de Joan de Conveller, degà d'Urgell*

1500

En lo studii.

1. Primo en la roda. 1. libre de dret scrit de letra tirada.
2. Item unes decretals.
3. Item un libre de dret que no es glosat ni entitulat ni illuminat.
4. Item unes institucions de Catalunya o constitucions.
5. Item un sise.
6. Item unes decretals.
7. Item unes institucions generals de Catalunya.
8. Item tractat sobre la censura eclesiastica.

9. Item i. libre descuernat de dret ab moltes allegacions.
10. Item altre libre de paper de allegacions en dret.
11. Item altre libre de paper de dret.
12. Item altre libre de paper de constitucions provincials desbaratades.
13. Item i. libret de paper de allegacions de taulatgia.
14. Item i. libre de pergami que son exposicions de evangelis.
15. Item i. saquet en que ha albarans.
16. Item i. altre saquet ab scriptura entitulat.
17. Item i libret poch legendari de pocha valor.
18. Item i. gran plech de cartes.
19. Item i. lectionari de pergami.
20. Item i. romantz en pergami descuernat.
21. Item i. libre de paper de allegacions de pocha valor.
22. Item moltes altres scriptures, etc.
23. Item unes butxaques plenes de scriptures.
En la cambra del dit studi.
24. Item un cofre de ferra en que ha tres llibres, ii. en paper, e i. en pergami.
25. Item iiii. llibres de paper en i. cofret ple de bulles.
26. Item i. libre gros tot en cuerns de paper.
27. Item gran colp de albarans enfilats.
28. Item una capsula ab molts albarans.

V. — *Inventari dels bens del beneficiat mossen Ramon Coter*

1521

Primo en la sala hun cofre qui esta prop lo tinell en lo qual ha una capsula en que ha moltes bulles y scriptures ab dos o tres trossos de draps ab altres barbolleries e un breuiari antich.

Item unes hores.

Item altre breuiari scrit de ploma.

Item altre breuiari vell scrit de ploma en pergami.

Item tres llibres de studians.

VI. — *Inventari de Joan Graells, notari de la ciutat d'Urgell, mort a Esterri*

1522

Primo en la sala ho menjador de la casa hon la dita viuda habite:

1. Una Instituta de stampa de la forma petita ab les cubertes de cuyro vermel e paper engrutats.

2. Item altre libre de stampa intitulat Marcii Tullii Ciceronis opera.

3. Item altre libre de stampa de forma mijana intitulat practica cancellarie apostolica ab les cubertes de pergami.

4. Item un altre libre de stampa intitulat auctores ab les cubertes de cuyro cenros ab paper engrutats.

5. Item un altre libre de stampa intitulat summa domini Rolandini.

6. Item un Terenci dolent de ploma.

7. Item un altre libre de stampa intitulat practica aurea domini Joannis Petris de Ferrarys ab les cubertes de pots.

VII. — *Inventari de Pere Andreu Grau i de Sorribes, ciutadà d'Urgell*
1522

En la cambra devers lo carrer.

1. Item un libre intitulat questions metafisice.
2. Item un libre de epistoles de Bartholomei Faci.
3. Item un libre de Ecomistes que comence : «tot cristia».
4. Item un libre de arts de copies petit.
5. Item un altre libre intitulat perfecti magistri.
6. Item altre libre de stampa e de ma en que es la metafisica de Gonet e Sent Thomas sobre los posteriors.
7. Item un libre petit de pergami que es suma Raymundi.
8. Item un libre de pergami que es digesta nova cubert de pots.
9. Item la segona part del speculator de stampa.
10. Item un libre de ma de art de notaria que comense : «tractatum».
11. Item un libre de ma que s lo Baldo sobre la segona part de codi.
12. Item un libre de pergami scrit de ma se diu los trenagans.
13. Item Boeci de consolatio ab glosa de pergami.
14. Item un libre de ma que es repeticions de Bartol sobre algunes leys.
15. Item lo Algarot de stampa super feudis.
16. Item un libre de stampa intitulat Angelus de Arecio super instituta.
17. Item altre libre intitulat Petrus de Alcarana super florentinis.
18. Item la tercera part del speculator de stampa.
19. Item un libre intitulat lo dotze sobre la primera part de la impossada scrit de ma en pergami.
20. Item un flor sanctorum de pergami en romans sens cubertes.
21. Item un libre de pergami scrit de ma intitulat suma Raymundi.
22. Item un libre de stampa intitulat Petrus de Insola.
23. Item un libre de paper scrit de ma ab cubertes de pergami que comense : «stil-
lus litterarum».
24. Item un libre de pergami scrit de ma intitulat libellus de ordine judiciorum.
25. Item unes decretals de ma de pergami.
26. Item los usatges de Catalunya de ma de pergami.
27. Item altre libre de ma de paper intitulat amore notarie.
28. Idem altre libre de paper intitulat libre de moltes letres in curia romana.
29. Item un sise de pergami.
30. Item un sise de florentines de stampa de la forma mijana.
31. Item un libre de paper scrit de ma de diverses gramatiches.
32. Item un libre intitulat versori sobre verispa.
33. Item un formulari de ma de pocha valor.
34. Item un altre libre de ma scrit en paper intitulat Summa Petrus de Vineis,
de cherimonia frederici.
35. Item un libre de paper scrit de ma del defunt que son les usances de la
ciutat.
36. Item un altre libre de la donsella Teodor.

VIII. — *Inventari del monastir de S. Sadurní de Tabernoles*

1547

En lo altar de S. Benet:

1. Un responser santoral y antiphones.
2. Item un altre semblant.
3. Item un psaltiri pergami.
4. Item un evangelister.
5. Item un libre de collectes.
6. Item un martielatge.
7. Item dos missals.
8. Item un ordinari.
9. Item set llibres ensemps ab la biblia.

Item en lo arxiu les scriptures següents trobat en casa de fra Jaume Coll.

10. Primo un sac ab XVIII cartes de Vellanega ab un proces y altres actes en paper.
11. Item un sac de salvaguardes y altres cartes de jurisdiccions.
12. Item altre sac del priorat de sant Llorens de Morulls.
13. Item un sach de sant Cerni de Tavernoles.
14. Item un sach de Cerdanya y de la Vedella algunes cartes XXXIIII y altres actes en paper.
15. Item un sach en que son sinch cartes de Alas, setze cartes del Coll de Nargo, set cartes del castell de Serinyana, set cartes de Sant Saldoni de Celles y altres actes en paper, nou cartes de Balaguer, lo capbreu y altres actes en paper.
16. Item altre sach en que son una carta del pla de Valls, vuyt cartes y una plica de albarans de Canillo y de tota Andorra. Item tres cartes mes. Item tres mes de Tolze.
17. Item set cartes de Argolell y un proces y altres cartes de paper.
18. Item altre carta de Archavell.
19. Item altre sach XX. vuit cartes de Ciutat. Item altres XV. cartes de Ciutat. Item deu cartes del General y de sant Steve de Ciutat ab altres cartes en paper.
20. Item un capbreu y altres cartes de Casserres y de la Vedella super jurisdiccione.
21. Item una plica de cartes.
22. Item dos plec de paper.
23. Item un libre de les dotalies.
24. Item tres cartes de fundacions en pergami.
25. Item quatre manuals.
26. Item trenta nou processos ab altres pliques de papers y set processos y scedules de diversos.

BIBLIOGRAFIA

Rivista di filologia e di istruzione classica. Torino, XLVI (1918).

SABBADINI, Remigio : *Il codice vergiliano F.* (pp. 397-410). — La fonamentada hipòtesi que el professor italià documenta en aquest estudi, ennobleix insospitadament la història de la nostra cultura. Tres són, com és sabut, els manuscrits miniaturats que se'ns han conservat de l'època clàssica : els dos *Virgilis* del Vaticà i la *Iliada* de l'Ambrosiana. El més famós i més antic dels *Virgilis* esmentats, anomenat Vaticà per antonomàsia (l'altre és el *Codex Romanus*) portà el núm. 3225 dels manuscrits llatins d'aquella Biblioteca, qui l'ha reproduït en facsímil, havent estat estudiat per Nolhac en les *Notices et extraits*, XXXV. Conté 75 fulles amb part de les *Geòrgiques* i l'*Eneida*, representant el fragment conservat una quinta part aproximadament del total del manuscrit. Escrit cap als segles iv-v és il·lustrat amb cinquanta miniatures, alguna d'elles de pàgina sencera, de desigual valor artístic. Nolhac el suposa escrit a Squillace, per cura de Cassiodor, però Sabbadini afirma que la còpia hagué d'esser feta a Catalunya a base d'un original africà. Els arguments que dóna, són dos : a) el ms. conté al f. 34 unes notes del segle x escrites en minúscula carolina, amb contaminacions de cursiva visigòtica, i aquest fet, segons l'autor, sols podia donar-se en aquella època a Catalunya; b) el text virgilià presenta grafies pròpies del llatí espanyol (*quum* per *cum*, *v* per *f*). La història externa del manuscrit no s'oposaria, en lo poc que la coneixem, a la hipòtesi. El seu més antic posseïdor conegut fou Giovanni Pontano, i fóra possible que un humanista català l'hagués dut a Nàpols. No ens atrevirem, amb tot i esser tan gloriosa per a nosaltres, a acceptar sense dubtes la teoria del Prof. Sabbadini. El seu argument filològic provaria tot lo més una derivació hispànica, i el paleogràfic que el manuscrit era a Catalunya al segle x. Hauria pogut reforçar l'argumentació de S., la menció que fa R. Beer (*Handschriftenschätze Spaniens*, 7) d'un manuscrit de Persi copiat a Barcelona l'any 402. — R.

Crónicas generales de España descritas por Ramón MENÉNDEZ PIDAL. Tercera edición con notables enmiendas y mejoras. — Madrid, Mil novecientos dieciocho. [Catálogos de la Real Biblioteca, t. V. Manuscritos.]

L'aspecte general d'aquesta edició del present Catàleg sembla immillorable : àdhuc es presenta amb un luxe bibliogràfic que no està gaire en ús a causa del seu cost extra-

ordinari, sobretot en els temps que correm. La tinta vermella d'un ms., que sol expressar-se en les descripcions en lletra cursiva, en aquest llibre va impresa també en tinta vermella i en rodó. Però com que per rica que sigui la descripció bibliogràfica d'un ms. mai ho és prou que no doni marge a convencions, el Sr. M. P. estableix que «las iniciales rojas representan letras de diversos colores».

Una altra millora, de caràcter exterior però important, apareix en la present edició. Les disset làmines que il·lustraven la primera edició, totes en fototípies excel·lents, s'han transformat ara en trenta, principalment litogràfiques, que donen tots els colors que porten els folis reproduïts, amb el fi d'acostar-se tant com sigui possible a la veritat i que la reproducció sigui fidel. No obstant, aviat s'observa que els transports a la pedra, encara que procedint de materials fotogràfics, han engroït quasi sempre el traç de l'escriptura, i quan, a més de colors hi ha or en l'original (caplletra o miniatura), resulta la purpurina escampada i la làmina és grollera. En prova del que diem, compari's la làm. V de la primera edició, 1898 (que representa el f. 17 v.º del núm. 17, *Crònica Pinatense*) amb la làm. XIV de la present. En la fototípia apareix l'escriptura i la miniatura de la caplletra amb tota la pulcritud i delicadesa amb què és feta; en la litografia a tots colors i or, aquesta apareix mal feta, fluïxa de línies i de colors, vessant l'or en la lletra del text. Decididament, el procediment triat pot haver estat dispendiós, però no és bo o ha estat mal executat per la casa impressora.

Pel que fa referència al sistema de descripció, no presenta gaire novetat sobre el de les precedents edicions, però és força més acurada i completa, estant sempre al corrent de les últimes publicacions que, explicant alguna de les cròniques, puguin haver sortit. Generalment, debuta per una notícia bibliogràfico-històrica, venint tot seguit la descripció pura del text molt precisa i clara, seguint els extractes de la crònica donada, rematada amb notes explicatives quan són del cas.

A nosaltres ens interessen principalment els mss. 17, 18, 31 i 43; però també ha de fixar-se, l'estudiós català, en les cròniques que porten els núms. 14 i 16. La primera, que el Sr. M. P. anomena *Crònica general de 1344*, per la sotascripció especial d'aquest text, en conté un d'important del regne d'Aragó des de Ramir fins a Jaume II, que abraça els ff. 177 d - 193 c, formant tretze capítols, dels quals no en sap trobar la font ni tampoc ho hem sabut nosaltres, per ara, malgrat la nostra diligència: també podria esser que mai es trobés. Es llegeixen en aquesta crònica alguns fets molt curiosos respecte a reis d'Aragó, i sobretot un d'un xic despectiu pels catalans, que el Sr. M. P. no oblida de copiar, però que de totes maneres ens ajuda a formar-nos una idea d'un dels caires de la complexa figura de Pere el Gran. El núm. 15, que conté un altre text d'aquesta mateixa crònica castellana de 1344, no porta els capítols referents als reis d'Aragó. També podrà esmentar-se una crònica purament navarro-aragonesa, que porta en la R. B. el núm. 16.

Un dels mss. més notables i bellament executats que per nosaltres conserva la R. B. és el text català, del segle XIV.⁴, de la crònica general coneguda per alguns sota el nom de *Crònica de Sant Joan de la Penya*; essent el títol veritable «Cròniques dels reis d'Aragó e dels comtes de Barcelona». El Sr. M. P. tracta d'aquesta crònica amb tota l'amplitud que la importància del text comporta. D'ençà de l'aparició de les dues primeres edicions del *Catálogo*, s'ha fixat molta cosa sobre aquest text històric per alguns estudiosos catalans. El Sr. M. P., posant-se del tot al corrent, exposa amb claredat

els punts tractats i en discuteix raonablement alguns, de tal manera, que constitueix (per ara i fins a tant que la publicació dels textos llatí i català no desvetlli nous problemes) l'estudi més acabat i indispensable d'aquesta crònica general deguda, com tantes d'altres, a la prodigiosa activitat literària del rei Pere III de les Cerimònies.

Un altre ms. d'aquesta crònica conté la R. B. El núm. 18 és una traducció catalana feta per Gaspar de Talamanca a Roma, envers l'any 1460, sobre un original llatí que va veure, escrit de lletra antiga, en la llibreria de Roderic de Borja, essent encara cardenal. En Talamanca detalla aquests i molts d'altres fets en un pròleg que el senyor M. P. publica i que ja era conegut des de 1898. L'estudi total sobre aquesta Crònica dita de Sant Joan de la Penya, ocupa en aquesta tercera edició del *Catálogo* les planes 93-105, donant-ne, en conjunt, tres reproduccions en làmines.

El ms. de la crònica d'En Pere Tomich, del segle xv.⁴, és un dels bons que es conserven. El *Catálogo* tramet a una obra especial en la qual s'estableixen algunes rectificacions, tot reunint els fets indispensables i la bibliografia per a fixar-ne la datació i la fortuna de l'obra d'En Tomich; no calia, doncs, que el Sr. M. P. ho repetís. La reproducció del f. 8 recto, a tres colors, és una de les millors.

El darrer ms. català descrit és el 43, que no és sinó una còpia moderna (segle xviii.⁴) de la coneguda «Chronica de Cavallers Cathalans» feta pel canonge de Barcelona Francesc Tarafa. Sobre aquest autor de decadència catalana i les seves obres històriques s'hauria pogut aplegar alguna notícia més.

La idea de l'excel·lent bibliògraf, essent la de catalogar les *Crónicas generales de España* (entès l'adjectiu general a la seva manera), desglossa en cinquanta set textos el ric cabal de la R. B.; però és clar que no són en tal nombre els mss. d'històries generals que posseeix la biblioteca; sovint van inclosos dos o més textos en un sol ms. Per això dona entre les taules el Sr. M. P. un *Índice alfabético de firmas y descripción de los tomos de «varios»*, que és indispensable per ajudar a formar-se concepte dels llibres. — J. M. T.

Archivo Ibero-Americano. Publicación bimestral de los Padres Franciscanos. Madrid.

LÓPEZ, Atanasio : *Datos para la biografía de Fr. Francisco Eximenis, Patriarca de Jerusalén* (vol. II, pp. 229-240). Aquest article ens interessa aquí especialment pels documents en ell transcrits referents a la llibreria de l'Eximeniç. Tothom que conegui, valdament sigui per damunt, alguna de les seves obres, sap que una de les característiques més visibles del seu mètode de treball és l'exhibició formidable de cites i autoritats, que es barregen i confonen sovint les unes amb les altres, i fan pujar considerablement el número d'autors citats en cada llibre. En això l'Eximeniç no desdiu dels grans enciclopedistes medievals i fa pensar amb En Vicens de Beauvais, a qui per altra banda no deixa sovint de tenir en compte. Una qüestió es presenta : aquestes cites, són totes de primera mà, revelant en llur autor una lectura enorme, o bé l'autor, com ja féu sant Isidor, incorporava, cites incluiu, els llibres compilats? En altres paraules : quines són les veritables fonts de l'Eximeniç? El problema fonamental que es presenta a tothom qui somia en fer una edició de l'Eximeniç, és, doncs, el de reconstruir la seva biblioteca. Res en sabem sobre d'ella, però el P. López ha començat a donar-nos elements per a conèixer-la. A la mort del savi Menoret, part dels seus llibres foren venuts i altres adscrits pels seus executors testamentaris al Convent de Franciscans de València. D'ells se'n

conserva un inventari del 31 de juliol de 1413 a l'Arxiu Històric Nacional, que publica el P. López, amb altres diplomes, menys importants, referents també a llibres de l'Eximeniç. El lot cedit al Convent és considerable numèricament, però de caràcter predominantment teològic i canònic. Alguns llibres, un de sermons entre ells, porten la indicació d'ésser autògrafs de l'Eximeniç. D'història, sols n'hi ha un : *de gestis ultramarinis* que serà interessant identificar. Cap hi apareix en vulgar, però confiem que el rastre començat a seguir pel P. López ens donarà altres clàries sobre la sort de la resta de la biblioteca. — R.

Analecta Montserratensia. Vol. I. Any 1917. Monestir de Montserrat. MCMXVIII. Fol. XV + 391 pp.

D'aquest vol. I de la nova publicació montserratina, aparegut durant el quart centenari de la instauració de la impremta dalt de la muntanya, cal remarcar els següents articles més directament relacionats amb el caràcter del BUTLLETÍ:

ALBAREDA, Anselm M.^a : *Manuscris de la Biblioteca de Montserrat* (pp. 3-99). Se'n cataloguen 72, alguns salvats de l'antiga Biblioteca i dels quals són els més importants els següents : 1. *Llibre vermell*. Miracles, cançons, butllari, tractats ascètics, etc., del s. XIV i XV, en llatí i català. Aquest ms., objecte més avall de dos estudis, és el més interessant per a la història del Monestir. Figurava en l'antiga Biblioteca, i s'ha tornat a refugiar a Montserrat fa una trentena d'anys. — 4. DURANDUS : *Rationale divinarum officiorum*, s. XIV, escrit de mà de Pere de Rexach, beneficiat de l'església de Sant Miquel de Barcelona, en 1342. — 8. *Antic testament*, s. XIV, en llatí. A Roma l'any 1391, Andreu Cicerelli de Civitessa (?) el vengué a Ramon Laplana, prevere català «qui liber fuit ... Petri de Teranis, pro pretio decem ducatorum». — 52. Del s. XVI en llatí : RAMON LULL : *De arte theologica* (És el *L. principiorum theologiae*) i *De expositione* (?). — 54. *Regla de St. Benet*, llatina, s. XIV-XV. Al final (f. 111) hi ha uns versos catalans provençalitzats (més aviat que provençals, com diu l'autor del Catàleg) : «No'n pot donar cet conort. | Hay ab lo segle discort | Car es pura fulledats | D'on me fuy marvellats etc. — 66. *Llibre d'hores de Montserrat*, llatí s. XV-XVI, el més ric de tots els que es guarden a Montserrat, amb belles miniatures que fan recordar el famós *Llibre d'Hores d'Anna de Bretanya*, segons el P. Albareda, qui promet fer-ne una monografia; en el catàleg en dóna solament la descripció bibliogràfica. — 67. *Regla de S. Benet*, text català de 1519, fet a Barcelona pel prevere balear Joan Reig. — 68. P. ANTONI ALFAIG, monjo de Montserrat : *Sermonari*, s. XVI. — 72. *Antifonari i Responsorial*, s. XI, amb notació pneumàtica catalana, procedent de la Vall d'Aran. — Les descripcions són ben interessants i detallades i, en general, fetes amb molta cura. Creiem innecessari conservar els mateixos abreujaments dels textos antics, no tractant-se de fer transcripcions diplomàtiques. Han lliscat, segurament, algunes errades, tals, per exemple, en la p. 71 en fer la descripció del ms. 52.

SUÑOL, Gregori M.^a : *Els Cants dels Romeus (segle XIV)* (pp. 100-192), textos en llatí i català notats del *Llibre vermell* més amunt descrit, el qual té la primacia entre tots els documents musicals de l'art català escrit. A part de l'interès musical i històric, el té literari. Com diu el P. Suñol, s'hi presenten les dues formes de la llengua, l'erudita, fortament provençalitzada, i la popular, «vulgar cathallan» com diu el manuscrit. Les transcripcions d'aquests antics textos ve a ésser diplomàtica. Acompanyen dotze belles fototípies.

Textos catalans del llibre vermell... pel R. P. Arxiver. (pp. 201-225). — Demés de les poesies, hi ha un tractat de confessió, una traducció fragmentària inèdita del *Mirall del peccador de S. Agustí*. També aquí, en la transcripció dels textos, hauríem seguit altre criteri, ço és : de seguir en forma moderna l'ús de la *u* i *v* i de la *i* i *j*, fer omisió de la puntuació arbitrària que porten, etc. Hauria guanyat als ulls del llegidor, sobretot el no avesat a la lectura dels nostres antics textos.

Alguns manuscrits de l'antiga biblioteca Montserratina (pp. 234-235), comunicats per Ramon d'Alós, còpia del ms. 13,464 de la Bibl. Nac. de Madrid. (Vid. BUTLLETÍ, IV, 30.)

De la Crònica del Santuari ens interessa sobretot consignar aquí la part que fa referència a Cultura (pp. 305-345). Adquisicions diverses de documents d'arxiu i mss., principals adquisicions de la Biblioteca, primers treballs d'instal·lació de la impremta, etcètera. També més avall es dona compte del funcionament, d'ençà de darrers d'any, d'un taller de relligadura.

El volum, que porta diversos gravats, demés de les fototípies esmentades, es clou encertadament amb un índex alfabètic de noms. Tot plegat deixa una forta impressió, constituint una monjoia en la història de l'esmentat Monestir que continua la tradició dels seus millors temps. Augurem a la Comunitat benedictina nous dies de glòria. — R. d'A.

Razón y Fe. — Madrid. 1917.

GARCÍA VILLADA, Z. : *Material inédito del «Viage literario a las Iglesias de España» por Jaime Villanueva* (t. 47, p. 48-55). — En la Biblioteca de l'Acadèmia de la Història ha estudiat el P. Villada una sèrie de lligalls contenint materials recollits pel P. Villanueva, no tots publicats en el *Viage literario*. Algun d'ells són els que En Fuster assenyalava com obres inèdites del savi dominic. Ens interessen especialment els següents, dels quals donem la signatura consignada pel P. G. V. : 12-19-4-62 : Col·lecció de Consilis de Tarragona, Barcelona, Lleyda i Girona; 12-19-4-68 : Marsili, Crònica de Jaume I, amb pròleg i índex, a punt d'esser donada a la impremta; 12-19-4-65, *Collectio documentorum ad ecclesiasticam Hispaniae historiam pertinentium*, amb molta cosa inèdita i una erudita introducció; 12-19-4-63, col·lecció de transcripcions de cròniques i textos històrics i patristics de biblioteques catalanes; hi ha extrets del manuscrit d'En Carbonell de l'Arxiu Catedral de Girona, i uns crònicons ripollesos que el P. G. V. creu inèdits i s'han d'estudiar; 12-19-4-62, Constitucions sinodals de Catalunya; València. El P. G. V. vegé, demés, un recull de poesies provençals (segons Fuster), però segurament d'autor català, ja que entre elles n'hi havia una de Jordi de S. Jordi, però el va perdre de vista sense poder-ne anotar la signatura. Encara hauria pogut afegir, ja que no creiem que hagi restat desapercbut per al P. Villada, donat l'interès que per a ell té el contingut, el volum X dels papers Villanueva (est. 19 gr. 5, n.º 70) comprenent després de la transcripció d'uns documents per a l'estudi de S. Pere Pasqual, un catàleg dels manuscrits de Vich. Amb raó es plany l'autor del règim restrictiu al qual són sotmesos els investigadors a l'Acadèmia de la Història. També n'hem feta molesta experiència. — R.

KRUITWAGEN, fr. B. : *Spaansch-portugeesche en engelsche Incunabelen* (en la revista *Het Boek*, VIII, La Haya, 1919; pp. 97-107, 305-314, 345-356).

En la part que es refereix als llibres espanyols, aquest article és una recensió de la *Bibliografia ibérica* de Haebler. Però l'autor hi exposa punts de vista ben personals, amb veritable agudesa crítica, i val la pena d'assenyalar-los en aquest BUTLLETÍ. Fra Kruitwagen és un gran coneixedor de la nostra tipografia incunable, però el seu nom ens era fins ara ignorat, a la qual cosa pot també haver contribuït la poca difusió que tenen entre nosaltres les publicacions en idioma holandès. Aquest article examina el llibre de Haebler en sos diferents aspectes, sense oblidar els que una major preparació exigeixen en el crític. Els elogis que en fa, són merescuts; és injust, però, considerar-lo com el primer en posar el fonament d'una bibliografia nacional ibèrica (p. 98). Sense regatejar-li cap mèrit, no s'han d'oblidar, i el mateix Haebler els hi fa degut acatament, els treballs del P. Méndez. — En resseguir la bibliografia dels incunables, tot seguit s'ocorre la idea d'agrupar-los per matèries, per veure d'obtenir-ne un índex aproximat dels corrents literaris de l'època. Ja en 1903, tot just publicada la primera part del Haebler, intentà Boele van Hensbroek ordenar-los per matèries. K. ha reprès aquest treball, amb un criteri més exacte i científic. Segons ell, el tant per 100 més alt el donen les obres místiques (11 per 100), igualat per les litúrgiques. L'inferior correspon a les edicions de pares de l'Església (0.2 per 100). No ens interessa la comparació que fa l'autor de la seva taula amb la de Boele; els resultats depenen del contingut que es doni a cada rúbrica. Però ja que les ha subdividides més menudament que l'altre, no hauria estat sobrer que les obres literàries (9 per 100) escrites en vulgar, n'haguessin tingut una d'especial. No sé, en canvi, si se'n treu res de comparar, com fa l'autor (p. 105), els tants per 100 dels incunables anglesos i ibèrics. Les condicions polítiques i culturals d'un i altre país, no permeten situar-los en peu d'igualtat. — Molt agudes i documentades són les observacions que fa K. a la manera usada per Haebler per a precisar els tipus usats per cada impressor (pp. 345-347) i sobre l'estil i particularitats dels mateixos. D'elles resulta confirmada la preponderància indiscutible del tipus gòtic damunt del romà (15 romans i 8 hebraics entre un total d'uns 250 abecedaris). — És decisiva la identificació del Jac. Villagusa que figura en una edició sevillana de 1498, i del qual Haebler sospità fos un llibreter. K. demostra fou el professor salmantí J. de Villascusa (p. 349). — Dos incunables interessants per a nosaltres assenyala l'autor en les biblioteques holandeses. El *De conceptione b. Marie V.* (Sevilla, 1491), atribuït a R. Lull, en la Reial de la Haya. El segon, la raríssima impressió de Sant Cugat del Vallès (1489), ja fou assenyalat per Haebler en el Museum Mermannianum, però sense indicar que presenta algunes diferències amb la descripció que se'n donà en la *Bibliografia Ibérica*. Són interessants les rectificacions que fa també al Haebler, reivindicant per al benedictí Garcia de Cisneros la paternitat del *Directorio de las horas canónicas* (Montserrat, 1500), i sobretot la referent a la *Viola animae* atribuïda a Sabunde (Toledo, 1500). Son autor és en realitat el cartoixa belga Pere Doorlandt, el qual s'aprofità dels diàlegs de la *Theologia naturalis*. I a propòsit de la difusió a Espanya d'obres d'autors dels Països Baixos, cita K. alguns escriptors ibèrics les obres dels quals foren allí conegudes. Entre elles mereix especial record, ja que per a nosaltres té tota la valor d'un descobriment, el fet que s'hagués estampat a Brussel·les en 1518 una versió del *Libre dels Angels* del nostre

Eximeniç, amb el nom de *Boeck der Inghelen*. Nova demostració del molt que fou divulgat aquell llibre, del qual se'n coneixen dues edicions catalanes, tres de castelleses, quatre franceses i una flamenca, a part d'una traducció llatina no impresa. De cap llibre català, llevat dels de Ramon Lull, sabem que hagués assolit un èxit tan gran. — R.

HAEBLER, C., *Bibliografía ibérica del siglo xv*. Segunda parte. Liepzig, Hiersemann, 1917. — IX. 258 pp.

Aquest volum completa i rectifica en molts punts l'obra que el savi bibliògraf alemany publicà en 1904, i les notícies noves que s'hi contenen són tantes i tan interessants que al voltant d'elles giraran durant molt temps els estudis dels historiadors dels nostres incunables. Demés d'utilitzar els descobriments que se n'han fet en els últims anys, aprofita l'autor el ric material descriptiu aplegat durant la seva llarga estada a Espanya pel Prof. Ernst, de la Comissió del catàleg universal dels Incunables. Són molts els llibres que per primera volta s'hi descriuen, descoberts personalment alguns d'ells pel Dr. Haebler. Altres de descrits imperfectament en el primer volum de la *Bibliografía*, són represos altre cop i presentats de vegades sota ben diferent aspecte. Sols hem de referir-nos als llibres catalans; la collita és prou abundosa. No és pas el nostre propòsit cercar petites errades, gens difícils de trobar en un recull de tanta empenta. Ens limitarem a posar de relleu els articles que ens han semblat més interessants en fullejar-lo, aprofitant quan vingui al pas el tresor cada dia creixent que d'incunables catalans posseeix la BIBLIOTECA DE CATALUNYA.

Des de la sorprenent troballa del P. Lambert del Perottus de Barcelona del 12 de desembre de 1475, la història de la impremta barcelonina, surt completament refeta, i amb ella el camí que fins ara s'havia considerat definitiu de l'estampa espanyola. La nostra ciutat ocupava abans el sisè lloc en l'ordre de les que primerament havien tingut tipografia, deixant a part les atribucions insegures de la Gramàtica d'En Mates i el Valasco de Taranto. Ara ocupa el tercer lloc en la llista de ciutats ibèriques que poden presentar un llibre imprès, i passa davant de Sevilla i Tortosa, i quasi s'igualava amb Saragossa. I val a dir que cap colofó de la tipografia peninsular té un relleu tan gran i deixa tan forta impressió de cosa viscuda com el de la humil edició barcelonina del Perottus de 1475. En poques ratlles s'hi resumeix la novel·lesca arribada de l'original, sortit de mans d'uns pirates a la platja de Barcelona. En Joan Peyró, secretari del rei, *vir etsi hispanus latinus* i educat a Itàlia, el llegeix i el mostra a altres erudits amics seus. Entre ell podia trobar-se l'arxiver reial Pere Miquel Carbonell, esperit un poc incongruent, però al qual l'obsessió llatinitzant i la seva amor als bons llibres bé poden redimir un poc del mal gust que demostrà al compilar ses *Croniques de Hespanya*, per altra banda ben saboroses. I aquells lletrats, *maxime admirati*, per amor a la pàtria i desitjant que *ex horrida culta fieret*, determinen de fer-lo estampar per dos impressors que llavors casualment sojornaven a Barcelona. La inflor de les frases amb les quals perpetuen llur propòsit, quelcom desproporcionades amb la migrada valor del llibre, ens revelen tot un noble estat d'esperit, i no podríem somiar millor pòrtic per a commemorar l'entrada de la impremta a Barcelona, que l'emoció amb què uns obscurs aprenents d'humanista barcelonins s'aprofitaven de la nova art per a facilitar el coneixement del llatí a llurs conciutadans. Fou aquest llibre en realitat el primer estampat a Barce-

lona? No ho haguessin fet constar així els emfàtics redactors de son colofó? Es mantindrà encara per molt temps el privilegi de prioritat de la impremta valenciana? Respecte de les de la resta d'Espanya, ha vingut a debilitar-lo el descobriment del senyor Serrano Sanz d'un contracte *ex parte artis impressorie*, datat no es diu a on, el 5 de gener de 1473, però trobat en un protocol de Saragossa (*Revista de Archivos*, XXXVI, 243). És llàstima que la comunicació deguda a la guerra no hagi permès conèixer-lo al Sr. Haebler, el qual segurament n'hagués tret molt profit en el seu llibre. Si el contracte fou fet a Saragossa, per on va anar-hi a parar aquesta impremta? Si vingué per mar, com no féu escala en cap de les viles marítimes, més importants econòmicament, de la Corona d'Aragó? La troballa d'aquest contracte, donarà lloc a moltes conjectures. Per de prompte, el Sr. Miquel i Planas (*Bibliofília*, II, 70), es torna a decantar per la possibilitat de què no fos falsa la debatuda data de 1468 de la Gramàtica d'En Mates. Haebler s'aferma en l'opinió que la data és errada i ha de dir 1498 (en realitat diu 1488, però deu esser falta d'impremta). Creiem que té raó i ho confirmen al nostre entendre les edicions d'obres gramaticals fetes per En Matoses en 1499 i 1500 (vegeu BUTLLETÍ, III, 148).

Entre les edicions de la impremta catalana quatrecentista que el Sr. Haebler incorpora per primera vegada a la nostra bibliografia d'incunables, no volem deixar d'esmentar les següents, que ordenem cronològicament:

1477? (34^s). Aristotil, *Oeconomica*. A Tortosa, segons Ernst, però segons H. un poc posterior, a Barcelona, per Spindeler.

1478? (28¹⁰). Aristotil, *Ethica*. Barcelona, Spindeler?

1481? (623^s). Sentència del rei Ferran en la primera Cort de Barcelona. Barcelona, Posa?

1481? (116^s). Capítols atorgats pel rei Ferran en la Cort primera de Barcelona. Barcelona, Posa?

1489? (381^s). Lull, *Arbor scientiae*. Barcelona, Posa.

1495 (574^s). Vallmanya, *Revelació de St. Pau*. València. Altra traducció del castellà de Bernardí de Vallmanya.

1495 (409^s). Mates, *Gramatica*. Barcelona, Luschner i Preus. Altra desconeguda edició del tan discutit llibre.

1495 (485^s). Niger, *De modo epistolandi*. Barcelona, Rosembach i Luschner. El trobar junts treballant els dos famosos impressors, confirma les sospitades relacions de mestratge entre l'un i l'altre.

1496? (623^s). Sentència del rei Ferran en la primera Cort de Barcelona. Barcelona, Gumiel?

1496? (303^s). Tragèdia de Mossèn Gras. Barcelona, Gumiel? (Fragment sense colofó a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA.)

1498 (553^s). Pontanus, *De divinis laudibus*. Barcelona, Luschner.

1498? (159^s). Comas, *Quaestio de sudore sanguinis christi*. Barcelona, Luschner?

1498? (115^s). Camps, *Quaestio de viribus demonstrationum*. Barcelona, Gumiel.

1500 (615^s). Sedulius, *Paschale*. Tarragona.

1500? (573^s). *Responsoria defunctorum*. Montserrat, Luschner.

Aquests descobriments i els notabilíssims que féu el Dr. Ernst sobre l'estampa lleidatana, donats ja a conèixer pel Sr. Jiménez Catalán en la seva *Bibliografía Iler-*

dense, deixen endevinar que sols coneixem encara una petita part dels nostres incunables. Recordem que molts d'ells s'han conservat quasi miraculosament només que en un sol exemplar. Quants n'hi haurà que no han tingut aquesta sort? De segur almenys que la major partida dels encàrrecs d'ocasió i molts llibres de curtes dimensions, sobretot les obres més populars escrites en la nostra llengua. Sense escorcollar gaire, podem afegir sis edicions catalanes incunables a les descrites per Haebler: *Questions sobre'ls novissims*, 1486 (Massó, Eximeniç; n. 151); *Sentencia donada pel rei En Jacme*, València, Palmart, 1487 (BUTLLETÍ, II, 153); Eximeniç, *Psaltiri* (traducció d'En Guillem Fontana), Girona, Gumiel, 1495 (Massó Torrents, *Les obres de Fr. Eximeniç*, Anuari de l'I. d'E. C., 1909-10; n. 186); *Missale Gerundense* (Barcelona, Rosembach, 1492?; vegeu el contracte d'impressió publicat pel Sr. Sanchis Sivera en aquest BUTLLETÍ, IV, 125); *Art de ben morir*, València, Spindeler, 1497 (Massó, op. cit., n. 144). *Partes Donati* (Barcelona, Gumiel, 1500; BUTLLETÍ, III, 147). En l'importantíssim estudi sobre l'estampa montserratina publicat pel P. Albareda, del que farem deguda menció en el pròxim volum, s'assenyalen raríssimes edicions de Montserrat conegudes abans sols documentalment i que una investigació especialitzada ha pogut descobrir.

El Dr. Haebler ha trobat igualment l'amagatall d'alguns incunables catalans que si bé havien estat citats anteriorment pels bibliògrafs, es creien perduts. Assenyalem les més importants d'aquestes veritables troballes :

Ferran Diez, *Obra de la sacratíssima Concepció*, València, Palmart, 1487 (a la Universitèria de Barcelona on fou estudiat després d'haver-lo descobert el Dr. Ernst pels Srs. Miquel i Planas i Massó Torrents).

Menaguerra, *Lo cavaller*, València, Spindeler?, 1493; l'únic exemplar d'aquest llibret del qual Sancho Rayon n'havia fet una reproducció facsímil que sembla desconèixer Haebler, ha anat a parar (pagant-se'n 12,000 m.) a la Societat Hispànica de Nova York.

Boix, *Tractatus conceptuum et signorum*, València, 1493. (Colombina de Sevilla.)

Terentius, *Comoediae*, Barcelona, Rosembach, 1498. Venut per J. Rosenthal de Munic.

Encara hauria pogut afegir el *Josephus* del Spindeler (Barcelona, 1482), trobat pel P. J. M. March en una biblioteca de la nostra ciutat (*Estudis Universitaris Catalans*, IV, 446).

D'impresos en terres no catalanes hem de citar el descobriment d'una edició de tres tractadets d'escola lul·liana del monjo Janer de Santes Creus (Sevilla?) conservada a la Cantonal de Lucerna, i una *Logica abbreviata*, de Ramon Llull, estampada a Valladolid en 1497, l'únic exemplar conegut de la qual ha estat venut pel llibreter L. Rosenthal de Munic. Encara podem afegir una nova edició lul·liana incunable, desconeguda aquesta de Haebler, gràcies a la *Bibliografia lul·liana* dels Srs. Duran i Rogent, en curs de publicació : la *Janua artis* d'En Degui (Sevilla, 1491). — Foren inacabables els comentaris que suggereix aquest llibre, fins sense descendir a la caça de petits descuits o equivocacions que no ens interessaria posar de relleu encara que tinguéssim la paciència de cercar-los. Per acabar, anotarem tan sols els incunables que figuren en la nostra Biblioteca sense que s'indiqui en el llibre, on consten solament els que hi vegé el Dr. Ernst. Núms. 47^a, 48 i 27 els tenim. Núm. 166 : *Constitucions de la segona cort de Barcelona* (P. Miquel, c. 1493); el f. a¹ és blanc en el nostre exemplar, i la

nova lectura que del f. d^a dona Haebler en el segon volum, concorda amb el nostre. Núms. 62, 115, 127, 196, 367, 371, 381, 385, 410, 454, 485*, els tenim. Figura així mateix en les nostres col·leccions el Pamphilus, *De amore* (514^b), del qual sols se'n coneix altre exemplar a la Universitat de Saragossa. Núms. 535, 551, 573, 590, 602, 624, 677, 683, 685, 707, 708, els tenim igualment. — Clouen el llibre unes utilíssimes taules de la producció de cada oficina tipogràfica, ordenada cronològicament dins un ordre alfabètic de ciutats. En elles s'hi assenyalen tots els elements necessaris per a precisar els tipus d'impremta usats en cada llibre, referint-se al *Typen Repertorium* de l'autor. És coneguda la seva competència en aquest punt tan àrid d'estudiar, com necessari per seguir el curs fet pels materials d'impremta dels diferents tallers. No sé fins a quin punt la complicada elaboració d'aquestes taules estarà en relació amb llur rendiment d'eficàcia científica, però no puc deixar d'assenyalar l'honradesa amb què agoten el tema. — R.

Census of fifteenth century books owned in America. Compiled by a committee of The Bibliographical Society of America. New York, 1919. — XXIV + 245 pp.

Aquest volum és de gran estima per als bibliògrafs i els bibliòfils. Comença amb una breu Introducció firmada per G. Parker, el qual ens diu que la idea de fer un catàleg dels incunables existents als Estats Units no li pertany, fou una pensada del director de The Free Library, de Filadèlfia, John Thomson; assenyalava el creixement de les biblioteques yanquis, el d'impressions del segle xv.^a, i el pla que s'ha seguit en catalogar els setze mil exemplars de què consta el catàleg.

Segueixen, després, catorze pàgines dedicades a índexs alfabètics d'abreviatures i dels establiments on poden trobar-se els llibres que es citen, taules que fan de fàcil maneig el llibre.

L'ordre que es segueix és l'alfabètic, però molt sovint hi ha referències; per exemple: El cronista Pedro López de Ayala es troba a *Ayala*, el metge Francisco López de Villalobos a *López*; el matemàtic Baltasar Licht, figura pel títol del llibre *Algarithmus linealis*, però les referències fan que es trobi tot seguit allò que es desitja; en la pàg. 208 s'hi llegeix el títol de *Tirant lo Blanch*, però ens diu que la descripció està a l'article *Martorell*, i en realitat, en la pàg. 149 ens assenyalava l'edició de València de 1490, i la de Barcelona de 1497, així com la reproducció en facsímil de la primera.

Fullejant les pàgines d'aquest volum es veu el sens fi de joies bibliogràfiques que han fet cap vers Amèrica. Nosaltres hi hem vist una cinquantena d'impressions fetes en terres de llengua catalana, corresponent : a València, vint-i-dues (números del Haebler : 12, 19, 33, 49, 228, 294, 317, 375, 419, 491, 535, 536, 537, 573, 593, 639 i 642; II, núm. 683); a Barcelona, setze (números. 35, 67, 152, 154, 194, 196, 379, 467, 485, 507, 640, 623, 641, 652, 706 i 707); a Montserrat, cinc (números. 46, 69, 151, 235 i 556); a Tarragona, cinc (números. 252, 448, * 454 i 615₃); a Perpinyà, un (núm. 398₆), i a Lleyda, un (núm. 111₄).

En la *Bibliografia ibérica* de Haebler hi hem trobat a mancar un *Tractatus brevis de articulis fidei* del patriarca Joannes Alexandrinus, sortit de la impremta valenciana de Fernández de Córdoba en 1483-1485; exemplar que es troba a *The Hispanic Society of America*.

* Segons Haebler, l'impressor fou En Rosembach, en el Census hi figura com de Hagenbach.

Aquesta última Biblioteca, dels cinquanta títols que hem senyalat abans, ella sola en té quaranta dos, i fins exemplars duplicats; també n'hi ha, entre d'altres, en les Biblioteques del Congrés, de Washington, Boston Public Library i New York Public Library, així com en col·leccions de particulars, com En J. P. Morgan i W. M. Voynich. — J. G. M.

Bibliofilia. * Recull d'estudis, observacions, comentaris y notícies sobre llibres en general y sobre qüestions de llengua y literatura catalanes en particular publicat per R. Miquel y Planas. Barcelona. Vol. II (fasc. XXII-XXIV).

Les «Histoires Troyanes» en català (cols. 267-286). Reproducció de l'estudi preliminar de l'edició publicada per el Sr. Miquel i Planas en 1916. Descripció dels manuscrits i dos facsímils. — *La «Historia d'en Desitjós» en castellà* (cols. 286-288). Nota bibliogràfica amb un facsímil del *Tractado llamado Espejo de Religiosos* (Saragossa, 1535). — *Els estils clàssichs de l'enquadrernació : Canevari, Tory y altres derivats* (cols. 287-294). Amb dotze gràfics, dues fototípies i dues reproduccions en color. — *Marques d'impressor* (cols. 310-312). Se'n reproduïxen 24 de diferents estampadors catalans contemporanis. — *El renaxement de l'enquadrernació d'art a Barcelona* (cols. 384-387 i pp. 368 a, b, 376 a, b, 380 a, b), amb sis reproduccions en colors de diverses relligadures modernes dels tallers Miquel i Rius i Guérin. — *La nova edició de la «Vita Christi» de Sor Isabel de Villena* (cols. 387-401). Reproducció de l'apèndix bibliogràfic de l'edició del Sr. Miquel i Planas de 1916, acompanyada dels gravats de les impressions de València de 1513, Barcelona, 1527. Són molt interessants aquestes il·lustracions, de ben diferent estil i procedències, per a l'estudi del gravat català del segle XVI.⁴ — *Més ex-libris d'En J. Triadó* (col. 410). Reproducció en colors i en negre de 18 ex-libris d'aquell artista. Com ja és costum en les publicacions del Sr. Miquel i Planas, aquests fascicles són esplèndidament presentats. — R.

Catalana. Revista setmanal. Barcelona, 1918.

GUDIOL, J. : *Notes d'Arxiu. Cambis introduhits per l'impremta* (p. 69). — Dóna a conèixer un curiós document de l'Arxiu de Vich, datat el 3 de novembre de 1485, en el qual el Capítol excloïa els llibres impresos dels objectes de valor que, com a fermances, podien presentar-se, en raó al desmèrit que amb el descobriment de la impremta havien sofert : *«extante causa quia diebus nostris quidem inventi sunt artifices imprimendarum litterarum periti in membranis cum metallicis formis tres centas cartas et amplius per diem facere»*. — R.

Revista gràfica. Publicación mensual del Instituto Catalán de las Artes del Libro. Barcelona. Año XVII (1917).

ESCAR, M. : *La Tipografía litúrgica más importante de España durante el siglo XVI. Jorge Coci* (Zaragoza, 1500-1540) (pp. 30-36, amb tres facsímils). — CANIBELL, E. : *La Patria del insigne tipógrafo Jorge Coci. ¿Cuál fué?* (pp. 71-72). — ESCAR, M. : *La patria del insigne tipógrafo Jorge Coci. ¿Cuál fué?* (pp. 87-89). — Encara que no és tracti

* Cf. BUTLLETÍ, III, 129.

en aquests articles de cap estampador català, l'haver-se publicat en una revista de casa nostra, la personalitat benemèrita dels seus autors, i l'actualitat que dóna al tema en ells tractat, el descobriment de tres raríssimes edicions d'aquell impressor (v. pp. 45-51), justifiquen el donar-ne compte amb algun detall. El Sr. M. Escar, de Saragossa, en el seu primer article, posa de relleu la valor de l'obra tipogràfica d'En Coci, considerada amb raó pels historiadors de la impremta espanyola com la de major valor artística per la rica presentació de les seves edicions i la bellesa dels gravats que les il·lustren. A una observació que es feia en aquell article sobre la pàtria de l'impressor saragossà, contestà la revista de Turín, *Piemonte grafico*, dubtant que fos natural d'Alemanya i suposant que era italià, tant pel seu nom de llinatge com pel caràcter *llatí* de les seves produccions tipogràfiques. Aquesta objecció no té fonament seriós; n'hi ha prou amb llegir qualsevol dels colofons d'estampacions d'En Coci, per a trobar-hi expressament declarat que era *germanice nationis*, i així ho feren constar eruditament els Srs. Canibell i Escar en les seves rèpliques al dubte manifestat pel *Piemonte grafico*. — R.

Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya. Barcelona, XXVII (1917).

MASSÓ TORRENTS, J., *Discurs llegit en la sessió inaugural* (pp. 265-274). [*Viatges i descripcions de Catalunya il·lustrats*.] — Sense el deteniment propi d'una investigació científica, però amb delicada intuïció artística, sap fer reviure el Sr. Massó Torrents en aquestes planes el record de les més importants obres il·lustrades de viatges per Catalunya. Des de l'*Atlante Español*, d'En Bernat Espinalt, fins a l'*Album pintoresch monumental de Catalunya*, passa revista l'autor a les més notables empreses editorials de dins i fora de la nostra terra, que donen idea gràfica de la Catalunya artística i pintoresca; es fixa en els procediments i fa ressaltar amb ràpids tocs, la vàlua dels dibuixants i gravadors que els usaven. No s'obliden fàcilment, un cop llegides, les pàgines que amb traça sòbria i segura ens donen la fesomia artística dels gravats d'En Laborde i d'En Lluís Rigalt i les litografies romàntiques d'En Parcerisa. — R.

Instituto Catalán de las Artes del Libro. Almanaque para 1918. [Barcelona.]

ESCAR, Mariano : *El grabado xilográfico* (pp. 91 - 101). — Ressenya compendiada de la història d'aquest procediment d'il·lustració del llibre, fixant-se principalment en les seves manifestacions hispàniques. És en el segle XIX on l'autor es presenta més documentat, i no hi són oblidats els moderníssims gravadors catalans en fusta, encara que potser sense comprendre'n ben bé l'esperit. — R.

GONZÁLEZ I SUGRAÑES, Miquel : *Contribució a la Historia dels antichs Gremis dels Arts y Oficis de la Ciutat de Barcelona*. Vol. II, *Llibreters. Estampers*. — Barcelona, 1918. 291 pp. i nombrosos gravats.

La història social de Barcelona ha estat tema preferent de l'activitat del Sr. González Sugrañes, les publicacions del qual reproduïxen sempre una copiosa documentació treta directament dels arxius les més de les vegades, ço que dóna als llibres de l'autor,

ultra el mèrit del comentari directe que ell hi posa, la valor de materials propicis a noves consideracions.

És d'agrair l'empresa de rependre l'estudi dels gremis locals, els quals, després de l'escorcoll d'En Capmany, solament eren objecte d'estudis fragmentaris, salvat d'algun cas isolat, com el de l'Estanislau Segarra,* que constitueix un intent ben apreciable de l'estudi econòmic dels nostres antics gremis.

A judicar pel primer volum de la *Contribució*, aparegut en 1915, l'autor es proposava seguir un ordre alfabètic del qual ha desistit en aquest segon volum, com si volgués evitar els retardaments infructuosos que el pla originari li havia de portar, i donar al mateix temps una certa preferència d'ordre als oficis en l'exercici dels quals l'autor començava la carrera de les lletres.

Cal consignar que l'atzar, ja que no altra raó, ha fet que l'any 1918 fos especialment pròdig en publicacions dedicades a la història dels llibreters i stampers barcelonins. Mentre En Joan Batlle donava dues versions d'un treball de conjunt, En Lluís Carles Viada, En Moliné i Mn. Josep Mas publicaven documents o estudis més concrets. El llibre del Sr. González s'ha produït, doncs, en un ambient propici al tema estudiat.

Els llibreters hi són vistos principalment des que en 1553 es constitueixen en confraria, després que la propagació dels llibres d'estampa havia donat a l'ofici una importància molt destacada. Alguns antecedents hi són, però, referits relatiu sobretot a l'intent d'agrupació que hagué lloc a mitjans del segle xv.⁴ per tal d'esquivar el perill de l'agabellament del paper i del pergami i l'encariment subsegüent. Resta, doncs, exterior al tema analitzat, l'estudi encara inèdit dels llibreters barcelonins dels bons temps dels manuscrits amb llur diversificació d'oficis, escrivans de lletra formada, caplletradors, il·luminadors, relligadors i llibreters pròpiament dits, dels quals començà a publicar-ne referències documentals En Puiggarí, que ulteriors investigacions han anat completant.

Estudia el Sr. González els capítols de l'estatut de la Confraria, la condició de l'aprenentatge i els privilegis i restriccions de la mestria; la privativa d'editar els llibres escolars que els fou concedida als llibreters fins que en ple segle xviii.⁵ passà a l'estampa de la Universitat de Cervera, els exàmens d'ofici, els debats amb els stampers, les festes religioses en honor del patró sant Jeroni, i les topades amb els inquisidors, sovint funestes per als llibreters. Al final dóna la nòmina dels llibreters de la Generalitat (1440-1565) i de la Ciutat (1482-1714).

Segueixen una dotzena de documents publicats íntegrament, trets la major part de l'Arxiu Municipal i del *Llibre de la Confraria de sant Jeroni dels llibreters de Barcelona* que es conserva en l'Arxiu Notarial. El n. 9 és una llista dels llibreters agremiats des de l'any de la creació de la Confraria fins l'any 1818. Els ns. 11 i 12 relatius als llibreters Cabrit i Trinxer havien estat publicats mentre durava la impressió d'aquest volum pel Sr. Moliné i Brasés.

La segona part del llibre que analitzem té una major complexió, tractant juntament amb la vida gremial dels stampers, la qüestió, ja tan debatuda d'antic, dels orígens de la impremta barcelonina; intenta així mateix d'establir la nòmina dels impresors dels segles xv.⁶ i xvi.⁶ La vida gremial hi es referida per extens des de les provatures de 1491 i els afanys del segle xvii.⁶ per tal d'obtenir la concessió de gremi tancat fins que

* Estanislau Segarra : *Los Gremios*, Barcelona, 1911.

els enemics tradicionals, stampers i llibreers, foren units i confosos en una mateixa confraria. Una copiosa col·lecció documental acompanya el text i en justifica el comentari; trobant-se entre aquests documents la reproducció d'alguns impresos del segle XVII.⁴ relatius a les qüestions corporatives. En un *post scriptum* final s'hi retroba una bona part de les anotacions documentals que Mn. Josep Mas havia referit en el BUTLLETÍ DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA sobre notes d'estampers antics.

No podem resistir l'avinentesa d'afegir a la bella replega de documents que publica el Sr. González una petita nota que suara ens ha vingut a les mans relacionada de prop amb el tema del llibre. És la temptativa feta pels pintors barcelonins en 1504 per a evitar la introducció d'imatges estampades, el mercat de les quals creixia, fent a l'obra dels pintors una competència ruïnosa.

«Ultimament hi fou preposat [al consell de 29 novembre 1504] com los consols prohomens del offici dels pintors de la dita ciutat havien presentada a ells dits consellers una suplicacio la qual, seria en lo present consell legida ab la qual demanaven que per benefici de la cosa publica e per conservacio del dit offici fos ordonat que no sia licit ni permes metre ni portar en la present ciutat ymatges algunes stampades en paper ni en draps attes que son causa de la destruccio del dit offici per fersen lo mercat que se n fa lo que no es possible als dits pintors pintarles al preu que s venen. E per ço ells dits consellers ho preposaven en lo present consell perque n deliberas lo que seria vist faedor.»

«E quant en la suplicacio per los prohomens o consols del offici dels pintors presentades e en dit consell legides lo dit consell feu deliberacio que per ara sie sobresegut en les coses en la dita suplicacio contengudes.» (Arx. Mun. Hist. Barcelona, *Reg. de Deliberacions*, 1504-1505, ff. 39, 42.)

El llibre, intercalat ja de nombroses fototípies i gravats, va avalorat per un apèndix gràfic, en el qual hi són seriades fins a setze reproduccions gòtiques barcelonines (1480-1546) i quaranta marques d'estampers locals dels segles XV.⁴-XVII.⁴.

És de desitjar que la sèrie tan garbosament iniciada dels llibres del Sr. González i Sugrañes sigui prosseguida amb la mateixa valor i tan abundosa com l'elecció del tema sembla prometre. Les nostres lletres i la nostra història se'n trobaran ampleament millorades. — A. D. i S.

Instituto Catalán de las Artes del Libro. Almanaque para 1918. [Barcelona.]

BATLLE, J. : *Lo ram de Llibreria a Barcelona en lo segle XV* (pp. 103-109). — Cop d'ull sobre la història de la llibreria a Barcelona, seguint de lluny els materials utilitzats en el llibre d'En González Sugrañes. A un i altre faríem la mateixa observació : sabem clarament en quines relacions estaven els impressors i llibreers a Catalunya en el segle XV? En aquella època, fa l'efecte que els primers tenien més personalitat que els altres, però, quan comencen a invertir-se els termes? S'hauria d'esbrinar aquell punt inicial del nostre moviment de llibreria. La nota del simpàtic llibreter que ens ocupa, és feta amb amor a l'ofici i revela major informació de la que cap en els límits de l'article. — R.

MOLINÉ BRASÉS, E., *Llibreers barcelonins del segle XVI. Cabrit : Trinxer*. Barcelona, 1918. 19 pp. (Tiratge únic de 100 exemplars en paper de fil.)

S'hi publica un inventari de la llibreria d'En Miquel Cabrit de l'any 1534 i un testament del llibreter Joan Trinxer de 1589, que foren també inclosos en el llibre del

Sr. González Sugrañes (vegeu p. 232 d'aquest BUTLLETÍ), acompanyats de breus notícies biogràfiques de les famílies Trinxer i Cabrit. L'inventari de la llibreria d'aquest últim, ja fa observar el Sr. Moliné l'interès que presenta per a la literatura catalana més popular. Una pila d'obretes d'aquesta classe d'ocasió i, per tant, efímeres, hi són consignades. Llàstima que l'editor no s'hagi esforçat un poc en les identificacions dels títols de l'inventari. — R.

Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana. Palma de Mallorca.

AGUILÓ, E. K. : *Libreros, 1521-22* (xvii, pp. 247-248). — Recull de quatre documents, purament biogràfics, dels llibreters mallorquins Tomàs Esquer, Miquel Navarro, Gabriel Fabregues i Benet de Prats. — R.

Instituto Catalán de las Artes del Libro. Almanaque para 1918. [Barcelona.]

MIQUEL I PLANAS, R. : *El renaixement de l'enquadrernació d'art a Barcelona* (pàgines 119-122). — En poques paraules l'autor, que tant treballa per a la formació d'una escola catalana de relligadura artística, refà un període de la història de la nostra bibliofília a base de records poc coneguts dels joves. — R.

Bibliografia Medical de Catalunya. Inventari primer. Barcelona. Imp. Elzeviriana, 1918. — 1 vol. XXX p. + 2 s. n. + 477 + 2 s. n.

Amb motiu del *II Congrés de Metges de Llengua Catalana* es projectà fer una exposició d'obres així impreses com inèdites on hi tinguessin cabuda : 1.ª Obres (o escrits) de medicina catalanes, originals o traduïdes al català; 2.ª Obres (o escrits) de Medicina d'autors dels països de parla catalana, sia la que sia la llengua en què han escrit; 3.ª Obres (o escrits) de medicina, redactades per metges no catalans, però residents en terres de llengua catalana, i 4.ª Obres (o escrits) no mèdiques, originals de metges de països de llengua catalana. Feta l'exposició, s'acordà publicar el catàleg de la mateixa, encarregant-se d'aquesta tasca l'intel·ligent bibliògraf N'Eudald Canibell.

El volum de què ens ocupem ara, o sigui l'«Inventari primer», comprèn com a preliminars un interessant pròleg del redactor del dit Catàleg, una llista de curiositats anexas a l'Exposició, d'expositors de treballs bibliogràfics i de les estampes intercalades en el text reproduint manuscrits o incunables de gran raritat.

En les 477 pp. del text s'hi donen a conèixer 2,626 títols, ordenats segons diu la portada, alfabèticament per autors, entitats i noms geogràfics. D'obres exposades n'hi ha moltes més, havent alguns nombres, com el destinat al folletó d'En Joan Carles Amat, *Quatre cents aforismes catalans*, que conté més de vint-i-vuit exemplars de diferents edicions. També s'hi troba, com pot suposar-se, la nombrosa producció de metges moderns els noms dels quals honoren la nostra terra, catalans nadius uns i coterranis altres, com Comenge, Cubí, Fargas, Giné, Letamendi, Pi i Molist, Robert, Salvà i molts més, referint-nos solament als morts.

Pel que portem dit, es pot ja comprendre que la dita Exposició fou interessant, com ho és el volum de què tractem, i fullejant les pàgines d'aquest hi trobem peces cabdals en bibliografia.

A part de molts manuscrits menys importants, poden remarcar-se el *Llibre d'Albeyteria* (núms. 105 a 107), el famós *Receptari de Manresa* (núm. 873) i el *Tresor de Pobres* (núm. 1686), tots ells pertanyents al segle XIV.⁴, i els del XV.⁴, com el *Receptari de Puigcerdà* (núm. 1980) i el *Llibre de Receptes* de Micer Johan (núm. 1306).

Entre les impressions més importants, sots l'aspecte de la bibliofília, han d'assenyalar-se : els incunables *De somniorum interpretatione*, de N'Arnau de Vilanova, sense dates tipogràfiques (núm. 2499) i l'*Inventari o collectori de cirurgia*, d'En Guiu de Cauliac, imprès a Barcelona per En Pere Miquel l'any 1492 (núm. 609); així com els llibres: *Compendi utilissim contra pestilencia*, d'En Valasco de Taranto, imprès barceloní de Rosenbach en 1507 (núm. 2382) i la *Cirurgia* de Cauliac, impressió valenciana feta per En P. Patricio Mey en 1596 (núm. 526), opinant, els entesos en matèries bibliogràfiques, que aquests dos últims títols són exemplars únics.

No hem de parlar aquí del gust tipogràfic de l'edició, ja que ja és sabut el lloc que ocupa entre les nostres bones impremtes la que porta per nom el d'«Impremta Elzeviriana». Les reproduccions en fototípia, són també excel·lents. Suposem que en l'inventari segon vindran unes detallades taules d'índex, per a fer ràpidament consultable el llibre.— J. G. M.

Almanaque de las Provincias. València.

[Any 1917.] *La prensa periódica de Valencia en el año 1916* (pp. 161-169). Dóna compte dels periòdics que es publiquen a la ciutat, i a la regió. Nou d'ells són diaris, tots en castellà. En valencià es publicaren a la capital els següents periòdics : *El altar del mercat*; *La Traca* (bilingüe); *La hoja parroquial* (íd); *Pensat y fet*; *El Cuento del Dumenche*; *Vixca Valencia*; *La Matraca*. — LA TORRE, A. de, *Una noticia bibliográfica de Fray Francesch Eximénez* (pp. 227-233). Publica, comentant-los històricament, unes cartes de 1461 relatives al préstec que la ciutat va fer al comte de Cocentaina de dos volums manuscrits del *Crestià* (el dotzè?), per a esser transcrits. — *Bibliografía valenciana. Obras publicadas en Valencia durante el año 1916* (pp. 235-250). Es classifiquen per matèries. N'hi ha sis en valencià.

[Any 1918.] *La prensa periódica de Valencia en el año 1917* (pp. 113-121). — SANCHIS SIVERA, J., *Una obra inédita del Venerable Agnesio* (pp. 131-134). Descripció d'un manuscrit conservat a la Biblioteca Catedral de les *Panthaliæ libri XXVII* del famós humanista valencià Joan Bta. Anyes, dit Agnesio. — PASCUAL BELTRAN, V., *Bibliografía simoniana. Dos manuscritos desconocidos de los Padres Teixidor y Maluenda* (pp. 143-146). — *Bibliografía Valenciana. Obras publicadas en Valencia durante el año 1917*. (pp. 217-225). Un sàinet en valencià.

[Any 1919.] *La prensa periódica de Valencia en el año 1918* (pp. 167-174). — *Bibliografía valenciana. Obras publicadas en Valencia durante el año 1918* (pp. 193-201). Sols s'hi dóna compte d'una en valencià. — R.

TORROELLA J. B. : *La premsa catalana a Girona*. En les fulles suplementàries de *El Gironès*, corresponents als mesos d'agost, setembre, octubre, novembre i desembre de 1919, sota el títol *Nostres Lletres*.

Aquesta interessant bibliografia mostra clarament els intents continuats dels gironins a tenir periòdics redactats en la nostra llengua, canvis de títols, esforços ad-

mirables per assolir èxit. El Sr. Torroella ha tingut la bona idea de posar sempre la data d'aparició del primer número. El nombre de periòdics escrits tots ells en català és de quaranta tres, de periodicitat diferent, des del diari a la revista mensual; set revistes tenien el caràcter bilingüe, publicant sovint col·laboració en català i sovint ostentant el títol en la nostra llengua; havent-hi, demés, vuit periòdics, principalment escolars, tirats en velògraf o ciclostil. A la fi del treball, el Sr. Torroella classifica les publicacions segons la llur periodicitat, segons llur caràcter, i dóna la llista de les impremtes, i en acabat porta tots els títols per ordre cronològic, comprenent des de l'any 1876 fins al 1919 inclòs. Aquesta darrera, que termina l'estudi, té el caràcter d'addició i de correcció : resulta que conté seixanta cinc nombres en conjunt. Aquesta contribució a la bibliografia periodística de Catalunya és benvinguda i tant debò que el Sr. Torroella trobi forces imitadors en altres ciutats i viles catalanes. Un sol detall hi manca, això és, la notació del format. — J. M. T.

Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana. Palma de Mallorca.

SAMPOL I RIPOLL, P. : *Algunos datos para la bibliografía del Obispo Nadal* (íd., pp. 267-271, en curs de publicació). — Bibliografia molt documentada, comprenent impressos i manuscrits, correspondència, etc., de les obres del famós bisbe i de les que a ell es refereixen. — R.

Bücher-Verzeichnis deutscher Verein Germania. Barcelona [Barcelona, 1918.], 32 pp.

S'hi descriuen un milenar de volums, quasi exclusivament d'autors alemanys, que constitueixen la biblioteca circulant del Club Germània. Els llibres poden ésser utilitzats pels socis durant quinze dies, mitjançant 5 pessetes de senyal per volum. — R.

Catálogo de la Biblioteca de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Barcelona. — Barcelona, Imp. de Modesto Berdós Coll, 1918. 54 pp.

És el primer pas donat per a la utilització dels llibres propietat de la Càmera. Formen una col·lecció incipient, que és de desitjar es completi i especialitzi. El catàleg publicat ho és sols de matèries, i va dividit en les següents seccions : I, Art, Construcció i Higiene; II, Ciències socials i Dret; III, Ciències; IV, Història i Geografia; V, Vària. — R.

CRÒNICA

A principis de març de 1919 morí ràpidament, víctima de la grip, En Martí Llisà, el qual servia de porter a la BIBLIOTECA des de les darreries de l'any 1913. Després d'haver pres part en sos primers treballs d'organització, va veure-la inaugurar, i no va perdre mai l'entusiasme optimista i abnegat per la modesta tasca que li era encomanada.

Descansi en pau el fidel servidor.

BIBLIOTECA DE CATALUNYA : ESTADÍSTICA DE 1918 i 1919 : *Llibres entrats*. — El total de llibres registrats el 31 de desembre de 1919 pujava a 58,008. L'augment ha estat de 6,066 obres en 1918 i de 5,611 en 1919, de les quals 1,731 i 2,067, respectivament, eren fullets. S'ha de fer observar que l'inventari de la llibreria Sagarra no ha finit encara, i que està igualment pendent de registre la donació de la senyora vídua Borràs, per impossibilitat material de fer-ho definitivament abans d'haver donat entrada als fons ingressats amb anterioritat. Per tant, per als efectes estadístics figuraran com entrats en 1920.

El detall de les obres entrades, és el següent:

<i>Llibres :</i>	Any 1918		Any 1919	
	Obres	Volums	Obres	Volums
Donatius.	2,046	3,035	2,837	4,969
Canvis.	275	708	117	139
Compra	2,014	2,775	889	1,421
Total	4,335	6,518	3,843	6,529

<i>Fulletts :</i>	Any 1918		Any 1919	
	Obres	Fascicles	Obres	Fascicles
Donatius.	1,417	2,100	1,476	1,740
Canvis.	100	201	78	95
Compra	214	289	214	232
Total	1,731	2,590	1,768	2,067

Vegeu la comparació d'aquest resultat amb el de 1917:

	1917	1918	1919	
Donatius	2,189	3,463	4,313	obres
Canvis.	765	375	195	"
Compra	3,762	2,228	1,103	"
Total	6,716	6,066	5,611	obres

L'augment de preu dels llibres, no compensat del tot amb el desmèrit de les monedes estrangeres, i el ròssec de pagaments que corresponien a adquisicions extraordinàries dels anys anteriors, expliquen la baixa anotada de les entrades per compra.

Entre els donadors més importants hi ha els següents:

Any 1918:

	Vols.		Vols.
Acadèmia de Ciències Mèdiques	1	Cámara Oficial del Libro	1
Academia Española, Real	1	Cambra de Comerç de Bilbao	2
Acció Popular	9	Cambra de Comerç i Navegació de Barcelona	4
Aguiló, I.	3	Campos Munilla, M. de	3
Allende Salazar, J.	1	Capdevila, J.	1
Almarche Vázquez, J.	2	Casadesús J.	1
Alós, R. d'	4	Castellà, G.	1
Alujas, M.	11	Centre Excursionista de Catalunya	4
Anglade, J.	1	Chia, M.	1
Aragó, Mn. R.	1	Col·legi Sant Ignasi (Sarrià)	55
Arañó, C.	275	Colubí, J. M.	1
Arco, R. del	1	Comas Llaberia, C.	
Argamasilla, J.	1	Comisaría Regia del Turismo	2
Arpa, S.	4	Consulat de Bèlgica	21
Arús, J.	1	Consultorio de Cirugía	1
Asociación de los Amigos del Libro	1	Costa, vídua de Balaguer, C.	4
Avenç, Llibreria L'	48	Coy Cotonat, A.	2
Bailey Hurst, Mr.	1	Culí Verdaguer, F.	3
Balparda, G.	1	Cusí, R.	1
Balvey, T.	3	Dalmases, J. M. de	1
Barucci, C.	1	Danés Torras, D.	1
Bas, J.	1	Diputació de Barcelona	11
Basseda, J.	1	Direcció General d'Agricultura	6
Batlle, J.	1	Domènech Palet	1
Baxarias, B.	53	Dofia Marina, Comte de	1
Bendir, E.	4	Duran Ventosa, L.	1
Bertran Pijoan, L.	4	Escena Catalana, L'	1
Biblioteca Nacional de Madrid	7	Escola d'Alts Estudis Comercials	1
Bofill Matas, J.	1	Escola Industrial de Vilanova i Geltrú	1
Bonavia, S.	2	Esteve, M.	1
Bonilla San Martín, A.	6	Farran Mayoral, J.	2
Bonsoms, I.	1		
Bosch Gimpera, P.	3		
Brocà, G. M. de	1		
Brossa, J.	2		

	<u>Vols.</u>		<u>Vols.</u>
Faura, M.	13	Nadal de Mariezcurrena, A.	1
Ferraté, J.	1	Novelles, A.	1
Folch Pagès, S.	1	Oliveras Massó, C.	1
Foment de Pietat Catalana	1	Omar Gelpí, M.	1
Fonts, J.	1	Ors, E. d'	1
Fornell, J.	89	Palau, A.	1
Gil, M.	1	Pérez Mayol, B.	1
Givanel Mas, J.	25	Planas, M.	2
Giner de los Rios, A.	9	Pons Umbert, A.	1
Golferichs, M.	60	Puig Alfonso, F.	53
Guasch, J.	8	Puig Cadafalch, J.	21
Gudiol Cunill, J.	50	Pujol, A.	1
Guebhard, A.	23	Puntí Collell, J.	1
Guiard Larrauri, T.	1	Quer, F.	1
Gutiérrez del Caño, M.	1	Representación del Esta-	
Haas, F.	2	do en el Arrendamiento	
Homs, E.	2	de Tabacos	4
Hospital de la Santa Creu	1	Riba, C.	1
Institució Catalana d'His-		Ribera, J.	14
tòria Natural	1	Ribera, R.	2
Institut de Cultura per		Rissmann	1
la Dona	2	Riu Dalmau, F.	1
Instituto Agrícola Cata-		Rocafort	3
lán de San Isidro	1	Roig, M.	1
Ivars, A.	2	Roig Puñed, J.	6
Janer, L.	3	Romàñà, Baró de	8
Lectura popular	1	Rubió Lluch, A.	25
Lepinasse, L. N.	1	Salvat Papasseit, J.	1
Liñán Heredia, J.	9	San Miguel de la Cámara, M.	4
Llongueras, J.	1	Sarret, J.	1
Llorens de Serra, S.	1	Sarrià, Jesús de	1
Macià, J. M.	23	Schneider, P.	
Maluquer, J.	1	Segalà, L.	48
Mancomunitat de Catalunya	10	Serra Boldú, V.	13
Manich, F.	52	Simon, J.	7
Marcet, J.	3	Smith, I.	283
March, J. M.	1	Societat Geogràfica de Bar-	
Martí Monteys, A.	1	celona	61
Martinell, C.	1	Subirana, E.	60
Martínez Martínez, M.	2	Terradas, E.	19
Martorell, F.	3	Terradas, J.	8
Maspons Anglasell	2	Teverga, J.	1
Massó Torrents, J.	1	Torres Carreras, R.	1
Mensajero del Corazón de		Ubach, B.	1
Jesús, El	20	Valls Taberner, F.	2
Millàs Raurell, J.	2	Vellvé Cusidó, J.	1
Miquel Planas, R.	2	Verdaguer Callís, Vda. de	361
Miret Sans, J.	1	Verdaguer, Llibreria	20
Monegal Nogués, T.	1	Viada, M.	1
Morales Pareja, M.	1	Vilanova, R. de	4
Museu de Vich	1	Vilar, E. H. del	1
Museu Martorell	1	Viura, X.	1
Muyden, A. van	1	Vives Balaguer, P.	8
Nadal Mallol, H.	1	Wilson, Baronesa de	1

Any 1919:

	<u>Vols.</u>		<u>Vols.</u>
Acció Catalana	1	Centre Excursionista de la	
Aguilar-Amat, J. B. d'	1	Comarca de Bages	1
Ajuntament de Barcelona	17	Centre Excursionista de	
Albareda, Anselm M. ^a	1	Catalunya	2
Almera, J.	42	Col·legi d'Advocats	7
Alós, R. d'	3	Colomines Roca, J.	1
Altura Pujada, J.	1	Comité Lituanien	8
Alujas Bros, M.	11	Consistori dels Jochs Flo-	
Alvarez de Toledo, R.	1	rals de Barcelona	1
Aranzadi, T.	4	Consulat de Sèrbia	1
Arañó, C.	32	Corominas, P.	2
Armengol, J. M. ^a	9	Cortès Lladó, A.	1
Artigas Amat,	17	Costa, vídua de Bala-	
Arús, J.	2	guer, C.	4
Asociación de Arquitectos de Cataluña	1	Crescini, V.	2
Associació general de Metges de Llengua catalana	1	Díaz, E.	1
Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana	1	Diputació provincial	4
Ayneto, J.	1	Direcció Instrucció pública de la Mancomunitat	1
Ballester Castello	1	Duran Sanpere, A.	2
Baltà, M. A.	1	Falguera, A. de	1
Benavent, P.	1	Folch Pagès, S.	1
Bertran, M. J.	2	Folguera, Hereus de Joaquim, 2 vols., i diverses publicacions periòdiques	
Biblioteca Apostòlica Vaticana	1	Forés Ventura, M.	1
Bofill, A.	1	Francisco Maymó, C. (hereus)	252
Bofill Matas, Srta. C. M. ^a	1	Espona, J.	1
Bofill Pichot, J.	38	Galeríes Layetanes	1
Bonavia, S.	1	Gálvez, J., cònsol del Perú	10
Bonilla San Martín, A.	23	Gibert Olivé, A. M. ^a	1
Bosch Gimpera, P.	1	Girona, J.	1
Bosch, Llibreria	2	Givanel Mas, J.	18
Bruner Prieto, F.	1	Golferichs, M.	1
Brunet, G.	1	Haas, F.	1
Cámara de Comercio de Bilbao	1	Hennes, H.	3
Cámara de Comercio de Gerona	1	Hernández Sanz, F.	1
Cámara Mutua de la Propiedad	32	Homs, E.	1
Cámara Oficial de Comercio	1	Institut d'Orientació Professional	1
Cambra de Comerç i Navegació	1	Instituto General y Técnico de Lérida	1
Cambó, F.	1	Janini Janini, R.	1
Caputxins de Sarrià, PP.	36	Junta de Ciències Naturals	1
Carner, J.	1	Junta del Puerto de Barcelona	1
Casal Català	1	Junta Superior de Excavaciones	1
Cases Provincials de Caritat i de Maternitat	1	Latour, A.	1
Castellà Raich, G.	5	Lecea Navas, J.	1
		Llorente, T.	1

	<u>Vols.</u>		<u>Vols.</u>
Lopez-Picó, J. M.	5	Roig Roqué, J.	5
Maluquer, J.	3	Rossell, J. M. ^a	1
Mancomunitat de Catalunya	188	Rubió Lluch, A.	11
Mañé, vídua de Many, C.	111	Rucabado Comerma, R.	1
Marín López, F.	1	Ruiz, F.	1
Martí, E.	1	San Miguel de la Cá-	
Martí Julià, Vda.	15	mar, M.	1
Martínez Martínez, M.	1	Sarria, J. de	1
Martorell, Bernardí	108	Sarthou Carreres, C.	1
Martorell, J.	1	Schneider, P.	1
Maseras, A.	3	Secretaría de Industria	
Maspons, F. de P.	3	y Comercio (México)	1
Mensajero de Bilbao	5	Segalà, L.	28
Milà Pi, J.	1	Serra Sulé, J.	1
Miquel Planas, R.	3	Société Préhistorique Fran-	
Mir, R. M.	1	çaise	73
Miret Sans, J.	1	Soldevila, F.	1
Moles, E.	8	Soler Terol, L.	1
Monner Sans, R.	10	Subirana, E.	40
Moragas Gracia, M.	53	Suñé Medan, L.	2
Nonell Comas, J.	1	Tassara González, J. M. ^a	1
Nubiola, P.	1	Terradas, E.	6
Oficina d'Estudis Jurídics	1	Terradas, J.	23
Oliva, V.	20	Tettamancy Gastón, F.	1
Palmes, F.	2	Torroja, E.	16
Parodi, E. G.	1	Ubach, B.	1
Pou Martí, Josep M. ^a	1	Universidad Nacional de	
Prat de la Riba, Vda.	2	la Plata	1
Puig Cadafalch, J.	20	Universitat de Barcelona	1
Quer, F.	1	Vacas Galindo, E.	1
Riba, S. de	5	Vallès, E.	2
Rius Vidal, A.	25	Valls Taberner, F.	6
Rivarola, R.	1	Vila Miquel, E.	1
Roig Puñed, J.	5	Vilaseca, J.	1
		Westermann, Prof.	5

DONATIU JOAN TERRADAS. — Aquest entusiasta recercador de curiositats, ha fet generós donatiu, en els darrers anys, a la BIBLIOTECA, d'una nombrosa col·lecció de llibres i opuscles, relatius principalment als moviments socials i polítics de Catalunya, recollida incansablement en les parades de llibres vells de Barcelona, en les que apareixen no poques sorpreses. Mereixen també menció especialles estampes i gravats, mapes i plànols, alguns del segle XVIII. Moltes vegades les seves recerques s'han estès a documentació manuscrita del segle passat, la qual va ingressant en el lloc corresponent del nostre arxiu.

DONATIU ROIG I ROQUÉ. — Els hereus d'aquest malaguanyat bibliògraf, ens han donat en memòria seva i complint sa voluntat, el primer número dels tiratges en paper Japó de les seves publicacions sobre En Milà i Fontanals (*Obres catalanes den M. Milà y Fontanals*, Barcelona, 1908, i *Bibliografia M. Milà i Fontanals*, Barcelona, 1913) i algunes relíquies de la biblioteca del mestre, la qual anà a parar en sa major partida,

com és sabut, al Seminari de la nostra ciutat. S'han de senyalar especialment, entre elles, l'exemplar del *Romancerillo* que En Milà usava, ple de notes i correccions autògrafes, i un de *La Garba Montanyesa* (Vich, 1879), amb la següent dedicatòria en vers de Mn. Jacint Verdaguer:

«A D. Manuel Milá y Fontanals:

Un pagés de Riudeperes
pel correu de Vilafranca
de les messes d'aquest any
li'n remet aquesta garba,
de camps d'altres es lo gra
mes del camp seu es la palla.

Jacinto Verdaguer, Pbre.»

Forma també part d'aquesta donació una col·lecció de cartes relatives a la nova edició de les obres d'En Milà i Fontanals que En Roig i Roqué projectava, entre les quals n'hi ha nou del Dr. Torras i Bages, i una del Sr. R. Menéndez Pidal.

DONATIU G. M. DE BROCÀ. — El savi jurisconsult català, vice-president que fou de la Secció Històrico-Arqueològica de l'I. d'E. C., disposà en testament que la seva biblioteca fos remesa al Col·legi d'Advocats de Barcelona, del qual havia estat degà, amb la condició que les obres que ja figuressin en les seves col·leccions passessin a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA. Aquesta clàusula testamentària fou executada pel Sr. D. Fèlix de Brocà, germà del finat, havent ingressat en la nostra llibreria 281 volums procedents de la del Sr. G. M. de Brocà.

DONATIU M. VERDAGUER CALLÍS. — La Sra. D.ª Francisca Bonnemaïson, Vda. de Verdaguer i Callís, va tenir la gentilesa d'oferir en 1918 a la nostra BIBLIOTECA bona part dels llibres del seu difunt espòs. Formen un total d'uns 400 volums, amb ex-libris del propietari, especialitzats principalment en temes de política i administració. Sovintegen les obres angleses. No hi manquen tampoc les obres d'història catalana, de dret i de literatures estrangeres. Junt amb aquests llibres, va rebre la BIBLIOTECA una copiosa col·lecció d'articles de periòdics, nacionals i estrangers, retallats i enganxats formant *dosiers* per a llur millor consulta i aprofitament. Formen tretze lligalls, del següent títol: De la llengua catalana. — Catalanista. — Catalanisme. — Regionalisme. — Catalunya. — Espanya. — Lerrouxisme. — Moviment regionalista (Alemanya, Àustria-Hongria, França). — Moviment autonomista estranger. — Estranger (Socialisme; Nacionalisme; Autonomisme; Patriotisme). — Estranger (Regionalisme; Nacionalisme). — Socialisme. — Qüestions econòmiques.

LA BIBLIOTECA DE D. FERRAN DE SAGARRA I DE SISCAR. — L'any 1919 ha ingressat en la BIBLIOTECA DE CATALUNYA la col·lecció de l'il·lustre historiador i sigil·lògraf català, el qual l'ha cedida generosament reservant-se sols en vida una petita part consistent en monografies de sigil·lografia per poder continuar la seva obra *Els Segells Catalans*, i obres d'història de Catalunya més directament relacionades amb els seus treballs històrics. Aquesta biblioteca, iniciada pels avantpassats del donador, ha estat sobretot obra seva.

En publicar-se aquest número del BUTLLETÍ s'haurà quasi acabat ja la feina d'inventariar i catalogar els llibres que formen la part cedida a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA. Fins al 31 de desembre de 1919 s'havien registrat 1,442 llibres, amb un conjunt de 2,697 volums, i 1,658 fascicles i fullets.

Hi abunden sovint amb gracioses relligadures franceses les obres d'història i geografia, de literatura, d'agricultura i zootècnia i religió. És particularment interessant la col·lecció d'il·lustracions, premsa catalana, *magazines* i almanacs, i un recull nombrosíssim d'opuscles de política nacionalista catalana, carlisme i de política en general, estampats a Catalunya, que resulta un gran reforç a la col·lecció iniciada per l'Andreu, completada i cedida per En Bonsoms i augmentada entre altres per la col·lecció Dalmases (BUTLLETÍ, III, 29). A tot això s'afegeixen cap a unes seixanta carpetes plenes de fulles volants, peces de teatre, romansos, goigs, gravats, etc. En aquest BUTLLETÍ descrivim més a la menuda les peces cabdals de la biblioteca Sagarra, els manuscrits, incunables, gòtics i altres edicions rares. Tots els llibres cedits pel Sr. Sagarra porten un senzill ex-libris, fet a posta per a distingir-los per la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, portant l'escut del que en fou son propietari. Ha estat concebut pel dibuixant Sr. Joan Carrera. El nom del generós donador figurarà aviat en la làpida de la Sala de Lectura, per acord del Patronat de la BIBLIOTECA.

DONATIU EMILI TARRÉ. — A l'edat d'una seixantena d'anys, a Barcelona, on havia nascut, va finir el dia 17 de juliol de 1918, aquest exemplar patrici que fou N'Emili Tarré i Tarré. Havent ocupat una bona part de la vida en estudis i viatges, la seva miopia va deixar-lo un xic reclòs, tenint una marcada predilecció a la literatura, i enfocant des de molt jove la seva afecció cap a l'ornitologia, formà una col·lecció important dels ocells de Catalunya que, en morir, va deixar als Museus de la ciutat. A totes les coses i les diverses iniciatives d'aspecte catalanista que es fessin a Barcelona s'enllestia de prestar el seu concurs desinteressat, però sempre segellat per les seves humilitat i delicadesa que li feren peculiars. Havia estat soci fundador del Centre Excursionista, de l'Ateneu i de l'Orfeó Català, president de la Institució Catalana d'Història Natural, de la Societat Protectora dels Animals i de les Plantes de Catalunya i de la Comissió Protectora dels Ocells. És autor del llibre *Els Aucells més útils a l'Agricultura* i dels fascicles titulats *Nostres Bèsties*, dedicats principalment a aixecar alguns animals menyspreuats. Sense això, havia tramès comunicacions a diverses societats i publicat també poesies en revistes catalanes. Sota aquest aspecte literari té dos llibres de poesies i un poema, *El Sahara*, en el qual s'observa la seva doble disposició de poeta i de naturalista, endevinant-se el seu temperament dolç i bondadós.

Ha llegat a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA tots els seus llibres. Els havia anat reunint tot el llarg de la seva vida, i aquesta seva llibreria ens ensenya a conèixer l'home. Com a resultat dels seus viatges va esser un àvid lector de literatura francesa, i sobretot de l'anglesa : de les obres de pensadors i poetes anglesos n'hi ha una selecció nombrosa, així com les lletres franceses antigues i modernes hi estan ben representades. No cal dir que en la biblioteca Tarré s'hi troben també les obres principals publicades en català, sempre en bons exemplars. Les obres d'ornitologia, que era manifestament la seva especialitat predilecta, font inestroncable de coneixença, són notables. Tots els volums, en nombre de sis cents cinquanta sis, que provenen del fons Emili Tarré, han entrat a

la BIBLIOTECA en un admirable estat de perfecció i tots ben relligats : en això sol es veu la cura del que en fou posseïdor i ens plavem a imaginar les dolces estones de repòs que, àdhuc en els seus darrers dies, degué passar l'excel·lent Emili Tarré, entre els seus llibres i els seus ocells. — J. M. T.

DONATIU VÍDUA BORRÀS. — D.ª Angela Sors, vídua de Borràs, noble dama que sentí sempre viu interès per les obres de cultura, i morí, jove encara, a Pedralbes, en el monacal i artístic redós del «Conventet», que s'esforçava en embellir, va cedir a la BIBLIOTECA la rica llibreria del seu difunt espòs, junt amb una deixa de 25,000 pessetes, perquè fos degudament instal·lada en sala a part. Ja parlarem més detingudament d'aquest ric present en el pròxim BUTLLETÍ, per no haver estat possible encara a aquestes hores fer-ne l'inventari total. S'està ja treballant en l'habilitació de la Sala Borràs. La Biblioteca és variadíssima d'aspecte, si bé hi predominen els llibres d'història i medicina. Sigui recordat ací el nom de la generosa donadora, com serà també perpetuat en la làpida que presideix la Sala de Lectura.

ESTADÍSTICA DE LECTORS:

	1917	1918	1919
Noves targetes d'admissió	1,367	1,006	1,297
Targetes d'admissió renovades	1,367	1,397	1,366
Lectors que han utilitzat la BIBLIOTECA	2,734	2,403	2,663
Assistències ocasionades pels lectors	28,874	27,438	31,518
Promedi d'assistència per lector	10'506	11'418	11'407

Taula comparativa per mesos dels lectors:

	1917	1918	1919
Gener	2,828	3,625	3,273
Febrer.	2,382	2,841	3,216
Març	2,892	2,474	2,361
Abril	1,872	2,612	2,373
Maig	2,488	2,378	3,344
Juny	2,009	2,303	2,383
Juliol	1,755	1,990	2,193
Agost.	1,624	1,303	1,187
Setembre.	2,223	2,105	1,876
Octubre	3,501	1,283	3,501
Novembre	3,352	1,942	3,376
Desembre	2,543	2,582	2,435
	28,874	27,438	31,518

La BIBLIOTECA ha estat oberta els dies de consuetud, essent tancada als matins, com els altres anys, durant el mes d'agost. En 1918, la passa gripal que tan fortament es sentí a Barcelona, obligà a tancar la BIBLIOTECA l'última quinzena d'octubre, ocasionant una baixa en els lectors que s'observa clarament en l'estadística anterior. En 1915 utilitzaren la BIBLIOTECA 14,282 lectors, mentre que en 1919 foren 31,518. Són prou eloqüents aquestes xifres per a demostrar el rendiment cada any major de la nostra

institució. Durant l'hivern i en el mes de maig, aquest últim per raó dels exàmens, la Sala de Lectura és totalment insuficient, essent molts els lectors que han d'entornar-se per manca de seient. L'estretor dels magatzems obligant a habilitar sales cada dia més allunyades de la de lectura, dificulta també fatigosament el servei.

LLIBRES LLEGITS.

	1917	1918	1919
Gener	830	1,882	2,121
Febrer	819	1,269	2,018
Març	907	1,218	1,431
Abril	727	1,428	1,515
Maig	885	1,311	1,551
Juny	721	1,516	1,066
Juliol	895	1,626	1,105
Agost	377	749	687
Setembre	931	1,239	1,016
Octubre	1,182	711	1,873
Novembre	1,203	1,234	2,086
Desembre	1,366	1,490	1,489
	10,843	15,673	17,958

No es compten en aquesta estadística les obres de la Biblioteca de mà, que són consultades lliurement pels lectors, sense omplir butlletí de demanda.

Distribuïts per matèries, els llibres s'agrupen en la forma següent:

	1917	1918	1919
Obres generals	318	426	485
Filosofia	710	815	722
Religió	311	505	395
Dret i Ciències socials	1,086	1,267	1,489
Filologia	572	779	649
Ciències pures	2,114	2,795	2,975
Ciències aplicades	2,038	3,704	5,301
Belles Arts	818	1,316	1,682
Literatura	1,870	2,659	2,279
Història i Geografia	1,006	1,407	1,981

Ordre de preferència de les obres demanades:

	1917	1918	1919
Obres generals	9. ^a lloc	10. ^a lloc	9. ^a lloc
Filosofia	7. ^a »	7. ^a »	7. ^a »
Religió	10. ^a »	9. ^a »	10. ^a »
Dret i Ciències socials	4. ^a »	6. ^a »	6. ^a »
Filologia	8. ^a »	8. ^a »	8. ^a »

	1917	1918	1919
Ciències pures	1. ^r lloc	2. ^a lloc	2. ^a lloc
Ciències aplicades	2. ^a »	1. ^r »	1. ^r »
Belles Arts	6. ^d »	5. ^d »	5. ^d »
Literatura	3. ^r »	3. ^r »	3. ^r »
Història i Geografia	5. ^d »	4. ^t »	4. ^t »

SERVEI DE PRÉSTEC.

Lectors inscrits			Llibres deixats		
1917	1918	1919	1917	1918	1919
179	146	233	1,605	2,180	3,157

Estadística per mesos de llibres deixats:

	1917	1918	1919
Gener	55	211	292
Febrer	61	205	351
Març	147	160	254
Abril	87	221	303
Maig	200	195	319
Juny	109	162	235
Juliol	135	218	252
Agost	104	159	187
Setembre	132	141	172
Octubre	185	147	242
Novembre	173	162	290
Desembre	217	199	260

Estadística per matèries:

	1917	1918	1919
Obres generals	26	26	22
Filosofia	122	99	126
Religió	44	104	194
Dret i Ciències socials	116	201	228
Filologia	52	72	105
Ciències pures	279	341	551
Ciències aplicades	349	534	600
Belles Arts	115	148	252
Literatura	305	431	631
Història i Geografia	197	224	448

CATALOGACIÓ. — Per aquesta oficina s'han redactat en els dos anys passats les cèdules següents:

	1918	1919
Cèdules matrius	7,338	5,443
Cèdules de referència	9,791	4,576

S'han incorporat, demés, als catàlegs, en 1918 i 1919, 367 i 298 volums de revistes i continuacions.

Obres noves posades en els catàlegs a la disposició dels lectors:

En 1918 : 5,674

En 1919 : 5,505

Es distribueixen per matèries en la forma següent:

	1917	1918	1919
Obres generals	210	207	189
Filosofia	230	254	169
Religió.	485	519	545
Dret i Ciències socials	648	716	1,067
Filologia	255	131	140
Ciències pures	811	793	557
Ciències aplicades	959	1,056	566
Belles Arts	669	656	425
Literatura	1,007	720	1,212
Història i Geografia	556	622	635

Cèdules de referència de matèries intercalades en . . . 1918 : 1,238

Cèdules de referència de matèries intercalades en . . . 1919 : 931

CATÀLEG GENERAL DE LES BIBLIOTEQUES DE BARCELONA. — En abril de 1919 va començar la nostra BIBLIOTECA a organitzar un catàleg central dels llibres conservats en les altres de Barcelona. No hem d'insistir sobre els seus avantatges. Posat en cedularis a la disposició dels lectors de la nostra BIBLIOTECA, constitueix ja des d'ara un instrument utilíssim de treball, que va augmentant de valor de dia en dia. Al mateix temps és una guia segura per evitar-nos inútils adquisicions dels llibres que, no essent de consulta constant, és suficient que existeixin en una biblioteca accessible de la nostra ciutat. Hem d'anar a aconseguir el préstec recíproc entre elles, i el primer pas per a fer-lo possible és l'organització d'un registre central que ha de constituir el nirvi de la futura *Zentralstelle* de les biblioteques catalanes. Per de prompte, ens limitem a fer el catàleg alfabètic de les de la nostra ciutat, i després anirem estenent el servei a les de la resta de Catalunya. Les cèdules es fan otes segons el mateix patró i d'acord amb les mateixes instruccions que regeixen a l'oficina de catalogació de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA. Cada cèdula porta una sigla indicadora de la biblioteca on el llibre existeix, i la signatura, quan és possible donar-la. Periòdicament s'aniran incorporant les successives adquisicions. Les cèdules aplegades en el catàleg fins al 31 de desembre, pugen a 20,530, corresponents a les següents biblioteques. Indiquem les sigles indicadores del nom de cada una:

Museu del Parc	MP.
Consell de Pedagogia	CP.
Acadèmia de Belles Arts	ABA.
Servei de Telèfons de la Mancomunitat	TM.

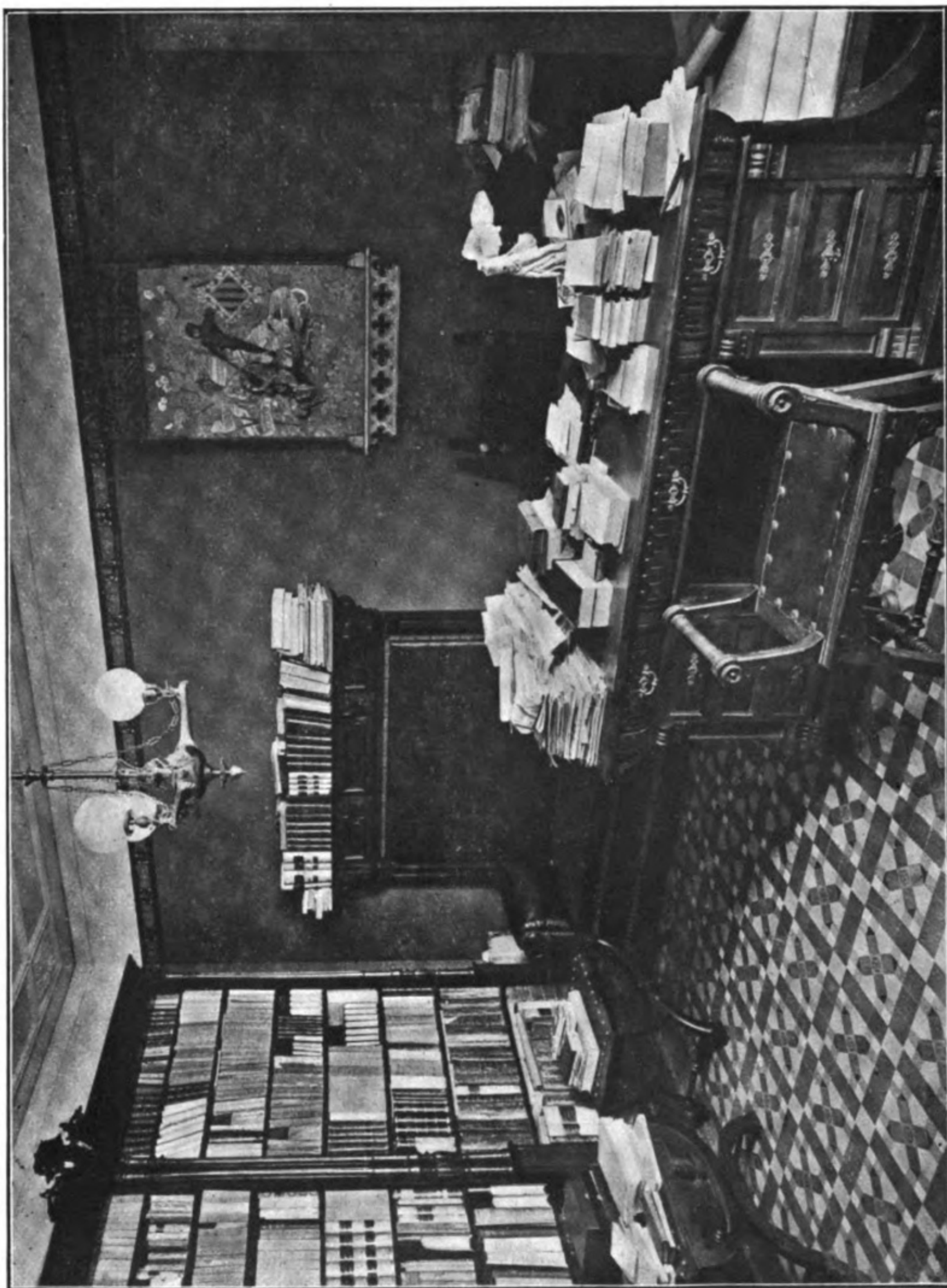

Fig. 28. — Cambra de treball i biblioteca de l'Excm. Sr. D. Enric Prat de la Riba

Fig. 29. — Ex-libris amb què distingeix la Biblioteca de Catalunya
els llibres Prat de la Riba

Museu Social	MS.
Col·legi d'Advocats.	CA.
Centre Excursionista de Catalunya	CE.
Cambra de Comerç	CC.
Escola d'Arquitectura	EA.

RELLIGATGE. — En 1918 es relligaren 3,182 volums, i en 1919 1,176, important, respectivament, la quantitat gastada en aquest concepte 10,538'95 i 8,785'65 pessetes, respectivament.

CATALOGACIÓ DE LA COL·LECCIÓ BONSONS DE FULLETS REFERENTS A CATALUNYA. — L'any 1919 s'ha començat la catalogació d'aquesta rica col·lecció. Formant-ne el donatiu Bonsoms el nucli principal, s'hi afegeixen tots els impresos del mateix caràcter que figuren a la BIBLIOTECA com procedents d'altres adquisicions. Aquest catàleg es fa amb el propòsit de publicar-lo un cop sigui terminat, per a posar ràpidament en circulació un material tan nombrós com difícil d'obtenir aplegat i ric d'interès per a la història de Catalunya en tots sos aspectes, des dels primers temps de la impremta fins als nostres dies.

El criteri que s'ha seguit per a la catalogació és el cronològic; és el que ha semblat més adequat al caràcter d'un inventari que ha de posar en valor documents d'interès preponderantment històric. Si el fullet porta data d'impressió, aquesta és la que compta per a l'ordenació. No s'ha d'oblidar que fem un catàleg bibliogràfic i l'any d'impressió no s'ha de sacrificar en una obra d'aquesta classe en benefici de la data del document o del fet al qual es refereix. Per altra banda, tota aquesta literatura volandera, es publicava sempre o quasi sempre a poca distància dels aconteixements a què al·ludia, i es té la seguretat que aquest criteri no ha de desconjuntar la producció homogènia pel contingut. Si el fullet no té data d'impressió, però pot endevinar-se del context, se la posa entre []. Si això tampoc és possible, s'acut a la data del document, la qual es posa de lletra cursiva encapçalant, com les altres, la nota bibliogràfica. Aquest és el cas que es presenta comunament en les impressions d'edictes, bàndols, crides, etc. Si el document tampoc porta data, es procura trobar-la en l'estudi del text, escrivint-se, també en cursiva, però entre []. Són molt pocs els impresos que han resultat fins ara irreductibles, i segurament llur nombre disminuirà encara en poder disposar del total de les cèdules, amb la consegüent major facilitat de comparació. Donem amb tot detall i escurpulositat bibliogràfica el títol complet tret de la portada, o bé, si aquesta falta, de l'epígraf que encapçala el document. En les crides i edictes públics, que solen començar pel nom i títols honorífics de l'autoritat que els publicava, els fem precedir d'un breu resum de l'objecte del document, entre []. Per a fer més fàcil la identificació, donem també sempre les primeres paraules del text. La col·lecció va ordenada per números correlatius, als quals fa referència cada cèdula.

Les cèdules d'aquesta col·lecció redactades fins a fi d'any, són 980.

CATALOGACIÓ DE LA BIBLIOTECA PRAT DE LA RIBA. — L'any 1918 va terminar-se la seva catalogació. Comprèn 1,428 obres, formant un total de 1,811 volums. Abans de portar-los a la nostra BIBLIOTECA i de buidar els prestatges on els tenia en vida el seu inoblidable posseïdor, es tregueren fotografies de la seva cambra de treball, per a conservar-ne el record (fig. 28).

Els llibres han estat distingits amb un ex-libris a l'aiguafort fet pel dibuixant senyor J. Canyellas (fig. 29). Han estat col·locats tots junts en uns prestatges tancats en la mateixa sala on es conserva una selecció de la llibreria Verdager, constituïda per les obres avalorades amb dedicatòries autògrafes, o que poden considerar-se com fons que utilitzà en documentar-se per a escriure sos poemes.

Entre els exemplars de valor bibliogràfic de la col·lecció Prat de la Riba, cal esmentar els següents:

Prat de la Riba : *Ley jurídica de la Industria*. Relligadura dibuixada per J. Figuerola, amb el retrat de l'autor pirogravat al pla, en cuir repujat i incisat. (Vegeu *Bibliofilia*, II, 368 a.)

Dafnis y Cloe. Trad. Miquel i Planas. Exemplar en paper de fil, amb relligadura projectada per J. Figuerola, amb una al·legoria pirogravada. (Vegeu *Bibliofilia*, II, 376 a.)

Documents referents a la immediata realització d'obres públiques de caràcter extraordinari. 1910. Relligadura en pell valenciana.

El Gènesi. Trad. de Mn. Frederic Clascar. Exemplar en paper Japó, amb dedicatòria policromada. Relligadura en cuir. La Biblioteca en posseïa un altre exemplar amb el mateix paper, donat pel traductor, però contenint impresa la dedicatòria al senyor Prat de la Riba, la qual no figura en l'edició ordinària.

ADQUISICIÓ DE MANUSCRITS : *Donatius* :

705. *Formulari del art de notaria*. Segle XVIII. Català, procedent de la Seu d'Urgell.

Del Sr. Baró de Romaña.

712. *Comedia de la Mare de Deu de les Sogues*, composta per lo Rvnt. Dr. Joseph Roig, prevere y beneficiat de la vila de Arbeca. S. XVIII.

De D. Valeri Serra i Boldú.

723. *Dialects de S. Gregori*. Còpia d'un manuscrit del segle XIV de la Biblioteca de Tarragona, per D. Manuel de Bofarull.

Del Sr. J. Miret i Sans.

725. Jeroni Beltran : *Physiologicae narratio, ea quae Aristoteles in precipuis de natura libris scripsit continens*. 1592.

Del Sr. J. Font de Rubinat.

728. *Manual de fotografia para uso de Baltasar Junyent*. 1873. Amb dibuixos.

De D. Eugeni Subirana.

730. Vària d'enginyeria, construcció de camins, recreacions matemàtiques, aritmètica, etc., en castellà. S. XVIII.

De D. Claudi Arañó.

731. Tractat d'artilleria en francès, amb dibuixos a la ploma i en colors. S. XVIII.

Del Sr. Josep Castelló i Carreras.

737. *Successos de Barcelona*. 1822-1835.

Del Sr. Joan Terradas.

Els manuscrits assenyalats a continuació, són donatiu del Sr. Ferran de Sagarra:

738. *Liber de sacris Jesu-Christi atque Deiparae oracionibus*. 1761.

739. Egidi Romà : *Libre del regiment de Prínceps*. Copiat en 1411. Pergamí, amb caplletres adornades.

740. Lorens : *Libre de vicis e virtuts*. Exemplar incomplet, en mal estat de conservació, però molt interessant paleogràficament, del segle XIV.

741. Llibre de constitucions del gremi dels ferrers de València. Segles XVI-XVII. Pergamí.

742. Recull de transcripcions de làpides romanes i dibuixos de monuments romans de Tarragona. Segle XVIII.

743. *Arte de lavar o nuevo Methodo de Pintar sobre el Papel segun el uso de los Colores para Diseños*. S. XVIII-XIX.

744. *Tractat d'aritmètica en català*. Adornat de dibuixos caligràfics. S. XVIII-XIX.

745. Clariana : *Commentaria in octo libros phisicorum*. 1723.

746. M. A. de la Gandara : *Apuntes para literatos sobre el bien y el mal de España*. S. XIX.

747. Sermons de la Passió de J. C., en català. S. XVII.

748. Llibreta de còpies de poesies modernes en castellà i català. S. XIX.

749. Informacions de l'Ajuntament de Barcelona al Govern Reial sobre la Indústria i l'Educació Populars.

750. Dietari de navegació de la fragata *Paquita*. 1860-62.

751. Vària de teatre. Segles XVIII-XIX.

752. Vària de notes històriques. S. XVIII.

753. Martí : *Indice de los papeles MS. contenidos en los diferentes volúmenes del difunto Dr. D. Jayme Caresmar*.

Compra :

704. *Historia de Don Jaume de Arago comta de Urgell*. Còpia feta per Jaume Ramon Vila en 1624.

706. *Consuetudines episcopatus Gerundensis...* per Thomam Mieres... recopilatae. Ms. del s. XVII amb moltes notes i comentaris de mà diferent, que havia pertangut a D. Joaquim Botet i Sisó.

707. *Libro de la Comunidad de Teruel en el qual estan copiados muchos privilegios atorgados por los serenissimos señores reyes de Aragon a dicha comunidad*. S. XV.

708. *Papeles del Duende*. 1735-1782.

709. Llibre de contribucions de l'aljama de Barcelona. 1302.

710. *Escala per pujar al cel de S. Geroni. Destrucció de Jerusalem*. S. XV.

711. Tractat de gramàtica llatina (incomplet de principi i fi). En el mateix manuscrit, després d'uns folis en blanc, tractat de dialèctica en llatí. Inc. : [D]ialectica est ars artium ... Expl. : Petrus Penya vocatur qui scripsit benedicatur. S. XV.

713. Miquel Joan Pallares : *Theorica artis notariae*. 1635.

714. Album de vint-i-set dibuixos al llapis d'Espanya i Portugal, fets per un artista francès els anys 1879-1883.

715. Joan Esteve de València : *Trihunjus clarissime excellentissimeque regine Hispanie domine Isabellis*. En el mateix manuscrit, després d'uns fulls en blanc, unes notes biogràfiques de papers des de Lleó X a Paulus IV. S. XVI.

716. N. Eymerich : *De conceptione virginis Mariae*. Segueixen diversos extrets de Dret canònic. S. XV.

717. Ms. en pergami, de diverses mans del segle xv, incomplet del principi. Conté unes homilies llatines dels Evangelis; *Sermo de assumptione beate Marie*; Vida i miracles de la Verge en català; Passió de J. C. segons sant Mateu en català.

718. J. de Plinquo : *Compendium elucidans compotus*. S. xiv. Paper i pergami.

719. *Floretus*. S. xv. Còpia de Miquel de Mediona, en mal estat.

720. Fragment d'un llibre (ff. XXV-XXXXV) sobre vicis i virtuts en català. S. xiv.

721. Notícies de la Colegiata de Vilabertran i inventari de la seva llibreria. S. xvi.

722. *Vita beati Francisci. De miraculis beati Francisci. Legenda minor*. Pergami. S. xiv.

724. *Tractatus de partephisologia*. S. xviii.

726. Prosperus de Aquitania, *Epigrammatum liber unus*. Pergami. S. xiv. Incomplet.

727. Salteri en llatí. S. xv.

729. Pasqual, J. : *Sacrae antiquitatis Cataloniae Monumenta*. Onze volums.

734. *Triunfos y armas de la nobilissima casa y solar de Miner*. 1717.

735. *Executoria de Pedro Palomino y Arze*. 1675. Pergami amb miniatures.

754. Tractat d'agricultura dividit en sis parts. S. xv.

Cada una de les parts té el següent contingut:

I. De plantar vinyes e parres.

II. De plantar e sembrar arbres.

III. De empeltar arbres e vinyes.

IV. De semblar blats grossos e menuts.

V. De plantar e sembrar ortalices.

VI. De vi qui s'afolla ni's corrompa a conservar.

ADQUISICIONS DE LA SECCIÓ D'INCUNABLES I RESERVA.

Incunables. — Agustí, St. : *De civitate Dei cum commento*. Friburg, 1494. (Hain, 2068.)

— Id. : *De Trinitate*. Friburg, 1494. (Hain, 2040.)

— Aristòtil : *De animalibus*, interprete Theodoro Gaze. Venècia, Joan de Colònia, 1476. (Hain, 1699.)

Donatiu de D. Ferran de Sagarra.

— Bernardus : *Epistola de regimine domus* [València, Spindeler]. — [f. a₁, en xilografia:] Epistola | [en lletra] beati Bernardi de regimine domus. | [A sota un gravat, segurament aprofitat d'una altra edició, representant dos àngels agenollats que sostenen un escut de Barcelona; f. a₁ v., gravat, i a sota:] Per Nicolaum spindeler. [f. a₆ recto acaba:] Ad quem eam pducatur miserabilis senectus. (Haebler, 47^a.)

— Bonaventura, St. : *Instructio novitiorum*. Montserrat, Luschner, 1499. (Haebler, 62.)

Donatiu del Sr. Ferran de Sagarra.

— Camara, A. de : *Compilatio de Sacramentis*. Sevilla, J. de Nurenberg, Glogner, Herbst, 1496. (Haebler, 115.)

— Castrovol, P. de : *Comentum super libros Ethicorum*. Lleyda, H. Botel, 1489. (Haebler, 127.)

— Degui, Pere : *Ianua artis magistri Raymundi Lulli*. Roma, 1485.

Rogent-Duran : *Bibliografia de les impressions lul·lianes* (en premsa), núm. 7.

— Durand, G. : *Rationale divinorum officiorum*. Venècia, S. Bevilaqua, 1494. (Hain, 6498.)

Donatiu de D. Ferran de Sagarra.

— Eximeniç, F. : *Pastorale*. Barcelona, P. Posa, 1495. (Haebler, 707.)

Donatiu de D. Ferran de Sagarra.

— Josephus : *De bello judaico*. Roma, A. Pannartz, 1475. (Hain, 9457.)

Magnífic exemplar donat pel Sr. Ferran de Sagarra.

— Lira, N. de : *Postilla super psalterium*. [f. a₁:] Postilla Nicolai de lira super | pfalterium una cum canticis. [f. y₆ v.:] ¶ Explicit postilla Eximij doctoris fratris Nicolai de lyra | ordinis minorum super Cantica canticorū impressa p̄ Jo| hannem piuard. Anno dñi M.CCCCC. die XXVI Maij. laus | deo.

Gòtic. Sigs. a-x₈, y₆.

— Lull, R. : *Ars brevis que est imagoartis generalis*. [Roma], 1485.

Rogent-Duran : *Bibliografia de les impressions lul·lianes* (en premsa), núm. 6.

— Lull, R. : *Ars generalis ultima. Logica brevis et nova*. Venècia, 1480. (Hain, 10320.)

Exemplar complet d'aquesta rara impressió, la primera en ordre cronològic de les edicions lul·lianes. La BIBLIOTECA posseïa sols un exemplar de la *Logica brevis* (BUTLLETÍ, IV, p. 171), que es troba a continuació de l'Art general i que alguns consideren com edició solta.

— Lull, R. : *De conceptione b. Mariae Virginis*. Sevilla, P. de Colonia i companys, 1491. (Haebler, 385.)

Donatiu del Sr. Ferran de Sagarra.

— Monte Rotherii, G. : *Manipulus curatorum*. Tarragona, Spindeler, 1484. (Haebler, 454.)

Primer llibre imprès a Tarragona. Donatiu del Sr. Ferran de Sagarra. Deu esser exemplar que havia pertangut al seu parent D. Ramon de Siscar.

— Niger, Fr. : *De modo epistolandi*. Sense lloc ni any, però segons Haebler (485₈) a València, per Cristòfol Cofman, cap a 1500.

Haebler en cita sols un altre exemplar descobert pel Prof. Ernst a la Provincial de Palma de Mallorca.

— Raymundus Sebundius : *Viola animae*. Toledo, Hagenbach, 1500. (Haebler, 590.)

— Sant Climent, Francesc : *Suma de la art de aritmetica*. Barcelona, Pere Posa, 1482. (Haebler, 602.)

— Tomic, Pere : *Histories e conquestes dels Reis de Arago e Comtes de Barcelona*. Barcelona, Rosenbach, 1494. (Haebler, 641.)

L'exemplar que posefem procedent de la biblioteca Aguiló, no tenia la portadella a dues tintes amb l'escut de Catalunya, que sol faltar en la majoria dels exemplars. N'hem pogut adquirir un en molt bon estat, que la conté i va rel·ligat, igual que el de l'Aguiló, amb les Constitucions de Catalunya del mateix impressor (maig, 1494) i un curiós manuscrit català d'agricultura.

— Vicens Ferrer, St. : *Sermones*. (Pars hyemalis, Pars estivalis, Sermones de Sanctis.) Lió, 1497. (Hain, 7011.)

Donatiu de D. Ferran de Sagarra i de Siscar.

— *Impressions dels segles XVI i XVII*. — Agnesio, J. B. : Apologia in | defensionem virorum illvstr. eqve. | ftrium, bonorum q̃ ciuium Valentinorum | In ciuilem Va- | lentini populi feditionem. Quam vulgo Germa- | niam olim appellarunt. València, Joan Baldovi i Joan Mey, 1543.

Cf. Serrano, 286, on es dóna un facsímil de la portada d'aquest raríssim llibre.

Donatiu del Sr. Ferran de Sagarra.

— Agustí, Miquel : *Llibre dels secrets de agricultura, casa rustica y pastoril*. Barcelona, Esteve Liberós, 1617.

Donatiu del Sr. Ferran de Sagarra.

— Alberti, A. : *Tractatus de secreto quando debeat aut non debeat revelari*. València, Jofre, 1528. (Serrano, 239.)

— Alcui : [f. 1 prel.] ¶ *Homiliario*. [escut a dues tintes] ¶ *Homiliario : en el qual se cōtinenen ciēto y treyn | ta y seys Homelias, o Sermones sobre los Euāgelios, segun la Orden Romana Com | puestas por los mas Excellentes Doctores que la Iglesia tiene : y recopiladas por el fa | moso y gran Doctor Alcuyno, como se podra mejor ver en la primera Annotacion.* | ¶ Visto y examinado por mandado d̃ los señores Inquisidores | de la ciudad y reyno de Valencia y cō fu licēcia impreffo. | 1552. [f. CCCXVI, colofó:] ... Valencia... Juan Nauarro ... MDliij. (Serrano, 368.)

Donatiu de D. Ferran de Sagarra.

— Alós, Joan : *Pharmacopœa Cathalana, sive Antidotarium Barcinonense restitutum et reformatum*. Barcelona, A. & B. Ferrer, 1686; 256 pp. i index.

— Baptista Mantuano : *Catharinaria*. [f. a₁, portada orlada:] F. Baptiste Mantua | ni Carmelite. | Parthenice secunda que | z Catharinaria inscribit̃ | additis Vaurētini argu- | mentis et annotationib⁹ | ab Ascensio familiariter | expofita. [f. lxi acaba el text, venint a continuació els apèndixs següents:] ¶ Frācisci Cereti Parmēfis Juris Pōtificij Scho | laris Studiofiffimi in inuidum Lectorem Carmen [f. lxi v., fe d'errades; f. lxiij acaba el llibre amb un Hexastichon de Miquel Lladó d'Igualada *de operis impressione ad lectorem* i un Tetrastichon de Pere Vicens Bas de Barcelona *in laudem castigatōris*].

Gòtic. Sense nom d'impressor, però sens dubte d'En Joan Carles Amorós. La semblança absoluta de la lletra, format i orles i gravadet de la portada amb el Cató de 1529 del mateix estampador (BUTLLETÍ, III, 146) ens fa creure que es pot referir a la mateixa data. Edició que no hem vist citada pels bibliògrafs.

— Barra, Francesc : *Brev tractat | de artilleria | recopilat de diversos | avtors, y treballat per Francesch | Barra Barcelonés, y mestre de la Eschola de Artilleria | de la infigne Ciutat de Barcelona...* Barcelona, Mathevat, 1642.

130 pp., taula i 44 ff. preliminars.

— Beuter, P. A. : *Derecta sacrificii oblatione et cœrimoniis ad missam* [f. 1] : Derecta sacri- | ficii obla- | tione, & Cœremoniis ad Missam, | ad Sanctissimum D. N. Paulum | tertium Pont. M. per | Petrum Antonium Beu- | ther Sanctitatis eius | prædicatorem | Apostoli- | cum. | 15 [Escut del Papa.] 42. [f. 116, colofó] : Excudebat Lugduni Gaspar | Trechfel, Anno a | Christo nato. | 1542.

— Beuter, P. A. : *Juditium in confessiones sacerdotum*. — [f. A₁, portada orlada, títol a sota de l'escut, a dues tintes, del cardenal arquebisbe de València] : ¶ *Ad illustriff.*

reuerēdiff. dnm. | D. Erardū d̄ Marchia. T. S. Grifogōi presbyt. card. | *Leodienfem.* Archiepiscopum *Valentin.* ducem. zc. | ¶ Judicium in confessiones sacerdotum. | ¶ Per *Petrum Anthoniū Beuter* magistrum in sa | cra theologia apud Valētinam vniuersitatem. | ¶ *Infinuant* hoc codicillo quotquot necessaria sunt | confessori, queꝝ scitu digna sint sacerdoti reconcilia | turo sibi deū, et quo ordine subtexēda sit ipsa cōfessio. | ¶ Sacerdotib⁹ nouitijs valde necessaria recollectio. [f. 1, v.] : ¶ Ad gloriam et laudem omnipoten. | tis dei, eiusꝝ intemerate virginis matris Ma- | rie, ac apostoloꝝ Jesu christi Petri z Pauli : nec | non fidelium christianorū spirituale cōmo- | dum excudebat. Apud inclitam hispa- | niarum valētiam tractum hunc sa- | lutiferum Frāciscus Romanus | impreffor. Industri⁹ in via | que vulgo dicit⁹ (Lo mo- | li d̄ la Rouella) Quar | to mēsis Nouēbris | Anno dñi. M. | D.XXXij.

Gòtic. Serrano : *Diccionario*, p. 107, cita sols aquesta obra per referència d'En Ximeno.

— Beuter, P. A. : *Primera parte de la Crónica General de toda España y especialmente del reyno de Valencia*. València, J. Mey, 1563.

— Beuter, P. A. : *Sumario del libro de las cerimonias de la Missa*. — [f. 1, portada orlada] : Sumario | del libro de | las cerimonias de la Missa : | Compuesto por M. Pere | Antoni Beuther, Mae | ftro en sancta | Theologia. | Fue impresso en la muy noble | ciudad de Valencia por | Iuan de Mey. Año. | 1544. | Con Priuilegio Real.

30. ff. s. n. Dedicat a D. Juan de Zuñiga, Comendador Mayor de Castilla. Serrano, *Diccionario*, p. 287, el cita sols per referència d'En Ximeno.

Segons es diu en la dedicatòria, aquest tractadet és un *summario de todo lo essencial en lengua Castellana, que quiza podra hazer mas fruto*, del llibre en llatí que sobre el mateix tema publicà en 1524, i que hem descrit més amunt.

— Calliç, Jaume : *De pace et treuga et de sono emisso*. — [f. 1, portada orlada:] *Solempnissimi au- | reiꝝ Tractatus | Excell. vtriusꝝ | iuris doctoris | et equitis dñi | Jacobi de Callicio : videlicet | De Pace et Treuga : et | De Sono, emisso* [gravat] [f. CIIII, acaba sense indicació de ll. ni d.] ¶ Explicit reportoriuz directorij pacis et treuge | et constitucionuz de earum materia loquenciū | solēpnissimī. Auriꝝ tractatus Excell. vtriusꝝ | iuris doctoris z equitis dñi Jacobi d̄ callicio | Deo gratias. [després d'un foli en blanc, segueix un quadern de 7 ff. impresos i un en blanc, sign. a, contenint el tractat *De sono emissi*].

Donatiu del Sr. Ferran de Sagarra.

Gòtic; a dues cols. Sembla impressió germana de l'*Extragratorium curiarum* (Posa, 1518). Els gravats de la portada v. i r. són els mateixos i la lletra del text és també idèntica. El de la portada és la mateixa estampa 4 de *Lo Carcer d'Amor* d'En Rosenbach, invertida. Deia Sanpere i Miquel (*Rev. Bib. Cat.*, V, 211) que no recordava haver-la vist en llibres catalans. Les orles no són totes iguals, alguna és evidentment francesa, i són de dibuixos heterogenis.

Haebler (*Bibliografía*, 114) insinua que podria esser edició valenciana d'En Diego Gumiel. Al nostre entendre, és decisiva per a l'atribució la comparació amb l'*Extragratorium*, del qual en posseïm un exemplar (BUTLLETÍ, IV, 173).

El document extractat per Mn. Mas en aquest BUTLLETÍ (IV, 37) referent a les esposalles d'un estamper dit Pere Posa, en 1513, obliga a distingir el Pere Posa prevere que començà a imprimir en 1481 del que trobem després d'una interrupció des de 1501, en 1518. S'han d'estudiar les relacions entre un i altre.

- Castillo, D. : *Las leyes de Toro glosadas*. Burgos, Joan Juncta. 1527. Gòtic. (Salvà, 3621.)
- Diest, Diego : *Questiones phisicales super Aristoteles*. Saragossa, Jordi Coci, 1511. Sánchez : *Bibliografía aragonesa del siglo XVI*, 43.
- Gasparini : *Vocabularium breve*. — [f. A₁] Vocabularium | Breve Magfriti Gasparini Pergomenfis. | In quo continentur omnia genera vocabulo- | rum : que in usu frequenti : z quotidiana confue- | tudine versantur. Incipiens a rebus diuinis | ad res Celestes : Aereas : Maritimas : Terre- | stres Inanimatas : ac Animatas [Gravat]. [f. I₄] Venetiis per Georgiū de Rufconibus. | In cōtrata s̄ci Moysi. M.D.XV. Portada gòtica.
- Guevara, A. de : *Menosprecio de Corte y Alabanza de Aldea*. Barcelona, Margarit, 1613.
- Id. : *Aviso de privados y doctrina de cortesanos*. Id., 1612.
- Id. : *Arte del marear y los inventores della*. Id., 1613.
- Herodianus : *Herodiani historiarum libri VIII. graece pariter et latine*. Venècia, Aldo, 1524.
- En la portada i l'últim full, la marca de l'àncora i el dofí. Lletre cursiva. Bonica relligadura de l'època. Talls daurats i cisellats.
- Hortega, Juan de : *Tractado subtilissimo de Arismetica y de Geometria*. Sevilla, Juan Canalla, 1552. Gòtic. (Gallardo, 2532.)
- Jubino, Joannes : *De sacratissimo Eucharistiae Sacramento opusculum*. Nuperime recognitum et auctum. Barcelona, C. Bornat, 1570. 52 ff.
- Justus Lipsius : *De amphitheatro liber*. Cum aeneis figuris. Antverpiae, ex officina Plantiniana, 1598.
- Justus Lipsius : *Poliorecticon, sive de machinis, tormentis, telis libri quinque*. Antuerpiæ, ex officina Plantiniana, 1599. Amb gravats.
- Lull, R. : *Disputatio christiani et Homerii sarraceni* i altres tractats. — [f. 1; gravat representant Ramon Lull a la presó; a sota el títol:] Disputationem quaz dicunt Remō | di christiani z Homerij farraceni Demostratōez per cōpe- | rantia. Disputatōez qnqz hōiūz sapiētū. Tractatulū de fba z | accidēte, Remōdi Lullij pij heremite intus felicit' lec- | titato. [f. g₈] : Im̄p̄ssuū Valēn̄ p̄ ioānē iofredū. año m.d.x. p̄die Kl. maias.
- Lull, R. : *Liber de ascensu et descensu intellectus*. [f. 1, gravat representant l'escala de la intel·ligència; f. 2:] ¶ Prologus | Raymūdi Lullij doctoris illūiati liber de ascēsu z descēsu int̄lls. [f. 63 v., colofó:] ¶ Imp̄ssum inclyta ciuitate Valentia p̄ industriū virum Ge | orgium Costilla. die vero nona mensis dezembris. Anno humane | salutis. 1512. absolutum. [Al f. 64 la carta d'Alfons de Proaza.] Gòtic.
- Lull, R. : *Liber proverbiorum*. [f. 1] Illuminati doctoris Raymundi Lull. om | nium disciplinarum confumatissimum. Qui | Deum : z seipsum cognoscere docet. | Naturas substantiarum : z eo | rum accidentiū demonstrat | Moralef̄qz virtutes : z vi | tia complectitur fen | tentiarum li | bellus [gravat al f. II:] ¶ Illuminati doctoris Raymūdi Lull. qvi sp̄i | tvs sancti afflatv omnes artes omnivmqve | scientiam est adeptvs proverbiorum liber. [f. LXXV v.º] ¶ Imp̄ssum Venetiis per Ioannem Tacuinum de Tridino: Anno domini | M.D.VII. Die XII. Iulii.
- Segueix un foli de taula. Portada gòtica. El gravat que hi figura és el mateix de les *Quaestiones super libris sententiarum*, estampat el mateix any pel mateix impressor.

— Mena, J. de : *Iliada en romance*. [f. a₁, gravat representant l'expugnació d'una ciutat; a sota:] ¶ Esta es la yliada de home- | ro en romāce. Traduzida por | Juan de Mena. [f. d₆ v.:] ¶ Aqui se acaba la yliada de homero historiador | muy excelēte. Traduzida del griego y latin en len | gua vulgar por el poeta castellano Juan de Mena. | Embiola el licenciado Alonfo rodriguez de tude | la al illuſtre z muy magnifico ſeñor el ſeñor dō Hernando enriquez para en q̄ lean fus hijos los que | hā de exercitar la diſciplina y acto militar. Fue im | primida en la villa de Valladolid, por Arnao gui | llen de brocar a .xxiij. dias del mes de Abril. Año | de mil z quinientos z diez y nueve años.

Gòtic. El cita Salvà, 3117 nota.

El gravat de la portada és el mateix que figura en la làmina 12 de *Lo Carcer d'Amor*, publicat per Joan Rosenbach a Barcelona en 1493. Ja féu notar Sanpere i Miquel (*Rev. de Bibliografia Catalana*, II), que algunes de les estampes que apareixen en l'edició de la traducció catalana de l'obra de Diego de San Pedro, es troben també posteriorment en altres impressions castellanes; la que aquí referim, l'hem vista també en la *Cronica del Cid* (Toledo, Eguia, 1526).

— Mena, Juan de : *Las trezien | tas del famossi | ssimo poeta Ivan | de Mena, con su gloſa y las cinquenta con su glo | ſa y otras obras*. Alcalà, Juan de Villanueva y Pedro de Robles, 1566.

Donatiu de D. Ferran de Sagarra.

— Molinus, Franciscus : *De brachio seculari ecclesiae praestando et mutuis auxiliis celeberrimi Commentarii, in tres libros distincti*. His accessit liber singularis de sacra homicidio amittenda immunitate. Barcelona, Joan Simon, 1607.

— Moradell, D. de: Preludis militars en los quals se tracta lo qve han de saber y observar los oficiales majors, y menors de guerra, y los soldats de la insigne Ciutat de Barcelona a la nobleza, o juventud bellicosa de la escola militar Barceloneza. Barcelona, Jaume Romeu, 1640.

Donatiu del Sr. Ferran de Sagarra.

— Nicandrus Colophonius, *Theriaca*. [f. 1 prel.] : Nicandri Colophonii | poetae, et medici anti- | qvissimi clarissimiqve | theriaca. | Petro Iacobo Steve Medico Valen- | tino interprete, enarratore. | Ad Magnificum dominum Bernardum | Cimonem Patritium Valentinum. | Valentiae | Per Ioannem Mey Flandrum. | 1552.

4 ff. prel. + 94 ff., l'últim sense numerar, amb l'escut del compàs al verso. No citat per Serrano, *Diccionario*, p. 294.

— Perez, Jaume : *Commentum in psalmos*. [f. a₁ prel:] ¶ Reuerendi et optimi patris dō. iacobi d̄ | valentia chrīstopolitani ep̄i. Ad reuerēdis | ſimuꝝ in chrīſto patrē et dominū D. Ro | dericum boria cardinalē valentinuz ep̄ꝝ por | tuēſez et carthagenēſez : ſancte romane ec | cleſie vice cācellariū digniſſimuꝝ in libros | pſalmorum dauid prefatio. [foli CCCXXXII v., en realitat 296:] Cōmentū q̄ accuratiſſime excerptū | editumq̄ per R. D. Jacobum de | valencia ſacre theologie : ordinisq̄ | ſancti Auguſtini profeſſorem. necnō | epīſcopū Chrīſtopolitanū ī pſalmos | dauid feliciter explicit. Impreſſum | Barchinone per Nicolaum ſpin | deler. Anno ſaluatoris Milleſimo | quingenteſimo ſexto. Die uero vlti | ma Auguſti. [Segueixen 7 ff. de taula i un de blanc.]

Gòtic. A dues cols. Citat per Méndez-Hidalgo, p. 58.

— Pérez de Hita, G. : *Historia de los vandos de los Zegries y Abencerrages, cavaleros de Granada*. València, Francisco Mestre, 1681.

— Plutarc : *Les vies des hommes illustres grecs et romains*. Translatées par M. Jaques Amyot. Paris, G. de Laimarie, 1594.

Donatiu de D. Ferran de Sagarra i de Siscar.

— Ripa, J. Fr. de : *Interpretationum et responsorum libri tres*. Avinyó, Joan de Channel, 1527.

Gòtic. Portada orlada a dues tintes. Caplletres gravades en fusta.

— Satorres, F. : *Tragoedia Delphinus* [f. A₁] : Francisci | Satorris | Sacrifici Balagari | ensis Tragoedia | Delphinvs. | [Marca de l'impressor Amorós amb el Cupido i la divisa AMOR OMNIA VINCIT] | Barcinone. | Apvd Carolum Amorosvm | Idibvs Ivnis Anno | A Christo Nato | M. D. XXX | XIII.

47 ff. s. n. Al f. A₁, epístola de Joan Ivellar de Perpinyà al lector, fent l'elogi d'aquesta obra en la qual l'autor *Senecam nostrum et Euripidem Græcum accuratissime secutus est*. Segueixen versos llatins en alabança de Satorres, de Francesc Crosis, de Perpinyà, i Joan Mallol. La tragèdia és dedicada per l'autor a Joan de Cunia, acabant el llibre amb una altra endreça també d'En Satorres al mateix, datada a Barcelona el 18 de les calendes d'agost de 1543. Aquesta poc coneguda tragèdia tracta del setge posat a Perpinyà pel Delfí de França l'any 1542, figurant en ella els personatges catalans i francesos més importants que hi prengueren part, la nimfa Ruscino i Venus. Dóna notícia de l'obra Bosch : *Titols d'honor de Catalunya*, 61 i 368, i d'allí la tregué Torres Amat, però interpretant mal la cita, desdobra en una història i una tragèdia l'obra dramàtica d'En Satorres.

— Johannes Bernardus Savonensis : *Vocabulista Ecclesiastico*. [f. 1 en vermell]. Vocabulista | Ecclesiastico Latino e Vulgare | Vtile z necessario a molti. [Gravat] [foli 56 v.] ¶ Explicit Vocabulista Ecclesiasticum. | ¶ Venetiis impressum Opere z impensa Georgii de Rufconibus. | Anno Domini M.CCCC.xiiiij. Die .XX. Augusti.

Gòtic; a dues columnes.

— *Sextus liber decretalium* per fr. Joan Thierry Lingonensem. París, Joan Petit, 1532. Gòtic.

— Sorio, Baltasar de : *Sermones Deiparae Matris*. Tortosa, 1538.

Gòtic; a dues columnes. Exemplar incomplet, mancant-hi el f. a₁, i interrompent-se al CCLXXII, que en realitat hauria d'esser 270.

— [Portada amb un gravat central i orla de gravadets representant reis.] ¶ Suma de fueros de las ciudades | de fanta Maria de Albarrazin. y de | Teruel de las comunidades de las | aldeas de dichas ciudades. y de la | villa de Mosqueruela : z de otras villas conuezinas. [f. CII] ¶ A loor y gloria de la santissima trini | dad y de la sacratissima virgen Maria, Imprimiose el presente li- | bro en la muy insigne ciudad de Valencia : por Jorge Costilla. Aca | bofe a veinte quatro del mes de Setiembre. Año ñ nuestra reparacion de .M.D.XXXI.

Gòtic; a dues columnes. Serrano, p. 104.

Donatiu del Sr. Ferran de Sagarra.

— *Synodus dioec | esana Valentiae | celebrata*. [València, Joan Mey, 1566.]

72 pp. + 3 ff. d'index. [A continuació, seguint les signatures:] Ordinationes | pro choro Ecclesiarū diocesis Valen. | editae ... Anno | domini M.D.XLVIII. [3 ff. s. n.; seguint encara les mateixes signatures:] Tabla de los de | rechos funerales para todas las yglesias del | Arcobispado de Valencia, ... | en la Synodo celebrada a XXV de | Abril

de M.D.LXVI | Años [10 ff. s. n.; relligat a continuació i imprès en gòtic:] Les Instruc-
tions, e | ordinacions per als nouament con- | uertits del regne de Valencia... | Estampades
en Valencia, en casa de Joan | Mey, any M.D.LXVI. [16 ff. s. n.; a continuació:] Venera- |
bili Fratri Fer- | dinando Patriar- | che Antiocheno, Archie- | piscopo Valēn. | Pius
Papa V. [4 ff. s. n., marcats amb la signatura Q].

La descripció d'aquest exemplar no s'acorda del tot amb la donada per Serrano, p. 302.

— Veri, Miquel : *Disticha*. [f. A₁, portada orlada :] Micha | elis Verini Poe | tæ
Christianiffimi, Senten | tiæ morales, ac Ioā | nis Sulpitii Veru | lani de menfæ | Doctrina
O | pufculū. | ¶ Cvm Martini | Iuarræ Cantabri Castiga- | tione Signato Am | biguarum
vocū | Accentu. | M.D. XLVIII. [f. D₄] : ¶ Habes emendatæ lectionis studiose lector |
Michaelis Verini peculiaris poetæ tui | disticha Veteri triginta ab hic am | plius annos
exemplari priſti | næ restituta fidei, & Caro | li Amorosi prelo excuſ | ſa Calē. Ianuarij.
An | no dñi. [sic] M.D. | XLVIII. [f. D₄ v.] : ¶ Ioannis Sulpitii Ve | rulani de menfæ
doctrina, & mori | bus puerorum carmen. [f. D₇ v.] ¶ Martinvs Ivarra Can | taber stu-
dioſo emendatæ lectiōis | lectori. Salutem. [Acaba al f. D₈, seguint la marca de l'Amorós
del Cupido.]

No hem vist citada aquesta edició, que és feta a base de la descrita en aquest ma-
teix BUTLLETÍ, IV, 179. En Martí Ivarra la dedicà al Dr. Bernat Casaldon, canceller de
la Universitat de Barcelona. Hi falta el seu comentari, extensíssim, que fou reproduït
en l'edició dels *Disticha* feta a Lió, *Apud Theobaldum Paganum*, en 1541, la qual figura
igualment en la nostra BIBLIOTECA. L'edició d'En Veri que descrivim, fou reproduïda
per l'Antoni Lacavalleria (Barcelona, 1688), i d'ella n'hem adquirit també darrerament
un exemplar.

LA COL·LECCIÓ FURNÓ. — Gairebé tots els que senten la fruïció dels llibres il-
lustrats amb gravats al coure saben de cor el nom d'aquest calcògraf notable inscrit al
peu de mil estampes : Furnó. És que la vida d'En Joaquim Furnó i Abat va esser
liarga : va escolar-se des del 19 de juliol de 1832 fins al 31 d'octubre de 1918; són vui-
tanta sis anys dels quals va aprofitar-ne gravant sobre planxes de coure o d'acer més de
cinquanta cinc. Des de la primeria va esser mestre en la tècnica del seu difícil art.
Acabats els seus estudis a l'Escola de Belles Arts de Barcelona va anar a París per per-
feccionar els seus coneixements, estant-hi cosa d'uns tres anys, des del 1861-1863. De
París va passar a Madrid per executar diferents treballs, especialitzant-se aleshores
en el gravat en buit; els seus encunys són cisellats amb una gran perfecció, les seves me-
dalles i segells en relleu apareixen ben compostes; aquest aspecte del seu art va valdre-li
a Madrid distincions i encàrrecs. Envers al mes de juny de l'any 1864 va haver de tor-
nar a Barcelona perquè, a causa de la mort del seu cunyat, el celebrat gravador Antoni
Roca i Sellent, va haver d'encarregar-se del seu taller calcogràfic : així va determinar-se
a deixar els cisells per agafar els burils. Aquesta col·laboració entre els dos artistes es
veu manifesta en la coneguda estampa de la Mare de Déu de la Mercè (segons compo-
sició del pintor Claudi Lorenzale) per la inscripció del peu que està redactada en aquests
termes : «Obra póstuma de A. Roca, profesor de grabado de la Escuela de Bellas Artes
de Barcelona y académico de la de San Carlos, que murió en 1864, al armonizarla;
habiendo sido encargado de su conclusión J. Furnó, grabador de Cámara de S. A. R. el
Infante D. Sebastian Gabriel y de la Real Academia Arqueológica del Príncipe Alfonso.»

Durant els darrers anys de la seva vida En Furnó, preocupant-se de l'extensió creixent de la zincografia i altres procediments fotomecànics aplicats al tiratge tipogràfic, que podria arreconar els tòrcols i els burils, batallava per a cercar una harmonització de la talla dolça amb la fotografia sobre una planxa acerada. La prova esclatant del seu invent va donar una sèrie d'estampes que, al mateix temps que tenen per base element fotogràfic, resten tan artístiques com els gravats en dolç. Amb tot i tenir excel·lents deixebles, alguns d'anomenada, En Furnó va endur-se'n el secret tècnic a la tomba i no resten d'aquell procediment sinó les obres executades en el seu taller.

Gràcies a la generositat de la filla de l'eminent gravador, Srta. Emília, meitat per cessió meitat per compra, ha entrat a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA una col·lecció forta de més de 800 unitats. Una particularitat d'aquesta col·lecció és que abraça prop d'una centúria i mitja de proves de gravat català; abans d'En Joaquim Furnó en sa llargària de treball l'Antoni Roca, abans d'En Roca En Sellent : una veritable família de gravadors en talla dolça. Però encara hi ha una quantitat de dibuixos originals del segle XVIII.⁴, però sobretot dels mestres dibuixants per gravar de la passada centúria, que es digueren Rigalt, Ribó, Puiggarí, Padró, Planas i tants d'altres; encara apareix en conjunt un altre aspecte. És sabuda l'esplendidesa de les planxes gravades per l'Antoni Roca que acompanyen l'obra d'En Pi i Margall *Cataluña*, publicada en 1839; la col·lecció compta amb els dibuixos originals d'En Lluís Rigalt i amb la sèrie de planxes d'acer. Sense això s'hi troben prous estampes d'autors francesos, anglesos i italians dels segles XVIII.⁴ i XIX.⁴, que En Furnó o els seus predecessors guardaven. En els dibuixos i acadèmies del nostre gravador, es veu que tenia gairebé tanta traça en manejar el llapis com el buril. Essent un bon aiguafortista, un bon estol d'artistes com En Barrau, En Tersol, En Galwey, En Nogués, hi anaven a estudiar aquest fidelíssim procediment, el qual reflecta el mateix traç que s'hi posa, i d'aquests artistes excel·lents el mestre llur en retenia proves admirables. Conté també una bona sèrie de proves en diversos estats de planxes gravades per En Furnó; l'antic medallista havia servat una afecció al retrat (Campeny, Madoz, etc.). Havia tractat certes invitacions artístiques i alguns ex-libris amb el nou procediment que havia inventat. Es comprèn que entre tanta obra sortida de les seves mans abunda l'estamperia devota de les Mares de Déu locals. Dóna gust examinar una tan vasta col·lecció en la qual s'hi aprèn sempre. — J. M. T.

ARXIU. — Ha ingressat la següent documentació :

Per compra s'és adquirida una sèrie important de volums d'interès especial per a Barcelona procedent de les col·leccions que posseïa el Sr. Antoni Aymar i Puig, curios erudit mort l'any 1917. Són els següents :

— Llibre de Juntas de la Confraria dels Julians mares vells comensant als 3 de setembre 1721 esent Proms los onorables Gil Pont sinter, Francisco Guillem Roca farreter, Jusep Defora guanter, Juseph Prats sombrerer, Clavari Jasintu Vives sinter y Cardense Remon Camarasa farreter.

La darrera junta, incompleta, és de 9 maig 1764.

— Llibre de les ordinacions de la Confraria dels Julians Mercers Botiguers de teles desta ciutat de Barcelona. Començat vui a 5 de octubre 1626.

Termena en 20 octubre 1702.

[Cartulari de la Confraria dels Jullans mersers vells.] Extrets de documents sobre la confraria

dels Julians. Són 138 ff. útils precedits de taules. Al principi, pintats sobre pergamí, a tota plana, els sants Julià, patrons del Gremi. Interessa a molts gremis barcelonins donades llurs relacions amb els Julians. Segle ***.

[Notes analítiques de Barcelona.]

Dos volums de ff. 1948 i de 185 i 1173, recull desordenat de notes analítiques, notícies de festes, processons, santoral, gremis de la ciutat de Barcelona, etc., de les darreries del segle XVIII i primers de XIX. Una bona part de la documentació és relativa al gremi dels Julians mercers, i sembla obra, en general, d'un que n'era *andador*.

— Llibre de Consells y examens de la Confraria dels Mercers Botiguers de teles de la present ciutat comensat els sinch del mes de agost 1682 essent notari de dita Confraria Rafel Albià notari publich de Barcelona.

Segueix fins el consell del dia 24 novembre 1707.

— Llibre dels concells de la Confraria dels Mercers Botiguers de teles, fet en lo any 1708 fins a 26 febrer 1728.

Comença amb el consell del 5 febrer 1708.

— Llibre dels consells del Gremi dels Mercers Botiguers de telas fet en lo any 1769. Comprèn les sessions des del 3 de juny 1769 al 19 novembre 1795.

— Llibre dels Consells del Gremi dels Mercers Botiguers de telas. Fet en lo any 1796. Sessions de 9 març 1796 a 13 maig 1802.

— Llibre del clavariat de la Confraria dels Mercers Botiguers de Telas, sent consuls Joseph Lleonart, Esteve Ginesta, Joan Crauet, y Clavari Joseph Crest. Any 1758. Arriba fins l'any 1792.

— Volum d'ordinacions sobre les «Obligacions tenen los Srs. Consols y Clavari dels Mercers Botiguers de telas de la present ciutat de Barcelona...»

74 pp. i taula, principis del s. XIX.

[Confraria de la Sang.]

Volum pertanyent a la Confraria del Sant Crist de la puríssima sang: «Ordinacio eo disposicio la qual se ha de observar entre los confreres devots agregats al sant Misteri del sant Crucifíx en lo any de 1666.» — Nòmina dels agregats a la Confraria en 1701. — Diversos inventaris dels objectes de la Confraria. Segles XVII-XIX.

— Llibre de dotalias arbres dels ascendents y altres notas concernents per rao de difarents beneficis ecclesiastichs als Vendrells y Pedralbes de Sant Gervasi. 1723.

Benefici sots invocació de Sant Antoni de Pàdua fundat en Santa Maria del Mar en la capella de Sant Nicolau i Sant Antoni, Capellania de tots els Sants fundada en els claustres de la Seu de Barcelona en la capella de la mateixa invocació i benefici de Sant Bartomeu i Sant Bernat en l'església de Sant Jaume de Barcelona, i altres.

També s'han adquirit alguns fragments de manuals notariais del lloc de Cruylles, s. XIV, i documents en pergamí, d'interès particular, de La Bisbal (un del s. XII, dos del XIV i un del XV), i un altre de Foxà (s. XII, trasllat del s. XIV).

Donatius del Sr. Miret i Sans. — Diversos documents relatius a Lleyda (cinc del s. XII i un del XIII), entre els quals hi ha la donació feta de R. Berenguer IV del puig d'*Almanarilla* a favor de Ramon Guillem de Vall-llebrera, 1149, en document original i en transcripció de 1189, i Recepció del comte d'Urgell Ermengol VIII com a canonge de la Seu de Lleyda, 1193.

Tres documents de Tremp : Original, en estat fragmentari, de la Concòrdia entre Pere Ramon, comte de Pallars, i el seu germà Arnau amb Ot, bisbe d'Urgell, amb la qual aquells concedeixen i aproven les donacions fetes a Santa Maria de Trem pels comtes Ramon i Valèria, pares llurs, any 1109¹, i Testament de Ramon de Gurb, prelat de l'església de Tremp, 1183. També en estat fragmentari;² Document particular, 1188.

Demés, el Sr. Miret féu donació d'una sèrie importantíssima de cent sis pergamins, tots procedents de la comarca d'Ager, en gran part dels segles XII i XIII, amb algun d'anterior i pocs del s. XV. Entre ells n'hi ha d'interessants, sota el punt de vista paleogràfic, principalment els diversos documents opistògrafs. Aquesta sèrie es completa amb la que segueix.

Donatiu Ferran de Sagarra. — Junt amb la biblioteca del Sr. Sagarra va ingressar una col·lecció de pergamins la part més interessant dels quals són del comtat d'Ager. Són en nombre de trenta dos (un del s. XI, sis del XIII, tretze del XIV, deu del XV i dos del XVI). Cal esmentar, entre els principals : Guiatge concedit per Ermengol X als que van a la fira d'Ager, 1291; Capítols matrimonials entre el mateix comte i Faidida, 1300 (trasllat de 1315); Remissió de tres crims, concedida per l'infant Alfons, 1321; Privilegi de franqueses concedit per Pere III als habitants d'Ager, pels regnes d'Aragó i València i comtat de Barcelona, 1336; Concessió de canvi de temps per a la celebració de fira a Ager, pel comte Jaume d'Aragó, 1341; Confirmació de privilegis, per Pere, arquebisbe de Tarragona, 1446, etc. La resta, en nombre de vint-i-nou, són pergamins escadussers de diferents temps i localitats, Berga, Espluga de Francolí, Tàrraga, Valls, Vilamajor, etc.

Demés, la col·lecció Sagarra ha proporcionat nou lligalls de papers manuscrits, en general del segle XVI ençà, de valor molt desigual i afectant una pila de localitats i assumptes. Entre ells es troben molts passaports; una sèrie ja col·leccionada cronològicament de documents de la vila de Canet (1809-1813); papers de l'administració de correus de Catalunya en el segle XVIII; un plec de autògrafs de diferents personatges; papers referents a guerres d'Itàlia, durant els anys 1743, 1746 i 1747, formant altre plec. Té un interès especial un recull de «Correspondencia de D. Francisco Xavier de Garma y Duran sobre asuntos de su Archivo de la Corona de Aragon. 3 Noviembre 1736 a 1 Diciembre 1753», i sobretot, alguns papers dels segles XIV i XV, com són fragments de manuals notariais de Valls i de Prades, Capítols de la Clavaria de Valls i alguns inventaris vells.

DOCUMENTACIÓ PROCEDENT DE L'ARXIU DE L'HOSPITAL DE SANTA CREU. — Mitjançant compra feta per la Diputació de Barcelona, el mes de juny de 1919 ingressava en el nostre arxiu gairebé tota la part història del del primer dels nostres Hospitals. No sense recança l'Administració de la Casa benèfica se'n va despendre, tot i creient que instal·lant-se-la en la BIBLIOTECA DE CATALUNYA es feia obra útil als investigadors, tan era gelosa de posseir un tresor tan considerable per a la història local de Barcelona i de tot

1. PASQUAL : *El antiguo Obispado de Pallars*, 71.

2. Publicat per LLEDÓS, *Historia de Tremp*, 1917, p. 568.

Catalunya. A aital decisió la van obligar la manca de local i àdhuc la minva d'ingressos suficients a afrontar les seves despeses augmentades en els últims temps per l'encariment progressiu de la vida. La cessió, però, es féu amb totes les garanties per part de l'Hospital a l'Administració del qual l'Institut d'Estudis Catalans ve obligat de remetre còpia de l'índex principal de l'arxiu per a facilitar-li la seva consulta. Demés, l'Institut no podrà mai «cedir ni vendre en tot ni en part dita documentació sense previ consentiment de l'Administració, la qual, en cas de convenir-li, podrà tornar a fer-se càrrec d'ella, retornant el preu satisfet, si fos de la totalitat, i el que de comú acord es fixi, si són peces soltes».

I, com és natural, l'Hospital de Santa Creu s'ha reservat tot allò que afecta directament la seva administració corrent, amb totes aquelles sèries velles de papers, registres, llibres de comptabilitat, manuals notariais, etc., que encara hi poden tenir una valor d'actualitat. Així, l'Hospital resta encara en propietat de documentació històrica important.*

Cal tenir present que d'antic l'arxiver de l'Hospital era, alhora que notari particular d'ell, notari públic de la ciutat. Això explica que al costat dels protocols referents a afers particulars de la Casa, s'hi conservessin molts d'altres de caràcter general, sense relació al lloc on radicaven. Aquests últims constitueixen el nucli potser més important ingressat a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA. Formen una sèrie amb poques llacunes, que comença amb la segona meitat del xv.^a segle, arribant a mitjans del xvii.^a; en total, cap a un miler de volums, que es classifiquen — com és de consuetud en els manuals notariais — en aprícies, comuns, vendes, encants i inventaris, contractes, capítols matrimonials, testaments... Els notaris dels quals tenim protocols, són : Rafel Cervera, Pere Janer, Francesc Jovells, Jaume d'Encontra, Pere Jovells, Joan Honorat Jovells, Joan Antic, Esteve Janer, Tomàs Vallers, Gaspar Riudalbes, Miquel Axada, Antoni Axada, Onofre Llobet i altres. No cal remarcar el cabal de dades que s'hi contenen relatives a la història de la nostra ciutat principalment i que mai, es pot dir, no han estat suficientment aprofitades.

Fins fa poc temps, com ja és cosa sabuda, la que fou antiga Casa de les Comedies, o sigui el Teatre Principal, ha estat propietat de l'Hospital. Això explica, també, que ens hagin pervingut algunes *particelles* d'òperes italianes de poca valor i papers referents al dit teatre; són pocs, però, la col·lecció principal, segons tenim entès, havent-se desperdigat ja fa anys.

De la mateixa manera, són inaprofitats altres fons que ens en són pervinguts, tals com els papers que foren de D. Francesc d'Aparici, oidor de la Reial Audiència. De l'Aparici eren segurament tots o una bona partida del centenar, aproximadament, de lligalls d'al·legacions jurídiques. Fou altre individu de la mateixa família, D. Marian Miquel Alegre i Aparici, baró de Castellet, qui va llegar a l'Hospital, ultra els seus papers particulars, els dels seus passats, entre els quals es compten representants d'il·lustres cases de comerç. És d'aquesta manera que hi anà a raure la documentació d'aqueixes cases (Roig i Vives, Roig i Alegre, Miquel Alegre, etc.), consistent en una bona partida de lligalls i volums de correspondència sobretot, entre els quals se'ns han conservats de

* Vegeu l'obra del Sr. JOSEP M.ª ROCA, *Ordinacions del Hospital general de la Santa Creu de Barcelona...* Barcelona, 1920.

vegades mostruaris de teixits de l'època. Aquesta col·lecció interessantíssima per a la història del comerç català, i de la nostra indústria principalment del segle XVIII.⁴, en cap lloc més a propòsit es podia custodiar que en la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, al costat de l'arxiu de l'antiga Junta de Comerç.

Certament, procedeixen igualment del llegat del baró de Castellet algunes de les altres sèries no menys alienes a l'Hospital com són l'arrendament del pastim, de les carns, dels molins reals, bolla, papers sobre allotjament de l'exèrcit, drassanes, la seca, cadastre, etc.

Barrejats amb tot aquest paperam s'hi troben alguns manuscrits literaris (sermons, notes històriques), i impresos religiosos i polítics, crides, bàndols., en part de l'Hospital i en part de diverses procedències, sobretot de la casa dels Aparici. Particularment interessants són entre els manuscrits, els següents: un *Llibre de las Sedulas del Estudi General [de Barcelona]. 1705.* que són pagaments; un ms. dels *Costums de Girona*, en llatí, còpia del XVII.⁴ segle; *Tractat sobre la traslació del Bisbe de Tortosa a Arch. de Tarragona*, en llatí, segle XV.⁴; *PEGUERA Libre de la forma y stil que se ha de tenir y guardar en celebrar Corts generals en Catalunya* del s. XVIII; Recull de sermons de Mn. Jeroni Masmitjà, segle XVIII.⁴; Papers històrics i literaris, fragments i fulls solts en pergamí de llibres de diverses èpoques, etc. Tota aquesta secció de manuscrits s'incorporarà a la reserva especial d'ells. En altre número, doncs, del present BUTLLETÍ, en donarem complet l'inventari, per tal de poder-se facilitar tot seguit la consulta.

De l'Hospital, finalment, s'han adquirit alguns milers de pergamins també de procedències varies, en general, pel que hem pogut veure fins ara, del segle XIV.⁴ ençà; entre una gran majoria de documents de caràcter purament administratiu, se'n troben d'interessants per a la història de les nostres institucions, dels grans llinatges catalans, de les nostres guerres, etc. També és important una col·lecció de registres antics de malalts de l'Hospital (alguns del segle XV) i altres semblants.

Per fer lloc a tota aquesta documentació, que pròximament ressenyarem amb més detall, dreçant-ne successivament inventaris especials, ha calgut habilitar un local exprés del segon pis on s'han instal·lat igualment els papers procedents de l'Arxiu de la batllia de Cardona (vegeu més avall) i on s'hi podran inquirir les entrades successives. En ell s'ha començat per ordenar i catalogar tots els manuals notariaus, la sèrie que més aviat caldrà escorcollar i que a hores d'ara està gairebé del tot enllestida. Demés, s'estan destriant els diversos fons damunt indicats i bastants d'altres que's van iniciant a mesura que l'ordenació va endavant. Per ben aviat, creiem que es podrà consultar tota la part de paper; i una mica més enllà, els pergamins, els quals requereixen més feina abans no seran tots aplanats per al seu maneig més fàcil. — R. d'A.

ARXIU DE LA BATLLIA DE CARDONA, per Mn. Pere Pujol, prev. — Ha arribat molt incomplet i aperduat el que fóra en altre temps completíssim Arxiu de la Batllia de Cardona, avui en possessió de l'Institut d'Estudis Catalans. Tota una sèrie de manuals de notari, llibres especials de la cort de la Batllia, processos i altres papers des dels darrers anys del segle XIII.⁴ fins al XVII.⁴ inclusiu, constitueixen les resquícies de tan important Arxiu. Ço que avui existeix són gairebé tot fragments; a penes si resten algunes peces senceres. Suggereixen aquests fragments immediatament la idea de què és moltíssim més ço que ha desaparegut que les deixalles que han quedat. Per

això a l'assajar-ne la classificació hem disposat cronològicament, recollint-los en plecs, els diferents manuals sencers i fragments inconnexes (d'aquests n'és la major partida) amb una concisa nota a fàisó d'inventari, col·locada al davant de cada plec. Per ella es pot veure ço que cadascun d'ells conté en termes generals, car, altrament, calia fer-ne l'extracte minuciós de totes i cada una de les notes documentals que duen escrites.

Ço que avui resta classificat en aquesta forma són tots els materials més primitius, ço és, la documentació dels darrers anys del segle XIII.⁴, la qual sols constitueix un plec, i tota la del segle XIV.⁴ que són, en conjunt, cinquanta plecs. L'ordre de classificació és molt senzill. Començant pel XIII.⁴, hem donat una lletra a cada segle, la qual, junt amb la nota de procedència i el número d'ordre corresponent, constitueixen la signatura de cada lligall o plec.

A.

I. — Plec de dos manuals de notari incomplets. Conté, el primer, 67 fulles, i 37 el segon, i pertanyen als anys 1292 i 1294, respectivament cada un d'ells, malgrat llegir-se en les cobertes del segon la data de *m.cc.xc. primo*.

B.

I. — Dos manuals de notari. El primer, corresponent a l'any 1302, és un fragment que conté 44 fulls. És bastant deteriorat. El segon, que correspon als anys 1302 (comença el dia de sant Joan) i 1303, és ben conservat. Conté 88 fulls. Conté un fragment de 22 fulls, datat de 1303.

II. — Dos manuals de notari. El primer, que correspon a l'any 1306, pertany al notari Pere de Nagut i té 66 folis. El segon, corresponent a l'any 1307, és gairebé inútil per a la consulta per esser els seus fulls encolats a causa de la humitat que patí.

III. — Dos fragments de manuals de notari pertanyents als anys 1308 i 1309, començats ambdós en la diada de sant Joan de l'any respectiu. El del 1308 té 51 folis numerats; l'altre arriba a 50. Es llegeix en el segon que a 15 de novembre començà a regir l'escrivania Bernat de Font, prevere, en nom i lloc de Berenguer d'Aguilar.

IV. — Tres fragments de manual de notari de l'any 1311. Tenen 40, 42 i 36 folis, respectivament.

V. — Tres fragments de manual de notari de l'any 1312 el primer, i del 1313 els altres dos. Tenen 24, 42 i 56 folis, respectivament.

VI. — Manuals de notari pertanyents a l'any 1314. Els dos primers són fragments de 26 i 18 folis cada un. El tercer, que és un manual complet, es llegeix començat a *octavo kalendas julii, anno Domini millesimo trecentesimo quarto decimo*. En la coberta, com a títol, es llegeix : «*Liber Hebreorum.*» Té 63 folis.

VII. — Dos fragments de manual de notari. El primer, que és de format major, pertany al notari Jaume Llovet i té 67 fulls. El segon, en té 40. Corresponen a l'any 1317.

VIII. — Tres manuals de notari, incomplets. Pertanyen els dos primers a l'any 1318 i tenen 49 i 70 fulls, respectivament. El segon, és del notari Ramon de Lorenca. El tercer, correspon a l'any 1319 i compta 126 fulls.

IX. — Quatre fragments de manual de notari. El primer, pertany a l'any 1320 i té 28 fulls; el segon, comprèn del 1320 al 1322, i compta 132 fulls; el tercer, correspon al 1322 i té 42 fulls, i el quart, que es diu escrit pel notari Jaume de Torrents, pertany al 1322, i compta 44 fulls.

X. — Sis fragments de manual de notari. El primer, comprèn de 1321 a 1323 i té 194 fulls; el segon, és de l'any 1323 i té 46 fulls; el tercer, és de l'any 1324 i té 39 fulls; el quart, el cinquè i el sisè, són del mateix any, i compten 18, 40 i 40 fulls, respectivament.

XI. — Cinc fragments de manual de notari. El primer, pertany a l'any 1325 i té 32 fulls; el segon, és del mateix any i té 18 fulls; el tercer, és del protocol del notari Bonanat de Boix, pertany a l'any 1325 i té 206 fulls. És gairebé complet. Els dos restants corresponen a l'any 1326, i compten 20 i 84 fulls, respectivament.

XII. — Quatre manuals de notari incomplets. El primer, que es diu del notari Jaume de Torrents, és de l'any 1328 i té 40 fulls; el segon, és del mateix any, i en té 48; els altres dos, són de l'any 1329 i compten 40 i 133 fulls, respectivament.

XIII. — Tres fragments de manual de notari, els quals pertanyen a l'any 1330, i compten 48, 36 i 99 fulls, respectivament.

XIV. — Quatre fragments de manual de notari, corresponents a l'any 1331. Compten 161, 43, 93 i 74 fulls, respectivament.

XV. — Un fragment de manual de l'any 1332, que compta 98 fulls; el «Liber bladi», de 1332 a 1348, que té 50 fulls i és complet, i un fragment de manual de l'any 1333, que compta 49 fulls.

XVI. — Dos manuals de notari de 1334. El segon, comprèn també el 1335. Compten 203 i 130 fulls, respectivament.

XVII. — Un manual de notari que sembla complet. Compta 198 fulls. Dos fragments en molt mal estat, de 36 i 45 fulls, i altre manual, bastant deteriorat, de 188 fulls. Pertanyen a l'any 1336.

XVIII. — Un manual de notari que comprèn els anys 1337-1338, i compta 202 fulls; un fragment de 52 fulls que comprèn de 1337 a 1347, i altre fragment d'inventaris i testaments que compta 62 fulls i correspon al 1337.

XIX. — Tres manuals de notari incomplets, corresponents a l'any 1338, de 157, 74 i 43 fulls, respectivament, i un fragment de l'any 1339 de 89 fulls.

XX. — Manual del notari Guillem de Palau, de 75 fulls; un fragment de 50, i altre manual incomplet de 100 fulls; tots corresponents a l'any 1340.

XXI. — Un fragment de manual de 52 fulls i un manual de 216, pertanyents ambdós a l'any 1341.

XXII. — Quatre fragments de manual de notari, pertanyents a l'any 1342. El primer (llevat dels 40 fulls primers, correspon a la data que té escrita de l'any 1326) compta 136 fulls; segueixen quatre fulles desgafades d'un manual de la Batllia del dit any; un quadern de la cort de la Batllia de 23 fulls, que comprèn fins l'any 1344; un fragment de 40 fulls, altre de 44 i el darrer de 101 fulls.

XXIII. — Un manual de notari de 132 fulls; dos llibres manuals de la Batllia, incomplets, de 127 i 55 fulls, respectivament. Pertanyen tots a l'any 1343.

XXIV. — Tres fragments de manual de notari; el segon i el tercer, ho són d'En Berenguer de Sant Gervasi. Compten 50, 167 i 46 fulls, respectivament;

i corresponen a l'any 1344. Segueix un manual complet de 208 fulls, que comprèn els anys 1344-1345.

XXV. — Dos fragments de 50 fulls cadascun; el primer diu pertànyer al notari Berenguer de Sant Gervasi. Segueix un quadern de 11 fulls, intitulat: «Instrumenta vendicionum violarii centum solidorum venditi Bernardo de Mezina per Jacobum de Prato et plures alios.» Altre fragment, molt deteriorat, de 110 fulls. Corresponen tots a l'any 1345.

XXVI. — Cinc fragments de manual de notari, pertanyents a l'any 1346. El primer conté un pergami del dit any sobre la possessió del molí de Coaner. Compten 36, 43, 78, 197 i 148 fulls, respectivament.

XXVII. — Quatre fragments de manual de notari, pertanyents al 1347. Compten 96, 58, 49 i 84 fulls, respectivament.

XXVIII. — Un manual del notari Pere Dolví, complet, de l'any 1348; compta 148 fulls. Un fragment de 38 fulls i un quadern de 29. Un manual de la Batllia pertanyent a Ramon Mulner, regent, el qual compta 86 fulls. Un quadern d'inventaris de 19 fulls; i altres dos d'inventaris i testaments, el segon dels quals arriba fins l'any 1351, de 26 i 76 fulls, respectivament. Pertanyen a l'any 1348.

XXIX. — Un manual de notari de 197 fulls, pertanyent a l'any 1349, i tres fragments de 40, 46 i 34 fulls, respectivament, pertanyents a l'any 1350.

XXX. — Un manual de la Batllia, de 95 fulls, el qual comprèn de 1351 a 1360; un manual del notari Guillem Besalú, de 103 fulls, el qual correspon a l'any 1352, igual que un fragment de manual que el segueix de 40 fulls; altre fragment de 48 fulls, i un «Protocollus libri comunis» de 126 fulls, pertanyents ambdós a l'any 1353.

XXXI. — Un manual de notari de 61 fulls; un fragment de manual de 40 fulls i altre de 48, pertanyents tots a l'any 1355. Altres dos fragments de 52 i 93 fulls, corresponents a l'any 1356.

XXXII. — Un «Liber proprietatis inceptus per Petrum Moxó, natarium...», de 137 fulls, i de l'any 1357; un fragment de manual de 42 fulls del mateix any; un quadern de 18 fulls del procurador general del vescomte de Cardona, En Ramon de Peguera, que comprèn els anys 1357-1358. Un manual de notari de l'any 1359, que compta 97 fulls.

XXXIII. — Un fragment de manual de notari de 46 fulls, pertanyent a l'any 1360; altre fragment de 1361-1362, de 62 fulls; altre fragment dels mateixos anys de 48 fulls; un manual de l'escrivà de la cort de la Batllia, de 91 fulls, pertanyent al 1361; un quadern de manual de la Batllia, de 15 fulls, de l'any 1362, i un manual incomplet que conté inventaris i testaments, de 52 fulls, del mateix any.

XXXIV. — Un manual de notari de 122 fulls i un fragment de 17, de l'any 1363; altre fragment de 61 fulls, de 1365, i un manual incomplet, en quatre fragments, de 1368. Compta 168 fulls.

XXXV. — Un manual de notari incomplet i molt deteriorat, de 113 fulls; un fragment de manual de la Batllia, de 18 fulls; tres fragments de manual de notari, de 46, 50 i 40 fulls, respectivament; tots els quals corresponen a l'any 1370. Dos fragments de manual de notari, de 63 i 16 fulls, respectivament, de l'any 1371.

XXXVI. — Dos fragments de manual de notari, de 44 i 153 fulls, respectivament, de l'any 1372; un fragment de manual de la Batllia, de 24 fulls, amb altres dos fragments de manual de notari de 133 i 30 fulls, tots aquests de l'any 1373.

XXXVII. — Un quadern de 10 fulls, del «Liber Bladi...»; dos fragments de manual, de 42 fulls cadascun, el segon dels quals conté (foli 5) una àpoca de 250 florins del pintor Jaume Serra sobre l'obra del retaule de santa Maria de Cardona; altre fragment de manual de notari, de 84 fulls, i un manual complet, o «Liber comunis...», del notari Pere Zator, de 342 fulls. Corresponen tots a l'any 1375.

XXXVIII. — Un fragment del «Liber bladi...», de 22 fulls, de l'any 1376-1377; un fragment de manual de 18 fulls, i altre en tres plecs desgafats, de 22 fulls; tots de l'any 1376. Altre fragment de manual, de 48 fulls, i un manual incomplet de 152, corresponents a l'any 1377.

XXXIX. — Un fragment de manual, de 32 fulls, i altre de llibre de la Batllia, de 34, pertanyents ambdós a l'any 1378. Altre fragment de llibre de la Batllia de 56 fulls, i un fragment de manual de 46, de l'any 1379. Un manual de testaments de 47 fulls, que comprèn els anys 1379-1381.

XL. — Un manual de notari de 192 fulls, corresponents a l'any 1380; un «Liber Clavarii...», de 58 fulls, de l'any 1380-1383, el qual en el foli 20 conté un inventari de l'església de Cardona; un fragment de manual, de 16 fulls, altre de 91, i un manual de testaments de 148, pertanyents a l'any 1381.

XLI. — Quatre fragments d'un manual incomplet de 45, 34, 44 i 36 fulls, respectivament, pertanyents a l'any 1382; altres tres fragments de manual de notari, de 32, 34 i 50 fulls, respectivament, amb un manual de la Batllia, de 99 fulls, corresponents tots a l'any 1383.

XLII. — Un manual incomplet en tres fragments, de 20, 44 i 46 fulls, respectivament, de l'any 1384-1385; altre també, en tres fragments, de 44, 87 i 72 fulls, respectivament, pertanyents a l'any 1386.

XLIII. — Un manual de la Batllia, incomplet, de 119 fulls, pertanyent a l'any 1389; altres dos fragments de 37 i 12 fulls, respectivament, de l'any 1390; altre llibre de la Batllia, de 93 fulls, de l'any 1392, amb altres dos fragments, de 39 i 77 fulls, respectivament, de l'any 1393.

XLIV. — Tres manuals de la cort de la Batllia, de 56, 68 i 98 fulls, pertanyents als anys 1397, 1398 i 1399, respectivament. Tenen documents en paper, adjuntats, alguns amb signatures d'hebreus.

XLV. — *Indatats*. Conté una sèrie de fragments de manual, de format major i regular, els quals no s'han pogut classificar a causa de no portar data. Sembla, però, que no passen de la primera meitat del segle XIVe

XLVI. — *Indatats*. Són així mateix una sèrie de fragments de manual, deteriorats, els quals semblen pertànyer a la primera meitat del segle XIVe

XLVII. — *Indatats*. Conté aquest plec onze fragments de manual, gairebé tots del protocol dels notaris de Cardona, corresponents a mitjans del segle XIVe

XLVIII. — *Indatats*. Sis fragments de manual (de notari i de la cort de la Batllia) molt deteriorats, de mitjans del segle XIVe

XLIX. — *Indatats*. Un plec de manuals en pèssim estat de conservació, gairebé inaprofitables, amb alguns fulls solters. Semblen poder-se incloure dintre la primera meitat del segle XIVe

L. — *Indatats*. Constitueixen aquest plec una sèrie de quaderns de manuals que es poden fixar com pertanyents a la segona meitat del XIV.^{ena} segle.

BIBLIOTEQUES POPULARS DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA. —

Durant l'any 1919 en funcionaven les de Valls, Olot, Borges i Sallent. La de Canet de Mar fou oberta al públic el 14 de desembre de 1919. La de Vendrell, ho serà dins de breu temps. Donem l'estadística de lectors i llibres llegits de les quatre primeres durant l'any 1919, únic sencer en què han funcionat.

	Lectors	Llibres llegits	Habitants de fet *
Valls	5,953	7,658	10,250
Olot	3,157	4,338	8,588
Borges.	3,041	3,590	4,444
Sallent.	3,766	4,627	3,537

Comptant 350 dies hàbils de lectura, ja que els diumenges són també obertes durant tres hores, tenim el següent promedi diari de lectors:

Valls	17
Sallent.	10
Olot	9
Borges.	8

Segons aquest promedi, el número de lectors diaris que correspon a cada població per miler d'habitants del seu cens, és el següent:

Sallent	2'83
Borges	1'80
Valls.	1'66
Olot	1'05

La població més reduïda és la que llegeix més, i això s'explica, no sols pel seu caràcter predominantment industrial, sinó també pel superior valor dels llibres posats en la seva Popular a disposició dels lectors. Sallent sobrepassa el terme mig de 2'50 lectors per mil habitants que Brown assenyala com a normal en les biblioteques angleses. Cap de les altres poblacions s'hi acosta, però no hi ha dubte que si es milloressin els seus fons de llibres, augmentaria llur atracció de lectura.

Les bibliotecàries, però, poden fer molt amb el seu esforç personal. L'hàbit de llegir s'ha de desvetllar agressivament, despertant curiositats en les generacions nostres en les quals se n'ha atrofiat el desig per manca de mitjans de satisfer-lo.

Ordre de preferència dels llibres llegits:

Valls	Olot	Borges	Sallent
Literatura	Literatura	Literatura	Ciències aplicades
Història	Enciclopèdies	Història	Literatura
Belles Arts	Belles Arts	Belles Arts	Enciclopèdies
Enciclopèdies	Història	Enciclopèdies	Història
Dret i Pedagogia	Ciències aplicades	Filologia	Belles Arts

* Segons el *Nomenclator* de l'Instituto Geográfico y Estadístico (Madrid, 1916). És format amb referència al cens de 31 de desembre de 1910.

Valls	Olot	Borges	Sallent
Ciències aplicades	Dret i Pedagogia	Dret i Pedagogia	Filologia
Religió	Ciències pures	Ciències aplicades	Ciències pures
Ciències pures	Filologia	Ciències pures	Filosofia
Filologia	Filosofia	Filosofia	Dret i Pedagogia
Filosofia	Religió	Religió	Religió

No essent igual el número de llibres en cada una d'aquestes seccions, s'ha d'atribuir un valor relatiu a aquesta llista. Valls, Olot i Borges donen una proporció ben semblant, això pot esser degut a la uniforme composició dels seus fons; malgrat la diferència de poblacions, una selecció quasi idèntica de llibres, ha trobat acolliment quasi idèntic. Però no podem judicar per aquestes llistes l'ordre de preferències de cada població en la lectura, i és possible que un augment en certes seccions que ocupen llocs inferiors en la llista, les faria muntar als primers. Prova d'això la tenim en la Biblioteca de Sallent, on les ciències aplicades ocupen el primer lloc amb 1,557 llibres llegits, venint després la literatura amb 760. Aquestes xifres són significatives. Sallent posseeix, demés del fons de llibres adquirit per la Mancomunitat, una important biblioteca local, formada per l'Ajuntament, que ha estat incorporat a aquell. Amb aquest reforç, resten bastant equilibrades en quant a número, les seccions de ciències aplicades i literatura, i amb tot i això, la xifra d'obres llegides en aquella dobra la de l'altre.

S'han d'anar corregint les desproporcions existents en la respectiva densitat dels fons i posar-los en ço que sia possible d'acord amb el caràcter i necessitats de cada població. Els llibres per a infants han de constituir una secció més individualitzada, especialment nutrida d'obres en català, creant en els nois un hàbit d'acudir a la Biblioteca, la qual seguirà després atraient-los en esser grans. És urgent també enriquir la secció literària (la que més aviat envelleix i perd interès en el gust del públic) i modernitzar el rengle de literatura catalana, la qual es troba en evident desproporció. — R.

BIBLIOTECA PÚBLICA ARÚS. — Moviment durant els anys 1918 i 1919.

	Any 1918			Any 1919		
	Matí	Vespre	Total	Matí	Vespre	Total
Gener	533	299	832	394	230	624
Febrer	457	236	693	461	202	663
Març	321	185	506	423	177	600
Abril	419	251	670	384	98	482
Maig	465	290	755	510	357	867
Juny	455	221	676	254	209	463
Juliol	514	250	764	411	393	804
Agost	609	248	857	512		512
Setembre	534	247	781	385	288	673
Octubre	605	251	856	338	296	634
Novembre	558	272	830	397	273	670
Desembre	488	191	679	444	410	854
Totals			8,899			7,646

1918. Matèries	Gener	Febr.	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Sbre.	Obre.	Nbre.	Dbre.	Total llibres servits
Administració i Hisenda .	2	3	1	7	7		2		6				28
Agricultura	7	1	5	3	1		2	2	3	1	2		27
Almanacs	5	12			2	14		26	6	3	6	4	88
Amèriques.	5	2	2	2	23	5	9	7	7	10		10	82
Arqueologia.	10	2	4	11	6	13	9	7	5	1	12	5	85
Arquitectura	3	7	10	4	1			2	3	2	1	1	34
Arts i Oficis	46	19	6	16	9	11	17	12	2	7	12	14	171
Astronomia	1	3	5	6	11	12	1	2	4	2	5	2	54
Belles Arts	41	19	9	26	25	19	26	44	35	27	40	33	344
Ciències de l'Enginyer . .	18	4	9	6	9	17	10	1	3	1	1	4	83
Ciències Naturals	10	7	6	21	4	6	4	16	16	4	11	6	111
Diccionaris	59	60	66	57	60	40	165	186	75	53	74	118	1,013
Dret i Legislació.	1	11	13	18	3	4	10	5	1	11	5	4	86
Economia Políticsa. . . .		2	2	1		1	6			1			13
Federació i Regionalisme .	2	2	1	8		1		1		2	1	4	22
Filosofia	68	40	37	41	22	16	52	53	40	73	84	48	574
Física i Química.	27	19	12	23	24	16	65	25	23	29	27	31	321
Geografia.	17	20	5	30	15	11	18	17	63	26	16		238
Història.	65	99	66	63	67	88	88	127	142	62	94	98	1,059
Indústria i Comerç. . . .	65	28	6	5	8	20	1	10	6	12	23	14	198
Instrucció i Educació . .	2	4	2	8	1		1	4	2	2	2	3	31
Literatura.	377	305	209	245	304	279	381	451	391	455	390	319	4,108
Lingüística	21	24	26	35	27	48	25	17	13	12	49	21	318
Marina	1	2	3		3		1	3		2	7		28
Masoneria.	8	6		4	3	1	3		1	1		1	21
Matemàtiques	45	37	30	69	107	75	53	44	34	48	25	11	578
Medicina i Apotecaria . .	16	22	18	53	55	18	8	22	20	16	17	18	283
Milícia		1	1	1	4	2	1		3		12	7	32
Música	32	13	29	36	53	68	22	16	5	46	50	39	409
Política i Sociologia . . .	17	8	17	13	14	12	13	13	31	32	30	18	218
Religió i Moral	13	4	4	5	9	11	3	5	14	15	8	12	103
Revistes i Periòdics . . .	71	48	31	19	34	45	35	26	14	25	24	33	405
Toreig			1	4		6	2			2	1	1	17
Viatges i Guies	16	25	16	7	18	9	11	13	23	15	9	4	166
Total	1,071	859	653	847	929	868	1,044	1,159	999	998	1,038	883	11,348

1919. Matèries	Gener	Febr.	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Sbre.	Obre.	Nbre.	Dbre.	Total llibres servits
Administració i Hisenda .								19					19
Agricultura	2		3	1	3	3	11	2		1			26
Almanacs.	1	10	1	3	1	1	3	2	1	3		3	29
Amèriques.	11	5	5	11	5	4	19	6	13	39	3	6	127
Arqueologia.	12	7	3	4	18	20	40	1	3	10	4	14	136
Arquitectura.	1					5	32	1	2				41
Arts i Oficis	7	2	28	12	13	9	6	8	8	4	17	11	125
Astronomia	3						5		5	3	15	3	55

1919. Materies	Gener	Febr.	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Sbre.	Obre.	Nbre.	Dbre.	Total llibres llegits
Belles Arts	71	71	12	16	27	31	20	14	11	29	7	15	324
Ciències de l'Enginyer . .	6	4	1	2	1	7	7	12	1	6	1		48
Ciències Naturals	12	11	2	17	25	21	11	7	10	42	13	30	201
Diccionaris	134	125	87	57	195	39	57	46	48	54	65	93	1,000
Dret i Legislació	13	12	3	9	19	3	20	5	14	9	3	15	125
Economia Política			3	1	3	1		1	6	1	1	22	39
Federació i Regionalisme .	4	7	4	5	8		10		1	3	1	2	45
Filosofia	35	26	15	15	63	39	50	13	22	33	26	54	391
Física i Química	52	12	11	14	19	14	21	8	13	20	16	18	218
Geografia	19	29	17	12	14	11	25	25	36	6	22	39	255
Història	76	110	99	60	145	55	119	58	135	82	119	124	1,182
Indústria i Comerç	3	17	23	17	15	12	16	8	8	7	12	9	147
Instrucció i Educació . .	1	2	2	9	3	2	1		1		2	1	24
Literatura	210	192	253	200	336	153	335	297	349	288	352	437	3,402
Lingüística	28	43	30	15	36	23	26	6	13	15	10	33	278
Marina			2	2	2	2	3	2	4	1		7	25
Masoneria	3	1	1	3		2		4	10		2		26
Matemàtiques	22	41	5	13	39	45	35	22	14	17	2	1	256
Medicina i Apotecaria . .	26	27	28	24	20	15	19	10	16	8	4	10	207
Milícia	10	7		9	12		7	6		2	3	8	64
Música	21	23	23	18	32	11	10	18	14	15	62	21	268
Política i Sociologia . . .	25	10	17	23	20	9	10	12	38	32	30	21	247
Religió i Moral	8	5	13	4	9	6	18	12	11	18	3	1	108
Revistes i Periòdics . . .	55	40	37	4	62	15	39	27	20	16	21	23	359
Toreig										1		12	13
Viatges i Guies	11	29	16	37	11	18	31	9	6	13	7	9	197
Total	882	877	744	618	1,156	576	1,016	662	833	778	823	1,042	10,007

BIBLIOTECA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. — El dia 29 de novembre de l'any 1918 va obrir-se la reinstal·lació de la Biblioteca en ocasió de celebrar la inaugural de curs aquest feiner i ja antic Centre Excursionista de Catalunya. La sala destinada a contenir aquesta llibreria és agradable i ben disposada, reunint bones condicions de claror i d'aire, essent també excel·lent la il·luminació elèctrica en les tardes, que són les hores oficials en què el servei és prestat. Sota l'encertada direcció de l'arquitecte Josep Danés, s'ha donat a les sales un aspecte com de masia: el mobiliari, entre les parets decorades de llibres, i la situació tranquil·la del local predisposen i exciten al treball.

Respecte a la constitució del fons d'aquesta biblioteca, data des de la fundació de les dues societats excursionistes que precediren a la formació del Centre Excursionista. Totes dues estimularen les relacions i els canvis dels llurs respectius butlletins, l'una amb un aspecte més arqueològic, l'altre amb un caràcter més excursionista, mentrestant que abundaven els donatius dels socis i de diverses entitats. D'ençà que varen ésser refoses, l'augment ha estat més gran a mesura que s'extenia el radi d'acció del Centre. El malaguanyat excursionista Artur Osona, autor de tantes guies de Catalunya, va llegar-hi, en morir, tots els seus llibres; així la biblioteca ha augmentat i creix continuadament àdhuc per compres; podent-se ben comptar que avui està constituïda per uns vuit mil volums.

Com es pot suposar, la riquesa principal d'aquest fons el constitueix el que se'n podria anomenar biblioteca excursionista : sota aquest aspecte és una biblioteca única a Barcelona i potser en moltes altres ciutats. Les col·leccions de revistes franceses, angleses, i especialment dels països muntanyosos, són gairebé sempre completes; la secció pireneista, que la Junta té sempre cura d'augmentar; les publicacions excursionistes de Catalunya, entre les quals és tan nombrosa la del propi Centre, sense deixar de comptar els principals textos catalans de tot temps i del renaixement i les obres de més sovint consulta en els aspectes arqueològic, històric i monumental, podríem dir que, sense detallar, formen aquesta biblioteca, que es pot dir nova, no precisament perquè és nova la instal·lació, sinó perquè s'ha posat novament en valor. — J. M. T.

BIBLIOTECA DEL CONSELL DE PEDAGOGIA (Urgell, 187). — Moviment de la Biblioteca durant l'any 1918.

Llibres extrets de la Biblioteca, amb especificació de llurs matèries:

Matèries	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Jul.	Agost.	Sbre.	Oct.	Nbre.	Dbre.	Total
Obres generals .	11	20	18	18	29	22	40	15	11	6	17	51	258
Filosofia . . .	38	31	35	32	30	30	29	23	32	23	22	43	368
Religió . . .	13	5	10	10	9	4	5	10	3		5	5	79
Ciències socials i pedagogia . .	224	200	218	211	214	164	160	140	142	87	73	183	2,016
Filologia . . .	53	45	47	42	52	40	30	34	17	15	19	37	431
Ciències pures .	99	87	116	214	74	64	72	68	53	49	53	75	1,024
Ciències aplicades	47	58	64	73	65	42	47	24	33	21	25	44	543
Belles Arts. . .	24	20	21	19	25	24	26	18	18	14	17	24	250
Literatura. . .	86	81	98	110	90	80	78	52	66	38	38	82	899
Història . . .	61	43	60	114	48	42	62	53	38	26	22	46	615
Sumes . .	656	590	687	843	636	512	549	437	413	279	291	590	6,483

Moviment de la Biblioteca durant l'any 1919.

Llibres extrets de la Biblioteca, amb especificació de llurs matèries:

Matèries	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Jul.	Agost	Sbre.	Oct.	Nbre.	Dbre.	Tota
Obres generals .	18	14	7	8	66	46	45	30	10	25	38	43	350
Filosofia . . .	46	48	23	35	38	31	20	33	26	24	36	28	388
Religió . . .	9	5	2	5	4	5	8	11	8	5	8	8	78
Ciències socials i pedagogia..	216	152	77	170	175	162	175	187	158	206	209	190	2,077
Filologia . . .	36	38	16	42	56	16	30	25	35	45	50	35	424
Ciències pures .	78	89	46	91	116	63	74	96	79	128	120	120	2,100
Ciències aplicades	32	39	23	44	50	26	28	32	35	53	51	50	463
Belles Arts . .	26	33	16	27	24	31	27	29	32	35	29	35	344
Literatura . .	66	67	27	71	75	73	105	107	75	90	95	104	955
Història . . .	42	47	27	48	53	38	50	48	36	51	58	55	553
Sumes. .	569	532	264	541	657	491	562	598	494	662	694	668	7,732

**INSTITUT DE CULTURA I BIBLIOTECA POPULAR PER LA DONA. — Movi-
ment de la Biblioteca durant els anys 1918 - 1919.**

Nombre de llibres llegits:

Mesos	Biblioteca circulant Llibres deixats a domicili		Biblioteca pública Llibres llegits a la mateixa	
	Any 1918	Any 1919	Any 1918	Any 1919
Gener	1,511	1,809	170	212
Febrer	1,444	1,853	141	158
Març	1,616	1,659	143	109
Abril	1,475	1,637	162	128
Maig	1,364	1,699	140	120
Juny	1,416	1,226	82	68
Juliol	1,241	1,348	74	31
Agost	1,220	1,409	68	27
Setembre	1,177	1,316	68	62
Octubre	957	1,750	85	185
Novembre	1,309	1,960	196	212
Desembre	1,574	1,551	222	155
Total	16,304	19,217	1,551	1,467

Distribució per matèries:

Matèries	Biblioteca circulant Llibres deixats a domicili		Biblioteca pública Llibres llegits a la mateixa	
	Any 1918	Any 1919	Any 1918	Any 1919
Obres generals i Bibliografia . .	677	1,233	135	112
Filosofia	492	528	36	29
Religió-Teologia	502	715	31	30
Ciències Socials-Dret	1,649	1,875	123	116
Filologia	419	300	189	136
Ciències naturals	411	364	40	40
Ciències aplicades	476	419	44	50
Belles Arts	258	226	100	139
Literatura	10,472	12,414	734	733
Història i Geografia	903	1,143	119	82
Total	16,304	19,217	1,551	1,467

Any 1918. — Total de llibres llegits 17,855

Any 1919. — Total de llibres llegits 20,684

BIBLIOTECA DE L'ESCOLA ELEMENTAL DEL TREBALL (Urgell, 187). — La Biblioteca s'obrí el 12 de gener de 1919, amb el doble caràcter de circulant i de presència. Consta d'un miler de volums d'obres elementals en matèries tècniques dins de les especialitats de Mecànica, Electricitat, Arts Tèxtils i Indústries Químiques, principalment. Els llibres es deixen únicament als alumnes de l'Escola, prèvia presentació de

la tarjeta de matrícula, havent de renovar els lectors la inscripció el 15 de setembre. L'estadística següent comprèn, doncs, des del 12 de gener al 13 de setembre de 1919.

Total de lectors 509

Total de llibres deixats :

Ciències pures	663
Ciències aplicades	1,225
Literatura.	513
Història i Geografia	303
Altres matèries	202
Total	2,906

Del 15 de setembre fins a acabar l'any, l'estadística és la següent:

Total de lectors 331

Llibres deixats:

Ciències pures	248
Ciències aplicades	469
Literatura.	574
Història i Geografia	225
Altres matèries	221
Total	1,737

BIBLIOTECA DE LA REIAL ACADEMIA DE MEDICINA I CIRURGIA DE BARCELONA. — Ha rebut en donatiu l'any 1919 la biblioteca del Dr. F. de P. Campà, que comprèn un total de 1,500 volums.

BIBLIOTECA DEL COL·LEGI D'ADVOCATS. — Va rebre durant l'any 1919 la part més important de la biblioteca de l'il·lustre jurisconsult D. G. M. de Brocà, qui la deixà en testament al Col·legi i a la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, concedint a aquell dret de prioritat en l'elecció.

Aquest mateix any de 1919 ha començat a publicar un índex de les obres ingressades, per ordre alfabètic d'autors, el qual seguirà continuant-se en anys successius, en ordre sistemàtic de matèries, com a complement al Catàleg general imprès de la Biblioteca.

«EXPOSICIÓN BIBLIOGRÁFICA DEL QUIJOTE». — En els mesos de febrer i març de 1919, la societat Mutua de Artes y Letras, de Barcelona, organitzà una «Exposición Bibliográfica del Quijote», en el Saló Goya, exposant exemplars de la col·lecció cervantina propietat d'En Joan Sufé.

No detallarem la part més remarcable de la dita exposició, per tal com ja hem tractat d'aquesta col·lecció en el BUTLLETÍ DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA (vol. III, pàg. 132), però sí direm que els organitzadors s'excediren un xic massa al dir que era «la más importante colección de cuantas ediciones de la inmortal obra cervantina se han hecho en todas las lenguas y en el mundo entero». — G.

SEGÓN CONGRÉS UNIVERSITARI CATALÀ (abril 1918). — Al tema IX, *Organització de la Biblioteca de la Universitat*, fou presentada la següent Ponència del director de la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, Sr. Jordi Rubió:

«El pensament que m'ha guiat en les conclusions que tinc l'honor de presentar a l'aprovació del Congrés, es pot resumir en dos punts:

»1. Descentralitzar la nostra Biblioteca Universitària de l'organisme incolor i burocràtic que avui esterilitza la seva activitat.

»2. Articular-la íntimament amb la vida de la Universitat catalana.

»I abans de tot, permeteu que declari palesament que en les meves paraules no s'hi ha de veure cap censura ni cap al·lusió mortificant per al digne personal encarregat de la seva custòdia. A ella han dedicat la vida homes il·lustres en la història de la nostra cultura, des dels temps que En Pau Piferrer en fou son segon bibliotecari. Avui dia els amics benvolguts que la regeixen s'esforcen en trobar medi, dins dels encarcaments avars del pressupost, per a convertir la Biblioteca Universitària en l'instrument viu que els temps demanen, i bona prova de l'eficàcia de llurs iniciatives ens la donà la rica exposició lul·liana que sabé organitzar l'entusiasme de l'actual director. Jo, personalment, i tinc goig de manifestar-ho ací, sols puc dir paraules d'agraïment per la generositat amb què s'hi han facilitat sempre els meus treballs. El defecte està en la màquina i no en els maquinistes, i per això sóc cert que en ells trobarem els nostres primers col·laboradors per a dur a terme la reforma que proposem.

»És innegable que la Biblioteca Universitària viu *en* la Universitat, però no viu *amb* la Universitat. Els alumnes no s'hi senten en ella més a casa seva que a la meritíssima Biblioteca Arús, per exemple. Els professors sols poden influir en forma microscòpica, i pràcticament nul·la, per la petitesa ridícula del pressupost d'adquisicions en les que fa la Biblioteca. Dels llibres novament entrats, mestres i deixebles n'heuen sols de tant en tant un coneixement tardà i deficient. Per culpa d'una organització anacrònica i ineficaç, no serveix per a despertar orientacions ni tempta a l'estudiós amb el prestigi incitant de les novetats literàries i científiques. Les revistes modernes, en realitat, no s'hi troben, o no hi poden ésser consultades abans de formar volum complet; ni un esquitit *Petit Larousse* és a la lliure disposició, per a resoldre en un salt la més petita cita biogràfica o un dubte cronològic. El préstec a domicili no existeix, encara que els reglaments l'autoritzin en forma homeopàtica i sols perquè no sigui dit. Sobretot, i aquest és un cas únic al món, a la biblioteca oficial espanyola *no es permet al públic la consulta del catàleg...* I són ben justes les lamentacions dels bibliotecaris, condemnats a treballar sense il·lusions, fent de guardians d'una riquesa morta i improductiva, amb consignacions irrisòries per a adquisicions, i el que és pitjor, sense confiança en les pròpies forces per a intentar un reviscolament del que en el fons de la seva consciència donen per fracassat.

»La conseqüència és que els professors s'allunyen, sense adonar-se'n potser, de la Biblioteca, i concentren les seves iniciatives en les llibreries auxiliars de les facultats. La Junta de material científic dóna suficients diners per a nodrir amb abundància relativa, poc freqüent en els organismes de l'Estat, unes biblioteques especialitzades, en les quals correspon als professors el dret de proposta i la lliure i molt sovint exclusiva consulta dels volums. ¿Quin catedràtic es basquejarà perquè un llibre entri dins de l'esquitit pressupost que per a noves adquisicions té la Biblioteca Universitària? Molt

més senzill és que el compri la Facultat; el procediment és més ràpid, més segur i de vegades (el cas no per poc freqüent és menys real, tots ho sabem) es presta magníficament a què els alumnes no puguin descobrir la font de la ciència que el professor llueix.

•I els estudiants? La Biblioteca a les tardes és tancada. Al matí obre quatre hores les seves portes, coincidint precisament amb la major part de les classes. Aprofitant mitja hora entre una i altra, molts de vosaltres hi pugeu, com hi havia pujat jo; no hi anàvem d'ordinari a llegir seriosament una obra, amb el repòs propici a la concentració intel·lectual que tenen les hores quan han finit les classes i l'esperit s'aixampla pensant que la ciència és tota altra cosa que el *programa* on se l'estrangula. Ben al contrari, pendents de la campana dels quarts per a no fer tard a la classe pròxima, els alumnes hi solen repassar la lliçó temuda en el llibre de text, si existeix a la Biblioteca, o en els apuntaments posats damunt d'un volum qualsevol, demanat a l'atzar.

•I així veiem com la primera biblioteca de Barcelona pels seus 200,000 volums, de tradició tan catalana per la procedència i naturalesa de sos fons antics, orgull un dia de les nostres llibreries conventuals, disfrutant, mercès al seu prestigi d'establiment oficial, de donatius importantíssims de corporacions i universitats estrangeres, per culpa d'una organització burocràtica, deslligada de tot contacte real, viu en una obscuritat immerescuda. Penseu únicament en com se transformaria, si els mateixos llibres que avui posseeix fossin posats en catàlegs públics a la disposició dels lectors!

•A aconseguir aquest remei s'encaminen les conclusions meves.

•Primer de tot, no hi ha dret a què no sigui plenament, totalment, de la Universitat esdevinguda nostra, la Biblioteca que en ella viu. La *Junta facultativa del Cuerpo* ja ha demostrat prou el que pot fer, perquè segueixi tenint en ella, mentre no sigui possible altra cosa, més jurisdicció que la que l'escalafó del personal exigeixi. La inspecció de la Biblioteca l'ha d'exercir el Senat de la Universitat, i essent aquesta autònoma, ella ha de destinar de sos ingressos la part necessària per al sosteniment de la Biblioteca.

•Hauria de funcionar dirigida per una comissió formada per representants del claustre de professors, un per cada facultat, dos delegats dels estudiants i el cap de l'establiment. Així, professors i alumnes l'estimarien com cosa llur, i ja cuidarien prou que no li manquessin els cabals necessaris. La primera conseqüència d'això fóra el desanquillosament dels reglaments; la modificació dels horaris, els catàlegs per al públic, les seccions de referència, el préstec, vindrien després per elles mateixes.

•Però la vida científica de la Universitat, al costat de la gran biblioteca central i de les seves branques especialitzades en les diverses escoles tècniques, requereix l'existència de biblioteques auxiliars en els Seminaris i Laboratoris. Llur base podrien constituir-la les actuals biblioteques de les facultats, moltes de les quals d'uns anys ençà, mercès a les consignacions per a material científic, resulten indubtablement superiors en cada especialitat als fons de la Universitària. Però el règim que fins ara s'ha seguit en la majoria de les biblioteques nostres de facultat, ha de reformar-se en absolut. Sols la de Lletres, que jo sàpiga, permet que els estudiants la utilitzin. I en unes i altres, el professor té sempre dret preferent, i hi ha llibre que passa la vida fora de la biblioteca. La primera condició d'una biblioteca de seminari o laboratori, és que el que hi concorri hi trobi en tot moment els llibres que puguin ésser-li necessaris. Ja els demanarà a la Central qui vulgui estudiar-los a casa. La llibreria auxiliar és una biblioteca de refe

rència que ha de consultar-se en el mateix lloc, i ha d'ésser utilitzada amb el màxim de facilitats. Un bon catàleg, un llibre d'entrades on els estudiants inscriuen el seu nom, i la clau de la porta concedida a cada un dels admesos, sense altra vigilància que l'honorabilitat de cadascú, veu's aquí l'organització de moltes de les biblioteques alemanyes de seminari.

«Amics i companys : no és hora de detallar un pla de batalla, sinó d'alçar una bandera. De res servrien totes les nostres peticions si no hi posem voluntat i sobretot esperit. Ell és qui ens ha de retornar aquesta biblioteca nostra on s'hi conserven tantes joies del nostre passat literari, salvades en els dies lamentables de la crema dels convents, per un pensament patriòtic dels nostres regidors d'aquell temps. Si en hores d'oblit avar i inconsciència nacional ens la deixàrem pendre, ben castigats n'hem estat. Penseu que mai com ara és en les nostres mans la seva sort. Ja és hora que deixi de merèixer la Biblioteca de la Universitat Catalana el comentari compassiu que sol acompanyar la menció a l'estranger de les biblioteques espanyoles.

«No fa més que deu anys, que uns homes eminents en diverses branques del saber, en aplegar-se per primera vegada per a començar a Catalunya un assaig de vida acadèmica a l'europea, es proposaren com immediat objecte la creació d'una gran biblioteca d'estudi. Ço que semblava un somni, és avui un fet, i la BIBLIOTECA DE CATALUNYA, filla major de l'Institut d'Estudis Catalans, és l'única a Espanya que dóna als estrangers la impressió de trobar-se en un poble de cultura normal. Vosaltres, que avui en fruïu els aventatges, omplint les seves aules, no podeu comprendre el que foren els nostres anys universitaris, mancats de llibres, sense altre mitjà que l'emigració a l'estranger per a trobar-ne. Tant de bo que a l'agrair el desvetllament que en la ciència catalana ha promogut la campanya cultural de la nostra Diputació, en sapiguem capir la seva altíssima ensenyança i tinguem consciència dels deures que com a continuadors seus ens corresponen.»

GIRONA

BIBLIOTECA DEL SEMINARI. — El servei de préstecs durant el curs 1917-1918 ha adquirit major desenrotllament, arribant a 406 les obres deixades, xifra que excedeix quasi del doble a la de l'any anterior. Els lectors a la sala han arribat a 2,791, i els llibres consultats a 4,132. Procedents de donatius particulars la Biblioteca ha adquirit una cinquantena d'obres, algunes d'elles ben notables. També va creixent la Sala Gironina.

En el curs de 1918-1919 els llibres deixats sumen 321. La xifra ha disminuït una mica a causa d'haver-se posat algunes trabes per tal de formalitzar el servei de préstecs. En canvi, el nombre de lectors a la sala augmenta en proporció ben considerable. Els lectors són 8,376, i les obres consultades 15,468.

De donatius particulars s'han adquirit més de 500 volums.

LLEYDA

BIBLIOTECA DEL COL·LEGI D'ADVOCATS. — En 1917 s'instal·laren en dos sales dels baixos del Palau Episcopal d'aquesta ciutat, els 3,000 volums que constitueixen la Biblioteca del Col·legi d'Advocats de Lleyda, per haver-se tancat per ruïnós l'edifici de l'Audiència on era primerament establerta.

VICH

MUSEU EPISCOPAL. — De la seva memòria corresponent a l'any 1918, publicada pel conservador del Museu, Mn. Josep Gudiol, extraiem les notícies següents referents a les adquisicions bibliogràfiques durant l'esmentat període:

«Una de les seccions del Museu que presenta més bones adquisicions es la de bibliografia; ja que, encara que sembli impossible en els temps en que'ns trobem, podem gloriarnos de que hem adquirit disset codices. Entre ells hi ha dos *Missale parvum* del segle xv, abdós en paper; un *Psalterium*, que duu adjunts l'himner y oracioner, escrit en pergami, ab caplletres, que procedeix de Bellpuig de les Avellanes y pot datar de finals del segle xiii; una *Regula Sancti Augustini cum expositione*, que permet atribuhirla al segle xiv, presentant adicions posteriors; ab el que fa parió un *Martyrologium Sanctae Romanae Ecclesiae ab Usuardo confectum*, com l'altre en pergami y bella lletra gòtica, y que tinch indicis per suposar d'Escornalbou; un *Hymnarium glosatum*, quatrecentista, en paper; un Responser y oracioner diurnal, que pertany al segle xvi y no cal dubtar en suposar aragonés; unes *Horae*, incompletes, de fina vitela ab inicials missiades y daurades, probablement escrites al Nort de França, a principis del mil cinchcents; tres volums de fragments de cantorals, dels que n'hi há que s'apropen al segle x y cap full es posterior al xv; un fascicle també musical ab la Missa de Sant Joseph, en pergami y del segle xvii; un formulari notarial del segle xvi; uns sermons castellans y catalans, del meteix temps; dos volúms d'ordinacions de la confraria dels perayres de Vich pertanyents als darrers vint anys del segle xv y primer quart del xvi; y finalment un volúm ab fragments d'una traducció catalana del exemplari del Valeri Máxim pertanyents al llibre IX, escrits en pergami al segle xv, y dos texts en nostra llengua, del segle xiv y següent. Total : els disset volums, alguns d'ells força notables.

«La mateixa secció bibliogràfica ha adquirides encara antigues butlles estampades o miniades, y un exemplar del edicte que, als 22 de Novembre de 1629, dictá el Bisbe de Vich, D. Pere de Magarola, cridant a informació sobre la santedat de vida del *Venerable Fra Miguel Argemir de los Santos*. L'imprés va encapçat ab cinch grabats : el del mitx ab retrato del Venerable compatricl nostre, finat als 10 d'Abril del meteix any 1629, lo que demostra la opinió de virtut eminent en que era tingut Fra Miquel y la importancia y veritat de la representació iconogràfica.

«Pertany a la mateixa secció una tapa o meytat d'enquadrernació, molt preuada per son conjunt y bellesa dels ferros usats al gaufrarla. Es de fusta coberta de bedell, presentant una portalada en la que hi van encloses construccions arquitectòniques, uns sacerdots revestits ab ornaments sagrats, genets lluytant, especie de grius y altres figures, tot indicant la ma d'obra del ple de la catorzena centuria.»

Índex de noms propis

- ABAD LASIERRA**, Manuel, 80.
ABADAL, Raimond d', 95.
ABADAL VALLÈS, Josep, 95, 99.
ABELLA, fra Adrià, 15.
ABELLA, Ramon d', 125.
ABRIL, Salvador, 99.
ACADEMIA ARQUEOLÓGICA DEL PRÍNCIPE ALFONSO, Madrid, 259.
ACADÈMIA DE BELLES ARTS, Barcelona, 248.
ACADEMIA DE BUENAS LETRAS DE BARCELONA, 54-57, 61, 81, 150, 163, 181, 182.
ACADÈMIA DE JURISPRUDÈNCIA, Palma de Mallorca, 166.
ACADEMIA DE LA HISTORIA, REAL, Madrid, 53-56, 225. — *Biblioteca*, 225.
ACADEMIA ESPAÑOLA, REAL, Madrid, 239.
ACADÈMIA I LABORATORI DE CIÈNCIES MÈDIQUES DE CATALUNYA, Barcelona, 95, 239.
ACADEMIA MÉDICO-GADITANA, Cádiz, 178.
ACADEMIA MÉDICO-MATRITENSE, Madrid, 178.
ACADÉMIE DES INSCRIPTIONS ET BELLES LETTRES, París, 207.
ACCIÓ POPULAR, Barcelona, 239, 241.
ACOSTA, Josep de, 28.
ADAM, 168.
ADRIÀ IV, 115, 202.
Ager, 55, 62-64, 66, 67, 71, 202, 205, 206, 262. — *Arxiu d'Ager*, 66. — *Monestir d'Ager*, 62. — *Sant Pere d'Ager*, 64, 66, 67.
AGNESIO, Venerable. — **V. ANYES**, Joan Bta.
Agramunt, 133.
Aguilar, Monestir d', 202.
AGUILAR, Berenguer d', 214, 265.
AGUILAR, Francesc d', 215.
AGUILAR-AMAT, J. B. d', 241.
AGUILÓ, E. K., 235.
AGUILÓ, I., 239.
AGUILÓ, Marian, 15, 27, 83, 171, 184.
AGUSTÍ, Sant, 74, 130, 162, 198, 212, 225. — *De confessione*, 130. — *Mirall del pecador*, 225. — *V. Regla de Sant Agustí*. — **V. SANT AGUSTÍ**, Canonges Regulars de.
AIXUT, Miquel, 101.
AJUNTAMENT DE BARCELONA, 180, 241.
ALAGONA, Pere, 29.
ALAIX, Francesc, prevere, 118.
Alas, 220.
ALBACAR, Eduard, 96.
Albalat, 106.
ALBANA, Cardenal d', 173.
ALBANELL, Joaquim, 93.
ALBAREDA, Dom Anselm Ma., 16, 224, 229, 241.
ALBAREDA TORRENT, Josep, 96.
ALBERT DE SAXÒNIA, 212.
ALBERT EL MAGNE, 211.
ALBERT TORRELLAS, Albert, 99.
ALBERTUS ALBERTINO, 212.
ALBIÀ, Rafael, 261.
ALBORA, Tomàs, 95.
Album pintoresch monumental de Catalunya, 232.
Alcalà de Henares, 9, 28, 30.
Alcalaten, 106, 109.
Alcanar, 150.
ALCOBÉ, Francesc, 102.
ALCOVERRO, Vicente, 178.
ALDAVERT, Pere, 85, 90, 91, 97.
Aldea, 109.
Aldover, 109.
ALEGRE, Gabriel, 121.
ALEGRE, Miquel, 263.
ALEGRE APARICI, Marian Miquel, baró de Castellet, 263, 264.
ALEMANY BORRÀS, Josep, 91, 99.
Alemanya, 174, 176, 232, 243.
Alexandre, 125.
ALEXANDRE III, 65.
ALFAIG, Antoni, 224.
Alfandech, 109.
ALFONS, infant, fill de Jaume II, 262.
ALFONS I de Catalunya-Aragó, 62.
ALFONS III de Catalunya-Aragó, 78.
ALFONS IV de Catalunya-Aragó, 118.
Algarot super feudis, 219.
ALGAZEL, 39.
Alguayre, 65, 71, 206.
Alguer, 14.
ALGUER, Ferrer, 124.
ALIBART, Josep, 94.
Allegacions de taulatgia, 218.
Allegacions en Dret, 218.

- ALLENDE SALAZAR, J., 239.
 ALMARCHE VÁZQUEZ, J., 239.
 ALMARZA, 82.
 ALMASAN, Marquès d', 154.
 Almazora, 105.
 ALMERA, J., 241.
 ALMERICH, Lluís, 100.
 ALMIRALL, Valentí, 87.
 ALMIRALL FORASTÉ, Joan, 88.
 ALMODIS, comtessa de Barcelona, 203.
 ALÓS, Ramon d', 34, 36, 52, 103, 119, 121, 225, 239, 241, 264.
 ALOY, Sant, 130.
 ALSINA, Nicolau, 7.
 ALSINA CLOS, Simó, 88, 92.
 ALTADILL, Agustí, 100.
 ALTARRIBA, Berenguer de, 214.
 ALTARRIBA, Jerònima de, 134.
 ALTARRIBA, Joan de, 134, 139.
 ALTÉS, F., 34.
 ALTURA PUJADA, J., 241.
 ALUJAS BROS, M., 239, 241.
 ALVAR, vescomte d'Ager, 202.
 ALVARADO, Francesc de, 26.
 ALVAREZ, Fra Antonio, 30.
 ALVAREZ, Modest, 94.
 ALVAREZ DE TOLEDO, R., 241.
 AMARGÓS, Joan, 121.
 AMAT, Fèlix, 60.
 AMAT, Joan Carles, 235.
 AMELL, Francisco, 69.
 Amer, Santa Maria d', 67, 70.
 Amèrica, 207, 230.
 AMERIGO VESPUCCIO, 208.
 Ametlla, Mas de la, 109.
 AMIC, J., 102.
 AMORÓS, Carles, 5.
 Ampolella, 109.
 Amposta, 65.
 Andorra, Vall d', 63, 199, 220.
 ANDORRA, Esteve, 101.
 ANDREAS, Johannes, *Apparatus*, 124.
 ANDREU, Bernard, 16.
 ANDREU, Jaume, 83, 244.
 ÀNGEL DEL PAS, P. F. 9. 19.
 ANGELUS DE ARECIO. — *Super Instituta*, 219.
 ANGLADE, J., 239.
 Anglaterra, 174.
 Anglerola, 109.
 ANGLES, Pere Martir, 61, 181.
 ANNA, Santa, 156.
 ANNA DE BRETANYA, 224.
 ANTIC, Joan, 263.
 Antich, 109.
 ANTIOCUS, príncep d'Antioquia, 174.
 Antioquia, 174.
Antiphonarium, *Antifonari*, 213, 224.
 ANTIST, Vicens Justinià, 21, 22.
 ANTONI ABAT, Sant, 206.
 ANTONI DE PÀDUA, Sant, 206, 261.
 ANTONIO, Nicolau, 34, 35, 37, 43, 76, 197.
 Anvers, 34.
 ANYES, Joan Bta., 236. — *Panthaliae libri XXVII*, 236.
Aparatus sexti libri decretalis, 216.
 APARICI, Família. — V. ALEGRE.
 APARICI, Francesc d', 263, 264.
Apocalipsi de Girona, 202.
 ARACIEL, Manuel, 181.
 ARAGAY, Josep, 97.
 Aragó, 6, 13, 33, 61-63, 65-68, 77, 78, 80, 115, 117, 202, 204, 205, 222, 262.
 ARAGÓ, Mn. R., 239.
 ARAGONÉS, Joan B., 96.
 ARAGONÉS, Josep, 93.
 ARAJOL, Joan Bta., 60.
 ARANA, Tomàs, 95.
 ARANDA, Sebastià, 98.
 ARANZADI, T., 241.
 ARAÑÓ, C., 239, 241.
 Arbeca, 206.
 Archavell, 220.
 ARCO, R. del, 239.
 ARDERIU, Enric, 134.
 ARDEVOL, Jeroni, 24.
 Arenes, 109.
 Arenys, 105, 106.
 ARETÍ, Lleonard, 217.
 ARGAMASILLA, J., 239.
 Argel, 177.
 Argolell, 220.
 ARGONI, Gaietà, 199.
 ARGRA, Miquel, prior de Tortosa, 126.
 ARISTÒTIL, 15, 17, 129, 210, 211, 228. — *Política*, 129. — *De Animalibus*, 211. — *Æconomica*, 228. — *Èthica*, 228.
 Arles, 69.
 ARMENGOL, Sant, 73, 74, 82.
 ARMENGOL VIII, comte d'Urgell, 261.
 ARMENGOL X, 262.
 ARMENGOL, comte, 63, 71.
 ARMENGOL, Bernat, 126, 127.
 ARMENGOL, Francesc, 86.
 ARMENGOL, J. M.^a, 241.
 ARNAU, canonge de Barcelona, 65.
 ARNAU, germà del comte de Pallars, 262.
 ARNAU, Jaume, 148.
 ARNAU DE VILANOVA, 236. — *De somniorum interpretatione*, 236.
 ARPA, S., 239.
 ARRIUS, 81.
Art de ben morir, 229.
Art de Notaria, 219.
 Artana, 105.
 ARTELL, Josep, 101.
 ARTIGAS AMAT, 241.
 ARTÍS, Avel·lí, 94, 99, 100.
 ARTÍS, Manuel, 93.
Arts de còpies, 219.
 ARÚS, J., 239, 241.
 ARXIU CAPITULAR DE TORTOSA, 103-131.
 ARXIU CAPITULAR DE VICH, 200, 205.
 ARXIU CATEDRAL DE BARCELONA, 6, 58, 67.
 ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ, Barcelona, 197, 262.
 ARXIU DE PROTOCOLS, Palma de Mallorca, 209.
 ARXIU EPISCOPAL, Barcelona, 58.
 ARXIU EPISCOPAL DE VICH, 231.
 ARXIU HISTÒRIC NACIONAL, Madrid, 32, 33, 224.
 ARXIU MUNICIPAL DE BARCELONA, 5, 233, 234.

- ARXIU NOTARIAL, Barcelona, 233.
 ASALTO, comte de l', 59.
 ASCHERA, Francesc, canonge, 123.
 ASIN, Miguel, 137, 195.
 ASMARATS, Josep, 89.
 ASOCIACIÓN DE ARQUITECTOS DE CATALUÑA, Barcelona, 241.
 ASOCIACIÓN DE LOS AMIGOS DEL LIBRO, Barcelona, 239.
 ASSOCIACIÓ GENERAL DE METGES DE LLENGUA CATALANA, Barcelona, 241.
 ASSOCIACIÓ PROTECTORA DE L'ENSENYANÇA CATALANA, Barcelona, 241.
 ASTOR, Pere, 106.
 ASTRUCH, Bernat, 125.
 ATENEU BARCELONÈS, Barcelona, 244. — V. BIBLIOTECA DE L'ATENEU BARCELONÈS.
 ATENEU ENCICLOPÈDIC POPULAR. Secció d'Excursions, Barcelona, 99.
 ATREBATENSIS, Thomae. — V. LE MEYSIER, Tomas.
 Auctores, 218.
 AUREMBIAIX, comtessa d'Urgell, 63.
 AURO, 132.
 Àustria-Hongria, 243.
 ÀUSTRIA, Joan de, 13, 15.
 Autun, 193. — *Seminari d'*, 193.
 Auvernya, 174.
 AUZIAS MARCH, Pere, 134.
 Avellanes, Monestir de les, 52-54, 57, 58, 62-64, 69, 72, 74, 77, 78, 79, 200, 201, 279.
 AVENÇ, Llibreria L', Barcelona, 239.
 AVENIS, Joan de, batxiller en sacra pàgina, 126.
 AVERROES, 42.
 AVICENA, 212.
 Avila, 165.
 Avingañia, Convent d', 66, 68.
 Avinyó, 68, 175.
 AXADA, Antoni, 263.
 AXADA, Miquel, 263.
 AYALA. — V. LÓPEZ DE AYALA, Pedro.
 AYANT, Miquel, 99.
 AYMAR, José, 179.
 AYMAR PUIG, Antoni, 260.
 AYNÉ, Joaquim, 88, 93.
 AYNETO, J., 241.
 AYTÓ, 58, 60.
 AZZOLINI, Decio, 165.
 Babilònia, 153.
 BABRA, Salvador, 10, 20, 24, 28, 29.
 BACKER-SOMMERVOGEL, 32, 34.
 Badaluch, 106, 109.
 Baden, 176.
 BADIA, Francesc, 90, 92, 94.
 BADIA, Pau, 197.
 BADÓ, Francesc, 85.
 BADUELL VILA, Ovidi, 92.
 Baeza, 26.
 Bagà, Sant Llorens de, 70, 199. — *Monestir de*, 70, 199.
 BAGES, Damià, 8, 23, 24.
 BAGUÀ, Josep, 92, 94.
 BAILEY HURST, Mr., 239.
 BAJULI. — V. BATLLE.
 Balaguer, 24, 53, 60, 72, 78, 115, 202, 203, 206, 220. — *Convent de Franciscans*, 53.
 BALDO, 219.
 BALLESTER, Fra Antoni, arquebisbe d'Atenes, 112.
 BALLESTER, Vicens A., 98.
 BALLESTER CASTELLO, 241.
 BALLETO, Josep Joan, 7.
 BALMES, Antoni, 185.
 BALPARDA, G., 239.
 BALTÀ, M. A., 241.
 BALUZE, E., 201.
 BALVEY, T., 239.
 BANÚS, Alexandre, 8, 29.
 Banyeres, 214.
 Banyoles, monestir de, 61, 63, 67, 71, 204. — *Arxiu del Monestir de*, 63. — *Sant Esteve de*, 67.
 Banys, 149, 150.
 BAQUÉ, Antoni, 98.
 Barbarà, 203.
 BÀRBARA, Santa, 157.
 Barbastro, 64.
 BARBER, Josep, 54.
 Barcat, 109.
 BARCELÓ, Frederic, 94, 95.
 Barcelona, 5, 6, 8, 11-32, 34-36, 44, 45, 53-56, 58, 61, 63-68, 71-78, 80-84, 111, 115, 127, 130, 150-152, 154, 160, 165, 168, 170, 171, 175-178, 180, 181, 184, 186, 190, 193, 194, 198, 204, 206, 221-225, 227-229, 231-237, 242, 244, 245, 248, 259-264, 273, 277. — *Acadèmia de Sant Tomàs d'Aquí*, 164, 165. — *Arrepentides*, 72. — *Biblioteca del Convent de Santa Caterina*, 181. — *Catedral de*, 54, 58, 82, 186, 190. — *Ciutadella*, 72. — *Col·legiata de Santa Anna*, 204. — *Convent de Jesús*, 15. — *Convent de la Mercè*, 180. — *Convent de Predicadors*, 126, 127. — *Convent de Santa Caterina*, 21, 61, 68, 72, 165, 181, 182. — *Convent de Sant Francesc*, 184. — *Església de Bellem*, 56. — *Església del Pi*, 5, 72. — *Església de Santa Anna*, 69, 72. — *Església de Santa Madrona*, 68. — *Església de Santa Maria del Mar*, 66, 167, 261. — *Església de Sant Jaume*, 7, 62, 261. — *Església de Sant Miquel*, 224. — *Església de Sant Pau del Camp*, 70-72, 168. — *Estudi general*, 264. — *Hospital de Misericòrdia*, 72. — *Hospital d'En Colom*, 72. — *Hospital de Sant Llatzer*, 72. — *Hospital de Sant Sever*, 72. — *Jerusalem*, 72. — *Junqueres*, 69. — *Monestir de Sant Agustí*, 7, 28. — *Monestir de Sant Francesc*, 14. — *Monestir de Sant Pere de les Puelles*, 64, 68, 72. — *Montesión*, 72. — *Montjuich*, 159. — *Nazaret*, 69, 72. — *Nostra Dona del Coll*, 67. — *Nostra Dona del Port*, 67. — *Santa Eulària del Camp*, 69, 72. — *Teatre Principal*, 263. — *Valldon-*

- zella, 71, 72. — V. ACADEMIA DE BELLES ARTS. ACADEMIA DE BUENAS LETRAS. ACADEMIA I LABORATORI DE CIÈNCIES MÈDIQUES DE CATALUNYA. ACCIÓ CATALANA. ACCIÓ POPULAR. AJUNTAMENT DE BARCELONA, ARXIU CATEDRAL. ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ. ARXIU EPISCOPAL. ARXIU MUNICIPAL. ARXIU NOTARIAL. ASOCIACIÓN DE ARQUITECTOS DE CATALUNYA. ASOCIACIÓN DE LOS AMIGOS DEL LIBRO. ASSOCIACIÓ GENERAL DE METGES DE LLENGUA CATALANA. ASSOCIACIÓ PROTECTORA DE L'ENSENYANÇA CATALANA. ATENEU ENCICLOPÈDIC POPULAR. AVENÇ, Llibreria L'. BÈLGICA, Consulat de. BIBLIOTECA ARÚS. BIBLIOTECA CAPITULAR DE LA SEU. BIBLIOTECA DE CATALUNYA. BIBLIOTECA DE LA REIAL ACADEMIA DE MEDICINA I CIRURGIA DE BARCELONA. BIBLIOTECA DE L'ATENEU BARCELONÈS. BIBLIOTECA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. BIBLIOTECA DEL COL·LEGI D'ADVOCATS. BIBLIOTECA DEL CONSELL DE PEDAGOGIA. BIBLIOTECA DE L'ESCOLA ELEMENTAL DEL TREBALL. BIBLIOTECA DEL FOMENTO DE LA PRODUCCIÓ NACIONAL. BIBLIOTECA DEL FOMENTO DEL TRABAJO NACIONAL. BIBLIOTECA DE L'ORFEO CATALÀ. BIBLIOTECA DEL SEMINARI. BIBLIOTECA UNIVERSITARIA. CÁMARA MUTUA DE LA PROPIEDAD URBANA. CÁMARA OFICIAL DE LA PROPIEDAD URBANA DE BARCELONA. CÁMARA OFICIAL DEL LIBRO. CAMBRA DE COMERÇ I NAVEGACIÓ DE BARCELONA. CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE L'INDÚSTRIA. COL·LEGI D'ADVOCATS. COMISSIÓ PROTECTORA DELS OCELLS.
- COMITÉ LITUANIEN. CONGRÉS (II) DE METGES DE LLENGUA CATALANA. CONSELL DE PEDAGOGIA. CONSISTORI DELS JOCS FLORALS DE BARCELONA. DIPUTACIÓ DE BARCELONA. DIRECCIÓ D'INSTRUCCIÓ PÚBLICA DE LA MANCOMUNITAT. ESCOLA D'ALTS ESTUDIS COMERCIALS. ESCOLA D'ARQUITECTURA. ESCOLA DE BELLES ARTS. FACULTAT DE MEDICINA. FOMENT DE PIETAT CATALANA. GALERIES LAYETANES. HOSPITAL DE LA SANTA CREU. INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL. INSTITUT AGRÍCOLA CATALÀ DE SANT ISIDRE. INSTITUT DE CULTURA I BIBLIOTECA POPULAR PER LA DONA. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. INSTITUT D'ORIENTACIÓ PROFESSIONAL. INSTITUTO CATALÁN DE LAS ARTES DEL LIBRO. JULIANS, Confraria dels. JUNTA DE CIÈNCIES NATURALS. JUNTA DEL PUERTO. JUNTA DE SANIDAD. MANCOMUNITAT DE CATALUNYA. MUSEU DEL PARC. MUSEU MARTORELL. MUSEU SOCIAL. MUTUA DE ARTES Y LETRAS DE BARCELONA. OFICINA D'ESTUDIS JURÍDICS. PIA ALMOYNA. SANG, Confraria de la. SERVEI DE TELÈFONS DE LA MANCOMUNITAT. SOCIETAT GEOGRÀFICA DE BARCELONA. SOCIETAT PROTECTORA DELS ANIMALS I DE LES PLANTES DE CATALUNYA. UNIVERSITAT DE BARCELONA. VEREIN GERMANIA.
- BARDINA, Joan, 96.
BARNADAS, Sebastià, 96.
BARÓ. — V. JUCEP BARÓ.
BARÓ, Santiago, 89, 90.
BAROZZI, L., 208.
BARRAU, L., 260.
BARRAVÉS, 68.
BARRULL, Montserrat, 11.
BARRUYER, P., 165.
- BARTHOLOMEUS SANTI. — *Epistolare*, 217.
BARTOLUS, 219.
BARUCCI, C., 239.
BAS JORDI, Joan, 52, 239.
BASCARA, 202.
BASSEDA, J., 239.
BASTART, Isidre, 99.
BASTIDA, Pau, 92.
BATLLE, Joan, 234, 239.
BATLLE, Pere, 126, 127.
BAXARIAS, Bartomeu, 96, 239.
BEATUS DE LIEBANA, 192, 202. — *Apocalipsis*, 192. 202. — V. *Apocalipsi* de Girona.
BEAUVAIS, Vicens de, 223.
BEER, R., 221.
BELARMINO, Robert, 165.
BÈLGICA, Consulat de, 239.
Bellesguart, 150.
Bellmunt, 202.
Bellpuig de les Avellanes, Monestir de. — V. Avellanes, Monestir de les.
BELLSOM. — V. BONET BELLSOM.
Bellvehí, 134.
Benavarre, 68.
BENAVENT, P., 241.
Benavente, 30.
BENDIR, E., 239.
BENDIT, Daví. — V. DAVI BENDIT
BENET, Sant, 16, 191, 224. — *Regula S. Benedicti*, 191. — *Regla de*, 224.
BENET XIII, 114, 173.
Benicarló, 112.
Benifallet, 109, 117.
Benifazà, 109.
Beni-Guerau, 109.
BERDÓS, Víctor, 87.
BERDÓS COLL, Modest, 237.
BERENGUER, arquebisbe de Tarragona, 204.
BERENGUER, Cardenal, 130. — *Tractatus Confessionis* (Summa), 130.
BERENGUER IV, comte de Barcelona. — V. RAMON BERENGUER IV.
Berga, 64, 68, 69, 214. — *Sant Llorens*, 69.

- BERGA I D'ALIAGA, Felip de, 158.
 Berlín, 208.
 BERNAD I DURAN, Josep, 162.
 BERNAT, Sant, 206.
 BERNAT DE CORLEONE, Beat, 206.
 BERNAT PELEGRÍ, bisbe de Barcelona, 65.
 BERNIS, Josep M.^a, 88, 89.
 BERNUZ, Pere, 47.
 BERTRAN, F., 87.
 BERTRAN, Josep, 88.
 BERTRAN, M. J., 241.
 BERTRAN PIJOAN, L., 239.
 Beruela, Veruela, 196.
 Besalú, 62, 67, 69, 70, 172, 173, 205. — *Santa Maria de*, 69, 172, 173. — *Sant Pere de*, 62, 67, 70.
 BESALÚ, Guillem, 267.
 Besora, 202.
 Betlem, 161.
 Bíblia, 220.
 BIBLIOGRAPHICAL (THE) SOCIETY OF AMERICA, New-York, 230.
 BIBLIOTECA AMBROSIANA, Milà, 221. — *Iliada*, 221.
 BIBLIOTECA APOSTÒLICA VATICANA, Roma, 221, 241.
 BIBLIOTECA ARÚS, Barcelona, 85-88, 270, 276.
 BIBLIOTECA BODLEIANA, Oxford, 191.
 BIBLIOTECA CAPITULAR DE LA SEU, Barcelona, 186, 194.
 BIBLIOTECA DE CATALUNYA, Barcelona, 12-14, 17, 22, 26, 52, 53, 85-102, 149, 198, 171, 184, 192, 213, 228, 229, 234, 243-245, 248, 260, 262-264, 275, 276, 278. — *Adquisició de manuscrits*, 250. — *Adquisició d'incunables*, 252. — *Arxiu de la*, 260. — *Arxiu de la Batllia de Cardona*, 264. — *Arxiu del Hospital de la Santa Creu*, 262. — *Biblioteca Dalmases*, 171, 244. — *Biblioteca Prat de la Riba*, 249. — *Catàleg general de biblioteques de Barcelona*, 248. — *Catàlegació*, 247. — *Col·lecció Bonsoms*, 249. — *Col·lecció Furnó*, 259. — *Donatius*, 242. — *Estadística*, 239. — *Servei de préstec*, 247.
 BIBLIOTECA DE LA REIAL ACADEMIA DE MEDICINA I CIRURGIA DE BARCELONA, 275.
 BIBLIOTECA DE L'ATENEU BARCELONÈS, Barcelona, 17, 24, 26, 85-89, 91-93, 97-99, 101.
 BIBLIOTECA DEL CAPITOL DE TORTOSA, 103-131.
 BIBLIOTECA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, Barcelona, 89, 98-102, 272.
 BIBLIOTECA DEL COL·LEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA, 18, 275.
 BIBLIOTECA DEL CONGRÉS, Washington, 231.
 BIBLIOTECA DEL CONSELL DE PEDAGOGIA, Barcelona, 273.
 BIBLIOTECA DE L'ESCOLA ELEMENTAL DEL TREBALL, Barcelona, 274.
 BIBLIOTECA DEL FOMENTO DE LA PRODUCCIÓN NACIONAL, Barcelona, 89.
 BIBLIOTECA DEL FOMENTO DEL TRABAJO NACIONAL, Barcelona, 95, 99-101.
 BIBLIOTECA DEL MONESTIR DE MONTSERRAT, 12, 16, 224, 225.
 BIBLIOTECA DE L'ORFEO CATALÀ, Barcelona, 93.
 BIBLIOTECA DEL SEMINARI DE BARCELONA, 22.
 BIBLIOTECA DE MAHÓ, 24, 29-31.
 BIBLIOTECA EPISCOPAL DE VICH, 16-18, 26, 29.
 BIBLIOTECA NACIONAL DE MADRID, 13, 15, 57, 225, 239.
 BIBLIOTECA NACIONAL DE PARÍS, 193, 208.
 BIBLIOTECA POPULAR PER LA DONA. — V. INSTITUT DE CULTURA I BIBLIOTECA.
 BIBLIOTECA REAL, Madrid, 205, 221-223.
 BIBLIOTECA UNIVERSITÀRIA DE BARCELONA, 12, 15-24, 26-31, 169, 276-278.
 BIBLIOTEQUES POPULARS DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA. — V. Borges Blanques. — V. Canet de Mar. — V. Olot. — V. Sallent. — V. Valls. — V. Vendrell.
 Bigorra, 214.
 Bilbao. — V. CAMBRA DE COMERÇ DE BILBAO. — V. *Mensajero del Corazón de Jesús*, El.
 BISBAL, Guerau, 136.
 Bitem, 105, 109, 116, 130.
 BLANCA, Infanta d'Aragó, 205.
 BLANCH, José, 63.
 BLASCO, Manuel Manuel. — V. MANUEL BLASCO, Manuel.
 BOAÇA, F. A. de, 132.
 BOADES, Bernat, 171. — *Llibre dels fets d'armes de Catalunya*, 171.
 BOECI, 125, 219. — *De Consolatione*, 125, 219.
 BOFARULL, Francesc de, 137.
 BOFARULL, Pròsper de, 122.
 BOFILL, A., 241.
 BOFILL, Joaquim, 87.
 BOFILL MATAS, J., 239.
 BOFILL MATAS, Srta. C. M.^a, 241.
 BOFILL PITCHOT, J., 241.
 BOHIGAS TARRAGÓ, Pere, 101.
 BOIL, P. Bernard, 56, 81.
 BOIX, Bonanat de, 266.
 BOIX, Joan, 229.
 Bolbon. — V. Bulbiente.
 BOLOIX, Jaume, 93.
 Bolunya, 126.
 BONADONA, Jueva, 133.
 BONARES. — V. GORDISALBO, Pere.
 BONARES, Joan, 111.
 BONAVENTURA, Sant, 210.
 BONAVIA, Salvador, 87, 92, 100, 101, 239, 241.
 BONDIA, Gumersind, 94.
 BONET, Antoni, 136.
 BONET, Nicolau. — *Metaffsica*, 219.
 BONET BELLSOM, 133.

- BONIFACI, Sant, 206.
 BONILLA SAN MARTÍN, A., 239, 241.
 Bonrepós, monestir de, 72, 79, 200, 201, 205.
 BONSONS, I., 239, 244, 249.
 BORBON, Cardenal de, 177.
 BORDALBA, Joan, lector de Tortosa, 127.
 Borges Blanques, 269, 270. — *Biblioteca Popular de*, 269, 270.
 BÒRGIA, cardenal, 183.
 BORJA, Roderic de, 223.
 BORRÀS, Vda., 238, 245.
 Borriol, 108.
 BORROMEU, Carles, cardenal, 26.
 BORRUELL, Melcior, 107.
 BOSCH, Llibreria, 241.
 BOSCH FARRÓS, Joan, 89.
 BOSCH GIMPERA, P., 239, 241.
 BOSCH I SOLDEVILA, Pere, 165, 166. — *Sermó dels Ignoscents*, 165.
 BOSTON PUBLIC LIBRARY, 231.
 BOTELLER, Antoni, metge, 127.
 BOTIN, Pere, 6.
 BOUILLON, Godofred, 174.
 BOVÉ, Salvador, 92.
 BOVER, Joaquim M.^a, 184, 207.
 BOXI, Lázaro, 11.
 BRACH PIERA, Francesc, 88.
 Breda, Sant Salvador de, 67, 70.
 BREMON SENIOFRED, 64.
 BRESMIAT, Maurici, 210.
Breviari, 126, 211, 214, 217, 218.
Breviari, de Tortosa, 126.
 BROCÀ, Fèlix de, 243.
 BROCÀ, G. M. de, 239, 243, 275.
 BROSSA, J., 239.
 BRU SANCLEMENT, Joan, 89.
 BRUGADA, Adolf, 85.
 Brull, 203.
 BRUNER PRIETO, F., 241.
 BRUNET, G., 241.
 Brussel·les, 207, 226.
 BÜCHELS, Dr., 35, 36, 37.
 BUENO, Blai, 202.
 BUENO, Pasqual, 168.
 BULBENA, Evell, 97.
 BULBENA EXTRANY, Joan, 96.
 Bulbue, 196.
 Burcenit, 202.
 Burgos, 165.
 BUXAU, Francesc, 94.
 Buxó, Bonanat de, 214.
 Buxó, Joan B., 91.
 Cabacets, 116.
 CABALLERIA, Domènec, 97.
 Cabanes, 105.
 Caborrech, 109.
 Cabrera, 171.
 Cabres, castell de, 105.
 CABRIT, Miquel, impressor, 233, 234, 235.
 Cádiz. — V. ACADEMIA MÉDICO-GADITANA.
 Calaceit, 106, 109.
 Calaf, 70, 205.
 Calahorra, 51.
 CALAMANDA, Santa, 207.
 Calatayud, 32, 33, 36, 37.
 CALDERÓ, Antoni, 97.
 CALIÇ, Bernat, 184.
 CALL, Enric, 89.
 CALVET, Eduard, 95.
 CALVOMONTE, Esteve de, mestre en sacra pàgina, 126.
 CALZA, Francesc, 15.
 CÁMARA DE COMERCIO DE GERONA, 241.
 CÁMARA MUTUA DE LA PROPIEDAD URBANA, Barcelona, 241.
 CÁMARA OFICIAL DE LA PROPIEDAD URBANA DE BARCELONA, 237. — *Biblioteca de la*, 237.
 CÁMARA OFICIAL DEL LIBRO, Barcelona, 239.
 Camarasa, 78.
 CAMARASA, Ramon, 260.
 Camarlés, 109.
 CAMBÓ, F., 241.
 CAMBRA DE COMERÇ DE BILBAO, 239, 241.
 CAMBRA DE COMERÇ I NAVEGACIÓ DE BARCELONA, 239, 241, 249.
 Cambridge, 186.
 CAMBRILS, Bernat de, 105.
 Camí-de-València, 109.
 CAMÓS, Marc Antoni, 7, 28.
 CAMPÀ, Dr. F. de P., 275.
 CAMPANERA, Eulària, 7.
 CAMPENY, Damià, 260.
 CAMPMANY, Ramon, 93, 94.
 CAMPOMANES, Pere de, 73.
 Campos, 109.
 CAMPOS MUNILLA, M. de, 239.
 Campredó, 109.
 Camprodon, monestir de, 63, 66-68.
 CAMPS, Adolf, 91.
 CAMPS, Agustí, 99.
 CAMPS, Joan, 111.
 CAMPS, Pere de, 228.
 CAMPS, Pere, notari, 110, 111, 120, 121, 127.
 CAMPS ARNAU, Joan, 92.
 CAMS, Gaspar, notari, 133.
 Camvim, 63.
 CANAHUY, Domènec, canonge, 126.
 CANALS, Fra Antoni, 59. — *Traducció del Valeri Màxim*, 59, 279.
 CANALS, Pere, 166.
 CANDIA, P. de, *De communicatione ydiomatum Ihesu Xristo*, 129.
 CÀNDIDA, Santa, 109.
 Canet de Mar, 262, 269. — *Biblioteca Popular de*, 269.
 CANEVARY, Demetri, 231.
 CANIBELL, Eudald, 83, 231, 232, 235.
 Canillo, 220.
 CANTELL, Ladislau, 100.
 CANUT, Francesc, canonge, 126.
 CANYELLAS, J., 250.
 CAPDEVILA, J., 239.
 CAPDEVILA, Jacint, 89.
 CAPDEVILA, Josep, 94.
 Capella, 202, 205. — *Arxiu de la Vila de*, 202, 205.
 CAPILLA, Fra Andreu, 23.
 CAPITOL CATEDRAL DE TORTOSA, 104, 110, 116, 119, 121, 125, 126.
 CAPMANY, Antoni de, 56, 233.
 CAPÓ, Miquel, 33.
 CAPUTXINS DE SARRIÀ, PP., 241.
 CARAFA, cardenal, 183.
 CARBONELL, P. M., 225, 227. — *Croniques de Hespània*, 227.

- CARBONELL, Roland, 216.
 CÀRCER, 163.
 Cardona, 63, 66, 69, 70, 80, 200, 205, 206, 213-215, 264, 268. — *Arxiu de Cardona*, 63, 200. — *Arxiu de la Batllia de*, 213-215, 264. — *Santa Maria de*, 200, 268. — *Sant Miquel de*, 213, 214. — *Sant Vicens de*, 69.
 CARDONA, abat de, 146, 200.
 CARDONA, duc de, 154, 200.
 CARDONA, Antoni de, ardiaca de Cuylla, 123.
 CARDONA, Antoni de, duc de Sesa, 28.
 CARDONA, vescomte de, 267.
 CARDONA, Enrique de, 28.
 CARDONA, Sor Isabel de, 22.
 CARDONA, Joan B., 114.
 CARDONA, Joan, dominicà, 214.
 CARESMAR, P. Jaume, 52-82, 122.
 CARINÉS, F., 89.
 CARLEMANY, 190, 193.
 CARLES III, d'Espanya, 36, 63, 177.
 CARLES IV, d'Espanya, 176.
 CARLES V, I d'Espanya, 13, 14.
 CARLES VI, emperador, 81.
 CARLES, Rafael, 7.
 CARNER, J., 241.
 CARPZOVI, 198.
 Carrascal, 106, 109.
 CARRERA, Joan, 244.
 CARRERAS, Frederic, 90.
 CARRERAS, Josep M., 102.
 CARROZ I DE CENTELLAS, Lluís de, comte de Quirra, 15.
 CARSELIO, 163.
 CARSI, Ricard, 98.
 Cartagena, 22.
Cartularis de Tortosa, 114-118.
 CARVAJAL VARGAS, Luis Fermín de, comte de la Unión, 177.
 CASADESÚS, J., 239.
 CASAL CATALÀ, Buenos Aires, 241.
 CASALS, Francesc, 185.
 CASALS, Pere, 95.
 CASAMITJANA, Ferran, 97.
 CASANOVAS, Domènec, 86.
 CASAS, Josep, 92.
 CASES PROVINCIALS DE CARITAT I DE MATERNITAT, Barcelona, 241.
 CASSADÓ, Joan, 16.
 CASSADOR, Jaume, 110, 111.
 Casserres, 68, 220.
 CASSIANO, Jaume, 17.
 CASSIODOR, 221.
 CASTANYER, Josep, 101.
 CASTAÑA, Josep, 90.
 CASTAÑÉ, Joan Tomàs, 86.
 CASTAÑÉ, Josep, 92.
 Castella, 13, 70, 78, 79.
 CASTELLÀ, Lluís J., 96.
 CASTELLÀ, Salvador, 92.
 CASTELLÀ RAICH, G., 52, 166, 239, 241.
 CASTELLAR, JAUME, 22.
 Castellbó, 199. — *Arxiu de la Col·legiata*, 199.
 Castellbó, Santa Cecília de, 72, 199.
 CASTELLET, baró de. — V. ALEGRE APARICI, Marian Miquel.
 CASTELLET, Bernat, dominicà, 127.
 Castellfedrel, 105.
 Castellfolit de Riubregós, 214.
 Castellnou, 109.
 Castelló, 173.
 Castelló d'Empúries, 69.
 CASTELLS, F. J., 90.
 CASTRIS, Joan de, 119, 123, 126.
 CASULLERAS, Josep, 97.
 CATACANA, Mossen, 7.
 CATALINA TOMÀS, beata, 184.
 Catalunya, 13, 55-57, 59-61, 63, 66-69, 72, 74, 77, 80-82, 145, 154, 175, 177, 186, 194, 199, 201, 217, 221, 225, 232, 235, 237, 242-244, 248, 262-264, 272, 273, 278.
 CATERINA, Santa, 172.
 CATERINA DE SENA, Santa, 21.
 CATÓ, 212.
 CAULIAC, Guiu de, 236. — *Inventari o col·lector de cirurgia*, 236.
 CAVALER, ESTRUCH. — V. ESTRUCH CAVALER.
 CAVALLER. — V. JUCEP CAVALLER. — V. SALOMÓ CAVALLER. — V. SAMUEL CAVALLER.
 CAXANES, Bernat, 28.
 CENDRAD, Jaime, 26, 28. — *Censura Eclesiàstica, Tractat sobre la*, 217.
 Centellas, 15.
 CENTELLAS, Baltasar de, 22.
 CENTRE AUTONOMISTA DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA, Barcelona, 96.
 CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, Barcelona, 232, 239, 241, 244, 249. — V. BIBLIOTECA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA.
 CENTRE EXCURSIONISTA DE LA COMARCA DE BAGES, 241.
 CERCÓS, Pere, 94.
 CERDÀ GRAU, Ramon, 88.
 Cerdanya, 14, 77, 207, 220.
 CERVANTES, Miquel de, 8, 9, 14, 275.
 Cervera, 18, 55, 133-137, 140, 145, 146, 151, 199, 201, 233. — *Aljama*, 134, 136, 137, 145. — *Arxiu Històric de Cervera*, 134-136, 146. — *Call de*, 135, 137, 140. — *Cap Corral*, 137. — *Universitat de*, 233.
 CERVERA, 163.
 CERVERA, Guillem de. — V. GUILLEM DE CERVERA.
 CERVERA, Rafael, 263.
 CERVERA, Santiago, 87.
 CERVERO, Jaume, canonge, 114, 117.
 CERVERO, Joan, 117.
 Ceuta, 177.
 Chartres, 193. — *Biblioteca de Chartres*, 193.
 CHATELAIN, E., 122, 186, 189, 191, 193.
 Cherta, 109.
 CHIA, M., 239.
 CHOPIN, Frederic, 207.
Chronicon Dertusense, català, 115.
Chronicon Dertusense, llatí, 116.
 CICARELLI, Andreu, 224.

- CICERÓ, 210, 211, 218.—*De Oficis*, 211. — *Epistolare*, 217. — *Epistoles*, 210, 211. — *Opera*, 218.
- CIGÓ, Jaume. — *Cigonina contra maleficis*, 123, 124.
- CIRERA, Josep M., 208.
- CITEAUX, 121.
- CIUGÓ. — *Tractatus divine contemplationis*, 129.
- CIURANA, 60.
- CIURANA, Antoni, 95.
- CIUTADILLA, 183. — *Convent de Sant Francesc*, 183.
- CLIVITESSA, 224.
- CLADERAS, Jaume, 93.
- CLAPÉS, Joan, 97.
- CLARIANA, 134.
- CLASCAR, Frederic, 250.
- CLAUSOLLES, Romà A. de, 92.
- CLERCH, Jaume, 98.
- CLIMENT, bisbe de Barcelona, 59.
- CLIMENT, papa, 206.
- CLIMENT V, 63, 66.
- CLIMENT VIII, 62, 71.
- CLIMENT, Francesc, 122.
- CLIMENT NOLLA, Joan, 101.
- CLOS, Feliu, 90.
- CO BORREL, Ramon, 90.
- COANER, 267.
- COBET, priorat de, 205.
- COCI, Jordi, 45-49, 231, 232.
- COPEN, Salomó. — V. SALOMÓ COPEN.
- COHEN, Salomó. — V. SALOMÓ COPEN.
- COLL, fra Jaume, 220.
- COLL, Rafael, 91.
- COLL-DEL-ALMA, 109.
- COLL DE NARGO, 220.
- COLLECTARIUM, 220.
- COL·LEGI D'ADVOCATS, Barcelona, 18, 241, 249. — V. BIBLIOTECA DEL COL·LEGI D'ADVOCATS DE BARCELONA.
- COL·LEGI DE MONTE SION, Palma de Mallorca, 32, 34, 37.
- COL·LEGI DE NOSTRA SENYORA DE LA SAPIÈNCIA, Mallorca, 34, 37.
- COL·LEGI DE SANT IGNASI, Sarrià, 36, 239.
- COL·LEGI DE SANT ISIDOR, Roma, 34, 37.
- COL·LEGI DE SANT MARTÍ, Palma de Mallorca, 32.
- COLMENARES, Joan de, abat, 202.
- COLOMER, Antoni, 99.
- COLOMERS, Guillen de, 214.
- COLOMINES ROCA, J., 241.
- COLON, Cristòfol, 56, 81.
- COLUBÍ, J. M., 239.
- COMA, fra Pere Màrtir, 27.
- COMAS, Guillem Pere, 228.
- COMAS, Pau Josep, 7.
- COMAS LLABERIA, C., 239.
- COMENGE, Lluís, 235.
- COMES, Dr. P. J., 69.
- COMISARÍA REGIA DEL TURISMO, MADRID, 239.
- COMISSIÓ PROTECTORA DELS OCELLS, Barcelona, 244.
- COMITÉ LITUANIEN, Barcelona, 241.
- COMPANY, Bernat, canonge, 126, 129.
- COMPTE, Ramon, 89.
- CONCABELLA, Bernardo, 63.
- CONCORDANCES, 127.
- CONCORDÀNCIES DE LA BIBLIA, 126.
- CONESA, 64.
- CONGRÉS (II) DE METGES DE LLENGUA CATALANA, Barcelona, 235.
- CONGRÉS UNIVERSITARI CATALÀ (II), Barcelona, 276.
- CONQUES, 200. — *Arxiu de*, 200.
- CONSELL DE PEDAGOGIA, Barcelona, 248.
- CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA, 241.
- CONSTITUCIONS PROVINCIALS, 218.
- CONSTITUTIONES SYNODALES ECCLESIAE DERTUSENSIS, 117-119.
- CONSUETA DEL OFICI DEL MONJO MAJOR, 130.
- CONVELLER, Joan de, 217.
- CONY-DE-BAQUES, 109.
- COPONS, 163.
- COPONS, Pere de, bisbe d'Urgell, 170, 171.
- CORBERA, 106, 108, 114, 117.
- CORBERA, Esteve de, 17, 205.
- CORDELLAS, 163.
- CÓRDOBA, 70.
- CORDOVA, Andrés de, 31.
- CORDULA, Santa, 109.
- CORMELLAS, Sebastià de, 10, 31.
- CORNELLÀ DE CONFLENT, 69.
- CORNET, Antoni, 149.
- COROMINA, Josep, 178.
- COROMINAS, P., 241.
- CORRÓ, Santa Maria de, 204.
- CORTADA DE SOLO, Joan, 96.
- CORTÈS LLADÓ, A., 241.
- CORTEY, Jaume, 5, 6, 11, 13.
- CORTEY, Pau, 6, 10-13.
- CORTEYA, Joana, 6, 14.
- CORTIELLA, Felip, 94.
- COSTA, Antoni, 88.
- COSTA, Emili, 93.
- COSTA, vídua de Balaguer, C., 239, 241.
- COSTA DE SANT JAUME, 109.
- COSTUMS DE LLEYDA, 122.
- COTER, Ramon, 218.
- COVES DE AGUILLENY, 109.
- COY COTONAT, A., 239.
- CRAUET, Joan, 261.
- CREHUET, Pompeu, 95, 96.
- CRESCENCI, Sant, 109.
- CRESCINI, V., 241.
- CREST, Josep, 261.
- CRETES, 105.
- CREUS, Lluís M., 87.
- CREUS PLA, Ramon, 96.
- CRISTOFOL, KRISTOFORI, Francesc, 126.
- CRÒNICA DE SANT JOAN DE LA PENYA, 222, 223.
- CRÒNICA GENERAL DE 1344, 222.
- CRONIQUE DES REYS D'ARAGÓ E DES COMTES DE BARCELONA, 222.
- CRUERA, 109.
- CRUILLES, Cruylles, 261.
- CRUILLES, casa, 58, 61.
- CRUILLES, Gilbert de, 16.
- CUBÍ, Marian, 235.
- CUENCA, 171.
- CUGAT, Sant, 59, 60, 202.
- CUIXÀ, monestir de, 62, 64, 69, 80.
- CULERA, iglésia del Sepulcre, 71.

- Culera, Sant Quirze de, 67.
 CULÍ VERDAGUER, F., 239.
 Culla, Cuylla, 108, 123, 126.
 CURET, Francesc, 97.
 CUSÍ, R., 239.
 CUSSANA, Bernat, 8.
 CUSTURER, P. Jaume, 32-38, 43, 44.
- DACHS, Xavier, 95.
 DALMASES, Faust de, 135.
 DALMASES, J. M. de, 239.
 DALMASES GIL, Felip, 89, 90.
 DALMASES DE VILANA, Ramon, 59.
 DALMAU, Fra, 59.
 DANÉS, Josep, 272.
 DANÉS TORRAS, D., 239.
 DANIEL, Sant, 157.
 DANIEL, Joan, 185.
 Daroca, 37.
 DAVI BENDIT, 146.
 DAVID, 153.
De contemplatione eiusque comendatione, 129.
Decretals, 123, 215, 217.
Decretals, Sumari de les, 216.
Decretum, 127.
 DEFORA, Josep, 260.
De gestis ultramarinis, 224.
 DEGUÍ, Pere, 229. — *Janua artis*, 229.
 DELISLE, L., 192.
 DENIFLE, Enric, 122.
 DESCLERGUE, Maria Anna, 7.
Desitjós, Història d'en, 231.
 DES-JARDÍ, Bernat, prior de Tortosa, 116.
 DESPUIG, Antoni, arquebisbe de Sevilla, 184, 207. — *Vida de la B. Catalina Tomàs*, 184.
 DESPUIG, Joana, 184.
 DEU, Llorens, 27.
 DEZ-PUIG, Francesc, 112.
 DIAGO, Francisco, 205.
 DÍAZ, E., 241.
 DIEGO GALLEGU, Joan, 88.
 DIEZ, Fra Felipe, 10, 31.
 DIEZ, Ferran, 229. — *Obra de la sacratíssima Concepció*, 229.
- Digesta nova*, 219.
 DIONISI, cartoixa, 211. — *De quatuor novissimis*, 211.
 DIPUTACIÓ DE BARCELONA, 239, 241, 262, 278.
 DIRECCIÓ D'INSTRUCCIÓ PÚBLICA DE LA MANCOMUNITAT, Barcelona, 241.
 DIRECCIÓ GENERAL D'AGRICULTURA, Madrid, 239.
Diurnal, 211.
 DIVÍ, Antoni, 102.
Doctrinal, 215, 217.
 DOLVÍ, Pere, 267.
 DOMÈNECH, 163.
 DOMÈNECH, Faustí, 93, 100.
 DOMINGO, Sant, 182.
 DONAT, 229. — *Partes Donati*, 229.
Donzella Teodor, 219.
 DOÑA MARINA, comte de, 239.
 DOORLANDT, Pere, 226.
 DORCA, Francisco Xavier, 73, 202.
 DOREZ, Leon, 193.
 DOTIL, Gerard, 28.
 DOUS, Domènec, 121.
 DOVERA, monestir de, 68.
 DUPIN, Aurora (George Sand), 207.
 DURAN, Agustí, 31.
 DURAN, Estanislau, 44, 229.
 DURAN BORI, Joan, 88, 91.
 DURAN SANPERE, A., 132, 241.
 DURAN VENTOSA, L., 239.
Durandum et Durandellum, 127.
 DURANDUS, G., 224. — *Rationale divinorum officiorum*, 224.
- Ègara, 72.
 EGIDI ROMÀ. — *De regimine principum*, 197.
 Egipte, 177.
 Einsiedeln, monestir de, 193.
 ELIAS, Dr. Antoni, 202.
 ELIAS, Feliu, 95.
 ELIAS DE MOLINS, A., 52-58.
 ELIAS PORTA, Josep, 95.
 Elna, 27, 65, 69-71, 200.
 ELVIRA, comtessa d'Urgell, 63, 71.
 ELZE, Dr., 45, 46.
- EMETERI, Sant, 55.
 Empúries, 77.
 ENCONTRA, Jaume d', 263.
 ENRIC d'Aragó, comte d'Empúries, 136.
Enrico, Volumina de, 127.
 ENSENADA, marquès de la, 178.
Epistole Cipriani ad Cornelium, 216.
 ERBOLET, P., monjo, 196-198.
 ERIBALD, vescomte, bisbe d'Urgell, 200.
 ERMENGOL. — V. ARMENGOL.
 ERNST, Konrad, 227-229.
 ESCALER, Ramon, 88.
 ESCAR, Mariano, 231, 232.
 Escarp, 69.
 ESCOBAR, Francisco de, 12, 17.
 ESCOLA D'ALTS ESTUDIS COMERCIALS, Barcelona, 239.
 ESCOLA D'ARQUITECTURA, Barcelona, 249.
 ESCOLA DE BELLES ARTS, Barcelona, 259.
 ESCOLA INDUSTRIAL DE VILANOVA I GELTRÚ, 239.
 Escorcha-Bous, 109.
 Escornalbou, 69, 198, 279.
 ESCRIU, Marlan, 90.
 Espanya, 9, 47, 59-61, 73, 77, 150, 174, 178, 179, 181, 199-201, 207, 228, 231, 243, 278.
 Esparraguera, *Arxiu de la vila*, 202, 207.
Espill d'exemples de naturaleses d'alguns animals, 169.
 ESPINALT, Bernat, 232.
 Espira, 65, 68, 200. — *Santa Maria d'*, 200.
 Espluga de Francolí, 178.
 ESPONA, J., 241.
 ESQUER, Tomàs, 235.
 ESTALELLA, Francisco, 66.
 Estany, monestir d', 65, 66, 68, 203.
 ESTANY, Ramon, 94.
 Estats Units, 230.
 ESTELLA, fra Didac de, 22.
 Esterri, 218.
 ESTEVE VI, 199.

- ESTEVE, M., 239.
 ESTRANY, Joan, 91.
 ESTRUCH CAVALER, 146.
 EUDÉS, rei de França, 194.
 Eula, monestir de la, 68.
 EULALIA DE BARCELONA, Santa, 9, 56, 57, 61, 65, 75, 76, 202.
 EULALIA DE MÉRIDA, Santa, 75.
 EURA, fra Agustí, 162, 163.
 EURÍPIDES, 17.
Evangelí de Sant Joan, 193.
Evangelí de Sant Marc, 193.
Evangelia, 211.
Evangelis, 125.
Evangelister, 270.
 EXIMENIG, Francesc, 114, 223, 224, 226, 229, 236. — *Crestid*, 236. — *Llibre dels Angels*, 226. — *Traduccions de l'Id.*, 227. — *Psaltiri*, 229. — *Sermons*, 224.
Exposicions de Evangelis, 218.
 EYMERIC, Bernat, canonge, 124.
 EYMERICH, Nicolau, 80.
 EZEQUIEL, 160, 193.
- FABRA, Pompeu, 90.
 FÀBREGUES, Gabriel, 235.
 FACTOR, fra Nicolau, 22.
 FACULTAT DE MEDICINA, Barcelona, 97.
 FADRIC DE BASILEA, 165.
 FAIDIDA, 262.
 FALGUERA, A. de, 241.
 Falset, 200.
 FARAUDO SAINT GERMAIN, Lluís, 85.
 FARGAS, Miquel, 235.
 FARRAN MAYORAL, J., 239.
Fasciculus Temporum, 217.
 FAURA, M., 240.
 FAZIO, Bartolomeo. — *Epistolae*, 219.
 FELIP II, d'Espanya, 22, 29, 61, 79, 153.
 FELIP III, 29.
 FELIP V, d'Espanya, 59, 78.
 FELIU DE GIRONA, Sant, 202, 203.
 FELIU L'AFRICÀ, Sant, 202.
 FELIX D'URGELL, 59.
 FENOLLAR, Mn. Bernat, 170.
- FERNÁNDEZ, Josep M., 94, 96.
 FERNÁNDEZ DE CÓRDOBA, Alfons, 230.
 FERNÁNDEZ Y GONZÁLEZ, M., 137.
 FERNÁNDEZ DE IDIAQUEZ, Juan, 16.
 FERRAN, Infant d'Aragó, 117.
 FERRAN V, el Catòlic, 14, 115, 228.
 FERRAN VI d'Espanya, 56, 81, 182.
 FERRAN VII, d'Espanya, 176.
 FERRAN D'ARAGÓ, arquebisbe de Saragossa, 47, 51.
 FERRATÉ, J., 240.
 FERRÉ, Joan, 151.
 FERRER, 149.
 FERRER, canonge, 157.
 FERRER, Bernat, 173.
 FERRER, Joan Francesc, 66.
 FERRER, Pere, 100.
 FERRER, Mn. Pere, 47-51.
 FERRER CODINA, Antoni, 87, 88, 90, 92.
 FIGUERAS, Jaume, 93.
 FIGUEROLA, J., 250.
 FIGUEROLA, Miquel, 88.
 Filadèlfia, 230. — V. FREE (THE) LIBRARY.
 FINESTRES, J., 70.
 FIOL, Pere, 209.
 FITA, Fidel, 53.
 FITER I INGLÈS, Josep, 85.
 FLANDINA, Bernat, canonge, 126.
Flor dels psalms del Saltiri, 171.
Flores theologicarum, 211.
 FLOREZ, Enríque, 54.
 FLORIDABLANCA, comte de, 178.
 FLOS CALCAT, Francesc, 101.
Flos sanctorum, 128, 219.
 FLOTE, Guillem, 173.
 Fluvià, Sant Miquel de, 67.
 FOQUET, Ramon, 62.
 Foix, 197. — *Biblioteca de*, 197.
 Foix, comtes de, 64.
 Foixà, 261.
 FOLCH, Jaume, doctor en decrets, 136.
 FOLCH, Lluís, 97.
 FOLCH PAGÈS, S., 240, 241.
- FOLGUERA, hereus de Joaquim, 241.
 FOMENT DE PIETAT CATALANA, Barcelona, 240.
 FOMENTO DE LA PRODUCCIÓN NACIONAL, Barcelona. — V. BIBLIOTECA DEL FOMENTO DE LA PRODUCCIÓN NACIONAL.
 FOMENTO DEL TRABAJO NACIONAL, Barcelona. — V. BIBLIOTECA DEL FOMENTO DEL TRABAJO NACIONAL.
 FONT, Antoni, 93.
 FONT, Bernat de, 265.
 FONT DE RUBINAT, Pau, 20.
 FONT SANABRA, Lluís, 95.
 FONTANA, Guillem, 229.
 FONTANELLA, 149, 158-160, 163.
 FONTANELLA, Francisco, 162.
 Fontanet, 214.
 FONTANO. — V. FONTANELLA.
 Fontclara, 68.
 FONTDECASES, Ramon de, 73.
 Font-Jordana, 109.
 FONTS, J., 240.
 FORADAD, Antoni, 185.
 FORÉS VENTURA, M., 241.
Fori Aragonie, 129.
 Forn del Mercat, 109.
 FORNELL, J., 240.
 FORNÉS, Domènec, 93.
 FORTUNY, Josep, 94.
 França, 54, 74, 77, 78, 174, 177, 194, 200, 243, 279.
 FRANCESC D'ASSÍS, Sant, 22, 158, 169.
 FRANCISCO MAYMÓ, C. (hereus), 241.
 FRANCO, Enric, 89.
 FRANQUESA, Pere, 153.
 FREDERIC I, emperador, 65.
 FREDERIC II, emperador, 219.
 FREE (THE) LIBRARY, Filadèlfia, 230.
 FREIXAS, Joan, 87.
 FREIXES, monjo, 197.
 FRESER, Pere, 126.
 FRONTINYÀ, Sant Jaume de, 204.
 FROYLAN, 182.
 FURNÓ, Emília, 260.

- FURNÓ ABAT, Joaquim, 259, 260.
 FUSTER, Justo Pastor, 225.
 FUSTER, Lluís, 91.
- GACET, Antoni, 133.
 GACET, Pere, 133.
 GACET, Ramon, 133.
 GAÇULL, Jaume. — V. GAZULL, Jaume.
 GALAN, Eugeni, 84.
 GALAN, Josep Lluís, 92.
 GALBA, 163.
 GÁLGERAN, Leandre, 91.
 GALERIES LAYETANES, Barcelona, 241.
 GALÍ, Alexandre, 100.
 GALLARDO, B. J., 15-17, 24, 83.
 Galligans, Sant Pere de, 67, 70, 80.
 GALLIGANS, abat de, 154.
 GALVAN, Jaume, 8.
 GALVEZ, J., cònsol del Perú, 241.
 GALWEY, Enric, 260.
Gamaliel, 125.
 GAMBÚS, Francesc X., 97, 99.
 GAMIS, 163.
 GANDÍ, 32.
 GANET, Miquel, 88.
 GARCEANI, Pastor. — V. GARCIA, VICENS.
 GARCIA, Pere, 126.
 GARCIA, Simó, 8, 27.
 GARCIA, Vicens, 149-151, 162, 163.
 GARCÍA DE CISNEROS, fra, 12, 20, 226. — *Directorio de las Horas Canónicas*, 226.
 GARCÍA VILLADA, Z., 186, 225.
 GARMA DURAN, Francisco Javier, de, 262.
 GARVER, M. S., 170.
 GARZILA, Bernat de, 214.
 Gasconya, 205.
 GASPAR LARIBAL, Joan, 96.
 GASSÓ, Jaume, 90.
 GATILEPA, Marc de, 185.
 GAZULL, Jaume, 170. — *La Bra-ma dels Llauradors de València*, 170.
 GELI, Joan, 99.
- GENER, Lluís, 100.
 GENERÉS, Josep, 82.
 GÈNOVA, 109, 178.
 GENOVARDUS, 210.
 GENOVÈS, Jeroni, 8, 23, 24, 26, 28, 29.
 GEORGE SAND. — V. DUPIN, Aurora.
 GERALDI, Guillem, 113.
 GERMANA DE FOIX, reina, 14.
 GERONA, Joan, veguer de Tortosa, 197.
 GERONA, Lluç, estudiant, 127.
 GERONI, 155.
 Gerri, abadia de Santa Maria de, 55, 66, 70, 71, 80, 82, 201.
 GERSON, J., 129. — *Tractatus de Practica Mistice Theologie*, 129.
 GIBERT, Berenguer, 214.
 GIBERT, Jaume P., 26.
 GIBERT OLIVÉ, A. M.^a, 241.
 GIBERT TUTÓ, Carles, 177.
 GIL, M., 240.
 GIL MIQUEL, Ramon, 186.
 GIMENO, Florentí, 93.
 GINÉ, Joan, 235.
 GINER DE LOS RÍOS, A., 240.
 GINESTA, Esteve, 261.
 GIRALT, Bartolomé, 54.
 GIRALT, Maria, 54.
 Giramascó, 109.
 GIRBAL, Eduard, 94.
 GIRÓN DE REBOLLEDO, Alonso, 22.
 Girona, 17, 63, 65, 67, 69, 70, 73, 77, 157, 158, 202, 204, 225, 229, 236, 264, 278. — *Arxiu Catedral de*, 225. — *Biblioteca del Seminari*, 278. — *Monestir de Sant Daniel*, 67. — *Sant Feliu*, 69.
 GIRONA, cardenal de, 173.
 GIRONA, J., 241.
 GIRONA, Josep M., 101.
 GIVANEL MAS, J., 83, 240, 241.
 GOLFERICHS, M., 240, 241.
 GOLORONS, Josefa, 178.
 GOMBAU, Josep, 87.
 GÓMEZ, vídua d'Alonso, 28.
 GÓMEZ IMAZ, Josep, 207.
 GONZAGA, Vicente, 171.
- GONZÁLEZ SUGRAÑES, Manuel, 10, 232-235.
 GORCH, Miquel, 94.
 GORDIOLA, Joan de, 185.
 GORDISALBO, Pere (a) Bonares, 110.
 GOTART, Hubert, 10.
 GOTTRON, Adam, 34.
 GOY, Joan, 89.
 GRABULOSA, Joan, 87.
 GRACIAN DE ANTISCO, Lucas, 30.
 GRADOLÍ, Onofre, 166.
 GRAELL, Joan, notari, 218.
 GRAELLS, Gabriel, 28.
 GRAELLS, Emili, 101.
 GRALLA I DE MONCADA, Lucrècia, reina de València, 29.
 GRAMATGE, Guillem, canonge, 126.
Gramàtica, 215.
 GRANADA, fra Lluís de, 8, 20.
 Granadella, 109.
 GRAS, Mossen, 228.
 GRAU, J., 162.
 GRAU, Joan, 93.
 GRAU I DE SORRIBES, Pere Andreu, 219.
 GREGORI, Sant, 186-188, 190, 193, 194, 212. — *Didlegs*, 187, 194. — *Epístoles*, 212. — *Expositio super Canticum Cantico-rum*, 212. — *Homilies de Sant Gregori*, 186, 193, 194, 212.
 GREGORI VII, 117.
 GREGORI IX, 65, 73.
 GREGORI, Salvador, 90.
 Guadarrama, 157.
 GUALBES, Lluís de, 22.
 GUARDIOLA, Ramon, prevere, 120.
 GUASCH, Guerau, 115.
 GUASCH, J., 240.
 GUASCH TOMBAS, Artur, 88.
 GUASP, Gabriel, 209.
 GUASP, Joana, 209.
 GUDIOL CUNILL, J., 231, 240, 279.
 GUEBHARD, A., 240.
 GUERAU, Guillem, notari, 110, 120, 123, 126.
 GUÉRIN, Pere, 231.
 Guilmons, 150.

- GUIARD LARRAURI, T., 240.
 GUILLELMA, 114.
 GUILLELMUS PARISIENSIS, 212.
 GUILLEM, abat de Santes Creus, 196.
 GUILLEM, bisbe de Lleyda, 65.
 GUILLEM, bisbe d'Urgell, 63.
 GUILLEM, Joan, 35.
 GUILLEM BERNAT, 63.
 GUILLEM DE CERVERA, 125, 202.
 — *Proverbis*, 125.
 GUINARD, Ramon, 214.
 Gulsona, *col·legiata de*, 205.
 GUMIEL, Diego, 228, 229.
 GURB, Ramon de, 262.
 GUTIÉRREZ DEL CAÑO, M., 240.
- MAAS, F., 240, 241.
 HAEBLER, Conrad, 83, 226-230.
 HAGENBACH, Pere, 230.
 HALES, Alexander de, 211.
 HAMY, E. T., 207, 208.
 HATTON, lord, 191.
 HENNES, H., 241.
 HENRIC, Esteve, 172.
 HENSBRÖCK, Boele van, 226.
 HEREDIA, N. de, 151.
 HEREDIA, Ricardo, 13, 15-17, 24, 30, 83.
 HERNÁNDEZ SANZ, F., 241.
 Hibernia, 168.
 Himnes, 215.
 HISPANIC SOCIETY (THE), Nova York, 229, 230.
Històries Troyanes, 231.
 HOLOFERNES, 160.
 HOMS, E., 240, 241.
 HONORI II, 65.
 Hores, *Llibres d'*, 211, 215, 218, 224.
Hores de la Passió, 171.
Hores de Santa Maria, 215.
 HORTA, Josep, 94.
 HORTOLÀ, Cosme Damià, abat de Vilabertran, 200.
 HOSPITAL DE LA SANTA CREU, Barcelona, 15, 176, 178, 240, 262-264. — *Arxiu de l'*, 262.
 HOSPITAL DE SANT JOAN DE JERUSALEM. — V. *Regla de la maisó del Hospital de Sant Joan de Jerusalem*.
 HUTZ, L., 46-48.
- IBÁÑEZ, Santiago, 99.
 IGNASI DE LOYOLA, Sant, 158.
 Igualada, 52, 54, 153, 165, 166, 206.
Iliada. — V. *Biblioteca Ambrosiana*.
 ILLANA, 79.
 Indies, Les, 28.
 INNOCENT II, 64.
 INNOCENT III, 65.
 INSTITUCIÓ CATALANA D'HISTÒRIA NATURAL, Barcelona, 240, 244.
Institucions de Catalunya, 217.
 INSTITUT AGRÍCOLA CATALÀ DE SANT ISIDRE, Barcelona, 240.
 INSTITUT DE CULTURA I BIBLIOTECA POPULAR PER LA DONA, Barcelona, 240, 274.
 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 34, 103, 104, 171, 214, 215, 243, 263, 264, 278.
 INSTITUT D'ORIENTACIÓ PROFESSIONAL, Barcelona, 241.
Instituta, 218.
 INSTITUTO CATALÁN DE LAS ARTES DEL LIBRO, Barcelona, 231, 232, 234, 235.
 INSTITUTO GENERAL Y TÉCNICO DE LÉRIDA, 241.
 INSTITUTO GEOGRÁFICO Y ESTADÍSTICO, Madrid, 269.
 INTRIAGO, fra Andreu, 10, 12.
Inventaris de llibres de la Seu de Tortosa, 122-125.
 ÍÑIGUEZ DE LEQUERICA, Joan, 30.
 ISABEL, reina de Portugal, 62.
 ISCLE, Sant, 70.
 ISERN, Josep, prior de Tortosa, 128.
 ISIDOR de Sevilla, Sant, 223.
 Isona, 67, 207.
 Itàlia, 164, 174, 207, 262.
 IVARS, A., 240.
 Ivorra, 202.
- JACINT, Sant, 29.
 JACOB DE QUERCI, jueu, 146.
 JACOBUS MAGNUS, 212.
 JANER, Esteve, 263.
 JANER, Ignasi de, 21, 22, 83.
 JANER, Joan, 229.
 JANER, L., 240.
 JANER, Pere, 263.
 JANINI JANINI, R., 241.
 Jardí, 109.
 JARDÍ, Arnau de, bisbe de Tortosa, 117, 118, 123.
 JARDÍ, Bernat des. — V. *Des-Jardí*.
 Jau, monestir de la, 68.
 JAUME, Sant, 206.
 JAUME D'ARAGÓ, comte, 262.
 JAUME I de Catalunya-Aragó, 61, 63, 112, 137, 203, 225, 229. — *Crònica*, 225.
 JAUME II, de Catalunya-Aragó, 205, 222.
 JELA, Isabel Joana, 7.
 JERONI, Sant, 233.
 Jerusalem, 114, 174.
 JIMÉNEZ CATALÁN, Manuel, 228.
 JOAN, Beat, 206.
 JOAN, cardenal de Sabina, llegat de Gregori IX, 65.
 JOAN, Patriarca d'Alexandria, 73, 230. — *Tractatus brevis de articulis fidei*, 230.
 JOAN II, de Catalunya-Aragó, 134, 137.
 JOAN XXI. — V. *Tresor de Pobres*.
 JOAN XXII, 64.
 JOAN D'ARAGÓ, administrador del Arquebisbat de Tarragona, 199.
 JOAN BAPTISTA, Sant, 174, 175.
 JOAN Bó, Sant, 162.
 JOAN DE LA CREU, Sant, 159, 182.
 JOAN CRISOSTOM, Sant, 210.
 JOAN EVANGELISTA, Sant, 193.
 JOAN D'ORGAÑA, Beat, 75.
 JOFREU, 163.
 JOHAN, micer, 236. — *Llibre de Receptes*, 236.
 JOHAN, Joan, prevere, 123.
 JOHANNES GRAMMATICUS, 212.

- JOHANNINA. — V. *Summa Confessorum*.
- JOLIS, Antoni, 30.
- JORBA, Dionisi, 23.
- JORDÀ, capíscol de Tortosa, 109.
- JORDANA, Antoni, 12.
- JORDI, Sant, 61.
- JORDI D'ALFAMA, Sant, 56.
- JORDI DE SANT JORDI, 225.
- JOSEP, Sant, 157, 279, 181.
- JOSEP DE CALASANÇ, Sant, 206.
- JOSEPHUS, 229.
- JOSSA, Gaspar de, 7.
- JOUL, Nicolás de, 60, 61.
- JOVELLS, Francesc, 263.
- JOVELLS, Joan Honorat, 263.
- JOVELLS, Pere, 263.
- JOVER NUNELL, Lluís, 100.
- JUBANY, Jordi, 85.
- JUCEF BARÓ, 146.
- JUCEF BARÓ CREXENT, 133.
- JUCEF CAVALLER, 133, 134, 138, 139.
- JUDIT, 160.
- JULI CESAR, 174.
- JULIÀ, Sant, 261.
- JULIANS, Confraria dels, 260.
- JUNCÀ CALVET, Remigi, 95.
- JUNIANUS, 216.
- JUNTA DE CIÈNCIES NATURALS, Barcelona, 241.
- JUNTA DEL PUERTO DE BARCELONA, 241.
- JUNTA DE SANIDAD, Barcelona, 59.
- JUNTA SUPERIOR DE EXCAVACIONES Y ANTIGÜEDADES, Madrid, 241.
- JUST, Sant, bisbe d'Urgell, 201, 202.
- JUSTINIÀ, 210.
- JUVENAL, 217.
- Kalameira, Santa Maria de, 201.
- KIPPING, Enric, 82.
- KÖNIGLICHE BAYERISCHE AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN, Munich, 191.
- KRETSCHMER, Konrad, 208.
- KRUITWAGEN, B., 225.
- Labaix, 69, 200, 201. — *Monestir de*, 201. — *Sant Llorens de*, 200. — *Santa Maria de*, 200. — *Sant Pere de*, 200.
- La Bisbal, 261.
- LABORDE, Alexandre de, 232.
- La Carrova, 116.
- La-cova-den-Ramon, 109.
- LAFUENTE, marquès de, 171.
- La Galera, 130.
- La Grassa, 71.
- La Haya, 83, 226. — *Biblioteca Reial*, 226. — *Museum Mermano Westreennianum*, 226.
- L'Almunia, 109.
- L'Almuza, 109.
- LAMBERT, A., 227.
- LANDORN, Onofre, 15.
- Languedoc, 201.
- LAPLANA, Ramon, 224.
- La Portella, monestir de, 69, 80, 201, 205.
- La Quar, Parròquia de Santa Maria, 205.
- LARA, Manrique de, duc de Nàjera, 20, 26.
- LARIBAL, Joan Gaspar. — V. GASPAR LARIBAL, Joan.
- LASALA, bisbe de Solsona, 201.
- LATASSA, F. de, 47, 202.
- LA TORRE, A. de, 236.
- LATORRE, Domènec, 101, 102.
- LA TORRE, Francisco, 150.
- LATOUR, A., 241.
- LAUER, Ph., 192.
- LAURETO. — V. LLORET.
- LÀURIA, família, 208.
- La Villanova, 109.
- Leccionari de Tortosa, 122.
- LECEA NAVAS, J., 241.
- Legenda sanctorum, 212.
- LEGET, Lluís, 6, 23, 24.
- Leipzig, 83, 198.
- LELEWEL, J., 207.
- LE MEYSIER, Tomàs, 42.
- LEÓN, fra Lluís de, 24.
- Lepanto, 13.
- LEROUX, Ernest, 208.
- Les Botigues, 109.
- LESPINASSE, L. N., 240.
- LETAMENDI, Josep de, 235.
- Libellus de ordine judiciorum, 219.
- Libre dels Àngels, 125.
- Libre de S. Esteve, 123.
- Libri sententiarum, 126.
- LICHT, Baltasar, 230.
- LIHORI, Blai de, 121.
- Lillet, 72, 199, 200. — *Església de Santa Maria*, 72, 199, 200.
- LINACRO, Tomàs, 210.
- LINARES, Juan de, 31.
- LINDE, baró de la, 56, 61.
- LINDSAY, W. M., 186.
- LIÑÁN HEREDIA, N. J. de, 240.
- Lió, 10, 211.
- LIRA, Nicolau, de, 125.
- Llaber, 109.
- LLABRÉS, Gabriel, 209.
- LLABRÉS BERNAL, Joan, 209.
- Lladó, 65, 66, 68, 69, 205. — *Església de Santa Maria*, 65, 205.
- LLATZER, Sant, 157.
- LLEDÓS, Miquel, 262.
- LLEONART, Josep, 261.
- Lleyda, 8, 19, 51, 62, 63, 65, 66, 68, 70, 71, 78, 81, 126, 129, 156-158, 198, 199, 203, 204, 225, 230, 261, 278. — *Arxiu de*, 203. — *Biblioteca del Col·legi d'Advocats*, 278. — *Catedral de*, 203. — *Convent de Monges de Sant Hilari*, 66.
- Llibre d'Albeyteria, 236.
- Llibre de la Confraria de Sant Jeroni dels llibreers de Barcelona, 233.
- Llibre vermell de Montserrat, 224, 225.
- Llinàs. — *Arxiu de Santa Maria*, 202.
- LLISÀ, Martí, 238.
- Llívia, Santa Maria de, 203.
- LLOBERA, Bernat de, 214.
- LLOBERAS, Gabriel, 8, 30.
- LLOBET, Francisco, 107.
- LLOBET, Onofre, 263.
- LLOBET MAS, Francisco, 77.
- LLONGUERAS, J., 240.
- Llorens, 63.

- LLORENS DE SERRA, S., 240.
 LLORENTE, T., 241.
 LLORENZ, Berenguer de, 72.
 LLORET, fr. Jeroni, 12.
 LLOVERAS, Joan, 87.
 LLOVET, Jaume, 265.
 LLUCH, Eusebi, 86.
 Llucià, Santa Maria de, 70.
 LLUÍS, Sant, rei de França, 206.
 LLUÍS BERTRAN, Sant, 22.
 LLUÍS DE BADEN, príncep, 176.
 LLUÍS EL PIADÓS, de França, 194, 204.
 LLUNAS, Josep, 86, 89.
 LLURBA, Rossend, 98.
 LLURÓ, Bartomeu, 91.
 LO FRASSO, Alfonso de, 13.
 LO FRASSO, P. Antonio de, 13-15.
 LO FRASSO, Escipión de, 13.
Logica vetus, 214.
 LÓPEZ, Atanasio, 223, 224.
 LÓPEZ, Innocent, 88.
 LÓPEZ DE AYALA, Pedro, 230.
 LÓPEZ-PICÓ, J. M.^a, 242.
 LÓPEZ TUBAU, Ramon, 89, 101.
 LÓPEZ DE VILLALOBOS, Francisco, 230.
 LORAN, Antoni, 91, 95.
 LORENCA, Ramon de, 265.
 LORENZALE, Claudi, 259.
 LORIS, Joan Dimas, 8, 20-22, 26.
 Lucerna. — *Biblioteca Cantonal*, 229.
 LULL, Ramon, 32-44, 75, 224, 226-229. — *Arbor Scientiae*, 228. — *De conceptione B. Mariae Virginis*, 226. — *De expositione*, 224. — *Liber Principiorum theologiae*, 224. — *Logica abbreviata*, 229.
 LUSCHNER, Joan, 228.
 MABILLON, Joan, 60, 66.
 MACIÀ, J. M.^a, 240.
 MACIP, Miquel, canonge, 104, 105, 107, 108, 113, 114, 120, 121, 125.
 MACKENZIE, K., 170.
 MADDOZ, Pascual, 260.
 Madrid, 28, 30, 52, 55, 83, 109, 178, 183, 197, 207, 221, 224, 259. — V. ACADEMIA DE LA HISTORIA. — V. ACADEMIA MÉDICO-MATRITENSE. — V. ARXIU HISTÒRIC NACIONAL. — V. BIBLIOTECA NACIONAL. — V. BIBLIOTECA REIAL. — V. INSTITUTO GEOGRÁFICO Y ESTADÍSTICO. — V. MUSEU DE LA COMISSIÓ HIDROGRÀFICA. — V. REPRESENTACIÓN DEL ESTADO EN EL ARRENDAMIENTO DE TABACOS.
 MADRIGAL, Alfonso, 165.
 MADRONA, Santa, 9.
 Magalona, 63.
 MAGAROLA, Pere de, bisbe de Vich, 279.
 Mahó, 183. — *Convent de Jesús de*, 183. — V. BIBLIOTECA DE MAHÓ.
 MALDÀ, baró de, 55.
 MALL, Joan, 8, 12.
 MALLA, Ramon, 85.
 MALLOFRÉ, Josep, 90.
 Mallorca. — V. Palma de Mallorca.
 MALO, Isabel, 7.
 MALO, Jeroni, 7.
 MALO, Joan, 7.
 MALO, Maria, 7.
 MALO, Pau, 5, 7-11, 27-31, 83.
 MALO, Pere, 5-24, 26, 27, 29, 31, 83.
 MALO, Rafela, 7.
 MALUENDA, P., 236.
 MALUQUER, J., 102, 240, 242.
 MANAUT, Pere, 92.
 MANCOMUNITAT DE CATALUNYA, Barcelona, 240, 242.
 MANESCAL, Joan Pau, 8, 13, 16, 22-24, 26.
 MANESCAL, Pau, 7.
 MANICH, F., 240.
 Manlleu, 69, 201. — *Monestir de*, 201. — *Santa Maria de*, 69.
 Manresa, Minorissa, 57, 68, 69, 75, 124, 204, 236. — *Sant Pau de*, 69.
 MANSO, Guillem de, 214.
 Mantua, 162.
 MANUEL BLASCO, fra Manuel, 53.
 MANUEL RODRÍGUEZ, Miquel, 80.
 MANUTIUS, Paulus, 210.
 MAÑÉ, vídua de Many, C., 242.
 MAÑÓS, Pere, 86.
 MARBRES, Francesc, 126.
 MARC, Sant, 193.
 MARCA, Pere, 201.
 MARCET, J., 240.
 MARCH, P. Josep M., 32, 130, 195, 229, 240.
 MARCIAL, 164, 216.
 MARIA LLUÏSA DE BORBÓ, reina d'Espanya, 177.
 MARIA MAGDALENA, Santa, 166.
 MARÍN LÓPEZ, F., 242.
 MARINEL·LO, M., 89.
 MARINI, Lello, 8, 28, 30.
 MARQUÈS, Joan, 98.
 MARQUINA, 176.
 Marranxa, 109.
 Marroc, 59.
 MARSANS, Lluís, 90.
 MARSILI, P., 225. — *Crònica de Jaume I*, 225.
 MARTENE, Edmond, 201.
 MARTÍ, 107.
 MARTÍ. — V. RAMON MARTÍ.
 MARTÍ I, d'Aragó, 112.
 MARTÍ IV, 63, 204.
 MARTÍ E., 242.
 MARTÍ, José, canonge de les Avel·lanes, 53.
 MARTÍ, Josep, 93.
 MARTÍ JULIÀ, vídua de, 242.
 MARTÍ LLORET, F., 99.
 MARTÍ MONTEYS, A., 240.
 MARTINELL, C., 240.
 MARTÍNEZ, Joan, 90.
 MARTÍNEZ MARTÍNEZ, M., 240, 242.
 MARTÍNEZ DEL VILLAR, Martí, 15.
 MARTINUS, Ludovic, 10.
Martirologium, 220.
 MARTORELL, 210.
 MARTORELL, Bernardí, 242.
 MARTORELL, F., 240.
 MARTORELL, Guillem, 110.
 MARTORELL, J., 242.

- MARTORELL, Johanot, 230. — *Tirant lo Blanch*, 230.
 MARTORELL DE LUNA, F., 203.
 MARTRÚS, Josep, 93.
 Mas de Barberàns, 109.
 MAS, Diego, 29.
 MAS, Mn. Josep, 6, 233, 234.
 MAS GINESTÀ, Adolf, 89.
 MASCARÓ, Joaquim, 93.
 MASDEU, Eulària, 6, 7.
 MASERAS, A., 242.
 MASEU, Pere, 93.
 MASGONNIERI, Gonçal, 95.
 MASMITJÀ, Mn. Jeroni, 264.
 MASPONS ANGLASELL, F., 240, 242.
 MASRIERA, Lluís, 94.
 MASSANÈS, 150, 162, 163.
 MASSANT, 163.
 MASSÓ TORRENTS, J., 83, 85, 87, 91, 92, 149, 171, 229, 232, 240.
 MASSOT, Lluís, 100.
 Mataró, 15.
 MATES, Bartomeu, 227, 228.
 MATEU, Sant, 49.
 MATEU, Francesc, 93, 101.
 MATHEVAT, Sebastià, 27.
 MATOSES, P. J., 228.
 MAUPOT, Rafela, 7.
 MAURICIUS, 212.
 MAYANS, Gregori, 13.
 MAYORIS, Johannes, 212.
 MEDIA, Guillem de, 203.
 MEDIA VILLA, Ricardus, de, 212.
 MEDINA, fra Bartomeu de, 23.
 MEDINACELI, duc de, 79, 200. — *Arxiu del*, 200.
 MEDIONA, Jeroni, 28.
 MENAGUERRA, Ponç de, 229.
 MÉNDEZ, Francisco, 226.
 MÉNDEZ, Lluís, 90.
 MÉNDEZ, Pere, 98.
 MENÉNDEZ PELAYO, M., 195.
 MENÉNDEZ PIDAL, R., 221, 243.
 MENESCAL. — V. MANESCAL.
 MENOR, Joan, 110, 113.
 Menorca, 183. — *Custòdia de frares Menors*, 183.
 MENÓS DE LLENA, D'ANJOU I DE BORDÈS, Jaume, 178.
 MENSAJERO DEL CORAZÓN DE JESÚS, El, Bilbao, 240, 242.
 MER, Ramon, 99.
 MERCADAL, Berenguer de, 214.
 MERCADER, fra Josep, 59.
 MERCER, Pericó, 214.
 MEROLA, Jeroni, 24.
 MESSEGUER, Domènec, 125, 126.
 MESTRES, Salvador, 150, 163.
 MEY, Patrici, 236.
 Meyà, 68, 77, 80-82, 203, 207. — *Santa Maria de*, 203. — *Sant Cristòfol de*, 203.
 MEYER, Paul, 137.
 MEZINA, Bernat de, 267.
 Mianes, 109.
 MIGNE, J. P., 172, 186, 188, 190, 193.
 Milà, 26. — V. BIBLIOTECA AMBROSIANA.
 MILÀ FONTANALS, M., 242, 243.
 MILÀ PI, J., 242.
 MILLÀ, Llatzer, 5.
 MILLÀ, Lluís, 92, 97.
 MILLÀS RAURELL, J., 240.
 MINGUELLA, 163.
 MIQUEL, Sant, 206.
 MIQUEL DELS SANTS, Sant, 163, 279.
 MIQUEL, Francesc, 8, 19.
 MIQUEL, Pere, 229, 236.
 MIQUEL, Ramon, 91.
 MIQUEL PLANAS, R., 97, 168, 170, 228, 229, 231, 235, 240, 242, 250.
 MIQUEL I RIUS, casa, 231.
 MIR, R. M., 242.
 MIR DEAS, Rafael, 97.
 MIRA, 133.
 Mirabet, 105, 106.
 MIRAMBELL, 150, 163.
 MIRANDA, comtessa de, 27.
 MIRET SANS, J., 55, 56, 175, 196, 198, 240, 242, 261, 262.
 MIRÓ, Beat, 204.
 MIRÓ, venerable, 74.
 MIRÓ, Isidre, 93.
 MIRÓ, Jaume, canonge, 106, 108, 113.
 MIRÓ, Joan, 88.
 Missal, 211, 215, 220.
 Missal Tortosí, 130.
 Missale Gerundense, 229.
 MITATS UMBERT, Josep, 100.
 MITJANS, Pau, 165.
 Molissac, Abadía de, 63.
 MOLAS, Joan, 86.
 MOLES, E., 242.
 MOLINA, Antoni, 95.
 MOLINA, Ignasi, 99.
 MOLINÉ BRASÉS, E., 233-235.
 MOLINER, Jeroni, 106.
 Molinos del Conde, 109.
 MOLL, Pere, 210.
 MOMPEZAT, Pere, 5.
 MONCADA, Gastó de, comte d'Aytona, 12.
 MONCADA, Joan de, 154.
 MONCADA, Lluís de, 205.
 MONCADA, Ot de, bisbe de Tortosa, 121.
 Moncayo, 196.
 Monçó, 14, 62, 132.
 MONDÉGAR, Josep M., 92.
 MONEGAL NOGUÉS, T., 240.
 MONFAR, Diego, 79.
 Mongay. — *Arxiu de*, 202.
 Mongibell, 150.
 MONNER SANS, R., 242.
 MONREAL, fra Gabriel, 23.
 Montalegre, 66, 69.
 MONTANER, Fr., 7.
 MONTAÑA, professor, 54.
 Montaragó, abadía de, 51, 201.
 MONTBRÚ, Guerau de, ardiaca, 126.
 MONTCADA, Eduard de, 121.
 MONTÇÓ, Joan de, dominicà, 126.
 MONTÇÓ, Mateu de, ciutadà de Tortosa, 125.
 Montcortés, 134.
 MONTELEÓN, duc de, 153.
 MONTENEGRO, família, 207, 208.
 MONTERGULL, 163.
 Montesa, 112.
 MONTESONO. — V. MONTÇÓ.
 MONTOLIU, Cebrià, 93.
 MONTORNES, Eximen de, 105.
 MONTPALAU, Jaume, 125.
 Montpellier, 173.

- MONTRAVA**, Berenguer de, 215.
Montseny. — *Sant Marçal*, 70.
Montserrat, 8-12, 16, 20, 64, 72, 73, 80, 84, 199, 203, 224, 226, 228-230. — *Arxiu del Monestir*, 199. — *Llibre d'Hores*, 224. — *Santa Cecília*, 72, 80. — V. BIBLIOTECA DEL MONESTIR DE MONTSERRAT.
Mora, 200.
MORA, Cristóbal de, 28.
MORA, Joan, 160.
MORAGAS GRACIA, M., 242.
MORALES PAREJA, M., 240.
MORERA, Josep, 90.
MORERA, Pere, 55.
MORGAN, J. P., 231.
MOSE SUTLAM, 146.
Mossa, 160.
Moxó, Pere, 267.
MULNER, Ramón, 267.
Munich, 191, 229. — V. KÖNIGLICHE BAYERISCHE AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN.
MUNTANYOLA, Pere, 91.
Muntpehó, 134.
Mur, 69, 82.
Murcia, 60.
Murvedre, 112.
MUSEU DE LA COMISSIÓ HIDROGRÀFICA, Madrid, 207.
MUSEU DEL PARC, Barcelona, 248.
MUSEU EPISCOPAL DE VICH, 240, 279.
MUSEU MARTORELL, Barcelona, 240.
MUSEU SOCIAL, Barcelona, 249.
MUSI, Augustinus, 212.
MUSQUIS, ministre, 61.
MUTUA DE ARTES Y LETRAS DE BARCELONA, 275.
MUYDEN, A. van, 240.

NADAL, bisbe, 237.
NADAL MALLOL, H., 240.
NADAL DE MARIEZCURRENA, A., 240.
NAGUT, Pere, notari, 214, 265.
Nàjera, 60.
NAPOLÉ I, de França, 122.

Nàpols, 27, 221.
Narbona, 61. — *Monestir de Sant Policarpi*, 61.
NARCÍS, Sant, 202, 203.
Navarra, 65.
NAVARRO, Joana, 209.
NAVARRO, Miquel, 209, 235.
NAVEL, R., 214.
NEBRIJA, Antoni de, 13, 24.
NERÓ, 201.
NEW-YORK PUBLIC LIBRARY, 231.
NICOLAU, Sant, 173.
NICOLAU, IV, 65.
NICOLAU V, 199.
NIGER, Francesc, 212, 228. — *De modo epistolandi*, 228.
NOGARIA. — V. **NOGUERA**.
Noguera, 72.
NOGUERA, Joan de, canonge, 126.
NOGUÉS, F., 90.
NOGUÉS, Rafael, 8, 24, 150, 162, 163.
NOGUÉS, Xavier, 260.
NOLHAC, P. de, 221.
NOLLA, Joan Climent. — V. CLIMENT NOLLA, Joan.
NONELL COMAS, J., 242.
NORBERT, Sant, 57, 75, 79.
NORBERT DE LORENA, P., 164.
NORDENSKIÖLD, N. A. Erik, 207.
NORIEGA, bisbe de Solsona, 79.
Nostra Dona del Coll, 205.
Nova York, 229. — V. BIBLIOGRAPHICAL (THE) SOCIETY OF AMERICA. — V. HISPANIC SOCIETY. — V. NEW YORK PUBLIC LIBRARY.
NOVELLES, A., 240.
NOVOCASTRO, Andreu de, 212.
NUBIOLA, P., 242.
NÚÑEZ, Pere Joan, 16-18.

O'CALLAGHAN, Ramon, 103, 107, 108, 110, 114, 121, 122.
OCARI, 163.
ODON, bisbe d'Urgell, 64.
Oficier, 126.
OFICINA D'ESTUDIS JURÍDICS, Barcelona, 242.

OLAGUER, Sant, 9, 57, 63-65, 116.
Olesa, 66.
OLIVA, bisbe de Vich, 202.
OLIVA, V., 242.
OLIVA CABRETA, comte de Cerdanya, 207.
OLIVA SALA, Demetri, 101.
OLIVÉ, Frederic, 89.
OLIVER, Bernat, bisbe de Tortosa, 120.
OLIVER, Francesc, 124.
OLIVER, G., prior de Tortosa, 124.
OLIVERAS, Joan, 87.
OLIVERAS, Josep, 99.
OLIVERAS, Salvador, 94.
OLIVERAS MASSÓ, C., 240.
OLLER, Francesc de P., 88.
Olot, 269, 270. — *Biblioteca Popular d'*, 269, 270.
OLUJA, Beatriu de, 134.
OLUJA, Gombau d', dominicà, 126.
OMAR, Antoni, 87.
OMAR GELPÍ, M., 240.
Onda, 106.
Onteniente, 46.
ORBANEJA, Tomàs d', 178.
ORCHELL, Francesc, 107.
Ordenament de Batalla, 122.
Ordinacions de Tortosa, 130.
Ordinari, 220.
ORFEO CATALÀ, Barcelona, 244. — V. BIBLIOTECA DE L'ORFEO CATALÀ.
Organyà, 199, 204, 206. — *Arxiu de la Col·legiata*, 199.
OROBITJ, Enric, 96.
ORS, E. d', 240.
ORTEGA, Alfons, 94.
ORTEGA, Pere, 88.
Os, 63, 78, 202, 206. — *Església d'*, 202.
Osca, 51, 62, 116, 201, 203, 204. — *Col·legiata de Sant Pere*, 201. — *Convent de Predicadors*, 203.
OSONA, Artur, 272.
Osseja, 72.
Ot, Sant, bisbe d'Urgell, 82, 262.
Ot, rei de França, 202.

- Ovarre, 68, 69, 204. — *Priorat d'*, 204.
 OVIDI, 150.
 Oxford, 192. — V. BIBLIOTECA BODLEIANA.
 Ozor, 68.
- PACHECO GIRÓN, Juan, comte de la Puebla de Montalbán, 24.
 PADRÓ, Tomàs, 260.
 PAIXÓ, 163.
 PALÀ BORRÀS, Antoni, 97.
 Palafrugell, 11.
 PALAU, Antoni, 84, 240.
 PALAU, Guillem de, 266.
 PALET, Domènec, 239.
 PAL·LADI, Sant, 74.
 PALLARÉS, Guillem, 110.
 Pallars, 64, 66, 72, 77, 82, 205. — *Comtes de*, 64, 66.
 PALLEJÀ, Josep, 87.
 Palma de Mallorca, 32-35, 166, 170, 177, 183, 184, 207-209, 235, 237. — *Convent de Santa Maria Magdalena*, 184. — *Convent de Sant Francesc*, 34, 37. — *Gremi dels Argenters*, 170. — V. ACADEMIA DE JURISPRUDÈNCIA. — V. ARXIU DE PROTOCOLS. — V. COL·LEGI DE MONTESIÓ. — V. COL·LEGI DE NOSTRA SENYORA DE LA SAPIÈNCIA. — V. COL·LEGI DE SANT MARTÍ. — V. SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LUL·LIANA. — V. UNIVERSITAT LUL·LIANA DE PALMA.
 PALMART, Lambert, 229.
 PALMES, F., 242.
 PALMIRENO, Llorenç, 17.
 Palomera, 109, 115.
 PAMPHILUS, 230. — *De amore*, 230.
 Pamplona, 51, 205.
 PAOLLACHO, Ramon de, prior de Tortosa, 124.
 PAPINI, 210.
 PARCERISA, F. J., 232.
 PARDINA, 163.
 Pardo, 157.
- PARSELLADA, Joan, 97.
 PARÉS, canonge, 202.
 PARÉS, Gil, 97.
 París, 83, 126, 164, 186, 193, 208, 259. — *Església de Sant Ceferí*, 126. — *Estudi de*, 126. — V. ACADEMIE DES INSCRIPTIONS ET BELLES LETTRES. — V. BIBLIOTECA NACIONAL DE PARÍS. — V. SOCIÉTÉ PRÉHISTORIQUE FRANÇAISE.
Paris e Viana, 125.
 PARKER, G., 230.
 Parma, 26.
 PARODI, E. G., 242.
 PARRELLA, Joaquim, monjo de Ripoll, 69.
 PAS, Angel del. — V. ANGEL DEL PAS.
 PASCAL, Miquel Joan, 19.
 PASCASI, Guillem, 115.
 PASCUAL, Emili, 98.
 PASCUAL BELTRAN, V., 236.
 PASCUAL DE GIVANEL, Lluciana, 83.
 PASQUAL II, 64.
 PASQUAL, P. Jaume, 52, 53, 58, 62, 63, 73, 103, 122, 198, 201, 262. — *Sacrae Cathaloniae Antiquitatis Monumenta*, 198.
 PASQUAL, fra Ramon, 29.
 PASTOR, Vicent, assaonador, 128.
 PATRICI, sant, 168.
 PATUMEI, Manuel, 90.
 PAU, Sant, apòstol, 29, 228.
 PAULÍS, Joan, 99.
 PEDIATIS, Bartomeu de, canonge, 123.
 Pedralbes, 22, 245. — *Monestir de*, 22.
 PEDRALBES, família, 261.
 PEDRALBES, P., 180.
 PEDREGAL, Santa Maria de, 72.
 PEGUERA, Lluís de, 18, 264.
 PEGUERA, Ramon de, 267.
 PELLICER, canonge, 109.
 PELLICER, Jaume, 7.
 PELLICER, Josep, 85.
 PELLICER, Pasqual, notari, 111.
 PELLIPARI, Guillem, 110.
- Penedés, 82.
 PENYAFORT. — V. RAMON DE PENYAFORT, Sant.
 Peralada, 68, 204.
 PERALADA, vescomte de, 12.
 PERALBA, Eulària, 7.
 PERALBA, Joan, 7.
 PERE APOSTOL, Sant, 54, 155, 206.
 PERE NOLASC, Sant, 62, 180.
 PERE PASQUAL, Sant, 225.
 PERE RIGUAL, beat, 74.
 PERE, abat d'Ager, 64.
 PERE, comte de Pallars, 204.
 PERE, comte de Ribagorça i de Prades, 115.
 PERE, infant de Portugal, 63.
 PERE I, rei d'Aragó, 116.
 PERE I, de Catalunya-Aragó, 63, 112, 118, 129.
 PERE II, de Catalunya-Aragó, 63, 222.
 PERE III de Catalunya-Aragó, 66, 223, 262.
 PERE RAMON, comte de Pallars, 262.
 PERE D'URREA, arquebisbe de Tarragona, 262.
 PEREDA, Pere Pau, 19.
 PERELLÓ, Joan, 89.
 PERETA, Andreu, 213.
 PÉREZ, P. Diego, 26.
 PÉREZ, Víctor, 86.
 PÉREZ BAYER, Francisco, 82.
 PÉREZ MAYOL, B., 240.
 PÉREZ DE MONTALBAN, Joan, 168. — *Vida y Purgatorio del glorioso S. Patricio*, 168.
 PÉREZ DE VALDÍVIA, Jaume, 26, 27.
Perfecti magistri, Libre, 219.
 PERICH, Secundí, 93.
 PERMANYER, Ricard, 91.
 PEROTTUS, 227.
 Perpinyà, 68, 132, 200, 208, 230. — *Arxius Departamentals*, 132. — *Nostra Senyora de la Real*, 68. — *Sant Joan*, 68. — *Sant Salvador*, 68. — V. SOCIÉTÉ AGRICOLE, SCIENTIFIQUE ET

- LITTÉRAIRE DES PYRÉNÉES
ORIENTALES.
- PERRAMON, Miquel, 102.
- PERSI, 221.
- PERUSA, 126, 127.
- PETRI DE FERRARIIS, J. — *Practica Aurea*, 218.
- Petrola, 109.
- PETRUS DE ALCARANA, 219. — *Super Florentinis*, 219.
- PETRUS LOMBARDUS, 212.
- PEYRÓ, Joan, 227.
- PI, Jeroni, 8, 30.
- PI MARGALL, Francisco, 260.
- PI MOLIST, Emili, 235.
- PIA ALMOYNA, Barcelona, 60.
- PIFERRER, Pau, 276.
- PIFERRER, Teresa, 54.
- Pimpí, 109.
- PINEDA, F., 100.
- PINEDA, Guillem, canonge, 126.
- PINEDA, Juan de, 11.
- PINÓS, Jeroni de, 15.
- PINÓS, Ramon de, 110.
- PINYA, P., 214.
- PINYA, Romeu, 214.
- PINYANA, Joan, 198.
- PIÑOL, Joan, 95.
- PIQUERT, Pere, 106.
- Pitalluga, 149, 150.
- PIUS, papa, 216. — *Epistoles*, 216.
- PIUS V, 79.
- PLA, Margarida, 7.
- PLANA, F., 89.
- PLANAS, Estanislau, 98.
- PLANAS, Eusebi, 260.
- PLANAS, M., 240.
- PLANUCH, Josep, 94.
- PLASEN, abat. — V. NORBERT DE LORENA, P.
- PLATÓ, 9.
- PLINI, 211, 217. — *Epistoles*, 217.
- Poachol, 109.
- Poblet, 71, 154.
- POCH, Joan, 96.
- POICH, Bernart, 213.
- POL, Joan Bta., 22.
- POLYDORUS VERGILIUS, 211.
- POMPEU FESTUS. — *De interpretatione lingue latine*, 216.
- PONCH, Joan, notari, 136.
- Pons, 207.
- Pons, Sant Andreu de, 69.
- PONS, Sant, 68.
- PONS, bisbe de Tortosa, 203.
- PONS UMBERT, A., 240.
- PONS UTZET, Joan, 92.
- PONT, Bartomeu, canonge, 127.
- PONT, Gil, 260.
- PONTANO, Giovanni Ioviano, 221, 228.
- PORTA, Jaume, 92.
- PORTA, Sanç de, — *Sermones*, 212.
- Porta Coeli, 8, 23.
- Portella. — V. La Portella.
- PORTELLA, família, 205.
- Portugal, 20.
- POSA, Pere, 228.
- Postilla super bibliam*, 126.
- POU MARTÍ, J. M.^a, 242.
- PRADELL, Francesc, 91.
- Prades, 115, 262.
- PRAT, Bernat de, 213.
- PRAT, Dr. Jaume, 163.
- PRAT, Jaume de, 267.
- PRAT, Manuel, 95.
- PRAT, Pere de, 214.
- PRAT DE LA RIBA, Enric, 91, 249, 250.
- PRAT DE LA RIBA, vídua, 242.
- PRAT GABALLÍ, Pere, 99.
- Practica cancellarie apostolice*, 218.
- Prats, 66.
- Prats, Sant Miquel de, 68, 71.
- PRATS, Benet de, 235.
- PRATS, J., 110.
- PRATS, Joana, 11.
- PRATS, Josep, 260.
- PRATS Y SANTOS, 59.
- PREIXENS, Pau, 109.
- PREIXENS, Vicente, 109.
- PREUS, Guerau, 228.
- PRIU, Ignasi, 95.
- Privà, 72, 78.
- PROAZA, Alfons de, 3, 4.
- PROU, Maurice, 190, 192, 194.
- Provença, 174, 175.
- PRUDENCI, Sant, bisbe de Troyes, 172.
- PRUNELLA, Josep, 100.
- Psalterium*, 220.
- PUGA MENDOZA, Joan de, 182.
- PUGÉS GUITART, Josep, 100.
- PUIG, Joan de, 185.
- PUIG, Pere, 30.
- PUIG, Salvador, 61.
- PUIG ALFONSO, F., 240.
- PUIG CADAFALCH, J., 240, 242.
- PUIG ESTEVE, Josep, 100.
- Puigcerdà, 236.
- PUIGCERNAU, Maximí, 95.
- PUIGGARÍ, Josep, 137, 233.
- PUIGGARÍ, Lluís, 260.
- PUIGVENTÓS, Jaume, 91.
- PUJADES, Jeroni, 205.
- PUJOL, A., 240.
- PUJOL, Joan, 15.
- PUJOL, Josep A., 85.
- PUJOL TUBAU, Mn. Pere, 186, 192, 213, 215, 264.
- PULIDO, Lluís, 91.
- PUNTÍ COLLELL, J., 240.
- Purgatori de Sant Patrici*, 167.
- QUER, F., 240, 242.
- QUERA, Josep, 94.
- QUERALT, 163.
- QUERALTÓ, Estefania, 60.
- QUERALTÓ, Jaume, 60.
- QUERALTÓ, Dr. J., 91.
- QUERCI. — V. JACOB DE QUERCI.
- Questiones metafisice*, 219.
- Questions sobre'ls novissims*, 229.
- QUETGLAS, M., 86.
- QUEVEDO, Francisco de, 163.
- QUINTANA, Antoni, 87.
- QUINTANA, Primitiu, 95.
- QUINTANA, Ròmul, 86.
- QUINTÍ, Sant, 69.
- QUIROGA, Gaspar de, 19.
- RABAGO, P., 182.
- RABASA, Josep M.^a, 90.
- RADIN, Joan, 22.
- RÀFOLS MONTANER, Rossend, 100, 102.
- Rajadell, Santa Llúcia de, 69.
- Rambla, 109.
- RAMIR, rei d'Aragó, 222.
- RAMON, comte de Barcelona, 64.

- RAMON, comte de Pallars, 262.
 RAMON D'ANGLESOLA, beat, 205.
 RAMON BERENGUER, de l'Ordre de Jerusalem, 174, 175.
 RAMON BERENGUER IV, 62, 63, 66, 114, 115, 202-204, 261.
 RAMON GUILLEM DE VALL-LLEBRERA, 261.
 RAMON MARTÍ, 195-197. — *Explanatio symboli Apostolorum*, 195, 196. — *Pugio Fidei*, 195-198.
 RAMON NONAT, Sant, 154, 201.
 RAMON DE PENYAPORT, Sant, 66, 67, 195, 196, 219. — *Summa*, 219.
 RAMON DE TARREGA, Fra, 62.
 Ratera, 65.
 RAVENTÓS, J., 100.
 REART, Mr., abat de Cuixà, 69.
 REBULLOSA, Jaume, 156.
Receptari de Manresa, 236.
Receptari de Puigcerdà, 236.
 Refalgari, 109.
Regla de la maisó del Hospital de Sant Joan de Jerusalem, 174, 175.
Regla de S. Agustí, 122, 198.
 REGNIER, REIGNIER, REGNYER, Pere, 10, 11.
 REGNYER, Pere. — V. REGNIER, Pere.
Regula S. Benedicti. — V. BENET, Sant.
 REIG, Joan, 224.
 REIG VILARDELL, Josep, 87, 88.
 REIGNIER, Pere. — V. REGNIER, Pere.
 Remolins, 109.
 REPRESENTACIÓN DEL ESTADO EN EL ARRENDAMIENTO DE TABACOS, Madrid, 240.
Responserius et Antifonerius de Cardona, 214.
Responsoria defunctorum, 228.
Responsorium, *Responser*, *Responsorial*, 213, 220, 224.
 Reus, 20, 86, 199, 202, 206. — *Arxiu de la Vila de*, 202. — *Biblioteca Font de Rubinat*, 20.
 REXACH, Pere de, 224.
 REYNARD, Guillem, 173.
 RIBA, C., 240.
 RIBA, S. de, 242.
 Ribagorza, 66, 77, 82, 115, 199.
 RIBAS, Benet, arxiver del Monestir de Montserrat, 199.
 RIBAS, fra Francisco, 12.
 RIBAS GRAU, Joan, 98.
 RIBERA, J., 240.
 RIBERA, Julià, 137.
 RIBERA, fra Manuel Marian, 62, 67.
 RIBERA, R., 240.
 RIBERA, Ramon, 88.
 RIBESALTES, RIPISALTES, Lluís de, degà de Tortosa, 125.
 RIBÓ, Bartolomé, 260.
 RICARD DE SANT VÍCTOR, 129.
 RICARDOS, Antonio, 177.
 RICARDUS, Petrus, 212.
 RICLA, comte de, 61.
 Ridaura, monestir de Santa Maria de, 63, 71.
 RIERA, monjo, 197.
 RIERA, Berengarius, 173.
 RIERA, Bonaventura, 90, 94.
 RIERA, Josep, 101.
 RIERA, Ramon, 86.
 RIEROLA, Francesc, 88.
 RIGAL, Pere, 65.
 RIGALT, Lluís, 232, 260.
 RIMOCH. — V. SAMUEL RIMOCH.
 Riódazar, monestir de Santa Maria. — V. Ridaura, monestir de Santa Maria.
 Ripoll, 56, 62, 68, 73, 199, 225. — *Biblioteca del Monestir de*, 62. — *Monestir de*, 56, 199.
 RIQUER, Josep M.^a de, 97, 100.
 RISSMANN, 240.
 RIU DALMAU, F., 240.
 RIUDALBES, Gaspar, 263.
 Riudeperes, 243.
 Rius, Angel, 94.
 RIUS VIDAL, A., 242.
 Riusech, 109.
 RIVALTA, Francesc, 95.
 RIVAROLA, R., 242.
 RIVERA MONTAÑA, Josep, 100.
 ROBERT, sant, 207.
 ROBERT, Bartomeu, 235.
 Roc, Sant, 206.
 Roca, A., 259.
 Roca, Francisco Guillem, 260.
 Roca, Jaume, 185.
 Roca, Joan, 100.
 Roca, Josep M.^a, 263.
 Roca GUAL, Josep, 92.
 Roca Roca, Josep, 95.
 Roca SELLENT, Antoni, 259, 260.
 ROCABERTÍ, comtes de, 77.
 ROCABERTI, Diego, 61.
 RocaFORT, 240.
 RocaFORT, Josep, 203.
 ROCAMORA, Ròmul S., 100.
 ROCAVERTI, Juan Tomàs, 183.
 ROCHA, Antic, 17.
 Roda, 62, 64, 72, 80, 198, 203, 204.
 Roda. — V. Sant Pere de Roda.
 Rodas, illa de, 175.
 RODON, Francesc, 91, 94.
 RODON FUSTER, Albert, 97.
 RODRIGUES LAZO, Nicolás, 54.
 RODRÍGUEZ, Ferran, 90.
 RODRÍGUEZ, fra Manuel, 27.
 RODRÍGUEZ PORTUGAL, Antonio, 24.
 ROGENT, Elies, 44, 229.
 ROGER DE PALLARS, Arnau, *librarius*, 121, 128.
 ROIG, M., 240.
 ROIG ALEGRE, 263.
 ROIG PUÑED, J., 240, 242.
 ROIG ROQUÉ, J., 242, 243.
 ROIG, RUBEL, Berenguer, 124.
 ROIG, RUBEL, F., canonge, 121, 124.
 ROIG, RUBEL, Pere, canonge, 124.
 ROIG TORRES, R., 88.
 ROIG VIVES, 263.
 ROJALS, Maximí, 86.
 ROLANDINUS. — *Summa Artis Notariae*, 218.
 Roma, 28, 34, 109, 174, 176, 186, 189, 223, 224. — V. BIBLIOTECA APOSTÓLICA VATICANA. — V. COL·LEGI DE SANT ISIDOR.
 ROMA, Joan M., 90, 96.
 ROMA CAMPS, Pere, 98.
 ROMANÀ, baró de, 240.

- ROMERO FERRER, Pau, 101.
 ROMEU, Pere, 91.
 ROMEU COMAMALA, J., 101.
 ROS, Arnau den, 215.
 ROS, Berenguer den, 214.
 ROSA, Santa, 160.
 ROSENBAUGH, Joan, impressor, 130, 228, 229, 230, 236.
 ROSENTHAL, J., 229.
 ROSENTHAL, L., 229.
 ROSES, Santa Maria de, 67, 70.
 ROSSA, Dorotea, 7.
 ROSSELL, Antoni, 102.
 ROSSELL, Francesc, 100.
 ROSSELL, J. M.^a, 242.
 Rosselló, 14, 57, 61, 68, 69, 177.
 ROSSELLÓ, fra Esteve, 183.
 ROURE, Conrad, 85, 86.
 ROURE, Gaspar, 94.
 ROURE, Ildefons, 101.
 ROVIRA, canonge de Tortosa, 107.
 ROVIRA, Josep, 96.
 ROVIRA VIRGILI, Antoni, 95, 97, 98.
 RUBIÓ BALAGUER, J., 103, 119, 149, 276.
 RUBIÓ LLUCH, A., 103, 126, 240, 242.
 RUBIÓ ORS, J., 162.
 RUCABADO COMERMA, R., 242.
 RUF, Sant, 109.
 RUF, monestir de Sant, 173.
 RUIZ, F., 242.
 RUPERFORTI, Johannes, de, 173.
 RUPPRECHT, Theodor, 58.
 Sabadell, 205.
 SABATER, Josep, 94.
 SABBADINI, Remigio, 221.
 SABUNDE, R., 226.—*Viola animae*, 226.—*Theologia naturalis*, 226.
 SADURNÍ, Josep, 90.
 Safalfori, 109.
 SAGARRA, Ferran de, 53, 238, 243, 244, 262.
 SALA, P. Agustí, 57, 75.
 SALA, Jaume, 97.
 SALA, Joan, bossar, 146.
 SALA, P., 202.
 Salamanca, 23, 31, 61.
 SALAS, Pere, 27.
 Salera, 204.—*Església del Sant Sepulcre de*, 204.
 SALERMI, Mauri, 123.
 SALETA, Oleguer, 88.
 Sallent, 269, 270.—*Biblioteca Popular de*, 269, 270.
 SALOMÓ CAVALLER, 134.
 SALOMÓ COFEN, COHEN, 133, 134, 138, 139.
 SALOMÓ COFEN, de Lleyda, 134.
 SALON, fra Joan, 15.
 Salou, 154.
 SALOU, Francesc, 94.
 SALRELL DE PIERA, Jueu, 133.
 SALTIVERI, Antoni, 89, 91.
 SALUSTI, 217.
 SALVÀ, Vicente, 13, 15-18, 24, 80, 83.
 SALVÀ CAMPILLO, Francisco, 235.
 SALVADOR, Josep, 96.
 SALVAT-PAPASEIT, J., 101, 240.
 SALVAVILLA, Guillem de, 126.
 SALZINGER, Iu, 35, 36.
 SAMARAN, Ch., 192.
 SAMPOL RIPOLL, P., 237.
 SAMPONS, C., 86.
 SAMUEL CAVALLER, 134.
 SAMUEL RIMOCH, 132.
 SÁNCHEZ, fra Antoni, 15.
 SÁNCHEZ, José, 33.
 SÁNCHEZ, J. M., 45-47.
 SANCHIS SIVERA, J., 229, 236.
 SANCHE, Hipòlit, 195.
 SANCHE RAYON, J., 229.
 SAND, George.—V. DUPIN, Aurora.
 SANDÀLIA, Santa, 54.
 SAN FELIU, Vicens, 156.
 SANO, Confraria de la, 261.
 SANGENIS, J., 101.
 SAN-GORRIN, fra, 27.
 SAN JOAN, Joan de, 127.
 SAN MIGUEL DE LA CÁMARA, M., 240, 242.
 SANS, Lluís, 30.
 Santa Coloma de Queralt, 155.
 SANTA EULÀLIA, Francesc de, 185.
 SANT AGUSTÍ, Canonges regulars de, 204.
 Santa Llívia, 63, 72, 78.
 SANTALÓ, Pere, 86.
 Santa Maria del Camp, 65.
 Santa Maria la Real, 200.
 Sant Andreu de Sureda, 68.
 Santa Oliva del Penedés, 82.
 SANTA PAU, Domènec, 121.
 Sant Benet de Bages, 199.—*Arxiu de*, 199.
 Sant Celoni.—*Arxiu*, 205.
 Sant Cugat del Vallès, 59, 63, 64, 67, 71, 72, 80, 82, 197, 204, 226.—*Biblioteca*, 197.
 Santes Creus, 70, 72, 154, 195-197, 205, 229.
 Sant Feliu de Guixols, 8, 12, 67, 68.—*Monestir de*, 12, 67, 68.
 Sant Gervasi, 261.
 SANT GERVASI, Berenguer de, 266, 267.
 Sant Ginès de Bellera, Monestir de, 201.
 SANTIGOSA, Francesc, 89.
 SANT JOAN DE JERUSALEM, Ordre de, 62, 69, 174, 204, 205.—*Arxiu del Gran Priorat de Catalunya*, 176, 204, 205.—*Arxiu de Sant Joan de Barcelona*, 62.—*V. Regla de la maisó de Sant Joan de Jerusalem*.
 Sant Joan de la Penya, Monestir de, 201.—*V. Crònica de Sant Joan de la Penya*.
 Sant Joan de les Abadesses, Monestir de, 57, 71, 80, 204-206.—*Arxiu de*, 204.
 Sant Joan les Fonts, 68.
 Sant Llor, 109.
 Sant Llorens del Munt, 67, 71, 73, 80, 204.
 Sant Llorenç de Morull, 68, 220.
 Sant Martí de Canigó, 68.
 Sant Miquel del Fay, 68.
 Sant Miquel de Fluvià, 69.
 Santoral, 214.
 Sant Pere d'Argüelles, 68.
 Sant Pere de Cercada, 204.
 Sant Pere de Riudebitlles, 68.
 Sant Pere de Roda, 67, 71.
 Sant Pol de Mar, 69.

- Sant Pons, 109.
 Sant Quirse, 69.
 Sant Sadurní de Tavérnoles, 69.
 Sant Saldoni de Celles, 220.
 Sant Victorià, Monestir de, 204.
 SANXO, arquebisbe de Tarragona, 65.
 SANXO I, d'Aragó, 65, 117.
 Saragossa, 6, 8, 10, 22, 30, 32, 45, 46, 48, 49, 51, 127, 168, 176, 227, 228, 230-232. — *Casa de les Comedies*, 176.
 SARDÀ SALVANY, Fèlix, 89.
 Sarra bona, Santa Maria de, 68.
 SARRET, J., 240.
 Sarrià. — V. COL·LEGI SANT IG-
 NASI.
 SARRIÀ, Jesús de, 240, 242.
 SARTHOU CARRERES, C., 242.
 SAYOS, Antoni, 93.
 Scala Del, 69.
 SCHNEIDER, P., 240, 242.
 Schuttern, 193. — *Evangeluari de*, 193.
 SCHWAB, Moïse, 135.
 SCOT, Joan, 128, 212. — *Secundus sententiarum*, 128.
 SEBASTIÀ GABRIEL, infant, 259.
 SECRETARÍA DE INDUSTRIA Y COMERCIO, México, 242.
 SEDULIUS, 228. — *Carmen paschale*, 228.
 SEGALÀ, L., 240, 242.
 Segarra, 158.
 SEGARRA, Antoni, 86.
 SEGARRA, Estanislau, 233.
 Segorb, 106, 127.
 SEGOVIA, Martín de, 171.
 Segre, 152.
 SEGUÍ, Salvador, 98.
 SEGUR, Jaume, 123.
 SEGUR, Joan, 121.
 SEGURA, Josep, 132.
 SEGURA, Santiago, 98-100.
 SEIX, Antonio, 104.
 Selva, 199.
 SEMMANAT, marquès de. — V.
 SENTMENAT, marquès de.
 SEMPÀU, Josep, 86.
 SENIL, Josep, 85.
 SENJUST, 107.
 SENTIES, Calixte, 94.
 SENTMENAT, marquès de, 64, 73.
 SENTMENAT, Menna de, 73.
 SERRA, Salvador de la, 215.
 SERAFÍ D'ASENTI, Sant, 206.
 Sèrbia, Consulat de, 241.
 Serinyana, 220.
 Sermonari, 224.
 Sermones de decem preceptis, 212.
 Sermones de Sanctis, 211.
 Sermones Estivales, 211.
 SERRA, Jaume, 268.
 SERRA, Joan, canonge, 123.
 SERRA, Josep M.^a, 93.
 SERRA, P. Martí, 33.
 SERRA, Ramon, 101.
 SERRA BOLDÚ, V., 240.
 SERRA SULÉ, J., 242.
 SERRABONA, Francesc de, 185.
 SERRADELL, Ramon de, 184.
 SERRALTA, Dr. Miquel de, 33.
 SERRANO MORALES, J. E., 46.
 SERRANO SANZ, M., 228.
 SERRAT, Berenguer, canonge, 126.
 Serrateix, 70, 80, 200, 207.
 SERRATS, Joan, 96.
 SERVEI DE TELÈFONS DE LA MAN-
 COMUNITAT, Barcelona, 248.
 SERVOLE, M., 87.
 Set Pecats de les Dones, Los, 167,
 169.
 SETANTÍ, Joaquim de, 31.
 Seu d'Urgell, 192, 201, 204, 213,
 215-218. — *Arxiu de la Cate-*
dral d', 215. — *Biblioteca de la*
Catedral d', 192. — *Catedral*
d', 192. — *Seminari Tridentí*,
 204.
 SEVER, Sant, 9, 55.
 Sevilla, 184, 226, 227, 229.
 Sicília, 63, 204.
 SIMON, Baltasar, 8, 17, 24.
 SIMON, J., 240.
 Sireza, Sant Pere de, 62.
 SISCAR, Ramon, 63, 65.
 SISCAR Y DE ROCABRUNA, Fran-
 cisco de, 53.
 SIXNA, 69, 201, 205.
 SIXTO, 176.
 SMITH, I., 240.
 SOAÇO, Francisco de, 158.
 SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIA-
 NA, Palma de Mallorca, 235,
 237.
 SOCIETAT GEOGRÀFICA DE BAR-
 CELONA, 240.
 SOCIETAT PROTECTORA DELS ANI-
 MALS I DE LES PLANTES DE CA-
 TALUNYA, Barcelona, 244.
 SOCIÉTÉ AGRICOLE, SCIENTIFI-
 QUE ET LITTÉRAIRE DES PY-
 RÉNNÉES ORIENTALES, Perpi-
 nyà, 132.
 SOCIÉTÉ PRÉHISTORIQUE FRAN-
 ÇAISE, París, 242.
 SOLÀ, poeta, 163.
 SOLÀ, Miquel, notari, 110, 111,
 127.
 SOLDEVILA, F., 242.
 SOLÉ PLA, Joan, 91.
 SOLER, Jaume, 8, 30.
 SOLER, Miquel Galetà, 176.
 SOLER, Pere, 160.
 SOLER TEROL, L., 242.
 SOLIMAN, 175.
 SOLLIER, P. J. B., 34-38.
 Solsó, 109.
 Solsona, 30, 64, 68, 79, 199, 201,
 203, 204, 206.
 SORRECH, Bernat de, 214.
 SORS, Angela, vídua de Borràs. —
 V. BORRÀS, vídua de.
 SOTO, 210.
 Speculator, 219.
 Speculum disciplinae, 212.
 Speculum Peregrinorum, 212.
 Speculum vitae humanae, 212.
 SPINDELER, Nicolau, 228, 229.
 SPUNY, Joan, canonge, 126.
 Squillace, 221.
 STEFFENS, Franz, 188.
 SUBIRANA, E., 240, 242.
 Suma Hostiensis, 127.
 Summa Confessoris, 217.
 Summa Confessorum sive Johan-
 nina, 123.
 Summa sacramentorum, 211.
 SUNYER, Pere, 16.
 SUNYOL, notari, 111.

- SUNYOL, Pere, junior, 111.
 SUNYOL, Pere, notari, 110, 126.
 SUÑÉ, Joan, 275.
 SUÑÉ MEDAN, L., 242.
 SUÑOL, Gregori, 224.
 SUÑOL Teixidor, Josep, 87.
 SURIÀ, Francisco, 58.
 SUSANA, Santa, 206.
 SUTLAM. — V. MOSE SUTLAM.
- TABERNER, Fèlix, 70.
 TALAMANCA, Gaspar de, 223.
 Talarn, 204.
 TALLADA, Dalmau, 185.
 TALLADA, Josep M.^a, 98.
 TAPIAS, Esteve, 93.
 Taraçona, 22, 36, 51. — *Palau Episcopal*, 36.
 TARAFÀ, Francesc, 60, 223. — *Chronica de Cavallers Catalans*, 223.
 Tarragona, 32, 54, 56, 59, 62, 63, 65, 66, 68, 73, 74, 76, 78, 80, 109, 154, 195, 196, 198 - 200, 203, 225, 228, 230, 262, 264. — *Biblioteca Provincial*, 195.
 TARRÉ, Emili, 244, 245.
 Tàrrega, 72, 206, 262.
 TÀRREGA, fra D., 23.
 TÀRREGA, fra Ramon de, 80.
 TARRÉS, Antoni, 96.
 TASSARA GONZÁLEZ, J. M.^a, 242.
 Taulesvelles, 109.
 Tavernas, Priorat de Sant Pere, 69, 204.
 Tavèrnoles, monestir de Sant Sadurní de, 204, 220.
 TECLA, Santa, 54, 154.
 TEIXIDOR, Josep, 236.
 Tentelaya, 214.
 TERANIS, Pere de, 224.
 TERÇA, Jaume, 113.
 TERCENI, 17, 211, 217, 218.
 TERESA DE JESÚS, Santa, 153, 157.
 TERRADAS, E., 240, 242.
 TERRADAS, Joan, 240, 242.
 Terra Santa, 66.
 Terrassa, 63, 64, 71. — *Monestir de la Cartoixa de Vall Paradís*, 64. — *Sant Quirce de*, 63.
- TERRÉ, Joan, 163.
 TERSOL, 260.
 TETTAMANCY GASTÓN, F., 242.
 TEVERGA, J., 240.
 Tevizola, 109.
 TEXIDOR, Pere, 184.
Theologia naturalis, 129.
 THOMPSON, E. M., 192.
 THOMSON, John, 230.
 TINTORER, Emili, 91.
 TITTELMANN, F., 12, 17.
 Tivenys, 106, 109.
 TOLEDANO, Miquel, 91.
 Toledol, 19, 29, 56, 76, 164, 226. — *Arquebisbe de Toledol*, 58.
 Tolze, 220.
 TOMÀS, Sant, 206, 219.
 TOMÀS D'AQUINO, Sant, 129, 158, 159, 164. — *De ente et esse*, 129.
 TOMÀS DE VILANOVA, Sant, 160.
 TOMÀS, Joan, 102.
 TOMICH, Pere, 223. — *Cronica*, 223.
 Tona, 203.
 Torelló, 30.
 TORNAMIRA, Bernat de, 170.
 TORNER, Domènec, 93.
 TORQUEMADA, Joan de, 211. — *Summa ecclesiae*, 211.
 TORRAS BAGES, Josep, 243.
 TORRELLES, Guillem de, bisbe de Tortosa, 126.
 Torrent den Solanes, 109.
 TORRENTS, Jaume de, notari, 215, 266.
 TORRES, 182.
 TORRES AMAT, Fèlix, 16, 17, 29, 30, 182.
 TORRES CARRERAS, R., 240.
 TORRES GARCÍA, Joaquim, 98.
 TORROELLA, J. B., 236, 237.
 TORROJA, E., 242.
 Tortosa, 67, 68, 74, 81, 103-131, 150, 202, 203, 227, 228, 264. — *Església de Santa Caterina*, 116. — *Església de Sant Domènec*, 124. — *Nostra Dona de la Ràpita*, 68. — *Nostra Dona del Temple*, 67, 68. — *Palau Epis-*
- copal*, 124. — *Parròquia de Santa Maria*, 109 [Tortosa. — *Catedral*, 103-131, 203. — *Capella de Santa Càndia*, 107. — *Nostra Dona de la Cinta*, 109. — V. ARXIU CAPITULAR DE TORTOSA. — V. BIBLIOTECA DEL CAPITOL DE TORTOSA. — V. CAPITOL CATEDRAL DE TORTOSA.
 TORY, Geofroy, 231.
 TOSQUER, Ramon, 214.
 Tours, 193.
Tractat de febres, 167.
 TRAGGIA, P. J., 55.
 Trago, Valverde, monestir de, 72.
 TRAUBE, L., 191.
 Tremp, 68, 200, 204, 262. — *Col·legiata de*, 200. — *Santa Maria de*, 262.
 Trento, 211.
Tresor de Pobres, 236.
 TRIADÓ, J., 231.
 TRINCHER. — V. TRINXER.
 TRINXER, Francesc, 8, 22, 24, 27, 28.
 TRINXER, Joan, impressor, 233-235.
 Troya, 156.
 TRUJILLO, fra Tomàs de, 21, 31.
 Turín, 221, 232.
 TURRÓ, Joan, 94.
 TURRÓ DARDÓ, Ramon, 96.
- UBACH, B., 240, 242.
 Ullà, Santa Maria de, 69.
 Uldecona, 125.
 UNION, comte de la. — V. CARVAJAL VARGAS, L. F. de.
 UNIVERSIDAD NACIONAL DE LA PLATA, 242.
 UNIVERSITAT DE BARCELONA, 242, 276, 277.
 UNIVERSITAT LUL·LIANA DE PALMA, 32, 33.
 URBÀ II, 64.
 URDA, Manuel, 100.
 Urgell, 57, 61-64, 66, 67, 69, 72, 74, 77-79, 82, 170, 171, 199-202, 205, 214, 261, 262.
 URQUIJO, Mariano Luis de, 177.

- URREA, Pere d' — V. PERE D'URREA, arquebisbe de Tarragona. *Usatges*, 122, 203, 219.
- UTRILLO, Miquel, 93.
- VACAS GALINDO, E., 242.
- VALASCO DE TARANTO, 227, 236. — *Compendi utilissim contra pestilencia*, 236.
- VALE, Marian, 86.
- Valencia, 8, 17, 19, 20, 29, 47, 83, 105, 112, 170, 183, 184, 223, 225, 229-231, 236, 262. — *Convent de Franciscans*, 223.
- VALENZUELA, Valentí de, 23.
- VALERI MÀXIM, 59, 279.
- VALÈRIA, comtessa de Pallars, 262.
- VALERIANO, Pedro, 11.
- VALLA, L., 216. — *Elegancies*, 216.
- Valladolid, 16, 28, 229.
- Vallbona, 69, 72, 201, 205, 207.
- VALLBONA, 163.
- Vallclara, 70, 204.
- Valldebous, 116.
- Vall de Ebron, 68, 71.
- Vall-den-Robí, 109.
- Vall de Paradís, 64.
- VALLERS, Tomàs, 263.
- VALLÈS, E., 242.
- VALLÈS, Magí, 16.
- VALLFOGONA, rector de. — V. GARCIA, Vicens.
- Vallformiga, 109.
- Vall-laura, 64, 68, 75, 205.
- VALLMAJOR, Francesc, 94, 96.
- VALLMANYA, B. de, 228. — *Revelació de S. Pau*, 228.
- VALLOBAR, Esteve, prevere, 125.
- Valls, 202, 262, 269, 270. — *Arxiu de la Vila de*, 202. — *Biblioteca Popular de*, 269, 270.
- Valls, pla de, 220.
- VALLS, 163.
- VALLS TABERNER, F., 198, 240, 242.
- VALLSECA, Guillem de, 207, 208.
- Valverde. — V. Trago.
- VANDRE, Francisco Ignasi, 149.
- VAN EYCH, P., 35.
- Vear, convent de, 182.
- VEDEL, Guillem. — *Vedellina*, 125.
- Vedella, 220.
- VEGA SENTMENAT, Josep, 52, 54.
- Vellanega, 220.
- VELLVÉ CUSIDÓ, J., 240.
- Vendrell, 86, 269. — *Biblioteca Popular*, 269.
- VENDRELLS, 261.
- Venècia, 34, 183, 208, 211.
- VERDAGUER, Jacinte, 243, 250.
- VERDAGUER, Narcís, 89, 90, 243.
- VERDAGUER CALLÍS, vídua de, 240, 243.
- VERDAGUER, llibreria, 240.
- VERDEJO, fra Sebastià de, 22, 23.
- VEREIN GERMANIA, Barcelona, 237.
- VERSORIS, Antonius, 211, 212.
- Vespella, 185. — *Sant Cristòfol de*, 185.
- Vespral*, 215.
- VIADA I LLUCH, Lluís C., 5, 83, 233.
- VIADA I LLUCH, M., 240.
- VICENS, Sant, 202.
- VICENS, Sant, bisbe d'Osca, 204.
- VICENS DE PAUL, Sant, 206.
- Vich, 55, 65, 80, 163, 164, 184, 185, 200, 201, 203, 205, 225, 231, 243, 279. — V. ARXIU CAPITULAR DE VICH. — V. ARXIU EPISCOPAL DE VICH. — V. BIBLIOTECA EPISCOPAL DE VICH. — V. MUSEU EPISCOPAL DE VICH.
- VICH SANTANDREU, Ignasi, 166.
- VICTORIÀ, Sant, 69.
- VICTÒRIA, Santa, 70.
- VIDAL, Cosme, 93-95.
- VIDAL, Guillem, 111.
- VIDAL, Modest, 93.
- VIDAL, Pere, 208.
- VIDAL FEIXAS, Pau, 178.
- VIDOS MIRÓ, Joan de, 168.
- VIGNE, P. de la, 219.
- VILA, Francisco, 90.
- VILA, Josep, 86.
- VILA, Pere Jaume, 92.
- VILA MIQUEL, E., 242.
- Vilabertran, 65, 70, 74, 200, 201.
- Viladecans, 109.
- VILADOMS, Francesc, 96.
- VILAFORT, Bernat, 185.
- VILAFRANCA, Miquel de, 124.
- Vilamajor, 262.
- Vilanova de Meyà. — *Església de Sant Salvador*, 202.
- VILANOVA, Bartomeu de, 15.
- VILANOVA, R. de, 240.
- Villar, Santa Maria de, 65, 68.
- Villar de Santa Maria. — V. Mas de Barberans.
- VILAR, E. H. del, 240.
- VILARDELL, Raimond, 94.
- VILASECA, J., 242.
- VILETA, Lluís Joan, 12, 15.
- VILLA DEI, Alexandre, 174.
- VILLAGUSA, Jac. — V. VILLASCUSA, J. de.
- VILLANUEVA, P. Jaume, 46, 103, 106, 107, 115, 116, 121, 122, 186, 194, 197, 225.
- VILLAR, Ignasi del, 92.
- Villaroja, 109.
- VILLASCUSA, J. de, 226.
- VILLEGAS, Alonso de, 29.
- VILLENA, Isabel de, 231. — *Vita Christi*, 231.
- Villet, Santa Maria de, 201.
- Vimpésol, 109.
- Vinallop, 109.
- VINARDELL, Joaquim, 89.
- VINEIS, Petrus de. — V. VIGNE, P. de la.
- VINYETA, Josep, 94.
- VINYOLES, Pere de, dominicà, 214.
- VINALS DE LA TORRE, Josep, 60.
- VIRGILI, 16, 211, 221. — *Codex Romanus*, 221. — *Eneida*, 221. — *Georgiques*, 221. — *Virgili Vaticà*, 221.
- Vitem. — V. Bitem.
- VIURA, X., 240.
- VIVALDO, Martí Alfons de, 30.

- VIVAS, bisbe, 194.
 Viver, 200. — *Sant Miquel de*, 200.
 VIVES, Jacinte, 260.
 VIVES, Joan Lluís, 22, 211. — *Col·loquis*, 211.
 VIVES BALAGUER, P., 240.
 VIVES BORRELL, F., 96.
Vocabulari llatí, 129.
Vocabulista, 216.
 VOYNICH, W. M., 231.
 WADDING, L., 34.
- Washington. — V. BIBLIOTECA DEL CONGRÉS.
 WESTERMANN, Prof., 242.
 Wico, bisbe de Girona, 204.
 WILSON, baronesa de, 240.
 WUTKE, 207.
- XAMMAR, Magdalena, 160.
 XANXÓ, Sebastià, 94.
 Xàtiva, 19.
 Xerta, 115.
 XILDEBERT, rei de França, 202.
 XIPEDA, Manuel, 87.
- Xipre, illes de, 175.
 YMBERT, Josep, 108, 113.
- ZACODINA, Bernat, 215.
 ZANNÉ, Carles, 95-97.
 ZARBOCEDA, Berenguer, 214.
 ZATOR, Pere, 268.
 ZESPITAL, Pere, 214.
 ZUÑIGA i REQUESENS, Jerònima, 19.
 Zurita, 109.

ERRADES

<u>Pàg.</u>	<u>Ratlla</u>	<u>Diu</u>	<u>Ha de dir</u>
16	36	Albert	Anselm M. ^a
57	32	Tornant	Formant
61	5	as olicitacion	a sollicitacion
207	37	Lelemel	Lelewel
219	9	Gonet	Bonet
243	23	M. Verdaguer	N. Verdaguer
248	31	fant otes	fan totes
267	27	natarium	notarium

Addició a la pàg. 198 (*Els Manuscrits del P. Pasqual*).

L'índex manuscrit que hem transcrit dels papers del P. Pasqual, és fet de dues mans, una de més antiga, que descrigué els volums 1 a 9, i altra més moderna que en tenir en poder seu els manuscrits, observà i senyalà en el marge de l'índex antic la falta dels volums 1 i 6. Aquestes llacunes les substituï per l'índex de dos volums que nosaltres hem donat com 10 i 11, però que en la numeració actual dels volums figuren com el 1 i 6 respectivament. Els que avui porten els núms. 10 i 11, que com els altres duen també el segell Bellpuig de les Avellanes, no són descrits en cap dels dos índexs mencionats. El primer conté extractes dels arxius de Vich, Urgell, Sant Sadurní de Noya, etc. El vol. 11 conté documents de Besalú, Vilabertran, Valldaura, Pallars, una còpia del *Sumari de la batalla a ultrança* d'en Ferrer, notes de D. P. I. de Dalmasas al Nicolàs Antonio, i un catàleg de manuscrits del P. Caresmar.

Per a facilitar la consulta, donem la taula de concordància entre la numeració actual dels volums i la de l'índex publicat :

<u>Número actual</u>	<u>Índex publicat</u>
1	10
2	2
3	3
4	4
5	5
6	11
7	7
8	8
9	9
10	(falta en l'índex)
11	(" ")
Falta en la col·lecció	1
Id. id.	6

Índex general

	<u>Pàgs.</u>
L'estampa barcelonina d'En Pere i d'En Pau Malo davant de la rectoria del Pi, per LLUÍS C. VIADA i LLUCH.	5
El P. Jaume Custurer i els seus catàlegs lul·lians, per JOSEP M. MARCH, S. J.	32
Tres impressions litúrgiques de Saragossa desconegudes, per JORDI RUBIÓ.	45
Contribució a la bibliografia del P. Jaume Caresmar, II, per RAMON D'ALÓS.	52
Publicacions periòdiques barceloneses escrites en llengua catalana des de 1879 a 1918, per JOAN GIVANEL MAS i LLUCIANA P. DE GIVANEL.	83
Viatges d'investigació a l'Arxiu i Biblioteca Capitular de Tortosa : I. L'Arxiu Capitular de Tortosa, per RAMON D'ALÓS. — II. La Biblioteca Capitular de Tortosa, per JORDI RUBIÓ.	103
Documents aljamiats de jueus catalans (segle xv), per A. DURAN i SANPERE.	132
Catàleg dels manuscrits de la Biblioteca de Catalunya (núms. 80-99), fet de JAUME MASSÓ TORRENTS i de JORDI RUBIÓ BALAGUER (<i>Continuació.</i>)	149

NOTÍCIES DE MANUSCRITS

El manuscrit de les Homilies de Sant Gregori de la Catedral de Barcelona, per Mn. PERE PUJOL i TUBAU, prev.	186
Un còdex manuscrit del <i>Pugio</i> de Ramon Martí (Biblioteca Provincial de Tarragona, n. 89), per JOSEP M. ^a MARCH, S. J.	195
Els manuscrits dels <i>Sacræ cathalonix antiquitatis monumenta</i> del P. Jaume Pasqual	198
La carta de Gabriel de Vallseca de Mallorca.	207

DOCUMENTS

Una botiga de relligadura i venda de llibres del segle xvi a Palma de Mallorca per JOAN LLABRÉS i BERNAL.	209
---	-----

Contractes de còpia, venda i préstec de llibres del segle XIV, per Mn. PERE PUJOL	213
Bibliografia treta d'alguns inventaris de l'Arxiu de la Catedral d'Urgell, per Mn. PERE PUJOL.	215

BIBLIOGRAFIA

<i>Crónicas generales de España</i> , descritas por RAMÓN MENÉNDEZ PIDAL. . .	221
KRUITWAGEN, fr. B. : <i>Spaansch-portugeesche en engelsche Incunabelen</i> . . .	226
HAEBLER, C. : <i>Bibliografía ibérica del siglo XV</i>	227
<i>Census of fifteenth century books owned in America</i>	230
GONZÁLEZ I SUGRAÑES, Miquel : <i>Contribució a la Història dels antics Gremis dels Arts y Oficis de la Ciutat de Barcelona</i> . Vol. II, <i>LlibreTERS. Estampers</i> . . .	232
<i>Instituto Catalán de las Artes del Libro. Almanaque para 1918</i>	234 i 235
MOLINÉ BRASÉS, E. : <i>LlibreTERS barcelonins del segle XVI</i> . <i>Cabrit : Trinxer</i> . . .	234
<i>Bibliografia Medical de Catalunya</i> . Inventari primer.	235
<i>Almanaque de las Provincias</i>	236
TORROELLA, J. B. : <i>La premsa catalana a Girona</i>	236
<i>Bücher-Verzeichnis deutscher Verein Germania</i>	237
<i>Catálogo de la Biblioteca de la Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de Barcelona</i>	237
Revistes : <i>Rivista di filologia e di istruzione classica</i> , p. 220. — <i>Archivo Ibero-Americano</i> , p. 223. — <i>Analecta Montserratensis</i> , p. 224. — <i>Razón y Fe</i> , p. 225. — <i>Bibliofilia</i> , p. 231. — <i>Catalana</i> , p. 231. — <i>Revista gràfica</i> , p. 231. — <i>Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya</i> , p. 232. — <i>Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana</i> , pp. 235-237.	

CRÒNICA

Martí Llisà, p. 238. — BIBLIOTECA DE CATALUNYA, p. 238. — Arxiu, p. 260. — Biblioteques Populars de la Mancomunitat de Catalunya, p. 269. — Biblioteca Pública Arús, p. 270. — Biblioteca del Centre Excursionista de Catalunya, p. 272. — Biblioteca del Consell de Pedagogia, p. 273. — Institut de Cultura i Biblioteca Popular per la Dona, p. 274. — Biblioteca de l'Escola Elemental del Treball, p. 274. — Biblioteca de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona, p. 275. — Biblioteca del Col·legi d'Advocats, p. 275. — «Exposición Bibliográfica del Quijote», pàgina 275. — Segon Congrés Universitari Català, p. 276. — *Girona* : Biblioteca

del Seminari, p. 278. — <i>Lleyda</i> : Biblioteca del Col·legi d'Advocats, p. 278	
— <i>Vich</i> : Museu Episcopal, p. 279.	
Índex de noms propis.	281
Errades.	305
Índex general.	307

GRAVATS

Fig. 1. : Portada del *Despertador del alma*, estampat per Jaume Cortey (Barcelona, 1554). — Fig. 2 : Marca d'estamper primerament usada per En Pere Malo. — Fig. 3 : Marca d'estamper usada per En Pere Reignier a Barcelona en 1568. — Fig. 3 bis : La mateixa, treta la llegenda, usada successivament per En Jaume Cortey i per En Malo (pare i fill). — Fig. 4: Marca usada per En Malo en la majoria dels llibres de pietat, i reproduïda després per altres estampers. — Fig. 5 : Marca usada per En Pere Reignier i posteriorment per En Malo. — Fig. 6 : Portada de *Los diez libros de Fortuna d'amor* (Barcelona, 1573). — Fig. 7 : Portada de las *Institutiones Rhetoricæ*, de Pere Joan Núñez (Barcelona, 1578). — Fig. 8 : Portada del *Compendio Breue de exercicios espirituales* (Barcelona, 1580). — Fig. 9: Marca usada per En Malo, entre altres llibres, en el *Thesauri Concionatorum*. — Fig. 10 : Portada del *Parecer acerca de las ymágenes de sancta Catherina de Sena* (Barcelona, 1583). — Fig. 11 : Portada i darrera plana dels *Septem Psalmi Penitentiales* (Barcelona, 1585). — Fig. 12 : Portada d'*El Triunpho de los nueve mas preciados varones de la Fama* (Barcelona, 1586). — Fig. 13 : Colofó reduït del *Passionarius* de 1504. — Fig. 14: *Passionarius* de 1510 (f. a¹ v.) — Fig. 15 : Ferrer : *Intonario Caragoçano* (f. +⁴). — Fig. 16 : Ferrer : *Intonario* (f. +⁴ v.). — Fig. 17 : Ferrer: *Intonario* (f. lv.). — Fig. 18 : Lletre de Salomó Cofeu a Jucef Cavaller (segle Xv.è). — Fig. 19 : Ordinacions de la Clavaria del Call de Cervera (any 1455), f. 1. — Fig. 20 : Ordinacions de la Clavaria del Call de Cervera (any 1455), f. 1 v.º. — Fig. 21 : Ordinació de la Clavaria del Call de Cervera (any 1455), f. 2. — Fig. 22 : Ordinació de la Clavaria del Call de Cervera (any 1455) f. 2 v.º. — Fig. 23 : Manuscrit de les Homilies de sant Gregori de la catedral de Barcelona (f. 8 del quadern XXXIV). — Fig. 24: Full I del *Pugio* de Ramon Martí. — Fig. 25 : *Explicit* del *Pugio* de Ramon Martí. — Fig. 26 : Mapa de Gabriel de Vallseca (any 1439). — Fig. 27: Nota de la compra d'aquest mapa per Amerigo Vespuccio. — Figura 28 : Cambra de treball i biblioteca de l'Excm. Sr. D. Enric Prat de la Riba. — Fig. 29 : Ex-libris amb què distingeix la Biblioteca de Catalunya els llibres Prat de la Riba.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Representants : a FRANÇA : E. Champion, 5, Quai Malaquais, Paris; a ALEMANYA : Otto Harrassowitz, Leipzig; a ANGLATERRA : Dulau & Co, 37, Soho Square, Londres

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

	Ptes.
Butlletí de la Biblioteca de Catalunya	
Any I, 1914. n.º 1 (gener-abril)	1'50
n.º 2 (maig-agost)	3
n.º 3 (setembre-desembre)	1'50
» II, 1915. n.º 4 (gener-agost)	4
n.º 5 (setembre-desembre)	2
» III, 1916 n.º 6 (gener-desembre)	5
» IV, 1917. n.º 7 (gener-desembre)	10
» V-VI, 1918-1919. n.º 8	20
Catàleg de la Col·lecció cervàntica Bonsoms per JOAN GIVANEL I MAS.	
Vol. I (anys 1590-1800)	20
Edició de 40 exemplars numerats en paper de fil	40
Vol. II (anys 1801-1879)	30
Edició de 40 exemplars en paper de fil	50
Vol III	<i>En premsa.</i>
Publicacions del Departament de Música de la Biblioteca de Catalunya.	
Vol. I — Els Madrigals i la Missa de Difunts de Brudieu, pel mestre FELIP PEDRELL i Mn. HIGINI ANGLÈS.	<i>En premsa.</i>
Vol. II. — Catàleg dels manuscrits musicals de la Col·lecció Pedrell, per Mn. HIGINI ANGLÈS.	10
Butlletí d'adquisicions, 1918	1
» » 1919	0'50
» » 1920	<i>En premsa.</i>
<i>En dipòsit:</i>	
Catàleg de la Biblioteca musical de la Diputació de Barcelona, per FELIP PEDRELL. (2 vols.)	65

SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA

Anuaris de l'Institut d'Estudis Catalans.	
Anuaris MCMVII-MCMXIV. 5 volums. Cada un.	30
» MCMXVI-MCMXX	<i>En premsa.</i>
Les Pintures Murals Catalanes.	
Fascicle I. — Pedret	10
» II. — Sant Martí de Fenollar i Sant Miquel de la Seu	10
» III. — Tahull i Bohí, Santa Maria d'Aneu i Sant Pere del Burgal	10
» IV. — Ginestarre, Ager, Esterri de Cardós i Mur.	<i>En premsa.</i>
Les Monedes Catalanes, per JOAQUIM BOTET I SISÓ.	
Volum I	<i>(Agotat.)</i>
» II	12
» III i darrer	20
Documents per l'Historia de la Cultura Catalana Mig-eval, publicats per A. RUBIÓ I LLUCH.	
Volum I, contenint més de 500 documents	16
» II i darrer	<i>En premsa.</i>
L'Arquitectura Romànica a Catalunya, per J. PUIG I CADAFAALCH, A. DE FALGUERA i J. GODAY.	
Volum I. — Precedents : L'Arquitectura romana; l'Arquitectura cristiana preromànica	<i>(Agotat.)</i>
Volum II. — Des del segle IX a les darreries del segle XI.	25
» III i darrer. — Els segles XII i XIII.	35
Les Obres d'Auzias March. Edició crítica en vista de tots els manuscrits, i totes les edicions, per AMADEU PAGÈS.	
Volum I. — Introducció. Text de les poesies I-LXXIV.	12
» II i darrer. — Poesies LXXV-CXXVIII. Glossari	12
Edició de 40 exemplars en paper de fil	50
Itinerari de Jaume I «El Conqueridor», per JOAQUIM MIRET I SANS	20

ESTUDIS DE BIBLIOGRAFIA LUL·LIANA

- I. — L'edició maguntina de Ramon Lull, pel Doctor A. GOTTRON. 5
- II. — Bibliografia de les Impressions lul·lianes, per ELIES ROSENT i ESTANISLAU DURAN *En premsa.*

SECCIÓ FILOLÒGICA

Himnes Homèrics. Traducció en vers de JOAN MARAGALL i text grec amb la traducció literal de P. BOSCH GIMPERA. (*Agotat.*)

El Gènesi, versió de l'hebreu segons els textos originals, i amb anotació, de MN. FREDERIC CLASCAR. 5

Edició en paper de fil. 20

Museu : Hero i Leandre. — Text grec amb la versió literal en prosa de LL. SEGALÁ i en hexàmetres d'AMBROSI CARRIÓ, duent en apèndix les traduccions inèdites, en vers, de P. BERTRAN i BROS i J. M. PELLICER i PAGÈS. 2

Edició en paper de fil. 5

Mireia. Poema provençal de Frederic Mistral. Traducció catalana de Maria-Antònia Salvà (*Agotat.*)

Edició en paper de fil. 15

El Càntic dels Càntics. Versió segons els textos originals i amb anotació de MN. FREDERIC CLASCAR 3

Edició en paper de fil. 10

Normes ortogràfiques. (*Agotades.*)

Butlletí de Dialectologia catalana.

Vol. I (abril-desembre 1913).	3
» II (gener-juny 1914).	1'50
» II (juliol-desembre 1914).	2
» III (gener-juny 1915).	2'50
» III (juliol-desembre 1915).	2
» IV (gener-juny 1916).	3
» IV (juliol-desembre 1916).	3
» V (gener-desembre 1917).	3
» VI (gener-juny 1918).	2'50
» VI (juliol-desembre 1918).	2'50
» VII (gener-desembre 1919).	5
» VIII (gener-desembre 1920).	5

BIBLIOTECA FILOLÒGICA

I. — Documents en vulgar per a l'estudi de la llengua (segles XI, XII & XIII), per MN. PERE PUJOL 2

II. — Die Mundart von Alacant. — Beitrag zur Kenntnis des Valencianischen, von DR. PERE BARNILS GIOL. 4

III. — Diccionari Aguiló. Fascicles I a IV. Cada un 4

IV. — La Frontera catalano-aragonesa, I, per ANTONI GRIERA. 5

V. — Textes catalans avec leur transcription phonétique, précédés d'un aperçu sur les sons du catalan, par J. ARTEAGA PEREIRA, ordenats i publicats per P. BARNILS 4

VI. — Estudis romànics (Llengua i Literatura), vol. I. 8

VII. — Vocabulari català-alemany de l'any 1502, edició facsímil segons l'únic exemplar conegut, acompanyada de la transcripció, d'un estudi preliminar i de registres alfabètics, per P. BARNILS. 12

VIII. — Diccionari Aguiló. Fascicles V a VIII. Cada un. 4

IX. — Estudis romànics (Llengua i Literatura), vol. 2 12

X. — La versione catalana dell'Inchiesta del San Graal, secondo il Codice dell'Ambrosiana di Milano I. 79 sup., pubblicata da VINCENZO CRESCINI e VENANCIO TODESCO 10

- XI. — Diccionari ortogràfic, precedit d'una exposició de l'ortografia catalana segons el sistema adoptat per l'Institut d'Estudis Catalans. Redactat sota la direcció de POMPEU FABRA 5
- XII. — Gramàtica catalana, per POMPEU FABRA (*segona edició*) 3

LABORATORI DE FONÈTICA

- Estudis fonètics, I 20

EDICIONS PEDAGÒGIQUES

Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum cum ibericis versionibus, curante A. SEGALÁ, phil. prof.

- Vol. I. — CORNELII NEPOTIS. *Praefatio et Miltiadis Themistoclisque Vitae* (F. Crusat; A. M.ª Alves, S. J.; F. de Mello, S. J.; E. de Montoliu; C. Riba Bracons, interpretibus) 1

En dipòsit:

- Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Barcelona, 1908. 4

SECCIÓ DE CIÈNCIES

Arxius

- Any I, fascicles I, II i III. Cada un. 4
- » II » I, II i III » 4
- » III » I, II i III. » 4
- » IV » I a IX. » 2
- » V » I a V. » 2
- » VI » I 2

Flora de Catalunya, per J. CADEVALL i ANGEL SALLENT.

- Volum I, fascicles I a V. Cada un 5
- » II » I a V. » 5
- » III » I a III. » 5

Treballs de la Societat de Biologia, publicats sota la direcció d'A. PI SUÑER.

- Volums I a V. Cada un. 10

Fauna de Catalunya, dirigida per JOSEP M.ª BOFILL i PICHOT.

- Malacologia, fascicle I, per M. CHÍA 5
- » » II » 5
- » » III » 1

- Entomologia. *Dípters*. Fascicle I, per J. ARIAS 5
- » *Coleòpters*, G. CARABUS. Fascicle I, per A. CODINA. 7

Monografia de l'ordre dels Rafidiòpters (*Ins.*), pel R. P. LLONGÍ NAVÀS, S. J. 4

Col·lecció de Cursos de Física i Matemàtica, dirigida per E. TERRADAS.

- Volum I. — Els elements discrets de la matèria de la radiació. — Conferències per E. TERRADAS, recollides per J. Pòlit 3
- Volum II. — Teoria de la representació conforme. — Conferències per J. REY PASTOR, redactades per E. TERRADAS 3

Treballs de l'Estació Aerològica de Barcelona, per E. FONTSERÉ.

- Volums I i II. Cada un. 4

Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural.

- Volums I a IV. Cada un 10

Biblioteca Filosòfica, dirigida per EUGENI D'ORS

- Volum I. — Vives a Anglaterra, per FOSTER WATSON 10
- Volum II. — La Natura i la Història per P. DORADO MONTERO. 6

MEMÒRIES I DOCUMENTS DELS TREBALLS FETS PER L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA

Ptes.

1. — Memoria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excel·lentíssim Senyor Alcalde de Barcelona proposant la fundació d'una Biblioteca Catalana, i llegida en Consistori del dia 13 de novembre de 1907. — Barcelona, 1907. 0'25
2. — Dictamen-acord de l'Institut d'Estudis Catalans proposant a l'Excel·lentíssima Diputació de Barcelona l'adquisició de la Biblioteca Aguiló. — Barcelona, 1907. (Agotat.)
3. — Memoria presentada als Excel·lentíssims Senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona, per l'Institut d'Estudis Catalans, donant compte dels treballs fets des de la seva fundació fins al 31 de desembre de 1908. — Barcelona, 1908. (Agotat.)
4. — Informe que l'Institut d'Estudis Catalans va traslladar a l'Excel·lentíssim Senyor President de la Diputació de Barcelona sobre l'estat d'alguns arxius de Catalunya i la conveniència de la seva millor instal·lació. — Barcelona, 1908. 0'25
5. — Memoria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excel·lentíssims Senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1909. — Barcelona, 1909 (Agotat.)
6. — Memoria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excel·lentíssims Senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1910. — Barcelona, 1910. 0'25
7. — Exposició d'un pla de publicació de les Cròniques Catalanes. — Barcelona, 1912. 0'25
8. — Memoria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excel·lentíssims Senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona sobre la celebració del VI Centenari de la mort de Ramon Lull. — Barcelona, 1914. 0'25
9. — Memoria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excel·lentíssima Diputació de Barcelona sobre la conservació i catalogació d'arxius i biblioteques d'interès històric. — Barcelona, 1914. 0'25
10. — Memòries presentades per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excel·lentíssima Diputació de Barcelona sobre l'exploració d'estacions prehistòriques i la conservació i catalogació de monuments 0'25
11. — Memoria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excel·lentíssim Senyor President de la Diputació de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1914 per a la Conservació i catalogació d'arxius i biblioteques d'interès històric. — Barcelona, 1915. (Agotat.)
12. — Memoria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excel·lentíssims Senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1913. — Barcelona, 1916. 0'25
13. — Memoria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans als Excel·lentíssims Senyors President de la Diputació i Alcalde de Barcelona donant compte dels treballs fets durant l'any 1914. — Barcelona, 1916. 0'25

SECCIÓ FILOLÒGICA

1. — Report dels treballs fets per les Oficines lexicogràfiques durant el bienni de 1913-1914. 0'25
2. — Report dels treballs fets per les Oficines lexicogràfiques durant el bienni 1915-1916. 0'25

LABORATORI DE FONÈTICA EXPERIMENTAL

1. — Memoria presentada per l'Institut d'Estudis Catalans a l'Excel·lentíssim Senyor President de la Diputació de Barcelona sobre la creació d'un Laboratori de Fonètica Experimental. — Barcelona, 1914. 0'25
2. — Treballs realitzats durant l'any 1917. 0'25

El Butlletí de la Biblioteca de Catalunya apareix en fascicles de desigual nombre de pàgines, però formant anualment un volum d'almenys 200. S'hi publiquen particularment estudis de bibliografia catalana, catàlegs de manuscrits i d'altres fons especials de la Biblioteca, notes del seu moviment i principals adquisicions i dels donatius de què sigui objecte. Conté, també, una crònica de les altres biblioteques catalanes i de les publicacions que es refereixin a elles o a la bibliografia catalana en general.

Any I, 1914, n.º 1 (gener-abril 1914)	. . .	Ptes. 1'50
• n.º 2 (maig-agost 1914)	. . .	• 3
• n.º 3 (setembre-dbre. 1914)	. . .	• 1'50
• II, 1915, n.º 4 (gener-agost 1915)	. . .	• 4
• n.º 5 (setembre-dbre. 1915)	. . .	• 2
• III, 1916, n.º 6 (gener-desembre 1916)	. . .	• 5
• IV, 1917, n.º 7 (gener-desembre 1917)	. . .	• 10
• V-VI, 1918-1919, n.º 8		• 20

Preu del present número : 20 pessetes

Tip. Casa de Caritat